

**DENİZLİ'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET KONUSUNDA EVLİ
ÇİFTLERLE NİTELİKSEL BİR ÇALIŞMA**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Programı**

Fatma OLUK

Danışman

Prof. Dr. Türkan ERDOĞAN

Mayıs 2019

DENİZLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, Sosyoloji Bilim Dalı öğrencisi Fatma OLUK tarafından Prof. Dr. Türkan ERDOĞAN yönetiminde hazırlanan “**Denizli’de Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Evli Çiftlerle Niteliksel Bir Çalışma**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 13/05/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Hande ŞAHİN

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Türkan ERDOĞAN

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Gül AKTAŞ

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
12/06/2019...tarih ve 23/01... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet BARDAKCI

Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmaların yapılması ve bulguların analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Fatma Oluk

ÖNSÖZ

Öncelikle yoğun çalışma temposu içinde verdiği özverili desteği için danışmanım, sevgili hocam Prof. Dr. Türkan ERDOĞAN'a teşekkürü borç bilirim. Tezimin şekillenmesinde büyük katkısı olan, bakış açımı geliştiren, güler yüzüyle kapısını her zaman bana açık tutan Dr. Merve ÇETİN DAĞDELEN'e ve bilgi ve birikimiyle tezime yaptığı katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Devrim HÖL'e içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamda düzeltmeleriyle tezime sağladığı katkıdan dolayı Bölümümüz Doktora öğrencisi İrfan AKIN'a çok teşekkür ederim.

Tez izleme komitesinde bulunan değerli eleştirileriyle bana katkı sağlayan sevgili hocalarım Doç. Dr. Gül Aktaş ve Doç. Dr. Hande Şahin'e de çok teşekkür ederim.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde emeği geçen tüm katılımcılarımıza misafirperverlikleri ve soruları cevaplamada gösterdikleri sabır için ayrı ayrı teşekkür ederim.

Ayrıca gösterdiği öğretici çabalarından dolayı Yüksek Lisans Öğrencisi, dostum Cemre KADIĞ'a ve varlıklarıyla her zaman yanımda olduklarını bildiğim çocuklarıma ve eğitim hayatım boyunca her zaman desteğini esirgemeyen kardeşim Ali Rıza OLUK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

DENİZLİ'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET KONUSUNDA EVLİ ÇİFTLERLE NİTELİKSEL BİR ÇALIŞMA

OLUK, Fatma
Yüksek Lisans Tezi
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Programı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Türkan ERDOĞAN
Mayıs 2019, XX+406 sayfa

Bu çalışma, Denizli kenti özelinde evli çiftlerin kadına yönelik şiddet konusundaki algılarının ve tutumlarının neler olduğunu ortaya çıkarmak hedefiyle oluşturulmuştur. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için evli çiftlerle kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet ile şiddet arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın teorik kısmında toplumsal cinsiyet kuramları, feminist kuramlar, sosyo-kültürel ve biyolojik-psikolojik kuramlardan destek alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konusu, önemi, kapsamı ve yöntemine değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise kavramsal ve kuramsal anlamda teorik kısımlar ele alınmış üçüncü bölümünde de Dünya’da ve Türkiye’de kadın hareketinin gelişimi ve kadına şiddeti önlemeye yönelik yasal düzenlemeler ve sosyal politika uygulamalarına değinilmiştir. Çalışmanın son bölümünde uygulanan görüşme tekniği aracılığıyla çiftlerin bireysel görüşleri, yetiştikleri aile ilişkileri, hali hazırdaki evlilikleri, ev içi sorumluluklar, şiddet, namus ve kadınlara yönelik gerçekleştirilen yasa ve kanunlar hakkındaki tematik sorulara verilen cevaplar, kuramsal-kavramsal çerçeve gözönünde bulundurularak yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda örneklemimiz örneğinde Denizli kentindeki evli çiftlerin kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet algıları tüm yönleriyle ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Denizli, Evli Çiftler, Kadına Yönelik Şiddet, Eril Şiddet, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm

ABSTRACT

A QUALITATIVE STUDY WITH MARRIED COUPLES ON VIOLENCE TOWARDS WOMEN IN DENİZLİ

OLUK Fatma
M. A Thesis
Sociology Department
Sociology Program
Supervisor: Prof. Dr. Türkan ERDOĞAN
May, 2019, XX+406 pages

This study aims to reveal the perceptions and attitudes of married couples about violence towards women in Denizli city. To achieve this goal, interviews were held with married couples to understand the relationship between violence towards women and gender and violence. In the theoretical part of the study, a great support was taken from gender theories, feminist theories, socio-cultural and psychological theories. In the first part of the study, the aim, significance, setting and methodology of the study theoretical and theoretical parts are discussed, In the second part of the study, theoretical and theoretical parts are discussed, and in the third part, the development of women's movement in Turkey and the world are discussed in line with legal regulations and social policies and practices, In the final part, through interview questions, individual opinions of couples, family relations, opinions on their marriages, domestic responsibilities, violence, honor and their awareness on laws and laws regarding women are categorized and discussed by taking into consideration the theoretical and theoretical framework of the study. As a result of the study, the perceptions and attitudes of married couples about violence towards women in Denizli city are revealed.

Keywords: Denizli, Married couples, violence towards women, Masculine violence, Gender and Feminism

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	xix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xx
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1.Araştırmanın Konusu	7
1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	9
1.3.Araştırmanın Yöntemi.....	10
1.4.Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Aşamaları.....	12
1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları	13
1.6.Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi ve Analiz Süreci.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.Şiddetin Tarihsel Süreci ve Tanımı	16
2.2.Kadına Yönelik Şiddetin Tanımı.....	20

2.2.1. Bir Şiddet Biçimi Olarak Kadına Yönelik Erkek Şiddeti	21
2.3. Şiddetin Türleri.....	24
2.3.1. Fiziksel Şiddet.....	24
2.3.1.1. Bir Şiddet Biçimi Olarak Namus Cinayetleri	26
2.3.2. Sözel-Psikolojik Şiddet.....	33
2.3.3. Cinsel Şiddet.....	34
2.3.3.1. Tecavüz.....	38
2.3.3.2. Tanıdık Tecavüzü-Yabancı Tecavüzü	42
2.3.3.3. Evlilik İçi Tecavüz.....	43
2.3.3.4. Sevgili/Flört Tecavüzü.....	44
2.3.3.5. İş Hayatında Cinsel Taciz ve Psikolojik Taciz	46
2.3.4. Ekonomik Şiddet.....	47
2.3.5. Aşk ve Kıskançlık Cinayetleri	54
2.4. Şiddeti Ortaya Çıkaran Etkenler.....	56
2.4.1. Bireysel Etkenler.....	58
2.4.2. Biyolojik Etkenler.....	58
2.4.3. Psikolojik Etkenler.....	59
2.4.4. Kişiler Arası İlişkilerle İlgili Etkenler	60
2.4.5. Toplumsal Etkenler.....	61
2.4.5.1. Dini Perspektifte Kadın Algısı.....	62
2.4.5.2. Toplumsal Cinsiyet	67
2.4.5.2.1. Toplumsal Cinsiyet ve Rol Edinimine İlişkin Kuramlar	68
2.4.5.2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Üretim Alanları	76
2.4.5.3. Ataerkil Kültür	80
2.4.5.4. Kadınların Rolü.....	83
2.4.5.5. Kültürün Rolü	84
2.5. Şiddet ve Eril Kültür.....	85

2.6.Şiddetin Kadın Üzerindeki Etkileri	88
2.7.Dünyada Kadına Yönelik Şiddet.....	89
2.8.Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet.....	91
2.9.Şiddet Uygulayan Erkeklerin ve Şiddete Maruz Kalan Kadınların Özellikleri	96
2.9.1.Şiddete Maruz Kalan Kadınların Özellikleri	96
2.9.2.Şiddet Uygulayan Erkeklerin Özellikleri.....	97
2.10.Kadınların Şiddete Katlanma Nedenleri.....	98
2.11.Eş Şiddetini Açıklamaya Yönelik Kuramlar	100
2.11.1.Feminist-Politik Kuramlar	100
2.11.2.Sosyo-Kültürel Kuramlar.....	103
2.11.3.Psikolojik-Biyolojik Kuramlar	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE KADIN HAREKETİNİN GELİŞİMİ VE KADINA ŞİDDETİ ÖNLEMeye YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER VE SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI

3.1.Dünya’da Kadın Hareketinin Gelişimi.....	107
3.1.1.Birinci Dalga Feminizm.....	116
3.1.2.İkinci Dalga Feminizm	117
3.1.3.Üçüncü Dalga Feminizm	119
3.2.Türkiye’de Kadın Hareketinin Gelişimi.....	120
3.3.Kadına Uygulanan Şiddeti Önlemeye Yönelik Yasal Düzenlemeler ve Sosyal Politika Uygulamaları.....	129
3.3.1.Ulusal Hukuktaki Düzenlemeler.....	129
3.3.1.1.Türk Medeni Kanununun İlgili Maddeleri.....	129
3.3.1.2.Anayasadaki Değişiklikler Kanun ve Yönetmelikler	130

3.3.1.3.Aile Mahkemelerinin Kuruluş-Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun İlgili Maddeleri.....	131
3.3.1.4.6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.....	131
3.3.1.5.Türk Ceza Kanununun İlgili Maddeleri.....	134
3.3.2.Uluslararası Hukuktaki Düzenlemeler.....	137
3.3.2.1.Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve İhtiyari Protokolü.....	137
3.3.2.2.Kadın Konferansları.....	140
3.3.2.3.1993 Kadınlara Yönelik Şiddetin Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi.....	144
3.3.2.4.Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG)	144
3.3.2.5.BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme.....	145
3.3.2.6.Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	146
3.3.2.7.Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi).....	146
3.3.2.8.Avrupa Birliği (AB).....	148
3.3.2.9.AB Sürecinde Türkiye İlerleme Raporları ve Cins Eşitliği	149
3.3.2.9.1.Türkiye 2016 İlerleme Raporu.....	149
3.3.2.9.2.Türkiye 2018 İlerleme Raporu.....	150
3.3.3.Ulusal Kurumsal Yapılanmalar	151
3.3.3.1.Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM).....	151
3.3.3.2.Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu (KEFEK).....	152
3.3.3.3.Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu.....	153
3.3.3.4.Şiddetin Önlenmesi ve İzlenmesi Merkezi (ŞÖNİM).....	153
3.3.3.5.Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu	154
3.3.4.Ulusal Eylem Planları ve Başbakanlık Genelgesi.....	154
3.3.4.1.Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 2016-2020 Ulusal Eylem Planı.....	155

3.3.4.2.Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023	156
3.3.4.3.Başbakanlık Genelgesi.....	156
3.3.5.İşbirliği Yapılan Kurum ve Kuruluşlar	157
3.3.6.Türkiye’deki Kadın Sığınma Evleri ve Sivil Toplum Kuruluşları	157
3.3.6.1.Kadın Merkezi Vakfı (KA-MER).....	158
3.3.6.2.Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER).....	159
3.3.6.3.Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı.....	159
3.3.6.4.Kadın Dayanışma Vakfı.....	160

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ANALİZLERİ

4.1.Kadın ve Erkek Katılımcıların Kadın ve Erkek Olmaya Dair Görüşleri	162
4.1.1.Kadın ve Erkek Katılımcıların Kadın ve Erkek Olmaya Dair Tanımları	162
4.1.1.1.Kadın Katılımcıların Kadınlık Tanımlarına Dair.....	162
4.1.1.2.Erkek Katılımcıların Kadınlık Tanımlarına Dair.....	165
4.1.1.3.Kadın Katılımcıların Erkeklik Tanımlarına Dair	167
4.1.1.4.Erkek Katılımcıların Erkeklik Tanımlarına Dair	168
4.1.2.Katılımcıların Kadın ya da Erkek Olmanın Zorluğuna Dair Görüşleri	171
4.1.2.1.Kadın Katılımcıların Kadın ya da Erkek Olmanın Zorluğuna Dair Görüşleri	171
4.1.2.2.Erkek Katılımcıların Kadın ya da Erkek Olmanın Zorluğuna Dair Görüşleri.....	171
4.1.3.Katılımcıların “Erkek Adam Ağlamaz” Sözüne Dair Görüşleri.....	175
4.1.3.1.Erkek Katılımcıların “Erkek Adam Ağlamaz” Sözüne Dair Görüşleri	175
4.1.3.2.Kadın Katılımcıların “Erkek Adam Ağlamaz” Sözüne Dair Görüşleri.....	176
4.1.4.Katılımcıların “Saçı Uzun Aklı Kısa” Sözüne Dair Görüşleri	177

4.1.4.1.Kadın Katılımcıların “Saçı Uzun Aklı Kısa” Sözüne Dair Görüşleri.....	177
4.1.4.2.Erkek Katılımcıların “Saçı Uzun Aklı Kısa” Sözüne Dair Görüşleri.....	178
4.1.5.Katılımcıların Güçlü Kadın İmgesine Dair Görüşleri.....	179
4.1.5.1.Kadın Katılımcıların Güçlü Kadın İmgesine Dair Görüşleri.....	179
4.1.5.2.Erkek Katılımcıların Güçlü Kadın İmgesine Dair Görüşleri.....	182
4.1.6.Katılımcıların Güçlü Erkek İmgesine Dair Görüşleri.....	185
4.1.6.1.Erkek Katılımcıların Güçlü Erkek İmgesine Dair Görüşleri.....	185
4.1.6.2.Kadın Katılımcıların Güçlü Erkek İmgesine Dair Görüşleri.....	186
4.1.7.Katılımcıların Kadınların Güçlendirilmesine İlişkin Yapılacak Önlem, Tedbir ve Öneriler Hakkındaki Görüşleri.....	188
4.1.7.1.Kadın Katılımcıların Kadınların Güçlendirilmesine İlişkin Yapılacak Önlem, Tedbir ve Öneriler Hakkındaki Görüşleri.....	188
4.1.7.2.Erkek Katılımcıların Kadınların Güçlendirilmesine İlişkin Yapılacak Önlem, Tedbir ve Öneriler Hakkındaki Görüşleri.....	191
4.1.8.Katılımcıların Kadınlığa ve Erkekliğe Uygun Görmedikleri Hususlar Hakkındaki Görüşleri.....	195
4.1.8.1.Kadın Katılımcıların Kadınlığa ve Erkekliğe Uygun Görmedikleri Hususlar Hakkındaki Görüşleri.....	195
4.1.8.2.Erkek Katılımcıların Kadınlığa ve Erkekliğe Uygun Görmedikleri Hususlar Hakkındaki Görüşleri.....	198
4.2.Katılımcıların Aileleriyle İletişimleri Konusundaki Görüşleri.....	202
4.2.1.Kadın Katılımcıların Aileleriyle İletişimleri Konusundaki Görüşleri.....	202
4.2.2.Erkek Katılımcıların Aileleriyle İletişimleri Konusundaki Görüşleri.....	207
4.2.3.Katılımcıların Anne ve Babaları Arasındaki İletişime Dair Görüşleri.....	209
4.2.3.1.Kadın Katılımcıların Anne ve Babaları Arasındaki İletişime Dair Görüşleri.....	209
4.2.3.2.Erkek Katılımcıların Anne ve Babaları Arasındaki İletişime Dair Görüşleri.....	210

4.2.4.Katılımcıların Yetiştikleri Aile Ortamında Ebeveyn Davranışları ve Cinsiyetçi Anlayışlar Konusundaki Görüşleri	211
4.2.4.1.Kadın Katılımcıların Yetiştikleri Aile Ortamında Ebeveyn Davranışları ve Cinsiyetçi Anlayışlar Konusundaki Görüşleri	212
4.2.4.2.Erkek Katılımcıların Yetiştikleri Aile Ortamında Ebeveyn Davranışları ve Cinsiyetçi Anlayışlar Konusundaki Görüşleri	214
4.2.5.Katılımcıların Ailelerinde Şiddet Durumlarına Dair Görüşleri	215
4.2.5.1.Kadın Katılımcıların Ailelerinde Şiddet Durumlarına Dair Görüşleri	216
4.2.5.2.Erkek Katılımcıların Ailelerinde Şiddet Durumlarına Dair Görüşleri.....	218
4.2.6.Katılımcıların Flört Yaşamalarına Ailelerinin Bakışına Dair Görüşleri.....	220
4.2.6.1.Kadın Katılımcıların Flört Yaşamalarına Ailelerinin Bakışına Dair Görüşleri	221
4.2.6.2.Erkek Katılımcıların Flört Yaşamalarına Ailelerinin Bakışına Dair Görüşleri.....	223
4.3.Katılımcıların Ev İçi İşbölümü Konusundaki Tutumlarına Dair Görüşleri.....	224
4.3.1.Kadın Katılımcıların Ev İçi İşbölümü Konusundaki Tutumlarına Dair Görüşleri	225
4.3.2.Erkek Katılımcıların Ev İçi İşbölümü Konusundaki Tutumlarına Dair Görüşleri	228
4.3.3.Katılımcıların Ev İçerisinde Adaletsiz veya Eşitsiz Olarak Nitelendirdikleri Durumlara Dair Görüşleri.....	229
4.3.3.1.Kadın Katılımcıların Ev İçerisinde Adaletsiz veya Eşitsiz Olarak Nitelendirdikleri Durumlara Dair Görüşleri	230
4.3.3.2.Erkek Katılımcıların Ev İçerisinde Adaletsiz veya Eşitsiz Olarak Nitelendirdikleri Durumlara Dair Görüşleri	231
4.3.4.Katılımcıların Eşitlikçi ve Özgür Bir Yaşantıya Sahip Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri	232
4.3.4.1.Kadın Katılımcıların Eşitlikçi ve Özgür Bir Yaşantıya Sahip Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri	233

4.3.4.2.Erkek Katılımcıların Eşitlikçi ve Özgür Bir Yaşantıya Sahip Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri	234
4.4.Katılımcıların Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Evliliklerine Etkisine Dair Görüşleri	235
4.4.1.Kadın Katılımcıların Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Evliliklerine Etkisine Dair Görüşleri	235
4.4.2.Erkek Katılımcıların Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Evliliklerine Etkisine Dair Görüşleri.....	233
4.4.3.Katılımcıların Çocuklarına Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri	238
4.4.3.1.Kadın Katılımcıların Çocuklarına Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri	238
4.4.3.2.Erkek Katılımcıların Çocuklarına Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri	239
4.4.4.Katılımcıların Dayağın Bir Eğitim Aracı Olup Olmadığına Dair Görüşleri	241
4.4.4.1.Kadın Katılımcıların Dayağın Bir Eğitim Aracı Olup Olmadığına Dair Görüşleri	241
4.4.4.2.Erkek Katılımcıların Dayağın Bir Eğitim Aracı Olup Olmadığına Dair Görüşleri	242
4.4.5.Katılımcıların Çocuklarının Flört Yaşamalarını Değerlendirme Biçimleri..	243
4.4.5.1.Kadın Katılımcıların Çocuklarının Flört Yaşamalarını Değerlendirme Biçimleri	243
4.4.5.2.Erkek Katılımcıların Çocuklarının Flört Yaşamalarını Değerlendirme Biçimleri	245
4.5.Katılımcıların Evlilikle İlgili Görüşleri	247
4.5.1.Kadın Katılımcıların Evlilikle İlgili Görüşleri.....	247
4.5.2.Erkek Katılımcıların Evlilikle İlgili Görüşleri.....	249
4.5.3.Katılımcıların Evlilikte Eş Tercihini Belirleyen Kriterlere Dair Görüşleri ..	250
4.5.3.1.Kadın Katılımcıların Evlilikte Eş Tercihini Belirleyen Kriterlere Dair Görüşleri	250

4.5.3.2.Erkek Katılımcıların Evlilikte Eş Tercihini Belirleyen Kriterlere Dair Görüşleri	253
4.5.4.Katılımcıların Evliliğin Hayatları Üzerindeki Etkisine Dair Görüşleri	254
4.5.4.1.Kadın Katılımcıların Evliliğin Hayatları Üzerindeki Etkisine Dair Görüşleri.....	254
4.5.4.2.Erkek Katılımcıların Evliliğin Hayatları Üzerindeki Etkisine Dair Görüşleri.....	256
4.5.5.Katılımcıların İdeal Eş ve İdeal Evlilik Hakkındaki Görüşleri.....	257
4.5.5.1.Kadın Katılımcıların İdeal Eş ve İdeal Evlilik Hakkındaki Görüşleri.....	257
4.5.5.2.Erkek Katılımcıların İdeal Eş ve İdeal Evlilik Hakkındaki Görüşleri.....	259
4.5.6.Katılımcıların Eşlerinde Beğendikleri ve Beğenmedikleri Özelliklere Dair Görüşleri	261
4.5.6.1.Kadın Katılımcıların Eşlerinde Beğendikleri ve Beğenmedikleri Özelliklere Dair Görüşleri	261
4.5.6.2.Erkek Katılımcıların Eşlerinde Beğendikleri ve Beğenmedikleri Özelliklere Dair Görüşleri	264
4.5.7.Katılımcıların Aile İçi Kararlara Katılım Konusundaki Görüşleri	266
4.5.7.1.Kadın Katılımcıların Aile İçi Kararlara Katılım Konusundaki Görüşleri ..	267
4.5.7.2.Erkek Katılımcıların Aile İçi Kararlara Katılım Konusundaki Görüşleri..	267
4.5.8.Katılımcıların Aile Reisliği Konusundaki Görüşleri	268
4.5.8.1.Kadın Katılımcıların Aile Reisliği Konusundaki Görüşleri	268
4.5.8.2.Erkek Katılımcıların Aile Reisliği Konusundaki Görüşleri.....	270
4.5.9.Katılımcıların Serbest Zamanlarının Birlikte Değerlendirilmesine Dair Görüşleri	272
4.5.9.1.Kadın Katılımcıların Serbest Zamanlarının Birlikte Değerlendirilmesine Dair Görüşleri	272
4.5.9.2.Erkek Katılımcıların Serbest Zamanlarının Birlikte Değerlendirilmesine Dair Görüşleri	274

4.5.10.Katılımcıların Eşleriyle Evlilik Tercihlerindeki Kararlılıklarına Dair Görüşleri	274
4.5.10.1.Kadın Katılımcıların Eşleriyle Evlilik Tercihlerindeki Kararlılıklarına Dair Görüşleri	274
4.5.10.2.Erkek Katılımcıların Eşleriyle Evlilik Tercihlerindeki Kararlılıklarına Dair Görüşleri	275
4.6.Katılımcıların Şiddet İle İlgili Görüşleri	276
4.6.1.Kadın Katılımcıların Şiddet İle İlgili Görüşleri.....	276
4.6.2.Erkek Katılımcıların Şiddet İle İlgili Görüşleri	280
4.6.3.Katılımcıların Eğitimin Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Farkındalık Yaratıp Yaratmadığına Dair Görüşleri	282
4.6.3.1.Kadın Katılımcıların Eğitimin Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Farkındalık Yaratıp Yaratmadığına Dair Görüşleri	283
4.6.3.2.Erkek Katılımcıların Eğitimin Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Farkındalık Yaratıp Yaratmadığına Dair Görüşleri	286
4.6.4.Katılımcıların Cinsiyet Ayrımcılığında Geleneklerin Etkisine Dair Görüşleri.....	288
4.6.4.1.Kadın Katılımcıların Cinsiyet Ayrımcılığında Geleneklerin Etkisine Dair Görüşleri	288
4.6.4.2.Erkek Katılımcıların Cinsiyet Ayrımcılığında Geleneklerin Etkisine Dair Görüşleri	290
4.6.5.Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Şiddete Neden Olup Olmadığına Dair Görüşleri	291
4.6.5.1.Kadın Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Şiddete Neden Olup Olmadığına Dair Görüşleri	291
4.6.5.2.Erkek Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Şiddete Neden Olup Olmadığına Dair Görüşleri	292
4.6.6.Katılımcıların Haklı Şiddet Söylemine Dair Görüşleri.....	294
4.6.6.1.Kadın Katılımcıların Haklı Şiddet Söylemine Dair Görüşleri.....	294
4.6.6.2.Erkek Katılımcıların Haklı Şiddet Söylemine Dair Görüşleri	295

4.6.7.Katılımcıların Eril Şiddetin Bir Güç Göstergesi Olup Olmadığına Dair Görüşleri	297
4.6.7.1.Kadın Katılımcıların Eril Şiddetin Bir Güç Göstergesi Olup Olmadığına Dair Görüşleri	298
4.6.7.2.Erkek Katılımcıların Eril Şiddetin Bir Güç Göstergesi Olup Olmadığına Dair Görüşleri	299
4.6.8.Katılımcıların “Tek Tokat Şiddet Sayılmaz” Söylemine Dair Görüşleri	300
4.6.8.1.Kadın Katılımcıların “Tek Tokat Şiddet Sayılmaz” Söylemine Dair Görüşleri	301
4.6.8.2.Erkek Katılımcıların “Tek Tokat Şiddet Sayılmaz” Söylemine Dair Görüşleri	301
4.6.9.Katılımcıların Yaşadıkları Şiddette Bir Katkı Payı Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri	302
4.6.9.1.Kadın Katılımcıların Yaşadıkları Şiddette Bir Katkı Payı Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri	302
4.6.9.2.Erkek Katılımcıların Yaşadıkları Şiddette Bir Katkı Payı Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri	304
4.6.10.Katılımcıların Kadınların Şiddet Deneyiminde Nasıl Tepkide Bulunmalarına Dair Görüşleri	305
4.6.10.1.Kadın Katılımcıların Kadınların Şiddet Deneyiminde Nasıl Tepkide Bulunmalarına Dair Görüşleri	305
4.6.10.2.Erkek Katılımcıların Kadınların Şiddet Deneyiminde Nasıl Tepkide Bulunmalarına Dair Görüşleri	307
4.6.11.Katılımcıların Maruz Kalınan Şiddetin Affedilmesine Dair Görüşleri	309
4.6.11.1.Kadın Katılımcıların Maruz Kalınan Şiddetin Affedilmesine Dair Görüşleri	309
4.6.11.2.Erkek Katılımcıların Maruz Kalınan Şiddetin Affedilmesine Dair Görüşleri	310
4.6.12.Katılımcıların Aşk ve Kıskançlık Adına İşlenen Cinayetler Hakkındaki Görüşleri	312

4.6.12.1.Kadın Katılımcıların Aşk ve Kıskançlık Adına İşlenen Cinayetler Hakkındaki Görüşleri.....	312
4.6.12.2.Erkek Katılımcıların Aşk ve Kıskançlık Adına İşlenen Cinayetler Hakkındaki Görüşleri.....	313
4.6.13.Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınlar ve Şiddet Uygulayan Erkekler Hakkındaki Görüşleri.....	314
4.6.13.1.Kadın Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınlar ve Şiddet Uygulayan Erkekler Hakkındaki Görüşleri.....	314
4.6.13.2.Erkek Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınlar ve Şiddet Uygulayan Erkekler Hakkındaki Görüşleri.....	317
4.6.14.Katılımcıların Şiddet İle Yaşam Koşulları Arasındaki İlişki Konusundaki Görüşleri	318
4.6.14.1.Kadın Katılımcıların Şiddet İle Yaşam Koşulları Arasındaki İlişki Konusundaki Görüşleri	318
4.6.14.2.Erkek Katılımcıların Şiddet İle Yaşam Koşulları Arasındaki İlişki Konusundaki Görüşleri	321
4.6.15.Katılımcıların Bir Kadının Şiddet Ortamında Yaşamaya Devam Etme Nedenine Dair Görüşleri.....	322
4.6.15.1.Kadın Katılımcıların Bir Kadının Şiddet Ortamında Yaşamaya Devam Etme Nedenine Dair Görüşleri	322
4.6.15.2.Erkek Katılımcıların Bir Kadının Şiddet Ortamında Yaşamaya Devam Etme Nedenine Dair Görüşleri	324
4.6.16.Katılımcıların Sorunların Çözüksüzlüğü Noktasında Eşlerine Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri	325
4.6.16.1.Kadın Katılımcıların Sorunların Çözüksüzlüğü Noktasında Eşlerinden Şiddet Görüp Görmediklerine Dair Görüşleri	325
4.6.16.2.Erkek Katılımcıların Sorunların Çözüksüzlüğü Noktasında Eşlerine Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri	326
4.6.17.Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yasal Hakları Konusundaki Görüşleri	327

4.6.17.1.Kadın Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yasal Hakları Konusundaki Görüşleri	327
4.6.17.2.Erkek Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yasal Hakları Konusundaki Görüşleri	329
4.6.18.Katılımcıların Şiddetin Önlenmesi ve Cezaların Etkinliği Konusundaki Görüşleri	330
4.6.18.1.Kadın Katılımcıların Şiddetin Önlenmesi ve Cezaların Etkinliği Konusundaki Görüşleri	330
4.6.18.2.Erkek Katılımcıların Şiddetin Önlenmesi ve Cezaların Etkinliği Konusundaki Görüşleri	334
4.7.Katılımcılara Göre Toplumun Boşanmış Kadına Bakış Açısı	337
4.7.1.Kadın Katılımcılara Göre Toplumun Boşanmış Kadına Bakış Açısı	337
4.7.2.Erkek Katılımcılara Göre Toplumun Boşanmış Kadına Bakış Açısı	339
4.8.Katılımcıların Namus Olgusu-Namusun Kadın Üzerinden Temellendirilmesi ve Namus Cinayetleri Konusundaki Görüşleri	341
4.8.1.Kadın Katılımcıların Namus Olgusu-Namusun Kadın Üzerinden Temellendirilmesi ve Namus Cinayetleri Konusundaki Görüşleri.....	341
4.8.2.Erkek Katılımcıların Namus Olgusu-Namusun Kadın Üzerinden Temellendirilmesi ve Namus Cinayetleri Konusundaki Görüşleri.....	344
4.9.Katılımcılara Göre Maddi Durumun Evlilik Üzerindeki Etkisi	347
4.9.1.Kadın Katılımcılara Göre Maddi Durumun Evlilik Üzerindeki Etkisi.....	347
4.9.2.Erkek Katılımcılara Göre Maddi Durumun Evlilik Üzerindeki Etkisi.....	348
4.9.3.Katılımcılara Göre Çalışan Annelerin Çocuklarıyla Olan Etkileşim Durumlarına Dair Görüşleri.....	348
4.9.3.1.Kadın Katılımcılara Göre Çalışan Annelerin Çocuklarıyla Olan Etkileşim Durumlarına Dair Görüşleri.....	349
4.9.3.2.Erkek Katılımcılara Göre Çalışan Annelerin Çocuklarıyla Olan Etkileşim Durumlarına Dair Görüşleri.....	350
4.9.10.Katılımcıların İş Yerinde Taciz Durumlarına İlişkin Görüşleri.....	350

4.9.10.1.Kadın Katılımcıların İş Yerinde Taciz Durumlarına İlişkin Görüşleri....	351
4.9.10.2.Erkek Katılımcıların İş Yerinde Taciz Durumlarına İlişkin Görüşleri	352
4.9.11.Katılımcılara Göre İş Hayatında Kadın-Erkek Olmanın Avantaj ve Dezavantajları	353
4.9.11.1.Kadın Katılımcılara Göre İş Hayatında Kadın-Erkek Olmanın Avantaj ve Dezavantajları	353
4.9.11.2.Erkek Katılımcılara Göre İş Hayatında Kadın-Erkek Olmanın Avantaj ve Dezavantajları	355
4.9.12.Katılımcıların İş Hayatında Kadın Erkek İletişimi ve Çalışma Durumuna Dair Görüşleri	357
4.9.12.1.Kadın Katılımcıların İş Hayatında Kadın Erkek İletişimi ve Çalışma Durumuna Dair Görüşleri	357
4.9.12.2.Erkek Katılımcıların İş Hayatında Kadın Erkek İletişimi ve Çalışma Durumuna Dair Görüşleri	358
4.10.Katılımcıların Kadın-Erkek Eşitliği ve Kadın Hakları Konusundaki Görüşleri	360
4.10.1.Kadın Katılımcıların Kadın-Erkek Eşitliği ve Kadın Hakları Konusundaki Görüşleri	360
4.10.2.Erkek Katılımcıların Kadın-Erkek Eşitliği ve Kadın Hakları Konusundaki Görüşleri	363
4.10.3.Katılımcıların Kadının Özgürce Dışarı Çıkması ve Koruma/Korunma Yolları Hakkındaki Görüşleri	366
4.10.3.1.Kadın Katılımcıların Kadının Özgürce Dışarı Çıkması ve Koruma/Korunma Yolları Hakkındaki Görüşleri	366
4.10.3.2.Erkek Katılımcıların Kadının Özgürce Dışarı Çıkması ve Koruma/Korunma Yolları Hakkındaki Görüşleri.....	368
4.10.4.Katılımcıların “Herhangi Bir Durumda Eşlerinden İzin Almaları” Konusundaki Görüşleri	371
4.10.4.1.Kadın Katılımcıların “Herhangi Bir Durumda Eşlerinden İzin Almaları” Konusundaki Görüşleri	372

4.10.4.2.Erkek Katılımcıların “Herhangi Bir Durumda Eşlerinden İzin Almaları” Konusundaki Görüşleri	373
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	375
KAYNAKLAR	385
EKLER	401

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Kadınların Öldürölme Biçimleri	28
Tablo 2. Kadınların Öldürölme Sebepleri	28
Tablo 3. Kadın Cinayetlerinde Katil ve Maktul Yakınlığı	29
Tablo 4. Ege Bölgesi Kadın Mağdur Yüzdelik Artışı (CBS 2011-2013).....	96

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK	Avrupa Komisyonu
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi
ÇSHAB	Çalışma Sosyal Hizmetleri ve Aile Bakanlığı
FRA	Temel Haklar Ajansı
GREVIO	AK Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Uzmanlar Grubu
INSTRAW	Kadının İlerlemesi İçin Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü
KAGİDER	Kadın Girişimciler Derneği
KAMER	Kadın Merkezi Vakfı
KEFEK	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
SDG	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
SHCEK	Kadın Sığınağı ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
ŞÖNİM	Şiddetin Önlenmesi ve İzlenmesi Merkezi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kurumu
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNIFEM	Birleşmiş Milletler Kadın İçin Kalkınma Fonu

GİRİŞ

Şiddet, insanlığın var olduğu ilk zamanlardan beri kendisini gösteren bir olgu olmakla birlikte tarihsel süreç içerisinde saldırganlıkla birlikte şiddetin görünürlüğünün arttığı gözlemlenmektedir. Saldırganlık ve şiddetin ortaya çıkmasında kendini gerçekleştirmeye çalışan insanın temel ihtiyaçlarını karşılamasının engellenmesi ve yaşamı konusunda çeşitli baskılarla karşılaşmasının etkili olduğu, dolayısıyla kendini ifade etme biçimi olarak şiddet uygulamayı tercih ettiği görülmektedir. Böylelikle insan kendi gücünü ve neler yapabileceğini göstermenin bir yolunu bulmuş olacaktır (Tezcan, 2016:107). İnsanın başkasına uyguladığı şiddet, onun acı çektiğini ve yenilgiye uğradığına şahitlik etmekten öte kendi gücünün uygulayabileceği şiddetin sınırlarını görmek, bilmek içindir (Nietzsche, 2018a:193). Kendi gücünü, yaşamda var olduğunu etrafındakilere olumlu olarak ifade edemeyen, edilmesine fırsat verilmeyen insan, yıkıcılığın çeşitliliği ve sınırsız oluşu karşısında kendini ortaya çıkardığı zannına kapılmaktadır. Bu tür sorunların arka planına bakıldığında insan ilişkilerinde empati kuramamanın, birbirini dinlemenin, anlamamanın eksikliği, iletişimi olumlu kurabilmeyi imkansızlaştırmakta, iki taraf arasında kutuplaşmaya dayalı bir iletişim dili ortaya çıkarmaktadır. İnsanın öfkeli olduğu anda saldırganlığa yönelmemesi adına hayvanların aksine sahip olduğu bir bilinç durumu vardır. Bu yüzden şiddet uygulamak bir içgüdüsel davranış değil insanın var olan inanç ve değerleriyle alakalı bir tutumdur. Hayvanın saldırmasında sadece içgüdüsel olarak aç kalması, yaralanması gibi fiziksel ihtiyaçlar ön planda iken, insan için fiziksel şartlar etkili olsa da ne yapacağını belirleyemez. Öte yandan insanın yaşadığı toplum ve kültürden etkilenecek bazı davranışları edinebildiği söylenebilir. Bu yaklaşımlara bakıldığında ne iç güdücülerin ne de davranışçıların konuya yeterli çözüm sağlayamadıkları görülmektedir. İç güdücüler ve davranışçılar insanın özgür iradesini hiçe sayarak onu bir hayvanla eşdeğer konuma getirmekte ya da aynı şekilde toplumun etkisini hakim kılarak yine iradeye karşı olumsuz yorumlarda bulunmaktadır. İnsanın özgür bir varlık olarak iradesini içgüdülere ya da topluma devretmesi insanın özgür olma yönünü yok saymaktadır. Oysa insan güdüler ve çevre tarafından etkilense dahi tamamen iradesiz bir varlığa indirgenemez. İnsan, birçok durumu aşabilecek kapasitede donatılmış bir varlıktır (Sönmez, 2018:18-19).

Geçmiş toplumlardaki şiddet nedenleri ve günümüz modern dünyasının şiddet nedenleri arasında farklılıklar olsa da erkeğin kadın üzerinde sergilediği eril şiddetin

devam ettiği görülmektedir. Tüm gelişmelere, eğitim imkanı ve teknolojik ilerlemelere rağmen erk şiddetinin sürdürüldüğü gözlemlenmektedir. Şiddet, insana en yakınından gelmektedir. Resmi kurumların da yetersiz kalan tedbirleri ve şiddeti önlemedeki zayıflıklarından kaynaklı şiddet olayları gittikçe büyümekte, çözümsüz kalmaktadır. Kullandığımız literatür açısından bakıldığında ekonomik düzeyi yetersiz, eğitim düzeyi düşük ve aile bireylerinin sosyo-ekonomik ya da psikolojik desteğinden mahrum olan kadınlar, diğer kadınlara oranla şiddete daha çok maruz kalabilmektedirler. Şiddet uygulayan kişi, kadının eşiyse “kocasıdır hem sever hem döver” tutumu toplumda yaygın bir görüştür ve çok da tepki almamaktadır. Kadının, kocasını sinirlendirecek, çileden çıkaracak bir davranışta bulunduğu ima edilebilmektedir. Bu da kadını şiddet konusunda savunmasız bırakmaktadır. Ayrıca namus ve töre cinayetleri adı altında kadın üzerinden şiddet temellendirilmektedir. Kendilerini otorite olarak konumlandıran baba, amca, abi, sevgili ya da koca gibi yakınları tarafından kadın cezalandırılmakta ve bu davranış toplum tarafından kimi zaman meşru görülebilmektedir. Sevgi, saygı gibi toplumsal değerlerin inşa edildiği aile yapısı, sosyo-kültürel dinamiklerin belirleyenlerinden etkilenebilmektedir.

Çok kapsamlı içeriği olan şiddet konusu, sadece aile içinde gerçekleşen eylemlerden ibaret değildir. Kamusal alanda gerçekleşen tecavüzdən istismara, iş hayatındaki mobbing uygulamalarından, kişilerin statü ve konumlarını kendinden daha düşük statüde olanları aşağılamak için kullandıkları sembolik şiddete, terör saldırılarından hayvanlara uygulanan şiddete kadar geniş bir yelpazede düşünülmesi gereken bir olgudur (Çelebi, 2010:256,257). Uygur (1996:141,142), şiddet dışı bütün yolları aramadan, tüketmeden şiddet uygulamanın bir insana yakışmayacağını, nerede gerçekleşirse gerçekleşsin acıların çoğunun şiddet yüzünden oluştuğunu ve bu acıların son bulmasının şiddetten vazgeçmekle mümkün olacağını ifade etmiştir. Koçöz (2011:253) ise şiddet konusunda; *“polisiye tedbirler, yasaklamalar, yazılı kurallarla gün kurtarılabilir. Gelecek için kalıcı olamaz. Toplumlar kendi geçmişini sorguladığında nerelerde, nasıl hatalar yaptık? Sevgiyi, dostluğu, dayanışmayı, paylaşmayı, saygıyı nasıl yok ettik? Bunları yeniden nasıl yeşertebiliriz? Hedef ne olmalı, vizyon ne olmalı?”* gibi soruların cevaplarının aranması kanısındadır. Bu soruların akıl ve vicdan sahibi tüm bireyler tarafından sorgulanması ve değişim için kişilerin öncelikle kendilerinden, sonra da yakınlarından ve çevrelerinden başlaması gerekmektedir.

İnsanlar toplumdan edindikleri bazı yargılarla, sosyal çevresiyle iletişim kurarken etrafındaki kişilere bu yaygın yargılar ve stereotipler aracılığıyla değer biçmektedirler. Bu tür yargılar sadece milletler arası ya da belirli kültürler arasında oluşan bir durum değil aynı zamanda kadın-erkek arasında da gerçekleşebilmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının kültürel etkisi kadını farklı rol beklentilerine sevk edebilmektedir. Modernleşmeyle birlikte bazı toplumsal değer yargılarında değişim sağlansa da kalıpyargılar bir şekilde varlıklarını devam ettirmekte ve değişim özelliği göstermemektedirler (Apalı, 2011:50).

Bilgili (2017:23), erkeklik ve kadınlık imgelemleri hususunda; insanlık tarihinin beden üzerine geliştirdiği geniş bir söyleme sahip olduğunu, erkeğin kaslı, güçlü olmasıyla arzulanır olması ve sahiplenici tavırlarının daha erkeksi olarak görülmesi böylelikle kıskançlığı neticesinde uyguladığı şiddetin dahi haklılık içerebileceği görüşünün normal kabul edilmesiyle bir erkeklik kurgusu üretildiğini belirtmektedir. Doğduğu günden beri bu tür söylemlerle, yönlendirmelerle nasıl bir erkeği sevmemiz ya da nasıl bir kadını arzulamamız gerektiğine dair algılar oluşturulmuş ve bu algılar, her defasında davranışlarla da desteklenmiştir. Birbirinin aynısı kategorileştirilmiş erkekler ve kadınlar istenmekte ve arzulanmaktadır. “Kıskanmayan erkek mi olur”, “kıskanmıyorsa sevmiyordur” ve “eşini kıskanmayan tek canlı domuzdur” gibi yaklaşımlar bu tür beklentileri daha da kuvvetlendirmekte ve devam etmesine yardımcı olmaktadır. Bu da erkek ve kadının kendi öz benliğini oluşturmasını ve karşıdaki kişiye olduğu gibi görünebilmesinin önünde bir engel teşkil edebilmektedir. Erkeğin güçlü olması, kadının ise ağırbaşlı olması zorunluluğu yüzünden iki taraf birbirlerine gerçek duygularını göstermede veya ifade etmede zorluklar yaşamaktadırlar. Dolayısıyla var olan sorunların çözümü için gerekli olan sağlıklı iletişim, ortadan kalkmıştır. Bu noktada ailelere, sosyal hizmet müdahalelerinin uygulanması aşamasında çiftlerin birey olma çabalarını destekleyici yönde, toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde bilinçli olmalarını sağlayacak yönlendirmelerle yaklaşılmalıdır. Bu yöndeki bilinçlendirme çalışmalarının sadece kadınlara yönelik değil tüm insanları kapsayacak şekilde geniş bir perspektifte ele alınması gerekir. Günümüz koşullarında bu hususta medyaya önemli bir rol düşmektedir. Medyanın öncelikle yayın politikasında cinsiyetçi anlayıştan vazgeçerek eşitlikçi yönde bir değişimi ve dönüşümü sağlamadaki katkısı büyük önem arz etmektedir. Medyanın kadın imgesini kullanma anlayışına bakıldığında kadınları ikincil rollerle bir erkeğin gücünün, zenginliğinin arkasına sığınan ve bu ele geçirdiği

gücü kaybetmemek için çeşitli entrikalara başvuran kadınlar olarak resmettiği görülmektedir. TÜSİAD'ın 2018 yılında gerçekleştirdiği “Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırması”nda kadınların ve erkeklerin medyada nasıl temsil edildikleri ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından nasıl bir rol tanımı içerisine dahil edildikleri araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarında dikkati çeken önemli noktalardan bazılarına değinilecek olunursa: “ağlama/hüzün” içeren sahnelerin %73'ünde kadınların yer aldığı, erkeklerin ise bu konuda temsil oranlarının %27 civarında kaldığı görülmektedir. Öte yandan “şiddet/tehdit” içeren sahnelerin %72'sinde erkeklerin baskın oldukları, “dedikodu/entrika” gibi karakterleri %60 oranıyla kadınların canlandığı, erkeklerin ise %40 oranda kaldığı ifade edilmiştir. İş hayatıyla ilgili durumları erkekler %82 oranla temsil ederken kadınların bu anlamda %18 gibi rakamla kalması ve son olarak da kadınların ev işleriyle alakalı rollerde gösterilmeleri %92 iken erkeklerin bu konuda %8'lik bir temsille gösterildiği anlaşılmaktadır. Çıkan sonuçlara bakıldığında toplumda kabul görmüş, yaygın geleneksel kadınlık ve erkeklik algılarının diziler aracılığıyla yeniden üretilerek pekiştirildiği görülmektedir (İnceoğlu, vd., 2018:40). Ayrıca reklamlarda kadınların dişiliğini kullanarak kadının, tanıtılan ürünün önüne geçirilmesiyle örtük bir şekilde dişiliğini kullananın daima kazanacağı mesajı verilmektedir. Dolayısıyla egemen erkeklik vurgusu, defalarca üretilmekte ve sisteme tabi olması amaçlanan kadının ikincilliği tescil edilmeye çalışılmakta, medya kadının yaşama bakışını etkileyen temel unsurlardan biri olmaktadır.

Son dönemde hakkında birçok çalışmanın yapıldığı aile içi şiddet ve kadına yönelik eril şiddet, toplumsal bir sorun olarak çözülmeyi bekleyen önemli problemlerden biridir. Ailenin kutsal sayılması ve aile içinde yaşananların mahrem görülmesiyle kadın, uzun yıllar şiddete sessiz kalmıştır. İçinde yaşanan toplumun kültür ve değerlerine göre şekillenen aile ve mahremiyet olgusu, zamanla gerek sanayileşme gerekse modernleşmenin etkisiyle değişim göstermeye başlasa da henüz istenilen seviyede bir özgürlük ve eşitlikten bahsedilememektedir. Eşitsizliklerin temeline bakıldığında toplumsal cinsiyet rollerinin etken olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğe toplumsal roller açısından belirlenmiş bazı görev ve sorumluluklar dayatmaktadır. Oysaki içine doğulan kültürün değerlerinin kazandırmış olduğu bu rol paylaşımları sonradan edinilen özellikler olmaktadır. Çağın getirmiş olduğu teknolojik yenilikler ve modernleşme olgusunun bir yere kadar etkili

olduğu görülmekte kadın erkek ayrımcılığının halen ailelerde ve toplumda sürdürüldüğü gözlemlenmektedir.

Bu araştırmada yorumlayıcı sosyoloji anlayışından hareketle, kadına yönelik gerçekleştirilen eril şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin evli çiftler tarafından nasıl algılandığı üzerinde durulmuştur. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde, çalışmanın kapsam ve yöntemi başlığı altında konusu, amacı, önemi, veri toplama teknikleri ve analiz süreci gibi teknik bilgilere değinilmiştir.

İkinci bölümde, araştırmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesi ele alınmıştır. Bu bölümde, öncelikle *Eril Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet* genel hatlarıyla birlikte tanıtılmış, sonrasında konu ile ilgili sosyoloji kuramlarından faydalanılmıştır. Çalışmamızda, benimsenen yorumlayıcı ve bütüncül bakış açısı gereği kadına yönelik eril şiddetin süreç içerisinde bireylerdeki farklılaşmaları araştırılmış, nicelik olarak artan şiddetin arkasındaki zihinsel temellerin inşası ve toplumsal cinsiyet rollerinin şiddet göstermede etken olup olmadığının anlaşılması amacıyla feminist-politik kuramlar, sosyo-kültürel ve psikolojik kuramlar gibi çoğulcu kuramsal yaklaşımlardan yararlanılmıştır.

Üçüncü bölümde, Dünya’da ve Türkiye’de kadın hareketinin geçirmiş olduğu tarihsel sürece ve kadınların özgürlükleri için verdikleri mücadeleye odaklanılmış, mücadeleler sonucunda günümüze kadar elde edilmiş yasal haklara değinilmiştir.

Dördüncü bölümde ise araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Evli çiftlerle yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin deşifre edilerek analizi yapılmıştır. Bu bölüm, kendi içinde on temaya ayrılmıştır. Erkek-kadın olmak, aile ortamı, toplumsal cinsiyet rolleri, ailede çocuklarla iletişim, evlilik hayatı, şiddet ve kadına yönelik şiddet, toplumun boşanmış kadına bakış açısı, namus, çalışan kadınlar ve ev hanımlığı, kadın-erkek eşitliğine yönelik soruların tümü alt başlıklar haline getirilmiştir. Her bir alt başlık içinde katılımcılara yöneltilen sorular doğrultusunda alınan cevaplara ve bu cevapların analizine yer verilmiştir.

Çalışmanın son bölümü genel değerlendirme ve sonuç şeklinde düzenlenmiştir. Bu bölümde elde edilen veriler doğrultusunda yapılan analizlerin genel özetine yer verilmiş yorumlayıcı düzlemde nasıl bir profil oluşturduğu tartışılmıştır.

Bu çalışma, şiddet olgusunun yaşanmadığı “normal ya da ideal” bir aile olduğu varsayımının kabul edildiği ailelerin dışarıdan bir gözle kadınlık-erkeklik, evlilik, aile

ve şiddet olaylarını nasıl resmettikleriyle alakalı bir çalışma olması açısından farklılık göstermektedir. Bu tür araştırmalar münferit bir vaka olarak görülen şiddet olaylarının arka planında olası şiddeti çok az deneyimlemiş ya da deneyimlememiş evli çiftlerin nasıl bir algılama ve duruş içerisinde bulduklarını anlamaya yöneliktir. Kadına yönelik gerçekleşen erkek şiddetinin önce aileden başlayacak bir farkındalıkla asgari düzeylere indirileceği varsayılırsa, geleceğe yönelik kadınların kurtuluşuna dair söylemlerin yapılandırılması ve kolektif bir mücadelenin içine diğerlerinin de dahil edilmesinin gerektirdiği zorunlulukların nasıl toplumun geneline yaygınlaştırılabileceğini göstermesi açısından bir nebze de olsa faydalı olacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1.Araştırmanın Konusu

Kadına yönelik eril şiddet, kadınların temel insan hakları ve özgürlüklerini ihlal eden önemli bir toplumsal sorundur. Kadına yönelik eril şiddetin yaygınlığı kaygı verici boyuttadır. Kadına yönelik eril şiddetin ortaya çıkmasında eşitsizliğe dayanan toplumsal cinsiyet düzeni içinde erkeğin, iktidar ve şiddet eksenindeki kurgulanışını anlamak, kadın ve erkeğin farkındalık durumlarını artırmak, kadına yönelik eril şiddetin önlenmesi adına önemlidir. Fakat kadına yönelik eril şiddetin üzerinin örtüldüğü, yok sayıldığı kamu spotlarından da anlaşılabilir. Hürriyet gazetesinin “*Aile İçi Şiddete Son Kampanyası*” adı altında çektiği videoda, şiddetin failinin olmadığı, üzerinin örtüldüğü görülmektedir. Şiddet görmüş kadınlar yere düşerken görüntülenmekte ama kimlerin onları düşürdüğü gösterilmemekte, aynada yüzündeki morluklara bakan bir kadın saçından tutulup yere atılmakta fakat yine ortada fail bulunmamaktadır. Videonun sonunda şöyle denmektedir: “*Bu filmde bir erkek görmüyorsanız muhtemelen siz de bizim gibi düşünüyorsunuz. Çünkü kadına şiddet uygulayan erkek değildir*”. Burada verilmek istenen mesaj erkeklerin kadına şiddet uygulamaması gerektiği, erkeğe yakışmayacak bir hareket olarak görülmesidir. Fakat kadına yönelik şiddet uygulayanların çoğunlukla erkekler olduğu bilinmekte iken, diğer erkeklerin sessiz kaldığı dikkate alındığında bunun ancak kendilerini kurtarmaya çalışan erkeklerin şiddeti kınamaktan çok kendilerini kurtarmaya yönelik bir çaba içerisinde olduklarını gösteren çalışma olabileceğidir. Kadına yönelik eril şiddetin üzeri örtülmeye çalışılmakta, şiddet genellikle kadınlar üzerinden temellendirilmekte, “dayak yiyen kadın” denilmekte, fail gizlenmektedir. Eril şiddetin kökenine inildiğinde patriyarka ve erkeklerin bundan sağladığı çıkarlar yatmaktadır (Hacıvelioğlu, 2011:12).

Evrimci psikologlar, kadın ve erkeğin genetik olarak hormonlarından kaynaklanan farklılıklar olduğunu söyleyerek kültür faktörünü ve kişisel deneyimleri göz ardı etmektedirler. Erkekler, özü gereği avcı, kadınlar da toplayıcıdır. Erkekler ev dışı güç gerektiren faaliyetlerle, kadınlar da bebek bakımı gibi işlerle uğraşmalıdır. Oysa aileler erkek çocuklarını teknik konulara yönlendirirken, kız çocuklarını ise ev ve çocuk bakım işlerine yönlendirmektedirler. Gen ve hormonların etkisi olsa da

davranışların nedenleri kültürün etkisi yok sayılarak ya da kişisel deneyimlerin önemsiz görülmesiyle çözülmemektedir. Araştırmalar, insan beyninin yaşanılan çevreyle etkileşim içinde esnek bir yapıya sahip olduğunu ve kültürel çevrenin yarattığı koşullardan etkilendiğini göstermektedir. Şayet davranışların tamamen genetik faktörlerden kaynaklandığı kabul edilecek olunursa kadın erkek eşitsizliğini tartışmanın da bir anlam ifade etmeyeceği her şeyin ilk başlardan beri bu şekilde oluştuğu ve değişmeyeceği inancı, kişinin psikolojik boyutunu da inkar etmeyi gerektirmektedir. Değişim denilen olgu yok sayılmaktadır (Üstündağ, 2011:30-31).

Kadına yönelik şiddet söz konusu olduğunda bazı erkeklerin kendilerini ayırarak farklılık söylemi içerisine girdikleri, şiddeti sadece öldürme ve tecavüz olarak algıladıkları ortaya çıkmaktadır. Ev içi taciz ve tecavülden bihaberken sadece şiddete karşıyız demelerinin ve bu durumu değiştirme ve kendi değişimleri yönünde adım atmayan erkeklerin şiddete karşıyız sözlerinin anlam bulabilmesi için öncelikle ev içi sorumluluklarda kadınlara yüklenen rollerin eşit şekilde oluşturulmasını sağlamaya yönelik kişisel bir çabanın da görülmesi gerekmektedir. Kadınların bilinç yükseltme adımı verdikleri kendileri ve yaşam pratiklerini sorgulamaya dahil olmadıkça gerçek bir değişimden söz edilemeyecektir. Bu yüzden de erkeklerden beklenen anti-maçist bir oluşum içerisine girmeleridir. Kadınların desteklenmesinden ziyade kendilerini değiştirecek bir özne olma yolunda ilerlemeleridir (Eyüpoğlu vd., 2012:39-40). Yaşamları boyunca içinde doğdukları aile ortamı ve kültürel çevreyle etkileşim içinde olan erkeğin hayatının birçok alanında kadına yönelik bakış açısının şekillenmesinde etken olan faktörlere bakıldığında sosyal çevrenin erkek çoğunluğu tarafından kuşatıldığı ve iktidar hegemonyasının kurulmasında aracı oldukları görülmektedir. Geleneksel değerlerle büyütülmüş bir erkek, öncelikle ailesinde daha sonra eğitim vasıtasıyla kadına bakış açısı, eril zihniyetle inşa edilmektedir. Fakat günümüz kadınlarının yavaş yavaş değişimleriyle birlikte bu anlayışın az da olsa dönüşüm geçirdiği görülmüş kadınların farkındalık kazandıkları gözlemlenmiştir. Erkeklerin şiddete yönelik bakış açılarının anlaşılması, eril şiddetin ilk ne zaman ve nerede oluştuğu ve nasıl anlam kazandığını göstermesi açısından önemli bir unsurdur. Hangi sebeplere dayanılarak kadına şiddet uygulamanın bir hak olarak görüldüğü, içinde yaşanılan şiddet döngüsünü anlamada ve bu döngüyü kırmada yardımcı olabilecek bir başka unsurdur. Ve bu unsurların anlaşılmasının en iyi yollarından biri de kişilerin yaşam öyküsü modeli kullanılarak çocukluklarında aileleriyle olan ilişkileri, kız ve

erkek çocuğu olmanın farklı davranışlara maruz kalmalarına sebep olup olmadığı şimdiki bakış açısı ve tutumlarında etken olup olmadığı ve çocuklarını yetiştirirken ailelerinden aldıkları eğitime göre mi yoksa farklı mı davrandıkları ve böylelikle kadına bakış açısının ve toplumsal cinsiyet tutumlarının eskiye göre bir değişim gösterip göstermediği yönünde bir veri elde etmeyi sağlayabilecektir. Kadınlar ev içi rollerde veya eşleriyle ilgili tanımlamalarında geçmişten gelen bir etkilenmeye maruz kalmışlar mıdır yoksa özgür iradeleriyle bir tercih mi yapmaktadırlar, bu konuda nasıl bir rıza ilişkisi göstermişlerdir bu konular anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu noktada eril şiddet ve toplumsal cinsiyet kuramlarından faydalanılarak konuya çeşitli perspektiflerden yaklaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda Denizli kent örneğinde evli çiftlerin kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet alanındaki algılarının ne olduğu anlaşılmaya çalışılmış ve kadına yönelik şiddet konusunun sosyolojik bir eleştirisi yapılmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, evli çiftlerin şiddet gören kadınlarla ilgili yaklaşımlarının neler olduğu ve bu bağlamda erkekliğe yükledikleri anlamın kadına şiddeti tetikleyip tetiklemediğinin anlaşılması, bu tür davranışların güç ve iktidar ekseninde oluşumunun neler olduğunu kendi ifadeleriyle dillendirmelerini sağlamaya yöneliktir.

Türkiye’de her sınıftan ve her sosyo-ekonomik tabakadan birçok kadın şiddete maruz kalmaktadır. Tez konumuzun seçilmesi hususunda gerekçe günümüz toplumunda kadına yönelik şiddete neden olan etkenlerin neler olduğunun anlaşılması ve bu bağlamda toplumsal yapının dinamiklerini çözümlene olanağı bulma yönündeki meraktır. Araştırmamız, evli çiftlerin “normal ya da ideal” diyebileceğimiz bir aile ortamında şiddet kavramına ilişkin algılarının nasıl olduğu ve pratikte algıların tutumlara dönüşüp dönüşmediğine yönelik bir çalışma niteliğindedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitsizliği örüntülerinin özel ve kamusal alanda inşa edilme süreci irdelenerek çeşitli perspektiflerden evli çiftlerin bu anlamda bir değişim gösterip göstermedikleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Kadına yönelik şiddetle ilgili araştırmalarda ağırlıklı olarak şiddet gören kadınlara ya da şiddet uygulayan faillere yer verildiği görülmektedir. Bu çalışmada, şiddeti deneyimlemiş olmalarına ya da olmamalarına bakılmaksızın evli çiftlerin, şiddete yönelik nasıl bir algı içerisinde oldukları ve toplumsal cinsiyet örüntülerinin

şiddete etki eden bir faktör olup olmadığı noktasından hareket edilmiştir. Bu çalışmada, katılımcıların şiddet uygulayan erkekleri destekleyip desteklemedikleri, kadın katılımcıların ise bu konuda duyarlı olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu vesile ile araştırmanın en azından sosyal politika uygulamaları ve sivil toplum örgütleri açısından temel düzeyde bilgi sağlayacağı, verilen mücadelelerin daha geniş bir katılıma nasıl dönüştürüleceği yönünde faydalı olacağı düşünülmektedir. Toplumda kadınlık/erkeklik söylemlerinin, bireyleri özel ve kamusal alanda nasıl bir ayrıştırma içerisine dahil ettiğini ve zorladığını ortaya çıkarmak bu çalışmanın cevap aradığı bir diğer sorundur.

1.3.Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın evrenini Denizli kent merkezinde yaşayan evli çiftler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini 15 evli çiftle sınırlandırılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında katılımcı sayısı 40 olarak belirlenmiş ancak araştırmacının ciddi sağlık sorunları nedeniyle eldeki mevcut imkanlar göz önünde bulundurularak görüşmecisi sayısı 30 kişiye (15 Kadın ve 15 Erkek) düşürülmüştür. Farklı sosyo-ekonomik tabakalara mensup 15 evli çift gönüllülük esasını gözetilerek ve basit tesadüfi örneklem kullanılarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmamızda, yorumlayıcı sosyal bilim/sosyoloji anlayışı benimsenmiştir. Yorumlayıcı sosyal bilim, insanların kendi yaşamlarında şeylere ilişkin nasıl bir anlamlandırma içinde olduklarıyla ilgilenir. Araştırmacı da kişinin yaşadığı doğal ortamı tanıyarak ve o kişinin bakış açısıyla olayları nasıl anlamlandırıldığını anlar. İnsanın pratikte eylediklerinin bir anlamı olabilmesi için diğerleriyle ortaklaşa kurulan bir anlamlar sistemine ihtiyaç vardır. İnsanların kendi öznel deneyimleri ile anlamlar oluşturdukları, her defasında bu eylemlerin tekrar edilmesiyle kendi gerçeklikleri haline geldiği ve özgür iradeleriyle tercihler yapabildikleri savunulur. Ayrıca yorumlayıcı sosyolojide araştırmacının, katılımcıların bakış açılarıyla düşünmesi gerektiği yönündeki anlayış, her insanın farklı değerlere sahip olabileceğini ve bu farklılıklara göre verileri analiz etmesi gerekliliği üzerinde durulur. Dolayısıyla iyi ya da kötü değer olarak bir tanımlamaya başvurmadan objektif olarak kişilerin düşüncelerini yansıtır (Çetintaş, 2015:33-34).

Nitel araştırma, insanların deneyimlerinden yola çıkılarak bu deneyimlerini nasıl yorumladıklarını, yaşamlarını nasıl bir düşünce yapısıyla kurduklarını ve edinmiş oldukları deneyimlere nasıl bir anlam verdiklerini anlamaya çalışır (Merriam, 2015: 5). Araştırma konumuz olan kadına yönelik şiddetle ilgili evli çiftlerin nasıl bir algıya sahip olduklarını anlamada nitel yöntemin daha uygun, elverişli bir yöntem olduğu kabul edilmiştir. Çünkü nicel çalışmaların fazlasıyla çalışıldığı, kaç kadının hangi şiddet türlerine kaç defa maruz kaldığı istatistiksel olarak çoğunlukla anketler vasıtasıyla bilinebilmektedir.

Nitel araştırmada, eyleyen ve üreten özneler araştırma konusu yapılıır. Öznenin araştırmacı için önemli bir yeri vardır. Sosyal dünyaların inşasında öznelerin eyleme faaliyetleri yatmaktadır. Nitel araştırmacı, öznelerin sosyal dünyaya katmış olduğu anlamı anlamaya çalışır ve kendisi de bu sürece dahil olur. Öznelerin, kendilerini rahat ifade edebilmelerine yardımcı olurlar ve öznelerin söylemlerini yorumlarlar (Bal, 2016:72-73).

Nitel çalışmalarda yarı yapılandırılmış, açık uçlu sorular kullanılmaktadır. Dolayısıyla görüşmecilerin kendi dünyalarını kendi ifadeleriyle dillendirmelerinin önü açılmış olur (Merriam, 2015:88). Yarı-yapılandırılmış görüşmede önceden sorular hazırlanmaktadır fakat bu soruların belli bir sıralama içerisinde sorulması gerekmemektedir. Gerektiğinde sıralamalar değişebilmekte hatta yeni sorular ilave edilebilmektedir. Ayrıca nitelikli bir derinlemesine görüşme gerçekleştirebilme adına “sonda sorular” da kullanılabilir. Bu görüşme tarzı araştırmacıya konuşmanın içeriği ve gelişimine göre nasıl davranacağı yönünde esneklik sağlamaktadır (Bal, 2016:163-392).

Nitel araştırmacılar, insanın kendisini, yaşamlarını ve ilişkide buldukları çevreyi nasıl düzenlediğini ve semboller, ritüeller, sosyal yapılar, sosyal rollerle nasıl bir anlamlandırma içerisine girdiklerini araştırır (Berg vd., 2015:25). Kısacası burada amaç; anlama ve araştırma sonuçlarını olduğu gibi tanımlayarak aktarmak olduğundan niçin sorusundan ziyade ne ve nasıl sorularına odaklanır. Nitel çalışmalarda, sorulan sorular öncelikle kişileri tanımaya yönelik demografik sorulardır. Amaç, kişilerin deneyim ve davranışlarını anlamaya çalışmaktır. Burada herhangi bir fikir ya da şey hakkında ne düşündüklerini öğrenmeye yönelik sorular sorulabilir. Ayrıca hissiyatlarını

anlamaya yarayacak duygu soruları da sorulabilir. Öte yandan kişilerin fikirlerinin değil bilgilerinin anlaşılmasına çalışıldığı sorular da vardır. (Kümbetoğlu, 2005:34-86).

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak derinlemesine görüşme (depth-interview) yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada, çocukluk döneminden başlayarak, erkekliğin ve kadınlığın oluşumunda toplumsal yapılarla öznel deneyimlerin kesişme noktalarını anlayabilmek adına yaşam öyküsü yöntemi kullanılmıştır. Bireysel yaşamları, toplumsal bağlam içinde değerlendirme olanağı veren yaşam öyküsü yöntemi, bireyle toplumun iç içe geçmişliğini gösterebilmektedir. 15 kadın ve 15 erkekten oluşan evli çiftlere basit tesadüfi örneklem yöntemiyle ulaşılmıştır. Gönüllülük ilkesi esas alınarak katılımcıların evlerinde görüşmeler ayrı ayrı odalarda yapılmıştır. Katılımcıların çoğunluğunu ilkokul, lise ve üniversite mezunları oluşturmaktadır. Diğer katılımcıların eğitim düzeyleri ise yüksekokul ya da yüksek lisans düzeyindedir.

Bu çalışmanın Denizli kentinde yapılmış kadına şiddet konulu sayılı tezlerden birisi olması itibariyle önemli bulgular olduğu söylenebilir. 2014 yılında Denizli ŞÖNİM Merkez Müdürü Şerife Kır'la yapılan bir çalışmada kendisinden merkeze başvuran kadınlar hakkında bilgiler alınmış, kadınların çoğunlukla fiziksel şiddete maruz kaldıkları ayrıca psikolojik, sözel ve cinsel şiddete maruz kalanların da artış gözlemlendiği belirtilmiş, başvuran kadınların 1000'e yakını fiziksel, 420'sinin duygusal, 45'inin cinsel ve 25 kişinin de ekonomik şiddet gördüğü anlaşılmıştır (Şahan, 2014:18).

1.4.Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Aşamaları

Derinlemesine görüşme yönteminde birden fazla farklı görüşme teknikleri bulunmaktadır. Bu teknikler standartlaştırılmış görüşme, standartlaştırılmamış görüşme ve yarı-standartlaştırılmış görüşme teknikleri olarak üçe ayrılabilir. Araştırmamızda yararlandığımız yarı-standartlaştırılmış görüşme türü, önceden belirlenmiş soruların sorulması şeklinde gerçekleşse de en azından görüşmecilerin değinmek istedikleri noktaya göre değişim gösterebilmekte belli bir esneklik olabilmektedir (Berg vd., 2015:136).

Görüşmeler telefona indirilen ses kayıt programı vasıtasıyla kayıt altına alınmış sonradan bilgisayara aktarılarak deşifresi yapılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce bir pilot görüşme gerçekleştirilmiş bazı soruların çıkarılması gerektiği ortaya çıkmıştır çünkü bazı sorularda katılımcılara sorulmadan da o soruya ilişkin aktarımlarda

buldukları görülmüştür, bu yüzden ortak tematik alanlara bağlı kalınarak sorular sonraki süreçte standart hale getirilmiştir. Bunun için görüşme formuna yeni soruların eklenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Her iki husus dikkate alınarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Etik kurallar gereği yapılan her bir görüşme için de görüşmecilere birer kod verilmiştir. Daha sonra yapılan veri analizinde, elde edilen görüşme notları, araştırmamızda belirttiğimiz tematik sorular bağlamında ayıklanmış ve ilgili cevaplar, kuramsal-kavramsal çerçeveden hareketle sosyolojik bakış açısıyla yeniden yorumlanmıştır.

1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Denizli örneğinde gerçekleştirilmiştir. Zaman, insan kaynakları, maliyeti ve araştırmacının sağlık sorunları gerekçesiyle araştırmanın başında düşünülen 20 evli çiftle görüşme sayısında azaltmaya gidilmiş ve 15 evli çift ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

1.6.Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi ve Analiz Süreci

Ses kayıtlarının deşifre edilmesiyle, sorulan sorular ve alınan cevaplar doğrultusunda açık kodlama yapılmış, kodlama işlemi sonrasında çalışma verilerinin tasnifi yapılmıştır. Tasniflendirme aşamasında katılımcıların öncelikle kadın ve erkek olmaya dair bakış açılarının neler olduğu, çocukluk dönemlerinde aileleriyle olan ilişkileri, ev içi rol dağılımını nasıl düzenledikleri, çocuklarıyla olan iletişimleri, eşleriyle tanışma ve evlilik süreçleri hakkında bilgiler, şiddet tanımıyla ilgili düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Ayrıca toplumun boşanmış kadına bakış açısını anlamaya yönelik sorular sorulmuş, namus olgusu, çalışan kadınların ve ev kadınlarının yaşadıkları zorluklar ele alınmış ve son olarak da kadın-erkek eşitliği ve bu yönde çıkartılmış olan yasalar hakkında katılımcıların bilgi sahibi olup olmadıklarına yönelik aktardıkları bilgilerin tasnifi yapılmıştır.

Yorumlayıcı sosyal bilim anlayışından yola çıkılarak, çoğulcu bir kuram yaklaşımı esas alınmıştır. Çalışma kapsamında feminist-politik, sosyo-kültürel ve psikolojik-biyolojik kuramlardan faydalanılmıştır. Yorumlayıcı yaklaşımla birlikte gerçekliğin sosyal olarak oluşturulduğu insan ilişkilerinde katılımcıların feminist görüş içerisinde eylemlerinin nasıl değerlendirildiğinin anlaşılması, belli kalıplaşmış önyargıların ve değerlerin oluşumunda aile ve çevresel faktörlerin etkilerinin sosyo-

kültürel bağlamda irdelenmesi amaçlanmıştır. Son olarak da fizyolojik-psikolojik olarak insan davranışlarının ne gibi hormonal durumlardan etkilendiği yönünde bilgi sağlaması açısından ele alınan kuramlar önemli görülmüştür. Böylelikle katılımcıların öznelliğe yükledikleri anlamla ilişkili olarak özel ve kamusal yapılanmalarda kendilerine ait değerlerini ve eylemlerini nasıl sergiledikleri ve dönüştürdükleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda araştırmamızda esas aldığımız temel sayılıma göre “şiddet ortamının yaşanmadığı ve şiddet kültürünün üretilmediği her aile birer “ideal aile”dir.

Yukarıda belirttiğimiz temel sayılıma çerçevesinde çalışmamızın tematik konuları oluşturulmuştur. Her bir tematik konunun altında Ek-1’de görüşme formunda görüldüğü üzere detaylandırılmış görüşme soruları sorulmuştur. Burada sadece tematik alanlar sıralanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorulardan hareketle aşağıdaki tematik alanlar hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır:

- 1) Erkek/Kadın Olmak Temalı Sorular
- 2) Aile Ortamı Temalı Sorular
- 3) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Temalı Sorular
- 4) Ailede Çocuklarla İletişim Temalı Sorular
- 5) Evlilik Hayatı Temalı Sorular
- 6) Şiddet ve Kadına Yönelik Şiddet Temalı Sorular
- 7) Toplumun Boşanmış Kadına Bakış Açısı Temalı Sorular
- 8) Namus Temalı Sorular
- 9) Çalışan Kadınlar ve Ev Hanımlığı Temalı Sorular
- 10) Kadın-Erkek Eşitliği Temalı Sorular

Evli çiftlerin habitusları, sermaye türleri, özel ve kamusal alanda kadın ve erkeğin yerinin ne olduğuna dair oluşturulan tema; evli çiftlerin bireysel özelliklerini analiz etmeye yönelik olarak oluşturulmuştur. Bu temada, çiftlerin eğitim durumu, yetiştikleri sosyo-kültürel ortam, içine doğdukları habitusun sınırlarını zorlayarak farklı bir habitusa geçip geçmedikleri, kültürel sermayelerinin kadın ve erkek olmanın

anlamının oluşturulmasındaki etkilerini anlamaya yönelik analizler bulunmaktadır. Kişilerin bireysel özelliklerini bilmek, kadına yönelik eril şiddetin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çözümü noktasında önemli görülmüştür.

Çalışma içerisinde hazırlanan ve sınıflandırılan on tema ve alt temaları üzerinden elde edilen araştırma verileri sonucunda bulgular analiz edilmiştir. Görüşmelerde çiftlerin davranışları, mimik ve jestleri ayrıca gözlemlenmiş gerektiğinde kişiler hakkında kısa notlar tutularak anlatılanlarla bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Ses kayıtları aynı gün ya da sonraki günlerde bilgisayara aktarılarak deşifre edilmiş ve metne dökülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.Şiddetin Tarihsel Süreci ve Tanımı

Şiddet olgusu geçmişten günümüze her toplumda ve coğrafyada kendine yer bulmuş, çeşitli sınıflamalara tabi tutulmuş, farklı açılardan ele alınmış, kimi zaman yaşanan kültüre ve zamana göre değişmiş göreceli bir olgu olmuştur. Şiddet olgusunu anlayabilmek adına şiddet kavramının kökenine inilip hangi tanımlama süreçlerinden geçtiğini ve hangi değişkenlere bağlı olarak kendisine yer edindiğini anlamak konuya girişte önem verilmesi gereken bir adımdır. Kocacık (2001:1)'ın da vurguladığı gibi insanlık tarihinin başlangıcından itibaren süregelen şiddet olgusu birçok karmaşık faktöre dayalı olduğu için hem bireysel hem de toplumsal anlamda ele alınması gereken konulardan biridir ve ikisi birlikte değerlendirilmeden sağlıklı bir çözümlenmeye varılamayacaktır. Bireysel anlamda şiddetin nasıl ilişkilendirildiği ve toplumsal anlamda da nasıl şiddetin bir parçası haline gelinebildiği irdelenerek bu konuda daha sağlıklı adımlar atılabilecektir.

Şiddet olgusunun bazı toplumlarda hemen hemen hiç ya da çok az gerçekleştiği bilinmektedir. Bu farklılığın nereden kaynaklandığı, halen cevaplanmayı bekleyen sorular arasındadır. Ayrıca şiddetin bir araç mı yoksa şiddet göstererek insanların öfkelerini kusmaları, karşıdaki canlıya, kişiye veya nesneye zarar vermenin başlı başına bir amaç mı olduğu tartışılan konulardandır (Çelebi, 2010:257).

Şiddet ilk olarak insandan önce doğaya karşı başlamış, insanoğlu doğa karşısındaki güçsüzlüğünün farkında olduğu için onunla iyi anlaşma yoluna gitmiş, gerektiğinden fazla tüketmemiş, avlanmamıştır ta ki ufak tefek araç gereç keşfetmesine dek. Sonrasında bu araçların daha da geliştirilmesiyle insanoğlu doğa karşısında üstünlük kazanabileceğini düşünmüştür. Gücü, parayı elinde bulduranlar diğer insanları hükmü altına almışlardır (Oskay, 1996:185-186). Böylelikle güven içinde yaşamışlar, ayrıcalıklara sahip olmuşlar ve diğer kesim üzerinde hak sahibi olarak insanları yoksulluğa ve sefaletle sürüklemişlerdir (Erten vd., 2016:158). Hayvanlar dünyasında beslenme ve hayatta kalmanın bir yansıması olan şiddete yönelik davranışlar doğal karşılanması gereken bir ihtiyaç iken insanlar için geçerli bir sebep

değildir çünkü hukuk toplumu olarak güçlü güçsüz herkes kanun önünde eşittir, eşit haklara sahiptir ve çözüm adalet sistemindedir. Ancak modern dünyada şiddetin eskiye göre daha farklı biçimlerde anlam bulduğunu ve daha çok arttığını söyleyebiliriz (Özerkmen, 2012:2). Bu da bir hukuk devleti olarak insan haklarına gereğince riayet edilmediğini ayrıca erkeği ve kadınıyla eşit derecede adalete erişimin sağlanmadığını göstermektedir. Özellikle son zamanlarda yaşanan olaylarda kadına yönelik uygulanan ihlal edici yaklaşımlar, gücü elinde bulunduranların sorgulanması gerektiğinin de altını çizmektedir. İlkel çağlarda kabile, klan şeklindeki örgütlenmelerin devamında feodal düzene geçiş yapılmış, modern devlet öncesinde krallıklar, hanedanlıklar şeklinde bir yönetim oluşmuştur. 1215'teki Magna Carta / Büyük Sözleşme ile hanedanın yetkilerine din adamları ve halk adına kısıtlanma getirilmiş, zamanla gelişen sosyal haklar, ulus ve egemenlik tanımlarının geçirdiği olumlu süreçle birlikte çeşitli bildirimler yayımlanmış ve günümüz dünyasının haklar alanına ulaşılmıştır (Koçöz, 2011:245, 246).

Çeşitli halk anlatılarının desteklediği, antropolojik bir varsayıma göre, kadın ve erkek doğaya karşı hayatta kalma savaşlarında birlikte hareket etmişler ancak kadın doğumla birlikte bebeğini besleyip büyütme sorumluluğu almış ve hane içinde daha çok vakit geçirmek zorunda kalmıştır. Böylelikle erkeğin getireceği beslenmeye yönelik gıdaların temini kadını “üreme” ve “yeniden üretim” konularında sorumlu kişi haline getirmiş ve erkeğe göre daha durağan olarak tanımlanmıştır. Erkek ise daha dinamik görülerek evin ihtiyaçlarını karşılayan kişi olarak kadın üzerinde hak iddia etmeye başlamıştır. Cinsiyete yönelik bu işbölümüyle birlikte erkek kadını mülkü olarak görmeye başlamış ve tek eşlilik, erkek egemen bir aile tipi oluşumun da temelleri atılmıştır (Helimoğlu-Yavuz, 2009:99). Bu varsayıma göre kadın gıda ihtiyacını bir başkasına devretmesiyle birlikte özgürlüğünü de kaybetmiş ve erkek egemen bir zihniyetin yönetimi altına ilk o zamanlardan itibaren girmeye başlamıştır. Ertürk (2015:32-33) de kadına şiddetin, tarihsel süreç içerisinde erkeklerin hakimiyeti altında oluşturulmuş yazısız normlar aracılığıyla kadın ve erkek arasındaki işbölümünün sürdürülmesi, devam ettirilmesi amacıyla kullanıldığını, kadın cinselliği ve doğurganlığının erkek için kendi geleceğini belirlemesi, kurması açısından toplumsal olarak denetime tabi tutulduğunu, bunun sınıflı toplumlardan önce başladığını ifade etmektedir. Yine tarihsel olarak bakıldığında ilk arkaik dönemlerde sepet yapımı, dokuma işleri, kapların yapımı, yemek yapma, balık tutma, boncuk işleri ve yine şifalı otları kullanarak ilk hekimlik gibi uygulamalar kadınlara aittir. Fakat sonrasında doğa

olaylarının keşfiyle birlikte erkekler savaş alet ve gereçleri yapımına başlamış kadın böylelikle değişen dünya koşullarında ikinci plana doğru gerilemeye başlamıştır. Sonrasında devletlerin oluşumu, devlet ordularının kurulması ve dinin de etkisiyle erkek hakimiyeti daha da yoğunlaşmış kadınlar ev içi alanlarda kalmışlar, erkekler ise dışarıya açılmışlardır (Arıkoğlu-Ündücü, 2016:4). Oluşturulan işbölümüyle birlikte erkekler kendileri açısından avantajlı konumlara yerleşmişler ve bu da erkeklerin kadınlar üzerinde iş bölümüne yönelik egemenlikleri sonucunda oluşmuştur. Evde sürekli annesini gören çocuk, babasını akşamdan akşama görmenin getirdiği bir duyguyla babaya karşı daha saygılı olma çabası içerisine girmiş, otoritesini daha çok hissetmiştir. Evin reisi, sözü dinleneni olarak babayı görmüştür. Aslında babanın bu algıyı yaratabilmesindeki en büyük etken kendisine bu avantajlı durumları sunan işbölümünden başka bir şey değildir (Adler, 2018a:138-139). Adler'in vurguladığı gibi sadece işbölümünün erkeklerin lehine getirmiş olduğu birçok avantajla birlikte kadının hayatının seyrinin negatif yönde değiştiği, erkeğin kendisini gerçekleştirme ve güçlendirme adına yeterli zamana kavuşabildiği ve tüm bunların kendi sorumluluklarını kadının üzerine devretmesiyle mümkün hale geldiği söylenebilir. Günümüz dünyasında ise teknolojik gelişmeler, insan hayatını birçok açıdan kolaylaştırmasına, insanların sosyalleşmeleri yönünde daha çok zamana ve kaynağa sahip olmalarını sağlamasına karşın insanların birbirlerine karşı daha olumsuz, hükmetmeye dayalı bir iletişim biçimi içerisinde oldukları görülebilmektedir. Artık şiddete neden olan bir zorunluluktan ziyade bilerek kişiye zarar vermeye yönelik canının acıtılması, psikolojik olarak da kişileri çökertme çabası içine girilmesi şeklinde gerçekleşebilmektedir. Oskay (1996:31) da bu değişim konusunda, şiddetin ana özellikleri ne olursa olsun zamana ve topluma göre değiştiğini ve toplumların değişmesiyle birlikte kurallarının da değiştiği görüşünü dile getirmektedir.

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde şiddet *“bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, duygu ve davranışta aşırılık”* olarak tanımlanır (<http://www.tdk.gov.tr>).

Şiddet, *“bir kişi veya topluluğun, fiziksel ve ahlaki bütünlüğüne, mülkiyetine, kültürel veya sembolik değerlerine karşı, herhangi bir birey; grup ya da örgütlü bütünlük tarafından verilen zarar veya fiziksel ya da psikolojik acı”* olarak tarif edilebilir (Ergil, 2001:40).

Tekin (2011: 13)'e göre şiddet; *“temel dürtü ve varoluş gereği savunma veya karşı savunma hususu hariç olmak üzere, daha çok insanlarda ve topluluk halinde yaşayan hayvanlarda grup içi otorite sağlamak için diğerinin varlığını tehdit unsuru olarak görmek ve onu bu konuda denemek, daha doğrusu sindirmek için, karşı tarafa uygulanan zarar vermeye yönelik bir davranış türüdür”*. Tekin'in de vurguladığı gibi kendini savunmak için uygulanan şiddet haricinde bir başkasına zarar vermek kişinin kendi zayıflıkları sebebiyle güçlü görünme arzusu içerisinde diğer insanları baskılamaya çalışmasının bir ifadesi olabilmektedir.

Timuçin (2004:446-447) *“Felsefe Sözlüğünde”* şiddet kavramını, *“aşırı korku yaratma, bir toplumun ya da bir topluluğun hatta bir kişinin direncini kırmak için bozgun yaratıcı maddi ve manevi yöntemler uygulama”* olarak tanımlar ve şiddetin sonsuza kadar doğurgan olduğunu ifade eder. Timuçin de şiddetin, somut göstergelerinin yanı sıra psikolojik etkiye yönelik manevi anlamda da gerçekleştirilebileceğini düşünmektedir.

Adler (2018a:192-195), şiddet konusunda insanları saldıranlar ve savunanlar olarak ikiye ayırabileceğimizi söylemektedir. Saldırgan tavırların içerisinde şiddet davranışlarının olduğunu ve kişinin cesaretini gösterebilme yolu olarak bu tür tutumlar içerisine girdiğini ifade etmektedir. Kimi insanların ise yaşadıkları acılardan dolayı merhamet hislerini bastırdıklarını çünkü acıma duygusunu bir zayıflık olarak nitelendirdiklerini ve güven duygularını da kaybettikleri için işbirliği yetilerini de kaybettiklerini ifade etmektedir. Savunma içerisinde olanların da daha önce saldırılara maruz kalmış kişiler olarak bazen kendi gerçekliklerinden sıyrılarak içe kapanık bir yaşam sürdüklerini bazen de insanlara karşı devamlı bir eleştirel tutum içerisinde olduklarını dolayısıyla da kıskançlık ve hırs içinde bir duruş sergilediklerini ifade etmektedir.

Şiddetin tanımının zaman içerisinde nasıl bir gelişim gösterdiği ve algılandığıyla ilgili bu görüşler ışığında şiddetin çok değişken kaygan bir zeminde gerçekleştiği ve kişiye, duruma, kültüre göre değiştiği görülürse de değişmeyen tek şey fiziksel olarak güçlü olanın yetersiz olarak gördüğü çoğu şeye karşı ezme sorununun devam ediyor olmasıdır. Oysa her insanın varoluşunun özündeki varlığı korumaya çalışması, kişinin kendisini sevmesi ve kendisiyle barışık olmasına bağlıdır. Varlığı tehdit edici yok edici her eylem arzi bir durumdur. Varlığın özüne vurulacak her darbe kişinin kendi özüne

de açtığı bir yara olacaktır (Sönmez, 2018:13-14). Yaşamın anlamı kişinin kendisini sevmesiyle başlayacak ve aynı şekilde tüm insanların ve doğanın da yaşam serüveni içinde en az kendisi kadar sevmeye ve sevilmeye değer olduğunu kabullenmekle başlayacaktır.

Özetle şiddet, tarih öncesi çağlardan itibaren derecesi ve niteliği değişse de devamlılığını korumakta olan evrensel bir olgudur. İlk işbölümünün ortaya çıkmasıyla birlikte de şiddetin maddi ya da manevi açıdan kadına yöneldiği görülmektedir. Özellikle erkeğin kadına yönelik şiddeti çağın egemen güç dinamikleri çerçevesinde yeniden tanımlanmakta ve erkek egemen kurum ve kuruluşların desteğiyle de yerini korumaktadır. Tarihsel süreçte ezenler ve ezilenler olarak şiddetin ezenler tarafından erklerini sürdürme yolu olarak yaşatılmaya devam ettiği görülmektedir.

2.2.Kadına Yönelik Şiddetin Tanımı

Kadına yönelik şiddet denilince ilk akla gelen genelde fiziksel şiddet olarak algılsa da aslında içinde birçok şiddet türünü barındıran önemli bir meseledir. Kadınlar aile içinde aile fertlerinden, akrabalarından ve sosyal hayatta da tanımadıkları kişiler tarafından çeşitli taciz, tecavüz, istismar ve tehdit olaylarıyla karşı karşıya kalabilmekte ve bu durum beden ve ruhen örselenmelerine, zarar görmelerine neden olabilmektedir.

Dördüncü Dünya Kadın Konferansına katılan hükümetler 1995 yılında Pekin’de toplanarak bütün kadınların eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerini gerçekleştireceklerine dair deklarasyonu kabul ettiler. Pekin Deklarasyonu (1995:46)’nda kadına yönelik şiddet, *“kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet”* şeklinde tanımlanmaktadır. Pekin Deklarasyonu’nun en önemli vurgusunun kadının aile içinde yaşadığı şiddeti görünür kılmış olması diyebiliriz. Artık sadece toplum içinde gerçekleşen şiddet olayları değil aynı zamanda özel hayat denilen kimsenin müdahale edemeyeceği yer olarak görülen alanın içerisine girme de bu deklarasyonla birlikte kabul edilmiş bulunmaktadır. Fakat özel alana müdahale etme olgusunun toplumda tedricen gerçekleşeceği düşünülmekte çünkü insanlar ev içi şiddet vakalarında şikayet hususunda

hala ikilemler yaşayabilmekte “karı kocadır dövüşürler de barışlılar da; karışıp kötü olmayalım” düşüncesiyle sessiz kalmayı tercih edebilmektedirler.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM, 2016: iv)’nün “*Ulusal Eylem Planı 2016-2020-Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele*” planında kadına yönelik şiddetin sadece kadınları değil aynı zamanda toplumu da olumsuz anlamda etkilediği belirtilmektedir.

2.2.1. Bir Şiddet Biçimi Olarak Kadına Yönelik Erkek Şiddeti

Kadına yönelik şiddet, çoğunlukla bir erkeğin kadına cinsiyet temelli olarak gerçekleştirdiği, kadını baskı altında tutmayı hedefleyen fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet türlerini ifade etmektedir. Erkek özneler tarafından uygulanan, kadını fiziksel ve ruhsal anlamda yaralayan kadına şiddet hem sağlık problemleri açısından hem de kadını sosyal hayattan dışlaması nedeniyle çok yönlü bir olgudur (Taşdemir-Afşar, 2015:718).

Kadının doğduğu günden başlayarak hayatının sonuna kadar olan süreçte karşı karşıya kaldığı ayrımcılık durumlarına bakıldığında erkek hakimiyeti altında belli kurallara tabi olduğu ve erkek egemen siyasal bir kamunun içerisinde yaşam mücadelesi verdiği görülmektedir. Doğacak çocuğun erkek olması için duyulan arzu, kız çocuğunun yük olarak görülmesi, ailenin namusunu lekeleyecek bir kişi olarak damgalanması, aile içinde ve yabancı kişiler tarafından tacize, tecavüze uğraması, namus adına işlenen cinayetler, ekonomik özgürlüğünü elde etmesi önündeki engeller, düşük statülerde görevlendirilmeleri, ev işlerinde sergilenen emeğin göz ardı edilerek küçümsenmesi gibi örnekler günümüzde kadına yönelik bakışı açıklamaktadır (Özkan, 2017:537). Hatta doğum öncesinde cinsiyetlerinden dolayı kürtajla öldürülmeleri, hamilelik sürecinde kadınların maruz kaldıkları şiddet ve sağlıklarına, psikolojilerine yansıyan olumsuz etkileri, zorla hamile bırakılma, küçük yaşta zorla evlendirilme, kadın sünneti, ensest ve fuhuşa zorlanmak, ergenlikte sevgili şiddeti, işyerinde psikolojik ve cinsel taciz, başlık parası, cinayet, yaşlılıkta yaşadıkları suiistimaller ve dul kaldıklarında toplumun dışlayıcı tutumları gibi örnekler çoğaltılabilir (Uluocak, vd., 2014:36). Tüm bunlar kadına yönelik gerçekleşen şiddetin çeşitliliği ve boyutlarını göstermesi açısından önemli konulardır.

Roma’da bilimsel ve siyasal düşünceye göre kadınlar iffetlerini korumaları ve üreme işlevlerini yerine getirmeleri gereken varlıklardır. Ortaçağ Avrupası’nda ise kilise

yönetimince kadınlar bedenlerinin bozgunculuğa sebep olduğu gerekçesiyle erkekler tarafından denetlenmeleri ve gerektiğinde cezalandırılmaları gereken bir varlık haline gelmişlerdir. Bilim dünyası da karalama çalışmaları olarak bilimin hemen hemen her alanında kitaplarda, tıbbi metinlerde, ders kitaplarında ve atasözleriyle kadına yönelik olumsuz yargılara destek vermişlerdir. Örneğin *“İster iyi olsun ister kötü, bir atın mahmuza ihtiyacı vardır; ister iyi olsun ister kötü, bir kadının da bir sahibe ve efendiye, bazen de bir sopaya ihtiyacı vardır”* sözü o dönemlerin 14. yüzyıl fetvacısı Floransalı Paolo da Certaldo’ya aittir. Kadının aşağılanması ve hor görülmesi sadece Avrupa ülkelerine has bir özellik değildir. Babil’de kadınlar evcil hayvanlarla bir görülmüş, Eski Hindistan’da 17. yüzyıla kadar kocaları ölen kadınlar yakılarak eşlerinin yanlarına gömülmüşler, Uzak Doğu ve Çin’de ise kadınlara isim yerine numara verilmiş ve Arap toplumlarında da bir dönem kız çocukları diri diri toprağa gömülmüştür. Eski Türkler de ise kadın her zaman ön planda tutulmuş, yönetim alanlarında görülmüş, ata binmiş, savaflara katılmış, mirastan eşit pay almıştır. Kadının siyasal ve kamusal hayatta kendini göstermesi ve yer edinmeye başlamasıyla da kadına yönelik şiddet konuları her platformda tartışılmaya başlanmıştır (Arıkoğlu-Ündücü, 2016:5-7).

Ertürk (2015:33) de günümüz dünyasında kadını denetlemenin yolunun karşılıklı rızaya dayalı bir kurum olarak görülen “aile ve evlilik ideolojisiyle” sağlandığını fakat her koşulda yine de kadına yönelik zora dayalı şiddetin devam ettiğini çünkü baskı olmadan egemenliğin tamamen kurulamayacağını aynı zamanda cinsiyet ayrımcılıklarının evrensel bir olgu olarak tüm egemen kademelerde gerçekleştiğini, sadece derecelerinin farklı olduğunu belirtmektedir. Bu durum da kadının ikincil konumunu görmeyi zorlaştırmakta, doğal bir durummuş gibi algılanmasına neden olmaktadır. Kadın, erkeğin egemenliği altında kendi duygularından, hayallerinden, özlemlerinden, kişiliğinden feragat etmek ve ailesi için birçok olumsuz duruma katlanmak zorunda kalmaktadır. Önceden kurgulanmış, eril bakış açısıyla şekillenmiş bir aile ortamında, kadının evliliği kabul etmesiyle baştan bu görünmez kabulleri içselleştirdiği varsayılmakta, kadın yaşananları sorgulamaya, eleştirmeye başladığında baskı, şiddet devreye girmektedir. Sevgi yuvası olması gereken kutsallaştırılan aile alanının bir anda kadına yönelik her türlü şiddetin uygulandığı bir mekana dönüştüğü görülmektedir.

Erkeğin iktidar aracı olarak kadına şiddet uygulamasıyla büyüdüğü, erkekliğin gereğini yerine getirdiği düşünülebilme fakat kadının da giderek yok olmakta

olduğu, sessizliğe büründüğü ya da öldürüldüğü görülmektedir. Böylelikle erkekliğin kanıtlanmasıyla kadının yaşam alanı ya da bireysel tercihlerinin yok edilerek erkeğe göre şekillendirilmesi söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla da kadınlık ve erkekliğin şiddet alanında kurulduğu, şiddetin kadınların kontrolünün sağlanması için başvurulan bir yol olduğu görülmektedir. Sadece şiddet gösteren erkekler değil kadınlar üzerinde kontrolü sağlamak için bilinçli veya bilinçsiz meşru yollardan bu süreci izleyen erkekler için de aynı durum geçerli olmaktadır (Lundgren, 2012:39-40).

Günümüzde kadınların kendi hakları konusunda bilinçlenmeye başladıklarını söyleyebiliriz fakat bunun daha çok belli bir ekonomik duruşa sahip ya da belli bir eğitim seviyesini yakalamış kadınlar arasında daha fazla olduğu söylenebilir. Özellikle ekonomik zorluklar çeken alt kesim bir ailede kadının önceliği kendi hakları ve sorunlarından ziyade yaşadığı yoksulluk, çocuklarının yeme içme ihtiyaçları ve eğitim hakları olabilmektedir. Bu sorunlarla uğraşırken kendisi adına bir şeyler yapmak bir utanç hissettirebilmekte hatta bunun için yaşadığı şiddete dahi katlanabilmektedir. Dolayısıyla öncelikle kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesi, sonrasında yine bir kadın olarak her anlamda haklarını arayabilmesi adına bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarına dahil edilmesi gerekmektedir. Eğitim konusunda Okumuş (2014:93)'un yorumuna bakıldığında eğitimin, aile içi şiddeti etkileyen bir unsur olarak artık etkisiz olduğu görülmektedir. Okumuş, eski bakış açısında eğitimin arttıkça aile içi şiddetin azalacağını söylenmesi fakat yapılan çalışmalardan elde edilen bulguların bu kanıyla çelişiyor olmasından dolayı eğitimin artmasıyla aile içi şiddetin azalacağı tezinin tamamıyla rafa kalkmış olduğunu; eğitim seviyesinin düşmesinin daha çok adi ve sıradan suçların artmasına neden olduğunu düşünmektedir. Suçun varoş kesimlere doğru bir akış içerisinde olduğunu ifade etmektedir.

Pekin Deklarasyonu (1995:47)'nda kadına yönelik şiddet ile ilgili kadınla erkeğin arasında haklar açısından eşitsizlikler yaratan, kadını ezen, erkeğin gücüne güç katan, egemenliğini artıran ve geleneksel adetlerden, kültürden beslenen ayrımcılığın, şiddetin toplumun her alanında (okul, aile, iş, sosyal ortamlar) kadınların ikincil durumlarını sabitlediğinden bahsedilmektedir. Öte yandan kadınların yasalardan haberdar olmaması, var olan yasaların şiddeti önlemede yetersiz olması veya şiddet hakkında caydırıcı yasaların ve cezaların olmayışı, kurumların yasaları uygulamadaki yetersizlikleri, şiddetin nedenleri, sonuçları gibi eğitsel faaliyetlerin olmaması ve özelde

kadınların yaşadıkları şiddeti kimseye anlatamamaları, utanmaları gibi durumların şiddetin devam etmesine neden olan faktörler olduğu ifade edilmektedir.

Özetle, şiddetle ilgili caydırıcı somut adımlar atılmadıkça, gerekli cezai işlemler uygulanmadıkça bir farkındalık oluşamayacaktır. İnsanlar her gün medyada veya çevresinde şiddet olaylarının bir yaptırımla karşılaşmadığını bilmekte bu da şiddete tepki vermeyi güçleştirmektedir. Gerçekten verilmesi gereken cezalar verildiğinde, imzalanan uluslararası sözleşmelerin gereği yapılmaya başlandığında, şiddete yönelik alınan önlemler, kadın hakları gibi konularda halka, medya ve sivil toplum kuruluşları (STK) aracılığıyla bilgi verildiğinde insanlar bir şeylerin değiştiğini görecektir ve duyarsızlaşmanın yerini farkındalık alabilecektir. Ayrıca sadece cezai yöntemlerle değil aynı zamanda şiddet uygulayan erkeklerin zorunlu olarak katılmaları gereken sanatsal faaliyetler ve spor aktivitelerinin düzenlenmesi sağlanabilir. Hatta bu imkanların halkın geneline açık bir şekilde yaygınlaştırılması kültürel faaliyetler anlamında kişilerin üretici, yaratıcı yönlerini geliştirmelerini sağlayacak böylelikle şiddet ortamından uzaklaşabilmenin bir yolu olarak sanatın keşfedilmesi gerçekleştirilmiş olabilecektir. Bunun için de kişilerin çalışma saatlerinin sosyal hayatlarını yaşayabilecekleri şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Çalışma saatlerinin çok fazla olduğu, bedenen yorgun olan bir insanın bu tür faaliyetlere vakit ve bünye olarak yeterli zamanı ayıramayacağı ortadadır. Devletin bu konuda gerekli düzenlemeleri insanların bedensel ve ruhi doyumu ve şiddetin azaltılması adına hayata geçirmesi önemli bir adım olabilecektir.

2.3.Şiddetin Türleri

2.3.1.Fiziksel Şiddet

En sık görülen şiddet türlerinden biri olan fiziksel şiddet, karşıdakinin iradesini yok sayan, kişiyi denetim altına almayı amaçlayan, yaralayıcı hatta öldürücü eylemler olarak ifade edilebilir. Vurmak, tokat atmak, yumruklamak, kişinin bedeninde sigara söndürmek, kış günü soğuk su doldurulmuş küvetin içinde kadına işkence etmek, itmek, bıçakla, ateşli silahlarla korkutmak, yaralamak ve öldürmek fiziki şiddet dahilinde olan bazı eylemler olarak sayılabilir.

Kütükçü (2010:74), dayakların büyük bir bölümünü kadınlara atılan “baba dayaklarının” oluşturduğunu söylemektedir. Şiddet önce aile ve yakın çevrede başlamakta sonrasında da çeşitli toplumsal yapı ve kurumlarda olmak üzere içten dışa

doğru genişlemektedir. Erkeklerle göre ikincil konumda görülmeye devam ettiği müddetçe kadının ayrımcılık ve eşitsizliğe maruz kalması, şiddet görmesi büyük bir olasıdır. Bir yandan kutsal olarak nitelendirilen kadınlar bir anda ayaklar altında kalabilmekte, tutarsızlıklar ve çelişkilerle dolu bir kadın tanımı içerisine hapsedilmekte ayrıca erkeğe ve topluma göre kutsal kavramının anlamı neyse ona göre değerlendirilip, erkeğin, toplum ahlakının tanımı dışına çıkan kadına şiddetin her türlü reva görülebilmektedir. Devlet kademelerinden yükselen bazı seslerin kadının nasıl davranması gerektiğiyle ilgili beyanatlarda bulunması kadınlar üzerinde bir baskı oluşturmakta ve kadını şiddetin hedefi olarak gösterebilmektedir. Kadının hamileyken dışarı çıkmaması, yüksek sesle kahkaha atmaması, mini etek giymemesi gerektiğine dair söylemler kişilerin irade özgürlüğüne vurulacak bir engelleme girişimi olabilmektedir.

Şiddet olarak ilk akla gelen fiziksel darp, itme, kalkma gibi durumları tanımladığımızda diğer şiddet biçimlerinin önemsizleştii ve olağan görüldüğü gibi bir algı oluşmaktadır. Bir kişinin kendi hür iradesini kullanabilme yetisini engellemenin, özgürlüğünü kısıtlamanın, kadının eğitim hakkından mahrum bırakılmasının, küçük yaşta zorla evlendirilen kız çocuklarının yaşadıklarının, kadının çalışmasına izin vermemenin ve çalışsa dahi kazancını elinden almanın, kadını yakınlarından ve çevresinden izole etmenin, kadının cinselliğini baskı altında tutmanın da bir şiddet olduğu unutulmamalıdır. Burada yapılan bir olayın diğerine göre küçültülmesidir. Cinayetlerin olduğu yerde tecavüzün, tecavüzün olduğu yerde dayağın, dayağın olduğu yerde ekonomik şiddetin önemsizleştirildiği ve en nihayetinde psikolojik şiddetin yok sayılacağı bir duruma gelinmektedir (Pektaş, 2017:125-126).

Özetle fiziksel şiddet erkeğin toplumdan ve topluma ait değerlerden aldığı güçle kadını normal yollardan ikna edemediği, kendisini ifade edemediği ortam ve durumlarda kadını baskılayabilmenin, korkutmanın bir yolu olabilmektedir. Sesini çıkaran, hakkını arayan, sorgulayan kadın olmanın bedeli çoğu zaman şiddet olmakta ve toplumsal mekanizmalar da tüm bunlara rağmen kadını uysal ve çekici kılmanın peşinde üretimlerine devam etmekte, şiddeti görmezden gelmekte; söz dinleyen, bakımlı, sadece eviyle ilgilenen, erkeğini memnun eden kadının itibar gören kadın olacağı yönünde örtük veya açık mesajlar iletilebilmektedir. Kadının yaşamış olduğu onur kırıcı davranışlar neticesinde yaşayacağı travma ve sağlık problemleri göz ardı edilmekte, kadın da çoğu zaman yaşadığı şiddeti kimseye anlatamamaktadır. Kırılan gururu ve

bazen yaşadığı şiddette payının olduğunu düşünmesi ya da “kocandır hem sever hem döver” anlayışının getirmiş olduğu bir baskıyla sessiz kalmayı tercih edebilmektedir.

Fiziksel şiddetin ölümcül yansıması olan kadın cinayetlerine baktığımızda namus adı altında kadınların yaralandığına, öldürüldüğüne şahit olmaktayız. Bu bölümde namus cinayetlerine gerekçe gösterilen nedenleri ve eril zihniyetin kendini bu alanda nasıl inşa ettiğine değinilecektir.

2.3.1.1. Bir Şiddet Biçimi Olarak Namus Cinayetleri

Namus olgusu kadına şiddet konusunun maalesef en acımasız yönlerinden biridir. Namusun kadın bedeni üzerinden tanımlanması ve erkeğe bu anlamda çifte standart uygulanması kadını her defasında ezilenler kategorisi içine dahil etmektedir. Namus denildiğinde ilk akla gelen kadının cinsel yaşamının tanımlanmasıdır. Erkekler için namusun anlamı kadının her zaman ve her koşulda bekaretini muhafaza etmesi ve kendini evleneceği erkeğe saklaması olarak tanımlanır. Bunun aksi bir durumda kadının yaşamına son verilebilmektedir. Toplumsal ahlaki değerlerin dışında bir yaşam tercih etmesinin veya sürdürmesinin arkasında yatan sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve ailevi sebeplerin ne olduğuna bakılmaksızın kadının kendi bedeni üzerinde söz sahibi olması engellenmekte ve sadece günümüzde değil tarihsel olarak baktığımızda da aynı uygulamaların var olduğu görülmektedir. Üstelik cinayet sonrasında erkek, “namusumu temizledim” “beni aldattığına dair şüphelerim vardı” diyerek işin içinden kolaylıkla sıyrılmakta ve toplumdan da bu yönde destek görebilmektedir. Namus olgusu daha çok kadınlara sorumluluk vermiştir. Bu anlayışa göre kadından beklenen pek çok şey vardır. Namus kişinin bireysel algıları çerçevesinde oluşturduğu bir kavram olmakla birlikte aynı zamanda sosyal çevrenin etkisinin de olduğu olgudur. Kişi kendi namus anlayışını değer vererek önemserken başkalarının gözünde de saygıya değer bir duruş sergilemiş olmaktadır. Bireyin dışında namus sosyal grupları da belirlemekte aile bu grupların başında gelmektedir. Bu yüzden namus konusunda yaşanılacak bir sorun tüm aileyi ilgilendiren bir durum haline gelmektedir (Çetin, 2014:43). Toplumdaki anlayışa göre kadın sadece kendisi adına değil ailesi, eşi, erkek kardeşi ve toplum adına namusunu korumalı, sahip çıkmalı ailesine bir leke getirmemelidir. Zira bir leke getirirse bunun yaptırımı töreler, gelenekler açısından çok ağır olabilmektedir. Kadın da bunu bilmekte ve ona göre davranmaktadır. Evde, sokakta, işyerinde, alışverişte, eğlencede her zaman “hanımefendi” olarak ağırbaşlılığı ile erkeğinin arkasında kendisi

için ayrılmış olan yerini alan kadın bu şekilde bir duruş sergilerken bazıları da itiraz etmeye çalışmaktadırlar. Bu itiraz noktasında da üstünlüğünü yitirmek istemeyen kimi erkeklerin fiziksel güç ya da tehdit mekanizmasını çalıştırdığı görülmektedir. Cinselliğin bir egemenlik alanı olarak kadın üzerinden kurulması ve toplumsal desteklerle yapılması tarihin ilk zamanlarından beri süregelen bir olgudur. Burada önemli olan cinselliğin kadın üzerinden nasıl bu derece organize bir şekle dönüştüğü ve bir egemenlik alanı haline geldiğinin sorgulanmasıdır. Kadının ikinci plana atılmasıyla başlayan bu süreç paleolitik dönemde başlar. Kadın, regl dönemlerinde uzak durulması gereken bir canlı olarak düşünülmüş, yaptığı yemekten yememek, elinden bir şey almamak, oturduğu yere oturmamak gibi tabular oluşmuştur. Önemli bir tabu olan “bekaret tabusu” da kadını mülk olarak gören ataerkil zihniyetin bir ürünüdür. Hemen hemen her toplumda görülen gerdek gecesi kanının teşhiri ise eski bir İbrani geleneğidir (Pektaş, 2017:26-27).

Ertürk (2015:296-297)’e göre toplumda kadının namuslu olması demek; gösterişsiz bir şekilde giyinmek ve dikkat çekici davranışlardan uzak durmak, bekaretin evleninceye kadar korunması, sokağa çıkılacağında kendisine eşlik edecek bir büyüğünün onayının olması ve onunla birlikte çıkması gibi davranışlara dikkat etmesi demektir.

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında toplumun sadece kadına değil erkeğe de bu konuda sorumluluklar yüklediği görülmektedir. Karısının namusuna bir zarar geldiği takdirde erkeğin üzerinde gerekeni yapması yönünde bir baskı oluşmaktadır. Kadın sadece kendi namusu adına değil diğerlerinin, aile üyelerinin namusuna da zarar vermiş olarak görülmekte ve ailenin saygınlığı ve itibarının zarar gördüğü düşünülmektedir. Erkeğin, gördüğü zararı gidermek, itibarını yeniden elde edebilmek için karısını öldürmesi ve namusunu temizlemesi yönünde oluşan baskılar halen geçerliliğini korumaktadır. Bazı toplumlarda erkeğin namusunu kaybetmesi erkekliğin kaybı anlamına gelebilmektedir. Dolayısıyla namus olgusu toplumsal sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. “Namus için yaşanır, namus için ölünür”, “gelinlikle girip kefenle çıkmak” düşünceleri de bunu doğrular niteliktedir (İnci, 2013:286). Namus ve töre odaklı bu şiddet tipi, diğer şiddet türlerinden özellikler göstermektedir. Diğer şiddet tipleri genelde birey odaklı gerçekleştirilmekteyken; namus cinayetlerinde birey üzerinden diğer kadınlara da tehdit unsurlu psikolojik şiddet uygulanabilmektedir. Kadınlar bu tür şiddet olaylarına maruz kalan kadınların

yaşadıklarına şahit olduklarında veya bu konuda bir haber okuduklarında kadına verilen ceza karşısında aynı şeyleri yaşamama adına daha dikkatli olmaya çalışarak var olan geleneksel kurallar çerçevesi dışına çıkmamaya özen gösterebilmektedirler.

Yıldırım (2018:13-17)'ın Türkiye'de son on yılda işlenen cinayetler üzerindeki vaka çalışmasında en az 2380 kadın cinayeti işlendiği ortaya çıkmış ve bu cinayetlerin 1260'ı üzerinde incelemeler yapılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Kadınların Öldürülme Biçimleri

Öldürülme Biçimi	Cinayet Sayısı
Ateşli Silah	679
Kesici Alet	404
Boğma	84
Darp	64
İşkence	15
Diğer	14

Kaynak: Yıldırım, 2018:14

Kadınların öldürülme biçimlerine bakıldığında ilk sıralarda ateşli silahlar ve kesici aletlerin kullanıldığı, boğma, darp, işkence ve diğer öldürme türlerinin bunlardan sonra yer aldığı görülmektedir.

Tablo 2. Kadınların Öldürülme Sebepleri

Öldürülme Sebepleri	Cinayet Sayısı
Tartışma	348
Boşanma - Boşanma Talebi	176
Reddetme	153
Aldatma – Aldatılma	134
Kıskançlık	114
Geçimsizlik	62
İşsizlik, Ekonomik	56
Psikolojik Rahatsızlık	51
Para – Hırsızlık	29
Töre	24

Kaynak: Yıldırım, 2018:14

Kadınların en çok öldürülme nedenleri arasında ilk sırayı tartışma almaktadır. Daha sonrasında kadının boşanmayı talep etmesi ve boşanması, bir erkeği reddetmesi, kadının aldatma ihtimali veya aldatması ve kıskançlık durumları oluşturmaktadır. Daha az görülen nedenler arasında ise geçimsizlik, ekonomik sıkıntılar, psikolojik rahatsızlıklar, hırsızlık ve töre faktörleri görülmektedir. Rakamlara göre kadınların en çok tartışma esnasında ve boşanmayı istediklerini ifade etmeleriyle öldürüldükleri göz önüne alındığında kadının herhangi anlamda bir itiraz geliştirmesinin, özne olma çabasının erkeğin şiddet göstermesine neden olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Kadın Cinayetlerinde Katil ve Maktul Yakınlığı

Cinayet Faili	Cinayet Sayısı
Koca	623
Sevgilisi	160
Eski Kocası	94
Tanıdık Biri	88
Eski Sevgilisi	56
Akraba	49
Kardeşi	48
Oğlu	48
Babası	38
Yabancı	18

Kaynak: Yıldırım, 2018:16

Bu araştırma verilerinden elde edilen sonuçlara göre kadınların çoğu kocası tarafından öldürülmekte bu da bir kadını en çok kocasının koruyup kollayacağı gibi söylemlerin geçersiz olduğunu göstermektedir. Kadınların en güvendikleri yakınları, sevdikleri tarafından her geçen gün artan oranlarda öldürüldüğü ve böylelikle sindirilmeye çalışıldığı söylenebilir. Ve şiddetin gerçekleşmesinde etken olan “meşruiyet zemini hazırlayan tüm algı ve yaklaşımlar toplumsal cinsiyete dayanmaktadır” (Balkır, 2012:90).

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun verilerine göre 2018 yılında 440 kadın temel yaşam hakkı ihlal edilerek öldürüldü. 317 kadına ise cinsel şiddet uygulandı. 2019 Ocak ayında 43, Şubat ayında ise 31 kadın öldürüldü. Somut adımlar atılması beklentilerini dile getiren platform, Kamu Başdenetçisi Malkoç'un "*Eşler tartıştığında kadın, karakola telefon açıp şikayette bulunduğu koca evden uzaklaştırma alıyor. Bu da öfkeyi ve kadına şiddeti körükliyor. Biz eşler ayrılın diye kanun çıkarmışız*" sözlerinin kadına şiddeti körüklediğini; kadınların eşlerini şikayet için karakola gittiğinde tekrar evlerine gönderilmelerinin ve hukuki işlem başlatılmamasının şiddet ve cinayetlere neden olduğunu belirtmişlerdir. Devletin görevinin şiddeti normalleştirmeden 6284 sayılı kanun ve İstanbul Sözleşmesi'ni uygulamak olduğunu dile getiren Platform, devletin görevinin kadını korumak ve boşanmaları zorlaştırmamak olduğunu belirtmektedir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu).

Mor Çatı Dayanışma Merkezi ve sığınağından 2017 yılında 1001 kadın ve çocukla yapılan ve toplam 2115 görüşmede paylaşılan verilerin temel alındığı Kadına Yönelik Şiddet Değerlendirme Raporu'na göre kadınların yaşadıkları şiddet şu şekilde belirlenmiştir:

"Yapılan görüşmelerin 1026'sında şiddet uygulayanların büyük bir bölümünün koca, eski koca, partner, eski partner, nişanlı/sözlü, baba gibi kadın ve çocukların yakından tanıdığı, bildiği ve hatta güven ilişkisi olduğu kişilerdi. Kadınların %63'ü (491 kişi) kocasından şiddet gördüğüne dair bilgi verdi. Bunların %90'ı şiddet uygulayanın sadece kocası olduğunu belirtirken, %10'u sadece kocası tarafından değil kocanın akrabası, arkadaşı, kadının akrabası, çocuğu, babası tarafından da çoklu şiddete maruz kaldığını belirtti. Bunun dışında şiddet uygulayanların %6'sı (47 kişi) eski koca, %3,5'i (28 kişi) partner, %6,5'i (51 kişi) eski partner, %10'u (78 kişi) ise kadın veya çocukların babasıydı.

443 kadının fiziksel şiddete ilişkin ateşli silahla vurma, bıçaklama, üzerine yürüme, yakmaya çalışma, boğmaya çalışma, cisimle bedene vurma, dayak, eşyaları kırma gibi şiddet yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Fiziksel şiddet bedende morluk/kızarıklık, bedende yanık izi, bedende yara, fiziksel iz bırakmayan darp, kafa travması, kemiklerde kırık, organlarda işlev kaybı, ölüm gibi sonuçlara yol açmaktadır. Bunlar arasında kadınlar en çok bedende morluk/kızarıklık oluşturacak şekilde fiziksel şiddete maruz kalmışlardır ve 91 kadın anlatısında bu durumdan bahsetmiştir. Fiziksel şiddet eylemlerinden sık rastlanan diğer ikisi ise dayak ve iz bırakmayan darptir. 65 kadının anlatısında dayağa, 61 kadının anlatısında ise iz bırakmayan darp eylemlerine rastlanmaktadır. Bu örneklerin yanı sıra fiziksel şiddet sonucunda kalıcı veya geçici

sakatlanmalar yaşayan ve hayatını kaybeden kadınlar da olmuştur” (Sakallı vd., 2018: 16-17).

Mardin Cezaevi’nde 2011 yılında namus davasından yatan 12 mahkumla yapılan bir çalışmada babasının ölümünün ardından annesinin evli bir adamla kaçmasıyla birlikte annesinin kaçtığı adamı öldüren, oğlunu yaralayan ve namus konusunda kimsenin hata yapma şansı olmadığını savunan bir kişi işlediği cinayeti şu şekilde savunmaktadır (Öztürk vd., 2013:121-122):

“O işi yapan insan toplumun nasıl bir tepki göstereceğini biliyor. O kişi, o hatayı yaparak kendi kararını zaten vermiş. Benim anlamadığım nokta şu: Bu tür insanlar neye güvenerek, dayanarak bu işe kalkışıyorlar. Bence bunun cehaletle de bir alakası yok. Yapılan şeyin affedilecek bir tarafı yok. Namus kavramı çerçevesinde bunun haklı kabul edilecek bir tarafı yok” (Erkek, Lise, 29).

Toplumun değerlerinden, namus algılayışından güç alan bu anlayış insanların bu konuda cinayet işlemleri durumunda destek görebildiklerini ve bundan dolayı yaptıkları şiddet eylemlerinden pişman olmadıklarını da gösterebilmektedir. Ayrıca diğer kadınların da “namussuzluk” yapılması durumunda başlarına neler gelebileceğini bildikleri halde nasıl böyle bir şeyi yapabildikleri sorgulanmakta, kadınların öldürüleceklerini bile bile bu eylemi nasıl yaptıklarını düşünmekte ve bunu anlayamadığını ifade etmektedir.

Başka bir mahkumun görüşü ise yine aynı şekilde cinayeti savunucu bir yaklaşım içermektedir:

“Ailemin yapmam (öldürme) yönünde bir telkini olmadı ve hatta bazı yakınlarım böyle bir şey yapmamam yönünde telkinde bulundular...Aile meclisinde herhangi bir öldürme kararı da almadık. Öldürme kararını bireysel olarak ben kendim verdim. Toplumun seni yönlendirmesine gerek yok. Çünkü kendini bilen bir insan için meselenin özü şu: Sen ne yapacağını zaten biliyorsun” (Erkek, Okur-Yazar, 26).

Doğulan kültürün, edinilen değerlerin ne derece etkin bir rol oynadığı ve bu rollerin nasıl içselleştirildiği ve normalleştirildiği bu kişinin ifadelerinde de anlaşılabilir. Bir şeylerin açıkça söylenmesi gerekmediğini bunun bir şekilde zamanında kendilerine aşılandığını, örtük bir norm olarak kendilerine sunulduğunu hatta bunun herkes tarafından bilindiğinin altı çizilmektedir.

Kalav (2012:151-152), namus kavramının tıpkı diğer toplumsal kültürel değerler gibi dil aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarıldığını ve namus kelimesi üzerinden kadın

bedeni üzerinde erkek tahakkümünün sürdürüldüğünü dolayısıyla dilin namus ideolojisini pekiştirdiğini ifade etmektedir. Namusa ilişkin değerleri yücelten cinsiyetçi atasözlerine birkaç örnek verilecek olunursa; *“her şey hayat için, hayat da namus için feda edilir, namussuz yaşamaktansa namusu ile ölmek yeğdir, malınız olmasın da namusunuz olsun, ırz insanın kanı pahasıdır, kadını erkek değil ar ve namus bekler”* gibi örnekler gösterilebilir. Bu yüzden dilimizde var olan cinsiyetçi ifadelerin, deyimlerin, atasözlerinin kullanımdan çıkartılması, yerine eşitliği içerici yeni ifadelerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Kadının namuslu görünme olgusundan az da olsa taviz verebileceği tek alan eşinin yatak odası olarak konumlanmıştır. Büyüklerin verdiği nasihatler, öğütler arasında *“sokakta hanımefendi, mutfakta usta bir aşçı, evi çekip çevirmede maharetli bir temizlikçi, çocuklar için iyi bir anne, çalışıyorsa işine gelip giden, parasını kazanan bir işçi ve eşi için yatakta fahişe”* gibi olması beklenir. Kadının cinsel anlamda eşini reddetme gibi bir olasılığı yoktur. Kadın cinselliği denilince evlilikle birlikte *“eşinin bedensel zevklerini tatminin nesnesidir”* ya da sadece doğurganlığının ihtiyaç duyulduğu zamanlarda başvuru bir eylem olarak işlev görmektedir. Kadının cinsel ihtiyaçları yok sayılmaktadır (Kütükçü, 2010:183). Tüm bu yaşananlar kadını erkekle eşit haklara sahip bir birey olarak görmemenin, sadece kendi doğruları, değerleri, inançları güdümünde bir bakış açısıyla kadını nasıl görmek istiyorsa o şekilde davranıldığının bir göstergesi olabilmektedir. Böylelikle kadının geri planda tutularak erkeğe sorun çıkarmayacak şekilde ev içine, kutsal mahrem alanına kapatılması sağlanmaktadır.

Özetle namus kavramı ülkenin doğusu ya da batısı fark etmeksizin kendisini kadın bedeni üzerinden temellendirmeye devam etmekte ve bunu dil yoluyla çeşitli mecralarda meşrulaştırdığı görülmektedir. Zaman zaman namus adı altında işlenen cinayetlerin aslında kadınların itiraz noktasında gerçekleştirdikleri atılımlar neticesinde uygulandığı görülmekte; erkeklerin kendilerini savunmaları eşlerinin kendilerini dinlemedikleri, boşanmak istedikleri ve bunun sonucunda da namusunu korumak için cinayete teşebbüs ettikleri yönünde olabilmektedir. Bu tür cinayetlerin namus veya iffetle bir alakası olmamasına rağmen sığınılan bir olgu olarak geçerliliğini sürdürdüğü söylenebilir. Çok yönlü bir çabalamayı gerektiren namus olgusunun neden olduğu şiddete son verebilme adına toplum tarafından hoş görülmemesi, medyanın kullandığı

haber diline özellikle dikkat etmesi, hukuksal yönden de yaptırımlardan kesinlikle taviz verilmemesi gerekmektedir.

2.3.2.Sözel-Psikolojik Şiddet

Toplumda şiddet denilince ilk akla gelen genellikle fiziksel şiddettir. Fiziksel şiddetin acısı zamanla geçse de psikolojik şiddetin ve dile dökülen şiddetin acısını unutmak kolay olmamaktadır. Bir insanı aşağılamak, sevgisiz bırakmak, sevgisini göstermemek, alay etmek, kendi üstünlükleri üzerinden karşıdaki kişiyi ezmeye çalışmak kişinin maddi manevi hayatını olumsuz etkiler (Kocacık vd., 2009:39-40). Solmuş (2016:100-101) da bu konuda benzer görüşlere sahiptir: Kadının yakın çevresiyle görüşmesine engel olma, eşinin eşyalarını kırıp dökme, telefon aracını kullanmasını engelleme, isteklerini yaptırtmak için çocuklarını kullanarak tehdit etme, kadınlığı ve anneliği ile ilgili kırıcı sözler sarf etme psikolojik şiddet sınıflandırmasına girmektedir. Kadınların özgüvenlerini yok etmeye yönelik gerçekleştirilen hakaret, lakap takarak alay etme, küfür etme, bedensel özellikleriyle dalga geçme gibi durumlar da sözel bir şiddet yöntemidir. Bu tür şiddet eylemlerine maruz kalan kadınların her şeyi olurlarına bırakma, hiçbir şeyi yadırgamayan tepkisiz biri haline gelme bazen de kendini hayattan soyutlayarak suskunluk sarmalı içine kendini kapattığı görülebilmektedir. Duygusal şiddet olarak da nitelendirebileceğimiz psikolojik-sözel şiddet, kadının öz benlik saygısına vurulmuş bir darbe olmakta ve süreç sonunda erkeğin himayesi altından çıkamayan, kendinde o gücü bulamayan kadının zaman zaman tehditler ile birlikte bir adım atamaz hale geldiği görülmektedir. Çocuklarıyla tehdit edilen kadınlar çocuklarının hayatı veya bir daha çocuklarını görememe, kaçırılma ihtimali karşısında cesaretlerini yitirebilmektedirler. Kimi zaman kadın kendi hayatıyla tehdit edilmekte; öldürülme korkusu ya da geçmişle ilgili bazı anlarının deşifre edilmesi ya da kocasının tehdit olarak kendi canına kıyma söylemleri sonucunda kadın kararsızlık içinde bırakılmaktadır. Tüm bunlar kadının nasıl ağır bir sorumluluk altında acı çektiğini, ikilemde kaldığını göstermesi açısından önemli etkenlerdir. Bazı erkeklerin yeri geldiğinde sorumluluklarını bir kenara bırakıp evini, eşini ihmal ettiği görülebilirken, kadının bu konuda daha sorumluluk sahibi olduğu söylenebilir. En nihayetinde kadın her şeye çaresizce katlanmakta, bazen tüm bu yaşananlardan kendisini sorumlu tutmakta ya da kader diyerek sabır etme yolunu tercih edebilmektedir.

Özellikle kız çocuklarının erkek çocuklarına nazaran küçüklüklerinden itibaren özgüven ve özgürlük hususunda kısıtlandıkları düşünüldüğünde, erkeğin her zaman ön planda tutularak cesaretlendirilmesi kız çocuklarının ise ev içi alana kapatılıp annesinin birer kopyası haline getirilerek sadece ev işleri ile uğraşmaları gereğinin öne sürülmesi psikolojik olarak bir kadının hayatını etkileyebilecek sorunlar olabilmektedir. Kadın zaman zaman bulamadığı sevginin, ilginin ve onay görmeyin verdiği yoksunlukla erkeğe bağımlı hale gelebilmekte ve erkeğin hizmetine kendini adayıp bir sevgi sözcüğü duyabilme uğruna daha çok kendinden ödün verebilmekte, ayakları üstünde durmayı, sosyal hayatın getirdiği sorunlarla yüzleşebilme cesaretini bulamayabilmektedir. Evin gelecekteki erkeği olarak kendisine birçok haklar sunulan ve yol gösterilen erkek çocuğu da küçüklüğünden itibaren sosyal yaşama aşına kılınmakta, arkadaşlıklar kurmakta ve sosyalleşebilmektedir.

Mor Çatı Dayanışma Merkezinin 2017 yılı “*Kadına Yönelik Şiddet Değerlendirme Raporu*”nda kadınların 676’sı kendilerine uygulanan şiddet türlerinden birinin psikolojik şiddet olduğunu belirtmiş ve en sık maruz kaldıkları şiddet olarak dile getirmişlerdir. Psikolojik şiddet bağlamında 133 kişinin anlattısında baskı uygulamaya, 116 kişide tehdide, 94 kişide hakarete, 68 kişide güven kırmaya yönelik davranışlara rastlanmıştır. Baskı uygulama ve tehdit özellikle kadınların şiddet döngüsünden çıkmaya çalıştıkları zamanlarda bunu engellemek ya da bu şiddetin duyulmaması, görülmemesi için failin uyguladığı şiddet biçimlerinden olmaktadır (Sakallı vd., 2018:16-17).

Özetle sözel-psikolojik şiddet, fiziksel şiddetle birlikte iç içe geçebilen zaman zaman fiziksel şiddete göre kıyaslandığında önemsizmiş gibi algılanan bir duruma yol açsa da en az fiziksel şiddet kadar yaralayıcı, onur kırıcı bir hale dönüşebilmektedir.

2.3.3.Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet evlilik bağı olsun ya da olmasın birlikte yaşayan çiftlerin maruz kaldığı şiddet türlerinden biridir. Çoğu zaman fiziksel şiddetle, sözel şiddetle birlikte görülür. Erkek kadın üzerinde kendi fantezilerini gerçekleştirme adına kadını istemediği bir zamanda veya mekanda istemediği pozisyonlarda cinsel ilişkiye zorlayabilir. Aynı zamanda kadının istek ve ihtiyaçları dikkate alınmadan sadece kendini tatmin etmeye odaklı bir cinsel birleşim de cinsel şiddet olarak nitelendirilmektedir.

Şen ve Yazıcı'ya (2017:296) göre cinsel şiddet, “*kültür, dini inanç, sosyo-ekonomik düzey ve rejim farkı olmaksızın, bütün toplumlarda, bireyin mahremiyetine, kişiliğine, beden ve ruh sağlığına ve çevresine karşı işlenen bir şiddet biçimi olup, bireyin cinsel bağımsızlığını, cinsel bütünlüğünü ve kişiliğini hedef almaktadır*”. Kadına yönelik cinsel şiddet, toplumda arkasına sığınılan tecavüz mitleriyle birlikte kötü kadın olarak damgalamanın, kadına karşı namus anlayışını öne sürerek isteklerini yaptırma aracı olarak kullanmanın, tehdit etmenin bir aracı ve amaca ulaşmanın bir yolu haline gelebilmektedir.

(KSGM)'nin yayınladığı “*Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı*”nda cinsel şiddetin tanımı, kadın evli bile olsa eşi tarafından kadının istemediği yer ve zamanda ilişkiye zorlanması ve bunun tecavüz olarak adlandırılacağı; başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak ya da cinsel organlara zarar verici eylemlerin yapılması, çocuk sahibi olması ya da olmaması konusunda baskı, kürtaja zorlama, ensest ilişkilere dahil etmeye çalışma, zorla evlendirilme, sözlü veya yazılı cinsel taciz mesajlarıyla rahatsız etme gibi eylemler olarak belirlenmiştir (KSGM, t.y. s:8).

Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği'nin “*Cinselliğimiz Var*” kitabında Uluslararası Aile Planlaması Federasyonu'nun 2008 yılında kabul ettiği Cinsel Haklar Bildirgesine yer verilmiş ve şu haklara dikkat çekilmiştir:

“Eşitlik, kanunlardan eşit olarak faydalanma ve cinsiyet, cinsellik veya toplumsal cinsiyete dayalı hiçbir ayrımcılığa uğramama hakkı, cinsiyet, cinsellik veya toplumsal cinsiyetten bağımsız olarak her insanın yaşama katılma hakkı, kişinin yaşamının, özgürlüğünün ve bedensel bütünlüğünün güvende olması hakkı, özel yaşamın gizliliği hakkı, hukuk karşısında kişisel olarak bağımsız olma ve tanınma hakkı, düşünce, kanı ve ifade özgürlüğü hakkı; örgütlenme hakkı. Sağlıklı olma ve bilimsel ilerlemelerin faydalarından yararlanma hakkı. Eğitim ve bilgiye ulaşma hakkı. Evlenip evlenmemeyi, bir aile kurup planlamayı, çocuk yapıp yapmamayı seçme, nasıl ve ne zaman çocuk sahibi olacağına karar verme hakkı. Hesap sorulabilirlik ve gerektiğinde tazmin edilme hakkı” (Akar vd, 2013:7).

Bu haklardan bazılarının günümüz kadınları olarak erişilmiş olsa da özellikle kanunların uygulanması esnasında toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler halen sürmekte, kadının yaşam hakkı ve bedensel bütünlüğü yok sayılmakta ve tazmin edilme hakkı da gereğince uygulanmamaktadır. Muhafazakar politikaların özünde var olan kadın bedeninin denetim altına alınmasıyla; kadınların kıyafetleri, nerede zaman geçirdikleri, çeşitli sosyal alanlardaki davranışları, cinsellikleri, gebeliğe karar verme

sürecinden doğum yapma yöntemlerine kadar erkeklerin kontrolü altında gerçekleşmektedir. Birçok sosyal yapı içerisinde kadının hareketlerini, kısıtlayan, bedenlerini ve cinselliklerin kontrol altında tutan ataerkil zihniyet, çeşitli politikalar, söylemler ve yasalar aracılığıyla pekiştirilir. Bu şekilde erkeğe tabi olmaları sağlanmaktadır. Son dönemdeki kürtaja ilişkin yapılan düzenlemeler ve üç çocuk yapma konusundaki ısrar muhafazakar politikaların bir ürünüdür (Yaman-Öztürk, 2012:125).

Cinsel saldırıya uğrayan kişilerde maddi ve manevi sağlık sorunları hasıl olmakta kadın yaşadığı şiddeti tanımlamakta ve aktarmakta zorlanmaktadır. Cinsel şiddetin yol açtığı sağlık sorunları, ortaya çıkartılması ve tedavi edilmesi açısından da problem haline gelmekte açığa çıkartılmadığı için kadınlar çoğu zaman yaşadıkları travmayı kendi kendilerine atlatmaya çalışmaktadırlar. Cinsel saldırıya uğrayan her kadın yaşadıkları olumsuz durumun etkilerini farklı olarak deneyimlese ve farklı süreçlerde atlatsa da genel itibariyle ağır kişilik bozuklukları, yoğun kaygı duygusu, stres, uykusuzluk, kabus görme, ağlama krizleri, depresyon, unutkanlık, düşük benlik saygısı ve güven duygusu, suçluluk duygusu, cinsel davranış ve kimlikte bozulmalar yaşanmaktadır (Sözen vd., 2011:211-212).

Cinsel saldırı ile ilgili 26.09.2004 tarihinde kabul edilip 12 Ekim 2004 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarla ilgili 102. Maddenin 18.06.2014'te yapılan değişiklikle birlikte, cinsel olarak bir kişinin vücut dokunulmazlığını ihlal eden kişinin mağdurun şikayet etmesi halinde beş yıldan on yıla kadar cezaya çarptırılacağı, saldırı fiilinin vücuda herhangi bir organ veya cisim sokularak gerçekleştirilmesi halinde on iki yıldan az olmamak üzere hapis cezası alacağı ve bu fiilin kişinin eşine karşı yapılması halinde kovuşturma yapılabilmesinin zor durumda bırakılan kadının şikayetine bağlı olduğu ve bu fiilin bedenen ve ruhen kendisini savunamayacak bir kişiye karşı yapılması, kamu görevi nüfuzunu kötüye kullanarak gerçekleştirilmesi ve üçüncü dereceden de olsa kan bağı bulunan bir kişiye karşı yapılması ayrıca silah zoruyla birden fazla kişi tarafından yapılması halinde yukarıdaki sözü edilen cezaların yarı oranında artırılarak uygulanması kararı verilmiştir. Bu tür fiillerin şiddet yaşayan kadının direncini kırmak için cebirle birlikte gerçekleştirilmesi halinde failin kasten yaralama suçundan da cezalandırılacağı, suç sonucunda şiddeti yaşayan kişinin beden veya ruh sağlığını kaybetmesi halinde failin on yıldan az olmamak şartıyla hapis cezasına ve kişinin bitkisel hayata girmesi veya ölmesi halinde de ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile hükümlenacağı

bildirilmektedir. 5237 sayılı TCK'nın bu suçları “*Genel Ahlak ve Aile Düzeni Aleyhine Suçlar*” kapsamında çıkararak, “*Kişilere Karşı Suçlar*” kısmına almasıyla birlikte bu suçlar aile içi özel konular olmaktan çıkmış ve bireylerin cinsel özgürlüğünün korunmasına yönelik bir içerik kazanmış bu da özellikle kadın hakları açısından önemli bir kazanım olmuştur (Türk Ceza Kanunu, 102. madde). Fakat cinsel suçların tartışıldığı davalarda sadece faillerin cezasız kalması sorunuyla değil, aynı zamanda mağdurların ikinci kez mağdurlaştırılması gibi bir sorunla da karşı karşıya kalmaktayız. Hem cezasızlık, hem de mağdurların yargılama sürecinde maruz kaldıkları olumsuz kalıpyargılar, gözlerin bu tip davalara çevrilmesine ve çözüm için farklı önerilerin getirilmesine yol açmıştır. Cinsel suçların kanunlara rağmen cezalandırılmamasının ardında yatan sebepler irdelenmiş ve cinsel suçların ispatının zor olması ve cinsiyetçi önyargılarla hareket eden savcı ve hakimlerin delil olsa dahi fail hakkında olumlu karar vermeleri gibi sonuçlara ulaşılmıştır (Kırbaş-Canikoğlu, 2015:230-231). Bu yüzden kadınların bu tür şiddet vakalarında başvuru olanağı ortadan kalkabilmekte, cesaretleri kırabilmektedir.

Çoğu zaman kadınların yaşadıkları cinsel şiddeti ifade edememesinin ardında yatan sebeplere bakıldığında toplumun kalıp yargılarından kaynaklı olduğu söylenebilir. Tacizi tek başına yaşayan kadın söz konusu namus olduğunda hemen her kesimden insanların söz sahibi olduğu, herkesin kendi inancı, ideolojisi doğrultusunda kadını yargıladığı, ahlak sözcülüğü yapılarak kadının toplum içine çıkmasının olanaksız hale getirildiği görülmektedir. Sadece erkekler değil erkek aklıyla hareket eden kadınlar da bu tür durumlarda kadını dışlayıcı ifadelerde bulunabilmektedir. Cinsel şiddet uygulayan kişi sosyal yaşantısından izole olmadan hayatına devam ederken şiddete uğrayan kadın yalnız kalmakta ve başka erkeklerin hedefi haline gelme tehlikesiyle de baş başa kalabilmektedir.

Bu tür cinsel suçların çözümü için, küçüklükten itibaren cinsel konularda çocukların meraklarının giderilmemesi, soru sorma yönelimlerinin kapatılarak çocuğa bir ahlak aşılacağı sonucuna varılması neticesinde ileride farklı yollara başvurulabilmekte, çocuklar cinselliğin kötü bir şey olduğunu düşünerek büyümektedirler. Okulun burada görevi çocuğun yaş ve bedensel gelişimiyle orantılı olarak cinselliğin, üreme organlarının özelliklerinin anlatılması yönünde önemlidir (Freud, 2018:74-77). Okullarda sağlıklı bir cinsel davranış için bu yönde eğitimlerin verilmesi gerekli bir durumdur ancak sadece okullarda değil topluma da bu yönde

eğitimler verilebilmelidir. Toplumsal kültürümüzün cinselliği ayıp ve günah ekseninde değerlendirmesi sonucunda kişiler bu tür arzularını gizli yollardan gerçekleştirmekte, ortaya çıkmayacağı düşüncesiyle hareket edebilmektedir. Bu yüzden ailelerin çocuklarını yetiştirirken erkek kız ayrımı yapmadan sağlıklı bir cinsel eğitim verebilmeleri kendilerinin de bu yönde eğitilmiş olmalarını gerektirmektedir.

2.3.3.1.Tecavüz

Tecavüz, bir kişinin iradesine ve benliğine yapılabilecek en kötü eylemlerden biri olarak görülmektedir. Kişi istemediği halde, istemediği bir ortamda baskıyla cinsel ilişkiye zorlanmaktadır. Özellikle tecavüz sonrası travma sonucu kişinin yaşam kalitesi ve özel hayatındaki cinselliğine olumsuz etkileri olmakta, cinselliği yaşayabilme ve birine ilgi duyabilme noktasında güvensizlikler yaşamaktadır. Kendisiyle böylesine mücadele veren kişi, yaşadıklarının çevresi tarafından bilinmesi durumunda toplum içine çıkmakta zorlanmakta, yer yer önyargılara maruz kalabilmektedir. *“Irza geçmenin temelinde kadını aşağılamak, korku yaratmak, kısacası iktidarın ispatı yatar”* (Arın, 2016:307).

Geçmiş yıllarda daha çok gizlenen, dile getirilmeyen tecavüz olgusu günümüzde bunun utanılacak bir durum olmadığına inanan kadınlar tarafından dile getirilmesiyle, yaşadıklarını anlatmaya çalışmalarıyla birlikte kamuoyunun gündeminde yer almaya başlamıştır. Zamanla yasama üzerinde gerçekleşen kamuoyu baskısı neticesinde de ağır işleyen bir süreç de olsa küçük kazanımlar elde edilmeye başlanmıştır. Öte yandan tecavüz kavramı hala net bir şekilde fikir birliğine varılarak ifade edilen bir kavram değildir. Tecavüz fiilinde şiddet ve şiddet izleri varsa cezai anlamda bir yargıya varılabilmekte ama diğer yandan fiziksel bir şiddete dayanmasa da baskı ve korkuya dayalı gerçekleştirilen tecavüz fiilleri ihmal edilmektedir (Karacan, 2015:111). Özellikle medyada bu tür eylemler psikolojik bir sorunmuş gibi sapkınlık olarak ifade edilse de tecavüz, erkeğin iktidar ilişkileri içerisinde sahip olduğu avantajla ilintili olarak kişiye yönelik gerçekleştirilen bir şiddet türüdür. Toplumun var olan ahlak yargıları üzerinden bir sapmayı değil aksine erkeğe sunulmuş bir güç düzeninin getirdiği bir sonuç ve bu düzenin devam etmesini sağlayan bir iktidar aracıdır (Connell, 1987:150-151).

Hukuk açısından neredeyse 2 bin yıldır suç olarak kabul edilen tecavüz, birçok ülkede geçen yüzyılın yarısına kadar “bir erkeğin başka bir erkeğe karşı işlediği mülkiyet suçu” olarak görülmekteydi (Pektaş, 2017:90). Tecavüze uğrayan kadının o

anda neler yaşadığı ve ne gibi zarar gördüğü düşünülmeden ailesi ve eşinin yaşayacağı durum hesaplanmakta, erkeğin bir mülkü gibi görülen kadın için, erkeğin malına zarar verilmekten dolayı tecavüz ceza kapsamına dahil edilmektedir.

Tecavüzün bir hastalık olduğu, dürtüsel nedenlerden dolayı gerçekleştiği gibi düşüncelere Scully (1994:59), saldırganın sorumlu tutulmaması, mazur görülmesi anlayışının hakim olduğunu; tecavüzün hastalık olarak kabul edildiğinde failin hasta olduğu, bir takım dürtüler sonucunda gerçekleştiğini varsayıldığında faile yönelik tıbbi çözümler bulunması gerektiği vurgulanmakta öte yandan kadınların şiddeti yaşayan kişiler olarak bu duruma ister istemez bir katkılarının olduğunun düşünülmesi de sonuçta yine failin suçlanmamasına, sorumluluğun kadına aktarılmasına sebep olduğu görüşündedir. Psikopatolojik olarak görülen bu durum karşısında erkeğin gerçekleştirdiği tecavüz eylemi münferit bir durummuş gibi kabul edilir ve bütün erkekleri kapsayamayacağı şeklinde bir inanca varılır. Tecavüzün altında yatan toplumsal ve kültürel nedenler nelerdir sorgulanmaz ve kadın bir kez daha suçlu görülür. Kadının hakkını savunmaya çalışırken önlem olarak kadının eve hapsedilmesi, kadına verilecek en büyük cezalardandır. Kadını korumaya yönelik çalışmalar kadar erkeğin de şiddetini önleyecek tedbirler alınması gerekmektedir. Ayrıca erkeklerin belli klişeleşmiş tecavüz mitlerine dayanarak uyguladıkları şiddeti örtmeye çalışmalarına engel olunmalıdır. Tecavüz mitleri kavramı, “*tecavüz, tecavüzcü ve tecavüz mağduru hakkında, önyargılı, kalıplaşmış ya da yanlış inançlar olarak*” tanımlanabilir (Eker vd., 2011:61). Bu mitlere kısaca değinecek olursak:

“Kadın tahrik etmiştir”, “erkekler bazen kendilerini kontrol edemeyebiliyorlar”, “aslında her kadın biraz ister”, “ilişkinin en başında ona kimin patron olduğunu göstermelisiniz”, “zor kadını oynayan kadın”, “bir kadın seksi biçimde konuşuyor, giyiniyor, davranıyorsa eğer tecavüz edilmeyi istiyor demektir”, “tecavüze uğrayan kadın bu duruma kendi kendisini düşürmüştür”, “dişi kuyruk sallamazsa”, “eğer kadın fiziksel olarak karşı çıkmamışsa bu tecavüz sayılmaz”, “eğer kadın biraz da içmişse zaten davetiye çıkarmış demektir”, “feministlerin tantanası işte”, “tanımadığı bir erkeğin evine giden bir kadın...”, “tecavüzcü bir silah ya da benzeri bir şey kullanmamışsa eğer bu tecavüz sayılmaz”, “bir erkek çok istiyorsa eğer o anda kendini durduramaz tabii”, “kadın bakire de değilse eğer bence çok da sorun yok” gibi algılamalar olduğunu söyleyebiliriz” (Solmuş, 2016: 104-105).

Toplumumuzda kadınların yetiştirilişleri gereği özellikle eski neslin, birçok tecavüz olayında sessiz kaldıkları, korktukları ve yaşadıkları şiddetin etkilerini sonradan kavrayabildikleri görülmektedir. Çoğu kadının toplumda var olan tecavüz mitlerinin

etkisiyle yaşadıklarını gizlemeyi tercih ettikleri ve ailelerinden korktukları için olay ortaya çıkıncaya kadar defalarca bu tür şiddet eylemlerine maruz kaldıkları görülebilmektedir.

Tecavüz mağduru kadınların nasıl giyindiğinden nasıl davrandığına kadar ve geçmişlerinde herhangi bir hatalarının olup olmadığına göre değerlendirmede bulunan eril düşünce, egemen bakış açısının değerlerine ters düşen bir durum olup olmadığına göre kadının tecavüze uğrayıp uğramadığına karar vermekte kadının beyanı esas alınmamaktadır. Hukukta bu şekilde bir ayırımın olmamasına karşın özellikle bu tür olaylarda ataerkil paradigmadan faydalanılmaktadır. Oysa hukuk kurallarına göre şiddet gören kadının ve failin statüleri ne olursa olsun eşit derecede iddiaların dinlenilmesi ve hukuka uygun kanıtlara göre karar verilmesi gerekmektedir (Kırbaş-Canikoğlu, 2013:65).

Erkekler, uyguladıkları şiddeti haklı çıkarmak için, kız arkadaşlarının ya da eşlerinin kendilerini tahrik ettiğini, kışkırttığını iddia edebilmektedirler. Tecavüz eylemini gerçekleştirenlerin de aynı şekilde bir bahaneyle “*ama o da istiyordu*” “*bir kadının hayır demesi aslında evet demesidir*” gibi mitlere gönderme yaparak çoğunlukla kendilerini suçlu hissetmedikleri ve kadın üzerinde egemenlik kurmaya yönelik bir davranış içinde oldukları bilinmektedir. Bunun sonucunda kadınlar tepki amaçlı eşlerine yönelik saldırganca tutum içine girseler de bu daha çok kendilerini savunma ya da yaşadıkları şiddetin acısını çıkarma yönünde gerçekleşmektedir (Solmuş, 2016:98). Scully (1994:119-133)’nin görüştüğü tutuklu tecavüzcülerden ikisi görüşlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Erkek bedeni bir kola şişesi gibidir, şişeyi sallayın ve sonra gerilimi hissetmek için parmağınızı şişenin ağzına tıkayın. Bir kadını davet ettiğinizde ona kibarca davranırsınız, ama sonra size “ben namuslu bir kızım,” der, o zaman zorlamanız gerekir. Bütün erkekler aynı şeyi yapar. “Hayır,” dedi, ama bu kibarlık olsun diye söylenmiş bir “hayır”dı, aslında naz yapıyordu. Bütün kadınlar “hayır” derken aslında “evet” derler; “hayır”, kibarlık olsun, sonradan kendilerini sorumlu hissetmesinler diye söylenmiş bir laftır.”

“Tecavüz birini duvara fırlatıp ciğerlerini koparmakla ve bağırsaklarını çıkarıp atmakla aynı şeydir...Tecavüz cinayetten kötüdür...Kendimden iğreniyorum.”

Üstteki örnekte de görüldüğü gibi kadın hangi coğrafyada veya ülkede olursa olsun tecavüze ilişkin bu kalıpyargılar benzerlik göstermekte erkekler her defasında

yaptıkları eylemin bir suç olduğunu kabul etmemekte ve kadını suçlamaktadırlar. İstisnalar hariç bu tür durumlarda çoğu zaman ayıplanan kadın olmaktadır. Kadının beyanının esas alınması gerekirken tecavüzü normalleştiren söylemlere başvurulabilmektedir. Bu da her defasında egemen toplumsal cinsiyet düzeninin yeniden inşası ve sürdürülmesinde etken olmakta ve eril düşünce ile toplumsal cinsiyet düzeninin birbiriyle uyumlu bir şekilde devam ettirildiği görülmektedir (Özdemir, 2010:85). Hangi gerekçelerle savunulursa savunulsun tecavüzün tacizin bir bahanesinin olmaması gerekmektedir. Diğer görüşmecinin itirafından da anlaşıldığı üzere tecavüz faillerinin aslında yaptıklarının ne kadar yıkıcı bir etkiye sahip olduğunu bildikleri, bilinçli bir şekilde davrandıklarının bir göstergesidir denilebilir. Ve buna rağmen hala mahkemelerde failin akli dengesinin yetersizliğinden ya da ruhsal anlamda sorunlu olduklarından bahsedilebilmekte, kılık kıyafetlerinden dolayı iyi hal indirimi verilebilmektedir. Oysa aileleri tarafından iyi bir aile babası işinde gücünde olarak tarif edilen bu kişiler, dava aşamasında psikolojik sorunlarından rahatsızlıklarından bahsederek suçtan kurtulma peşine düşebilmektedirler. Muhakkak ki bazı münferit psikolojik sorunları olan failer olabilecektir fakat bu tür davalarda hep aynı tarz savunmaların ortaya çıkması, üstelik delillere rağmen suçun karartılmaya çalışılması erkek akla hizmet etmek olarak yorumlanabilir. Kadının bu tür eylemlerden dolayı yaşayacakları sorunların giderilmesi adına İstanbul Sözleşmesi'nin 25. maddesinde taraf devletlerin, cinsel şiddete uğrayan kişiler için tıbbi ve adli muayene konusunda travma desteği sağlamak ve kolaylıkla ulaşılabilir danışma hizmetlerini alabilecekleri cinsel saldırı kriz merkezleri gibi olanakları sunmak ve önlemleri almakla yükümlü oldukları belirtilmektedir.

Tecavüz olgusuna yönelik yapılan yeni yasal düzenlemelerin öneminin büyük olmasıyla birlikte uygulamada hakimlerin ve savcılarının kadını suçlayıcı ifadelerde buldukları görülebilmekte; yorumlamalar farklılık içerebilmekte bu da şiddeti meşrulaştırabilmektedir. Aynı zamanda tecavüz sonrası kadınların emniyet mensuplarınca sorgulanmasında da belli etik kurallara uyulmayarak yeniden aynı şeyleri kadının yaşamasına sebep olunmakta, kadınlara şüpheyle yaklaşılabilir.

2.3.3.2.Tanıdık Tecavüzü-Yabancı Tecavüzü

Toplumlarda cinsellik konusu erkeğe has bir ayrıcalık gibi konumlandırılmış, kadınlar bu konunun arka planında kalmıştır. Kadınlar istenilen, arzu edilen bir obje haline gelirken erkekler eylemi gerçekleştirecek, bu durumdan haz alacak kişiler olarak kategorize edilmiştir. Kadının arzulama ve eylemi gerçekleştirme adına herhangi bir paydası olmamakta sadece edilgen anlamda eyleme yön vermesi düşünülmektedir. Tecavüz de bir dayatma sonucu iktidarı ifade eden bir eylem türü olarak hayvanlardaki gibi içgüdüsel bir durum değil tamamen kültüre has yaptırımların sınırlamaların dayatıldığı bir tahakküm biçimidir (Coward, 1989:210-211). Kadın yakınlarından birinin tecavüzüne uğradığında çoğu zaman ne yapacağını bilememekte, yaşadıklarını tanımlamakta zorlanmakta ve kimseye anlatamadığı bu şiddeti tekrar tekrar yaşamak zorunda kalabilmektedir. Nitekim olaylar açığa çıktığında suçlanan taraf kadın olabilmekte evini, çocuklarını, işini, çevresini, sevdiklerini bu yüzden kaybedebilmektedir. Kamusal alanda gerçekleşen bu tür şiddet eylemlerinde ise kadınların karakola giderek şikayette bulunma ihtimalleri daha yüksek olabilmektedir.

Kadınlar açısından tanıdık ya da yabancı kişilerin tecavüzü sonucu genelde kadının bu durumu hak ettiği, zaten bunu istediği varsayımı öne sürülür ve uygulanan şiddete bir kılıf uydurulmaya çalışılır (Solmuş, 2016:105). Cinsellik, grupların sahip olduğu üstünlüklere, ayrıcalıklara ya da ayrıcalıklardan mahrum olma durumlarına göre bölünmektedir. Cinsler arasındaki bu ilişkiler eşitsiz olduğu için cinsel ilişkiler iktidar biçimi olarak anlam bulabilmektedir. Tecavüz eylemi hayvanlar alemindeki gibi mevsime bağlı değişkenlere göre belirlenen bir çiftleşme töreni değildir daha çok simgesel ifadelerle ilgili bir törendir. Kanıtlara göre tecavüz iktidar iddiasıyla ilgili görünmekte ve bu nedenle kadınlara karşı uygulanan şiddet, cinsel şiddet ve şiddetle dayatılan tecavüz arasında bir ayrım yapmak zor görünmektedir. Genellikle bir grubun aşağılanması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla insan toplumunda cinsellik içgüdüsel değil daha çok kültürel anlamlar, adetler ve kültürel sınırlamalarla çevrilmiş bir etkinliktir (Coward, 1989:210-211).

Avrupa ülkelerinde aile içi tecavüzle ilgili yapılmış kıyaslamaya dayanan bir araştırmada bu tür şiddet vakalarında farklı tutumlar olduğu görülmektedir. Aile içinde uygulanan tecavüze ceza vermeyen ülkeler arasında Almanya, Finlandiya, Yunanistan, İrlanda, İsviçre yer alırken; yasal anlamda erkeğin bir ceza almayacağına dair bir madde

olmayan fakat hükmü hakimın kararına bırakan ülkeler ise, Belçika, Çekoslovakya, Danimarka, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Polonya, Portekiz, İskoçya ve İspanya olmuştur. Mahkeme tarafından ayrılmaları onanmış çiftlerde bu tür bir şiddet vakası sonucunda İngiltere, Macaristan ve Yugoslavya cezai işlem uygulamakta iken birlikte yaşarken uygulanan tecavüz olaylarında ise Hollanda, Avusturya ve İsveç cezai sistemi devreye sokmuştur (Öztürk, 2014:49-50).

2.3.3.3.Evlilik İçi Tecavüz

Evlilik içi tecavüz kadının eşi tarafından istememesine rağmen zorla cinsel ilişkiye zorlanması ve bu yönde çeşitli baskılara ve şiddete maruz kalmasıdır.

Solmuş (2016:103), iki tarafın rızasına dayanmadan erkeğin güç ve şiddet kullanarak oral, anal ya da vajinal yolla kadının zorlanması sonucu oluşan evlilik içi tecavüzün üç şekilde gerçekleşeceğini ifade etmektedir:

“Karısına karşı öfkesini kusmak, yıkmak için gerçekleştirilen tecavüz vardır ki tamamlayıcı bir şiddet türüdür. Öncesinde eşini dövmüş ve sonrasında tecavüze kalkışmıştır ya da tecavüz ederken bir yandan da eşine fiziksel şiddet de uygulamaktadır. Bu ilişki cinsel doyum sağlamak için değil yıpratmak, yıkmak için gerçekleştirilmiş bir şiddettir. Kadının cinsel ilişkiyi reddetmesinde de doğabilecek bir tecavüz olan güç amaçlı tecavüzde amaç erkeğin her koşulda otorite olduğunun gösterilmesi, ispatlanmaya çalışılmasıdır. Fiziksel şiddet çok uygulanmasa da amaç kimin güçlü olduğunun kadına gösterilmesidir. En tehlikeli tecavüz türlerinden biri olan takıntılı tecavüzde ise erkek eşinden, sevgilisinden “sapıkça ya da acı verici şeyler” yapmasını isteyebilir. Her biri birbirinden daha şiddet yüklü, tekrarlanan cinsel isteklerde bulunabilir.”

Erkek evlilikle birlikte eşine her türlü uygulamayı yapabileceğini düşünmekte ve cinsel konuların toplumda çok da yaygın dillendirilmemesinden dolayı hoş karşılanmayacak birçok eylemi eşi üzerinde denemek, kendini tatmin etmek isteyebilmektedir. Reich (2015:68) da eli kolu bağlı bir kadınla birlikte olmayı nasıl aşk olarak tanımlayamazsak herhangi bir ihtiyacını karşılamak şartı ya da zorla şiddet uygulayarak birliktelik elde etmenin de dürüst bir insanın kabul edebileceği bir yaklaşım olmayacağını savunmaktadır. Ayrıca doğal yollardan sevgiyle yaşamayı beceremeyen insanın korkakların ve iktidarsızların yöntemlerine başvuracağını düşünmektedir. Dolayısıyla evlilik içi tecavüz tanımlamasının hukuk mekanizmasında kendine yer bulmuş olması önemli bir gelişmedir ve “*evliliğin özellikle kadın bedeninin, diğer eşe mülkiyet hakkının devri şeklinde algılanması Roma hukukunda kalmalıdır*”

(Kırbaş-Canikoğlu, 2013:66). Fakat bu tür kazanımların hayata geçirebilmesi için yasaların uygulanması yönünde kadınların bireysel ve kolektif bir şekilde verecekleri mücadelede daha da önemli bir duruş olacaktır. Yeni bir kavram olması dolayısıyla kadınların bu tür şiddete maruz kaldıklarında yaşadıklarını bilinçli bir şekilde sorgulama ve ifade edebilme özelliğini kazanabilmeleri gerekmektedir.

1998 yılında Türkiye’de 170’i hukuk mezunu, 480’i toplumun çeşitli kesimlerinden toplamda 650 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen evlilik içi tecavüz olgusuyla ilgili bir anket çalışmasında elde edilen sonuçlara göre (Yavuz vd., 1998:49-50):

“Gerek toplum grubunun çoğunluğunun gerekse de hukukçuların yaklaşık yarısının görüşü evlilikte zorla cinsel ilişkinin ırza geçme suçu olarak değerlendirilmesi doğrudur.”

Cinsiyetler açısından değerlendirdiğimizde kadınların erkeklere nazaran belirgin olarak bu eylemin bir suç olduğunu kabul etmeleri, eylemin doğal mağduru olan kadının konuya duyarlı yaklaşımının ifadesidir. Aynı yaklaşım eşine karşı ırza geçme suçu işlemiş kocaya verilecek cezada da görülmektedir. Kadınlar eşi tarafından ırzına geçilen kadının diğer ırza geçme suçu mağdurlarıyla benzer travmayı yaşayacaklarından dolayı aynı cezanın verilmesi gerektiğini düşünürlerken, erkekler bu suçun diğer ırza geçme suçlarından daha hafif olabileceğini düşündüklerinden daha az cezayı uygun görmüşlerdir.”

2.3.3.4. Sevgili/Flört Tecavüzü

Flört şiddeti, çoğunlukla 13-23 yaş döneminde iki tarafın birbirini tanıma döneminde yaşanan bir durumdur. Genç kız üzerinde kontrol amaçlı baskı kurulmaya çalışılır ve bu baskıları yaşayan genç kız yaşadıklarını ailesine anlatmakta çekimser kalabilmektedir. (www.morcati.org.tr.).

Flört şiddetinin türlerine bakıldığında fiziksel olarak tekmelemek, tokat ve yumruk atmak; psikolojik anlamda rencide edici lakaplar takmak, alay etmek ve arkadaş çevresiyle iletişimini kesmek bazılarındandır. Cinsel birliktelik için zorlama ve bu konuda söylentiler yaymak da seksüel flört şiddeti olarak tanımlanmaktadır (Avşar-Baldan vd., 2017:41-42).

Flört şiddetinin ortaya çıkışında failin kişisel problemlerinin yanı sıra, ailesinden, sosyal çevresinden edindiği toplumsal cinsiyet rolleri, ataerkil değerler de etkili olmaktadır (Polat, 2016:22).

Sakarya Üniversitesi öğrencilerinden 30 kız ve 30 erkekle yapılan bir çalışmadan elde edilen bilgilere göre (Fidan vd., 2018:22-23):

“Kız öğrenciler, maruz kaldığı şiddeti partnerinin karakterine, sosyal çevreye ve kendi tutumuna atıf yaparak normalleştirme ve olağanlaştırma sürecine girmektedir. Erkek öğrenciler ise “sahiplenme” olarak değerlendirmektedir. Böyle olunca şiddet çok belirgin bir sorun olarak öğrenciler arasında dikkat çekmektedir. 3 kız öğrenci maruz kaldığı şiddet sonucunda psikolojik destek almak zorunda kaldığını ve 5 öğrenci ailesinden destek istediğini ifade etmiştir. Öğrencilerden 1’i intihar girişiminde bulunmuştur. Kampus önünde fiziksel şiddete kalan 1 kız öğrenci ise uzun süre okula gidememiştir.

Öğrencilerin hiçbiri güvenlik güçlerine başvurmamıştır. Sebebi sorulduğunda, polise gidecek kadar önemsemediğini, ailesinin haberinin olmasından korktuğunu ve polise giderse şiddetin daha fazla olacağını ifade etmiştir. Şiddetin yaşanması sonucunda kızların 5’ i ilişkiyi sonlandırmış, erkek öğrencilerin ise 10’unun ilişkisi sona ermiştir. Yani şiddetin varlığına rağmen ilişkiler devam etmektedir. Şiddet yaşanmasına rağmen ilişkinin sona ermemesinin nedenleri sorgulandığında ise sırasıyla; anlık ve geçici olarak düşünülmesi, ilişkinin başında daha birbirlerini tanımadıkları için yaşandığı ileride yaşanmayacağı düşüncesi, erkek bazen sinirlenebilir ve yapabilir düşüncesi, cinsel birliktelik yaşanması ve ayrılmayı diğer tarafın kabul etmemesi ve her şeyin daha güzel olması ve bu olayın unutulması olarak ifade edilmiştir.”

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği’nin liseli öğrencilere yönelik “*Flört Şiddeti Konusunda Lise Gençlerinin Çözüm Önerileri*” adlı çalışma raporunda uygulanan anket çalışmasında çalışmaya katılan gençlerin flört şiddetini önlemeye yönelik önerileri gençlerin kendi ağzından olması hasebiyle önem taşımaktadır. Bu öneriler arasında;

- İstenilmeyen bir kişiyi sosyal hayattan ya da sosyal medyadan çıkarmak, engellemek ve kesinlikle göz teması bile kurulmaması,
- Düşüncelerin uyuşmadığı fark edildiği andan itibaren görüşmeyi kesmek,
- Flört şiddetine yönelik bilinç sağlayıcı eğitimlerden tüm gençlerin haberdar edilmesi ve faydalanması,
- Kız çocuklarını ve genç kadınları güçlendirmek,
- Farkındalık yaratarak bu şiddeti yaşayan gençlere destek olmak gibi önemli maddeler olmuştur. Ayrıca gençler flört şiddetinin önlenmesi için

farkındalığın, bilinçlendirme çalışmalarının önemli olduğunu altını çizmişler fakat tek başına bunun yeterli olmayacağını devletin de bu kapsamda caydırıcı cezalara ve koruyucu yasalara önem vermesi gerektiğini ifade etmişlerdir Ailelerin bu konuda daha duyarlı olarak çocuklarının özellikle gençlik döneminde ortaya çıkan bu ilk deneyimlerini yakından takip etmesi ve çocuklarının arkadaşlarını tanıması bu tür şiddet olaylarının yaşanmaması için gerekli bir tutum olacaktır (Toplu-Demirtaş vd., 2018: s.y.).

Bu tür şiddet döngüsünden kurtulabilmek için ilk önce yaşanılanların bir şiddet olduğuna dair adının konulması, bilinçlenme şiddetle mücadelede önemli unsurlardır.

2.3.3.5.İş Hayatında Cinsel Taciz ve Psikolojik Taciz

İş yerinde cinsel taciz “*çalışanın, iş yaşamıyla ilgili sürecini, durumunu-koşullarını, işine devam edip edemeyeceği ya da o işe alınıp alınamayacağı ile ilgili kararlarını etkileyen ya da sindirici/yıldırıcı, düşmanca ve saldırganca bir iş ortamı yaratan karşılığı olmayan cinsel ilişki talepleri ya da bu tür bir ilişkiye girmeye yönelik zorlamalarla belirgin olan bir cinsiyet ayrımcılığıdır*” (Solmuş, 2016:109-110). Özellikle yalnız yaşayan, bakması gereken çocuğu olan, çeşitli sorumlulukları olan kadınlar bu tür taciz olaylarında önce yanlış anladığını kendisine inandırmaya çalışır. Çünkü işinden olmak istememektedir. Sonrasında taciz devam ettikçe de ne yapması nasıl davranması gerektiğini bilemez. Yakın olduğu iş arkadaşlarına ya da ailesine anlatmayı deneyebilir fakat sonuçta işini kaybetme riski de vardır. Bu yüzden kadının tacize katlanma süreci yaşadığı imkansızlıklar ve zorluklara göre değişebilmektedir. Ayrıca iş ortamında taciz, kişileri fiziksel olarak taciz etmekten, cinsel içerikli yazılar, sözler ve elle sarkıntılık derecelerine varan kişinin ruh sağlığını ve bedensel bütünlüğünü olumsuz etkileyen bir saldırı türüdür (Hirigoyen, 2016:69).

Psikolojik tacizin çoğu zaman üstlerden astlara uygulandığı görülmekte, baskıyla, korkuyla çalışanların sindirilmesi sağlanmaktadır. Mobbing kelimesi Latince kişiyi baskı altında tutmak ve çeşitli şekillerde taciz etmek anlamına gelmektedir. Sistematik bir şekilde uygulanan yıldırma politikasıdır. İşçinin (duygusal taciz) ile birlikte kendiliğinden işi bırakması için yapılan bir zorlamadır. Böylelikle tazminat gibi kimi maliyetlerden kurtulunmuş olunmaktadır. Birçok kişi yaşanılanların iş haklarına yapılmış bir saldırı olduğunu dahi bilmemektedir. Bu tür tacizler kişilerin saygısızca ve

aşağılayıcı bir şekilde bazı davranışlara hedef olmasıyla başlamaktadır (Çetin vd. 2009:92-93).

Kısaca özetlenecek olunursa kadına yönelik gerçekleştirilen istismar, taciz, tecavüz eylemlerinin ardında kadını sindirme, baskı altına alma gibi yıldırma politikalarının uygulandığı görülmektedir. Kadının sadece düşünceleri, eylemleri değil aynı zamanda bedeni de kontrol altına alınmak istenmekte; kadın belli sınırlar içerisinde tutulmaya çalışılarak erkek aklının yönlendirmesiyle kendisine izin verilen ölçülerde hareket edebilmektedir. Bu da erkek egemenliğinin sürdürülmesi yönünde gösterilen kabul edilmiş ortak bir tutumun tezahürü olabilmektedir.

2.3.4.Ekonomik Şiddet

Günümüzde kadın ve erkek için iş hayatının önemli bir yeri vardır. Hayat şartlarının getirdiği zorluklar karşısında kadının da çalışması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Fakat kadın çalışmak istediğinde zaman zaman çeşitli engellerle karşılaşabilmektedir. Bakmakla yükümlü olduğu çocukları vardır, ev içi sorumlulukları vardır ve bunları tek başına yapmak zorunda kalmaktadır.

Hayat müşterek olmasına rağmen erkekler genellikle sadece iş hayatlarına yoğunlaşmakta ev işleri ve çocuk bakımında gerekli görevlerini yerine getirmemektedir. Çalışan kadın da tam bu noktada her şeye yetişmekte zorlanmakta, bedenen ve ruhen yorulabilmektedir. Kadınların çalışmak istememesinin altında yatan nedenlere bakıldığında tüm bu saydıklarımız ve iş hayatındaki ezici haksız koşulların varlığı çoğu zaman kadınları “ev hanımı” olarak kalmaya mecbur bırakmakta ya da kadınlar iş hayatında ezilmektense çalışmamayı tercih edebilmektedirler böylelikle en azından çocuklarına ve evine ayıracak vakitleri olacağını düşünmektedirler. Çocuklarını gönül rahatlığıyla bırakacak kreş imkanı bulamayanlar, kreş olsa da aylık paralarını tamamen kreş hizmetleri için yatırmak zorunda kalan kadınlar bunların tümü düşünüldüğünde bu tür engelleyici şartlar altında fazla da bir seçenek bulamamaktadırlar. Dolayısıyla kadınların iş hayatına girişinin kolaylaştırılması için gerekli ekonomik düzenlemeler yapılmadıkça, eşit iş imkanı ve fırsatlarından tam anlamıyla bahsetmenin olası olmayacağı söylenebilir. Kadın bu anlamda da bir şiddet yaşamaktadır. Eve hapsedilmekte ekonomik özgürlüğünden mahrum bırakılmaktadır. Acar-Savran (2012:74-75) da bu konuda ev içi üretimde kadınların, yakın ilişkiler içinde oldukları erkekler ve onların çocukları, yaşlı ve hasta akrabaları için harcadıkları emeğin aslında

bir el koyma ilişkisine dayandığının fark edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Erkeklerin, kadınların harcadıkları bu emek sayesinde daha fazla zamana sahip oldukları, kendilerini siyasal, kültürel olarak daha fazla geliştirdikleri; sınıflarına göre, işlerinde kadınlara oranla daha çok yükselerek sermaye biriktirdiklerini kısacası güç sahibi olduklarını vurgular. Öte yandan, kadınlar, erkeklerin kadınlar sayesinde sahip olduğu boş zamanlarında geliştirdiği yeteneklerin (örneğin örgütlenme) hiç birini geliştirememişlerdir. Ayrıca, işgücü piyasasında varoluşları kaçınılmaz olarak eğretidir, kesintilidir. Ancak ev emeğinin izin verdiği biçimde ve sürelerle çalışabilirler. Onlar hiçbir zaman tam anlamıyla, ya da erkekler gibi, ücretli çalışan değillerdir. Erkeklerden farklı işlerde çalışmaları, işlerinde yükselmemeleri, aynı işkolunda ücretlerinin daha düşük olması, sosyal güvenlik haklarından erkekler gibi yararlanamamaları, iki farklı ücretli çalışan kategorisinin söz konusu olduğuna işaret eder. Kısacası Savran, çeşitli önlemlerle kadınların bakım yükünün hafifletilmesinin bu yapısal olguyu değiştirmeyeceğini belki kadınların işgücü piyasasına girmelerini kolaylaştıracağını ama o işgücü piyasasında barınabilmelerini, kalıcı olabilmelerini ve erkeklerin onlardan aldıklarını geri almalarını sağlamayacağını ifade etmektedir.

Ekonomik şiddet sadece kadının çalışmasının engellenmesi değil aynı zamanda kadının istemediği bir pozisyonda ve şartlarda zorla çalıştırılması, kadın çalışmadığı halde evin ihtiyaçlarının karşılanmaması ve yoklukla tehdit etmek gibi davranışlar da ekonomik şiddet biçimlerindedir.

Ekonomik şiddetin uygulandığı diğer bir konu da boşanma kararı aşamasında olan kadınlar ve boşanan ailelerin yaşadıklarıdır. Kadın Dayanışma Vakfı'nın (2017:7-8) proje kapsamında Kadın Danışma Merkezlerine başvuran kadınlarla 1 Ağustos 2016-31 Temmuz 2017 yılları arasında yaptığı çalışmadan elde edilen *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu*'nun sonuçlarına göre merkeze başvuran kadınların %46'sı (165 kadın); eve gelir getiren eşlerinin evin giderleri veya çocukların ihtiyaçlarını karşılamadığını, çalışmalarının engellendiğini ifade etmişlerdir. Evden uzaklaştırma alan erkeğin elektrik, su ve doğal gaz aboneliklerini iptal ettiklerini, belirlenen nafakanın ödenmediğini, kadının zinet eşyalarına el konulduğunu, her iki tarafı ilgilendiren ekonomik kararların sadece erkek tarafından alındığını, kadının işten çıkarılmasına veya çıkmasına neden olma ayrıca boşanmak için ya da çocuğu göstermek karşılığında para istenildiğini aktarmışlardır.

Mor Çatı Dayanışma Merkezi ve sığınağından 2017 yılında 1001 kadın ve çocukla yapılan ve toplam 2115 görüşmede paylaşılan verilerde 199 kadın ekonomik şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Borçlandırma, çalışmaktan alıkoyma, çalışmaya zorlama, ekonomik özgürlüğü kısıtlama, eve para bırakmama veya çok az para bırakma, eve ve çocuklara dair sorumluluk almama, kazancına el koyma, parayı kullanarak kadını aşağılamaya çalışma, parayı saklama, parayla ilgili hesap sorma, zorla iş bıraktırma ekonomik şiddet uygulama yollarından bazılarıdır. Kadınlardan 59'u beraber yaşadıkları kişinin eve hiç para bırakmayarak ya da çok az para bırakarak, eve ve çocuklara dair sorumluluk almayarak şiddet uyguladığını anlatmıştır. Bununla birlikte sık karşılaşılan bir diğer ekonomik şiddet türü kadının borçlandırılmasıdır. 22 kadın şiddet uygulayanın kendisini borçlandığını ve ekonomik yönden zor durumda bıraktığını ifade etmiştir (Sakallı vd., 2018:18).

Ekonomik şiddetin çözümü konusunda öne sürülen iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması politikalarının nüfusun yarısını oluşturan kadınların işgücünü yok saymaması gerekmektedir. Kadının iş hayatına katılımında, toplum refleksi kır ve kentte ayırım göstermektedir. Örneğin, Karadeniz köyünde kadınlar tahta beşiği sırtlarına sarıp fındık toplamaya gidebilirler. Güvenlik sorunları, kadının yolda istismara uğrayıp uğramayacağı hiç sorgulanmaz. Oradaki çevre, bu kadın çalışmamalı, kazandığı para helal midir diye düşünmez, ama aynı aile şehre geldiğinde, örneğin kadın bir çorap fabrikasında çalışmak istediğinde, erkek buna karşı çıkabilmektedir. Esasında güvenlik açısından şartlar değişirse de, tutum ve davranışlar, algılar değişmektedir. Kimsenin olmadığı dağın başındaki tarla, şehirden daha güvenli olarak algılanmaktadır. Yine iş ve aile yaşamının uyumlu hale getirilmesi konusunda yapılan bir diğer araştırma verisine göre Türkiye'de 50 büyük firmanın sadece ikisinde emzirme odası olduğu saptanmıştır. Yapılan mülakatlarda firma yöneticilerinin çoğunluğu bu konuyu hiç önceden planlamadıklarını beyan etmiştir. Bu durum bize maliyetten öte bir zihinsel dönüşüme ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (Küçüker-Yıldız vd., 2018:39).

Kadınlar iş ve aile yaşamının uyumlu hale getirilmesi adına kısmi zamanlı işlere yönelmek zorunda kalmaktalar ve bu da ücretlere yansımakta, kadının aldığı ücret bu şartlar altında makul gösterilmeye çalışılmaktadır. Kadınlar sadece kocaları işsiz kaldığında ya da kriz dönemlerinde ek gelir sağlayan kişiler olarak görülmektedir (Özgün, 2012:43). Uyumlulaştırma politikaları esas olarak 3 ayak üzerinde yükselmektedir: Birincisi kadınların hem annelik vazifelerini yerine getirmeleri hem de

çalışabilmeleri adına kısmi zamanlı çalışma, evden çalışma ve geçici iş sözleşmeleri altında çalışma önerilerinin tavsiye ediliyor ve hatta dayatılıyor olması. Fakat bu şekilde de kadının sorunu çözüme kavuşmuş olmuyor çünkü kadın yine kısa süreli ve sigortasız işlerle birlikte güvencesiz hayatına devam etmekte ve aldıkları çok az bir parayla evine ve eşine olan bağımlılığı yine sürdürülmüş olmakta ve erkek egemen piyasa varlığını aynı şekilde sürdürmeye devam etmektedir. İkinci ayakta ise “karma bakım sistemi” ile bakım sisteminin sermaye, aile ve devletin katkılarıyla ortaklaşa giderilmesi amaçlanmaktadır. Doğrudan devlet ya da sermaye tarafından bir bakım hizmeti sunulmamakta sadece kadınların kısmi çalışmaları ile bakım hizmeti satın almalarına destek olunmuş olmaktadır fakat birçok kadın evine destek sağlamak zorunda kaldığı için bu bakım hizmetini satın alamamaktadır. Böylelikle mevcut annelik ideolojisi pekiştirilmiş ve annelerin çocuklarıyla birlikte hane içinde güvende olacakları dikte edilmiş olmaktadır. Üçüncü ayakta ise ebeveyn izinleri söz konusu olduğunda genelde bu izinlerin kadınlar tarafından kullanıldığı görülmekte çünkü sadece bir kişiye bu hak verildiği için kadınların bu tercihe yönelmeleri sağlanmaktadır. Bu politikalarla kadının ev içi cinsiyetçi işbölümü pratikleri sürdürülmekte, kadınlar ev içi ve ev dışında çifte sorumluluk altında ezilmeye devam etmektedirler (Acar-Savran, 2012:76-77). Kadınların istihdamını artırmayı hedefleyen politikalar kadınları belirli bir biçim ve belirli iş alanlarında yoğunlaştırmakta, belirli çalışma koşulları altında istihdam şansı tanımaktadır (Yaman-Öztürk, 2012:125-126).

Kadınların ekonomik olarak elde ettikleri kazanımlardan biri de AB’ye uyum sürecinde yapılan düzenlemelerle kadınların doğum öncesi 8 hafta ve doğum sonrası 8 hafta olmak üzere toplamda 16 haftalık ücretli izin hakkına sahip olması ve ücretsiz izin süresinin de ücretli izinin bitiminden itibaren on iki aydan yirmi dört aya çıkartılmasıdır (Polat, 2012:38).

Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu’nun 2016 yılında 14-24 Mart tarihlerinde New York’ta gerçekleştirdiği 60. oturumda ana teması “*Kadınların Güçlendirilmesi ve Bunun Sürdürülebilir Kalkınmayla Bağlantısı*” olan toplantıda şu maddeler belirlenmiştir (Aydın vd., 2017:27-31):

- Komisyon Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini, Çocuk Hakları Toplumsal Sözleşmesini ve bu sözleşmelere ait İhtiyari Protokoller ile diğer ilgili sözleşmeler ve antlaşmaların, cinsiyet eşitliğini

sağlama, kadın ve kız çocuklarının güçlenmesi ve hayatları boyunca insani hak ve özgürlüklerinden yararlanmaları için yasal bir hak oluşturduğunu ve çeşitli tedbirleri içerdiğini kabul etmektedir.

- Kalkınma hakları, insan hakları ve temel özgürlüklerinin desteklenmesi, korunması ve saygı duyulmasını ve tüm bunların yoksulluğu sona erdirmeye yönelik uygulanacak tüm politikalara yerleştirileceğini tasdik etmektedir. Herkesin ekonomik, kültürel ve politik kalkınmaya katılma, katkıda bulunma, yararlanma hakkı olduğunu ve bunlar için de eşit ilgi ve önem gösterileceği belirtilmiştir.
- Sürdürülebilir kalkınma için toplumsal cinsiyet eşitliğinin kadın ve kız çocuklarının güçlenmesini sağlamadaki oynadığı rol önemli kabul edilmiştir.
- Komisyon, Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündem'inin "toplumsal cinsiyet eşitliğini ve tüm kadın ve kız çocuklarının güçlenmesini sağlamaya yönelik taahhüdünü" yani kadınların kalkınmadaki önemini kabul etmiş olmaktadır.
- 2030 Gündem'inin başarıyla gerçekleştirilebilmesi adına kadınların eşit ekonomik haklara ve ekonomik anlamda bağımsızlığa kavuşmaları gereğini öne sürer. İş sahibi olabilmek için eşit şartlar altında iş imkanlarına ulaşabilmenin, eşit işe eşit ücret alabilmenin önemini vurgulayarak kadınlara ekonomik anlamda finansal her türlü desteğin verilmesini öngörür ve yasal haklar ve reformların yapılmasının önemini vurgular.
- Yoksulluğun ortadan kaldırılabilmesinin koşulunun toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kız çocuklarının güçlendirilmesinde yattığını kabul etmektedir.
- Yaşam boyu eğitim anlayışını savunur.
- Kız ve erkek çocuklarına ve kadınlara uygun koşullarda ekonomik anlamda gerekli alt yapı donanımının kazandırılması için eğitim hizmetleri verilmesini ve reformlardan herkesin eşit şekilde faydalanabilmesini kabul eder.
- 2030 gündeminin başarılmasını kadınların ekonomik hayata atılmaları ile sağlanabileceğini bunun için de gerekli ev içi iş bölümünün hayata geçirilmesi gerektiğini düşünür.

- Herhangi bir kriz ve çatışma durumlarında kadınlar ve çocukların haklarına dikkatle riayet edilmesini ve bu gibi durumlar için de kadınların yaşadığı zorlukları anlayabilme adına kadınlara liderlik alanlarında yer açmanın öneminden bahsedilir.
- Kadın ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddeti kınanır.
- Kadınlara ve eşitliğe yaptıkları vurgu nedeniyle STK'nın görüşlerine önem verilmesi gerektiği ifade edilir.
- Kadın ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığı önlemek için yasal çerçevede düzenlemeler yapmak gerektiği, ayrımcılık içeren hükümlerin yasadan çıkarılmasının gerekliliği kabul edilir.

Kadının güçlendirilmesi için sayılan bu maddelerin ne kadar uygulanabildiği ve uygulanabileceği önemli olmakla birlikte bu konuda bilinçlendirme çalışmalarının toplumsal yapılar tarafından sıklıkla ele alınması ve çözüm için adımlar atılması gerekmektedir. Erkeklerle aynı fırsat ve imkana kavuşmadıkça kadınların eşitliğinden tam anlamıyla söz edilemeyecektir. Kadınların her alanda var olabilmesi için erkek işi kadın işi gibi ayrımların kalkması, eşit işe eşit ücret ödenmesi, erkeklere sağlanan fırsatların tümünün kadınlara da sağlanması gerekmektedir.

İşgücüne katılım oranlarının ülkeler bazındaki rakamları ele alındığında Türkiye'nin kadın istihdamı açısından ilerleme kaydettiği fakat diğer ülkelerle karşılaştırıldığında istenilen seviyede olmadığı görülmektedir:

“İşgücüne katılım oranının en düşük olduğu ülke %28,5 ile Hindistan, en yüksek oran ise % 86,2 ile İzlanda'dır. Küresel düzeyde kadınlar arasında işgücüne katılım oranı son çeyrek asırlık dönemde %50 düzeyinde kalmıştır. Katılımın en düşük olduğu bölgeler Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi (%26) ile Güney Asya'dır (%35). Buna karşılık kadınlar arasında işgücüne katılımın en yüksek olduğu bölgeler ise, Doğu Asya ve Pasifik bölgesi (%64) ile Sahra Altı Afrika bölgesidir (%61). Türkiye'de ise 2004 yılında en düşük seviyesine gerileyen kadın işgücü oranı sonraki dönemde istikrarlı bir şekilde yükselerek 2016 yılı sonunda %33'e ulaşmıştır. Özellikle ekonominin oldukça sınırlı ölçüde büyüdüğü (%0,7) 2009 ve küçüldüğü (-%4,8) 2010 yıllarında kadınların işgücü katılımında çok hızlı bir yükseliş gözlenmektedir. Nitekim 2004-2008 döneminde sadece 1 puan oranında artan kadın işgücü oranı 2008-2010 döneminde ise, 4 puan artışla %24'ten %28'e yükselmiştir. 2007-2016 döneminde kadın işgücü %55'lik bir artışla 6 milyondan 9,3 milyona yükselmiştir. Oysa aynı dönemde erkek işgücü sadece %22 oranında artmıştır” (Akgeyik, 2017:34-40).

Özen (2016:134), kadınların ücretli istihdama katılımlarının üç farklı düzeyde olduğunu; ilk olarak eğitimsiz kadınların düşük ücretlerle düşük nitelikli işlerde ailesine katkı anlamında çalışma hayatına katılması, ikinci olarak eğitilmiş kadının yarı nitelikli daha iyi çalışma şartlarında toplumsal cinsiyet rolleriyle örtüşen sektörlerde (hizmet, eğitim, halkla ilişkiler, sağlık, müşteri hizmetleri gibi) yer edinmeleri ve son olarak da kadınların erkeklerin yoğun olduğu iş sektörlerinde çalışması şeklinde tespit etmiştir. Özellikle bu kısımda kadınların kendilerine yer edinmeleri, erkeklerin kadınları rakip olarak değerlendirmeleri nedeniyle zor olmaktadır.

Kısaca esnek çalışma saatlerinin kadınların istihdamı hususundaki etkilerini toparlayacak olursak, kadınların esas itibarıyla ev işleri ve çocuk, yaşlı, hasta bakım hizmetlerini yapmaları beklendiği için tam zamanlı, mesaisi olan, sorumluluk alabileceği, kendisini geliştirebileceği işler değil evde ek iş ya da kısmi zamanlı işler gibi seçenekler sunulmaktadır. Erkeklerle kıyaslandığında kadınların daha uzun saatler ve daha düşük ücretle çalışmayı kabul ettikleri görülmekte bu da kadın emeğinin zor ve niteliksiz işlerde kullanıldığını ve aynı zamanda kadın istihdamının artması sonucunu ortaya çıkarmıştır. İstihdamda artış olması istenilen, beklenen bir durumdur lakin kadın emeğinin bu şekilde sömürülmesi kabul edilebilir bir durum değildir. Ayrıca ekonomik kriz yaşanan dönemlerde ilk kadın işçilerin gözden çıkarılması yine kadınlar için var olan dezavantajlı durumlardan biridir (Yıldırım, 2012:80-81).

Diğer yandan toplumda sosyal adaleti sağlayabilme adına insanlar arasında adalet ve eşitlik sağlanmalı, yoksulluk giderilmeli, sosyal politikalar daha dikkatli bir şekilde uygulanmalıdır. Vatandaşlar arasındaki var olan gelir dağılımındaki eşitsizlikler giderilmeli, insanların eşit şartlarda yaşayabilmeleri için asgari koşullar sağlanmalıdır ki yoksulluktan kaynaklı şiddet durumları da azalabilsin (Zeynalova, 2015:624).

Özetle kadının çoğu alanda olduğu gibi iş hayatında da haksızlıklara uğradığı, niteliksiz işlerde çalıştırıldıkları, düşük ücretlerle kısmi zamanlı işlere yönlendirilmeleri, sigortasız işlerde çalıştırılmaları ve yeri geldiğinde ilk gözden çıkarılan, işine son verilen bir sınıf oldukları söylenebilir. Kadınların güçlendirilmesi için gerekli adımların atılması, cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi kadın ve erkeğe aynı fırsatların sağlanması gerekmektedir. Kadın ve erkeğin ev içi sorumluluklar ve çocuk bakımı konusunda müşterek sorumluluklar almasıyla istenilen eşitlik sağlanabilir ve kadın da kendini gerçekleştirme anlamında eşit fırsatlara sahip olabilir.

2.3.5.Aşk ve Kıskançlık Cinayetleri

Fransızlarda “tutku suçu/cinayeti”, bizim kültürümüzde “aşk cinayeti” olarak temellendirilen suçlar, çoğunlukla kıskançlık neticesinde işlenen suçlar olmakta; kişi aşık olduğunda karşı taraftan karşılık görememenin verdiği acıyla sadece kendine veya başkalarını değil sevdiği kişiye de acı çektirmekte, sürekli bir yitirme korkusu içinde yaşamaktadır (Tufan, 2016:300-302). Kıskançlığın aşâğılık duygusundan kaynaklandığını ve çok tehlikeli bir durum olduğunu belirten Adler de kıskanç bir insanın eşini kendisine bağlamayı başaramama korkusu içinde yaşadığını söylemektedir (Adler, 2018b:104). Feminist düşünürler aşk kavramının ataerkil, eril sistemde kadını ve erkeği ezme için hizmet ettiğini; erkeğin kıskançlık, tutkulu aşk gibi kavramların ardına sığınarak yaşanan şiddeti aşk olarak göstermeye çalıştığını ifade etmektedirler (Hooks, 2002:123).

Pines (2003:72)’e göre, yaşamı algılama biçimi ve yaşanan olaylara verilen tepkiler genellikle çocukluk döneminde kazanılan hatıralara, travmalara ve yoksunluklara bağlıdır. Tüm bu deneyimlerin eş seçiminde de etkili olduğu görülmektedir. Kişiler çoğunlukla çocukluklarında karşılanmayan duygusal ihtiyaçlarını karşılayacak eşler seçmekte ve çocukluk yıllarında oluşmuş olan içsel imgelerini seçtikleri kişiye yüklemektedirler. Örneğin, annesinin babasını aldattığına şahit olan bir erkek, eşi ne kadar sadık olursa olsun eşine sadakatsiz eş imgesini yüklemektedir. Çiftlerin birbirlerine yönelik ihtiyaçları vardır. Eşler bastırdıkları duyguları birbirinde aramakta ve bu yönelimle birbirlerini seçmektedirler. Örneğin, duygularını bastıran bir adam mantığını bastırmış bir kadınla evlenir ve zamanla iç dünyalarında yaşadıkları sıkıntılar evlilik çatışması altında dışa vurulur. Birbirlerini neden daha duygusal ya da mantıklı olmadıklarına dair suçlamaya başlarlar. Eşler arasında yaşanan kıskançlık olayları ve diğer çatışmalar, iç çatışmaların neticesinde ortaya çıkan sorunlardır. Örneğin sadakat bazı çiftler açısından çok dillendiriliyorsa, eşlerden birinin sadakatle ilgili bir iç çatışması vardır denilebilir. Tutku suçlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda da bu kişilerin ortak iki deneyimleri olduğu görülmektedir: Çocukluklarında yaşamış oldukları terk edilme duygusu ve yine çocukluklarında olumlu bir erkek figürünün olmayışı. Bu olumsuzlukların etkisiyle kişiler kendilerini daha güçlü göstermeye yarayacak davranışlarda bulunmaktalar ve bu durumlarının tehlikeye girdiğini gördükleri anda da bunu bir tehdit olarak algılayarak “erkekliğini” kanıtlamaya çalışmaktadırlar.

Yaşamlarındaki ve ilişkilerindeki yaşadıkları güçsüzlükle eşlerine, sevgililerine karşı saldırıya geçmektedirler.

Kıskançlığın elde olmayan sebeplerle bir nevi zorunlu bir durummuş gibi gösterilmeye çalışıldığı psikolojik yorumlar çoğu toplum tarafından da kültürel anlamda destek görebilmektedir. Kıskanç olmanın, sahiplenmenin öğretildiği bir toplumda bu anlamda gerçekleştirilen bir “tutku cinayeti” vakalarının ilgiyle takip edildiği ve desteklendiği görülebilmektedir. Medyada bu ilginin yarattığı atmosferi kendi izlenme oranlarına katkı sağlayacak şekilde kullanabilmektedir. Ataerkil şiddetin oluşması ve yeniden üretilmesinde etken olan medya, yasama, yargı ve yürütmeden sonra en önemli 4. güç olarak görülmektedir. Medyanın kadın cinayetlerinde kullandığı dil de şiddeti körüklemekte ve bazen olayların olumlu bir imajla sunulduğu görülebilmektedir. “*Karısını bir başkasıyla gören adam kıskançlık krizine girdi ve eşini bıçakladı*”, “*aşkına karşılık bulamayan adam*”, “*kendisini reddeden kadını*” diye devam eden çok sayıda olayda erkeğin haklı bir gerekçesi varmış gibi haber kurgulanmakta, erkeğin içinde beliren bir şüphe aracılığıyla kadını öldürdüğü ya da çok sevdiği için öldürdüğü gibi bir haber dili kurgulanmaktadır. Çelenk (2009:233), “*Televizyon Haberciliğinde Etik*” adlı kitabın ‘Kadınların medyada temsili ve etik sorunlar’ bölümünde bu tür şiddet olaylarının nasıl yansıtıldığına dair şu haberi örnek göstermiştir: Karısını ve karısının sevgilisini öldüren “kıskanç koca”yla ilgili haberde gazetenin başlığı “*fettan kadın iki erkeği birden yaktı*” şeklinde atılmıştır. Bu örnekte ölen sevgili ve hapse giden koca “kurban” olarak yansıtılarak kadının da ölmüş olduğu gerçeği vurgulanmamakta, bütün suç “fettan kadın”a yüklenmektedir.

Özetle, insanlara kadın ve erkek olarak sağlıklı bir iletişim nasıl kurulmalı, birbirini anlamamanın yolları nelerdir ve nasıl bir yol izlenmelidir gibi sorulara cevap bulabileceği çeşitli bakış açılarının kazandırılacağı, bilgilendirilmelerin yapılacağı ortamlar sağlanması şiddeti dönüştürmede fayda sağlayabilecek bir değişime neden olabilir. İnsanlar birbiriyle iletişimde özgür iradeleriyle davranabilme serbestliğini birbirine tanıyabildikleri ölçüde, birbirleri üzerinde hükmetmeye dayalı ilişkiyi terk ettikleri oranda bu tür şiddet olaylarının azalacağı beklenebilir.

2.4.Şiddeti Ortaya Çıkaran Etkenler

Şiddet her toplumda farklılıklar gösterse de nedenleri açısından değerlendirildiğinde bireysel, psikolojik ve toplumsal etmenlerden kaynaklandığı söylenebilir. Bireysel olarak kişinin eril iktidarını korumak adına uyguladığı şiddet, psikolojik olarak kişinin biyolojik varlığının yansımaları ve toplumsal etkenler olarak da toplumun yapısı, aile değerleri, din faktörünün etkileri gibi birçok nedenden dolayı ortaya çıkabilmektedir.

Türk aile yapısında otorite figürleri aracılığıyla bir iletişim sağlanmakta ve kararları genellikle ailenin babası, varsa erkek çocuk ya da diğer aile üyelerinden amcalar dayılar almaktadır. Kadınlar bu noktada herhangi bir eğitimi ve ekonomik özgürlüğü de yoksa genelde söz dinlemesi gereken edilgen varlıklar olarak görülmektedir. Yeri geldiğinde şiddet görse bile kendine ve çocuklarına bakan bir erkeği olduğu için şükretmesi gerektiği düşünülür. Ayrıca yeteri kadar kendilerine ayıracak vakitleri olmadığı, bakım hizmetleri ve aile içi gibi tüm hizmetlerin kendisinden beklenildiği düşünülürdüğüde kadının kendisi için bir şeyler yapması, iş hayatına adapte olması, kadını bekleyen zorluklar arasındadır (Harcar, vd., 2008:56-57).

Öte yandan şiddet sadece ekonomik yetersizlik yaşayan ailelerde değil maddiyat sorunu olmayan ailelerde de görülebilmektedir. Maddi durumu yetersiz ailelerde erkek, yaşadığı sıkıntıların acısını kadından çıkarmakta, aile içi çatışmalar yaşanmaktadır. Maddi durumu iyi ailelerde ise daha çok iletişim kopukluğu, sevgi eksikliği, ihmal etme, aşırı serbestlik ya da kısıtlamalardan kaynaklı ya da madde ve alkol kullanımı gibi nedenlerden dolayı şiddet olayları görülmektedir (Tekin, 2011:7).

Baskı ve şiddetin istenilen etkiyi gösterebilmesi için kadının öncelikle çevresinden izole edilmesi sağlanmakta, etrafından alabileceği yardım ve destek böylece engellenebilmektedir. Şayet bu durumu sağlayamazsa erkeğin uyguladığı şiddetin gücü belli bir sınırdan kalacak tam anlamıyla hakimiyetini kuramayacaktır. Zaman zaman aldatma ile itham edilen ve bu konuda uyarılarak kadının kendisine tam anlamıyla sadık kalması yönünde yinelenen sözler ve eşine dostuna gitmesine izin vermeme gibi durumların sonucunda kadın tümüyle erkeğe muhtaç hale gelmekte ve celladına aşık olma gibi travmatik duygu durumlarıyla karşılaşmaktadır. Kadın diğer çeşitli uyaranlardan izole bir yaşam sürdüğü için eşinin gözüyle olaylara bakmaya onun gibi düşünmeye başlamaktadır. Uzun süre temel ihtiyaçlarından yoksun bırakılan kadın

kendisine verilen ufacık bir şeyde ya da olumlu bir davranışta bir şeyler başarmış hissine kapılır ve bu kazanç kadına yeterli hale gelir, direnci kırılır. Bilinen klasik öyküde yaşanan şiddet durumundan sonra kadının ayrılma girişiminde bulunması ve erkeğin defalarca özür dilemesi, sevgiye dair sözler etmesi tüm bunlar kadının direncini kıran etkenler olmaktadır. Ve bu kısır döngü kadının dayanamayacağı noktaya gelmesine dek devam eder (Yenier-Duman, 2012:169). Yine şiddetin nedenlerinden biri kadının kadın olmasından kaynaklı “cinsiyete dayalı ayrımcı değerler” olmakta çünkü bu değerler eşitliği engellemekte ve kadını kontrol etmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır (Karınca, 2010:15).

Yaşadığımız toplum bir korku kültürüyle iç içe geçmiş şekilde kendini göstermektedir. Herkesin birbirinden korktuğu, kimsenin kimseye güvenmediği bir zamanda insanlar kaygıyla, stresle yaşamaya çalışmaktadır. Güçlülerin zayıfları ezmesi sonucu güçlüler kendi aralarında bir güç birliği oluşturmakta zayıflar ise korkuyla kaygıyla yaşamaktadırlar. Bu da insanların birbirine karşı yabancılaşmasına neden olmaktadır (Solak, 2016:27-29). Güçlülerin kendi haklarını ya da ele geçirdikleri hakları korumak için birleşmeleri gibi güçsüzler, ezilenler ve şiddete uğrayanlar da bir arada olabildikleri oranda eşit rekabet şartlarına kavuşma olanağı bulunabilecektir. Sınıfı, ırkı, sosyal statüsü ne olursa olsun ayırım gütmeyen güçlülerin karşısında en az onlar kadar örgütlenmedikçe, haklara sahip çıkılmadıkça ve sadece olanları seyretmekle yetindikçe şiddetin her an her yerde doğmak için bir nedeninin olması olası görünmektedir. İnsan yaşamının olumsuz koşulları her ne olursa olsun ezilen sınıflar, hakları çiğnenen insanlar olarak bir araya gelseler hem kendileri hem de karşıdaki insanların sorunları için çözüm yolları nelerdir, neler yapılabilir bunları tartışsalar, insanların birbirine muhtaç olmalarının, yardımına ihtiyaç duymalarının olumsuz bir durum olmadığını anlatsalar bir şeyleri değiştirebilmek mümkün olabilecektir. Bu anlamda kadınlar olarak her kesimden, statüden kadının bir araya gelip bilinçlenme çalışmaları yapmaları, sorunlarını konuşmaları, birbirlerine destek olmaları gerekmektedir.

Adler (2018c:9-11), hayatta insanın üç ana görevi olduğunu; öncelikle insanın imkanları dahilinde yaşamını geliştirme ve sürdürmeye çalışması, ikinci olarak her insanın tıpkı bizler gibi bir yaşam mücadelesi içerisinde olduğunu bilmek, dayanışma sağlamak ve son olarak da cinsiyetler olarak farklılığımız ne olursa olsun birbirimizi anlamaya çalışarak sorunlarımıza birlikte çözüm aramak yönünde çaba göstermek olduğunu ifade etmektedir.

Bu bölümde daha detaylı bir şekilde şiddeti ortaya çıkaran etmenlerin neler olduğuna dair bireysel ve toplumsal olarak etkili olan faktörlere değinilecektir.

2.4.1.Bireysel Etkenler

Bireysel olarak şiddeti ortaya çıkaran etkenler, “*eğitim hayatında başarısızlık, sosyal beceri eksikliği, çatışma ve çözüm bulma becerilerinde eksiklik, dışlanmışlık ve yalnızlık duygusu, aşırı alınganlık, özgüven eksikliği, alkol ve madde kullanımı...*” (Tekin, 2011:18-19) şeklinde sıralanabilir. Bu nedenlerin birçoğuna bakıldığında çoğunun sosyal yapılardan kaynaklı olduğu görülür. Özellikle küçüklüklerinde şahit oldukları aile üyelerinin birbirlerine olan sevgisizliği, ilgisizliği veya aşırı şımartılma durumları, gerekli eğitimin ekonomik zorluklardan ya da önemsenmemesinden dolayı verilmemiş olması ve çocuğun sevgiyi, ilgiyi aile dışında araması, kendisini ispatlamak için zararlı oluşumlar içine girmesi veya mutluluğu uyuşturucu gibi sentetik maddelerde araması bu tür etkenlere örnek olarak verilebilir. Bunların çoğuna bakıldığında geçmişten bugüne gelen bir aile etkisi, çevre etkisi gibi faktörlerin bireyi şekillendirdiğini ve biyolojik etkenlerin etkisinin bu konuda çok az olduğu söylenebilir.

Kadına yönelik şiddet, erkeğin her zaman bir adım önde yetişmesinden kaynaklı otoritesini sarsacak bir eylemde bulunulduğunda erkeğin öz güveni sorunuyla birlikte paralel olarak gelişebilmekte erkeğin de tepki olarak kadını aşağılamak ve haddini bildirmek amacıyla şiddete başvurduğu görülebilmektedir. Evdeki otoritesinin sarsılması durumuyla, sosyal hayatta yaşadığı zorluklar ve iş hayatında yaşadığı olumsuzlukların verdiği öfkeyle erkek, kendinden zayıf olana, bir kadına, bir çocuğa, bir hayvana şiddet uygulayabilmektedir. Erkeklerin uyguladığı bu şiddetin arkasında içeriği toplum tarafından oluşturulmuş, belirlenmiş ve üstelik çoğu erkek tarafından da karşı çıkılmadan onaylanmış, erkeğe avantaj yaratan bir “erkek”lik kategorisine dahil olmaya çalışmanın bir göstergesi ve dahil olmanın getirdiği ayrıcalıklı tahakküm biçimlerinin görüldüğü söylenebilir.

2.4.2.Biyolojik Etkenler

Şiddet davranışlarında gerekçe biyolojik nedenler olarak öne sürülebilmektedir. Erkeklik hormonları, ruhsal hastalıklar (şizofreni, anti sosyal kişilik bozuklukları, halüsinasyonlar) gibi fizyolojik sebeplerden dolayı şiddetin ortaya çıktığı varsayılmaktadır (Şenbalkan, 2013:39). Bu konudaki argümanların, şiddeti açıklamada

yetersiz kaldığı söylenebilir. Hasta olarak nitelendirilen faillerin şiddet eylemini yönelttikleri kişilerin genellikle kendilerinden güç olarak daha aşağı düzeyde olan kadınlar, çocuklar ve hayvanlar olduğuna bakılırsa faillerin, kendilerinden daha zayıf olanları tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca biyolojik etkenler, sosyal hayatlarında uyumlu birer birey durumunda olan faillerin şiddet hususunda niçin saptıklarını açıklayamamaktadır. Çoğu zaman cinayet haberlerinde karşımıza çıkan erkeklerin savunmaya dair gerekçelerinde “*o anda bilincim yerinde değildi, bir anda oldu, kriz geçirdim*” gibi ifadelerle başvurdukları görülmekte fakat kadını isteyerek, planlayarak takip etme, bekleme ve öldürücü bir alet ile kadının bedenini hedef almalarında nasıl bir bilinç kaybı, ani gelişen bir duygu durumu olabileceğini açıklamada tatmin edici cevaplar verilememektedir. Erkekler uygulanan cinayetler sonrası hukukun kendi lehlerine geliştirecekleri iyi hal indirimi, namus davası ya da şartlı tahliye gibi gerekçelerle faillerin birçok kez serbest bırakıldıklarını bildikleri için buna güvenerek rahatlıkla eylemlerini gerçekleştirebilmektedirler. Ve bu noktada adalet mekanizması sorgulanmakta; İstanbul sözleşmesi gibi kadını çok açık bir şekilde koruyabilecek olanaklar var iken bunun halen uygulanmıyor olması, kadınların korunması, şiddet öncesi ve sonrasındaki tedbirlerin uygulanmaması ve kadına yönelik erkek şiddeti konusunda adaletin işlerlik kazanamadığı görüşüne neden olabilmektedir.

Kadınlara yönelik erkek şiddetinin arka planında kadınlar, planlanarak ve istenilerek öldürülmekte; olay sonrası çeşitli bahanelerle şiddetin saptırıldığı, meşrulaştırıldığı görülebilmektedir.

2.4.3.Psikolojik Etkenler

Psikolojik anlamda şiddet genellikle kişilerin birbirini tanımaya yakınlaşmaya başladıkları dönemlerde kendini göstermeye başlar. Yakınlık bağlarının kurulmasından sonra kadının yaşadığı ilk şiddet kadın için beklenmeyen bir durumdur ve şiddet olarak görülmez. Şiddetin derecesi, yoğunluğu arttıkça aradaki sevgi bağı zarar görmeye başlar ve şiddetin tekrar etme olasılığı kadını ruhsal olarak olumsuz etkiler. Kadın eşini resmi kurumlara şikayet etmeyi tasarladığında kendisine destek olunup olunmayacağı yönünde endişelere sahiptir. Ve bu kısır döngü içinde kadın şiddet ortamında adım atmaya cesaret edemez. Bu durumda erkek de eşinin mali bir kazancı yoksa üstelik fiziken de kadının zayıf olması sebebiyle şiddeti artırabilir ya da ara verebilir. Şiddet tamamen kadın üstünde hakimiyet kurmaya dayalı bir eylemdir. Netice itibarıyla en

sona geldiğimizde kadın boşanmaya kalkıştığında da yine fazlasıyla şiddete uğramakta hatta cinayete varan durumlarla karşılaşabilmektedir (Şenbalkan, 2013:39-40). Böyle bir ortamda kadınların olması gerektiği gibi sağlıklı karar almaları çok zor bir durumdur. Kadın da artık belli bir müddet sonra yaşadıklarını kanıksamaya başlamakta ve beden ve ruhen yaralanmakta ve gündün güne şiddeti yaşadığı evden ve kişiden ayrılmak daha da zorlaşabilmektedir. Normal insan, toplum içinde yaşayan ve yaşam tarzını ister istemez toplumun faydalanacağı şekilde sürdüren, toplumla uyum içinde olan bir bireydir. Psikolojik açıdan önüne çıkan engelleri aşabilecek, sorunlarını çözebilecek bir yetiye sahiptir (Adler, 2018b:65). Bir şeylerin normal olmadığını hissettiren şiddetin başlangıç aşamalarındaki davranışlardan itibaren kadınlar, gereken önlemleri almaya çalışmalı, gerek psikolojik destek alınması yönünde gerekse tedavi konusunda kendisini ve eşini mümkünse bilgilendirmeye çalışmaya çabalamalı, önemsiz bir durum olarak görülmemelidir. Bu tür psikolojik şiddetin ardından zamanla fiziksel şiddetin uygulanabileceği ve şiddetin daha da büyüyeceği söylenebilir.

2.4.4. Kişiler Arası İlişkilerle İlgili Etkenler

Kişiler arası iletişimsizlik, kendini doğru ifade edememe gibi etkenler şiddetin nedenlerinden sayılsa da aynı zamanda kişilerin psikolojik durumları ve toplumun şiddete dönük algısı ve geçmişi de önemlidir (Akıncı-Çötök, 2015:940). Kişiler arası iletişimde kadın ve erkeğin birbirlerine öncelikle insan olarak yaklaşmaları, birbirlerini dinlemeleri, kendilerini ifade ederken uygun sözleri kırmadan, incitmeden açıkça söyleyebilmeleri gerekir. Üstünlük kurmaya çalışan, ezen sözcükler, mimikler, karşıdaki kişiyi değersiz hissettirecek her türden davranış, şiddeti körüklemekten öte bir şeye yaramayacaktır. Hoşgörü ve empati ile yaklaşmanın önemi iletişim için gerekli bir unsur olmaya devam etmektedir.

Sungur (2017:150-152)'a göre aynı evde yaşayan eşleri birbirlerine yabancılaştıran ve giderek birer "otelci" konumuna getiren iletişim yoksunluğunun üç temel nedeni vardır. Birincisi, eşlerin iletişimden bir yarar sağlayamamalarıdır. Bir davranış ödül getiriyorsa o davranışı yapmaya yönelik motivasyon azalmaktadır. Her konuşma çabası sonunda tansiyonu yükselen, öfkelenen, kavga eden ya da küsen eşler giderek iletişim kurma çabalarının anlamsız olduğunu düşünmeye başlamaktadırlar. İkinci neden iletişimin sonundaki beklentinin karşılanmamasıdır. İletişimi bitiren üçüncü önemli neden ise, eşlerin birbirleriyle iletişim ihtiyacını ortadan kaldıran 'akıl

okuma' eğilimleridir. Akıl okumayla birlikte kişi bireysel gerçeğini, paylaşılan gerçek zannetmekte ve kendi algısını da bu durumda mutlak gerçek olarak görmektedir. Böylelikle kişiler arası iletişim sorunları ortaya çıkmakta; birbirlerinin özgürlüğüne ve eşitliğine saygı duyulmamasıyla birlikte çatışmalar çıkabilmektedir.

2.4.5. Toplumsal Etkenler

Toplumun kadına biçmiş olduğu ikincil rol, kadınların aile kurumunda ve kamusal alanda erkeğinin arkasında olması gerektiği inancıyla birlikte kadının denetimini önce ailede babaya sonra da evleneceği erkeğe devretmiştir. Muhafazakar ideolojinin üretim yeri olan aile muhafazakar hukuk ve bilim ile birlikte el ele vererek aileyi savunmaktadır. Çünkü her türlü muhafazakar uygulamaların öğrenileceği ve pekiştirileceği ilk yer aile ortamıdır (Reich, 2015:116-117). Feminist ideoloji de ataerkil bir düzende aileyi, zayıf olarak görülen kadınların ve çocukların ezildiği, baskılandığı bir yapı olarak görür fakat aileler arasında olduğu gibi aileler içinde de birçok eşitsiz denilecek durumlar mevcuttur. O yüzden tek bir aile biçimi olduğunu varsayamayız (Gittins, 1985:12-13).

Şiddetin öğrenilebilir bir davranış olarak ailede ve çevrede çocukluk çağından itibaren şahit olunması ve toplumun da bir değer olarak bazı hallerde şiddeti kabul edilebilir bulması, toplumların iletişim becerilerini kullanamaması, düşüncelerin aktarılmasında kışkırtıcı ifadelerin kullanılması, namus anlayışlarının kadın bedeni üzerinden tanımlanması ve sosyo-ekonomik koşulların yetersizliği de şiddete neden olmakta ve şiddetin kuşaklar boyunca devam etmesini sağlamaktadır (Şenbalkan, 2013:40). Bu türden toplumsal etkileri olan faktörlere bakıldığında toplumsal cinsiyetin düzenlenişi, ataerkil sistemin, kadınların ve kültürün, ailenin bu konudaki rolleri sorgulanabilir. Aile içinde babanın değeri ve rolünün ne olması gerektiğine yönelik Adler (2018c:153) şu şekilde bir tanımlamaya başvurmuştur: “Babanın görevi, eşine, çocuklarına ve çevresine karşı iyi bir dost olduğunu ispat etmektir. O üç büyük yaşam görevini iş, arkadaşlık ve sevgiyi memnuniyet verici bir şekilde çözmeli ve eşiyile eşit haklara sahip olarak ailenin mutluluğu ve güvenliğini sağlamak için çalışmalıdır. O aile yaşamının yaratıcı yapılanmasında kadının rolünden daha üstün bir rol olamayacağını unutmamalıdır...Birçok baba ekonomik pozisyonunu evde hakimiyet kurmak için bir araç olarak kullanır. Ailede hakim bulunmamalı ve haksızlık duygusuna yol açabilecek her türlü hareketten kaçınılmalıdır” demektedir.

Toplumsal değerlerin aktarılmasında önemli yeri olan etkenlerden biri de okullardır. Okulların kendilerine çizdikleri toplumsal hedefler hükümetin belirlediği idealler ile ilişki içerisindedir. Belirlediği ideallere kavuşmak isteyen devlet, okul sistemiyle, çocuklar vasıtasıyla ebeveynlere ulaşmış olmakta okulu çıkarlarını sağlamanın bir aracı olarak görmektedir (Adler, 2018b:126). Bu konuda özellikle ders kitaplarının içeriklerine bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini benimseten birçok içeriğin kadının ikinci rolünü sürdürmesinde etken olduğu, çocukların küçüklükten itibaren bu kurumlar aracılığıyla ideolojilerini pekiştirdikleri görülür. El Salvador, okullarda cinsiyet eşitliğini vurgulayan şiddet içermeyen bir eğitim müfredatını devreye sokmuş, *Filipinli Kadınların Rolü Ulusal Komisyonu* ise devlet ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde kadına yönelik şiddetle ilgili davalarda duyarlı kararlar veren yargıçlara “cinslerarası adalet ödülleri” vermiştir (Ertürk, 2015:102).

Köşgeroğlu (2010:25) da şiddetin cehaletten beslendiğini ve cehaletin panzehri olan bilincin gelişimini dinlerin, geleneklerin ve törelerin engellediğini düşünmektedir. Şüphesiz dinin insanları, toplumları etkilediği aşikar fakat din de yeri geldiğinde bireylerden ve toplumdan etkilenmekte karşılıklı bir dönüşüm, dönüştürme içine girmektedir. Gerek bireysel gerekse toplumsal olarak kabul edilip içselleştirilen dinsel inançlar, farklı şekillerde de olsa, inananların hem duygusal ve zihinsel dünyalarını hem de gündelik sosyal hayata yönelik tutum ve davranışlarını sürekli etkilemektedir (Yapıcı, 2016:52). Bu etkileme sonucunda insanların sosyal hayatta tutundukları değerler oluşmakta ve bu değerlerle hayatlarına anlam katmaktadırlar.

Bundan sonraki bölümde toplumların gelenekleri ve dini inançları etrafında şekillenen kadını algılama ve kadınla erkeğe dair farklı yorumları içeren dini perspektifler ele alınacaktır.

2.4.5.1.Dini Perspektifte Kadın Algısı

Geleneklerin ve törelerin etkisinin yanı sıra İslam dinini farklı yorumlayanlar tarafından zaman zaman kadına yönelik şiddetin meşruiyeti hususuna değinildiği görülmektedir. Kimi ilahiyatçılara göre kadına şiddet asla kabul edilemezken kimine göre kadın bedeniyle, hareketleriyle ve bazen sesiyle erkekleri tahrik etmekte ve şiddet gördüğünde de bunu hak etmiş olmakta, o zemini oluşturmuş olabilmektedir. Özellikle Hz. Muhammed’e atfedilmiş hadis adı altında birçok sözün Kur’an’a aykırı söylemler içerdiği görülmektedir. Oysa Nisa Suresi 1. ayette “*Sizi bir tek nefisten yaratan ve*

ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilip yayan Rabbinize itaatsizlikten sakının” denilmiştir. Bu ayette kadın erkek eşitsizliğine dair bir ayrımcılık değil bilakis yaratılış açısından kadın ve erkeğin aynı özden yaratıldığına dair eşitlik vurgulanmaktadır. Kadın ve erkeğe emredilen hususlar açısından bakıldığında Nahl Suresi 97. ayetinde “Erkek olsun kadın olsun, kim inanmış bir insan olarak dünya ve ahirete yararlı işler yaparsa kesinlikle ona güzel bir hayat yaşatacağız ve böylelerinin ecirlerini de muhakkak surette yapmış olduklarının daha güzeliyle vereceğiz” denilmektedir. “Nisa/124’de ise “Erkek olsun, kadın olsun her kim iman etmiş olarak dünya ve ahiret için yararlı iyi işler yaparsa işte onlar da cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar” denilmiştir. Bu ayetlerde kadın ve erkeğin yaratılış olarak eşit tutuldukları, üstünlüğün yapılan güzel amellerde ve güzel ahlakta olduğu vurgulanmaktadır. Tüm bunlara rağmen kadınların özellikle İslam toplumlarında ikincilleştirilmeye çalışılmasının nedeni erkek egemen zihniyetin kendi çıkarları doğrultusunda dini kullanması ve gelenekleri görenekleri bu anlamda etkilemeye çalışması olarak yorumlanabilir.

İmam Gazali’nin (1974:228) Buhari ve Müslim’den aktardığı hadisi şerife göre:

“Erkeklerle kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım” denilmektedir. Kadının var olma sebebini yoldan çıkarıcı ve kontrol altında tutulması gereken bir sınıf olarak sunan bu sözlerin Kuran anlayışıyla bir bağlantısı yoktur. Kuran, insanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeksizin kadın ve erkeğin eşit olduğunu kabul etmekte ve insanlar arasında üstünlüğün sadece takva konusunda olacağını belirtmektedir. Erkeğin kendi yaptığı hataları kadına yüklemesi gibi bir anlayış İslam’la bağdaşmamaktadır” (Taslaman vd., 2019:22).

Ademin Havva’ya kanarak ilk günahını gerçekleştirdiğine dair mit, kadınların erkekleri baştan çıkararak, günahkar bir tür olarak görülmelerine neden teşkil etmektedir. 16. yüzyılda Protestanlığın doğuşuyla birlikte dinde insanların aracılar gereksinimi olmadığı ve sadece Tanrı’ya hesap verileceği yönünde yeni bir ideoloji oluşturulmuştur. Fakat bu değişimde kadın, Tanrı katında eşit sayılsa da dünyevi anlamda yine bir erkek otoritesi altına alınmış, babalarına ve kocalarına hizmet etmekle görevlendirilmişlerdir. Tanrı katındaki eşitliklerinin buna bağlı olduğu söylenen kadınlar, erkeklerine gereken değeri göstermek zorunda hissetmişler dolayısıyla dünyevi ve uhrevi anlamda bir ayırım yapılmış, dünyada ve ahirette rahat etmek istiyorlarsa eşlerine, babalarına karşı itaatkar kadın olmaları gerektiğine dair bir sorumluluk tanımlaması içine dahil edilmişlerdir. Protestanlıkla birlikte evlenmemek, manastıra kendini kapatmak gibi bir seçenekleri de

olmadığı için evlilik önemli bir kurum haline gelmiştir. Evlenmeyen, dul kalmış olan binlerce kadın 16. ve 17. yüzyıllarda cadılıkla suçlanarak işkence edilip öldürülmüştür. Bekar yaşamayı seçtikleri için diğer kadınların kocaları açısından cinsel tehdit olarak görüldükleri ve gayrimeşru çocuk sahibi olduklarında mali anlamda topluma yük olacakları gerekçesiyle öldürülen kadınların bir erkek himayesi altında yaşamaktan başka çareleri kalmamıştır (Gittins, 1985:46-48). Bu şekilde cennetten kovulmaya sebep olan kadının erkeğin kontrolü altında tutulması, cinselliğinin bastırılması amacıyla kadını dışlayan, ötekileştiren söylemlere başvurulmuştur.

İslam'da ise kadın daha çok korunmaya muhtaç, erkeğe emanet edilen, el üstünde tutulması gereken bir cinsiyet olarak tanım bulmuştur. O dönemin koşulları göz önüne alındığında kadına hukuki, medeni anlamda birçok haklar tanınmıştır. Fakat zamanla Arap kültürünün sızmasıyla kadına yönelik kötuleyici, dışlayıcı ifadeler kullanılmaya başlanmıştır. Aslında Hz. Muhammed'in yaşantısını anlatan siyer literatürüne bakıldığında kadınlar hakkında fazlasıyla olumlu ifadeler mevcuttur. Örneğin, İbrahim Canan'ın (1980:367-368) "*Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye*" kitabında kız çocukları ve kadınlarla ilgili kadına önem veren ifadelere yer verilmiştir. "*Kız yetiştirmenin Allah indinde ecri büyüktür*", "*Kızını horlamayanı Allah cennete koyar*", "*En hayırlınız, kadınlarına ve kızlarına karşı en hayırlı olanınızdır*" ve "*Cennet annelerin ayakları altındadır*" gibi ifadeler İslam'ın kadına verdiği değeri ortaya koymaktadır. Özellikle o günün şartlarında kadınların, kız çocuklarının maruz kaldığı dışlayıcı bakış açısının hakim olduğu Arap kültürünün değerlerine bakıldığında İslam'ın kadınla erkeği eşit dereceye yükselten bir bakış açısı getirdiği görülmektedir.

"Hadis, İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in söz, fiil ve davranışlarıdır. Hadisler, Peygamberin sağlığında yazıya geçirilmemiştir. Hadislerin yazılması ve toplanması Hicri II. Asırda olmuştur. Hz. Muhammed'in sağlığında pek görülmeyen hadis uydurmacılığı, sonraki dönemlerde birçok neden ve vesilelerle artarak ve çeşitlenerek devam etmiştir. Bu nedenle arasında fırka, mezhep ve kabilesini savunmak, milliyetçilik duygusu, kişisel çıkar temini yanında; İslam'a düşmanlık kadar bu dine hizmet etme sanısı da rol oynamıştır" (Sarıkoçuncu, 1999:119).

Üstelik hadis rivayetçilerinin genelinin erkek olduğunu düşündüğümüzde kadınları din içinde istedikleri gibi tanımlama şansına sahip oldukları söylenebilir.

Uydurulan hadisler ve geleneklerin dinsel bir nitelik kazanmasıyla kadın karşıtı görüşler ileri sürülmesi sadece İslam'da değil aynı zamanda Yahudilik ve

Hıristiyanlıkta da yaşanmıştır. Örneğin Yahudilikte de kadın erkeğe göre daha düşük statüde tanımlanmakta, erkeğin cennetten kovulmasının tek suçlusu olarak görülmekte, kadının görevinin sadece erkeğin yardımcısı olma yönünde görüşler ileri sürülmekte, kadın sosyal hayatta erkekler için bir tehlike olarak yansıtılmaktadır. Yahudilikte kadınlara yönelik birçok yaklaşımın birebir aynısı veya benzeri “İsrailiyat” ile İslam’a girmiş ve kadına yönelik eşitsiz bir yaklaşımın oluşmasında etkili olmuştur (Taslaman vd., 2019:26-27).

Yaşar Nuri Öztürk’ün tefsirini yaptığı Tevbe Suresinin 71. Ayetinde kadın ve erkeklerin birbiriyle dost oldukları belirtilmekte biri diğerinden üstün tutulmamaktadır:

“İnanan erkeklerle inanan kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyilik ve güzelliği belirlenene özendirirler, kötülük ve çirkinliği belirlenenden sakındırırlar. Namazı kılarlar, zekatı verirler. Allah’a ve elçisine itaat ederler. Allah bunlara rahmet edecektir. Allah güç ve hikmet sahibidir.”

Kadınların dövülmesi ile ilgili Nisa Suresi’nin 34. ayetinde “Erkekler, kadınları, Allah’ın kendilerine onlardan daha fazla bağışladığı, nimetler ve sahip oldukları servetten yapabilecekleri harcamalarla koruyup gözetirler. Dürüst ve erdemli kadınlar, gerçekten Allah’ın kuru (nulması buyur) duğu mahremiyeti koruyan, sadık ve itaatkâr kadınlardır. Kötü niyetlerinden korktuğunuz kadınlara gelince, onlara (önce) nasihat edin, sonra yatakta yalnız bırakın; sonra dövün ve bundan sonra itaat ederlerse onları incitmekten kaçının. Allah gerçekten yücedir, büyüktür” denilmektedir. Bu ayette geçen “yadribune” fiilinin birçok anlamı olmasına rağmen sadece dövme fiilinin alınmış olması, erkek egemen bir zihniyetin amaçladığı bir anlamın inşa edildiği düşüncesini oluşturmaktadır. Kelimenin diğer anlamları arasında “cinsel münasebette bulunma”, “evden uzaklaştırma”, “boşanma” gibi anlamlar da vardır. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliği yapmış Prof. Dr. M. Saim Yeprem kelimeyi “cinsel beraberlik” olarak yorumlamış ve Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ve hocası Prof. Dr. Hüseyin Atay ise ayete “evden uzaklaştırma” olarak bir anlamı tercih etmiştir (Sucu, 2013:114-115). Gazali (1973:127) de çiftler arası tartışmalarda öncelikle kadınla güzelce konuşulmalı, korkutulmalıdır, şayet verilen tavsiyelere uymuyorsa eşiyle yatağını ayırması ve hala da kötü huylarından vazgeçmiyorsa yaralamamak ve yüzüne vurmamak şartıyla kadının hafifçe dövülebileceğini tavsiye etmektedir.

Karabulut (1976:101-105)’a göre kadın kocasından izinsiz bir yere gitmemelidir. Kadının temizlik konusundaki eksiklikleri, kadının evini idare etmekteki yetersizliği,

kocasına karşı saygısız hareketleri, asık suratlı olması ve her şeyde çok konuşması kocasının gözünün dışarıda olmasına neden olmaktadır. Hatta anne baba evinde özgür ve açık büyüyen bir kızın mutaassıp bir aileye gelin olarak gitmesi neticesinde eşinin ailesi tarafından bir iki nasihat alacağı, nasihatler işe yaramayınca da takdir veya kocasına şikayet edilebileceği, kocası ailesine düşkün ve mutaassıp biri ise doğal olarak gerektiğinde eşine takdir ve icap ederse dövme kadar varabileceği ve neticede cahil olarak yetiştiği için kadının da bu baskıya dayanamayarak ana baba evine döneceği ifade edilmektedir.

Kuran’la alakalı olmayan erkek merkezli yorumlardan biri de kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı düşüncesidir. Karabulut, erkeğin karısının ufak tefek huysuzluklarını hoş görmesini çünkü kadının erkeğin eğri kaburga kemiğinden yaratıldığı ve aynı zamanda da akıl ve ilimde erkeklerden daha eksik donatıldığı için erkeğe emanet olarak verildiğini Ebu Hureyre’nin Peygamberimizden rivayet ettiğini söylediği bir hadise dayandırmaktadır:

“Kadınlar hakkında birbirinize iyilik tavsiye ediniz. Kadın kısmı ege kemiğinden yaratılmıştır. Ege kemiğinin en eğri tarafı üstüdür, bunu düzeltiyim derken kırarsın, haline bırakırsan eğri olmakta devam eder. Binaenaleyh kadınlar hakkında birbirinize iyilik tavsiye ediniz” buyurmuştur denilir” (Karabulut, 1976:175-176).

Halbuki Kuran, kadın ve erkeğin aynı özden yaratıldığını ifade etmektedir. “*Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının (Nisa, 4/1). “Sizi bir tek candan yaratan, kendisiyle mutlu olsun diye ondan da eşini yaratan O’dur” (Araf, 7/189).*

Kuran’da, kadınların aktif olarak hayata katılmalarını engelleyen, eğitim ve çalışma haklarını ellerinden alan hiçbir ifade mevcut değildir. Ayrıca Peygamberimiz hayattayken, kadınların istedikleri alanda çalışma özgürlüklerinin olduğunu, eğitim almaya teşvik edildiklerini, kimsenin boyunduruğu altında yaşama zorunluluklarının olmadığını tarih ve hadis kaynaklarından öğreniyoruz. Erkeklerin tekelinde kalan İslam ve Kuran yorumculuğu ile İslam dünyasında kadının sesi duyulmaz olmuştur. Erkek tefsirci, hadisçi ve fıkıhçıların yaptığı yorumlarla “İslam’ın”, kadına erkeğin kölesi ve hizmetçisi olmasını emrettiği, kocaya karısını dövme hakkını verdiği iddia edilmekte ve kadın-erkek ilişkisi açısından önemli olan kavramlar, erkeklerin lehine olacak şekilde yorumlanmaktadır. Kuran’da, kadının evden çıkarken kocasından izin alması gerektiği

şeklinde bir ifade yoktur. Ailede kimin, neyi, nasıl yapacağı aile içinde verilecek kararlarla belirlenir. Kuran'ın belirtmediği bir eylemi farzlaştırmak büyük günahdır (Taslaman vd., 2019:56-86).

Erkek yorumcuların, tefsircilerin kadını nasıl görmek istiyorlarsa o şekilde tanımladıkları, hakikat tek olsa da hakikate dair birçok göreceli yorumların oluşturulduğu görülmektedir. Kötülüğün bir ilkeye dayandırılıyor olması o ilkenin iyi ve doğru olduğunu göstermez çünkü insani hiçbir ilke kötülüğe öncülük edemez. Sorun ilkede değil ilkeye verdiğimiz anlam ve değerdedir. Sevgiye dayandığını öne süren Hıristiyanlık tarihinde bile kutsal bir amaca hizmet edildiği iddia edilerek birçok vahşet işlenmiştir. Burada kötülük ve menfaatler dini değerlerle perdelenmiştir (Sönmez, 2018:28). Namus cinayetlerinde de bu tür ilişkilendirme zaman zaman Müslüman toplumlarında görülebilmektedir. Namus cinayetlerinin genelde Müslüman ülkelerle ilişkilendirilmesinin ardında yatan sebep namus olgusunun nasıl tanımlandığıyla ilgili bir durumdur. Namusun başat anlamı cinsellik üzerinden kurulmakta ve bu da kadının iffetiyle ilişkilendirilmektedir. Çözüm olarak da şiddet en başta gelen yöntem olarak benimsenmiştir. 'Namusun kirlenmesi' ve kanla temizlenebilir olması bu tür kültürlerin gelenekleriyle birlikte inşa edilmiştir (Çetin, 2014:46). Bu noktada dinle ilgili bir yorumlama hakkına sahip olan kişilerin kadına yönelik şiddet konusunda dini değerlere atıfta bulunurken "bir insanı öldüren tüm insanlığı öldürmüş gibidir, bir insanı yaşatan da tüm insanlığı yaşatmış gibidir" sözünü zikretmeleri gerektiği gerçeği her geçen gün önemini korumaktadır.

2.4.5.2. Toplumsal Cinsiyet

Şiddeti ortaya çıkaran toplumsal etkenlerden biri de toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Buna göre, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına yol açan kadına yönelik şiddetin kökeninde, sosyo-kültürel etkenler olarak toplumun ataerkil yapısı, değerleri, otorite ve hiyerarşinin tekrar tekrar üretilmesi, kadın ve erkeğin aynı ortamı paylaşmaması gerektiğine dair üretilen dinsel inançlar, birey üzerindeki geniş aile baskısı, hemşericilik gibi baskı unsurlarını sayabiliriz. Ayrıca siyasal yaşam ve hukuka yön veren kuralların, bu baskın anlayışa göre düzenlenmesi gibi unsurlar da eklenebilir (Balkır, 2012:70-71).

Sonraki bölümde toplumsal cinsiyet kavramının tanımı ve ilgili kuramlara daha detaylı yer verilecektir.

2.4.5.2.1. Toplumsal Cinsiyet ve Rol Edinimine İlişkin Kuramlar

Toplumsal cinsiyet, ataerkil toplumlarda var olan kadın erkek eşitsizliğinin dile getirilmesinde önemli bir kavramdır. Bireylerin doğdukları andan itibaren cinsiyetlerine göre şekillendirilerek kadınların temel ev içi işler ve yeniden üretimle ilgilenmesi, erkeklere ise kamusal alanda kendilerini geliştirme fırsatının tanınması olarak süregelen bir durumu içermektedir. Toplumsal cinsiyet araştırmacıları bilinen biyolojik farklılıkların dışında, toplumun kendi yarattığı farklılıklara dikkat çekerek cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımını gündeme getirmişlerdir. Bu ayrım da kadın ve erkek ile ilgili tüm denge ve değerlerin bir inşaya dayandığı yönündedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin ne şekilde yerleşip kökleştiği ve kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkilerinin nasıl kadının aleyhine olacak şekilde biçimlendirildiğiyle ilgili görüşler aktarılmaktadır. Cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramlarının zaman zaman karıştırılarak birbirinin yerine kullanıldığı görülmekte; kadın ve erkeğin bu derece farklı olmasının arkasında yatan nedenin biyolojik mi yoksa kültürel ve toplumsal değerlerden mi etkilendiği sorusu cevaplanmaya çalışılmaktadır. Eşitsizliği açıklama adına her iki türden bakış açısıyla konuya yaklaşanlar olduğu gibi sadece cinsiyete veya toplumsal cinsiyete dayanarak açıklayan görüşler de vardır. “*Gender* terimi 1950’lerde kullanılmaya başlanmış ve 1980’lerde de feminist hareketle birlikte kavramın yaygın kullanımı artmıştır. Ataerkil görüşlerde kadın çocuk doğurma özelliği nedeniyle doğayla özdeşleştirilmiş, erkek ise avcılık ve savaşma özelliğiyle doğaya ve kültüre egemen olarak görülmüştür (Özcan, 2016:1). “*Toplumsal cinsiyet*” toplumsal bir ilişki içinde anlam kazanır. Toplumsal ilişki denildiğinde somut bir bütünü, belli bir toplumu kastetmiş oluyoruz. Bu bütün, üretim ilişkilerinden ideolojik-kültürel süreçlere, geleneklere, değer yargılarına uzanan dinamiklerin özgül bir toplum olarak somutlaşmasıdır; tarihseldir” (Pektaş, 2017:70). Doğuştan itibaren kişinin kız ve erkek olmasına yönelik çeşitli şekillerde giyeceği kıyafetlerden, kıyafetlerin renklerine ve davranış şekillerine dek bu roller beklere kazandırılmakta büyüdükçe de toplumda nasıl davranması gerektiğine dair beklentileri içselleştirmiş olmaktadır. Kadınla erkeğin gerçek farklılıkları noktasında Dökmen (2004:9-11) biyolojik özellikler olarak “*doğuştan getirilen, öğrenilmemiş, değiştirilemez ve kalıcı farklılıkların*” kastedebileceğini, örneğin; kadın ve erkeğin sahip olduğu kromozom farklılıkları, hormonal değişimler ve üremeye yönelik fonksiyonları saymaktadır. Toplumsal cinsiyetin dayattığı farklılıkların ise bir gerçekliği olmadığını, toplumun dikte etmesi

sonucu oluştuğunu, bunun sadece karşıt cinsler arasında değil aynı cinsiyetten kişiler arasında da gözlemlenebileceğini ifade etmektedir. Örnek olarak duygusallığın sadece kadında değil erkekte de olabilmesi ya da çok güçlü bir erkek kadar güçlü bir kadının da olabildiğini gösterir. Toplumun kadın ve erkekte beklediği “kadın şunu yapar bunu yapmaz” genellemelerinin aslında erkekler için de geçerli olduğu, kadın ve erkek için başka bir seçenek bırakılmadığı dikkate alınmamaktadır. Oysa erkekler için de “erkek adam ağlamaz” gibi en basitinden genellemeler mevcuttur. O halde toplumsal cinsiyet rolleri hem kadını hem de erkeği bağlayıcı bir durum içermektedir. Üstelik bu beklentiler sonucu oluşan rollerin de erkek ve kadının biyolojik özelliklerinin bir sonucuymuş gibi aktarılması söz konusudur. Kadınların homojen bir grup olarak görülmesi bazı kadınların diğer kadınlardan daha fazla şiddet yaşadığı gibi gerçekliği de örtelmektedir. Her sınıf, ırk ve cinsel yönelimden kadınların yaşadığı şiddet türleri ve boyutu değişebilmektedir. Hepsinin ayrı ayrı ele alınıp politik alanda görünümünün sağlanması gerekmektedir.

Her toplumun kültüründen etkilenen kadınlık ve erkeklik olgusu, o toplumun kadına ve erkeğe nasıl baktığının da bir göstergesidir. Ve toplumun bu kültür içinde kadından ve erkekte beklediği roller gerek cinsel işbölümü gerekse cinsel ahlak anlayışları ve kimlikler açısından hep bu beklentiler çerçevesinde tanımlanır. Bireyin doğuştan getirdiği biyolojik özelliklerinin yanı sıra toplumsallaşma içinde edindikleri rollere “cinsiyet rolleri” denilmektedir. Sosyoloji, kadın erkek arasındaki ayrımcılığın biyolojiden kaynaklı olmadığını, toplumun ürettiği bir olgu olduğuna dair bir bakış açısıyla ele almaktadır. Bu rollere ilişkin kalıpyargıların değişmesi toplumsal değişimle bir nebze sağlanabilse de bireylerin bu durumu farkında olmadan içselleştirmelerinden kaynaklanan nedenlerle tamamen bir değişmeden bahsedebilmek zaman gerektiren bir süreç ve eskilerin yerine yeni eşitlikçi görüşler konmasıyla birlikte olabilecektir (Apalı, 2011:62-63). Kundakçı (2010:496) da toplumsal cinsiyet kavramını “biyoloji kaderdir” sözüne bir itiraz niteliğinde kullanır ve kültürel olarak inşa edildiği için de değiştirilmesinin mümkün olduğunu ileri sürer. İnsanlar kendi ürettikleri toplumsal anlayışın içinde büyüdükleri için toplumun hem bir ürünü hem de üretimi olarak döngüsel bir yapıya sahiptirler. Neyin gerçek olup olmadığını tüm normları yaşadıkları toplumdan öğrenirler ve kuşaktan kuşağa bu edinimler aktararak, içselleştirilir ve bu yüzden çoğu da sorgulanmadan kabul edilir (Atak, 2017:170-171). Bu içselleştirme dilimize de yansımıştır. “Erkekler böyledir, kadınlar şöyledir”, “adam

gibi/kadın gibi davran”; bu tür örnekler hayatımızda her an iç içe olduğumuz ve öğrenmeye gerek kalmadan içimize işlemiş bir nevi emir cümleleridir. Bu kalıplar bir kişinin ‘erkek’ ya da ‘kadın’ nasıl görünmek, bilinmek istiyorsa o şekilde davranması yönünde bir hatırlatma görevi üstlenmektedir. Tüm bunlar çocukluğumuzdan itibaren bize verilen erkeklik ve kadınlık kodlarına, nasıl davranmamız gerektiğine dair sunulan davranış öğretilerine bağlı “sosyalleştirme” kavramı ile tanımlanır. 1970’lerde bu ‘rol öğrenme teorileri’ önem kazanmış ve çocukların ailesi ve çevresiyle girdiği etkileşim sonucunda rollerini öğrendikleri ve içselleştirdikleri ileri sürülmüştür (Van der Veur vd., 2014:31-35).

Köşgeroğlu (2010:11)’na göre toplumsal cinsiyet, “*Herhangi bir zamanda, herhangi bir toplumsal konumda bir kadın ya da erkeğe biyolojik cinsiyeti nedeniyle atfedilen toplumsal, kültürel ya da ekonomik davranış biçimleri yanında beklentiler, sorumluluklar ve rollerin bütünü*nü içeren bir kavramdır”. Toplumsal cinsiyet örüntüleri Parsons, Mead ve de Beauvoir açısından öncelikle “evrensel olarak gördükleri çekirdek aile içerisindeki ilişkiler kapsamında” tanımlanmıştır. Yani Mead ve Parsons, toplumsal cinsiyet alanını görenek ve toplumsal istikrar görüşü etrafında sentezlemişlerdir. De Beauvoir ise bunu kadınlara hükmedilmesi teması etrafında birleştirmiştir (Connell, 1987:58).

Parsons’ın öncülük ettiği yapısal-fonksiyonalist kuram, toplumu parçalardan oluşmuş bir sistem olarak tanımlamakta, her parçanın toplumsal sistemin bütünlüğüne yönelik farklı işlevleri yerine getirdiğini, böylelikle sistemin sorunsuz işleyişinin sağlandığını belirtmektedir. Denge ve iktidar söyleminden yola çıkan yapısal-fonksiyonalist bakış açısına göre aile kurumu, toplumsal düzenin ve dengenin sağlanmasında etkin unsur olarak görülmektedir. Toplumsal sistemin düzenli bir şekilde işlerliğini koruyabilmesi de ailede eşlerin üstlenmiş oldukları roller ile birbirlerini tamamlamalarına bağlıdır (Erdoğan, 2004:69-70).

Sosyalizasyon kuramı toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında doğuştan itibaren çocuğun etrafındakilerin davranış ve tutumlarını gözlemlemesi, cezalar vasıtasıyla istenilen davranışlara zorlanması ve taklit yoluyla benimsemesi olarak görmektedir. Bu tür rol dayatmalarının açıkça tanımlandığı ve uygulandığı toplumlarda cinsiyetler arası roller arasında tutarlılık olduğunu ve böylelikle geleneksel rollerin gelecek nesle aktarımının sağlandığını belirtmektedir (Dökmen, 2004:55-57).

Sosyalizasyon süreci ile birey, içine doğduğu toplumun önceliklerini, değerlerini içselleştirerek yaşadığı toplumla uyumlu bir hale gelmektedir (Çabuk-Kaya, 2011:111). Öznelleşme olarak ifade edilen sosyalleşme süreci ile birlikte birey, ailesi ve toplum dolayısıyla var olan ilkeleri, tutumları kabul ederek, kendisi için anlamlı bir öznel duruş haline dönüştürmektedir. Bu kabullenmeyle birlikte toplumun bir ferdi konumuna yükselmektedir. Burada özne için “çifte seçicilik” durumu devreye girmekte, ebeveynlerinin kendisine sunduğu sosyalleşme imkanları dahilinde sosyalizasyonunu gerçekleştirmektedir. Kendi deneyimlerini, tecrübelerini de katarak yeniden yorumlamayla birlikte anlam dünyasını inşa etmektedir (Yücedağ, 2016:125-127). Zaman içinde kız çocuklarının annelerine daha yakın oldukları için onları örnek aldıkları görülürken erkek çocukları da her ne kadar yine anneye yakın olsa da belli bir süreç sonunda etrafındaki erkekleri model almaya başlamaktadırlar.

Vigotsky'nin tarihsel gelişim kuramına göre insanın doğduğu andan beri edindiği beceriler tamamen biyolojik bir sonuca indirgenemez; bir davranışın gelişimi biyolojinin yanı sıra kültürel durumlarla da alakalı olan maddi özellikleri de gerektirir. (...) Ona göre çocuk, eylemlerini dış çevreden gördüğü şekilde gerçekleştirmekte, bireysel bir yetkinlikle değil yakınlarıyla ortak bir eylemlilik içerisine girmektedir. Kısaca çocuğun gelişiminin toplum, dil ve toplumsal ilişkiler yoluyla biçimlendiği ve diğerleriyle kurduğu etkileşim sonucunda gerçekleştiği ifade edilmektedir (Ahioğlu, 2006:167-182). Vigotsky'nin kuramına benzer diğer bir kuram da bilişsel kuramdır. Bu kurama göre, cinsiyet rollerinin edinilme süreci çocukların belli bir bilişsel gelişim düzeyine ulaştıklarında kendi değerlendirmelerinin içerdiği anlayışı belirtir. Çocuklar ilk olarak kendi cinsel kimliklerini keşfetmeye başlarlar ve sonrasında çevresindeki insanların cinsel kimliklerini öğrenirler. Etrafındaki kişilerden iki cinsiyetin birbirine olan davranışları ve tutumlarından nasıl davranması gerektiğine dair bir yargı oluşturmaya başlarlar. Böylelikle cinsiyete endekslenmiş davranışları öğrendikleri gibi aynı zamanda cinsiyetlere yönelik önyargılı olarak oluşmuş cinsiyet rollerini de öğrenirler (Vatandaş, 2007:35).

Feministler, toplumsal cinsiyetin dini, dili, etnik kökeni ve kültürel olarak hangi topluma ait olursa olsun bütün kadınların evrensel anlamda ortak ezilme noktası olduğunu varsayarak kadınların emeğinin gerek yeniden üretim işlevleri noktasında gerekse kendi yaşamları noktasında sömürüldüğünü ifade etmişler ve kadınların bir araya gelerek kızkardeşlik içinde dayanışmaları gerektiğine dair vurguda

bulunmuşlardır. Fakat sonrasında egemen sistem içerisinde bu kızkardeşliğin mümkün olamayacağını görmüşlerdir (Tekin, 2003:3). Çünkü bütün kadınların aynı olacağı ya da aynı olması gerektiği inancını sorgulayan feminizm içinde bunu tartışma konusu yapan kadınlar ortaya çıkmış eşitliğe değil farklılığa vurgu yapılması gerektiğine dair söylemlerde bulunmuşlardır. Erkeklerden farklıyız ve farklı olduğumuz yanlarımızla varız anlayışı ortaya çıkmış kimi farklı kimlik ve dini görüşlerden kadınlar da feminizmin ortaya çıkmasında etken olan hıristiyan, beyaz, orta sınıfın feminizmine dahil olmak istememişlerdir. Siyah ve Üçüncü Dünyalı feminist kadınların başlattığı bu anlayış işçi sınıfından kadınların katılmasıyla da genişlemiştir (Bora, 2005:41). Toplumsal cinsiyet tanımlamalarının farklılıkları göz ardı ettiğine dair bir eleştiri de Butler (2010:50-51)'dan gelmiştir: İki tür cinsel yönelim belirlemek ve bu cinsiyetlere erkeğe ve kadına dair roller yüklemenin, bazı duyguların sadece erkeğe veya kadına has gibi gösterilmesinin bu ilişkiler dışında kalan birçok farklı cinsel yönelimlere sahip kişileri dışlamak olduğunu belirtmiştir.

Connell (1987:60-63), feminist yaklaşımların toplumsal cinsiyet sorunsalı üzerinde nasıl bir teori geliştirdikleri konusunda şunları aktarmıştır: Liberal feminizmin kız çocukları açısından daha iyi bir eğitim öngördüğü, çeşitlilik içeren rol modeller sunulması gerektiğini, eşit fırsatların verilmesini, yasaların ayrımcılığı önleyici şekilde yapılması ve emek piyasalarının her iki cinsi de içerecek şekilde genişletilmesini savunduğunu; daha radikal olan feminist kesimin bu noktada liberal feminizme eleştiriler getirdiğini çünkü iktidarın toplumsal cinsiyet ilişkileri içerisindeki rolünün görülmediğini, erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurmaları sonucu kadınların baskı altında olduklarını, bunun için de iktidara karşı gelinmesi gerektiğinin altını çizdiklerini; daha başka bir yaklaşımın kadın erkek ilişkisinden öte bu egemenliğin aynı zamanda toplumsal yapılarda yeniden üretilmelerinden kaynaklandığını, sosyalist feministlerin ise sorunu kapitalizmin kadını kar sağlama amacıyla sömürmesi bazında ele aldığını ifade etmiştir.

Toplumsal cinsiyet kavramının ana akım politikalara dahil edilmesinin istenilmesiyle birlikte bu kavramın henüz yeterince anlaşılmamış olduğunu ve siyaseten yanlış anlamlarda kullanıldığına dikkat çeken Ertürk (2015:157-158), 2007 yılında Cezayir'de bir emniyet amiriyle yaptığı konuşmaya dayanarak şöyle bir örnek vermektedir:

“Amir, kadın konusunda uluslararası mevzuatı bildiğini kanıtlamak istercesine ve büyük bir gururla, sorumluluk alanındaki politika ve uygulamalarda toplumsal cinsiyet hassasiyeti ile davrandıklarını beyan etti. Bir örnek vermesini istediğimde, Ramazan ayında kadın polislerin iftar hazırlığı için evlerine erken gidebilmeleri için mesai saatlerini kısalttıklarını belirtti.”

Verilen bu örnekte de görüldüğü üzere siyasi ve politik alanlarda belli bir yetkiye sahip olan kişilerin zihniyet olarak ve konuyu algılama biçimi olarak henüz belli bir potansiyele erişemediği, içselleştirmiş olduğu değerleri kadına yönelik yapılmış bir kolaylık olarak sunduğu görülmektedir. Öncelikle kavramın anlamı ve içeriği konusunda bir anlam birliğine varılıp sonrasında bu konuda verilecek eğitimlerle kurum ve kuruluşlardaki yetkin kişilerin bilinçlendirilmeleri sağlanabilir.

Kız çocuklarının doğumlarından itibaren erkeğe göre daha geride yetiştirildiği, eğitim ve iş sahibi olma açısından fırsatların ilk önce erkeğe sunulduğu bir toplumda kadınlar ikinci planda kalmakta, kadınların eğitimi ve ekonomik özgürlükleri olmasa bile bakacak bir erkeğin her zaman yanlarında olacağı inancıyla kendilerini vicdanen rahatlatan bir aile ve toplum anlayışı var olan bir görüştür. Birilerine muhtaç durumda bırakılan kadınlar kendilerine sunulanların karşılığında erkeğine bir ömür minnet duygusuyla hizmet etmeye mecbur bırakılmaktadır. Ataerkil toplumlarda kadınlar erkeğe tabi itaat üzerinden kurgulanırken, erkekler de kadınları hükmetmek üzere toplumsallaşırlar (Aydın, 2017:2256). Ataerkil geleneksel ailenin erkek ve kız çocuğa verdiği değer, “oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün” atasözüyle dile getirilir. Ataerkil geleneksel ailede amaç, kızlara “iyi bir kısmet bulup evlendirmektir”. Bu nedenle kız çocuk doğar doğmaz, “kız beşikte, çeyiz sandıkta”, denilir ve çeyizi hazırlanır. Erkek çocuk aile ocağının temeli olup aile soyadının sürdüreceğinden dolayı sorumluluklar edinir. Ailede ve toplumda erkek çocuk, babasının destekçisi ve yardımcısıdır (Köknel, 2013:179,181). Kadınların zaman zaman “keşke erkek olsaydım” demeleri ama erkeklerin böyle bir talepte bulunmamaları erkekliğin her zaman güçlü bir karakter olarak yansıtılması ve kadınlığın da hep edilgen, zayıf olarak aciz görülmesinden kaynaklanmaktadır. Kadın bu küçültücü durumdan ancak bir erkeğin eşi olarak ve ondan bir çocuk yaparak kurtulur. Hiçbir statü ve mevki bir kadının eş ve anne olmasından daha değerli görülmemektedir (Atabek, 1989:35-36).

Cinsiyetler arasındaki farklılıkları yalnızca toplumsal öğretiler, baskılar ve mevcut rol modelleriyle açıklayabilmenin zor olduğunu düşünen Sungur (2017:76-78),

bunu İsrail’de yapılan Kibbutz sisteminde yıllar boyunca tipik erkek ve kadın klişelerinden arınmaya yönelik yapılan bir çalışmayla açıklamaya çalışmıştır. Kibbutz’larda erkek çocukları ile kız çocuklarına cinsiyetlerinden bağımsız olarak aynı elbiseler, aynı ayakkabılar giydirilmiş, saçları aynı şekilde kesilmiş ve taranmıştır. Erkek çocuklar oyuncak bebeklerle oynatılmaya, dikiş dikmeye, temizlik ve yemek yapmaya yönlendirilmişlerdir. Kız çocukları ise top oynamaya, ağaçlara tırmanmaya ve daha birçok “erkek oyunu” oynamaya teşvik edilmişlerdir. Bütün bunlar Kibbutz’da cinsiyet ayrımı yapılmayan nötr bir topluluk oluşturmak amacıyla yapılmıştır. “Erkekler ağlamaz”, “kızlar ağırbaşlı olur” gibi sözlerin Kibbutz lisanında yeri yoktur. Böylelikle benzer biçimde büyütülmenin, yeni öğrenmeler sağlayarak, klişeleşmiş rol modellerini ortadan kaldıracabileceği umulmuştur. Ancak yüzyıla yaklaşan Kibbutz deneyimi, kalıplaşmış cinsiyet rollerini değiştirmeye yetmemiştir. Çalışmalar Kibbutz’da erkek çocukların hala saldırganlık içeren oyunlar oynadıklarını, iktidar grupları oluşturduklarını, kendi aralarında sık sık kavga ettiklerini ve rekabet edip, yazılı olmayan hiyerarşi oluşturduklarını göstermiştir. Buna karşılık kız çocuklarının ise birbirleriyle daha çok işbirliği oluşturdukları, birbirleriyle daha çok vakit geçirdikleri, birbirlerine daha duygusal davrandıkları ve daha çok paylaşabildikleri gözlenmiştir. Erkeklerin meslek olarak daha çok fizik, mühendislik, spor gibi alanlara yöneldikleri, kızların ise öğretmenlik, danışmanlık ve insan kaynakları gibi karşılıklı iletişim gerektiren alanlara yöneldiği saptanmıştır. Bu gerçek, farklılıkların en azından bir kısmının daha önce de sorgulandığı gibi yalnızca öğrenme sonucunda olmadığını, biyolojik ve evrimsel etkenlerin de en az öğrenme kadar etkili olduğunu göstermektedir. Sungur’un ele aldığı bu perspektiften bakıldığında yapılan çalışmanın birçok toplumda aynı sonuçları doğurup doğurmayacağı ülkeler bazında aynı çalışmanın yapılmasını gerektirmektedir. Fakat sonuç itibarıyla toplumsal cinsiyet rollerinin kadın ve erkeği ayrıştırmada ne denli olumsuz etkilerinin olduğu bilinmektedir. Günümüzde hala kadının nasıl olması gerektiğine dair erkek egemen baskıların yoğunluğu toplumsal cinsiyet konusunun önemini koruduğunu göstermektedir.

Dilimize de yansımış eşitsizliklere bakacak olursak, bilim insanı yerine hala “bilim adamı”, devlet kadını değil “devlet adamı” denir, baba “devlet baba” kadın ise “ana yol” olur ya da “insanoğlu” denir. Bazı sözlerin ise kadına yönelik hakaret olarak kullanıldığı erkeği ise yücelttiği görülür: “kancıklık etme! ya da “karı gibi zırlama”. Mertlik, onur gibi kavramlar erkekler üzerinden dillendirilir: “sözünün eri” gibi denilir

(Köşgeroğlu, 2010:14). Kadınların etrafının dilsel kavramlarla nasıl sarılı olduğu kadın cinsel organlarının dile dökülmesinde de kendini bulur. Bazen küfür olarak kullanılan cinsel organ terimleri açıkça ifade edilemediği gibi bilimsel olarak kullanılan ‘vajina’ sözcüğü dahi Latince’de ‘kılıf’ anlamına gelmektedir. Yani, penisin kılıfı olarak tanımlanmakta ve kadınların kendi bedenleriyle ilgili tanımlamalar bile erkek dolayımından geçmektedir (Erdem, 1994:75). Kültürel değer ve normların dil vasıtasıyla üretilmesinde erkeklerin yeniden yapılandırma sürecine dahil olmaları gerekmektedir. (...) Bir erkek, cinsiyetçi kalıpların farkına varmaya başladığı zaman, kadını özellikle dil üzerinden ötekileştirmemeye, küçük görmemeye, küfür etmemeye, küfre gülmemeye, cinsiyetçi karikatürleri paylaşmamaya başladığında -yani öncelikle dilini temizlediğinde- cinsiyetle ilgili tanımlamalarda eşitlikçi bir noktaya doğru ilerlemenin gerçekleşebileceği değerlendirilmektedir (Küçüker-Yıldız vd., 2018:13). Kadın ve erkek olsun her yaştan kişinin dilini öncelikle ikincilleştirici, aşağılayıcı ifadelerden temizlemesi ve kadın bedeni üzerinden küfrün terk edilmesi gerekmekte, kadın ve erkeğin eşitliğini vurgulayan yeni bir dile ihtiyaç duyulmaktadır (Çelik, 2016:8). Kadını özgür olmayan, düşünmeyen, üretmeyen, konuşmayan bir toplumun karanlığı sadece kadını değil etrafındakileri de etkileyecektir. Tıpkı eski varsayılan anaerkil dönemlerdeki gibi kadının yaratıcılığının keşfedilmesi ve hayatın ortak bir zeminde özgürce idame ettirilmesiyle şiddet yok edilebilecek üstelik iki cinsiyet açısından da önemli bir dönüşüm olabilecektir. Bu konuda Hablemitoğlu (2018:7)’nin tespitleri ise şöyledir:

“İçinde yaşadığımız toplum sadece kadını değil erkeği, erkek olmayı kurguluyor. Hatta ideal olanı, olması gerekeni bir modelleme ile dayatıyor. Bu modellere uymayan kadını ve erkeği dışlıyor. Erkeğe de kadına da, nasıl erkekler ve nasıl kadınlar olmaları gerektiği öğretiliyor. Kadınlar için ataerkinin etkisi daha baskın, hatta ölümcül. Ancak erkek olmanın da kodları var. Bu kodlar kadınların yaşamı için sınırlayıcı, baskıcı olduğu kadar erkeklerin yaşamını da belirliyor. Kadınların eşitlik mücadelesini bu noktada, toplumdaki ayrıcalıklı erkeklik deneyimlerinin anlaşılmasını sağlamadıktan sonra başarmak mümkün görünmüyor.”

Kadınların bu noktada erkeğin, eril düşüncenin kendilerine sunduğu her şeyde durumu önce kendilerinin sorgulayıp, kendileri açısından bunun getirisi nedir düşünerek karar vermeleri ve kendilerine hazır olarak sunulmuş kalıplara hemen biat etmemeleri gerekmektedir. Berktaş (2003:116) da sosyolojik perspektif ile bütün kimliklerin bir iktidar ilişkileri çerçevesinde “kurgulanmış” olduğunu ve asıl sorunun bu

kurgulanmanın kimler tarafından nasıl kurgulandığının ve kimin işine yaradığının analiz edilmesinde yattığını belirtmekte ve kadınları sorgulamaya davet etmektedir.

2.4.5.2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Üretim Alanları

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (Un General Assembly) 2006 yılı raporuna göre kadınlara ve kız çocuklarına yönelik gerçekleştirilen şiddet demografik etkenleri aşan, evrensel bir durumdur ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin aşılmasında en büyük engellerden biridir. Ayrıca kadına yönelik şiddet ile toplumsal cinsiyet temelli şiddet arasında farklar vardır ikisi aynı şey değildir. Kadına yönelik şiddet erkeğin kadına güç kaynaklı eşitsizliğini vurgulayan bir şiddet biçimi iken toplumsal cinsiyet temelli şiddet toplumsal anlamda erkek ve kadına yüklenmiş belirli rollerin yaptırımı için uygulanan şiddet biçimidir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet kavramı kadına yönelik şiddet tanımlamasından daha geniş kapsamlı bir tanımlamadır. Şiddeti sadece şiddeti yaşayan kişi üzerinden tanımlamaz şiddeti üreten çevresel faktörlere, yapılara da odaklanılmasını vurgular (Uluocak, vd., 2014:25-26).

Bourdieu (2014:22-58)'ya göre toplumsal sistem var olan erkek egemen düzeni sürdürürken “devasa bir sembolik makine gibi” çalışır ve bu yüzden de kendini haklı göstermek için aslında hiçbir çaba göstermez. Toplumsal sistem gerekli olan ayarlamaları yapmış, herkesin yapması veya yapmaması gereken görevleri belirlemiş, bunun adına da bazen özel/kamusal alan ya da “erkek işi”, “kadın işi” gibi tanımlamalar yapılmıştır. Bu tahakküm sisteminin egemenliğinden sıyrılabilme için içselleştirilen değerlerin sorgulanması ve hükmeden kişilerin bakış açılarıyla olayların görülmesi gerekmektedir. Ancak o zaman eril sistemin zincirlerinden kurtulabilme şansımız mümkün olabilecektir. Eril tahakkümün kurulmasında ve yeniden-üretiminde üstte de ifade edildiği gibi dualitelerin devreye girmesiyle cinsiyet ayrımcılığının doğalmış gibi meşrulaştırılması söz konusudur. Bourdieu, bu noktada bireylerin eylemlerinde etken olan yapısal ve öznel faktörleri üçlü teorisi alan-habitus ve sermaye kavramlarıyla ifade etmektedir. Toplumsal yapıların özne üzerindeki etkisi ve bu etki doğrultusunda bireyin pratiğe geçiş sürecini habitus kavramıyla tanımlamakta, sosyal yapılar ile sosyal eylemler arasında bir bağ olduğunu aktarmaktadır. Habitus, bireyi kendi alanındaki var olan değerlere göre yapılandırırken aynı zamanda kendisi de oluşturulmuş bir yapı durumundadır. Bourdieu, bireyin içine doğduğu habitusun kodlarıyla eyleme geçtiği ve davranışlarını güdüleyen etkenin habitus olduğunu vurgulamaktadır. Habitus, katı bir

değişmezliğe sahip değildir. Bireyin bulunduğu alanın kodlarıyla ilişkili olarak yeniden yapılandırılabilir bir özelliğe sahiptir (Yücedağ, 2016:128). Habitus ve alan kavramlarının yanı sıra bireye fayda sağlayan sosyal sermaye kavramına da değinen Bourdieu, bireyin toplumsal düzlemde elde ettiği sosyal bağlantılar ve ait olduğu alandaki grup bağlılığıyla ilişkili sermayesinin bireye farklı alan ve durumlarda rekabet olanağı tanıdığını ve diğer eyleyiciler üzerinde bir tahakküm kurma aracına dönüştürülebileceğini belirtmektedir (Palabıyık, 2011:132-133). Kısacası, cinsiyet kimliğinin oluşturulmasında insanın içine doğduğu hazır kalıplar, normlar etken olmakla birlikte, elde ettiği sosyal kazanımlarla da farklı habituslara, kültürel alanlara geçiş yapabileceği vurgulanarak edilgen durumun aktif pratiklere dönüşebileceği belirtilmektedir.

Norveç’li sosyolog Eva Lundgren (2012:17-21), şiddetin hayatın her alanında ve bu alanlarla da yakın ilişki içinde bir süreç dahilinde oluştuğunu ifade etmektedir. Bu yüzden şiddet olaylarında birbirinden bağımsızmış gibi “nedensel” sebepler aramak yerine kültür içinde, ilişkilerde şiddetin verili halini görmenin ve şiddet olgusunun nasıl onaylandığını anlamaya çalışmanın önemli olduğunu ifade etmektedir. Şiddetin içerdiği faktörlerin ayrı ayrı ele alınıp aynı zamanda da birlikte bir bütün olarak ele alınmasından yanadır. Şiddetin sadece “nedensel” olarak ele alınmasının psikolojik ve sosyal anlamda bireysel ve özel bir durummuş gibi algılanmasına yol açtığını düşünmektedir. Güç anlamında iki cinsiyetin kültürel anlamda eşitsiz olarak kurgulanması “normal” olarak görülen toplumsal cinsiyetin bir tezahürü olmaktadır. İktidarıyla erkeklik üstü örtülü bir şekilde vurgulanmakta; erkeğin üstünlüğü gerek yorum hakkını elinde bulundurmasından gerekse meşru ya da gayri meşru iktidarını şiddet olarak yansıtabilmesindeki rahatlığından anlaşılabilir. Şiddetin yasal çerçevede meşru görülmemesi erkeği şiddet uyguladığı için daha az bir erkek haline dönüştürmemekte hatta kimi zaman bazı kültürlerde şiddet faili daha da olumlanabilmektedir. Şiddetin kültürümüzde normal olarak algılanan toplumsal cinsiyet ile ilişkisiyle birlikte, normal olarak görülen erkeklerce de uygulanabildiği ve bunun da yine normal olarak görülen güç eşitsizliğiyle alakalı olduğu görülmektedir.

Bir toplulukta kadın ve erkeğin statü olarak ne durumda olduğu ve çoğunluğun ne gibi durumlarda yoğunlaştığı, hangi roller çerçevesinde hareket ettiği ve kabul gördüğü o toplumda yaygın olan görüşler ve tutumlar etrafında şekillenir ve bunu belirleyen de toplumların toplumsal cinsiyet algısıdır (Palabıyık, 2012:226). Kadınların

hep bir gösteri içinde sergilendiği, arzu nesnesi haline getirildiğinden şikayet edilirken böyle olmasını sağlayan birçok etkenin olduğu da unutulmamalıdır. Bir kadın olmak, sürekli hitap edilmek, sürekli incelenmek, arzusunun sürekli davet edilmesi demektir-mutfakta, caddelerde, moda dünyasında, filmlerde ve edebiyatta. Kitaplardan, dergilerden, filmlerden, televizyondan, radyodan sürekli olarak kadınların ne arzuladıklarına dair sorular yükselir, düşünceler sunulur. Arzu durmadan tanımlanır ve uyarılır. Her yerde kadınlık arzuları araştırılmakta, paketlenmekte ve tüketilmektedir. (Coward, 1989:14). Kadınların ilgisinin sürekli beden ve güzellik algısı yönünde harekete geçirilmesinin ardında da toplumun erkeği daha akılcı, nesnel tanımlar üzerinden yansıması kadını da sadece bedeniyle uğraşan, beğenilmek için sürekli bir çaba gösteren konumunda yansıması yatmaktadır.

Dini kesimlerden yükselen kadın ve erkeğin doğalarının farklı olduğu anlayışıyla, Tanrı'nın kadını evine, çocuklarına bakması için yarattığı, erkeğe de evinin iâşesini karşılama vazifesi verildiği görüşü ısrarla vurgulanmakta ve bu da kadının kamusal alanda görünümünü zorlaştırmaktadır (Özdek, 2016:96). Young (2005:53) da cinsiyetlere yönelik yapılan ayarlamalar neticesinde var olan ayrıcalıkların bazı kesimlerin seçeneklerini daralttığını, yoksunluğa neden olduğunu ve onlar üzerinde egemenlik kurulmasını kolaylaştırdığını düşünmektedir. Mevcut değerlerin içine doğarak ve bu değerlerle donatılarak büyütülen kadın yaşadıklarını anlamlandırma ve sorgulamada zorlanmakta, kendini erkeklik tanımlamaları haricinde adlandırmaya kalkışmakta zorluk yaşamaktadır. Kadın veya erkek olsun kimsenin sınırlarını kendi çizmediği bir yaşam haritasında yol almak istememesi olağan bir durum olmakla birlikte kadın, erkeğin tanımlanmak istemediği özelliklere göre tanımlanmakta, kadın olmak erkek olmaktan çok farklı, beğenilmeyen, hoşlanılmayan tanımlamalar içermektedir (Gedik, 2015:210).

Goldberg (2018:35-38), bugün kadının baş kaldırmasıyla ortaya çıkan durumun kadının bastırılmış gerçek kimliğini, saldırganlığını ortaya çıkarması açısından önemli olduğunu, kadınlar hakkında geliştirilen kadının çaresiz, duyarlı, erkeğine bağımlı olduğu fanteziden kadınların artık sıkılmaya başladığını aslında kadınların sadece erkeklerin başarılarıyla bir şeylere katlandıklarını ifade ederek erkeklerin daha çok toplumsal baskı altında kaldıklarını belirtmiştir. Bu durumun erkek için bir şok etkisi yarattığını ve daha güçlü görünmeleri için kullandıkları maskenin artık parçalanmakta olduğunu ifade etmektedir. Kadınların erkeklere karşı kızgınlıklarını açıkça dile

getirmeleri konusunda özgür olduklarını ama erkeklerin bu öfkelerinin engellendiğini, bu yüzden dolaylı olarak öfkelerini ortaya çıkardıklarını söylemektedir. Goldberg burada erkeğin kadına kıyasla daha çok baskı altında olduğunu ifade etse de erkeğin öfkelerini dolaylı yollardan gösterme diye tanımladığı şiddet olgusunun içerisinde olan kadın cinayetlerinden, tecavüz ve işkencelerden bahsetmemesi tek taraflı bir savunma içine girdiği yönünde algı oluşturabilmektedir.

Çatışmacı kuramlar ise “*sosyal çatışmanın ve yabancılaşmanın kurumlardan önce bireyler arasında oluşmuş bir vakıa olduğunu savunmuştur. İnsanlar arası ilişkide baskı ve iktidarın, cinsiyet farklılıklarındaki gücün etkisini ve toplumsal cinsiyet argümanlarının bu bağlamdaki vurgusunu eleştirmişlerdir*” (Yeter, 2015:191). Günümüzde cinsiyete yönelik işbölümü sosyo-ekonomik gelişmelerle birlikte değişim göstermesine rağmen kadınlar açısından halen değişim çok ağır ilerlemektedir. Çatışma yaklaşımı da bu noktada cinsiyet eşitsizliğini bir sorun olarak görmede feminizm ile aynı görüştedir. Kadınların bu durumu değiştirmek için önce kendilerinin harekete geçmelerini ve bir uyanış içerisinde olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Etkileşimci yaklaşım ise, cinsiyet eşitsizliği konusunda kadın ve erkeği temsil eden sembol ve sosyal tanımlamalara vurgu yapmaktadır (Demirbilek, 2007:13).

Medya da ürettiği değerler ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğini devamlı pekiştiren ikili bir yapıya sahiptir. Bir yandan sunduğu muhafazakar bakış açısının geleneksel değerleriyle donattığı kadın imajı diğer yandan modern kadın imgesiyle sunduğu ve bunu sadece kadının kıyafetiyle, yaşam tarzıyla bir mekanda konumlandırarak özgür kadın imajını bu kategori altında sınıflandırması olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu şekilde çizilen kadınlar iki zıt kutup arasında sıkışıp kalmışlar ve eril düşüncenin ürettiği negatif söylemler neticesinde kadınlar da çizilen bu olumsuz özgür kadın imajı altında yer almaktansa evlerinde kendilerine çizilen sınırlar içerisinde yer almayı tercih etmektedirler (Yanıkaya, 2011:2).

Öğrenim açısından bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitliği noktasında etkin işlevlerinden bazıları öncelikle evrensel ölçülerde olaylara bakabilme yetisini kazandırması, rasyonel düşünmeyi öğretmesi ve toplumsal ilişkilere dahil olmayı sağlamasıdır. İnsanlar sadece aile içinde edindiği roller çerçevesinde değil sosyal hayatta öğrenimle birlikte edindiği bilgilerle farklı bakış açılarına sahip olma şansına erişebileceklerdir (Erol, 2008:206).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermenin yollarından biri de hukuk kurallarının ve dilinin mevcut geleneksel kültürel değerlerden veya egemen ideolojilerden arındırılmasıyla sağlanacaktır çünkü var olan değerlerle hukuk dili oluşturulursa cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülmesi hukuk yoluyla da devam ettirilmiş olacaktır. Ayrıca hukukun tarafsız olması ilkesi ile cinsiyetler arasında biyolojik farklar açısından tarafsızlık anlaşılabilse de bu durumun kadının ekonomik, sosyal ve birçok yönden farklı ve dezavantajlı bir konumda olduğunu perdeleyebilmekte ve tarafsız olmaya çalışırken toplumsal cinsiyet bakımından eşitsizliklere neden olunabilmektedir (Adaçay, 2018:249).

Son yıllarda yapılan toplumsal cinsiyet eşitliğini ölçmek için yapılan çalışmalarda, kadınların ekonomik ve sosyal durumlarında bir iyileşme olduğu görülmekte ancak ulusal ve uluslararası düzeyde hala istenilen noktada olmadığı belirtilmektedir. 2016 yılında BM tarafından yapılan Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nde Türkiye, 159 ülke arasında 71. sırada, Dünya Ekonomi Forumu 2017 Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'nda ise 144 ülke içinde 128. sırada yer almaktadır. Üstelik her iki endekse göre de Türkiye önceki yıllara göre bir ilerleme kaydetmemiştir (Kavas, 2018:3).

Toplumsal cinsiyet eşitliği erkek ve kadın ayırmadan insanların eşit sorumluluk almaları, iş fırsatlarından eşit şekilde yararlanmaları, yeteneklerin ortaya çıkarılmasında eşit ve adil dağılımın yapılmasını gerektirir (Akıncı-Çötök, 2015:948).

Özetle günümüz dünyasında toplumsal cinsiyet birçok eşitsizliğin temeli olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyette eşitlik sağlanabilmesi için kadın ve erkeğin farklılıklarını da dikkate alarak fırsatların ve kaynakların kullanımında eşit ve adil davranılması gerekmekte ve bu anlamda kamu ve özel teşebbüsün de bilinçlendirme çalışmaları içerisinde yer alması ve devletin de bu noktada yasaların uygulanmasını sağlaması gerekmektedir.

2.4.5.3. Ataerkil Kültür

Ataerkil kültürün uygarlığın ilk dönemlerinden itibaren başlayan bir süreç olduğu düşünülmektedir. Özellikle Eski Mezopotamya'da kent devletlerinin ortaya çıkmasıyla devletlerarası rekabet başlamış ve egemenliğin sürdürülmesi için askeri birlikler ve din adamları önem kazanmış, böylelikle erkeklerin söz ve mülk sahibi

olduğu bir düzen doğmuştur. Erkeklerin güç kazandığı bir ortamdan aile de kendine düşen payı almış; ataerkil aile sisteminin oluşmasıyla kadınların cinselliğinin denetimi önce babanın, sonra da kocasının idaresi altına girmiş ve bir mal gibi görülerek kadın üzerinde söz sahibi olunmuştur. Kadının cinselliğinin denetim altına alınmasıyla mülkiyetin miras kanalıyla babadan oğula geçmesi garanti altına alınmış ve kadının bekareti erkeğin üzerinde pazarlık yapabileceği bir ekonomik değere dönüşmüştür. Böylelikle erkeklerin hakim olduğu bir düzende genç oğulların ve kadınların üzerinde otorite kurulmaya başlandığı görülmektedir (Gödelek, 2005:100). Ataerkillik, kadın cinselliği söz konusu olduğunda çifte standart uygulamaktadır. Kadınların para karşılığı fuhuş yapması, bekaretini kaybetmesi, evlilik dışı birliktelikler ve bu birlikteliklerden doğan çocuklar sanki her şey tek taraflı kadının yaptığı bir şeymiş gibi erkeğin rolü sorgulanmadan sorumluluk sadece kadınlara yüklenmektedir (Doğan, 2016:21-23). Erkek hayatı boyunca istediği kadar kadınla flört edip birlikte olabilmekte ama iş evlilik konusuna gelince “eğlenilecek ve evlenilecek kadın” anlayışı devreye girmekte ve bakir kadın arayışı içerisine girilmektedir. Halk arasında çok yaygın olarak desteklenen bazı görüşlerle de “kadın erkeğe pas vermese erkeğin kadına yaşayamayacağı”, “dişi köpek kuyruk sallamazsa erkek köpeğin peşinden koşmayacağı” gibi görüşlerle kadının başına bir şey geldiği takdirde yaşanacakları hak edeceği iması yapılır. Kadın hamile kaldığında ve bebeğini doğurup yalnız büyütme zorunda kaldığında sadece kadın suçlanabilmektedir. Bebeğin babasının neden bırakıp gittiği genellikle sorgulanmamaktadır. Ailenin namusunu iki bacak arasında saklı tutmak kadına, korumak ise erkeğe verilmiştir. Kadın sokaklardan, yabancı erkeklerden korunmak için kendini ev içine hapsedmekte çünkü her an bir kötülüğe maruz kalacağı endişesi taşımakta, kendisinin zayıf olduğunu düşünmektedir ve öyle düşünmesi de sağlanmaktadır. Erkekler evlilik dışı bir ilişkiye girdiklerinde erkeğin elinin kiri, kadın gerçekleştirdiğinde namussuzluk ve bağışlanamaz bir günah olarak değerlendirilmektedir (Atabek, 1989:75).

Atan (2015:11), ataerkilliğin erkeği bir düşman olarak tanımladığını, erkeğin kendi gücünü kadını ev içi ve ekonomik anlamda ezmek ve sömürmek, cinsel olarak üstünlüğünü vurgulamak, egosunu tatmin etmek için kullandığını ve bunu şiddet uygulayarak gösterdiğini ifade etmektedir. Erkek olmak kadınsı özelliklerin toptan reddi anlamına gelmekte aksi takdirde eşcinsel olarak adlandırılma korkusu oluşabilmektedir. Ataerkil sistem kuralları erkekler tarafından çizilen ve kadınların da bu kurallara uymak

zorunda kaldığı bir sistemdir. Aynı şekilde eril iktidar sadece kadınları değil erkekleri de belli kalıplara uymaya zorlamakta sürekli bir kendini ispat etme çabası içinde beklentilerle ezilmektedir. Hegemonik erkekliğin devreye girmesiyle egemen erkeklik davranışlarının dışına çıkmaya çalışan erkekler baskılarla ve dayatmalarla kuşatılabilmektedir. Erkekliğin en baskın olduğu durumlardan biri de sosyal hayatın akışında meydana gelen iletişim ortamlarında görülmektedir. Erkeklerin sosyal hayatın içinde kadınlarla iletişimine bakıldığında gayet modern bir şekilde kadınlarla dertleşebildikleri ve sosyal ortamlarda birlikte vakit geçirebildikleri görülmektedir. Fakat aynı iletişim biçimleri erkeklerin eşleri tarafından gerçekleştirildiğinde kıskançlık başlamakta özellikle eşleri çalışmayan erkekler bu konuda daha da tutucu olabilmektedir. Bu duruma neden olarak sunulan gerekçe de bir erkek olarak kadınlar hakkında neler düşünüldüğünü bildikleri ve erkekten kadına dost olamayacağını çünkü çoğunlukla amaçlarının farklı olduğu yönünde savunmalarda bulunabilmektedirler. Atabek (1989:74), gelişen, değişen dünyada erkeklerin dışardan kılık kıyafet, görgü kuralları ya da eğitim yönünden bakıldığında çağdaş görüldüklerini fakat içlerinde halen geleneksel düşünceleri yaşattıklarını, kadınların yaşadıkları bir mağduriyeti giderme, kadınları haklı bulma yönünden çağdaş olabildiklerini fakat konu kendi eşleri olduğunda geleneksel değerlerin ön plana çıktığını vurgulamaktadır. Erkek kendi eşine karşı yapılan bir istismar olayında cinayete kadar gidebilen tepkiler verebilirken diğer kadınları cinsel obje olarak nitelendirebilmektedir. Cinsel politika açısından var olan düzeni korumaya çalışan heteroseksüel erkeklerin ataerkilliği savunmalarını vazgeçirmeye çalışmanın fazlasıyla zor olacağını bilmesi gerekir. Ne gibi değişim gerekçeleriyle gidilirse her iki cinse yönelik eşit bir bakış açısı ve yaşam tarzı öngörülecektir bunların iyi düşünülmesi gerekmektedir. Öncelikle heteroseksüel erkeklere var olan sistemin baskıcı yanları anlatılarak bu baskının hem kendi hayatları hem de diğer kişilerin hayatları üzerindeki olumsuz etkileri gösterilebilir. İkinci olarak ailesine, sevdiklerine düşkün olan erkeklerin onlar için iyi bir hayat düşledikleri ve bu anlamda yapılacak olumlu düzenlemelere tepki göstermeyecekleri düşünülmektedir. Ayrıca bütün erkeklerin var olan sistemi devam ettirmede aynı görüşe sahip olmadıkları düşünüldüğünde toplumsal cinsiyet anlamında bir şeylerin değişmesi gerektiğini anlayabilecekler ve daha insani bir iletişim için karşıdaki kişiye değer vermeyi öğrenebilecekleri söylenebilir. Bu da çoğu zaman erkeğin baba olmasına, bazı politik hareketlere katılmasına (özellikle çevre ve barış hareketleri gibi) bağlıdır. Bu noktalarda

bir başarı sağlanabiliyorsa şayet cinsel politika anlamında da bir umut olduğu söylenebilir (Connell, 1987:14-15).

Demokrasi açısından kadın erkek eşitliğinin sağlanması toplumsallaşma sürecini de etkileyen önemli bir meseledir. Fakat günümüz şartlarında eşitliğin tam anlamıyla sağlandığını söylemek zordur çünkü teoride var olan yasaların pratikte uygulanmaması, sadece belli bir kesime hizmet etmesi önemli bir sorundur. Yasalarla birlikte zihniyet değişikliğinin sağlanması da gerekmektedir (Kırık vd., 2014:2). Kadın sorunu evrensel bir olgu olması nedeniyle sadece kadını değil toplumun tüm bireylerini ilgilendirmektedir. Değişim sağlanmak isteniyorsa sadece kadını değil erkeği de değiştirme yönünde çalışmalar yapılmalı, ataerkil bakış açısından kurtularak kadını ve erkeği birer birey olarak var olma şansı verilmelidir (Aras, 2015:227). Özellikle medya yaptığı çeşitli algı operasyonları ile zihin dünyasını etkisi altına alarak insanların görüşlerini değiştirmede etkili olabilmektedir. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması bu zihin dünyası değişimi ile olacağı için medya elindeki güçleri bu alanda kullanması yönünde teşvik edilmelidir. Medyadaki kadının durumu incelenmeli ve ona göre bir pozisyon alınmalıdır. Eleştirel bir göz ile medyaya gerekirse bir çeki düzen verilmelidir. Kadının rolü tekrar gözden geçirilmelidir. Kadının arka planda kalmaması onun ön plana çıkartılması sağlanmalıdır. Kadın erkek eşitliği ve hatta kadına pozitif ayrımcılıklar medya eliyle teşvik edilmelidir. Medyanın meslek ahlakını göz önünde bulundurması gerekmektedir (Kırık vd., 2014:2).

Özetle ataerkilliğin toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle birlikte birbirlerini beslediği, birbirlerinden güç aldıkları ve bu sistemin toplumsal yapılar tarafından da desteklendiği görülmektedir. Bu yüzden toplumun her alanında bir bilinçlendirme çalışmaları yapılmadıkça baskın olan bu eşitsiz eğilimlerden kurtulmanın zor olduğu söylenebilir. Bu noktada öncelikle devletin ve sonrasında tüm yapılanmaların birlikte mücadele ederek bireysel anlayışları değiştirme yönünde bir etkisinin olabileceği öngörülebilir.

2.4.5.4.Kadınların Rolü

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kabulünde birçok faktörün etkisi olmakla birlikte içselleştirilen tutumlar, roller açısından biraz da kadınların kendilerine sunulan toplumsal hayata yönelik kabulleri ve gelenekleri sorgulamamalarından kaynaklanabilmektedir. Kadınların birer kadın olarak, anne, kız kardeş ya da arkadaş olarak egemen erkeklik kalıplarını ne derece kabul ettiği ya da etmediği değişim için

önemli bir etkidir. Erkekleri para kazanma makinesi olarak görmesi ve yoğun iş yükü altında erkeği fazladan çalışmaya zorlaması; aşk için yaşanan her şeyin mubah olduğundan yola çıkarak “kocamdır hem sever hem döver algısı”, “sevdiği için kıskanıyor” gibi altında şiddet barındıran algılara karşı çıkması kadının özgürlüğü için gereklidir (Sancar, 2009:308). Sancar’ın da ifade ettiği gibi kadınların artık sevgi, evlilik ilişkilerinde erkeği cebine göre değerlendirmeleri bir kenara bırakıp karşıdaki kişide ortak bir yaşam sürebilecek özellikler var mı, sevgisini gösterme, saygısını belli etme konusunda neler yapıyor, merhametli mi, empati kurabilme yeteneği var mı, zor durumlar karşısında tepkileri nelerdir ve problem çözme konusunda olaylara nasıl yaklaşmaktadır gibi daha insani özelliklere değer vererek, yaşamın sorumluluklarını birlikte göğüsleyebilecekleri erkek ve kadını hayatlarına katmaları gerekmektedir. Bunun için de kadın ve erkeğin birbirlerini tanımaları açısından açık ve net olmaları, oldukları gibi birbirlerini tanıtmaları ve tanımak için de kendilerine belli bir süre tanımaları gerekmektedir. Böylelikle ne kadın zengin avcısı olarak görülecek ne de erkek kadını cinsel bir obje olarak nitelendirebilecektir. İki tarafın birbirlerinden beklentileri, istekleri ruhen ve bedenen insanı yormayacak, tüketmeyecek bir hale dönüştürülebilecektir.

Kadınların erkekler karşısında ezilmesine neden olan şeylerden biri eşlerine ya da sevdiği kişiye karşı duydukları sevgi olabilmektedir. Sevdiği insana her şeyiyle bağlanan kadın kendisini soyutlamakta kendi varoluşunu erkeğin onayında, takdirinde bulmaktadır. Bu da zamanla onları erkeklerin gözünde değersiz hale getirmektedir (Atan, 2015:15). Aynı zamanda kadın bu şekilde erkeğin kendisinden üstün bir varlık olarak konumlandırılışını da kabul etmiş olmakta kendi varoluşunun anlamını bulmakta zorlanabilmektedir.

2.4.5.5.Kültürün Rolü

Kültür, insanların ortak manevi değerlerinin ve deneyimlerinin sosyal ilişkiler içerisinde yaşatılması ve yeniden yapılandırılmasıdır. Ortak paylaşılan değerler kadar rekabet içinde olan birbirinden farklı düşünceler, eylemler ve zıt anlamları da içinde barındırır (Ertürk, 2015:120). Bazı kültürel değerlerimiz olarak kadına, küçüğe sevgi, büyüğe saygı, dayanışma ruhu, yardımlaşma, insanların birbirlerini hatırlamaları, yardımlaşmalar gibi değerler yaşatılması gereken kültürlerdir fakat özellikle kadın erkek ilişkisine yönelik ayrımcılığa neden olan geleneksel anlayışların iyi düşünülerek

uygulanması gerekmektedir. Bugün dünyanın birçok ülkesinde geleneklerin etkisiyle kadına yönelik şiddet meşrulaştırılmaktadır. Kadınların cinselliği yaşamalarını önlemek için sünnet edilmesi, genç kızların göğüslerinin kızgın maddelerle dağlanması ya da bizim ülkemizde olduğu gibi namus bahanesiyle erkek şiddetinin gerçekleştirilmesi içinde yaşanan kültürden, değerlerden beslenen bir anlayış olarak uygulanmaya devam etmektedir. Şiddetin kültür tarafından meşru görülmesiyle bir iktidar aracı haline dönüştüğü görülmektedir. Kadına yönelik şiddet toplum tarafından üretilmekte ve çoğaltılmaktadır. Kadın bedeni üzerinden temellendirilen erkeklik algısı, herhangi bir zarar gördüğünde şiddete dönüşebilmektedir. Geleneksel anlayışın kadın bedenine yönelik erkeklik algısı ve şiddeti normalleştirilmesi neticesinde şiddetin daha çok yaygınlaştığı görülmektedir (Aydoğan, 2012:108).

Özetle; toplumsal etkenlerin kadına yönelik erkek şiddeti açısından etkilerinin girift bir şekilde olduğu, her biri üzerinde iyileştirme, düzeltme çalışmaları gerçekleşmedikçe şiddetin her zaman bir şekilde devam etme olasılığının yüksek olduğu görülmektedir. Kadının yaşadığı şiddet sorunu çözüme kavuşturulmadan toplumun ve bireylerin sağlıklı olabilmesinin mümkün olmadığı söylenebilir.

2.5.Şiddet ve Eril Kültür

Erkeklik kavramı hem kendi içinde değişebilen bir örüntüye sahip olması açısından hem de toplumsal anlamda bir kurguya dayalı olduğundan farklı anlamlara gelebilmektedir. Şiddetin evrensel bir olgu olduğu bu erkeklik tanımlamalarından da anlaşılmaktadır. Hemen hemen bütün toplumlarda erkeklik, kadın karşıtlığı olarak kurgulanmakta ve erkekler cesaret, güç, kuvvet gibi kavramlarla tanımlanmaktadır. “Esasında “erkeklik” bir oluş halidir. Daha açığı, “erkeklik” bir kerede kazanılan bir şey değildir. Hayatları boyunca erkekler sayısız kere “erkekliği” kazanmak için uğraşırlar. Biyolojik cinsiyetin toplumsal olana dönüşmesi tonlarca pratiği gerektirir. Bitmek bilmez bir ispat etme uğraşdır bu pratik” (Pektaş, 2017:43).

Bourdieu (2014:69-71), erkekliğin cinsel anlamda üreme faaliyetlerinin yanı sıra şiddet uygulama anlamında da bir görev gibi yapılandırıldığını çünkü gerçek bir erkek olmanın koşulunun zaferden geçtiğini; çünkü kamusal alanda bu şekilde yer edinebileceğini, kadının ise böyle onursal zaferlerle bir arada düşünülmediğini, kadının sadece ona verilmiş sadakat onurunun korunması ve kaybedilmesi bağlamında tanımlandığından bahseder. Böylelikle erkekliğin, kişinin içindeki kadınsı olma

korkusuyla hem kendisi için hem de diğerlerine karşı kadınlığa karşıt olarak kurgulanmış bir oluşum olduğunu ifade etmektedir.

Erkek egemen toplumlarda görülen eril şiddet, sadece erkeğin kadın üzerinde uyguladığı bir şiddet değil aynı zamanda erkeğin erkeğe de uyguladığı, küçüklüğünden beri bu şekilde öğrenerek içselleştirdiği bir süreçtir. Kadın üzerinde şiddet uygulamaya hakkı olduğunu öğrenmiş ve bu anlamda toplum tarafından açık bir şekilde veya üstü örtülü de olsa desteklendiği söylemler olmuştur. Egemenliğini kaybetme korkusuyla erkek şiddete yönelmekte ve bunu önce kendine sonra da diğerlerine gösterme çabası içine girmektedir (Kaufman, 1999:1-5). Eril şiddet denildiğinde ilk akla gelen kaba kuvvet olsa da bunun birçok yolu olduğu, gerek ahlaki değer yargılarının kadın ve erkeğe göre değişmesinden, gerek ekonomik anlamda kadının ev içine hapsedilerek ekonomik bağımsızlığının elinden alınmasına ve kültürel olarak kadının ikinci cins olarak görülmesine dek toplumdan topluma değişik şekiller almaktadır ve dayak yerine bazen erkeklerin kadını kendisine muhtaç duruma getirerek bir köle gibi bağımlı hale getirdiği görülmektedir. Kadına itaatten başka çıkış yolu bırakılmamıştır (Ovadia, 1987:10-11). Ertürk (2015:406) de bu anlamda eril güç'ün “sadece kaba kuvvetle değil, evde ve dışarıda kaynakların, imtiyazların ve otoritenin dağılımını ve kullanımını belirleyen üretim ve yeniden üretim ilişkileri içinde farklı biçimlerde tezahür etmekte” olduğunu belirtmektedir.

Eril şiddet, “yaş, sınıf, cinsiyet ve etnisiteye dayalı hiyerarşilerle yapılandırılmış ve en güçlünün kazanacağı biçimde örgütlenmiş bir davranışlar bütünüdür” ve erkekler ‘şiddet kullanabilir cins’ olarak tanımlanmaktadır. Böyle tanımlanıp kabullenilmesinin ardında yatan neden erkeğin biyolojik olarak şiddet kullanmaya daha meyilli olduğu varsayımdır (Sancar, 2009:216). Toplumsal olan özellikler biyolojik olana eklenir ve böylece nasıl ki biyoloji kaderse toplumsal cinsiyet rolleri de kadedir değiştirilemez şeklinde bir anlayış oluşturulur (Sancar, 2012:24). Toplum kadını nasıl görmek istiyorsa o şekli alıncaya dek uğraşır ve kadın kendine biçilmiş bu kadınlık tanımına uygun bir şekil alabilmek ve erkeğin gözünde yer edinebilmek ve var olduğunu gösterebilme adına kendisine yakıştırılan edilgen, korunmasız, kırılabilir rollerin içine girerek erkeğin egemenliğini de onamış olur (Bourdieu, 2014:87). Kadın için seçeneklerin çok az olması ve çeşitli şekillerde önüne engeller çıkarılması neticesinde kadın kendi yaşamını ve yaşadıklarını sorgulamakta zorlanmakta kendisine sunulan hazır kalıpları kabullenebilmektedir. Böylelikle kadın kendi içine kapalı, yalıtılmış bir aile ortamında

erkek ise kamusal hayatta kendisini gerçekleştirme peşinde koşmaktadır. Sermayenin ve kariyer tepelerinin çoğunluğunun erkekler tarafından işgal edilmiş olmasının temelinde bu ayrımcılık anlayışı yatmaktadır. Çocukluğu yaşama evrelerinde dahi çoğu zaman erkek çocuklarının kız çocuğuna göre daha hızlı bir şekilde büyüklerin dünyasına adım atabildiği, erkek olmanın gerektirdiği güçlü olma, başarılı olma özelliklerinin kazandırılması yönünde hayata atılması için teşvik edildiği görülmektedir. Kız çocuğunun kendisini ispat etmesine gerek duyulmamakta daha çok ileride kuracağı yuvanın hayaliyle ilgili erkeğini nasıl mutlu edeceğini düşünmesi istenilmektedir. Kadının kahkaha atması, kıyafetinin dekoltesi, hamile kadının sokakta gezmesinin tartışıldığı bir toplum olarak da kadın-erkek eşitliğinden bahsetmenin mümkün olmadığını ve bu söylemlerin kadına yönelik şiddeti meşrulaştırdığını öne sürebiliriz. Erkek de toplumun bu düşüncesinden güç alarak kadına şiddeti bir hak olarak görmektedir (Ayata, 2016:65). Erkeklerin eş ve çocukları üzerinde tahakkümde bulunması yüzyıllardır yasal hakları olagelmıştır. Bu patriarkal otoritenin gücünü aldığı bir noktadır. Birçok yasa çıkarılmış olmasına rağmen aile içi şiddet ve tecavüz olaylarında hukuk uygulamaları açısından çekimserlik görülmektedir. Özel hayata müdahale etmenin aile birliğine zarar vereceği düşünülse de asıl neden babalık kavramı ve ailenin kutsallığı düşünceleriyle örülü patriarkal otoritenin zedelenmesidir. Kadınlar ilk kez hakları için sokaklara çıktıklarında haklarını talep ettiklerinde de sosyo-politik düzeni tehdit ettikleri düşünülmüş ve davranışları ‘erkeksi’ ve ‘doğaya’ aykırı ve aynı zamanda aile kurumunu yıkıcı faaliyetler olarak nitelendirilmişti. Bütün bu suçlamaların temelinde cinsel ‘anormallik’ görüşü yatmaktadır (Gittins, 1985:44-45). Kadın-erkek arasındaki ilişkilerin oluşturduğu normların, toplumsal sistemin hakimiyetini gerçekleştirmesi için oluşturulduğu ve heteroseksüel kurgu üzerinden üreme işlevlerinin gerçekleştiği aileyle birlikte bir tekel oluşturduğu görülmektedir. Toplumsal normlar ve aile bir arada yaşam olanağı bulmaktadır (Touraine, 2007:21-22). Patriarkal değerler ailelerden başlayıp yayılsa da etkileri toplumun her kademesinde görülmektedir. Bu değerler dini, bilimsel ve tıbbi terimlerle farklı farklı tanımlamalar içermektedir. Fakat özü itibarıyla ikincil statüde görülen bütün grupların bağımlı kalması ve hizmet etmesine dayalı erkek ve özellikle erkek otoritesine dayanan bir sosyal düzeni hedefler. Bu kavramın temelinde eşitsizlik, boyun eğme ve bağımlılık fikirleri yatmaktadır (Gittins, 1985:63). Kadının ezilmesini nelerin oluşturduğunu anlamak kadar erkeğin kadın üzerindeki egemenliğini nasıl inşa ettiği de araştırılmaya değer bir konudur. Böylelikle kadınlara “doğal”, “fıtrata uygun” gibi cinsiyet üzerinden yapılan

aktarımların aslında toplumun bir dayatması olduğunu anlayabilmek kolaylaşacaktır (Sancar, 2009:15).

Kadına yönelik şiddet güvenlik önlemlerinin yetersizliğinden çok toplumdaki cinsiyetçilik, işgücü içerisindeki eşitsizlikler, hukukun eşit uygulanmamasından dolayı gerçekleşen bir davranıştır. “Güvenlik” adı altında alınan önlemler, kadını toplumdan soyutlayarak yalnızlaşmasına daha da yol açacaktır. Çünkü kadın yine ev içine kapatılacak, herhangi bir şiddete uğramamak için sokağa çıkmayacak, kendini kamusal alandan soyutlayacaktır. Güvenlik düşüncesinde önemli olan toplumdaki eşitsizlikler, cinsiyetçi tutumlar değil, tecavüze uğramamak düşüncesi olduğu için de olaya bu mantık çerçevesi içinde bakılmaktadır (Balta, 2015:4-5). Bugün için geçerli olan bilimsel görüşe göre, erkeğin şiddet uygulamasının ardında biyolojik nedenler değil daha çok toplumsal olarak ödüllendirme veya cezalandırma kapsamında teşvik edilen öğrenilen bir davranış olduğu kabul görmektedir (Sancar, 2009:218). Kadına şiddet önemsenmeyen o ilk “tokat”la başlamakta sonrasında da cinayete kadar varan olaylar meydana gelmekte ve şiddetin cezasız kalmasıyla da kadına yönelik farklı şiddet suçları kolaylıkla işlenebilmektedir (Ayata, 2016:68). Bu yüzden de kadının özgürleşmesi önemli fakat yeterli değildir; erkek hakimiyetinin sınırlandırılması değil tamamen ortadan kaldırılması ve eşit insanlar olarak hayata katılmanın yollarına bakılması gerekmektedir. Bunun için de erkeğin hakimiyet araçlarını, bunların nasıl oluşturulduğunu, nerelerde boy gösterdiğini anlamak ve ona göre çözüm yolları üretmek lazımdır. Sonuçta erkeğin hakimiyet kurma araçları sadece devlet ve devletin belirlediği hukuk kuralları gibi normlar değil aynı zamanda doğal olan insani duyguların kullanımı da (aşk, sevgi, aile, cinsellik) hükmetme araçlarına dönüşebilmektedir (Ayşe, 1989:2). Hedef, kadın ve erkek olarak eşit haklara sahip olmaksızın hayatın rotası da ortak olarak belirlenebilmelidir.

2.6.Şiddetin Kadın Üzerindeki Etkileri

Kadınların şiddet yaşamaları beden ve ruhen bazı rahatsızlıklara sebep olabilmekte ve kadın çoğu zaman yaşadığı şiddeti farklı şekillerde yansıtarak bir yerden düştüğünü, kapıya gözünü çarptığını, yemek yaparken elini yaktığı gibi korkudan kaynaklı çelişik yanlış ifadelerle başvurabilmektedir.

Kadının ilk kez dayakla karşılaşmasının arkasından erkeğin ilgi ve şefkatle yaklaşması kadının belirsizlik duygusu yaşamasına neden olmakta, kadın gerçeklik

algısını kaybetmekte ve erkeğin gerçekliğine teslim olarak şiddeti içselleştirmektedir. Eşini bir türlü şiddet gösteren kişi olarak kabul etmek istememekte ve bu yüzden de şiddet gören kadınla görmeyen kadın arasındaki ayrımı kaldırarak her iki durumu eşit hale getirmektedir. Fiziksel ve ruhsal olarak da yalnız bırakılmış kadın sosyal hayattan izole olmanın verdiği duyguyla erkeğin sunduğu doğrularla düşünür hale gelmektedir. Böylelikle tek başına ayakları üzerinde duramayacağı endişesi, şiddeti önemsizleştirilmesi, kendisini çaresiz hissetmesi, kendini suçlaması, çelişkili duygular yaşaması ve benlik saygısının düşük olması gibi durumlardan dolayı da sorunlarını açık etmeye cesaret edememekte ve yaşadığı ortamdan uzaklaşmamaktadır (Balkır, 2012:81). Yaşanan şiddet korkuyla birleşince kadınlar sağlıklarından olmakta ve özellikle de ruh sağlıkları olumsuz yönde etkilenmektedir. Uykusuzluk, depresyon, mutsuzluk, kendilerini toplumdan soyutlamaları ve intiharı düşünmek gibi duygularla korkularını kendi içlerinde yaşamakta ve çoğu zaman ne yapacaklarını bilememektedirler (Jansen vd., 2009:139-140).

Kadının ruh sağlığının bozulması sadece kendisini değil aile ve toplumu da etkileyen bir durumdur. Bu yüzden kadın ruh sağlığı konusunda yaşanan sorunların erken dönemde fark edilmesi, kadın sağlığının korunması adına sağlık çalışanlarının, hemşirelerin bilinçli yaklaşımları önemlidir. Özellikle aile içi şiddet vakalarında kadınların yaşadıkları şiddeti gizlemeye çalıştığı düşünüldüğünde sağlık çalışanlarının bu konuda olumlu, yapıcı olmaları önem taşımaktadır (Kelleci, vd., 2009:1588-1589).

Özetle, şiddetin ne sıklıkla gerçekleştiği, ne tür bir şiddet yaşadığı, yaşadığı şiddetin farkında olma durumu ve gerekli mercilere başvurabilme şansı ve bu konularda bilgisinin olması, yakın çevresinin maddi manevi destekleri kadının yaşadığı şiddetten kurtulma yollarını açarak süreci hızlandıracaktır fakat böyle bir imkanı olmayan kadının, gelir getiren bir işi ve destek alacağı ailesi de yoksa ve resmi makamlara başvurmadan korkuyorsa yaşadığı bunalım, korku daha çok olacak bu yüzden yaşama sevincini ve özgüvenini kaybedebilecektir.

2.7.Dünya’da Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet olgusu sadece belli ülkelerin sorunu değil neredeyse tüm dünyanın ortak bir sorunudur. Kadına yönelik aile içi şiddet, 1970’lerden önce sosyal bir problem olarak ele alınmamıştır. 70’lerin başında öğrenci hareketleriyle birlikte toplumsal alanda tartışılmaya başlanmıştır. Şiddete uğrayanlar ve onları destekleyen

kadınlar kız kardeşlik adı altında oluşturdukları bilinçle birlikte sokaklarda seslerini duyurmaya başlamışlardır (Yıldırım, 1998:33). Amerika’da her on beş saniyede bir kadın dövülmekte ve her gün dövülen bu kadınlardan dördü hayatını kaybetmektedir. Kenya’da ise %42 oranında kadın eşleri tarafından dövülmekte, Norveç’te kadın hastalıkları bölümüne başvuran kadınların %25’i eşleri tarafından fiziksel ve cinsel şiddete uğradıklarını söylemektedirler (Tekin, 2011:6). Office for National Statistics’e göre İngiltere’de kadına yönelik şiddetle ilgili verilerin değerlendirilmesi sonucu şu sonuçlara ulaşılmıştır:

“Geçen yıl (%7,1) 1.2 milyon kadın ve (%4,4) 700.000 erkeğin aile içi şiddet mağduru oldukları rapor edilmiştir. Kadınlar, pek çok açıdan erkeklerden daha çok istismar edilmekte %4,0 oranında kadın ve %2,8 oranında erkek, partnerleri tarafından (non-seksüel) istismar edildiklerini rapor etmişlerdir. %4,1 oranında kadın ve %1,9 oranında erkek ise taciz edildiklerini, %2 oranında kadın; %0,5 oranında erkek de cinsel saldırıya uğradığını belirtmiştir” (Aras, 2015:200-201).

KSGM (2016-2020:9)’nün Eylem Planı’nda AB ülkelerinde kadına yönelik şiddetle ilgili verilere bakıldığında AB Temel Haklar Ajansı’nın (FRA) 2014 yılında 28 AB üyesi ülkede yaptığı araştırmada 42.000 kadınla yüz yüze görüşmeler yapılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- “Her üç kadından birinin 15 yaşından itibaren fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldığını, son 12 ayda ise bu oranın %8 olduğunu,
- Kadınların yaygın biçimde istismara uğradığını ancak bunların çok azının kayıtlara geçtiğini, aile içi şiddet vakalarının sadece %14’ünün ve diğer şiddet vakalarının sadece %13’ünün rapor edildiğini,
- Şiddetin gerçekleştiği ilişkiyi bitiren kadınların hala risk altında olduğunu,
- Her beş kadından ikisinin (%43) şimdiki veya eski eşi/hayat arkadaşından psikolojik şiddet gördüğünü,
- 15 yaşından itibaren kadınların %18’inin ısrarlı takip mağduriyeti yaşadığını,
- Kadınların yaklaşık %12’sinin 15 yaşından önce yetişkin biri tarafından cinsel istismara maruz kaldığını,
- Eşi veya hayat arkadaşının şiddetine maruz kalan kadınların %42’sinin hamile iken de şiddet gördüğünü göstermiştir”.

2.8.Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet

Kadın hareketinin mücadeleleriyle cinsiyete yönelik aile içi şiddet konusu 1980’li yıllardan itibaren sorun olarak görülmeye başlanmış ve devlet gündeminde yer almaya başlamıştır. Bu kapsamda şiddet gören kadınlara yönelik koruyucu, destekleyici yasalar yürürlüğe girmiş ve faillerin cezalandırılması yönünde de önemli adımlar atılmıştır. İmzalanan Uluslararası sözleşmeler ve Birleşmiş Milletler kararlarıyla devletin bu konuda müdahil olması gerekliliği vurgulanmıştır (Jansen vd., 2009:21).

Kadın Dayanışma Vakfına bağlı hizmet veren Kadın Sığınağı ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu’na (SHCEK) bağlı altı kadın misafirhanesinde kalan 112 kadınla 1995 yılında gerçekleştirilen çalışmada, kadınların neredeyse tamamı (%91.1) kocalarından, bekar kadınların tamamı ise babalarından şiddet görmüşlerdir. Kocasından şiddet gören 8 kadın aynı zamanda aile üyeleri tarafından da şiddete uğramıştır. Üç kadın da cinsel şiddet olarak aile içi enseste uğramıştır; ensesti yapan erkeklerin 2’si öz, biri üvey babadır. Şiddete uğrama nedenleri sorulduğunda %67.6’sı kendi bedenlerine, cinselliklerine yönelik istekleri reddetmesinden kaynaklı şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Bunlar arasında cinsel ilişkiye zorlanma (evlilik içi tecavüz), anal ilişki, başka kadın faktörü gibi nedenler de vardır. İkinci sırada şiddet nedenleri arasında %58 ile başkalarının aileye müdahale etmesi sonucu gerçekleşen şiddet olayları görülmektedir. Yakın çevre, akraba, komşu gibi. Kadınların çocuk yapma veya yapmama istekleri ya da çocukların bakımı konusunda gerçekleşen şiddet oranı % 22.5, bir anlık öfke sonucu şiddetin yaşandığını ifade edenlerin oranı %21.4 ve son olarak da kendi davranışları nedeniyle şiddete uğradıklarını düşünenlerin oranı %6.3’tür. Kadının gezmesi, kıyafet seçimleri, aile içi kararlarda etkin olma isteği gibi nedenlerden dolayı şiddete uğrama oranı ise sadece 7 kadın tarafından ifade edilmiştir (Yıldırım, 1998:81-93).

Hacettepe Üniversitesinin 2009 yılında yaptığı “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” araştırmasında eğitim düzeyinin artması ile fiziksel ve cinsel şiddet oranlarının düşüş gösterdiği gözlemlenmiştir. Örneğin “hiç eğitimi olmayan/ilköğretimi bitirmemiş kadınların yüzde 56’sı fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalırken, lise ve üzeri eğitim grubunda bu oran, yüzde 27’ye düşmekte” ancak “lise ve üzeri eğitim düzeyindeki her 10 kadından neredeyse 3’ünün şiddete uğraması da” bu noktada düşündürücüdür. Şiddetin nedenleri konusunda kadınların verdiği cevaplardan en

yaygını (yüzde 32) “erkeğin ailesiyle yaşanan sorunlar” ve takiben de maddi sıkıntılar (yüzde 22) ve “erkeklerle ilgili nedenler” olarak erkeğin asabi olması, kıskanç olması, vaktinin çoğunu dışarda geçirmesi ve hayatında başka bir kadının olması gibi nedenler (yüzde 21) belirtilmiştir (Jansen vd., 2009:48-83).

KSGM'nin Hacettepe Üniversitesi işbirliğiyle yaptığı 2014 yılındaki diğer bir çalışmada ise “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Araştırması”nın sonuçları şöyledir (KSGM Ulusal Eylem Planı, 2016-2020:10-13): Ülke genelinde hayatının herhangi bir döneminde fiziksel şiddet yaşadığını söyleyen kadınların oranı %36, son 12 ayda şiddet yaşadığını söyleyenler ise %8’dir. Yaşamlarının herhangi bir döneminde cinsel şiddete maruz kaldığını söyleyen evli kadınların oranı %12, son 12 ayda şiddeti yaşadığını söyleyenler ise %5’dir. Cinsel şiddetin en çok dile getirildiği bölge ise Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi olmuştur. Türkiye genelinde yaşamlarının herhangi bir döneminde psikolojik şiddet yaşadıklarını söyleyen kadınların oranı %44 ve son 12 ayda ise bu oran %26’dır. Özellikle Batı Anadolu ve Orta Anadolu’da yaşayan kadınların yarısı psikolojik şiddet yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ekonomik şiddet olarak da “kadının çalışmasına engel olma”, “işten ayrılmasına neden olma”, ev harcamaları için para vermeme” ve “kadının gelirini elinden alma” davranışlarına yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kalan kadınların oranı %30, son 12 ayda maruz kalanlar ise %15’tir.

Uluocak ve arkadaşlarının (2014:73-91) Çanakkale şehir merkezinde 400 kadına anket uygulamaları sonucunda çıkan bulgulara göre katılımcıların %50’si (190 kişi) fiziksel şiddet olarak “tokatlanmaya” maruz kaldıklarını, %12’si (46 kişi) “yumruk yemeye” maruz kaldıklarını, %14’ünün (53 kişi) “tekmelenmeye” maruz kaldıkları, %7’sinin ise (25 kişi) “yaralandığı” ifade edilmiştir. Fiziksel şiddet türlerine maruz kalanların oranı %55 (209 kişi) iken maruz kalmadıklarını belirtenlerin oranı %45 (174 kişi)’tir. Ekonomik açıdan şiddet türlerini yaşayan kadınların oranına baktığımızda, kazanılan paranın yönetimine el konulması anlamında %11 (44 kişi) bu durumu yaşadıklarını, sık sık eşinden, babasından, annesinden para istemek zorunda kalan, çok az bir para ile idare etmek ve her defasında istemekten utananların oranı ise %21 (82 kişi)’dir. Ekonomik açıdan yakınlarına bağımlı olma durumlarının kendilerine sık sık hatırlatıldığını ifade eden kadınların oranı ise %10’dur. Ailenin gelir-gider, borç ve tasarruf durumu hakkında bilgi alamadıklarını söyleyenlerin oranı %7 (28 kişi)’dir. Çalışmasına izin verilmeyen kadınların oranı %21 (81 kişi)’dir.

Kadın Dayanışma Vakfı'nın 20 Ocak 2013 yılında gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre; her 100 kadından 97'si e az bir kez şiddet gördüğünü, kadınların %20'sinin yaralayıcı aletlerle (silah, bıçak) şiddete uğradığını, üniversite mezunu kadınların %23'ü fiziksel şiddete uğramakta, %71'i de ekonomik ve cinsel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir (Şenbalkan, 2013:41).

Kadın Dayanışma Vakfı Kadın Danışma Merkezi'nin 2016-2017 yılları arasında 355 kadınla yaptığı diğer bir çalışmada ise merkeze başvuran kadınların %21'i cinsel şiddete maruz kaldığını söylemişlerdir. Bu 74 kadın "istemediği yerde/zamanda/biçimde cinsel ilişkiye zorlama; cinsel içerikli tekliflere, görsellere, sözel veya fiziksel hareketlere maruz bırakılma vb. biçimlerde cinsel şiddete uğramışlardır. Cinsel şiddet failleri kadınların eşleri, babaları, eski eşleri, akrabaları, partnerleri, iş arkadaşları, işverenleri, arkadaşları, komşuları gibi kendi sosyal çevrelerinden kişilerdi (Kadın Dayanışma Vakfı, 2017:8).

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) en son 2014 yılında yaptığı araştırmada saptadığı verilere göre Türkiye'de gerçekleşen kadına yönelik aile içi şiddet türlerinden fiziksel şiddeti yaşayan kadınların yüzdeleri şu şekildedir (Aras, 2015:201-202):

"Yaşamının her hangi bir döneminde şiddete uğrayan kentli kadın oranı %38,0 iken son 12 ayda bu oran %10,0'dır.

Yaşamının her hangi bir döneminde şiddete uğrayan kırsal yaşamda kadın oranı %43,2 iken son 12 ayda bu oran %9,9'dur.

Yaşamının her hangi bir döneminde eğitimi olmayan kadının şiddet yaşama oranı %52,2, son 12 ayda ise %12,6'dır.

Yaşamının her hangi bir döneminde lise ve üzeri eğitimi olan kadının şiddet görme oranı %25,0 iken bu oran son 12 ayda %7,9'dur.

Yaşamının her hangi bir döneminde şiddete uğrayan çalışmayan kadın oranı %38,7 iken bu oran son 12 ayda %10,3'tür.

Yaşamının her hangi bir döneminde şiddete uğrayan çalışan kadın oranı %40,7 iken bu oran son 12 ayda %8,9'dur.

Bölgesel farklılıklar göz önüne alındığında, yaşamının her hangi bir döneminde şiddete uğrayan kadın yüzdesi Batı'da %33,0 iken son 12 ayda %6,8'dir.

Güney'de yaşamının herhangi bir döneminde şiddete uğrayan kadın oranı %41,7 iken son 12 ayda bu oran %11,9'dur.

Orta Anadolu’da yaşamının herhangi bir döneminde şiddete uğrayan kadın oranı %44,7 iken son 12 ayda ise %10,9’dur.

Kuzey’de yaşamının herhangi bir döneminde şiddete uğrayan kadın oranı %38,9 iken son 2 ayda %7,3’tür.

Doğu’da yaşamının herhangi bir döneminde şiddete uğrayan kadın oranı %48,5 iken son 12 ayda %17,7’dir.”

Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi’nin “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı”na yönelik 1205 kişi ile yaptığı çalışmaya göre boşanma ve şiddet ile ilgili sorularda şu sonuçlara ulaşılmıştır (O’neil vd., 2018:22-30).

“Kadınların %4’ü “bir erkek ailesinin dirlik ve düzeni için zaman zaman şiddete başvurabilir” görüşüne katılmışlardır. Erkekler ise %6 oranında kabul etmişlerdir. Ailenin devamı için gerekirse aile içi şiddet görmezden gelinmelidir” ifadelerine %5 kadınlar, %10 erkekler katılmışlardır. Evli bir çift hiçbir şart altında boşanmamalıdır” ifadesine kadınlar %8 oranında erkekler ise %12 oranında katılmıştır. Aile içi şiddet boşanma için yeterli sebeptir” görüşüne kadınlar %75 erkekler %68 oranında katılmışlardır. Katılımcıların çoğunluğu aile içi şiddetin aileyi koruma adına görmezden gelinmesi fikrine (%94 ve %90) onaylarının olmadığı görülmüştür.”

Kadın odaklı toplumsal cinsiyet eşitliği algısı ölçeği sonuçlarına göre;

“Evlilik, kadının çalışmasına engel olmaz” görüşüne kadınlar %80, erkekler ise %75 oranında katılım sağlamışlardır. Çalışan bir kadın hayattan daha çok zevk alır” ifadesine %68 kadınlar, %58 erkekler katılmışlardır. Kadın, haklarına sahip olabilmek için gerekirse kocasına karşı çıkabilmelidir” görüşüne kadınlar %62, erkekler ise %45 oranında katılmışlardır. Kadınlar erkekler tarafından her zaman korunmalıdır” görüşüne %57 kadınlar, %71 erkekler katılmışlardır. Çalışan kadın da çocuklarına yeterince zaman ayırabilir” görüşüne kadınlar %66, erkekler ise %57 oranında katılmışlardır. Çalışan bir kadın çocuklarına daha iyi bir anne olur” görüşüne %59 kadınlar, %49 erkekler katılmışlardır. Çalışma hayatı kadının ev işlerini aksatmasına neden olmaz” görüşüne kadınlar %59, erkekler ise %52 oranında katılım sağlamışlardır. Kocasını izin vermiyorsa kadın çalışmamalıdır” ifadesine %41 kadınlar, %56 erkekler katılmışlardır. Kadın sadece ailesinin ekonomik sıkıntısı varsa çalışmalıdır” ifadesine %45 kadınlar, %48 erkekler katılmışlardır. Kadınların birinci görevi ev işlerini üstlenmektir” görüşüne %41 kadınlar, %51 erkekler katılmışlardır. Kadınlar anne olduktan sonra çalışmamalıdır” ifadesine %23 kadınlar, %29 erkeklerden destek gelmiştir. Çalışan bir kadın kazandığı geliri eşine vermelidir” görüşü %24 kadınlardan, %29 erkeklerden destek almıştır. Bir kadın kocasından fazla para kazanmamalıdır” görüşü kadınlardan %22, erkeklerden ise %29 oranında destek bulmuştur. Kadınlar evlendikten sonra

“çalışmamalıdır” görüşü ise kadınlar tarafından %20, erkekler tarafından da %20 oranında kabul görmüştür.”

Erkek odaklı Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği sonuçlarına göre;

“Erkek dediğin kıskanç olur” ifadesi %53 kadınlar, %65 erkekler tarafından desteklenmiştir. Erkekler para/hesap işlerinden anlar” ifadesi %47 kadınlar, %57 erkeklerce desteklenmiştir. İşsiz erkek güçsüz erkektir” görüşünü %53 kadınlar, %58 erkekler desteklemiştir. Kocasız kadın sahipsiz eve benzer” görüşü kadınlara tarafından %31, erkekler tarafından ise %40 oranında destek almıştır.

Erkek her zaman evin reisi olmalıdır” görüşü kadınlar tarafından %32, erkekler tarafından %50 oranında destek bulmuştur.

Bir ailenin gelirini erkekler sağlamalıdır” görüşüne kadınlar %47, erkekler %60 oranında katılmışlardır.

Erkekler de çamaşır bulaşık gibi ev işlerini yapmalıdır” görüşü kadınlar tarafından %67, erkekler tarafından 51 oranında destek bulmuştur.

Ailedeki önemli kararları erkekler vermelidir” görüşüne karşı kadınlar %22, erkekler ise %36 destek vermişlerdir.

Erkekler ağlamaz” ifadesine kadınlar %18, erkekler ise 19 oranında katılmışlardır. Ayrıca bu çalışmada dikkati çeken en önemli bulgulardan biri de kadınların toplumda yaşadığı en büyük sorun sıralamasında şiddet, %61 oranında birinci sırayı almış, ikinci sırada %9 işsizlik, üçüncü sırada %9 eğitimsizlik yer almıştır.”

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nde elde edilen verilere göre 2012 yılında 3 milyon 285 bin 925 adli olayda 2 milyon 251 bin 327 kişi mağdur olmuştur. Suç mağduru olanların 1 milyon 270 bini kadın ve 98 bin 253’ü erkektir. 2013 yılında ülke bazında tüm adliyelerde yer alan soruşturma dosyalarına bakıldığında (önceki yıllardan devir dahil suç mağduru) 6 milyon 716 bin 800’dür. Cinsiyet yönünden bu dosyalara bakıldığında % 88’nin erkek ve % 12’sinin kadın olduğu görülür. Bu anlamda erkek suçluluk oranları yönünden en riskli bölgeler, Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Batı Marmara Bölgesi’dir (Solak, 2016:143,145). Kadın mağduriyet oranlarında yıllara göre artış yönünden Ege Bölgesinde en riskli il Muğla olmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. Ege Bölgesi Kadın Mağdur Yüzdellik Artışı

EGE BÖLGESİ					
KADIN MAĞDUR % ARTIŞ (CBS 2011-2013)					
	İLLER	K Mağ 2011	K Mağ 2013	% Artış	Ülke Sıra
1	Muğla	20.066	23.851	18,86	29
2	Aydın	22.753	26.417	16,10	42
3	İzmir	72.726	83.959	15,45	45
4	Kütahya	9.243	10.373	12,23	54
5	Uşak	7.987	8.836	10,63	57
6	Manisa	24.797	26.737	7,82	63
7	Afyon	11.764	12.671	7,71	64
8	Denizli	18.823	18.990	0,89	75
	BÖLGE	188.159	211.834	12,58	
	TÜRKİYE	1.114.764	1.301.065	16,71	

Kaynak: Solak, 2016:107

2.9.Şiddet Uygulayan Erkeklerin ve Şiddete Maruz Kalan Kadınların Özellikleri

2.9.1.Şiddete Maruz Kalan Kadınların Özellikleri

Şiddete maruz kalan kadınların özelliklerine bakıldığında eğitilmiş ve eğitimsiz, ekonomik özgürlüğü olan ya da olmayan çeşitli sosyo-kültürel alanlardan kadınların en az bir kez de olsa şiddet görebilme olasılığının yüksek olduğu görülmektedir. Kadının eğitilmiş olmasının avantajının haklarının bilincinde olması ve bu anlamda daha özgür davranabileceği yönünde iken eğitilmiş olmayan, ekonomik güvencesi bulunmayan bir kadının bunu daha zor gerçekleştirebilecek durumda olmasıdır. Altınay ve Arat (2007:104-105)'ın yapmış oldukları bir araştırmada ortaya çıkan sonuçlar, konumuz ile ilgili olarak şu bilgilere yer vermektedir:

“Çocukken tanık olunan veya maruz kalınan şiddetin, erkeklerin şiddet uygulama olasılığını, kadınların da şiddete maruz kalma olasılığını iki kat arttırdığı gözlemlenmiştir. Mesela, anneleri babalarından dayak yemiş olan kadınların şiddete maruz kalma olasılığı iki kat fazladır. Şiddet

döngüsü denen bu olgu konusunda genelleme yapmadan ekonomik durum, eğitim, ileri yaşlardaki toplumsallaşma deneyimleri gibi başka etkenleri de göz önüne almak gerekse de, çocuklukta şiddete tanık olma, şiddete başvurma veya kabul etme olgularını destekler görünmektedir. Kadınların aileye kocalarından daha çok gelir getirmesi, dayak riskini en az iki misli artırmakta, bu durumda olan her üç kadından ikisi fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Fiziksel şiddete maruz kalma ile eş seçimi ve aile desteği arasında da önemli bir ilişki görülmektedir. Kendileri tanışıp anlaşarak ve ailelerinin onayını alarak evlenenler, gerek görücü usulü gerekse kendileri tanışıp, ailelerinin onayını almadan evlenenlere göre evliliklerinde daha az şiddet görmektedirler. Kendileri tanışıp anlaşarak ailelerinin onayıyla evlenenlerin %28'i, görücü usulüyle evlenenlerin %37'si en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalmaktayken, bu oran kendileri tanışıp ancak ailelerinin onayını almadan evlenenlerde %49'a çıkmaktadır. Aile desteğinden mahrum kalmak kadının şiddet görmesini artıran bir faktör olarak görülmektedir. Öğrenim düzeyi arttıkça fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen kadınların sayısı azalmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınlar arasında en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığını söyleyenlerin oranı %43 iken, yükseköğrenim görmüş kadınlar arasında bu oran %12'dir."

Bu sonuçlara göre çocukluklarında şiddet gören kadınların yetişkinlik dönemlerinde de bu tür olaylara maruz kalabileceği, ekonomik anlamda güçlü olan kadının, ya da ailesinin onayını almadan evlenen kadınların şiddet görme riskinin daha da arttığı söylenmektedir. Sadece eğitim düzeyinin artmasıyla şiddet oranının azaldığı görülmektedir.

2.9.2.Şiddet Uygulayan Erkeklerin Özellikleri

Şiddet uygulama ihtimali bulunan erkeklerde şiddet öncesi bazı belirtiler olarak şunlar söylenebilir: Partnerini aşırı sahiplenme, kıskanma, aldatılma ihtimali üzerinde düşünme, hayvanlara şiddet uygulaması, çok çabuk öfkelenme, isteklerinin anında karşılanmasını istemesi, eşinin geçmiş yıllarında yaşadığı özel durumları öğrenmek istemesi, kıyafetlerine karışması, eşinin hayatını ev ve iş yeriyle sınırlaması, aşağılayıcı lakap takarak kadının özgüvenini sarsması, eşine aşırı bağımlı olması, alkol ve madde kullanımı sonrası davranışlarının olumsuz anlamda değişmesi, yaptığı davranışların sorumluluğunu almaması, iletişim eksikliği, kullandığı dilin şiddet içermesi, ailesinde şiddete tanık olma, terk edilmeye dayanamama, silahlara ilgisi, uzun süren işsizlik dönemleri gibi özellikler şiddetin bir müddet sonra başlayacağını gösteren tavırlardır (Solmuş, 2016:98-99).

Hitit (2015:636-640), çoğu zaman kadınların şiddet gösteren eşlerine tepki göstermeleri durumunda eşlerinin öfkeyle neler yapabileceği olasılıklarını tam anlamıyla bilmemelerinden kaynaklanan riskleri olabileceğini hatta “bana bir şey yapmaz” ya da “bunu göze alamaz” gibi yanılsamalardan dolayı üzücü sonuçlarla karşılaşabileceklerini düşünmektedir. İletişim olanaklarını doğru şekilde kullanamayan kişi öfkeli birisinin karşısında savunmasız durumda kalacaktır. Böyle durumlarda karşıdaki kişi ne kadar haksız olursa olsun kullanılacak ifadelerin dikkatli seçilmesi gerekmektedir. Kriz yönetiminde başlıca uyulacak ilkeler ise şunlardır:

- Sakin tutum takınılmalı, aynı zamanda da yönlendirici ses tonu kullanılmalı.
- Sınırlar sakin ama belirgin bir şekilde ortaya konmalı.
- Aşağılayıcı davranılmamalı.
- Agresif kişi konuşurken ona bağırılmamalı.
- Emir verilmemeli.
- Tehdit edilmemeli.
- Uyanık olmalı ve gerektiğinde kaçmak için açık kapı saptanmalı.
- Kişiyi dinlemeye çalışmalı.
- Kişinin vücut diline dikkat edilmeli.
- Saldırgan kişi diğer kişilerden uzaklaştırılmalıdır.

2.10.Kadınların Şiddete Katlanma Nedenleri

Kadının şiddet ortamında yaşamaya devam etmesinin birçok sebebi bulunmaktadır. Kadının şiddete dair algısı, şiddeti meşrulaştıracak şekilde kendini suçlu görmesi, eşinin bir gün değişeceği umudu veya bir gün şiddetin sona ereceği düşüncesi, çocuklarını düşünmesi ve bu anlamda ailesinden de bir destek görememe endişesi ve çoğu zaman da eşini sevmesi olarak ifade edilebilir. Özetle sosyal statü, baskı, özellikle ekonomik baskı, sosyal çevre baskısı, kendine güvenmeme ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle kadınlar, şiddet gördükleri evliliklerini mutsuz olma pahasına sürdürmektedirler (Harcar, vd., 2008:60).

Hacettepe Üniversitesinin 2009 yılında gerçekleştirdiği “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” araştırmasında kadınların ilk yaşadıkları şiddeti anlamlandırmada sorun yaşadıkları, şiddeti unutma ve affetme eğilimi gösterdikleri görülmüştür. Ayrıca birbirlerini tanıma süreci ve severek evlendikleri ve erkeğin

ailesiyle bir arada yaşanıldığı gibi faktörler düşünülürse tepki vermekte gecikildiği ve bazen de kadının yaşananlardan dolayı kendini suçladığı ifade edilmektedir. Kadının şiddet sonrası gidecek yerinin olmaması, aile desteğinden mahrum olması ya da ailesinin de şiddet yanlısı olması, yakın arkadaşlarının olmayışı gibi faktörlerden dolayı ya da boşanmış bir kadın olarak kötü gözle görüleceği endişesi ve çocukları da varsa gittiği yerde yük olacağı gerçeği ve ekonomik özgürlüğü olmamasından kaynaklı, yaşanan şiddete katlandığı belirlenmiştir (Jansen vd., 2009:134-135). Kadınların boşandıktan sonra toplum içinde nasıl değerlendirildiği düşünüldüğünde bu anlayış mazur görülebilmektedir. Çünkü artık kadın “dul” olarak nitelendirilmekte ve en yakın hemcinsleri tarafından bile potansiyel tehdit olarak görülmektedir. Bazen de evlilik kurumunun sunduğu ekonomik, toplumsal ve psikolojik güvence kadına “aç değilim açıkta değilim” güvencesini, “evli kadın statüsünü”, “cebimde anahtarım, mektupta adresim var” rahatlığını sağlamaktadır (Atabek, 1989: 52-53). Yaşanan şiddet sonrası yakın çevresi ve resmi kurum ve kuruluşlardan yeterli desteği görememiş kadınlar bir daha şiddet yaşadıklarında hiçbir yere başvurmamakta kendi başlarının çaresine bakmaya çalışmaktadırlar (Waldrop ve Resick'den Akt. Page vd., 2008:89).

Evlilik sadece romantik bir çekimin sonucu gerçekleşen bir şey değildir aynı zamanda bir erkek için bağımsızlık ve başkalarının sorumluluğunu alma yetkisi kazanması iken kadın için birisinin kızı, çocuğu olmaktan çıkıp başka bir erkeğin karısı olarak yarı bağımlı konuma geçişi temsil etmektedir (Gittins, 1985:86-87). Sonuç itibariyle kadınların evliliklerini sonlandırmamak için ellerinden gelen her türlü çareyi kullandıkları, değişik stratejiler uyguladıkları, bazen de sabır, kader diyerek ya toplumdaki dışlanmamak ya da çocukları için katlanmak yolunu seçtikleri görülmektedir. Kendisine sadece özel alanda yaşam şansı sunulmuş kadının ayrıldığı takdirde elindeki hakkını da kaybedeceği endişesi kadınların evliliklerini sürdürmeye devam etmelerine neden olabilmektedir. Fakat sonuç itibariyle bakıldığında hem kendilerini hem çocuklarını olumsuz şartlarda, sevgisiz bir ortamda büyütmenin vermiş olduğu sorunlarla da yüzleşmek zorunda kalmaktadırlar. Kadınlar şiddeti öncelikle konuşarak çözmeye çalışmakta bunda başarılı olunamadığı takdirde de tartışmalarla birlikte kavgaların yaşandığı görülebilmekte bazen bir müddet ayrı yaşama isteklerini dile getirirler de bu tür isteklerinin çoğunlukla kabul edilmediği görülmektedir. En son çare olarak boşanmayı tercih eden kadınlar karşılığında yaralanmaya neden olabilecek şiddete maruz kalmaktadırlar ya da öldürülmektedirler.

2.11.Eş Şiddetini Açıklamaya Yönelik Kuramlar

2.11.1.Feminist-Politik Kuramlar

1970’li yıllarda hakim olan doğal farklılık öğretisine göre cinsiyeti biyolojinin belirlediğine dair güçlü bir kanı vardı. Toplum da doğanın buyurduğunu kayda geçiriyordu ve toplumsal cinsiyet de bundan bağımsız değildi (Connell, 1987:102). Bu görüşe karşıt olarak konumlandırılan cinsiyet rolü teorisi ise cinsiyetin kazanıldığı ve belli süreçler içerisinde anlam kazandığıyla ilgili görüşü benimsemekteydi. Bu teoriye göre erkek ve kadın sosyal koşullar ile erkeksi ya da kadınsı roller edinmekteydiler. Bu noktada kadın veya erkek olmanın daha derin anlamlarını sorgulayan feminist kuram, bize yol gösterici olmuştur. Feminist çalışmalar, bedenin cinsiyetlendirilmiş bir varlık olarak düşünülmesi gerektiği yönünde ve kadınlığın/erkekliğin biyolojik indirgemecilikten koparılması için verimli bir felsefi alan açmıştır. Feminist kuramın cevap aradığı sorular “erkek egemenliği nasıl ortaya çıkıyor?”, “neden geniş bir kabul görüyor?”, “kabul görmesinin sonuçları nelerdir?”, “yeryüzündeki bütün kültür ve ülkelerde erkekler şimdiye kadar kadının politikadan dışlanmasını nasıl meşrulaştırdılar ve bu bağlamda kadın tarihinin insan ilişkileri, felsefe ve politika için günümüzdeki anlamı nedir?” gibi soruların yanı sıra “1970’lerde kadın-erkek olarak var olmanın anlamı nedir ve başka varoluşlar, alternatifler var mıdır?” gibi sorular olmuştur. Feminist kuram kadının siyasette görünmezliğine dikkat çekmiş ve siyaset kuramı da bu sorunun cevabı olarak kadının doğası gereği yerinin evi olduğu, bu yüzden çok fazla kamusal alanda yer almadığı cevabını vermiştir (Kundakçı, 2010:476-477). Kadının baskı altında tutulması durumundan doğan feminist kurama göre kadın, egemen güçlerin edilgin bir nesnesi olmayı reddederek özgür olmayı isteyen etkin bir öznedir (Berktaş, 1991:112).

Kadınların feminist kuramla dillendirdikleri bu tarz soruların muhatabı olan anlayışlardan bazılarını değinecek olursak 17. ve 18. yüzyıl dönemlerine hakim olan aydınlanma dönemi ve liberalizmin etkilerinin kadın ve kadın sorununun geçirdiği sürecin aktarılması açısından önemli ideolojiler olduğu söylenebilir. Aydınlanma ve liberalizm anlayışında birey anlayışı ortaya çıkmış bireyin özgürlüğü ve mutluluğu esas alınmıştır fakat bu birey tanımlamasının içine kadın dahil edilmemiştir. Aydınlanmanın getirmiş olduğu rasyonel ve irrasyonel kavramlarıyla erkek rasyonele yani akla, kadın da irrasyonele yani duygulara hizmet eden varlıklar olarak görülmüştür. Kadınlar

kendilerinin erkekler tarafından tanımlanarak kendilerinin özel alanla erkeğin ise sosyal hayatla ilişkilendirilmesi neticesinde sorgulama içerisine girmişler, karşı çıkmışlar ve aydınlanmanın önemli kazanımlarından olan eğitime verilen önemle birlikte kendilerini geliştirmişler, sanayileşmeyle birlikte erkeklerle birlikte iş hayatına atılmışlar zaman zaman da engellenmeleri neticesinde süfraj hareketlere dahil olmuşlardır. Liberal feminist anlayışta kadının erkeklerle aynı yurttaşlık haklarından yararlanmasının ve eşit fırsatlara sahip olmasının kadın erkek eşitliği için yeterli olduğu düşünülmektedir. Bu görüşe karşı çıkan kültürel feministler ise siyasetle değil toplumun değiştirilmesi, dönüştürülmesiyle ilgililerdir ve kadınla erkeğin benzerliklerinden çok farklılıklarına vurgu yaparlar. Kadının sahip olduğu kişisel kuvvet ve gurur kadının farklılığını oluşturmaktadır. Liberal feministler ise kadının siyasal hayata girmesiyle politikanın eril dünyasının değişime uğrayacağını düşünmektedirler (Göçeri, 2004:65-71).

Sosyalist feministler; kadının ezilmesinin erkekten farklı bir niteliği olduğunu ve bunun anlaşılması için de kadının statüsüne bakılmasını, aile ile kapitalizm arasındaki işbirliğinin çözümlenmesini, ev içi üretimin ve yabancılaşmanın kadınlar ile olan ilişkisinin anlaşılması gerektiğini öngörür. Kapitalizmle birlikte kamusal alan ve özel alanın birbirinden tamamen ayrılmasıyla ev içi emek de değerinden kaybetmiştir. Kadının ev içi emek değerinin düşürülmesiyle kapitalizmin amaçladığı yeniden üretim masrafları da düşmüş olmaktadır. Kadınlar sadece gerektiği zamanlarda ucuz ve yedek işgücü olarak, kadın işi olması şartıyla piyasada yer edinebilmiştir. Tıpkı savaş dönemlerinde kadınların işgücünden faydalanılıp sonrasında tekrar ev içi alana döndürülmeleri gibi aynı durumlar devam etmektedir. Fakat genel anlayış kadının ev içine ait olduğu erkeğin ise aileyi geçindirme sorumluluğu almasından yanadır. Sendikalar aileyi geçindirmek zorunda olan erkeğe yetecek şekilde ücretlerin artmasını talep etmiş ve bu yönde kazanımlar elde etmiştir. Ev içi emeğin üretici bir değeri olduğu için buna yönelik ücretin erkekler tarafından değil devlet tarafından karşılanması çünkü kadının sömürülmesinden sermayenin sorumlu olduğu; aylık olarak olmasa da sosyal yardım şeklinde devletin bir rolünün olması gerektiği yönünde fikirler öne sürülürken bu görüşe karşıt olarak bu sosyal yardımların kadını tamamen eve hapsedeceği ve var olan cinsiyet rollerini daha da pekiştireceğinden endişe edilmektedir (Çakır, 2008:191-193). Sosyalist feministler kadınların en çok cinsellik ve aile kurumları konusunda baskı gördüklerini belirtirken; Marksist gelenek ise, cinslerin eşitliğinin sağlanması için sınıf çelişkilerinin ve kapitalizmin kaldırılmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadırlar.

Radikal feministler erkeklerin kadının ikincil bırakılmalarından çıkar sağladıklarını ve cinsiyetler arası eşitsizliğin sürdürülmesinden yana tavır almalarının ardında bu faktörün yattığını ileri sürmektedirler. Erkekler kadınların kendileri için ev içi işler ve çocuk bakımı konusunda üstlendikleri sorumluluklarla birlikte ek masraflardan kurtulmuş olmaktadır ve aynı zamanda iş hayatında da rahat çalışabilme ve yükselme şansına sahip olmaktadır. Erkeğin de bu durumda iş şartlarının kötü olması gibi şeylerden şikayet etmesi de zorlaşmaktadır. Ailesine bakmakla görevlendirilmiş erkek koşullar ne olursa olsun çalışmak zorundadır (Naiman, 1988:22). Özetle radikal feminizmin ev içi şiddeti de mücadele alanına dahil etmesi karanlıkta kalan aile içi şiddetin de gözler önüne serilmesini sağlamış ve şiddetin tanımı ve içeriğinin aslında ne kadar geniş ve derin olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca radikal feminizm baskının nedenini cins karşıtlığında görmekte ve bununla mücadele edebilmenin yolunun da ataerkilliğe karşı bir mücadeleden geçeceğine inanmaktadır.

19. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan “cinsel devrim” vurgusu, kadının sadece üreme amaçlı cinselliğinin var olması değil aynı zamanda cinsel özerkliğinin olması talebidir. Kadınlar cinselliği özgürce ve güvenli bir şekilde yaşama isteklerini dile getirmişler, doğum kontrolü, kürtaj haklarına sahip olabilmek adına eylemlere geçmiştir. Radikal feminizmin kadınları bu anlamda mağdur olarak konumlandırmasının neticesinde postfeminizm içinde bu görüşe karşı çıkan pro-sex bir tavır da olmuştur. Bu görüşe göre kadınlar sadece cinsel anlamda kurban değil, aynı zamanda cinselliği arzu eden zevk alan bir öznedirler (Pektaş, 2017:38-39).

Simone de Beauvoir “kadın doğulmaz, kadın olunur” sözüyle ikinci dalga kadın hareketinin bu minvalde sex ve gender kavramları üzerinde yoğunlaşmalarında yol gösterici olmuştur. Radikal feminizm “kişisel olan politiktir” sözüyle ataerkilliğin ev içinde nasıl yaşandığı ve sürdürüldüğünü aile içi şiddet, baskı, iş bölümü, cinsellik üzerinden yorumlamıştır. 1990’ların ilk yarısında üçüncü dalga kadın hareketi daha çok kimlik ve farklılıklar üzerinden çalışmalarını yürütmüştür. İkinci dalga kadın hareketiyle arada tartışmalar yaşanmıştır çünkü ikinci dalga kadın hareketi kadınları sınıf, ırk, cinsellik yönünden ayırmaksızın her kadının şiddete uğrama ihtimali ve toplumsal cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılmasına yönelik ortaklıklar üzerinden düşünmekteydi. Oysa üçüncü dalga kadın ve erkek diye mutlak bir ayrımın olmayacağı yönünde lezbiyen, gay ve transseksüeller gibi farklı cinsel yönelimli kimliklerin de var olduğunu vurguluyordu (Kundakçı, 2010:479-481).

Özetle feminist kuramların tarihsel süreç içerisinde farklı teorik yaklaşımlarla kadına yönelik şiddeti açığa çıkarmaya yönelik çalışmalar yapmışlar; farklı ideolojik görüşlerle farklı kadın sorunlarına değinmişler ve bu uğurda mücadele vermişlerdir. Çoğunun ortak hedefi kadının bir özne haline getirilmesi ve özgür bir birey olması yönünde gerçekleştirdikleri çaba olduğu söylenebilir.

2.11.2.Sosyo-Kültürel Kuramlar

Bu yaklaşımın temelinde toplumsal cinsiyet rollerinin doğuştan değil sonradan toplumsal koşulların etkisiyle oluşturulduğu görüşü önem kazanmaktadır. Sosyal rol kuramı veya sosyal öğrenme kuramına göre rollerin, davranışların temelinde aile ve çevreden edinilen gözlemler etkili olmaktadır. Sosyal rol kuramı, kişinin eylemlerinin kendi tercihi olabileceği gibi çevresinin ve ortamın da bu yönde etkili olduğunu düşünmektedir. Özellikle çocukluk dönemi bireylerin şekillendirilmeleri açısından önemli bir yer tutmaktadır. Çocukluktan edinilen değerler, roller çerçevesinde yetişkin bir birey olabilme yolunda hayatın biçimlendirildiği görülmektedir. Çünkü çocukluk döneminde kişi ailesi ve çevresiyle iletişim içerisinde olmakta, içselleştirdiği çoğu tutum ve davranışları bu dönemde kazanmaktadır. Kişinin sevgi ve nefreti ilk öğrendiği yer olması, hayatını hangi mesleği yaparak idame ettireceği, insanın kendi olma ve çevresini tanıma açısından çocukluk dönemi önemli bir süreçtir. Çeşitli suçlara bulaşmış kişilere bakıldığında çoğunun çocukluk geçmişlerinin zorluklar ve acılarla geçtiği görülmektedir (Bilgin, 2014:136). Erkeklik özelliklerinin abartılarak yüceltilmesi örneğin sertlik konusunda erkeklerin savaşçı olmalarına dayandırılarak çocuklara oyuncak silah verilmesi çocuğun kendisini bu yönde geliştirmesi, iyi bir savaşçı olması için öğretilen bir değer olması, ayrıca çocuk ve kadınların dövülmesinin kültürel olarak kabul edilmesiyle şiddetin baskı aracı olarak kullanılması sosyal etmenlerin ne kadar etkili olduğunu göstermesi açısından önemlidir (Eren, 2005: s.y.).

Şiddeti sosyo-kültürel anlamda açıklamaya çalışan Wolfgang ve Ferracuti “şiddet-alt kültürü” kuramıyla, şiddetin sorunları çözme yöntemi olarak benimsendiği, değer gördüğü kesimlerde kültürden kaynaklı bir şiddet eylemi olduğunu ifade etmektedirler (Wolfgang ve Ferracuti'den Akt. Kızmaz, 2006:255). Şiddet genelde, bireylerin engellenmeleri sonucunda duydukları öfke sonucu uygulanan bir davranış olmakta ve bunun nedenleri kişinin çocukluk ve ergenlik döneminde etkileşimde olduğu sosyal çevreyle ilintili olmaktadır. Namus, şeref, erkeklik, prestij ve kişiler arası ilişki

biçiminden kaynaklanan şiddet eylemlerini bu çerçevede ele almak mümkündür. Alt-kültür kuramına göre, şiddet davranışı kişinin yaşam biçimi, sosyalleşme etkinliği ve kişiler arası kurduğu iletişimle de alakalı bir süreçtir. Ayrıca şiddetin yoksul yaşam bölgelerinde özgüveni düşük kişiler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. O bölgelerde şiddetin erkeklik ve statü ile ilişkilendirilmesi şiddete karşı saygı duyulmasına neden olmaktadır. Şiddet sadece alt kültürlerde değil toplumun birçok katmanında yer almaktadır (Okumuş, 2014:71-76).

Glaser ise şiddeti, erkeğin alt-kültüründen ziyade sosyo-kültürel yapısının belirlediğini, bunun da küçüklükten itibaren yetiştirilme şeklinde kendisini bulduğunu; kızların hanım hanımcık, erkeklerin ise ihtiyaçlarının karşılanması için şiddete başvurulmasının öğretilendiğini belirtir (Glaser'den Akt. Yıldırım, 1998:30). Erkeklerin ailelerinden devraldıkları erkeksi ve kadınsı özelliklerin tanımlamaları erkeklerin bu yönde adım atmalarını sağlayacaktır. Oysa bu görüşleri destekleyecek hiçbir temel de yoktur. Sadece o yönde yönlendirilmeleri neticesinde oluşan bir davranış biçimi vardır. Erkekler erkek olduklarını ve bu yüzden bazı avantajlara sahip olduklarını göstermek için erkeksi denilen yönlerini göstermek ya da bunu kadınlara karşı gerçekleştirdikleri şiddetle anlatma çabası içerisine girerler (Adler, 2018a:142-143).

2.11.3.Psikolojik-Biyolojik Kuramlar

Biyolojik yaklaşım, şiddet uygulamanın nedeni olarak insan beyninin kimyasal ve hormonal özelliklerinin etkileşimini örnek verir. Biyolojik olarak diet, alerji, hormonlarda meydana gelen düzensizlikler, testosteron gibi bio-kimyasal faktörlere, beyinde gelişen bozulmalar, tümör gibi nöropsikolojik etkenler ve genetik etkenler üzerinden şiddeti temellendirirler. Psikolojik ve psikiyatrik yaklaşım ise şiddet tutumunu; bireyin zihinsel durumu, bireyin akıl ve ruh sağlığında görülen belirtiler, içgüdüler, egosantrizm yani her şeyde kendi görüş açısından karar vermek, hiperaktiflik, zeka seviyesi, kişilik bozuklukları ve sinirlilik gibi tutumlar üzerinden araştırmaktadır (Okumuş, 2014:71).

İnsanlar neden şiddete başvurur? Neden şiddetin nedeni olarak fail karşı tarafa suçlamalarda bulunur? Bunu bilimsel olarak bebeklik döneminde bebeğin ilk "öteki"yle karşılaşması, kendinin farkına varması, ayrı bir kişi olduğunu algılaması ve kendinden başka birilerinin de olduğunu kavramaya başladığı anları anlatan Lacan'ın ayna evresi kuramına dayandırılır. Bu dönem 6 ila 18 aylar arasında gerçekleşir. Basitçe bebek

annesinin kucağında kendini aynada görünce bakışlarını annesine çevirir ve o anda kendisinin diğerlerinden ve çevresinden farklı olduğunu algılar ve şaşkınlık ya da korku eşliğinde bu süreci yaşar. Ayna evresi bebeğin birey-özne olmaya yönelik başlangıcın ilk dönemleridir ve bu ötekileri tanıma dönemi ne kadar sağlıklı olursa gelecekteki ilişkileri de o derece sağlam olur. Çünkü bebek önce kendini sonra annesini ve babasını ve daha sonra da zamanla çevresini tanımaya ve sosyal ilişkiler içerisine girmeye başlar. Öncelikle dille başlayan süreç simgesel ve sembolik anlamda da gelişmeye başlar. Şiddet de aynada gördüğü yansımalarının sonucunda duyduğu zevkin yanı sıra kaygılanması sonucunda verdiği cevaptır ve verilmesi gereken bir cevaptır. İnsan olma hali, özne olmak ayrılmayı, farklı olmayı gerektirir. Bu ayrılma esnasında çocuğun yaşadıkları da şiddet içerir çünkü kendine ait hissettiği şeyleri kaybetmekte ve bağımlı olduğu durumdan kopmaktadır (Algın Tokmak, 2016:227-229). Kişi tam anlamıyla bir özne olarak bireysel değerleri, görüşleri ve hayatı anlamlandırma adına başvurduğu perspektiflerle kendi farklılığını kendinin bir parçası olarak görebilirse diğer bir kişinin yine kendi koşullarında farklı düşünme ve eyleme tasarımlarında bulunabileceğini ve bunun bir zenginlik olduğunu kabul edebilecektir. Ama daha kendi içindeki çelişkilerini çözememiş, olaylar ve durumlar karşısında kendi fikirleri oluşmamış, hayatı anlamlandırabilme yetisinden mahrum olan kişi diğerlerini de kendi gibi yapabilmek için şiddete başvuracaktır ve böylelikle kendi görüşlerini eylemlerini de aklamış olacak herkesin aynı olduğu görüşünü savunabilecek, kendisini geliştirmek için çabalamak zorunda kalmayabilecektir.

Arendt (1997:75-76), şiddetin öfkeden kaynaklanan bir durum ve öfkenin bir akıldışılık niteliği taşıyabilme ihtimalini kabul etmekle birlikte bu tür bir yaklaşımın insanın diğer duyguları için de geçerli olduğunu iddia etmektedir. Öfkelenmenin sadece bir acı çekme sonucunda gösterilen bir tepki olmadığını, insanın değiştirebileceğine inandığı herhangi bir durumda öfkelenebileceği ve bazen de adalet duygusunun yokluğu karşısında tepki olarak öfke gösterilebileceğine inanmaktadır. Özel alan ilişkilerinde yaşanan şiddetin de kimisine göre anlık patlama denilse de ayrıca kesinlikle bu duruma cevaz vermek için söylemediğini fakat bazen tek yolun şiddet olduğuna dile getirmektedir. Buna örnek olarak da bir insanın kendisine karşı yalancı tanıklık yapan bir adamı öldürebileceğini örnek verir. Bu yüzden öfke ve zaman zaman da şiddet “doğal” insani bir duygudur ve insanı bu yönde tedavi etmeye çalışmak onu insanlıktan çıkarmakla eşdeğerdir demektedir. Öfke ve şiddetin gerçek hedefini bulduğunda değil

başka yanlış hedefe yöneldiğinde irrasyonel bir durum olacağını söyler. Kısacası öfke ve şiddetin de var olduğu, olması gerektiği alanlar olabileceğini ve her duygunun bir var olma amacı taşıdığını ifade etmektedir.

Freud, saldırganlığın insanın kendini koruma içgüdüleri olarak doğuştan gelen bir özellik olduğunu ve insanların bir şekilde bu öfkeyi dışarıya akıtmaları gerektiğini aksi takdirde şiddeti kendilerine yönelteceklerini ifade etmiştir ancak sonraki yapılan çalışmalar Freud'un bu görüşünün geçersizliğini ortaya koymuştur. Çünkü öfkeyi dışarıya yöneltmenin saldırganlığı azaltmadığı daha da artırdığı görülmüştür (Karlı, 2016:69-70). İçgüdü kuramına göre açlık, cinsellik gibi saldırganlık da tatmin edilmesi gereken bir içgüdüdür. Freud ile başlayan bu yaklaşım saldırganlığın sosyalleşme süreçleri içinde kabul edilebilir davranış modellerine çevrilebileceğini öngörmektedir. Örneğin sportif faaliyet, her türlü yarışma, fiziksel güç ağırlıklı meslekler ya da cerrahlık ve benzeri meslekler örnek verilebilir (Okumuş, 2014:11).

Bilişsel Çelişki Teorisi (Cognitive dissonance theories) şiddete uğrayan kadın ile şiddeti uygulayan failin bir arada ele alınması gerektiğini ileri sürer. Bu teoriye göre kadın, kendi gerçekliğinden şüpheye düşmeye başladığında kendini kocasının yerine koyar. Bu davranış, iki karşıt görüş arasındaki çatışmayı zayıflatıcı, azaltıcı bir girişimdir. Şiddeti azaltan, çatışmayı zayıflatan faktör kadının çaresizlik sonucu duyduğu yorgunluk, bıkkınlıktan kaynaklı, özne olma durumunun getirdiği bireysellikten feragat etmesine, kendini boş vermişlik içinde neden niçin sorgulamadan eşine adanması anlamında gerçekleştiği muhtemeldir. Çünkü sonuç itibarıyla şiddetin azalmasının nedeni iki tarafın karşılıklı bir etkili iletişim sonucu gerçekleşmesi değil bir tarafın iletişimden çıkmasıyla gerçekleşmektedir.

Özetle, mevcut kuramların kadına yönelik erkek şiddetini açıklamaya çalışırken kimi zaman cinsiyetlerin biyolojik özelliklerine göre yorumlamalarda buldukları bazen de kültürel-sosyal kuramlarla öğrenmenin aileden başlayarak sosyal çevre aracılığıyla geliştiğini ifade etmekte; psikolojik açıdan ele alanlar ise birey olmanın psikik açıdan oluşumuna değinerek insanın içgüdüsel olarak öfke ve saldırganlık gibi duygulara sahip olduğunu; önemli olanın bu duyguları kullanmalarındaki farklılıklar olduğunu bu farklılıkların da kişinin yakınlarıyla kurduğu ruhsal iletişime göre değişebileceğini düşünmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN GELİŞİMİ VE KADINA ŞİDDETİ ÖNLEMeye YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER VE SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI

3.1.Dünya'da Kadın Hareketinin Gelişimi

Tarih boyunca kadınlar hep ezilen kesim olmanın, ikinci planda kalmanın ve çoğu haklardan mahrum olmanın verdiği durumla haklarını alabilmek, erkeklerle hak ve fırsatlar açısından eşit olabilmek adına çeşitli mücadeleler vermişler, bu uğurda fikirselle ve örgütsel faaliyetlerde bulunmuşlardır. Sadece toplum değil din, devlet gibi mekanizmalarla da bu eşitsizliğin sürdürüldüğünü gören kadınlar Batı tarihinde ilk kez Fransız Devrimi'yle birlikte kendilerini ciddi anlamda göstermeye başladılar. Çünkü bu devrime göre bireyler yasa önünde eşittir fakat bu hakların kadınlar için uygulanmayışı ve erkekler lehine gelişmesiyle, kadınlar kendi haklarına sahip çıkmaya ve taleplerini ifade etmeye başlamışlardır (Bele, 2001:95). O dönemlerden itibaren feminist hareketin ve bu uğurda mücadele eden kadınların, eşitsizliğin farkında oldukları ve hakları konusunda bilinçli bir şekilde mücadele ettiklerini görürüz. Kadınlara yönelik eşit hak ve özgürlüklerin temelleri bu dönemde atılmaya başlanmıştır. Demokrasinin de bir gereklilik olarak gördüğü kadın erkek eşitliği nosyonu verilen mücadelelerde temel konulardan biri olmuştur.

Feminizm ve demokrasi geleneği arasında bir bağ olmasa da eşitlik kavramıyla ilgili görüşler öne sürmüşlerdir. Yunan döneminin ilk zamanlarına baktığımızda demokrasi idealinin yüceltildiğini fakat kadın ve kölelerin bu haklardan mahrum bırakıldığını görmekteyiz ya da ilk liberallerin herkesin oy kullanabileceğini düşünmeden eşitlikten bahsetmeleri gibi bir anlayış mevcuttur. Feministler, kamusal alan ve özel alan ayrımının egemen politik güçlerce desteklendiğini ve kadının özellikle kamusal, politik alandan dışlandığını dile getirmişler, kamusal alanın tanımı ve içeriğinin daraltılırken pek çok gereksiz ayrıntının özel alana devredildiğini fark etmişlerdir. Kadınların doğurganlık özelliği, bebek bakımı ve savaşın yıkıcılığı karşısında kadınların yaşlı ve hastalara yönelik bakım ilgisi gibi nedenler öne sürülerek kadının özel alana hapsedilmesi sağlanmıştır (Phillips, 1995:9,12).

1791’de Fransız Anayasası’nın başlangıç bölümü olan on yedi maddelik “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi”nde bireysel özgürlük, düşünce özgürlüğü, inanç özgürlüğüyle ilgili maddelere öncelik verilmiş ve 1793’te, “eşitliği temel hakların başında sayan”, 1795’te de “yurttaşların yasalar önündeki eşitliği”ni belirten değişikliklerle birlikte bildirgenin ilk altı maddesi oluşturulmuştur:

“Madde 1: İnsanlar, hukuksal olarak doğuştan özgür ve eşittirler ve öyle kalırlar, toplumsal farklılıklar ancak ortak yarara dayanabilir.

Madde 2: Her siyasal topluluğun amacı insanın doğal ve vazgeçilmez haklarının korunmasıdır. Bu haklar özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme hakkıdır.

Madde 3: Her tür egemenlik ilkesi, temel olarak millete dayanır; hiçbir organ, hiçbir birey açıkça millettten kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaz.

Madde 4: Özgürlük, başkasına zarar vermeyen her şeyi yapabilmektir. O halde her insanın doğal haklarının kullanılması, ancak, toplumun öteki üyelerine sağladığı aynı nitelikteki haklarla sınırlandırılır. Bu sınırlar ancak yasayla belirlenebilir.

Madde 5: Yasa, yalnızca topluma zarar verici eylemleri yasaklar. Yasa tarafından yasaklanmayan hiçbir şeye engel olunamaz ve hiç kimse yasanın emretmediği bir şey yapmaya zorlanamaz.

Madde 6: Yasa, genel iradenin ifadesidir ve tüm yurttaşların, doğrudan ya da temsilcileri aracılığıyla, yasa yapmaya katılma hakkı vardır; yasa korunurken ve cezalandırırken, herkes için aynı olmalıdır. Yasa önünde eşit olduklarından, tüm yurttaşlar her tür yüksek görev, mevki ve kamu görevi almada eşit durumdadır; erdem ve yeteneklerinden başka aralarında bir ayrım yapılamaz” (Köknel, 2013:125-126).

Görüldüğü üzere “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi”ne göre tüm insanlar doğuştan eşit ve özgürdürler. Ayrımcılık yapılmadan tüm insanların istedikleri göreve, mevkiye gelmelerinde yetenekli olmaları yeterlidir. Yasanın genel bir iradenin ürünü olduğu belirtilmekte fakat o yasanın içeriğini belirlemeye yönelik oy verme ve seçilme gibi en temel haklarından kadınlar mahrum bırakılmakta ve kadınlar sadece erkeklerin belirlediği kurallarla düşünmek ve yaşamak zorunda bırakılmaktadırlar. Uygulamadaki bu aksaklıklar neticesinde kadınlar haklarının ellerinden alındığının, erk kanunlarının kendi hakları olan özgürlüklerini vermeyeceğini idrak etmişler ve bu anlamda haklarını alabilme adına bilinçlenme çabası içerisine girmişler, bu uğurda mücadele etmişlerdir.

Fransız Aydınlanmasının eşitlik, özgürlük ve insan hakları ilkelerine yaptığı vurguyla tanınan ünlü filozofu J. J. Rousseau’nun, o çağda kadını tanımlamasına

baktığımızda da: “Kadının görevi erkeklerin hoşuna gitmek, onlara yararlı olmak, kendilerini onlara sevdirep saydırmak, küçükken büyütme, büyüyünce onlara öğüt vermek, teselli etmek, hayatı zevkli ve sevimli hale koymaktır. Yani kadın, erkeği hoşnut etmek için yaratılmıştır. Kendi başına bir değeri yoktur. Ancak erkekle bağlantı içinde bir değer taşımaktadır. Bu nedenle kadınla erkeğin aynı biçimde eğitilmesi gereksizdir. Kadın özgürlük için değil, ancak erkeğe bağımlılık için eğitilebilir. Ona verilecek eğitim ancak ve ancak kocasının hoşuna gidebilmesi ve çocuklarını eğitebilmesi için gereklidir. Çünkü erkek akıllı kadın ise duyguları temsil eder” (Rousseau’dan Akt. Bele, 2001:96) şeklindedir. Özgürlük ve insan olmanın getirdiği haklar sadece erkeklere ayrıcalık sağlamakta, kadın zevk aracı olarak konumlandırılmakta ve bu görüşlerin kendini aydın olarak nitelendiren entelektüel kesimlerce de desteklendiği görülmektedir. İnsan hakları “insan”dan yola çıkarak hiçbir şekilde ırk, sınıf ayırmadan, cinsiyet ayrımı yapmadan haklar üzerinde yoğunlaşmıştır fakat 16. yüzyılda “kadın insan mıdır?” tartışmaları başlamış 20. yüzyılda da devam etmiştir. O günlerde, insan (homo) kavramının köken olarak “humus”tan yani erkeğin yaratıldığı topraktan geldiği, kadının ise erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı için insan olarak nitelendirilemeyeceği savunuluyordu. 6. yüzyılda başlayan kadının ruhu var mıdır tartışmaları bir şekilde yakın çağlara da sirayet etmiştir. Öyle ki Mısır El Azhar Üniversitesi’nin 1952 tarihli fetvasında kadınlar duygusal varlıklar olduğu için mantıklı kararlar veremezler bu yüzden kadınlar kamu görevlerine getirilmemelidir denilmiştir (Berktaş, 1991:82-83).

1945’te San Francisco’da imzalanan Birleşmiş Milletler Antlaşması’yla “insan hak ve özgürlüklerinin din, dil, ırk, cinsiyet gibi hiçbir ayırım gözetmeksizin sağlanması” maddesiyle kadınların da bir insan olduğu gerçeği üzerinde durulmuş, ayrıca imzalayan ülke temsilcileri arasında ABD, Brezilya, Çin ve Dominik Cumhuriyeti delegasyonlarında bulunan dört kadın delegenin ısrarıyla da antlaşmanın giriş bölümünde insan haklarından ayrı cinsiyete yönelik eşitlik ilkesi de açıkça belirtilmiş, kadın ve erkeğin hakları dile getirilmiştir (Ertürk, 2015:47-48).

İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’nden esinlenerek hazırlanan ve 10 Aralık 1948’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından hazırlanan “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” ne göre tüm insanlar özgür ve haklar açısından eşit doğarlar ve insanlar birbirlerine karşı kardeşlik duygusuyla hareket etmelidirler. Hiçbir ayırım gözetilmeksizin bütün insanlar bu haklardan yararlanabilir. Kişisel güvenlik, yaşama ve

özgürlük hakları mevcuttur. Kölelik tamamen yasaktır. İşkence ya da aşağılayıcı cezalar uygulanamaz. Anayasanın tanıdığı temel haklara aykırı işlemlerde herkesin ulusal yargı organlarına başvurma hakkı vardır. Hiç kimse keyfi bir şekilde tutuklanamaz, sürgün edilemez. Kadın ve erkek evlenme konusunda, evlilik sırasında ve evliliğin sona erdirilmesinde eşit haklardan yararlanır. Aile toplumun doğal ve temel ögesidir, toplum ve devlet tarafından korunur. Düşünce özgürlüğü, düşüncelerini ifade edebilme özgürlüğü, işini seçme ve eşit işe eşit ücret hakkı vardır (Köknel, 2013:126-130).

O dönemin filozoflarından olan Nietzsche (2018b:115) de kadınlarla ilgili olarak, “*Kadın ve erkek tam anlamıyla karşılaştırılacak olursa şu söylenebilir: kadın ikinci rol içgüdüsüne sahip olmasaydı eğer, süslenip püslenme dehasına da sahip olmazdı*” demiştir. Özellikle günümüzde kapitalizmin tüketim çılgınlığına sürüklediği bir dünyada kadınları düşünmeye itecek, ruhlarını doyuracak göstergeler değil tamamen geçici bedensel hazlara yönelik uyarıcıların eşlik ettiği görülmektedir. Uyarıcıların etkisi geçtiğinde tekrar tekrar aynı döngü işlemekte kadın bedeniyle, evinin konforuyla, bakımıyla tüm zamanını özel alanda geçirmektedir. Kadının sadece bedensel hazlarla ve estetikle tanımlanmasının arka planında hangi nedenler var sorgulanmadan kadının bu rollere bürünmüş olmasının tamamen içgüdüsel olarak nitelendirilmesi kolayca kaçmak olarak nitelendirilebilir. “*Cinsel cazibenin kişilikten ve onun bir parçası olan etik değerlerden kopartılması, erkeklere kadınlar üzerinde farklı biçimlerde tahakküm kurma imkanı tanıyor. Erkekler, bu yolla kendileri için daha geniş imkanlara kavuşurken, kadınlar üzerindeki kontrollerini de artırıyor*” (Kocacıçak, 2012:22).

Özel alan/kamusal alan ikiliğinin Antik Yunan döneminde kadın erkek ayrımcılığını ve erkeğin egemen konumunu sürdürebilmesi adına biyoloji üzerinden meşrulaştırıldığı görülmüş ve bugün itibarıyla feministlerin çabalarıyla kadınlık ve erkekliğin inşa edilen bir durum olduğu ve bu sorunu gidermek için de kamusal alana dahil olma çabaları ve bedenlerine sahip çıkmaya yönelik mücadelelerin verildiği görülmektedir. Eski Yunan düşüncesinde; polis (kamusal alan) ile oikos (hane) kavramlaştırmasından kamusal ve özel alan türetilmiştir. Polis, erkeklerin hakim olduğu bir alan hane ise, kadınların ve çocukların yeri olarak tanımlanmıştır. Kadınlar her türlü sosyal iletişim kurabilme noktasından uzaklaştırılmış, kamusal alan özgürlüğün, kendi kararlarını verebilen, kaderini kendi çizen dünyayı değiştirebilme fırsatı verilenlerin alanı iken hane her şeyiyle tanımlanmış, belirlenmiş ve ev içinde kalması gerektiğine inanılmış kadınların alanıdır. Ortaçağ'ın feodal toplumunda ise bu ayrım o kadar net

değildir. Feodal toplumda soylu ailelerde kadınlar da paylaşılan erkten bir nebze de olsa faydalanmışlardır. Ortaçağda, Hıristiyanlıkla birlikte kadının kendisini kiliseye adayıp Tanrının hizmetkârı olarak sunabilmesi ile birlikte özel alan biraz daha saygınlık kazanmış fakat diğer yandan Ortaçağda, kadınların bitkilerden elde ettikleri ilaçlarla şifa dağıtmaları neticesinde cadı olarak damgalanıp yakılma olayları görülmüştür (Günindi-Ersöz, 2015:83-84).

Viktorya döneminde orta sınıf için babalık önemli bir toplumsal kategoriydi. Her ne kadar azınlık olsalar da ekonomi, siyasal güç açısından etkileri 19. yüzyıl ideolojisine ve hukukuna egemen durumdaydı ve yasaları etkileme ve yönlendirme bakımından güçlü durumdaydılar fakat her ne kadar kadınların ve çocukların çalışmasını engelleyen yasalar çıkarılsa da işçi sınıfı ailelerinin aldığı yetersiz ve istikrarsız ücret farkı çok değişmemiştir. Ayrıca “kadının yeri evidir” anlayışı orta sınıf tarafından idealize edilmiş, işçi kesimi bu durumu sendikalarda kullanarak aile ücreti almayı başarmıştır. Bu aileye yönelik bir ideoloji değil aynı zamanda bir toplumsal cinsiyet ideolojisi haline gelmiştir (Gittins, 1985:39). Yirminci yüzyıl başlarında ekonomik anlamda kadınlara karşı “koruyucu” olarak nitelendirilen ayrımcı iş yasaları, onları bir anlamda iş yaşamından dışlamıştır. Mesela, kadınların gece vardiyalarında görev almasının engellenmesi kadınları ağır iş koşullarından korumak adı altında sunulmuştur. Fakat buradaki gerçek etken, kadınların erkek işçilerle giriştiği rekabetten dolayı erkeklerin lehine bir görüş ağırlık kazanmıştır (Özdek, 2016:88).

25 Kasım 1960 tarihinde Dominik Cumhuriyeti’nde Mirabel Kardeşler olarak bilinen üç kız kardeş, ülkelerinde diktatörlüğe karşı mücadele verdikleri için tecavüz edilerek öldürülmüşlerdir. 1981’den itibaren her 25 Kasım bu kadınların anısına “*Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması İçin Uluslararası Mücadele Günü*” ilan edilmiştir.

Kadına yönelik şiddetin ilk gündeme geldiği İngiltere’de eşinden şiddet gören kadınlar için Kadınlara Yardım Sığınağı açılmış ve bu alanda ilk kurumsal hizmet anlayışı devreye girmiştir. 1975 yılında kurulan Ulusal Kadınlara Yardım Federasyonu (Woman’s Aid) 35 gönüllü kadının bir araya gelmesiyle oluşmuş ve şiddet gören kadınlara ve çocuklarına yönelik sığınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve şiddet konusunda yaşananları kamuoyuna aktarma görevi edinmişlerdir. Ayrıca aynı yıl Tecavüz Bunalım Merkezi açılmıştır. Kadınlara ilgili gelişmeler sadece İngiltere’de değil diğer

Avrupa ülkelerinde de gerçekleşmeye başlamıştır. Yine Almanya Berlin’de ilk sığınak 1974 yılında, Fransa’da ve Norveç’te 1976, İsveç’te de 1977 yılında kurulmuştur (Yıldırım, 1998:48-49). 1968 hareketiyle 1970-80’lerde ailede eşitliğe yönelik yasalar çıkarılmış, birçok Avrupa ülkesi ataerkil hükümler içeren maddeleri aile hukukundan çıkarmış, böylelikle ailede baba-koca egemenliğini tanıyan yasalar kullanım dışı olmuşlardır (Özdek, 2016:87).

Modernleşmeyle birlikte cinsiyet olgusu vurgulanan bir konu olarak karşımıza çıkmış ve aydınlanmanın etkisiyle “kadın bedeni” bir yapı bozumuna uğratarak yeniden inşa edilmeye çalışılmış, cinsiyet ve kadınlığa dair tüm söylemler yeniden farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Artık ideal kadın kendi gücünün ve haklarının bilincinde olan ve haklarını yasalara dahil etmek için uğraşan, özgür bir birey olarak tanımlanmaktadır (Toprak, 2009:64). Haklar elde etmek sadece yasalara kanunlara sahip olmak değil aynı zamanda bu hakların somut göstergeleri olarak kullanılabilmelerini de gerektirmekte, kendimiz ve ötekiyle olan ilişkimizde tahakküm edici tavırların, ayrımcılıkların kişilerin güç olarak eşit olmamalarından kaynaklandığı görülmektedir. İnsan hakları ve ayrımcılığın önlenmesi açısından önemli olan, insan ilişkilerinde ötekileştirmenin nasıl inşa edildiği ve nasıl bir tanımlama ile ifade edildiğinin anlaşılmasına dönük bir çözümlemenin yapılmasını içermektedir (Göregenli, 2012:3-4).

Yahudilerin, sabah dualarında, “*beni kadın yaratmayan Tanrı’ya şükürler olsun*” diyerek kadını küçültücü söylemleri, Platonun Tanrı’ya kendisini köle değil özgür bir insan yarattığı ve kadın olarak değil, erkek yarattığı için şükretmesi, Aristo’nun, “*kadın birtakım niteliklerin yokluğundan dolayı kadındır*” sözü ve St. Thomas’ın “*kadın, yarım kalmış bir erkektir, rastlantısal bir varlıktır*” buyurması, (Berktaş, 1991:84) tüm bu bakış açıları kadınların nasıl adlandırıldığı ve tanımlandığıyla ilgili ayrımcılık içeren ve ötekileştiren söylemlerin anlaşılması açısından önemlidir. Kadın mücadelesini başlatanların bugünün kadınları için ne kadar önemli ve anlamlı atılımlar gerçekleştirdiği geçmişe bakılınca daha iyi anlaşılabilir. Özellikle feminist kadınların tarihe yön veren kadınlar olarak verdikleri mücadeleler bugünün kadınlarına rehber olabilecek niteliktedir.

“Feminizm” kadınların kendi karar ve eylemlerini kendileri uygulayabilen birer özne haline gelmelerini temel nokta alan, geçmişten günümüze tarihsel anlamda değişen

teori ve pratiklere sahip bir düşünce sistemidir (Yapar-Gönenç, 2006:65). Feminizm, kadınların hakları için mücadele ederken onlar adına politika yapmaz. Daha çok kadının kendi mücadelesini kendisinin verebilmesi, özne olabilmesi yolunda, tüm kadınların birlik içinde dayanışma sağlanarak var olabilmelerini amaçlar. Kadınlar her türlü farklılıklarına rağmen birbirleriyle ortak ezilmişliklerinden kaynaklanan sorunların çözümü yolunda çıkarlarını politik eylem birliğine dökebilirler. Bu ideal gerçekleşebildiği ölçüde kadınların beden ve emek sömürsünün politik bir özne olma hali ile toplumsal hayatta da dönüşüm geçireceği düşünülmektedir. Bu politik özne olma hali gerçekleşmediğinde elde edilecek olan sadece kavramsal anlamda edinilen evrensel eşitlik, adalet gibi kıstaslar olacaktır (Acar-Savran, 2011:19-20). Kadın ve erkeğin hukuksal açıdan eşit kabul edilmeleri 20. yüzyılda kadınların feminist mücadelede içinde olmalarının getirdiği bir kazanımdır. Fakat 21. yüzyıla geldiğimizde kadın hakları bir insan hakları ihlali olarak çok boyutlu bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Erkek egemen sermayenin hükmettiği kapitalist sistem ve sermayenin erkekler lehine dağıtılması, ekonomik anlamda kadın-erkek istihdamı ve ücretlerde eşitsizliklere sebep olmakta ve bu da kadının sömürülmesini artırmaktadır (Özdek, 2016:85). Dolayısıyla “feministler sadece yasal hakların elde edilmesi mücadelesinde değil, toplumsal, ekonomik ve kültürel düzeyde köklü dönüşümler gerçekleştirme çabasına da öncülük etmiştir. Kadınlar için gerçekleştirilecek köklü değişim ve dönüşüm için önce hane/ev içinden başlamak gerekmektedir. Çünkü ev, kadınlara özgü olduğu düşünülen ‘fedakar ve sadakatli olma’ gibi değerlerin üretildiği ve yüceltildiği bir alan olduğu için mevcut bakış açısında bir dönüşümün de başlangıç noktasını oluşturmaktadır” (Aktaş, 2013:61). Feminist bilinç, kadınların ezilmeleri karşısında farkındalık kazanmalarını ve bu ezilmelerinin ardında yatan temel nedenin doğal bir durumdan kaynaklanmadığını, bunun toplumsal, kültürel bir durum olduğunun anlaşılması ve bu uğurda geleceğe dair vizyon oluşturulup, örgütlenerek mücadele edilmesi gerekliliğinin altını çizmektedir (Berktaş, 2004:4). Kısaca feminizm; “kadının toplumdaki ikincil konumunu anlamaya, onu değiştirmeye ve dönüştürmeye çalışan düşünce ve eylem bütünlüğüdür. Kadın üzerindeki her türlü baskının ortadan kaldırılarak, eşit biçimde yaşam koşullarının sağlanması için başlayan hareket, zamanla toplumsal cinsiyet rollerine değinen ve kadın lehine pozitif ayrımcılığa giden noktalarıyla değişimler yaşamıştır. Kendi içinde de değişen-dönüşen bu hareket aynı zamanda toplum içinde cinsel anlamda “öteki” diye adlandırılan gruplar açısından da olumlu adımlar atılmasına öncülük etmiştir” (Kozlu, 2009:5).

Kuzey Amerika’da kadınlar Avrupa’daki kadınlardan daha önce eğitim hakkına sahip olmuşlar ve dolayısıyla kadın hareketinin hedeflediği iletişim ve değişim açısından belli bir potansiyele ulaşmak bu bölgede daha kolay olmuştur. İlk kadın aktivistler Kuzey Amerika’daki köleliğin kaldırılması ve kadınların ezilmelerinin sona ermesi için mücadele etmişler ve 1848’de 1. Kadın Hakları Kongresi’ni düzenleyerek kadınlar adına çeşitli kampanyalar yapmışlardır. Avrupa’da ise aktivistler çalışan kadınların maaşlarının kocaları tarafından el konulmasını eleştirmişler, kadınların konut sahibi olabilmesi ve çocuklarının velayetini üstlenebilmeleri için mücadele vermişler ve imza toplamışlardır. Yine kadınların 20. yüzyılın başlarında üniversiteye gitmelerine izin verilmesiyle birlikte kadınların kariyerler anlamında ilerleme sağladıkları görülmüştür fakat faşist yönetime sahip çoğu ülkede feminist hareketlerin yasaklanmasıyla birlikte kadınlar gecikmeli de olsa İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yeniden örgütlenme şansı bulmuşlar ve eşit siyasal haklara kavuşabilmişlerdir. Bunlar arasında tam zamanlı bir işe girebilme, boşanma hakkını elde etme ve üniversite eğitimi alabilme gibi haklardan söz edilebilir fakat komünist partilerin müdahalesinden dolayı hep ara ara engellenmişler ve 1989 Sovyet bloğunun yıkılmasına kadar da gerçek bir kadın hareketi oluşumu sağlanamamıştır (Van der Veur vd., 2014:44).

Sanayi Devrimiyle birlikte kentleşme oranı yükselmiş, yerleşme birimi köyden kente doğru bir yayılımı gerektirmiş ve dolayısıyla ailenin gerçekleştirdiği tarımsal faaliyetler artık kamusal alan dediğimiz bölgeye taşınmıştır. Fabrikalarda çalışabilmek için hayvancılık ve tarımdan farklı olarak nitelikli eleman ihtiyacı doğmuş ve bu ihtiyaç neticesinde de okullaşma artmıştır. Kadınların işgücüne dahil olmalarını sağlayan ise ucuz emek olarak istihdam edilebilmeleridir. Kadınlara geleneksel anlamda yüklenen annelik rollerini daha iyi sürdürebilmelerinin yani geleceğin nitelikli işgücü adaylarını yetiştirmek ve kendileri açısından da nitelikli bir çalışan olabilmesi adına kadınların eğitime yöneldiği ve yönlendirildiği de görülmektedir (Yaraman, 2008: s.y.). Ayrıca ucuz emek gücü olarak görülen kadınlar sosyal güvencesiz, tatil olmadan, ağır şartlar altında çalıştırılmışlardır (Tekeli, 2017:60). Bu sebeplerden dolayı çoğu kadının halen ev dışında bir işte çalışmak istemediği, dışarıda bu olumsuz şartlar altında çalışmaktansa evi ve çocuklarıyla ilgilenmek istediği söylenebilir. 8 Mart 1857’yle birlikte New York’da bir tekstil fabrikasında çalışan kadınların “Eşit işe eşit ücret” talepleriyle ilk kadın hareketi başlamış ve 52 yıl sonra Danimarka’nın Kopenhag şehrinde düzenlenen “Kadın Sosyalist Enternasyonal” toplantısında da 8 Mart’ın her yıl

kadınlar günü olarak kutlanması yönünde karar alınmıştır (Köşgeroğlu, 2010:63). Clara Zetkin'in önerisiyle 1911 yılında Almanya ve 1912 yılında Fransa ve ardından Hollanda ve İsveç'te Mart ayının ilk haftası "Uluslararası Kadınlar Günü" olarak kutlanmaya başlanmıştır (Kozlu, 2009:4). Birleşmiş Milletler'in 1975'ten 1985'e kadarki on yılı Kadın On yılı ve 8 Mart'ı da Uluslararası Kadın Günü ilan etmesiyle 8 Mart da meşrulaşmıştır. Artık sadece emekçi kadınların ve feministlerin kutladığı gün olmaktan çıkarak tüm emekçilerin, kadınların bayramı oldu. 12 Eylül öncesinde sosyalist kadın örgütleri tarafından emekçi kadının yaşadığı çifte sömürünün konu edinildiği gösteri ve toplantılarla kutlanan 8 Mart Kadınlar Günü 1980 sonrasında tüm emekçi ve her katmandan ezilen kadının kurtuluş mücadelesinin simgesi olarak kutlanmaya devam etmiştir (Öztürk, 1988:20-21).

Mary Wollstonecraft'ın "Haklar Savunusu" feminist teorisinin en eski dönemlerinden itibaren geçerliliğini koruyan bir metin olma özelliğini taşımaktadır. Wollstonecraft, kadının erkeğin hizmetinde bir köle gibi ikinci planda kalmasının nedeni olarak, toplumun kadının erkeğe hizmet etmesi gerektiği yönünde verilen eğitimin etkili olduğunu belirtir. Oysa akılcı bir eleştirel düşünmeyle insanın sorgulayarak özgürleşeceğine ve uygun bir eğitimle de kadının bir erkeğe köle misali hizmet etme rolüne başkaldıracağını, boyun eğmeyeceğini anlatır (Donovan, 2016:39-34). Kadınların almış olduğu eğitim ve toplumun yönelimi kadını arzu nesnesi haline getirmiş, kadınlar güzellikleriyle uğraşmaktan, evlilik peşinde koşmaktan kendilerini geliştirememişler ve bir gün güzellikleri tükendiğinde yararsız, önemsenmeyen bir varlık haline gelmişlerdir. Kadınlar bu tür zevkler peşinde hayatlarını heba ederek ömürlerini tüketirken kendilerini saygın bir konuma yükseltecek akli konumlardan mahrum kalmakta ve bu şekilde erkeğin gönlünü hoş etmeye, sadece kendini beğendirmekle tatmin olmaya çalışarak kendi ruhlarının ölümsüzlüğünü yok saymaktadırlar (Wollstonecraft, 2012:14, 45). O yıllarda maalesef ne Wollstonecraft'ın kadınlarla erkeklerin eşit eğitim alma, meslek sahibi olma, yasalar önünde haklara sahip olma isteği ne de başka kadınların talepleri hiç birisi gerçekleştirilmedi. Hatta kendilerini ifade ettikleri ve isteklerini dillendirdikleri için idam edilen kadınlar dahi oldu. Sonuç itibariyle o devirler kadınların 'insan' olarak tanımlanmadığı, sadece evinin içinde bir değerinin olduğu yıllardı. Kanunen vatandaş, yurttaş bile sayılmıyorlardı (Bele, 2001:96-97). Hatta Olympe de Gouges 1791'de "Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi"ni ilan ettiği ve kadına yasak olan politika alanında var olmaya çalıştığı için

devrimci mahkeme tarafından giyotinle idam edilmiş kadınlardan biriydi (Berktaş, 2003:40-41).

Feminist mücadelenin 3 farklı dalgada incelendiği görülmektedir. Birinci dalga, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın başı, ikinci dalga 1960 ve 70'ler ve üçüncü dalgada 1980'lerden günümüze kadar olan dönemleri içine almaktadır.

3.1.1. Birinci Dalga Feminizm

19. yüzyıldan 20. yüzyıla dek süren bu dalgada kadınlar daha çok eğitimde, siyasette, mülkiyette erkeklerle eşit haklara sahip olma adına mücadele etmişlerdir. Liberalizmin “birey” anlayışından yola çıkan liberal feminizm kadını da erkek gibi bir “insan” olarak tanımlamış aynı hakları talep etmiştir. Bu dönemde eğitilmiş kadınların ev içi rol tanımlamalarına karşın yazınsal faaliyetler, yürüyüşler, açlık grevleri ve protestolar gerçekleştirilmiş öncelikle politik başarılar imza atılmıştır (Jarvis vd., 2015:98). İçerdiği farklı bakış açılarıyla hareket daha dinamik nitelikler kazanmış kadının hane içinde konumlandırılıp, erkeğin denetiminde olması gerektiği inancı sorgulanmıştır (Örnek, 2015:107). Kadınları ötekileştiren ve aşağılayan kanunlar değiştirilmiş, kadınların medeni ve siyasal hakları, eğitim ve çalışma hakları kazanılmış ve birçok ülkenin aile hukuku gözden geçirilerek kadın erkek eşitliği yönünde reformlar gerçekleştirilmiştir (Özdek, 2016:86). Bu bağlamda her iki cinsiyetin bir arada eğitim alma hakkı yasalar tarafından sağlanmış ve Dünya savaşları sonrasında kadınların ekonomik hayatta yer almaya başladıkları görülmüştür. Ayrıca kadınlara seçme ve seçilme hakkının yanı sıra miras, evlenme ve boşanma konusunda da eşit haklar sağlanmıştır. (Yaraman, 2008: s.y.).

Kadınların siyasal eşitlik için başlattıkları eylemlerden biri de Sufraj Hareketidir. Sufraj, Latince oy anlamına gelen suffragium kelimesinden türemiştir ve oy verme hakkı ya da seçme hakkı anlamına gelir. Sufraj Hareketi evrensel olarak tüm dünyada yankı bulmuş bir siyasi seçme ve seçilme mücadelesi için “suffrajist”lerin başlattığı ve grev, konferans ve yayınlar aracılığıyla sürdürülmüş bir eylemdir. 1903 yılında kurulan Kadınların Sosyal ve Politik Birliği grubu ise bu eylemlerin daha çok sokakta gerçekleştirilmesi yönünde daha radikal yöntemlere sahip “sufrajet”lerdi. Yaptıkları eylemler arasında açlık grevi, kendilerini parmaklıklara zincirlemek, duvarlara slogan yazmak, boş binaları ateşe verip yeri geldiğinde tutuklanmayı göze alarak eylemlerde bulundular (Saygılıgil, 2016:21-22).

Liberal feminizm kadının özgürleşmesini kamusal alan olarak tanımlamış fakat belirlenmiş dikotomileri aşamamıştır. Yasalar bazında eşit olan kadınlar ev içi konumlarını değiştirememişler, yeniden üretim alanındaki sorumluluklar kadınların üzerinden sürdürülmeye devam etmiştir. Ayrıca kuramsal ve politik manada ataerkil yapılar ve ilişkileri sorun olarak dillendirmemişlerdir (Güneş, 2017:246).

3.1.2.İkinci Dalga Feminizm

Liberal feministler, sosyal ve ekonomik alanlardaki eşitsizliklere yoğunlaşırken radikal feministler, ataerkil yapıların baskıcı yönlerine, kadınların özgürlüğünü kısıtladıkları ve şiddete neden oldukları gerekçesiyle ataerkil yapıların yok edilmesi gerekliliğine değinmişlerdir (Taş, 2016:173). “Kişisel olan politiktir” ve “bütün kadınlar kız kardeştir” sloganlarının hakim olduğu bir dönem olan ikinci dalga feminizm, kadınların evrensel olarak kız kardeş olduklarını çünkü erkeklerin kadın bedeni üzerinde egemenlik kurması ve bu anlamda her kadının gerek ev işleri, annelik gerekse pornografi ve tecavüzdten dolayı ezilmekte olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Kişisel olan politiktir çünkü kadın bedeninin egemenlik alanı olarak kullanıldığı en yoğun alan özel alan/ev içi alandır denilmektedir. Küçük kadın gruplarıyla bilinç yükseltme çalışmaları yapılmış ve kadının ezilmesinde en büyük etkenin erkek egemen yapı olan ataerkillik olduğu belirtilmiştir ve kadınların hangi ırk, dil, dine mensup olursa olsun bir şekilde bu sömürüden payını aldıklarını ifade etmişlerdir. Ataerki kavramı bu hareketin siyasi aracı haline dönüşmüştür (Güneş, 2017:246). “Kişisel olan politiktir” ifadesinde aile içinde de bir güç mücadelesi ve hiyerarşik ilişkilerin olduğunu yani evde, aşk ilişkisinde, iktidar varsa bu evlilik kurumunun politik olduğunun bir göstergesidir yaklaşımını benimsemişlerdir. Bu durumda aile içinde yaşanan şiddet olayı özel bir mesele olarak görülemez, bu tamamen toplumun kadın-erkek eşitsizliği anlayışının aileye olan bir yansımasıdır (Saygılıgil, 2016:29-31). Özel alana bu şekilde bakmak kadınlara, olgulara salt “kişisel”, “duygusal” ve “psikolojik” ve sonrasında giderek “doğal” gibi görünmeye başlayan şeylerin yeniden bir tanımlamayla görünenin arkasındaki gizli yapıları ortaya çıkarmaya yaramıştır. Kadınların ev içi emeklerinin sorunsallaştırılması, evlilik içi tecavüz, annelik ve ev kadınlığı üzerinden tanımlanan kadınların ücretli iş ve politika alanında istenilen anlamda yer alamayışları arasındaki bağlantının kurulması ve erkek egemenliğinin işleyiş biçiminin hangi mekanizmalarla gerçekleştiğinin araştırılması aslında doğal denilen birçok tanımlamanın altındaki inşaya dayalı ideolojileri göstermesi açısından önemli gelişmelerdir. Medeni

Kanun'daki yeni mal rejimi gibi kazanımlar, siyasi partilerden talep edilen kadın kotasıyla ilgili mücadeleler, sığınak talepleri, kadınların savaş ve militarizm karşıtı çıkışları gibi hareketin mücadele ettiği bu olgulara özel alan/kamusal alan arasındaki bağlantılar yoluyla ulaşılmıştır (Acar-Savran, 2011:255-256). Ayrıca doğum kontrolü ve kürtajın yasallaşması için mücadeleler verilmiş, cinselliğin sadece üreme amaçlı olmayacağı aynı zamanda güvenli seks için de gerekli bir eylem olduğu ifade edilmiştir. Birinci dalganın gerçekleştirdiği kadın hareketleri sonucunda kadın erkek eşitliği yasal olarak sağlansa da toplumda egemen olan erkek üstünlüğü tartışılmamış, kadının erkek gibi olması yönünde bir çaba verilmiş fakat erkek iktidarı sorgulanmamıştır. İkinci dalga içerisinde “Difference Second Wave Feminism” denilen farklı bir grubun fikirlerinin hareket içerisinde çok itibar edilmediği görülmektedir. Bu grubun söylemi eşitlikten ziyade farklılık içeriyor olmasıydı. İkinci dalga feminist hareketten ayrıldığı nokta kadınları homojen bir bütün olarak görmemeleri ve kadınların da kendi içinde birçok farklılığı barındırdığı görüşüydü. Afrikalı, Asyalı, beyaz, işçi veya lezbiyen kadınların farklı şartlar altında farklı taleplere sahip olduklarını vurgulamışlardır. Böylelikle ikinci feminist dalga farklı kimlikleri de içeren bir hareket haline gelmiştir (Örnek, 2015:114).

20. yüzyılda ikinci dalga reform hareketleri başlamadan önce “üniversiteler ve bazı öğrenim kurumları”nın kadınların hizmetine sunulmaması, bazı meslekleri yapmalarına izin verilmemesi, erkeklerin aile ve kadın üzerinde yasal olarak hak sahibi olmaları gibi nedenlerden dolayı kadınlar hak arayışlarını sürdürmüşler ve sonunda 20. yüzyılda boşanma hakkı, evlenecekleri erkekleri kendilerinin seçmesi ve erkeklerle eşit oranda miras paylaşımını sağlayan medeni hakları elde etmişlerdir (Özdek, 2016:86-87).

Simone de Beauvoir'ın görüşlerinin etkili olduğu bu dönemde Beauvoir, annelik kavramıyla ilgili olarak kadının anne olmasının bir sorun olmadığını sadece kadının anne olması yönünde dayatılan baskıya ve kadınların bazı zor şartlar altında bu duruma maruz bırakılmalarına karşı olduğunu belirtmiştir fakat anneliğin kadının yaşamının özgür olmaması, bir mesleğinin bulunmaması ve politik açılardan kritik yaşam koşulları içerisinde olmasından dolayı kadın için gereken özgürlük ve saygınlıkla bağdaşmayacağını düşünmektedir (Romero, 1990:134). Ayrıca kadını, başlı başına öteki olarak kendini oluşturma hakkı ya da imkanı olmaksızın erkeğin ötekisi olmaya zorlayan en alt seviyedeki kadın statüsünden kurtarmak için çabaladığı görülmektedir

(Kristeva, 2016:16). Kadının yaşam için gereken asgari şartları sağlayamadan, kendi ayakları üzerinde duramadan sadece buna mecbur hissettiği, erkeğin ve toplumun anneliği dayatması sonucu anne olmayı istemesini eleştirmiş öncelikle kadının kendisinin her anlamda güçlü ve kendine yeten özgür bir birey olma yönünde çaba göstermesi gerektiğini belirtmiştir.

Geçmişten bugüne var olan geleneksel ataerkillik ve cinsiyetçilik halen değişime karşı direnmektedir. Kültürel bazda bir değişim olmadığı müddetçe de yasaları zorlayacağı, sınırlayacağı görülmektedir. Radikal feministlerin çabaları da bu yöndedir. Liberal feministlerin çalışmalarını önemli bulmuşlar, değerli görmüşler fakat sadece yasalar önünde biçimsel eşitliğin yeterli olamayacağını düşünmüşler, bu yüzden de hem yasa karşısında cinsler arası eşitlik hem de cinsler arası gerçekleşen iktidara dayalı eşitsizliklerin niteliğini ortaya çıkaran söylemler geliştirerek farklılıkları da içine alan yaklaşımları öne çıkarmışlardır (Berktay, 2003:45-46).

3.1.3.Üçüncü Dalga Feminizm

Kadınların, yıllarca sürdürdükleri mücadelede hukuksal eşitlik ön plandayken 19. ve 20. yüzyılda, cinsiyete dayalı ayrımcılığın kaldırılmasına yönelik talepler başlamıştır. Sırf kadın oldukları için birçok alanda dışlanan kadınlar bunun bir haksızlık olduğu söylemiyle kamusal alanda var olma, siyasi ve sosyal alanda eşitlik taleplerini dile getirmişlerdir (Yaşar-Coşkun, 2013:79). 1990'larla birlikte üçüncü dalga feminizm denilen “yeni feminizm” ortaya çıkmış ve cinsiyetlerin ortaklaşa paylaşacağı amaçlardan çok bireyselliğe dayanan, farklılığı ortaya çıkarmaya çalışan bir görüş hakim olmuştur (Jarvis vd., 2015:99). Özellikle kimlik, cinsellik, toplumsal cinsiyet konuları üzerinde çok durulmuş, tecavüz, evlilik içi tecavüz gibi kavramlara yoğunlaşmış ve erkek egemen zihniyet sorgulanmıştır.

Modern toplumlarda bireyin yaşamını zenginleştiren sahip olduğu birçok kimlik gelişmiş, kişi kendini içinde bulunduğu koşullara ve ihtiyaçlara göre farklılık ve özerk olma hali ile tanımlamış ve hazır kalıplardan oluşan sosyal kategori ve modelleri benimsemeye edilgen bir konumda değil onları dönüştürüp kendi tanımlamalarıyla var eden aktif bir tutum sergilemiştir (Aktaş, 2013:57).

Özetle feminizm kadın ile erkek arasındaki güç ilişkilerinin değişmesi ve eşitlik yönünde mücadele veren siyasi bir hareket olarak kabul edilebilir.

3.2.Türkiye’de Kadın Hareketinin Gelişimi

Türkiye’de kadın hareketinin gelişimine bakıldığında kadın olmanın ekonomiden aileye, eğitimden meslek seçimine, politikadan topluma birçok alanda eril düşünceye göre şekillendiği söylenebilir. Türk toplumunda kadın olmak tarihsel anlamda farklılıklar içermekle birlikte eski Türklerde kadın olmakla İslamiyet’in kabulü ve bu doğrultuda Arap kültürünün benimsenerek kadının ikincilleştirilmesi yönündeki bakış açılarıyla kadın erkek arasındaki eşitsizliklerin belirlendiği söylenebilir. 60’lar ve 70’lerde başlayan kadın hareketi, 1980’lerden itibaren giderek yükselmeye başlamış kadınlar hak ve özgürlüklerine sahip çıkma adına çeşitli eylemler, kampanyalar gerçekleştirmişler ve seslerini duyurmaya başlamışlardır. 1990’lı yıllardan itibaren de örgütlü olarak gelişmeye devam etmişlerdir. Uluslararası birliklerin imzaya açtığı bildiriler ve sözleşmelerle cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramları harekete yön vermiştir. Sonrasında üniversitelerin kadın araştırma merkezleri, kadın kütüphaneleri, kadına yönelik yayınlar, sığınma evleri gibi oluşumlar ortaya çıkmıştır.

Kadınların özgürlüğü hususunda, temel insan hakları ve hürriyetleri mevcutken üstelik geliştirilmeye çalışılıyorken ayrıca bir kadın haklarından bahsedilmemesi gerektiğini belirten Kodaman (1980:134) zaten bütün insanların özünde hürriyet eşitliği ve bu hürriyeti kullanma eşitliğinin olduğunu; tüm insanların özgürlüğü nasıl ki kısıtlanıyorsa kadınların özgürlüklerini kullanmada da kısıtlamalar olması gerektiğini, bu özgürlüğün sınırını çizen şeyin ise toplumun kültürü ve manevi değerleri olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca başka bir kültürün değerlerinin diğer bir toplumdaki kadının kurtuluşu için kullanılmaması gerektiğini çünkü her toplumun ve o toplumun kültürünün kadını kurtuluş şeklinin ve özgürlüğünü verme şeklinin farklılıklar içereceğini ifade etmektedir. Fakat kadının özgürlüğü ve haklarına yönelik söylemlerin öne çıkarılmasında etken olan temellendirme yasal hakların uygulanmaması, kadını ötekileştiren örf ve adetlere kutsallık atfedilerek geleneklerin devamlılığının sağlanması ve bu bağlamda kadının ezilmesi gibi faktörler olduğu için kadın özgürlüğünü ayrıca ele alma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kadınların kendi bakış açılarıyla oluşturdukları bu mücadelede kadınların özel alana çıkışlarıyla birlikte eril zihniyetin zaman zaman karşı atak olarak direnç oluşturduğu görülmekte bu da kadın ve erkeğin eşit olduklarından ziyade bu özgürlüğün sınırlarını belirleyenlerin erkekler olduğunu göstermektedir.

Tarihin bazı dönemlerinde kadınlığın durumuyla ilgili çeşitli yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Örneğin Mezopotamya'da kurulan medeniyetlerden en eskisi olan Sümerler kimi araştırmacılara göre M.Ö. 4000'lerde Orta Asya'dan Mezopotamya'ya gelmişler ve eski Türklerle akrabadırlar. Siyasi ve toplumsal yaşam olarak da eski Türklere benzemektedir. Aile kurumlarına bakıldığında, emek ve sadakate önem verdikleri, aileye duydukları saygıdan dolayı tek eşliliği zorunlu hale getirdikleri ve boşanmayı zorlaştırdıkları görülmektedir. Erken dönem tarım toplumlarında görüldüğü gibi, erkekler ve kadınlar arasında cinsiyete dayalı bir statü farkı yoktur (Saygın, 2017:1-8).

Antik Yunan Kültüründe kadınlar erkeklerden daha az itibar gören varlık konumundaydılar. Havva'nın görüntüsü olarak kabul edilen Pandora, kötülüğün başlangıç sebebi olarak görülmekte, hastalıkların salgınların sebebi olarak kadın suçlanmaktadır. Savaşçı bir toplum oldukları için de eğitimde de farklılıklar oluşmuş, erkekler savaşçı bir birey olarak yetiştirilirken kadınlar annelik ve ev içi roller konusunda eğitim almışlardır. Evlenme ve boşanma konularında kararları erkekler alır kadına bu konuda söz hakkı verilmezdi. Tek taraflı olarak erkek dilediği zaman eşini herhangi bir nedenden dolayı ya da kadının kısır olması gibi bir durumda boşayabilmektedir (Karaaslan, 2014:163-165).

Roma döneminde kadınlar açısından kısıtlamalar doğum yapmasıyla birlikte başlamaktadır. Kadın, doğan tüm erkek çocuklarını ve ilk doğan kız çocuklarını büyütebilir fakat diğer doğacak kız çocuklarında cahiliye devrinin uygulamaları devreye girebilmektedir (Palaz-Erdemir, 2016:4).

Çinlilerde ise kadın insan olarak görülmediği için bir isim bile verilmezdi. Bir, iki, üç gibi rakamlarla seslenilirdi. Kadının kıskanç olması, çok konuşması ve çocuğu olmamasından dolayı erkekler rahatlıkla eşlerini boşayabilirdi. Eşine kötü davranan kadının cezası yüz sopa olarak belirlenmişti. Kadınlar küçük yaşta ayaklarını ezdirir ve ayak parmaklarını aşağı doğru kıvrıttırdı. Bu evinde olacağının, gezmeyeceğinin bir garantisi olarak erkeğe sunulmuş bir iyi niyet göstergesiydi (Özdener, 1988:227-228).

Eski Hint toplumunda da kadının evlenme ve miras konularında belli bir hakları yoktu. Manu kanunu, kadını çocukluğunda babasına, evlendiğinde kocasına, kocasının ölümü halinde ise aileden varsa erkek çocuğu yoksa da kocasının akrabalarından bir

erkeğe bağımlı olmasını istiyordu. Vedalarda kadın kasırğa, zehir ve yılandan daha kötü bir yaratık olarak tasvir edilmiştir (Sarıkoşuncu, 1999:114).

Cahiliye dönemi olarak bilinen İslamiyet'ten önceki Arap döneminde erkek kadına üç kez “boş ol” dediği anda boşanma gerçekleşirdi. Erkeğin istediği kadar kadınla evlenebilme hakkı vardı. İslamiyet'le birlikte bu durum eşlerinin izni olması şartıyla sınırlandırıldı ve bakabileceği kadar kadınla evlenmesi ayrımı kondu. Yine yaygın olan adetlerden biri kız çocuklarının aileye bir yük olarak görülmesinden dolayı diri diri toprağa gömülerek öldürülmeleri idi. Dolayısıyla İslamiyet'in gelmesinin kadınların hakları konusunda olumlu gelişmelere neden olduğu söylenebilir.

İslamiyet öncesi toplumlarda göçebe veya yerleşik düzene geçip geçmedikleri fark etmeksizin kadınların ata binip, kılıç kuşandığı, hayvancılıkla uğraştığı ve mevsim şartlarına göre giyim kuşamını belirlediği görülmektedir. Hukuki açıdan da erkeklerle eşit kabul edilen kadınlar mülk sahibi olabilmekte ve kale muhafızı, vali, elçi gibi mesleklerde de görülebilmektedir. Böylelikle kadının ekonomik anlamda da özgür olduğu anlaşılmaktadır (Yapar-Gönenç, 2006:72). Kadınların ev işleri ve çocuk bakımı gibi bilindik rolleri haricinde binicilikte usta oldukları, savaşçı özelliklerinin olduğu bilinmektedir. Toplumun bütün alanlarında erkekle birlikte yer alarak, ortak kararlar veren kadınların aileden devlete kadar tüm işlerde söz hakkına sahip oldukları görülmektedir. Anadolu Selçukluları döneminde Ahi teşkilatının kadınlar kolu Bacıyan-i Rum Teşkilatı, kadınların toplumun sosyal, ekonomik, siyasi ve askeri hayatında yer aldıkları konumları göstermesi açısından önemlidir. Osmanlı'nın ilk zamanlarında kadınlar, dokumacılık, tarım gibi alanlarda faal durumdalardı (Sucu, 2013:110). Kadınlara verilen önemli göstergelerinden biri İslamiyet öncesi Türk kültüründe Tanrıçaların olması ve en güçlü Tanrıçanın da “Ana Tanrıça” olmasıdır. Ayrıca Göktürklerde yine devletle ilgili sözleşmelerin, belgelerin Kağanın karısı Hatunla birlikte imzaladığı bilinmektedir. Ataerkil bir aile yapısının hakim olduğu eski Türk toplumunda çocuklar arasında cinsiyet ayrımcılığı yapılmamış, kız çocukları utanılacak bir varlık olarak görülmemiştir. Evleneceği erkeği kendi seçebilmekte ve evlenirken baba evinden mirasta hakkına düşen payını alarak çıkmaktadır. Ev ve servet karı kocanın ortak mülkü olarak kabul edildiği için eşinin ölümüyle birlikte mülkler kadına geçmektedir. Kadınlara boşanma hakkı da sağlanmıştır (Telliöğlü, 2016:221-222).

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde eski Türk adetleri geçerli olduğu için kadınların toplum içinde saygın ve eşit olarak yer aldıkları görülmektedir. Fakat Arap ve Fars kültürünün sirayet etmesiyle kadının statüsünün düştüğü gerek İslamiyet'in etkisi gerekse Bizans ve İran geleneklerinin etkisiyle kadının sosyal hayattan dışlandığı görülmektedir (Çelik, 2015:1). Kadınlarda çarşaf ve peçenin kıyafet olarak yaygınlaştırılmasıyla ülkenin her yerinde bu tarz kıyafet kural haline getirilmiş, bu konuda fermanlar çıkarılmıştır (Kurnaz, 1991:XIII). III. Osman zamanında kentli kadınlar, sokağa çıkmak istediklerinde sade giyimli ve örtülü olmaları beklenirdi. Yasağa uymayanlar III. Osman'ın emriyle denize atılıp boğdurulurdu. Tanzimat'la birlikte bu anlayış biraz değişmiş, belli ölçülerde hoşgörü gösterilmiştir (Güzel, 1996:20).

Meşrutiyetin ilanıyla birlikte kadınlar toplum hayatına katılarak ekonomik anlamda kendilerine yer edinmeye başlamışlar ve çeşitli basın faaliyetlerinde bulunmuşlar, dergiler çıkarmışlardır. İttihat ve Terakki partisinin kadınları parti içine dahil etmesiyle birlikte kadınlar daha aktif rol almaya başlamışlar ve çalışan kadınlar kurdukları dernekler aracılığıyla kadınlara yardım amaçlı paralar toplamış ve bu paraları kadınların eğitiminde ve kadın haklarını savunma amaçlı alanlarda kullanmışlardır (Konan, 2011:164).

Milli mücadele dönemiyle birlikte erkeklerin savaşa katılması neticesinde kadınlara işçi ve memur olarak ihtiyaç hissedilmeye başlanmış kadınlar sosyal hayatın içine bir nebze de olsa dahil olmuşlardır. Cephe arkasında veya bilfiil cephede savaşan kadınlar olmasına rağmen tam anlamıyla ülkenin her yerinde kadınların toplum içinde yer almasının hoş karşılandığı söylenememektedir. Bunun için Cumhuriyet dönemine kadar beklemek gerekecektir çünkü eşitlik, demokrasi, insan hakları gibi varoluş amacına yönelik sorgulamaların başlamasıyla kadınlara verilecek haklar geniş bir yelpazede gerçekleşecektir.

Cumhuriyet Dönemi ile birlikte modernleşme çabalarının arttığını ve uygulamaya geçildiğini görmekteyiz. Osmanlı Tanzimat Döneminden itibaren başlayan gelişmeler, atılan adımlar en çok Cumhuriyet Döneminde çoğalmış ve gerçek anlamını bulmaya başlamıştır. Toplumun her anlamda ekonomide, siyasette ve kültürel konularda özellikle değişimi hedeflenmiştir. Kadın-erkek eşitliğine yönelik önemli adımların atılmasıyla birlikte birçok Batılı ülkelerden önce kadına seçme ve seçilme hakkı

verilmiş tüm bunlar laik bir sistemde aydın kesimin çabalarıyla gerçekleşmiştir (Acar, 2010:15-16). Kadınların bu sosyal ve siyasal haklarına kavuşmaları aşamalı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanununu hayata geçirmiş ve böylelikle toplumdaki tüm bireylerin eğitiminin önemli olduğunu ancak bu şekilde bir ilerleme ve kalkınma sağlanabileceğini düşünmüştür. 4 Nisan 1926'da yürürlüğe giren Medeni Kanunla birlikte erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi yasaklanmış, evlenme ve miras hukuku konusunda kadın, erkekle eşit hale gelmiş, dini nikah yerine resmi nikah şartı getirilerek kadın sadece evlilik sürecinde değil sonrasında da ekonomik ve hukuksal yönden garanti altına alınmıştır. 3 Nisan 1930 tarihinde kadınlar belediye seçimlerine katılmışlar ve 5 Aralık 1934'de de milletvekili seçimlerinde kadına seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır (Sarıkoyuncu, 1999:121). Ancak geçmişten gelen avantajlar günümüz insanınca geliştirilememiş ve kadınlar toplumda henüz istenilen seviyeye yükseltilememiştir (Karınca, 2010:XVIII). Atatürk'ün gerçekleştirdiği inkılapların çoğunun kadınlara yönelik olduğu görülmektedir. Özellikle eğitimle ilgili düşüncelerinde bir toplumun yarısının aktif diğer yarısının da atalette bırakılmasıyla toplumun bozulacağını; toplumun gerektirdiği fen ve ilim gibi kazanımların tüm kadınlar ve erkekler için geçerli olması gerektiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda bir toplumun medeniyet durumunun anlaşılmasında o ülkede kadınlara nasıl davranıldığının bir göstere olacağına dikkat çekmiştir (Bilgin, 2001:20).

Türkiye'de kadın hareketi aslında 1980'lerde değil Osmanlı'nın son zamanlarında başlamıştır. 1980'lerde daha çok keşfedildi diyebiliriz. Osmanlı kadınları 1870'lerden itibaren "söz söyleme hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı ve aile içinde saygın bir yer edinme hakkı, poligaminin ilgası, tek taraflı bir erkek hakkı olan boşanmanın kısıtlanması" gibi nedenlerden dolayı mücadele ettiler. Kitaplar yazdılar, dergiler yayımladılar, dernekler kurdular. Tanzimat döneminde yapılan reformları savundular fakat aynı zamanda reformcuların tutucu olmalarını eleştirdiler. Yirminci yüzyıl başlarında çeşitli feminist dernekler kuruldu, mücadele gittikçe şiddetlendi. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte kadınlar siyasal olarak geliştiler ve Jön Türk iktidarı zamanında üniversitede okuma, memur olma ve fabrikada işçi olarak çalışma hakkı kazandılar. 1917 Aile Kararnamesi ile poligami ve boşanma hakkı ile ilgili gelişmelerden yararlandılar (Tekeli, 2017:337-338). Cumhuriyet sonrasında kadınların hakları alanında mücadelede etken olan AB uyum yasalarıyla uyum içinde

kadınlara yönelik hakların elde edilmesi, yasaların değiştirilmesi gibi gelişmelerle birlikte sağlanmıştır. Cinsiyetler arası eşitsizliğin giderilmesi, karar alma mekanizmalarında kadın ve erkeğin dengeli bir şekilde konumlandırılması, ev içi sorumlulukların ortaklaşa gerçekleştirilmesi, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması, kadınların ve kız çocuklarının eğitim hakkı, kadınların işgücüne katılımının artırılması yönünde hedefler belirlenmiştir.

Türkiye’de kadına yönelik şiddetle ilgili kadın hareketlerinin başlamasında itici olan olay 1987’de hamile olduğu halde eşinden dayak yiyen bir kadının boşanma talebini reddeden Çankırı’lı bir yargıcın kadına “*kadının sırtını sopasız, karnını sıpasız bırakmamak gerek*” sözlerine duyulan tepkiydi ve bundan sonra kadınlar şiddete karşı seslerini daha çok yükseltmeye başlamışlardır. Böylelikle kamusal alanda seslerini duyuran kadınlar 1990’larda kendi çabalarıyla sivil toplum kuruluşlarını oluşturmuşlar ve devleti de kadına yönelik şiddet konusunda somut adımlar atılması yönünde işin içine katmışlardır (Altınay vd., 2007:17).

Çankırı’daki olaydan sonra başka bir davada hakimin “*sen kayınpederinin yanında konuşamazsın*” diyerek bir kadını azarlaması, Tekirdağ’da bir komiserin ilişki kurdukları kişilerin adlarını verdikleri için tele kızlara ateş ederek ağır yaralaması, kendisini uykudan uyandırmak için seslenen karısına tokat vurarak düşüp ölmesine neden olan adamın 1 yıl haptisten sonra serbest bırakılması vb. gibi” olaylar da gerçekleşmiştir. Dayağa Karşı Kampanya, İstanbul’dan sonra Ankara’da da gündem olmuş, kadınlar dayağa karşı çıktıklarını ve Anneler Gününde bu konuyla ilgili eylemler yapacaklarını duyurmuşlardır. Anneler gününde kadınlar, “*Bugün Anneler Günü, tüm kadınlara geçmiş olsun*” diyerek basın bildirisi dağıtmışlar ve başka bir grup kadın da “*annenizi seviyor, karınızı dövüyor musunuz?*” sorusunun olduğu rozetler takarak dayağa karşı tepkilerini ortaya koymuşlardır (Filiz K, 1987:7).

Duygu Asena’nın 1986 yılında Anneler Derneği’nin “yılın annesi ve kadını” seçtiği, Başbakan’ın eşi ve Türk Kadını Tanıtma ve Yükseltme Vakfını kurmuş olan Semra Özal’a Türkiye’de kadınların dayak yemesi sonucunda “kadın evleri” açılması hakkında ne düşündüğünü sorduğunda alınan cevap şöyledir:

“Şimdi, tabii, her memleketin örf ve adetleri, şartları çok değişik. Avrupa’daki bir kadının kocasından bir tokat yemesi hadisesiyle, bizim Anadolu’da bir kadının tokat yemesi hadisesini çok ayrı vaz etmek lazım. Bunu bir tutamayız. Onun için bizde kocasından dayak yemiş bir kadın

için böyle bir yer açarsak kabul edilmez, hoş görülmez” (Asena’dan akt. Tekeli, 2017:256).

Semra Özal, Türkiye’de kadınların dayak yemesini doğal karşılamakta aynı zamanda Avrupalı bir kadınla Türk kadını arasında da fark olduğunu söylemektedir. Avrupalı kadın dayak yemez fakat Türk kadını için bu normaldir anlayışının kadın hareketinin en yoğun olduğu bir dönemde dile getirilmesi kadın hareketinin ehemmiyeti açısından önemlidir. 1988 yılında dayak yiyen kadınların anlatımları ve feministlerin bu bağlamda şiddet konusunda yaptıkları yorumlamalara dayanan “Bağır Herkes Duysun!” adlı çalışma kendi alanında yayınlanmış ilk çalışma olmuştur (Arıkoğlu-Ündücü, 2016:9).

İlerleyen yıllarla edinilen birikimle birlikte artık sadece kadın erkek eşitliği değil cinsiyetçi değerler, yapılanmalar da sorgulanmaya başlanmış bu yapıyı üreten ataerkil değerler ve yapıların erkeği, erkekliği yücelten kadını ise erkeğe göre kıyaslayıp değersizleştiren söylemler ürettiği ortaya çıkarılmıştır. Kadınlar modernliğin sağladığı olanaklarla kamusal hayata dahil olup ekonomiden edebiyata, psikolojiden felsefeye her tür alanla ilgili eleştiriler geliştirmiş ve bu alanlarda kadın araştırmacılar ortaya çıkmıştır. Ataerkil normların kadınları ikincilleştirici etkisini gözler önüne serilmiş ve bu normları değiştirme mücadelesi verilmiştir. Örneğin, eğitimin içinde var olan eril kodları değiştirmek için sekiz yıllık eğitimin zorunlu hale getirilmesi yasasının kazanımı ile yetinmeyip ders kitapları içinde yer alan cinsiyetçi ifadelerin kaldırılması için de mücadeleler verilmiştir. Ders kitaplarında kadınların geleneksel rollerle tanımlandığını ve ikincil konumda yeniden üretildiği deşifre edilmiştir. 1987’deki Dayağa Karşı Kampanya sonrasında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın kurulmasında kadın hareketinin önemli rolleri olmuştur. Kadın sığınaklarının yaygınlaştırılması için mücadele verirken aynı zamanda kadının ev içinde şiddetten korunması ve şiddet uygulayan erkeğin evden uzaklaştırılması için uğraşmışlar ve kazanmışlardır. Kadınların erkeklerle eşit koşullarda ekonomik hayatta yer alması, cinsiyetler arasındaki ücret farkının kaldırılması, esnek çalışma koşullarının sadece kadınlar için değil erkeğe yönelik olarak da ayarlanarak ev içi görevler ve çocuk, yaşlı bakımı konusunda böylelikle eşit sorumluluklar verilmesi, önemli karar mekanizmalarına kadınların da dahil edilmesi, kadına yönelik her türlü şiddetin ortadan kaldırılması, yoksul kadın ve kız çocuklarının fuhuş ticaretinden korunması, sosyal alanlardaki cinsiyetçi ifadelerin

ortadan kaldırılması gibi talepler artık sadece feministlerin istekleri değil bütün kesimin onayladığı bir hale gelmiştir (Yaraman, 2008: s.y.).

Ankara’da 1989 yılında “Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Hayır” kampanyası İstanbul’da “Mor İğne” adı altında devam etti. Kadınlar iğneleri mor kurdela ile birleştirip satışa sunarak cinsel tacize dikkat çektiler. Böylelikle geleneksel anlamda aile içi işlerde kullanılan kadının iğnesi kamusal alanda ses getirip cinsel şiddeti gösteren bir simge haline geldi. Önemli ikinci bir kampanya ise Türk Ceza Kanunu’nun 438. maddesinde hayat kadınlarına yönelik tecavüze getirilen cezai indirim konusuydu. Bu maddenin Anayasadaki eşitlik anlayışına ters düşmediği kararı verilince kadınlar İstanbul, İzmir, Ankara ve Adana’da tepki için yürüyüş yaptılar. Kadınların iffetli ve iffetsiz diye ayrıma tabi tutulmalarına karşı gelen kadınlar Ankara’da genelevlerin olduğu bölgede “iffetli kadın vesikası” dağıttılar. Kadınların ev dışında bir işte çalışmasının kocanın iznine bağlı olması maddesi 29 Kasım 1990’da iptal edildi. 1996’da erkeğin zina etmesi ve 1998’de de kadının zina etmesi kanunlarda suç olmaktan çıkarılmış, 1997’de kadınlara kocalarının soyadları ile birlikte kendi soyadlarını da kullanma hakkı verilmiştir (Altınay vd., 2007:18-20). 90’larla birlikte akademisyen feministler, aktivistler ve hukukçu kadınlar tarafından oluşturulan 26 farklı kadın örgütü bir araya gelerek kadın platformu oluşturmuşlar ve Türk ceza kanununu değiştirmek için faaliyetlerde bulunmuşlardır. Üniversitelerde kurulmaya başlanan “toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları” bölümlerinin kurulmasıyla birlikte projeler, araştırmalar gerçekleştirilmiştir (Furat vd., 2009:657).

Kadına yönelik şiddetle mücadelede devlet düzeyinde gerçekleştirilenlere baktığımızda eski kanunların değiştirildiği, yeni kurumların ve merkezlerin açıldığı görülmektedir. 1990 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut, bakanlığına bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı’nın kurulmasında öncü olan isim olmuştur. Yürütmenin bu kurumu genel müdürlük olarak 1991 yılında Başbakanlığın ilgili bakanlığına bağlanmıştır. Daha sonra bu kurum 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlanmıştır. 1998 yılında aile içinde şiddete uğrayan kadınların şiddetten korunması için tedbirler öne süren 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” yürürlüğe girmiştir. Aralık 2000’de istismara uğrayan ve uğrama ihtimali bulunan kadınlar için hizmete giren “183 Alo Kadın ve Çocuk Hattı”, eşitliği temel alan 2002 yılında yürürlüğe giren “Yeni Türk Medeni Kanunu” ve 2004 yılında ise şiddete uğrayan kadınla ilgili yeni düzenlemeler getiren “Yeni Türk Ceza

Kanunu” devreye girmiştir. 2005 yılında Büyükşehir Belediyelerinin ve nüfusu 50.000’i aşan belediyelerde “Kadınlar ve Çocuklar İçin Koruma Evleri” açmaları diğer bir kazanım olmuştur. Bir diğer gelişme ise “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlar ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Meclis Araştırma Komisyonu kurulmuştur. Komisyonun hazırladığı rapor 2006 yılında Başbakanlık Genelgesi olarak yayınlanmıştır. Kadına yönelik şiddet durumunda kadınlara birebir ilişkiye geçen yargı mensupları, din görevlileri, emniyet teşkilatı, sağlık personeli gibi kurumlarla eğitim projeleri gerçekleştirilmiştir (Arıkoğlu-Ündücü, 2016:10-11). Söz konusu Genelge’de; kadın, töre ve namus cinayetlerine yönelik toplumu bilinçlendirmek için hutbe ve vaazların verilmesi planlanmış, şiddete uğrayan kadınların faydalanabilecekleri, danışmanlık hizmetleri alabilecekleri merkezlerin tanıtımı ve kadınların bilinç yükseltme çalışmalarına katılmaları konusunda yapılacak faaliyetler Başkanlığın sorumluluğu altına alınmıştır. Genelge sonrasında TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, Erken Evlilikleri Önleme Alt Komisyonu, KSGM Kadına Yönelik Şiddeti İzleme Komitesi, KSGM Kadın ve Sağlık Komisyonu, SHÇEK Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Komisyonu gibi çalışmalara da Başkanlık tarafından katılım sağlanmaktadır (Güler, 2009:61). Kanunda teknik yöntemlerle takip maddesine işlerlik kazandırmak amacıyla ilki 8 Mart 2015, ikincisi 19 Nisan 2016 tarihlerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından imzalanan protokolle, Ankara ve İzmir’de elektronik kelepçe kilit uygulamasına pilot çalışma olarak başlanmıştır (Küçükler-Yıldız vd., 2018:54).

Acar (2010:21), kadınların haklarını savunmaya yönelik sivil toplum örgütlerinin, baroların, kuruluşların, oluşumların katkıları olmadan kadın hareketinin kamuda yankı bulamayacağını bu yüzden örgütler arası dayanışmanın önemli olduğunu belirtmiştir. Ancak çözümün sadece parlamentolardan kanun çıkarmakla bitmediği, önemli olanın yasa uygulayıcı konumundaki yürütmenin bu konudaki kararlı ve ısrarlı politikaları ile mümkün olduğudur. Kadının da insan olduğu algısının yerleşmesi ve bu algının siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel anlamda dönüşümü elzemdir. Kadınların bilinçlenmeleri ve farkındalık sahibi olmaları adına medyada tematik konulu filmlerin, dizilerin yayınlanması ya da yaygın bir şekilde STK’ların içerik belirleyerek oluşturacağı feminist televizyon kanallarının kurulması kadınların kendileriyle ilgili hakları öğrenmelerini yaygınlaştıracaktır.

Bundan sonraki bölümde kadınların genel olarak her alanda eşitliğinin sağlanması ve meydana gelen/gelebilecek her türlü şiddetin önlenmesine yönelik atılan ulusal ve uluslararası hukuk alanında yapılan düzenlemelere yer verilecektir.

3.3.Kadına Uygulanan Şiddeti Önlemeye Yönelik Yasal Düzenlemeler ve Sosyal Politika Uygulamaları

Kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasında yasal gelişmelerin önemi büyük olmakla birlikte sadece yasalarla da bir yere varılamayacaktır. Bu yasaların uygulanması, cezaların tatbik edilmesi ve zarar gören kadının tazmini de gerekmektedir. Bunun için devlet ve kurumların el ele vererek bu yönde adımlar atması ve politik anlamda bu uygulamaların görünürlüğünün sağlanması gerekmektedir. 2009 yılında gerçekleşen bir şiddet olayında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi savcılığa başvurduğu halde kadını şiddetten koruyamadığı ve ayrımcılık yaptığı için Türkiye’yi dava açmış Türkiye bu anlamda ceza alan tek ülke olmuştur. Olayda kadının annesi öldürülmüş, kendisi araçla ezilerek ve bıçakla yaralanarak öldürülmeye çalışılmıştır. Davanın sonunda Nahide Opuz’a 36 bin 500 Euro ödenmesine karar verilmiştir (<https://m.bianet.org>).

Kadına yönelik şiddet konusunda bu tür ihmallerin önlenmesi ve kadının korunabilmesi adına birçok yasal düzenlemeler yapılmış, kimi kanunlar kaldırılırken kimisi de yeniden düzenlenmiştir. Geçmişten bugüne kadın örgütlerinin mücadeleleri, AB uyum politikaları gereğince yapılan düzenlemeler ve BM’in bu konudaki sözleşme ve bildirimleri aracılığıyla kadınlara yönelik kazanımlar nelerdir bunlara değinilecektir.

3.3.1.Ulusal Hukuktaki Düzenlemeler

3.3.1.1.Türk Medeni Kanununun İlgili Maddeleri

22 Kasım 2001 tarihinde kabul edilen ve 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren yeni Türk Medeni Kanunu’nda eski ataerkil söylemlerden olan “*evlilik birliğinin reisi kocadır, evlilik birliğini koca temsil eder, karının ikametgahı kocanın ikametgahıdır*” gibi maddeler çıkarılmıştır. Artık sadece bilinen eşitlik ilkesi olarak değil aynı zamanda kadının ev içi hizmetlerinin de fark edilmesine yönelik değişiklikler yapılmıştır. Bundan sonra boşanma sonrasında kadın açısından yaşanılacak ekonomik şiddetin azaltılması adına “edinilmiş mallara katılma rejimi” maddesi getirilmiştir (Altınay vd., 2007:28). Eşlerin çocukları üzerindeki velayet haklarını birlikte kullanabilmeleri, eşlerden birinin

iş ve meslek seçiminde diğerinden izin alma gerekliliğinin kaldırılması gibi maddeler de eklenmiştir (KSGM, 2018:24).

3.3.1.2. Anayasadaki Değişiklikler Kanun ve Yönetmelikler

Anayasa'nın 10. maddesine 2004 yılında "*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür*" hükmü eklenmiştir. 2010 yılında 10. maddenin ikinci fıkrasının sonuna: "*...bu maksatla alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz*" ibaresi eklenmiştir. Yapılan bu değişikliklerle devlet cinsiyete dayalı ayırım yapmamanın ötesinde, kadınla erkeğin her alanda eşit haklara, eşit imkanlara kavuşması için düzenlemeler yapmak, gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır ve pozitif ayrımcılığın önü açılmıştır. 41. maddesine, "Aile Türk toplumunun temelidir" ifadesinden sonra gelmek üzere "ve eşler arasında eşitliğe dayanır" hükmü eklenmiştir. 90. maddesine; "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır*" hükmü eklenmiş, bu çerçevede İstanbul Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) de dahil olmak üzere, temel hak ve özgürlükleri hedef alan uluslararası anlaşmalar, ulusal düzenlemelerle uyuşmaması durumunda öncelikli konuma getirilmiştir. 7 Mayıs 2010 tarih ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Anayasada değişiklik yapılarak "*Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir*" hükmü düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler sonucunda, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalınması durumunda Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılabilecektir (KSGM, 2018:23-24). 2008 yılında TBMM'de kadın-erkek eşitliğinin sağlanması konusunda duyarlılık göstermek üzere "Fırsat Eşitliği Komisyonu" kurulması da önemli bir gelişmedir (Koray, 2011:37).

3.3.1.3.Aile Mahkemelerinin Kuruluş-Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun İlgili Maddeleri

2003 tarihinde kabul edilen bu kanuna göre mahkemeler, aile hukukunu ilgilendiren konularda uyuşmazlıkları gidermek ve kadına yönelik şiddet veya aile içinde kadına şiddet durumlarında, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun uygulanması ve koruyucu/önleyici tedbirlerin kararların hükmünü vermeden de sorumludur (KSGM, 2018:24).

3.3.1.4.6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Bu kanunun en önemli özelliği kadının medeni durumu ne olursa olsun ayrımcılık yapmadan bütün kadınlara erkek şiddeti karşısında koruma sağlama ve yaşadığı durumla ilişkili olarak gerekli sosyal, ekonomik ve yasal imkanlara erişim sağlayabilmesinin, destek alabilmesinin sağlanması ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından eşitlikçi yaklaşımlara sahip olmasıdır. Kadının şiddet görmesi halinde sözlü veya yazılı şikayette bulunması ile başlayan süreçte kadının gecikme halinde yaşayabileceği tehlikelerden korunması amacıyla koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması, barınma imkanı sağlanması, geçici maddi yardımda bulunulması, psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan destekleyici rehberlik ve danışmanlık hizmeti alması, hayati tehlike yaşama olasılığı varsa geçici olarak koruma altına alınması ve çocuğu olan, çalışmayan kadınlara dört aylık, çalışan kadınlara ise iki aylık süre ile kreş imkanının sağlanması gibi hakları içermektedir. Çok yüksek bir hayati tehlike olması halinde kadının kimliğinin değiştirilmesi kararı verilebilecektir. Şiddet uygulayan kişiye yönelik hakim verebileceği kararlar arasında kişinin yaşanılan konuttan uzaklaştırılması kararı da olabilmektedir. Gerekirse kadın aile konutuna şerh de koydurabilecektir. Bu da kadının ekonomik anlamda şiddet görmesini engelleyecektir. Erkeğin kadının çalıştığı iş yerine yaklaşmama cezası verilmesi, failin çocuklarıyla ilgili görüşme kararı var ise bunun refakatçi eşliğinde yapılması ya da gerektiği hallerde iletişimin tamamen sonlandırılması, failin kişisel eşyalara, mala zarar vermesinin ya da kadını iletişim araçlarıyla rahatsız etmesinin önlenmesi ve alkol, uyuşturucu gibi madde bağımlılığı olanların talebi halinde tedavi edilmesi gibi önlemler alınmıştır. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde uzaklaştırma tedbirini kolluk kuvvetleri de verebilmektedir. Tedbir kararının verilmesiyle en geç bir iş günü içerisinde karar

hakime sunulmalıdır. 24 saat içerisinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Tedbir kararı en hızlı şekilde aile hakimlerinden, mülki amir ya da kolluk kuvvetlerinden de talep edilebilmektedir. Ayrıca failin kendine ait ruhsatlı bir silahı varsa kullanması yönündeki şüphelerden dolayı silahı elinden alınacaktır. Faile ilgili karar tebliği edilmesine rağmen bu kurallara uymadığı görülmesi halinde zorlama hapsi verilmektedir. Bu da işlediği suçun şartlarına ve mahiyetine göre 6 aydan fazla olmamaktadır. Koruyucu tedbir kararının verilebilmesi için şiddetin uygulandığını gösteren herhangi bir belge aranmaz sadece sözleşmede belirtilen şiddet gördüğüne dair bir şüphe veya iz olması yeterlidir ve önleyici tedbir kararı acilen verilmektedir.

6284 sayılı Kanun uygulayıcılarının Sözleşme çerçevesinde yapması gerekenler noktasında Yarar (2015:208-209) şu tespitlerde bulunmuştur:

“Öncelikle mağdurun yaşam hakkı ve güvenliği üzerinde yoğunlaşılmalıdır. Kadına yönelik şiddet ve ev-içi şiddetle ilgili olarak gelenek, kültür, dine dayandırılan ve sözde namus adına hareket edildiğini belirten nedenleri neden olarak kabul etmeyeceklerdir. Mağdurların ikinci kez mağdur olmalarına engel olucu şekilde davranmaları gerekmektedir. Mağdurlar, failer, çocuklar arasındaki ve toplumsal çevreyle aralarındaki ilişkileri düşünerek hareket etmeleri gerekmektedir. Kadının güçlenmesi ve ekonomik anlamda bağımsızlığına yol açıcı şekilde tedbir kararları almaları gerekmektedir. Çocuk mağdurlar dahil, savunmasız durumdaki bireylerin özel ihtiyaçları gözetilmelidir. Cinsel suçlarla ilgili rızanın olup olmadığı mevcut koşulları değerlendiren kişilerin hür iradesi sonucu olmasına bağlıdır. Kolluk kuvvetleri acil ve derhal müdahale etmelidir. Mağdurun cinsel geçmişi ve davranışlarına ilişkin kanıtlar ancak konuyla ilgiliyse ve gerekliyse kullanılmalıdır. Mağdurların özel yaşamı ve görüntüsünün korunması amacıyla uygun tedbirlerin benimsenmesi gerekmektedir. Mağdur ve fail arasında kolluk birimleri ve mahkemelerde temas kurulmasından kaçınılmasının sağlanması gerekmektedir. Şiddet mağduru çocuklara veya tanık çocuklara onların en iyi yararını gözeterek şekilde tedbir kararları verilir.”

Günümüzde Türkiye’de genel olarak aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadelede ve özelde 6284 sayılı Kanun uygulamalarında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak 03-04 Mart 2017 tarihlerinde Ankara’da “Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Konferansı”nda öne çıkan başlıca tedbirler şu şekilde özetlenebilir:

“Kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarında sorunun üstesinden gelme konusunda uzun vadeli stratejiler yerine kısa vadeli projeler ekseninde çözüm hedeflendiği gözlemlenmektedir. Bu durum konuya

ilişkin olarak Türkiye’de kurumsallaşmanın zayıf olduğunu göstermektedir. Sorunun üstesinden gelme stratejilerinde hedef kitle, daha yoğun olarak şiddete maruz kalanlar olmakta, şiddet uygulayanlar üzerinden önleyici politika yürütme yöntemleri çok az ve çok sınırlı kalmaktadır. Bu çerçevede şiddet uygulayanların rehabilitesi ve önleyici politikalarda bu konuda stratejilere yer verilmesi gerekmektedir. Kadına yönelik şiddet meselesi sosyal bir sorun olup bu alandaki sivil toplum faaliyetlerinin desteklenerek güçlendirilmesi ve yerel yönetim projelerine öncelik verilmesi önemlidir. Üniversitelerin kadın sorunları araştırma merkezlerinin yaygınlaştırılması kadın ve erkeklik çalışmalarının öncelikli akademik araştırma alanları olarak desteklenmesi kadına yönelik şiddetin bilimsel yönüyle de ele alınarak sorunun tanımlanabilmesi açısından gereklidir. Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin koruyucu politikalarının yanı sıra şiddete sebep olan kişilere yönelik önleyici politikalar üzerine yoğunlaşması önem taşımaktadır. Kız çocuklarının ve kadınların eğitim olanaklarına kolaylıkla ulaşabilmesinin milli eğitim politikasının doğal bir hedefi halinde yürütülmesi elzemdir. Sağlıklı aile kavramı dahilinde eşler arası sorunların çözümü ve uzlaşma konusunda sosyal destek kurumlarının yaygınlaştırılması, kadın istihdamının artırılarak kadınların ekonomik yönden güçlendirilmesi ve aynı zamanda çalışan kadınların annelik rollerinin göz ardı edilmeyerek çocuk bakım destek ünitelerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Şiddet mağdurlarının hastanelere geldikleri süreçte özellikle cinsel şiddet mağdurlarına, sağlık merkezlerinde uzman kişiler tarafından, uzmanlaşmış hizmetin sunulması bakımından kapasite eksikliği olduğu değerlendirilmektedir. Şiddet uygulayanlara yönelik öfke kontrolü, iyileştirme programlarının sağlanması, bu uygulamaların Sağlık Bakanlığı koordinasyonunda hızlı bir şekilde kurumsallaştırılması ve etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Aile içi şiddetle mücadele konusu çok boyutlu bir sorun olduğu için, kurumlar arası koordinasyonu gerçekleştirmek, etkin şekilde de koordinasyonu sürdürmek gerekmektedir. İlgili kurumların tek bir merkez, tek bir kurum gibi çalışması gerekmektedir” (Küçüker-Yıldız vd., 2018:7-8).

Kanunun değerlendirilmesi açısından eksikliklerine bakılacak olursa 4320 sayılı kanuna göre amacı ve kapsamı bakımından daha net ifadelerle kavuşturulmuş olan 6284 sayılı kanunda ev içi şiddet, kadına yönelik şiddet ve şiddet konusunda ayrıntılı tanımlar yapılmış ve şiddetin hem kamusal alanda hem de özel alanda gerçekleştiği ifadesi yer almıştır ancak tedbirler noktasında izleme ve takibin kimin tarafından yapılacağına dair bir tanımlama yoktur. 7 gün 24 saat hizmet verecek olan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri’nin açılması önleyici ve koruyucu tedbirleri uygulayacak olmaları önemli bir gelişmedir. Yasa’da, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nde toplumsal cinsiyet ve kadınlara karşı toplumsal cinsiyet temelli şiddet ayrıntılı bir biçimde tanımlanmasına rağmen ve bu konuda kadın örgütleri ve muhalif milletvekilleri tarafından dile

getirildiği halde “Toplumsal Cinsiyet” tanımının yasa içinde yer almaması sorunlu bir durumdur. Şiddet gören kadınlara başvurdukları kurumlarda uzlaşma önerileri sunulmaması gerektiğine yönelik maddenin bulunmayışı kadınların ve kız çocuklarının şiddet gördükleri ortamlara teslim edilmesi uygulamasının devam edeceğini göstermektedir (Şener, 2012:3-4). Kanunla ilgili en büyük sıkıntının koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının yeterince uygulanmaması ve yeterince takibinin yapılmamasından kaynaklandığı görülmektedir.

3.3.1.5.Türk Ceza Kanununun İlgili Maddeleri

78 yıl yürürlükte kalan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) yerine 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu 12.10.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Eski kanunda kadına yönelik cinsel şiddet içeren suçlar “genel ahlak ve aile düzenine ilişkin suçlar”dan sayıldığı için namus cinayetlerinde faile cezai indirim yapılıyor hatta tecavüze uğrayan kadın faille evlenirse fail yine indirim alıyordu. 2004 yılında kabul edilen ve 1 Haziran 2005’de yürürlüğe giren yeni kanuna göre bu tür suçlar artık “kişilik hak ve özgürlüklerine karşı suçlar” olarak tanımlanmış böylece cinsel şiddetle ilgili geniş bir tanımlama yapılmış, iş yerinde veya evlilikte gerçekleşen tecavüz gibi şiddet olayları suç kapsamına alınmış; bu sayede tecavüz suçunu işleyenin kadını evlenmesi sonucu indirim almasını öngören madde kaldırılmış, töre adı altında işlenen cinayetler de “nitelikli insan öldürme” olarak görülmüştür (Altınay vd., 2007:29).

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın tanımlamasıyla 2005 yılında yürürlüğe giren ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadınların ve çocukların bedensel ve cinsel haklarının yasal olarak korunabilmesi için otuzdan fazla değişiklik yapılmış bir kanundur. Kadının mağdur olduğu birçok suç topluma karşı işlenen suçlar kapsamında çıkartılıp, kişilere karşı işlenen suçlar kapsamına alınarak cezaları ağırlaştırılmıştır. Ayrıca, “töre” cinayetleri faillerinin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılacağına hükmedilmiştir (KSGM, 2018:24-25). Dokuz yıllık uygulama sonrasında da 2007 yılında bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu kanunla aile içi şiddetin görüldüğü alan özel ve mahrem olmaktan çıkmıştır (Karinca, 2010:XVI). Evli ya da evli olsa da ayrı yaşayan, boşanma süreci içinde olan kadınlar ve mahkeme tarafından ayrılmaları onaylanmış olan kadınlar da bundan sonra 4320 Sayılı Kanun’dan yararlanabileceklerdir (Köşgeroğlu, 2010:95). Ayrıca sadece kadınlar değil çocuklar ve diğer şiddet gören aile bireyleri de bu kanun kapsamına dahil edilmiştir.

2006 yılında TBMM’de kurulan “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlar ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” Komisyonunun hazırladığı raporlara yönelik Başbakanlık Genelgesi yayınlanmış ve genelgeyle birlikte kadına yönelik şiddet konusunda devletin daha faal duruma geçtiği görülmüştür (Altınay vd., 2007:31-32). Genelgenin ilk iki maddesi, sağlık personellerinin kadına yönelik şiddet konusunda bilinçlendirilmeleri ve bu anlamda özel ünitelerin oluşturulmasıdır. Aynı zamanda Çalışma ve Güvenlik Bakanlığı’nın, kadın erkek arasındaki ekonomik eşitsizliğin giderilmesi açısından, Diyanet Başkanlığına da bu konuda toplumun bilinçlenmesi için, hutbe ve vaazlar verilmesi konusunda görevler verilmiştir (Köşgeroğlu, 2010:97). KSGM ise kadına yönelik töre ve namus cinayetleri konusunda koordinatör kurum olarak görevlendirilmiştir (KSGM 2016-2020 Ulusal Eylem Planı:20).

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 Sayılı Belediye Kanununda; büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyelere kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açabilecekleri hükmü düzenlenmiş fakat 2012 yılında yapılan değişiklik ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyelerin, kadınlar ve çocuklar için konuk evleri açmak zorunda oldukları belirtilmiştir. 2003 yılında yapılan değişiklikler ile iş akdinin kurulmasından sona ermesine değin iş yaşamında, cinsiyet eşitliğine aykırı hareket edilemeyeceği hüküm altına alınmış, işyerinde cinsel taciz ve kısmi çalışmaya ilişkin hükümler de ilk kez kanunda yer almıştır. Bu kapsamda 2014-2018 yıllarını kapsayan 10. Kalkınma Planı’nda kadın erkek eşitliğini amaçlayan politikalar belirlenmiştir. Bunlar arasında eğitim, temel hak ve özgürlükler, çocuk ve gençlik, istihdam ve çalışma hayatı, nüfus dinamikleri, girişimcilik ve küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) gibi başlıklar altında cinsiyet eşitliğine yönelik politikalar belirlenmiştir. Ayrıca öncelikli Dönüşüm Programları çerçevesinde yer alan, “İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı” ve “Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı”nda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin amaç, hedef ve göstergelere yer verilmiştir (KSGM, 2018:26).

27.08.1971 tarihli ve 1475 Sayılı İş Kanunu’nun 14. maddesi hariç diğer maddeleri yürürlükten kaldırılarak 22.05.2003 tarihinde 4857 sayılı İş Kanunu kabul edilmiştir. 1475 sayılı Kanun doğum öncesi ve sonrası yasal izinlerin kısa, gece çalışma sürelerinin daha uzun, mazeret izinlerinin süre olarak daha kısa olması ya da bazı hususlarda mazeret ya da ücretsiz izin hakkının bulunmaması, cinsel taciz gibi

kavramlara yer verilmemesi açısından demokratik bir modeli yansıtmaktan uzaktır. 4857 Sayılı İş Kanunu'nun 88. Maddesi, işverenlerin emzirme odaları veya çocuk bakım yurdu (kreş) kurulması gereken durumların veya hangi hallerde dışarıdan hizmet alabileceklerinin Yönetmelikle düzenleneceği hükmünü getirmiştir. Yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 100-150 kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde, bir yaşından küçük çocukların bırakılması, bakılması ve emziren işçilerin çocuklarını emzirmeleri için işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine en çok 250 metre uzaklıkta bir emzirme odasının kurulması zorunludur. Yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 150'den fazla kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde, 0-6 yaşındaki çocukların bırakılması ve bakılması, emziren işçilerin çocuklarını emzirmeleri için işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine yakın bir yurdun kurulması zorunludur. Yurt açma yükümlülüğünde olan işverenler yurt içinde anaokulu da açmak zorundadırlar. Yurt, işyerine 250 metreden daha uzaksa işveren taşıt sağlamakla yükümlüdür. 2008 yılında yürürlüğe giren İstihdam Yasasıyla işyerleri bu hizmetleri özel sektörden satın alabilir. Doğum yapacak kadınların doğumdan önceki 8 hafta ve doğumdan sonraki 8 hafta olmak üzere toplam 16 haftalık izni vardır. Ayrıca memurlara 24 ay ücretsiz izin ve özel sektörde çalışanlara ise 6 ay ücretsiz izin hakkı getirilmiştir. Kadın istihdamını artırmaya yönelik en etkili politika ise ilk defa çalışacak bir kadını çalıştıracak işverenlere vergi indirimini sağlanmasıdır. Bu vergi indirimini üç yıl boyunca sağlanmakta ve ilk defa çalışan bütün kadınlar ile 19 ve 20 yaş arasındaki gençleri kapsamaktadır (Özmen, 2017:8-9). İş Yasası'nda yapılan iki olumlu değişiklik bulunmaktadır. Biri yasadaki eşit muameleyle işyerindeki cinsel tacizle ilgili getirilen hükümler diğeri de doğum izninin doğumdan önce ve sonra kullanılmak üzere toplam 16 haftaya çıkarılması. Doğum izninin, cinsiyet eşitliği yönünde verilmiş bir hüküm değil, kadının geleneksel rolüyle bağlantılı bir düzenleme olduğunu unutmamak gerekmektedir (Koray, 2011:37). Hamile, doğum yapmış ve emzirme sürecinde olan kadınların iş hayatında korunmalarına yönelik düzenlemelerin Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri ve Avrupa Birliği mevzuatına uygun olduğu görülür. Doğum sonrası kadına verilen izin ve sağlanan olanakların çocuk bakımının yükümlülüğünün sadece kadına verildiği anlayışını yansıtmaktadır. Bu konuda Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ve Avrupa Birliği'nin aile ve çalışma yaşamının uzlaştırılmasını öngören düzenlemeleriyle uyumlu bir düzenleme içerisinde olması beklenilmektedir. Ayrıca kreş ve emzirme odaları hususundaki yapılacak olanların yasa ile değil yönetmelik ile

düzenlenmeye çalışılması ve işverenleri bu anlamda bir zorunluluktan uzak tuttuğu ortadadır (Kökkılınç-Eraltuğ, 2012:225).

3.3.2.Uluslararası Hukuktaki Düzenlemeler

3.3.2.1.Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve İhtiyari Protokolü

Kadın haklarının uluslararası Anayasası olarak tanımlanan CEDAW 18 Aralık 1979'daki Genel Kurul'da 130 evet oyuna karşı 11 çekimser oyla kabul edildi ve 1981 yılında 20 ülkenin onayı sonrası yürürlüğe girdi. CEDAW'ın bazı maddelerine çekince koyan ülkelerin olması ya da fiiliyatta eksikliklerin olması içinde barındırdığı “yasalarda ayrımcılığın yasaklanması, kırsal kalkınma, evlilik ve aile, eğitim ve istihdam, sağlık hizmetleri ve banka kredileri” gibi eşitliği sağlayacak olan maddelerin olmasına bağlanabilir. Sözleşmeyi ülkelerin çoğu onaylamıştı fakat halen çekinceleri vardı ve bu yüzden uygulamaları tam anlamıyla gerçekleştiriyorlardı. Hatta şiddet konusu sözleşme metnine dahi alınmadı. Çünkü kadınlar insan hakları olarak eğitilmiştir, oy kullanma hakkı gibi eşit vatandaş olma çabalarıyla uğraşıyorlardı ve henüz kadın hareketleri de tam anlamıyla örgütlenmiş ve kadına şiddet konusunda çalışmalar yapmış değillerdi. O yüzden bu konunun gündeme gelmesi gecikti (Ertürk, 2015:65-66).

Türkiye Cumhuriyeti 1986'dan beri CEDAW Sözleşmesine ve 29 Ekim 2002 yılından beri de CEDAW İhtiyari Protokolüne taraf olmuştur. Taraf olan devletlerin üzerinde hukuken yasal bağlayıcılığı olan CEDAW Sözleşmesi ve CEDAW İhtiyari Protokolü'ne göre Türkiye; hukuk mekanizmasına kadın-erkek eşitliği ilkesini yerleştirme; ayrımcılık içeren kanunları kaldırarak yerine eşitliği savunan kanunları yürürlüğe koymakla yükümlüdür. Sözleşme, kasıtlı veya kasıtsız yapılsın kadın-erkek ayrımcılığına karşı çıkmakta ve kadınların insan haklarından yararlanmalarını önleyen geleneksel kültürel değerler ve ayrımcılık içeren kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerini reddeder (Acar vd., 2009:18). CEDAW'ın temel hedefi, toplumsal yaşamın her alanında kadın erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kalıplaşmış kadın erkek rollerine dayalı önyargıların ortadan kaldırılmasını sağlamaktır.

CEDAW Sözleşmesi'nin kadınlara yönelik maddelerine bakıldığında; Medeni durumu ne olursa olsun kadınlara karşı ayrımcılık içeren kanunların değiştirilmesi ve kaldırılması, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel temel hak ve özgürlüklerinin

sağlanması, bu konuda var olan yasal veya kültürel engellerin ortadan kaldırılması; ailede verilecek eğitimlerin kız ve erkek çocukları açısından ayrımcılık içermemesi, kadın satışının engellenmesi; oy verme ve ülkenin siyasi kararlarına katılımın her anlamda sağlanması; kadınların ülkelerini temsil etme hakkı, eğitim, çalışma, vatandaşlık hakkı; sağlık hakkı kapsamında kadının hamilelik, doğum, emzirme ve sonrasında gerektiği takdirde ücretsiz izin hakkından yararlanabilmeleri; kırsal kesimde yaşayan kadınların okuma-yazma eğitimi alabilmeleri, aile planlamasına yönelik bilgilendirme, tarımsal planlamalara dair bilgilendirme ve uygulamaya yönelik çalışmalara katılma hakkı, sosyal güvenlik hakları, örgütlenme ve toplumsal faaliyetlere katılma hakkı, tarımsal kredi ve borç imkanlarından faydalanabilmesi, teknolojik gelişmelerden haberdar olması ve uygulamalara katılması, konut, sağlıklı yaşam, aydınlanma, içme suyu, ulaşım ve iletişim hizmetlerinden yararlanmak; hukuk önünde eşitlik, evlilik ilişkilerinde eşitlik üzerine önemli maddeleri içermektedir (CEDAW, 1981: s.y.).

Yine diğer bir önemli gelişme kadına yönelik şiddet konusu uluslararası gündeme girmiş, 1992’de CEDAW Komitesi, kadına şiddeti bir ayrımcılık biçimi olarak aktararak özel alan içine hapsedilmiş şiddetin, siyasal gündemde insan hakları konusu olarak yer almasını sağlamıştır. Böylelikle sözleşmeye imza atarak taraf olmuş tüm devletler şiddetin önlenmesinden yana sorumlu tutulmuşlardır. CEDAW ilk başlarda kadın ayrımcılığını kabul etmiş fakat kadına yönelik şiddet konusunda çekimser kalmıştı. Sözleşmenin kabul edilmesinden 13 yıl sonra sözleşmenin 21. maddesine dayanarak tavsiye kararı almış, böylelikle daha önceki eksikliğini bu şekilde gidermiştir. Böylelikle sırf kadın oldukları için şiddete maruz kalan kadınların uğradığı bu kötü muamele, “CEDAW denetimi kapsamına alınan bir ayrımcılık olarak” tanımlanmıştır. Bu kararlar birlikte artık taraf devletlere kadına yönelik şiddeti önleme sorumluluğu yüklenmiştir. Artık üye devletler bu konuda yapmış oldukları çalışmaların raporlarını dönem dönem komiteye sunmak durumundadırlar. Ancak kadına yönelik şiddet konusunun resmen “insan hakkı ihlali” olduğu Viyana Konferansı’nda kabul edilmiştir. Bu gelişmeye takiben BM tarafından Kadınlara Yönelik Şiddetin Bertaraf Edilmesi Bildirgesi (1993) ve İnsan Hakları Komisyonu tarafından da Kadınlara Yönelik Şiddet, Sebep ve Sonuçları Özel Raportörlüğü görev alanı (1994) oluşturulmuştur (Ertürk, 2015:60-73). Ayrıca BM Genel Kurulu 6 Ekim 1999 tarihinde CEDAW İhtiyari Protokolünü kabul ederek hakları ihlal edilen kişi veya grupların

CEDAW Komitesi'ne direk başvurabileceğini, ihlal edildiği durumlarda CEDAW Komitesinin re'sen "inceleme" başlatabileceğini belirtmiştir. Sözleşmede yerine getirilmesi gereken hükümler 23 bağımsız uzmanın bulunduğu CEDAW Komitesi tarafından denetlenmekte raporlar dört yılda bir verilmektedir. Raporlardan yola çıkarak geliştirilmesi gereken alanlar ise Türkiye'de kadınların şiddete yönelik yasal haklarını bilmediği, bunun uygulamadaki eksikliklerden kaynaklanabileceği belirtilmiş ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi adına kadınların sığınabilecekleri kurumların, evlerin açılması ve burada belediyelerin önemli bir faktör olduğu, ayrıca sağlık çalışanları, emniyet ve yargı mensupları, devlet memurlarının kadına yönelik şiddet konusunda bilinçlenmelerini sağlayacak çalışmaların yapılması ve bu çalışmaların "medya ve kamusal eğitim" yoluyla desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Olumsuz bulunan alanlardan bir diğeri ise kadının ataerkil davranış kalıpları ve ayrımcı gelenek ve kültürden kaynaklı önyargılar neticesinde şiddet gördüğü ve bu şiddetin cinayetlere kadar varması nedeniyle eleştirilmesi, geleneksel ayrımcılığın kadınların eğitim, ekonomi, iş gibi alanlarda söz söyleme, karar alma haklarına ulaşmada engel teşkil ettiği ve erken yaşta evlendirilme, zorla evlendirilme ve çokeşlilik sorunlarının kültürel anlamda da çözülmesi ve bunun için yine medya, sivil toplum üyeleri ve öğretmenler tarafından birlikte çözümler üretilmesi olarak sıralanmıştır (Acar vd., 2009:17, 24).

Özetle CEDAW her ülkenin yasalarının sözleşmeyle uyumlu hale getirilmesinin yanı sıra taraf devletlere sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi yükümlülüğü de verir. Kadın erkek eşitliğinin gerçekleşmesinin kadınların da insan haklarının sağlanmasından geçtiğini kabul etmektedir. Bu bağlamda gerçek bir eşitlikten yanadır. Kamusal ve özel alandaki ayrımcılıkların giderilmesi için hem resmi makamların hem de özel kişilerin sorumluluk almalarının gerektiğinin altını çizer. Kadın ve erkeğin her alanda eşitliğini savunur. Gerektiği takdirde eşitliğin sağlanması için pozitif ayrımcılık gibi uygulamaların yapılabileceğini bunun bir ayrımcılık sayılmayacağını belirtir. CEDAW'ın bildiri ve önergelerden farkı sözleşmeyi onaylayan ve imzalayan bütün ülkelerin sözü edilen maddeleri uygulamak zorunda olmalarıdır ve bugün itibariyle 188 ülke tarafından onaylanmış bir sözleşmedir.

Devletlerarası sorunların çözümü konusunda ortak bir görüş amacıyla oluşturulan BM aynı zamanda kadın sorunlarının görünürlüğünde de etkin bir rol üstlenmiş ve gerçekleştirdiği kadın konferanslarıyla kadınların haklarını kazanmasında destekleyici faaliyetlerde bulunmuştur.

3.3.2.2.Kadın Konferansları

1975 yılında Meksiko-City’de ilk Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiş ve BM Genel Kurulu tarafından 1975-1985 yılları arasındaki dönem Kadın On Yılı olarak belirlenmiştir. Eşitlik, kalkınma ve barışın hedeflendiği bu on yılda 1979 yılında BM ‘de Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi kabul edilmiş dolayısıyla kadın hareketi süreci destekleyecek önemli bir kazanıma sahip olmuştur. Birinci Dünya Kadın Konferansıyla dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların sorunlarının toplumun sorunları olduğu ilk kez burada kabul edilmiştir. Kadınların ekonomik, siyasal ve toplumsal olarak koşullarının değiştirilmesi gerektiğinin ve toplumsal yapıların ve temel anlayışların değişmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu konferansta kabul edilen Dünya Eylem Planı’yla birlikte uluslararası işbirliği ve barış; siyasal katılım; eğitim; istihdam; sağlık ve beslenme, aile; nüfus; konut ve göçmen ve yaşlı kadınlar, fuhuş, kadın ticareti gibi faaliyet alanları belirlenmiştir. Böylelikle BM’ye üye olan devletlere kadınların sorunlarına yönelik çözüm üretecek ulusal ve uluslararası mekanizmaları sağlamaları yönünde cinsiyet eşitsizliğinin ölçümünün yapılabilmesi için bu konuda istatistiklerin yapılması ve veri bankası oluşturulması ilk kez dile getirilmiştir. Türkiye bu noktada ulusal mekanizmalar oluşturulma çağrısına ancak 1991 yılında Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’nün (KSSGM) kuruluşuyla gerçekleştirdi. Uluslararası mekanizmalar oluşturma kararıyla birlikte BM, ertesini yıl kadınların güçlenmesi ve kadın erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik iki organ kurmuştur. Biri kadınlara yönelik gerçekleştirilecek planlama ve uygulama alanlarına kadınların dahil edilmesini hedefleyen “ BM Kadın için Kalkınma Fonu” (UNIFEM) diğeri de “Kadının İlerlemesi için Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü” (INSTRAW)’dır. İkinci organ kadının ikincil konumundan sıyrılabilmesi ve kendi hayatının bir öznesi haline gelebilmesi için eğitim ve araştırma faaliyetleri uygulamaktadır (Anıl vd., 2001:7-8).

1980 Kopenhag’da II. Dünya Kadın Konferansı yapılmış ve toplantı sonucunda kadın on yılında kadınlarla ilgili gelişmelerin ara değerlendirilmelerinin yapılması kararlaştırılmış ve “Dayak ve aile içi şiddet” başlıklı karar kabul edilmiştir. 1985 Nairobi’de gerçekleştirilen III. Dünya Kadın Konferansı’nda “Kadına Yönelik Şiddet ve İleriye Yönelik Stratejiler” belirlenmiş ve kadına şiddetin önlenmesi ve silahlı çatışma durumlarında da kadınların korunmaları gereği kabul edilmiştir. 1994 yılında Kahire’de gerçekleştirilen Nüfus Kalkınma Konferansında, “nüfus ve sürdürülebilir kalkınma”

arasında var olan ilişkiler ele alınarak 20 yılı kapsayacak şekilde eylem planı hazırlanmış “cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesi”, kadın sağlığı ve kadınların kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olmaları gibi konular önem verilen noktalar arasına girmiştir. T.C. Başbakanlık 2003 verilerine göre kadın sağlığının güçlendirilmesi ve kadınların bedenleri üzerinde söz sahibi olmaları yönünde eylem planında şu maddelere yer verilmiştir: Kadınlara politik sürecin her aşamasında eşit rol almalarını sağlayacak mekanizmaların oluşturulması, kadınların üreme sağlığı dahil tüm haklarının farkında olma ve haklarını kullanmalarına yönelik yapıların oluşturulması, kadınların ekonomik özgürlük bağlamında eşit iş olanaklarından yararlanmalarının sağlanması, kadınlara karşı şiddetin ortadan kaldırılmasına ilişkin maddeler yer almıştır (Köşgeroğlu, 2010:67-68).

1975’te Kadın On Yılı sürecinde ekonomik ve teknolojik bakımdan gelişmelerin olduğu ve bu gelişmelerin kadınların ekonomik ve toplumsal hayata katılımını arttıracakları düşünülmüştü, fakat Nairobi Konferansı’yla birlikte bu yöndeki umutların boşa çıktığı görülmüştü. 1975-1985 arası dünya genelinde gelir dağılımındaki eşitsizlikler büyümüş, ekonomik krizler yaşanmış, soğuk savaşla birlikte iki blok arasındaki gerilim silahlanma yarışını tetiklemiş ve ülke gelirlerinin kadınların lehine kullanılmasını engellemiştir. Artan yoksullaşma en çok kadınları etkilemiştir. Latin Amerika ülkeleri ile Hindistan’da etkili kadın hareketleri ortaya çıkmıştır. Konferansın sonunda “İleriye Yönelik Stratejiler” belgesi kabul edildi. Bu belgeyle hem “gelişmiş” hem de “gelişmekte olan” ülkelerdeki kadınların yaşadıkları çeşitli sorunlar belirlendi ve kadınların 21. yüzyıla bu sorunlarla girmemesi yönünde stratejiler belirlendi. Konferans belgesinde özellikle kadınların her düzeyde gerçekleştirilecek kararlara etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması vurgulandı (Anıl vd., 2001:9-10).

Viyanada 1993 yılında gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı insan haklarına odaklanmış ve açıkça kadın haklarının özünün insan hakları olduğunu belirtmiştir. Öte yandan 1995’te Pekin’de düzenlenen IV. Dünya Kadın Konferansı, kadın haklarını vurgulamış ve kadınların haklarının insan hakları olduğu fikrini pekiştirmiştir (Aladağ-Görentaş, 2009:725). Bu konferans sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu isimli iki belge kabul edilmiştir. Pekin Deklarasyonu, hükümetleri kadının güçlenmesi ve ilerlemesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve toplumsal cinsiyet perspektifinin politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformunun hayata geçirilmesini

öngörmektedir. Eylem Platformu ise kadınların özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin kaldırılması amacıyla on iki kritik alanda (kadın ve yoksulluk, kadın ve eğitim, kadın ve sağlık, kadına yönelik şiddet, silahlı çatışmalarda kadın, kadın ve ekonomi, karar alma süreçlerinde kadın, kadının ilerlemesinde kurumsal mekanizmalar, kadının insan hakları, kadın ve medya, kadın ve çevre, kız çocukları) çeşitli stratejileri ortaya koymaktadır. Türkiye, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nu hiç çekince koymadan kabul etmiştir. Pekin Eylem Platformu 5 yıllık süreler halinde BM Kadının Statüsü Komisyonu tarafından izlenmektedir. Son olarak 2015 yılında Pekin+20 İzlemesi gerçekleştirilmiştir (KSGM, 2018:28). Dördüncü Dünya Kadın Konferansına katılan ülkeler uyacakları taahhütleri şöyle sıralamışlardır (Pekin Deklarasyonu, 1995:2-3):

- Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip bireyler olarak var olan haklarını sözleşmelerdeki ilkelere uygun şekilde koruyacaklarını;
- Kadın ve kız çocuklarının haklarının uygulanmasını garanti altına almayı;
- Düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü de dahil olmak üzere kadınların bireysel ve toplumsal anlamda eşit bir şekilde diğerleriyle birlikte maddi manevi her türlü ihtiyaçlarına yönelik katkıda bulunacaklarını ve birey olarak kendilerini gerçekleştirmeleri yolunda gereken fırsatları sağlayacaklarını kabul etmişlerdir.

1994 Kahire'de gerçekleştirilen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda kalkınmanın temel insani haklardan biri olduğu, nüfus politikalarının temeli olan insanın yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve insanlığın bugünü ve geleceğe dair ekonomik kaygılarının giderilip garanti altına alınması, kadınların güçlendirilip, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, kadınların kendi doğurganlıklarını kontrol edebilmesinin sağlanması gibi ilkeler çizilmiştir. "Üreme sağlığı" ilk kez bu konferansta dile getirilmiş, devletlerin kadın erkek eşitliği bağlamında aile planlaması ve cinsel sağlığı kapsayan üreme sağlığı hizmetlerine ulaşılabilirliğin sağlanması yönünde önlemleri alması gerektiği vurgulanmıştır (Taşkın, 2004:18). Pekin Eylem Platformu; Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın üreme haklarına ilişkin gündemini bir adım ileri taşıyarak "*kadının insan haklarının, kadının kendi cinselliği ve üreme sağlığını ilgilendiren konularda, baskı, ayrımcılık ve şiddetten bağımsız olarak karar verme özgürlüğünü de içerdiğini*" savunmaktadır (Köşgeroğlu, 2010:70).

1995'te kabul edilen Pekin Deklarasyonu'nda devletin yapması gereken yükümlülükler şu şekilde belirtilmiştir (Pekin Deklarasyonu, 1995:48-50): Kadına yönelik şiddeti kınamak ve bir gelenek ya da dini düşünceyi ileri sürerek bundan

vazgeçmemek; ister devlet tarafından isterse kişilerce gerçekleştirilsin kesinlikle şiddete dahil olmamak, şiddeti önlemek, araştırmak ve gereken cezayı vermek için önem göstermek; şiddete maruz kalan kadınlara her türlü sağlık yardımlarının yapılması, gerekli önlemlerin alınıp şiddete başvuran kişiye de gerekli cezaların uygulanması ve gerekiyorsa rehabilite edilmesi; kadınların şiddet sonrası başvurdukları adli tıp, emniyet güçleri, sağlık çalışanları, adli çalışanların cinsiyet eşitsizliği konularında bilgilendirilmiş, eğitilmiş kişiler olması için belli eğitim programlarının yapılması; adli makamlara ulaşmada kadınların zorlanmadan ulaşacakları şekilde hızlı ve kendilerini bilgilendirecek yetkin kişilerle muhatap olabilmelerinin sağlanması; eğitim olarak okullarda kadın-erkek eşitliğine dayalı müfredatın yerleştirilmesi, ayrımcılık içeren ifadelerin temizlenmesi; tüm bu eylemleri, faaliyetleri gerçekleştirmek için devletin bu alanda ayıracağı bir bütçenin olması. Ayrıca bu eylem planıyla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için toplumsal cinsiyet istatistiklerinin oluşturulması hedeflenmiştir. Bu süreçte Avrupa Birliği, resmi istatistiklerin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesine büyük önem vermiştir (Toksöz vd., 2014:11).

T.C. Başbakanlık 1998 verilerine göre Pekin+5 Toplantısı 5-9 Haziran tarihlerinde New York'da gerçekleştirilmiştir. *“İster özel alanda ister kamusal alanda olsun, kadına yönelik şiddetin kadınların sağlığını ciddi bir biçimde etkileyen bir insan hakları ihlali olduğu”* vurgusu yapılmış, “kadına yönelik şiddetin tanımı genişletilerek ‘namus cinayetleri’ ve ‘zorla evlendirme’ de kadına yönelik şiddet tanımı içerisine alınmıştır (Köşgeroğlu, 2010:71-72). Geçen beş yıllık süre içerisinde taahhüt edilen hedeflerin ne kadarının gerçekleştiği, nasıl gelişmeler kaydedildiğine yönelik değerlendirmelerin yapıldığı bu toplantı sonucunda bir siyasi deklarasyon ile sonuç belgesi ortaya çıkmıştır. Siyasi deklarasyonda toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınma ve barış gibi hedeflenen konularda CEDAW sözleşmesinin öneminden, STK’ların rolüne, erkeğin bu konuda vereceği katkıyla, toplumsal cinsiyet bakış açısının tüm toplumsal politika alanları ve programlarına dahil edilmesinin önemi vurgulanmıştır. Sonuç belgesinde ise Pekin Deklarasyonu ve belirlenen 12 kritik alanla ilgili Eylem Planının hayata geçirilmesini sağlayacak eylem ve girişim belgeleri yer almıştır (Taşkın, 2004:18).

3.3.2.3.1993 Kadınlara Yönelik Şiddetin Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi

Uluslararası hukuk açısından bir bağlayıcılığı bulunmamakla birlikte BM nazarında kadına yönelik şiddet ile ilgili sınırları çizilen ve temaları belirlenen ilk sözleşmedir. Daha sonra yapılacak olan çalışmalara öncülük eden bir sözleşme olmuştur.

TBMM Başkanlığı'nın resmi sayfasındaki sözleşmede kadına yönelik şiddetin tanımı birinci maddede şu şekilde tanımlanmaktadır: “*İster kamusal isterse özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi*” şiddet olarak belirtilmiştir. Ayrıca şiddetin ev içinde veya kamusal alanda gerçekleşebileceği ve kadının insan hakkı olarak yaşama hakkından eşitlik hakkına kadar faydalanması gerektiği belirtilmiş, hiçbir geleneğin ya da adetin kadına şiddet gerekçesi olarak kullanılmaması vurgulanmıştır (TBMM, 1993:183-185). Ne yazık ki yeterli önlemlerin alınmamasından ve ihmallerden kaynaklı kadınlar hala gelenek veya töre adı altında öldürülmekte ve özel veya kamusal alanda çeşitli şiddet türlerine maruz kalmaktadır. Aslında bakıldığında genel insan hakları konusunda belirlenen haklardan farklı bir madde yoktur fakat kadınların hakları konusunda hala gerçek anlamda bir uygulamanın olmaması ve belirlenen kurallara rağmen hala hak ihlallerinin yaşanıyor olması yüzünden özellikle kadınların hakları her defasında ayrı bir bildiri ya da maddeyle vurgulanmak zorunda kalmaktadır.

3.3.2.4.Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG)

2000 yılında BM üye ülkelerince Binyıl Kalkınma Hedefleri bildirisi kabul edilmiş ve başta yoksullukla mücadele olmak üzere, evrensel eğitime erişim, çocuk ve anne ölümlerinin azaltılması, HIV/AIDS ile mücadele, çevresel sürdürülebilirlik, kalkınma ve toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesi gibi konularda 8 ana hedef belirlenmiştir. Bu hedeflere 2015 yılında erişilmesi için hükümetlere çağrı yapılmıştır. Binyıl Kalkınma Hedefleri, 2015 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin kabul edilmesiyle yürürlükten kalkmıştır. Beşinci maddede yer alan ortak hedefler ise şunlardır:

“Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın her yerde sona erdirilmesi, kamuya açık ve özel alanlarda bütün kadınları ve kız çocuklarını hedef alan, insan ticareti ile cinsel ve diğer istismar türleri dâhil olmak üzere her türlü şiddetin sona erdirilmesi, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler ile kadın sünneti gibi bütün zararlı uygulamaların sona erdirilmesi, kamu hizmetleri, altyapı ve sosyal koruma politikaları temin ederek ve ulusal koşullara uygun olarak hane içinde ve aile içinde sorumluluk paylaşımının teşviki ile ücretsiz bakım işinin ve ev işçiliğinin tanınması ve değerli kılınması, kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal hayatta karar alma sürecinin her basamağına tam ve aktif katılımının sağlanması ve bu alanda liderlik için eşit fırsatlara sahip olması, uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı ve Pekin Eylem Platformu ile bunların gözden geçirme konferanslarının sonuç belgelerinde kararlaştırıldığı üzere; cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakları ile üreme haklarına küresel erişim imkânının sağlanması, kadınlara hukuk kaideleri çerçevesinde ekonomik kaynaklara eşit erişim imkânı sağlanmasının yanı sıra ulusal gayrimenkul ile diğer türden mal varlıklarıyla ilgili mülkiyet ve idare hakkı, finansal hizmetler, miras ve doğal kaynaklara erişimlerinin sağlanması, kadınların güçlenmesini sağlamak üzere başta bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının artırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisi ve her alanda kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi için güçlü politikalar üretilmesi, izlenmesi ve var olanların takviye edilmesi ve uygulanabilir mevzuat geliştirilmesi” gibi konular olmuştur” (KSGM, 2018:28-30).

25-27 Eylül 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri BM üyelerinin (193 ülkenin) imzası ile kabul edilmiştir. 2030 yılına kadar ulaşılmaması planlanan toplam 17 ana hedef ve bunlara bağlı 169 alt hedef bulunmaktadır.

3.3.2.5. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Kadının sosyal ve siyasi alandaki haklarına yönelik düzenlemelerin yapıldığı bu sözleşmelerde kadınların aile içi ve kamusal alanda eşitlik ilkesi çerçevesinde dikkat edilmesi gereken hükümlere yer verilmiştir.

“16 Aralık 1966 tarihli BM Genel Kurulunda onaylanarak kabul edilen bu sözleşmeler “İkiz Sözleşmeler” olarak da anılmaktadır. Türkiye İkiz Sözleşmeleri 2000 yılında imzalamış, 2003’te onaylamıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin yayınlanmasından sonra üye devletlere ekonomik, sosyal ve siyasi haklar konusunda uluslararası hukuki yükümlülükler yükleyen bağlayıcı nitelikteki İkiz Sözleşmeler, medeni ve siyasi hakların kullanılmasında, evlilik birliğinde, ekonomik ve sosyal hakların kullanılmasında, çalışma koşullarında ve ücretlendirmelerde kadın erkek

eşitliğini güvence altına almakta, kadınların analık döneminin korunmasına ilişkin hükümlere yer vermektedir” (KSGM, 2018:30).

3.3.2.6. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde mevcut olan hakların korunması adına 1950 yılında Avrupa Komisyonu (AK) tarafından imzaya açılmıştır ve taraf olan devletlere belli yükümlülükler getirmiştir. Sözleşmede temel amaç, Avrupa Konseyi'nin kuruluşunda etken olan “insan hakları”nın garanti altına alınmasıdır. Böylelikle sadece taraf devletlerin değil taraf devletlerin yetki alanı içerisinde yaşayan herkesin temel insani haklarının korunması amaçlanmıştır (Aybay, 2010:238). “Türkiye 1954'te Sözleşmeyi onaylamış, 1987'de de Sözleşme ile kurulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) bireysel başvuru hakkını tanımıştır. Mahkemenin zorunlu yargı yetkisini ise 1990'da kabul etmiştir. AİHM kararlarının uygulanması ise Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin denetimine tabidir. Bu çerçevede, Türkiye, AİHM'nin açıkladığı kararlar neticesinde, ilgili ihlalin giderilmesini (bireysel önlemleri) sağlamanın yanı sıra, başvuruya konu ihlali, herkes için ortadan kaldırma ve böylece ihlalin tekrarlamasına mani olacak genel önlemleri (mevzuat veya uygulama değişiklikleri) alma sorumluluğunu da üstlenmiştir” (KSGM, 2018:31).

3.3.2.7. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açılan sözleşme Türkiye tarafından aynı gün imzalanmış, 14 Mart 2012 tarihinde ise onaylanmıştır. İstanbul Sözleşmesi'nin en önemli özelliği, kan bağı olsun olmasın ya da hukuki anlamda bir bağ olup olmadığına bakılmaksızın ev içi şiddet ve kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi ve mücadele edilmesi bağlamında belirlenmiş ilkeler öngören, Avrupa ülkelerini bağlayıcı özelliği olan bir sözleşmedir (Bakırcı, 2015:134). Sözleşme'nin 3. maddesine göre kadınlar terimi 18 yaş altı kız çocuklarını da kapsamaktadır. Kız çocuklarının zorla evlendirilme, kadın sünneti, cinsel istismar, ev-içi şiddet gibi şiddete maruz kaldıkları ve bu şiddetin cinsiyetlerinden dolayı gerçekleştiği bu yüzden de kadına yönelik şiddet kapsamında değerlendirilmeleri gereği öne sürülmüştür. Tüm bunların kız çocuklarının çocuk olduklarını dikkate alarak yapılması gerektiği belirtilmiştir (Yarar, 2015:195).

Öte yandan İstanbul Sözleşmesi kapsamında kadına yönelik şiddetin önlenmesi için yapılması gereken hususlar, yani devlete tevdi edilen yükümlülükler şöyle özetlenebilir: Öncelikli olarak şiddete maruz kalan ve şahit olan tüm kişilerin yetkili makamlara başvuru hakkının sağlanması, şahısların hukuki süreç içerisinde özel hayatlarının korunması ve fail/failin yakınlarından uzak tutulması, bu anlamda doğabilecek her türlü tehlikeye karşı kişilerin korunması, kişinin ve varsa çocuklarının maddi manevi ihtiyaçlarının karşılanması, 7 gün 24 saat hizmet veren ücretsiz telefon hatlarının, destek hatlarının oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca cinsel şiddet mağdurlarının muayenelerinin yapılması, travma desteğinin sağlanması ve buna yönelik cinsel şiddet başvuru merkezlerinin oluşturulması gerekmektedir. Aile içi şiddet veya kadına yönelik şiddet olaylarında mahkemenin kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet eşitliğini merkeze alarak değerlendirmesi, kişinin güvenliğine ve haklarına önem verilmesi gerekmektedir. Şiddete maruz kalan kişinin tazminat talebi olabilmelidir fakat buna yönelik düzenlemeler hala tamamlanamamıştır. Bir yetişkin veya çocuğun zorla evlendirilmesinin cezai işlem gerektirdiği belirtilmiştir. Ceza davalarında töre, gelenek, namus gibi ifadelerin karar gerekçelerinde yer almaması gerektiği, bu tür şiddet davalarında hüküm giymiş kişilerin aynı suçu birden fazla işlemesi durumunda ya da suçun kendini savunamayacak kişiye uygulanması, silah zoruyla, tehditle kişinin psikolojik veya fiziksel zarar almasına neden olduğu takdirde ağırlaştırılmış ceza alacağı belirtilmiştir. Özellikle vurgulanan nokta ise şiddet olaylarında arabuluculuk girişimlerine müsamaha gösterilmeyeceği yönündeki hükümdür (Küçükler-Yıldız vd., 2018:15-19). İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanıp uygulanmadığını denetleyen kurum ise Avrupa Konseyi Aile içi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Uzmanlar Grubu (GREVIO)dur. Kısaca İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik gerçekleştirilen şiddetin toplumsal cinsiyet temelli olduğunu dolayısıyla bunun değiştirilebilir bir durum olduğunu varsaymakta; şiddeti her yönüyle net bir şekilde ifade ederek ele almış bir sözleşmedir.

Özetle tüm bu sözleşmelerin, bildirgeler ve kadınlara yönelik gerçekleştirilen konferansların içeriğine bakıldığında bireysel, ruhsal ve toplumsal anlamda insanların temel ihtiyaçları olduğu ve bu ihtiyaçların karşılanması yönünde oluşturdukları taleplerin sıralandığı görülmektedir (Köknel, 2013:132). Kadınların kalkınması, erkeklerle eşit şartlara ve haklara sahip olması ve kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik uluslararası sözleşmelerin ne kadar önemli adımlar olduğunu tarihsel süreç

içinde geçirdikleri aşamalardan anlıyoruz. Verilen mücadeleler, imzalanan sözleşmeler kadınların hayatını olumlu yönde geliştirmeye odaklanmış metinlerdir denilebilir. Ancak kadınların özgürlüğü ve kurtuluşu elde edilmiş bu yasal hakların gereğinin yerine getirilmesiyle gerçekleşebilecektir.

Kadın çalışmalarında da amaç salt bilgiye ulaşmak değil, bu bilgi yoluyla kadınların özgürleşmesini sağlamaktır. Feminist bilgi feminist eyleme dönüştüğü, kadınları özgürleştirdiği ve kadınların yaşamlarını değiştirdiği ölçüde görevini yerine getirmiş olacaktır fakat sadece kadınların çabası yeterli olmayacaktır. Bu noktada devletlerin de fiili eşitliğin sağlanması için konuya dahil olması ve yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Her türlü ayrımcılık içeren yasaların ortadan kaldırılması ve yerine eşitliği mutlak anlamda sağlayacak yasaların çıkartılması, kadınların eğitimine önem verilmesi, kadın haklarının neler olduğuna dair toplumun farkındalık kazanması yönünde çaba gösterilmesi, fırsat eşitliği, erken yaşta ve zorla evlendirilmelerin önüne geçilmesi, kadına yönelik şiddetle ilgili muhatap olunan tüm kurum ve kuruluşların toplumsal cinsiyet eşitliği bilincine sahip olması adına eğitim verilmesinin sağlanması gibi görevler devletin yaptırım neticesinde gerçekleşebilecek önlemlerdir.

3.3.2.8. Avrupa Birliği (AB)

Kadınların insan hakları ve kadın-erkek eşitliği konuları Avrupa Birliği'nin önem verdiği konular arasındadır. Antlaşmanın 2. ve 3. maddesinde kadın-erkek eşitliği ve ayrımcılık yapılmaması ilkesi vurgulanmıştır. Eşit işe eşit ücret ve istihdam alanında da eşit fırsatların verilmesi düzenlenen ilkeler arasındadır. Ayrıca sosyal haklar ve çalışma koşullarının da eşitliği yönünde çalışmalar yapmaktadırlar (KSGM, 2018:32-33). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul edilmesiyle başlayan süreçte, cinsiyet eşitliği politikaları alanında ciddi adımlar atılmıştır. 2001 ve 2004 yıllarında yapılan anayasal değişiklikler eşitlik ilkesini sağlamakta devleti sorumlu ilan etmiş ve bu değişikliklerle birlikte hem Medeni Kanun hem de Ceza Kanunu'nda kadınlara karşı ayrımcılığın kaldırılmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, aile reisliği kavramının kaldırılması, eşlerin eşit ve hak yükümlülüklerinin güvence altına alınarak aynı zamanda eşit paylaşılması gibi kadınların lehine düzenlemeler yapılmıştır (Özmen, 2017:3).

3.3.2.9.AB Sürecinde Türkiye İlerleme Raporları ve Cins Eşitliği

3.3.2.9.1.Türkiye 2016 İlerleme Raporu

Türkiye 2016 İlerleme Raporuna göre kadın istihdam oranı oldukça düşük seviyelerde kalmaya devam etmiştir. 2015'te toplam istihdam oranı %53,9'a çıkarken, kadın istihdam oranı (%32,5) ile erkek istihdam oranı (%75,3) arasındaki fark yüksek kalmaya devam etmiştir. Aktif şekilde iş arayan kadın oranı düşük olmasına rağmen kadın işsizlik oranı erkek işsizlik oranının oldukça üzerindedir. Ayrıca, çalışan kadınların yaklaşık üçte biri, tarım sektöründe ücretsiz çalışan aile işçisi konumundadır. Genç nüfusun yaklaşık üçte biri herhangi bir işte çalışmamakta, okula gitmemekte veya eğitim almamaktadır.

“Kadın-erkek eşitliğine ilişkin hukuki ve kurumsal çerçeve mevcuttur. Bazı kuruluşlar, eğitim vermek suretiyle kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla mücadele etme kapasitesini güçlendirmeye devam etmiştir. Özel sektör de bu konuya çözüm getirmeye yönelik çabalarını hızlandırmıştır. Özel kreşler ve gündüz bakımevlerinin açılmasını destekleyen vergi teşvikleri Ağustos'ta kabul edilmiştir. Ancak, kamuoyu önünde sıklıkla yapılan toplumsal cinsiyete ilişkin kalıplaşmış yargıları vurgulayan ve kadınların geleneksel rolünü teşvik eden açıklamalar ile de örneklendiği üzere, mevzuatın yeterince etkin bir şekilde uygulanmaması, mevcut hizmetlerin kalitesinin düşük olması ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik siyasi taahhüdün zayıf olması sebebiyle, kadına karşı ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet yeterince ele alınmamıştır. Türkiye'nin 2012'de Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni onaylamasından bu yana, ulusal mevzuatın Sözleşme'ye uyumlu hale getirilmesine ve farkındalığın artırılmasına yönelik herhangi bir somut adım atılmamıştır. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal Eylem Planı'nın ve yürürlükteki Kanun'un uygulanması konusunda daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. 2015'te aile içi şiddet sonucu 413 kadın hayatını kaybetmiştir. Kadın sığınmacılar, bekar kadınlar ve hamile kadınlar hala korunmaya muhtaçtır. Kadınların şiddetten korunması ve mağdurların adli yollara başvurusu durumunda sağlanan adli yardım yetersiz kalmaya devam etmiştir. Resmi yardım talebinde bulunan veya yargı sistemine başvuran kadınların sayısı hala oldukça düşüktür. “Rızaya dayalı olma”, “haksız tahrik”, ve “yaşından büyük gösterme”, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarla ilgili cezalarda uygulanan indirimlerin gerekçeleridir. Cinsiyet temelli şiddete ilişkin kapsamlı veri toplanması için bir sistem bulunmamaktadır. Aile içi şiddet mağdurları için sığınma evlerinin kapasitesi artırılmıştır, ancak bunların daha da geliştirilmesi gerekmektedir. Aile içi şiddet vakalarıyla ilgili olarak idari takip oldukça sınırlıdır ve sosyal hizmetler ile herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır” (Türkiye İlerleme Raporu, 2016:74-75).

2016 İlerleme Raporuna göre, kadın-erkek eşitliğine yönelik hukuki ve kurumsal anlamda mevcut düzenlemeler yeterli olmakla birlikte kamuoyu önünde toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargıların vurgulanması ve geleneksel rolün teşvik edilmesi nedeniyle düzenlemelerin yeterince uygulanmadığı ifade edilmektedir. 2015'te aile içi şiddet sonucu 413 kadının hayatını kaybettiği dolayısıyla kadınların halen korunmaya muhtaç durumda oldukları görülmüştür. Şiddet sonucu adli makamlara başvuran kadınların çok az olduğu, cinsel suçlarda faillere yönelik yapılan cezai indirimlerin devam ettiği, cinsiyete dayalı şiddete ilişkin kapsamlı bir veri toplama sisteminin bulunmadığı belirtilmektedir. Mezkur düşünceler ışığında mevzuatta da sorunların var olduğu görülmektedir.

3.3.2.9.2.Türkiye 2018 İlerleme Raporu

Türkiye 2018 İlerleme Raporu, kadınların 2017 yılı istihdam oranlarındaki değişim ve gelişmeyi bir önceki yıla karşılaştırarak, istihdam ve sosyal politikada kadın-erkek arasında eşitliğin sağlanıp sağlanmadığına yönelik incelemelerin yapıldığı bir rapordur.

“2016'da, toplam istihdam oranı %54,3; kadın istihdam oranı ise %33,2 olmuştur. İşsizlik oranı, 2015'teki %10,3 düzeyinden %10,9 düzeyine yükselmiştir. Güçlü ekonomik büyüme ve teşviklere rağmen, işsizlik oranı 2017'de yüksek düzeyde seyretmeye devam etmiştir. 2017'de başlatılan istihdam seferberliği kampanyasının sınırlı bir etki yarattığı görülmektedir. Kadınların işgücüne katılım oranı artarak %38,5'e ulaşmış; toplam işgücüne katılım oranı ise %56,9 olmuştur. İstihdam edilen kadınların %23'ü, tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Genç işsizlik oranı, 2015'teki %18,5 seviyesinden %19,5 seviyesine yükselmiştir. Ne eğitimde ne de istihdamda olan 29 yaş altı kadınların sayısında ciddi bir artış kaydedilmiştir. Kayıt dışı çalışma oranı, %33,5 seviyesinde kalmıştır. Kadınların %44'ü kayıt dışı çalışmakta olup bu oran tarım sektöründe %94 seviyesine ulaşmaktadır. Türkiye, 2020 için, işsizlik oranının %9,6'ya düşürülmesi gibi mütevazı bir hedef belirlemiştir. 2017'de Türkiye, 2 milyon yeni istihdam fırsatı yaratmak amacıyla istihdam seferberliği programını başlatmıştır. Bu program esasen, sosyal güvenlik primlerinin işverenlere düşen payının devlet tarafından karşılanmasını kapsamakta olup desteğe ihtiyacı olan kategorileri tam anlamıyla hedef almamaktadır. İstihdam için devlet desteği, yeni destek planlarının uygulanmasıyla 2018'de de devam edecektir. Kamu istihdam hizmetlerinden yararlanan kişilerin sayısı artmaktadır. İstihdam ve sosyal politikada ayrımcılıkla mücadeleyle ilgili olarak herhangi bir strateji ya da eylem planı bulunmamaktadır. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kurulmuş olup üyeleri Mart 2017'de seçilmiştir. Kasım 2017'de düzenlenen ikincil mevzuat ile ayrımcılık

vakalarına ilişkin şikayetler için bireysel bir başvuru mekanizması oluşturulmuştur ancak işleme alınan başvurular içinden henüz karara bağlanan olmamıştır. Cinsel yönelime dayalı ayrımcılık, henüz ayrımcılık gerekçeleri arasında yer almamaktadır. İstihdam ve sosyal politika alanında kadın-erkek eşitliği konusunda, kamuda çalışan ebeveynlerin kısmi süreli çalışmasına ilişkin düzenleme, Kasım 2016'da kabul edilmiştir. Kadınlar ile erkeklerin istihdam oranları arasında büyük bir fark mevcut olup tüm eğitim düzeylerindeki kadınlar ile erkekler arasında ücret farklılıkları gözlemlenmektedir. Kadın istihdamının desteklenmesi amacıyla çocuklar için evde bakım hizmetleri, artık ulusal bütçeden finanse edilmemektedir. Bakım yükümlülüklerinin kadın tarafından yerine getirilmesi gerektiğine ilişkin bakış açısı nedeni ile çocukların, yaşlı ve hasta kişilerin bakımına yönelik kurum ve hizmetlerin yetersiz kalmış olması, kadın istihdamını engellemeye devam etmektedir” (Türkiye İlerleme Raporu, 2018:84-85).

2018 İlerleme Raporuna göre, 2016'da kadınların istihdam oranı %33,2'dir. İşsizlik oranı ise 2015'e göre daha da artmış 2017 yılında başlatılan istihdam seferberliği neticesinde kısmen de olsa bir artış yaşanarak kadın istihdam oranı %38,5'e ulaşmıştır. Fakat genç işsizlik oranı yükselmiştir. Ne eğitimde ne de istihdamda olan 29 yaş altı kadınların sayısında ise artış gözlenmiştir. Mart 2017'de Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kurulmuş, ayrımcılıkla ilgili şikayetler için bireysel başvuru mekanizması oluşturulmuştur ancak yapılan başvurularla ilgili henüz karara bağlanan bir işlem olmamıştır. Kadınlar ile erkekler arasında halen ücret farklılıkları devam etmekte, kadın istihdamını desteklemek amacıyla evde bakım hizmetleri uygulaması artık ulusal bütçeden karşılanmamaktadır. Bu da kadının istihdamına yönelik en büyük engellerden biri olarak kalmaya devam etmektedir.

3.3.3.Ulusal Kurumsal Yapılanmalar

3.3.3.1.Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)

Kadınların her türlü fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanması adına kurulmuş ulusal bir mekanizma olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmalarını yürütmekte iken 2011 yılında 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile ASPB bünyesinde yeniden yapılandırılarak hizmet etmeye devam etmektedir. Kadının insan haklarını korumaya, ayrımcılığı önlemeye, kadın-erkek eşitliğini sağlamaya ve kadınların her türlü fırsat ve imkanlardan eşit biçimde yararlanmalarına yönelik çalışmaları organize etmek ve stratejileri belirlemek, kadınlara sosyal hizmet ve yardımların işleyişini gerçekleştirmek, bu yönde

ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamaya yönelik çalışmaları vardır (KSGM, 2018:35-39).

3.3.3.2.Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu (KEFEK)

24 Mart 2009 tarihinde kurulan TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), kadın erkek fırsat eşitliğine yönelik uygulamaların incelenip denetlenmesi, ulusal ve uluslararası gelişmelerin yakından takip edilmesi ve hakların ihlali, kadına yönelik her türlü ayrımcılık, şiddet gibi konularda yapılmış başvuruları inceleyerek gerek gördüğü takdirde ilgili makamları uyaran bir sorumluluğa sahiptir. Komisyonun yetkisi geniş bir alanı kapsamakta; kanun tekliflerini, tasarılarını incelemekten, kişilerin dilekçe ve şikayet başvurularını değerlendirerek ilgili yerlere uyarıda bulunabilmesi hem de bilgilendirme, bilinçlendirme anlamında topluma karşı faaliyetler panel, sempozyum düzenleme gibi yetkileri de vardır. Komisyonun görevleri ise şu şekildedir:

“Kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, Başkanlığın talebi üzerine ya da istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnamelerin kadın erkek eşitliği konusunda T.C. Anayasasına, uluslararası gelişmelere ve yükümlülükler uygunluğunu inceleyerek ihtisas komisyonlarına görüş sunmak.

Her yasama yılının sonunda Türkiye’deki kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere ve Komisyonun o yılki faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamak ve bunu Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak.

Kadın hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek, gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek.

Kadın erkek eşitliği konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları temin etmek.

Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile T.C. Anayasası ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek.

Kadın erkek eşitliği konusunda kamuyu bilgilendirici etkinlikler yapmak.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu görevlerini yerine getirmek üzere, Komisyon görevleri ile ilgili olarak genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri ile gerçek ve tüzel kişilerden kanunlarda öngörülen usullere uyarak bilgi istemek ve ilgililerini çağırarak bilgi almak yetkisine sahiptir.

Komisyon görev alanıyla ilgili faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının çalışmalarından yararlanabilir.

Komisyon gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgisine başvurabilir ve Ankara dışında da çalışabilir” (www.tbmm.gov.tr).

3.3.3.3.Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi, kitle iletişim araçlarıyla kişilerin bilgilendirilmesi, kamuoyunda duyarlılığın sağlanması, milli eğitim müfredatındaki insan hakları ve ayrımcılıkla ilgili düzenlemelerin yapılması ve bu doğrultuda üniversiteler ile ortaklaşa faaliyetlerde bulunulması, insan haklarıyla ilgili ihlallerin soruşturularak takibinin yapılması ve karara bağlanması, işkence ve kötü muamelenin giderilmesine yönelik bir misyona sahiptir (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, 2016).

3.3.3.4.Şiddetin Önlenmesi ve İzlenmesi Merkezi (ŞÖNİM)

ŞÖNİM’ler gerekli koşullar sağlandığı takdirde il merkezlerinde şiddet gören kişilerin kolay ulaşabilecekleri yerlerde Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı (ÇSHAB)’nın onaylamasıyla kurulmaktadır. Şiddet görme ihtimali bulunan veya şiddet gören kadınların ve varsa çocuklarının her türlü güven içinde desteklenmesi, kişiler arası ayrımcılık yapılmaması, gizlilik ilkesinin prensip haline getirildiği bir kuruluştur. Üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, meslek kuruluşları, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği içerisinde. Ayrıca şiddet uygulayan failin rehabilitasyonu açısından tedavi ve destek alması sağlanmaktadır (Reçber, 2018:370). Şiddet gören kadınların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetlerde bulunan ŞÖNİM’ler, kadınların aylık masraflarının giderilmesi, korunma ve barınmaya yönelik desteğin sağlanması, kadın konukevinden ayrılan kadınlar için eşya desteği, iş ihtiyacı olan kadına iş imkanı sunulması gibi konularda yardımcı olmaktadır. Ayrıca kadınlara ve çocuklara yönelik ihtiyaç

doğrultusunda psiko-sosyal destek sağlanmakta ve boşanmak isteyen kadınlara da hukuki süreçte yardımcı olunmaktadır (Altıparmak, 2015:456).

3.3.3.5.Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu

Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanmasına yönelik genelgeyle birlikte kadınların sosyo-ekonomik anlamda güçlendirilmesi, bu anlamda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, kadın istihdamının artırılması ve eşit işe eşit ücret imkanının sağlanması hedeflenmiştir. İçerisinde birçok kurum ve kuruluşun, bakanlıkların, işçi ve işveren konfederasyonları temsilcilerinin, sivil toplum kuruluşları ve üniversite temsilcilerinin bulunduğu kurul, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi yönünde çalışmalar yapmaktadır (<http://www.resmigazete.gov.tr>).

3.3.4.Ulusal Eylem Planları ve Başbakanlık Genelgesi

Ulusal Eylem Planları bir sorun hakkında çözümün neler olacağı ve nasıl çözüleceği noktasında politika yürütücülerinin konuyla ilgili ne düşündüğünü göstermektedir. Uygulanacak politikalar noktasında detaylı fikir vermesi açısından önemli bir unsurdur.

Kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının nasıl olması gerektiğine dair görüşler hem kadına yönelik şiddetle mücadele hem de toplumsal cinsiyet eşitliği eylem planlarında belirtilmiştir. Ülkemizde ilk olarak 1998 yılında hazırlanan toplumsal cinsiyet eşitliği eylem planı Pekin Platformu'nun zorunlu kılması hem de Pekin'de örnek olarak verilen eylem planının aynen dilimize çevrilmesi neticesinde edilgen bir durum arz ettiği için kadına yönelik şiddet konusu bu eylem planının bir alt başlığı olarak ele alınmıştır fakat bir ana akım kamu politikası haline gelmemiştir ta ki 2007 yılında kadına yönelik şiddetin üzerinde hazırlıklar yapıp düzenlenen bir eylem planı konusu haline gelmesine dek. Fakat 2007'de çıkarılan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Ulusal Eylem Planı söylemsel düzeyde tartışma konusu olmuştur çünkü kadına şiddetin salt bir aile sorunu olarak ele alınması kadının mı yoksa ailenin mi korunmaya çalışıldığı noktasında tartışmalara neden olmuştur. 2012'de eylem planının isminden aile kavramı çıkarılarak, yeni adı Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı olmuştur. 2007-2012 arasındaki dönemde, aile içi ve kadına karşı şiddetle mücadelede içerik olarak da çok ciddi dönüşümler yaşanmıştır. Buna göre kadına yönelik şiddet algısının, kamu politikası olarak ülkemizde yer bulmasındaki süreç üç

döneme ayrılabilir. Aile içerisinde bir şiddet algısının olduğu dönem, kadına yönelik şiddetle aile içi şiddetin birbirinden ayrılmaya başladığı ve kadına yönelik şiddetin bir sorun, aile içi şiddetin de farklı bir sorun olarak ayrı ayrı tanımlanmaya başladığı dönem ve son olarak eylem planlarında kadına yönelik şiddet ile aile içi şiddetin birbirinden tamamen ayrıldığı, ev içi şiddet kavramının da kamu politikası alanında tanımlanmaya başladığı dönem. Çünkü aile dışında olan, ev içi birliktelikler de ayrı bir kategori olarak son dönemde değerlendirilmeye başlanmıştır. Kadına karşı şiddetle ilgili ilk eylem planı, resmi olarak 2007’de ortaya konulmuş, bunu 2012 ve son olarak güncelliğini koruyan 2016-2020 Eylem Planı izlemiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarında sorunla mücadelenin projeler bazında geliştirildiği ve bu konuda kurumsallaşmanın çok zayıf olduğunu göstermektedir. Çünkü uzun soluklu projeler geliştirmek yerine kısa dönemi içeren projeler yürütülmekte ve sadece şiddet görenlere yoğunlaşma yaşanırken şiddeti uygulayanlara yönelik politikaların çok az olduğu görülmektedir (Küçüker-Yıldız, 2018:25-30).

3.3.4.1.Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 2016-2020 Ulusal Eylem Planı

KSGM’nin 2016-2020 Ulusal Eylem Planında varmayı amaçladığı hedefler misyon vizyon anlayışlarıyla örtüşmektedir. Ülke genelinde kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların söz sahibi olabilmeleri için gerekli kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde siyasal bağlantıların kurulması yönünde çalışmalar gerçekleştiren KSGM’nin amaçladığı hedefler ise şöyledir (KSGM 2016-2020 Ulusal Eylem Planı:43):

- Şiddeti önlemek için yasal gerekli değişiklikleri yapmak ve aksaklıkları tespit edip çözüm yolları bulmak,
- Kadına yönelik şiddeti doğuran sebepleri ve neden olan tutumları değiştirme adına toplumsal cinsiyet eşitliği gibi çalışmalarla farkındalık yaratacak çalışmalar yapmak,
- Şiddete uğrama ihtimali olan kadınlara ve çocuklarına ekonomik anlamda yardımcı olmak ve her türlü tedbirin uygulanarak, korunmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- Şiddete uğrayan ve şiddet uygulayanlara yönelik sağlık hizmetlerinin verilmesi,

- Tüm bunları gerçek anlamda başarabilmek için işbirliği içerisinde olarak politika geliştirmek.

2016-2020 Eylem Planı'nın temel amacı, ülkemizde kadına yönelik her türlü şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının etkin korunması için, ilgili tüm taraflarla işbirliği içinde gerekli önlemlerin alınması ve uygulanmasıdır. Beş temel hedef ise şunlardır:

- Mevzuat düzenlemeleri
- Farkındalık yaratma, zihniyet dönüşümü
- Koruyucu ve önleyici hizmet sunumu
- Sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi
- Kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği (Küçüker-Yıldız, 2018:44-46).

3.3.4.2.Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023

Bu eylem planında temel beş alanda (eğitim, sağlık, ekonomi, karar alma mekanizmalarına katılım, medya) yapılacak planlamalar ve iyileştirmelerden bahsedilmektedir. Bu stratejilerin gerçekleştirilebilmesi için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına, yerel yönetimlere, üniversitelere, sivil toplum ve meslek kuruluşlarına ve özel sektöre görev ve sorumluluklar düşmektedir. Ancak tüm bunların uygulanması ve söz konusu amaçlara ulaşabilmek için kurum ve kuruluşların bu faaliyetleri kendi plan ve bütçelerine entegre ederek uygulamaları gerekmektedir ve tabii ki tüm bu faaliyete katılan kuruluşların izlenerek değerlendirilmesi de sürecin işleyişi açısından önemlidir. Bu anlamda performans değerlendirme, raporlama ve raporların her yıl izlenebilmesi açısından ASPB'nin (Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı) hazırlayacağı bir web sitesine yüklenmesi, kurum ve kuruluşların performans değerlendirmelerini her yıl düzenlenecek olan izleme toplantılarında rapor halinde sunmaları ve sunulan raporların derlenerek her yıl yıllık izleme raporlarının oluşturulması hedeflenmiştir (KSGM, 2018:22).

3.3.4.3.Başbakanlık Genelgesi

“Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi uluslararası sözleşmelerin uygulanabilmesi adına kamu politikalarından biri

olarak kadına yönelik şiddet konusunda çıkarılan ilk yasal metindir. Bu genelgeye göre; kadına karşı şiddet konusunun önemli bir konu olduğu ve acilen çözülmesi gerektiği kabul edilmiş, kadının ekonomik ve eğitim yönünden yükselişinin sağlanması için kamu kurum ve kuruluşlarının sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapması gerektiği vurgulanmıştır. Kadınların haklarının elde edilmesi için pozitif ayrımcılık maddesinin sözleşme metnine dahil edildiği görülmektedir. Genelge ayrıca sadece kamuoyu veya kolluk kuvvetlerinin değil aynı zamanda yargı mensuplarının, pedagogların, sosyal hizmet uzmanları ve psikologların da toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi almaları gerektiği belirtilmiştir. Kısacası genelge devlet-sivil toplum işbirliği ile her alanda kadınları güçlendirmenin yollarını çizmekte fakat diğer kadınlara yönelik yapılan yasal sözleşmelerin veya değişikliklerin yaşadığı aynı kaderi yaşamakta, hayata geçirilememektedir (Acar vd., 2009:53-54).

3.3.5.İşbirliği Yapılan Kurum ve Kuruluşlar

2006 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından imzalanmış ve yaklaşık 71.000 polisin katıldığı “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Projesi Protokolü” eğitimi gerçekleştirilmiştir. Ocak 2008’de Sağlık Bakanlığı’nca 65.000 sağlık personeline “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sağlık Personelinin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Protokolü”, Nisan 2009’da Aile Bakanlığı’nca 326 Aile Mahkemesi Hakimi ve Cumhuriyet Savcısının katılımıyla “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Yargı Mensuplarının Rolü Projesi Protokolü” yapılmış, Nisan 2010’da Diyanetten Sorumlu Devlet Bakanlığı “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Din Görevlilerinin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Projesi”ni imzalamış bu kapsamda 17.000 din görevlisine 2015 yılına kadar sürecek şekilde eğitimler verilmiştir. Ekim 2009’da İçişleri Bakanlığı ile imzalanan İşbirliği Protokolü çerçevesinde ülke genelindeki tüm polis merkezlerinde “Aile İçi Şiddet Olayları Kayıt Formu” kullanılmaktadır ve “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Eğitimler Uzman Eğitici Yetiştirme Projesi” kapsamında 23 polis memuruna eğitim verilmiştir (Tatlılıoğlu, 2014:118).

3.3.6.Türkiye’deki Kadın Sığınma Evleri ve Sivil Toplum Kuruluşları

Kadın danışma merkezleri ve kadın sığınakları kadının şiddet sonrası bilgi alacağı ve sığınacağı yerler olarak belirlenmiştir. Şiddet gören kadınların merkeze giderek ya da telefon yoluyla sorunlarına çözüm bulabilecekleri ücretsiz danışmanlık

veren kuruluşlardır. Kadınların bilgilendirilmeleri, desteklenmeleri ve eğitimler alabilecekleri ve sığınacak bir yer arandığında ilgili kurumlarla irtibat sağlanarak kadınların sığınma evlerine yönlendirilmesi, kadınlar arası dayanışmayı sağlamak için sosyal etkinliklerin düzenlenmesi gibi hizmetler için var olan kurumlardır.

1993'te Kadın Dayanışma Vakfı ve Ankara Altındağ Belediyesi işbirliği ile ilk bağımsız kadın sığınağı açılmış daha sonra ise Sivil Toplum Kuruluşları tarafından Kadın Merkezi Vakfı (KA-MER), Kırkörük Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kooperatifi, Ege Kadın Dayanışma Vakfı, Antalya Kadın Dayanışma ve Danışma Merkezi, Van Kadın Derneği, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi, Sosyal ve Kriminolojik Araştırmalar Çalışma Grubu gibi Merkezler ve Sığınaklar açılmıştır (Köşgeroğlu, 2010:103-106).

Dünyadaki ilk kadın sığınağı Londra'nın Chiswick Kadın Merkezi'nde 1974 yılında, kadına yönelik şiddete yerel hükümetlerin yeterince önem vermemesi sonucu kurulmuştur. İkinci sığınak Amerika'da açılmıştır. Sığınaklar özerk olabildikleri gibi yerel yönetimler ve kiliselerce de açılabilmektedir. Sığınaklar, şiddet gören kadınların ve çocukların güven içinde kendi hayatları hakkında kararlar alıp, adresleri gizli tutulan yerlerdir. Kadınlar sığınakta diğer şiddet görmüş kadınlarla deneyimlerini paylaşmakta ve çözüm için stratejiler oluşturabilmektedir (Şahinoğlu, 2000:31-32). Kamu hizmeti veren kadın sığınma evlerinin hizmetlerinden yararlanmak ücretsizdir ve bir kar amacı gütmemektedir. Şiddet gören kadınlar için belli bir müddet için de olsa bu hizmetlerden yararlanma hakkı verilmiştir. Burada üç ay gibi bir süre kendisinin ve varsa çocuklarının güvenliği koruma altına alınmaktadır. Bir dilekçe ile İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne başvurduklarında gerekli tetkiklerden sonra Kadın Konuk evine kadınlar yönlendirilmektedirler.

3.3.6.1.Kadın Merkezi Vakfı (KA-MER)

KAMER bünyesinde 1980'lerin bilinç yükseltme, duyarlılık kazandırma gibi parametlerinden beslenmiş hem de 1990'ların kurumsallaşma yönelimiyle dernek içi faaliyetler gösteren bir sivil toplum kuruluşudur. 1997 yılında kuruluş sürecini tamamlayan KAMER, 12 kadın ile başlayan çalışmalarında merkezi Diyarbakır'da olan Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da 23 ilde faaliyet göstermektedir. Misyonu ise, kadınları kültür ve geleneklerin zararlı uygulamalarından korumak ve yerine yeni alternatif görüşler üretmektir. Genel anlamda kadınların insan haklarına yönelik farkındalık

çalışmaları, aile içi şiddete yönelik acil yardım hattı ve kadın girişimciliği üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir (Kuzu, 2009:670).

3.3.6.2.Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)

KAGİDER ve KAMER dernekleri genel olarak kadının güçlendirilmesi yönelik çalışmalar yapan kuruluşlardır. KAGİDER, 2002 yılında faaliyete geçmiştir. Oluşturdukları kadın fonlarıyla kadınların girişimci olmaları ve liderlik alanlarında yer almalarına yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedirler.

Sivil toplum kuruluşlarının kadınlara yönelik politikaların faaliyete geçirilmesi sürecinde farkındalık yaratma, bu anlamda bilgi sağlama ve zihniyet değişimi için çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Mali anlamda da yerel yönetimlerden destek alınmaktadır. Türkiye açısından ise belediyelerle, kadın hakları temelli sivil toplum kuruluşlarının ilişkilerinin yeterli düzeyde etkin olmadığı görülmektedir. Bunun nedenlerine bakıldığında:

- Sivil toplum kuruluşlarının belediyeler gibi yerel anlamda halka hizmet açısından eşit bir paydaş olarak görülmemesi,
- Özellikle büyükşehir belediyelerinin kendi bünyelerinde oluşturdukları kendi kadın kuruluşlarıyla işbirliği kurması,
- Belediyeler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki platformlar arası ilişkileri düzenleyen mekanizma ve prosedürlerin yetersiz olması ve platformların yasal bir statüye sahip olmadığı düşünüldüğünde bu durumun bütçe açısından oldukça sıkıntı yaratacağı görülecektir. (Küçüker-Yıldız, 2018:30).

3.3.6.3.Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Resmen 1990 yılında kurulan Mor Çatı, “bugüne kadar 3 ayrı sığınak çalışması yürütmüştür. Bunlardan birincisi 1995-1998 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu sığınak 350 kadın ve 250 çocuğu şiddetsiz bir yaşama adım atma olanağı sağlamıştır. 2005 Ekim ayında Beyoğlu Kaymakamlığı Dünya Bankası'ndan aldığı kredi ile açacağı sığınakın Mor Çatı tarafından yürütülmesini önermiştir. Bu işbirliği bir kamu kuruluşunun bir kadın örgütlenmesi tarafından yürütülecek sığınağa finansal destek sağlaması yönünden örnek bir uygulamaydı ve Başbakanlığın 2006/17 sayılı kadın ve çocuklara yönelik şiddete karşı mücadele genelgesine uygundu. Mor Çatı'nın dayanışma merkezi ve sosyal çalışmacı, psikolog, psikiyatr, avukat gibi gönüllüleri

aracılığıyla destek verdiği bu çalışma 3 yıl sürmüştür. Aralık 2008’de Beyoğlu Kaymakamlığı kaynak bulamadığı gerekçesi ile bu çalışmayı durdurmuştur. Kadın örgütleri Meclis’e gidip milletvekillerini ve bakanları yasalara uygun davranmaya, bu konudaki sorumluluklarını yerine getirmeye çağırdılar. Mor Çatı Mart 2009’dan bu yana bağımsız sığınak faaliyetini Şişli Belediyesi, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu gibi kuruluşlardan ve Mor Çatı dostlarından sağladığı destekle sürdürüyor” (www.morcati.org.tr).

3.3.6.4.Kadın Dayanışma Vakfı

1990’lı yılların başında kadın ve yerel yönetim işbirliğini hayata geçirmek amacıyla yola çıkan Kadın Dayanışma Vakfı Ankara’da Altındağ Belediyesi ile ilk kadın danışma merkezini açmıştır. Sonraki süreçte elliyi aşkın kadınla Kadın Dayanışma Vakfı kurulmuştur. Vakfın amacı, kadınların her alandaki sorunlarına yönelik feminist bakış açısıyla politikalar üretmek ve kadınlara yardım etmek olarak belirlenmiştir. Vakıf dışında danışma merkezi, sığınmaevi ve “Emek Mutfağı” olarak faaliyetler yürütülmektedir (Sarı, 2000:36-38).

Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde ve kadının insan haklarının elde edilmesi yönünde tarihsel süreç içerisinde uzun mücadeleler verilmiştir. AB’ne uyum sürecinin gerektirdiği zorunluluklar ve BM’nin de desteğiyle ulusal ve uluslararası boyutta kadınların yasal haklarının sağlanması adına atılımlar gerçekleştirilmiş, kanunlarda eşitliği sağlayıcı ve ayrımcılığı giderici düzenlemelere gidilmiştir. Kadına yönelik şiddet, aile içinde mahrem bir durum olmaktan çıkmış, evlilik içi cinsel şiddet ve tecavüz tartışılan konular arasında yerini almıştır. Kadınların ve kız çocuklarının özel ve kamusal alanda maruz kaldıkları her türlü şiddet, kişilik haklarına indirilen bir darbe olarak nitelendirilmiştir. Özellikle 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve İstanbul Sözleşmesi ile kadınların ve kız çocuklarının şiddete maruz kalmaları halinde koruyucu ve önleyici her türlü tedbirle birlikte, maddi manevi destek göreceğine dair maddelere yer verilmiştir. Ayrıca Anayasa’daki değişikliklere bakıldığında, kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu ve bu eşitliği sağlama amacıyla alınacak her türlü tedbirin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı belirtilmiş ve cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan kişilerin Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru yapabilme hakkının olduğu ifade edilmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu ile birlikte evlilik içi tecavüz fiilleri suç kapsamına alınmıştır. Tecavüz

failinin kadınla evlenmesi halinde verilen indirimle ilgili maddeler kaldırılmıştır. Yine kadınların töre adı altında cinayetlere kurban gitmeleri “nitelikli insan öldürme” olarak değerlendirilmiştir. İş Kanunu’yla birlikte belli sayıda çalışan kadının olduğu sektörlerde kreş ve emzirme odalarının kurulması kararı alınmış ve kadınlara doğum öncesi ve sonrası toplamda 16 haftalık izin sağlanmıştır. Ancak tüm bu elde edilen kazanımlara rağmen uygulamada halen istenilen düzeyde bir yaptırımın sağlanamadığı, kadının gerek aile içinde gerekse kamusal alanda şiddet görmeye devam ettiği, halen tecavüz vakalarında faile iyi hal indirimi yapıldığı görülmektedir. Çalışmak isteyen kadınların çocuklarını bırakacak yer bulamamaları, iş yerlerinde emzirme odalarının halen tam anlamıyla uygulamaya konulmaması, evdeki diğer bakım hizmetlerini karşılayacak kimsenin olmayışı gibi faktörlerden dolayı kadınlar ekonomik alanda var olamamaktadırlar. Çalışan kadınların da ev içi iş yoğunluğuyla birlikte daha fazla yıprandıkları ve halen hak ettikleri kadın-erkek eşitliğinin gereği olan “eşit işe eşit ücret” uygulamasının dışında tutuldukları görülmektedir. Eşitliğin sağlanması ve ayrımcılığın giderilmesi adına mücadeleler verilmiş, kazanımlar elde edilmiş ancak kanunların tatbikinde gerekli işlemlerin ve kontrollerin sorumlu yetkililerce yapılmadığı, ihmal edildiği gözlemlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ANALİZLERİ

4.1.Kadın ve Erkek Katılımcıların Kadın ve Erkek Olmaya Dair Görüşleri

Bu bölümde, Denizli’de görüşme yapılan evli çiftlerin kadın ve erkek olmaya dair bakış açılarının ne yönde olduğu, kendilerini hangi çerçeveler içinde belirledikleri, kadın ve erkek olmanın zorluklarını nasıl tanımladıkları, hangi yönlerden artı ve eksilerin oluştuğunu, kadınlık ve erkeklığe dair kalıp yargılardan ne derece etkilendikleri ve zihinlerinde nasıl bir kadın ve erkek imajı oluşturduklarını anlamaya yönelik analizler yer almaktadır. Bir kişiyi, bir aileyi, bir toplumu tanımanın en önemli yönlerinden birinin kişilerin kendi bireysellikleri ve öznelliklerini tanımlama biçimleri olduğu düşünüldüğünde bireylerin kendi şahsi görüşleri ve bakış açılarının yansıtıldığı bu analizde sorulan sorulara yönelik zihinsel anlamda bir değişimin olup olmadığıyla ilgili önemli bilgilere ulaşılabileceği düşünülmektedir.

4.1.1.Kadın ve Erkek Katılımcıların Kadın ve Erkek Olmaya Dair Tanımları

4.1.1.1.Kadın Katılımcıların Kadınlık Tanımlarına Dair

Bu bölümde, katılımcıların kadınlık ve erkeklığe dair tanımlamalarına yer verilmiştir. Bireylerin toplumsal olarak nasıl anlamlandırıldığının bir yansıması olan cinsiyet, rollerin edinilmesinde, toplumsal değerlerin içselleştirilmesinde etkin olan sosyal bir kategoridir. Kadın ve erkeğin kendisinden beklenenlere kayıtsız kalamayacağı düşünüldüğünde toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl doğalmış gibi algılandığını göstermesi açısından önemli olmaktadır. Bu doğrultuda, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları görebilmenin cinsiyetlerin kendilerini tanımlama biçimleri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Biyolojik determinist görüşlerde cinsiyet farklılıklarının hormonal etkilerden kaynaklandığı ve cinsiyet kimliğinin oluşmasında etkili olduğu söylenmektedir. Fakat toplumsal bir varlık olan insanın eylemlerinin sadece biyolojiye indirgenmesi, sosyal ilişkiler içinde var olan kuralların etkisinin göz ardı edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Psikolojik paradigma ise cinsiyetler arası farklılığın, psikolojik ve duygusal özelliklerden kaynaklandığını öne sürmektedir. Tüm bunların etkisi yadsınamaz fakat kültürel ve sosyolojik etkilerin göz önüne alınmaması, bazı

şeyleri gözden kaçırmamıza sebep olabilmektedir çünkü insan öğrenen bir varlıktır ve çoğu kalıpyargılar, istenilen roller önceden tanımlanmış, belirlenmiş şeylerdir. Katılımcıların kadın ve erkeğe dair tanımlamalarında toplumsal tanımlamaların etkili olduğu görülmektedir. Denizli’de görüşme yapılan 15 kadından 9’u kadınlığı “anne olmak”la ilişkilendirmiştir. Annelik kadınlığın tanımlanmasında temel öge olma işlevini göstermektedir. Kültürel kodlar kadınlığın inşasında temel belirleyici desendir.

“Kadın olmak muazzam, çok güzel bir şey. Kadınlığımı doyasıya yaşadığımı düşünen biriyim...Kadın olmanın verdiği, yaşattığı güzelliklerden birisi de tabii ki anne olmaktı. Dolayısıyla kadın olmayı kelimelerle tarif edemem. Tekrar dünyaya gelsem yine kadın olmak isterdim” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, kadınlığını doyasıya yaşadığını ifade eden tek kadın olmakla birlikte yaşadığı en güzel şeylerden birinin de anne olmak olduğunu ifade etmiştir.

“Kadın bana göre en değerli varlık anne demek, merhamet, hassasiyet, vicdan demek. Aynı zamanda kötülük de kadında” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3 de kadın olmayı tanımlarken anne olmayı dile getirmekte ve bağlantılı bir şekilde de duygusal özellikler bakımından kadın olmayı merhametle, hassasiyetle özdeşleştirmektedir. Kötülükten kastının ne olduğu sorulduğunda düşünceleri kötü, kirli olan kadınlardan bahsettiğini ancak bunun tüm insanlarda ve hayvanlarda olduğunu fakat kadınların daha bir sinsi oldukları yönünde bir inanca sahip olduğunu ifade etmiştir.

“Anne olmak geliyor, eş olmak geliyor yani sorumluluklar aklıma geliyor. Başka bir şey aklıma gelmiyor” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

Görüldüğü gibi kadın katılımcılar kadın olmayı anne olmak, merhamet, vicdan sahibi olmakla ve sorumlulukla tanımlamışlardır. Kadın olmayı olumsuz olarak aktaran bir kadın katılımcı görüşlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Kadın olmak bir tür kölelik gibi bir şey; evine bak, çocuklarına bak, eşine bak” (K2, Lise Mezunu, 39).

K9 ise kadın olmanın olumlu bir şey olduğunu bu duyguyu evlendikten sonra fark ettiğini ifade etmektedir:

“Evlenmeden önce hep ezilen, düşüncelerine önem verilmeyen, hep ikinci planda bir insan olarak görüyordum kadın olmayı. Evlendikten sonra ise bir birey olduğumun farkına vardım. Eşimin desteği, arkamda

olduğunu bilmek bana bu duyguları yaşattı, kendime güvenim geldi. Demek ki diyorum önceden arkamda güvенеbileceğim bir insan yokmuş. Hani beni her zaman savunabileceğini düşündüğüm ya da beni her halimle kabul eden bir insan olmadığını düşünüyorum. Çocuk olduktan sonra daha ayrı bir şey hissetmeye başlıyorsun. O yüzden kadın olmak aynı zamanda fedakarlık demek” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9’un evlenmeden önceki çocukluk yaşantısına bakıldığında ailesinden ve özellikle de babasından sevgi göremediğini, şiddet gördüğünü ve devamlı surette aşağılandığını söylemekte, evlilikle birlikte kadınlığın anlamını keşfettiğini, kadın olmayı olumlu olarak görmeye başladığını dolayısıyla da daha önce mevcut olmayan özgüveninin ilgiyle, sevgiyle yerine geldiğini ifade etmiştir.

“Kadın olmak denilince aklıma güzellik falan değil huy güzelliği geliyor” (K15, Lise Mezunu, 30).

K15, kadınlığı, dayatılan hakim güzellik anlayışından uzak bir tanımlamayla ifade etmiş önemli olanın huy güzelliği olduğunu ifade etmiştir.

“Kadın olmak güzel bir şey ama Türk toplumunda kadın olmak çok zor. Eğer çalışma hayatındaysanız birçok zorluklarla karşılaşabiliyorsunuz, çalışma arkadaşlarınız tarafından rahatsız ediliyorsunuz yani sürekli bastırılmaya çalışılıyorsunuz. Ben bu arada emekliyim memur hayatından geldim, kamunun her kademesinde çalıştım yani. Her pozisyonun da ayrı ayrı zorluklarını yaşadım. Kadın olmak çok güç gerektiriyor yani. Bence kadının her zaman güçlü olması lazım her anlamda ekonomik açıdan, bilgi açısından. Anne ve babanın yetiştirirken bir kız evladını güçlü olarak yetiştirmesinden yanayım. Anne ve baba çocuğunu yetiştirirken sürekli onun yanında olacakmış gibi değil de tek başına yaşayabileceği şekilde yetiştirmeli. Hayatta her zaman tek başına kalacağını vurgulayarak, zorluklarla nasıl baş edeceğini öğreterek yetiştirilmesinden yanayım” (K5, Yüksekokul mezunu, 51).

Kadın olmayı güzel bir duygu olarak tanımlamasına rağmen toplumsal anlamda özellikle iş hayatında kadının yaşadığı zorluklara değinen K5, kadının ayakları üzerinde kalabilmesinin her anlamda güçlü olmasına bağlı olduğunu ve ailelerin kız çocuklarını yetiştirirken de güçlü birer insan olarak yetiştirmesi gereğine değinmiştir.

“Kadın denilince aklıma ilk gelen şey doğurganlık, anne olmak yani küçüklüğümde beri hep bebeklerim olurdu onları örtmek, bakmak, bastırmak, onlarla uğraşmak yani böyle şeyler aklıma geliyor” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

Kadın olmakla ilgili düşüncelerinin küçüklükten gelen oyun oynama alışkanlığıyla ilgili olduğunu söyleyen K7, küçüklüğünde oyuncak bebeklerinin olduğunu, onların bakımını yaptığını ve kadın olmanın da anne olmakla tanımlanacağını

ifade etmiştir. Küçüklükten edinilen oyun oynama alışkanlıklarının bir yansıması olarak kadını, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi anlamında bir rol model anlayışıyla tanımlamaktadır.

4.1.1.2. Erkek Katılımcıların Kadınlık Tanımlarına Dair

Kadın katılımcıların eşlerine kadın olmayı nasıl tanımladıklarını sorduğumuzda genellikle kadınlarla benzer görüşleri ifade ettikleri görülmüştür. Kadın olmanın zorluklarına değinmişler, kadın katılımcıların tanımlamalarına benzer şekilde eşlerini merhametli, şefkatli bir anne olarak dile getirmişlerdir.

“Bu devirde kadının işi de zor. Hem eşi, hem işi, hem de ev hayatı derken zor. Sabır geliyor aklıma kadın denilince bu yüzden” (E2, Lise Mezunu, 40).

“Çocuklarına sahip çıkan, evine bakan, yuvayı yapan dişi kuştur denilir ya o anlamda kadın da” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

“Evine, eşine sadık, çocuklarını iyi yetiştiren bir kadın” (E14, Lise Mezunu, 39).

Üstteki ifadelerde erkek katılımcıların kadın olmanın zorluğunun farkında oldukları görülmekte, kadının üzerindeki sorumlulukların sabır gerektiren işler olduğu, “yuvayı yapanın dişi kuş olduğu” belirtilmektedir.

“Kadın olmak bence zor bir şey. Kadınlar yüzyıl içerisinde büyük devrimler yapmışlar, seçme ve seçilme hakkı bile yokken şimdi meclise girebiliyorlar ama öncesinde yüzyıllar binlerce yıl denkliğin kurulamamasından dolayı kümülatif bir eksiklik var. Bu da tabii ki bir yüzyıla iki yüz yılla kapanacak bir şey değil o yüzden zor kadın olmak” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

Kadın olmayı haklar açısından ele alan E1, kadınların yüzyıllardır süren hak mücadelelerine değinerek kadınların tam anlamıyla haklarına kavuşamadıklarını ve bu yüzden kadın olmanın zor olduğunu dile getirmiştir.

“Kadın erkek aslında birer eşit varlık sadece güç dengeleri açısından farklı. Onun haricinde neticede insanız yani. Kadın olmadan erkek olmaz erkek olmadan kadın olmaz. Kadını toparlayıcı, ailesini basıp kaldıran bir kişi olarak görüyorum” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, kadın ve erkeğin fiziksel güç haricinde eşit olduğunu biri olmadan diğerinin bir anlam ifade etmeyeceğini belirtmiş aynı zamanda kadını ailesine bakmak, toparlamakla yükümlü tek kişi olarak tanımlamıştır.

E5 ise, kadını kendi sözleriyle tanımlamaktan ziyade tanınmış şairlerin sözleriyle anlatmayı tercih etmiştir:

“Cemal Süreya’nın bir şiiri var: “Kadını ikiye böl, yarısı annedir yarısı sevgi” yani kadını tarif edecek bir kelime ben bulamıyorum. Can Yücel’e annenle ilgili niye şiir yazmıyorsun dediklerinde “kadınları anlayabilecek kadar şair olamadım” der. Bilmem anlatabildim mi?” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

Kadını Cemal Süreya’nın sözleriyle nitelendiren E5, kadının bir yönüyle anne bir yönüyle de sevgi anlamına geldiğini ve iki duygunun birbirini tamamladığını ifade etmeye çalışırken aynı zamanda Can Yücel’in cevabıyla kadınları anlayabilmenin mümkün olmadığını, tanımlamanın bu anlamda çok zor olacağını, ne söyleneceğin tarifi eksik kalacağını düşünerek duygusal kalıplar çerçevesinde var olan önkabulleri devam ettirdiği görülmektedir.

“Erkeğe bir yerde eş ve erkek-kadın eşit yaratılmıştır. Gece-gündüz, iyilik-kötülük olduğu gibi kadın erkek için, erkek de kadın için bir ihtiyaçtır. Hayatın devam etmesi açısından, nesillerin devam etmesi açısından gerekli olan bir cinsiyet. Öbür türlü baktığınız zaman da evde evin hanımı, ev işlerine bakan, çocuğuna çocuğuna bakan, büyüten bir kişidir” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

Kadın ve erkeğin eşit bir şekilde yaratıldığını düşünen E11, tıpkı evrenin zıtlıklarla bir uyum içerisinde döngüsünü sürdürmesi gibi kadın ve erkeğin de birbirine olan ihtiyacından bahsetmiş özellikle kadınların doğurganlığının nesillerin devam etmesi açısından sahip olduğu önemi dile getirmiş aynı zamanda diğer katılımcıların ifade ettiği gibi kadını evine bakan, çocuklarını büyüten biri olarak tanımlamıştır.

E8, kısa ve öz kadınların ve erkeklerin farklı şeylere ilgi duyan kişiler olduklarını ve bunun yapılan işler ve beğenilen şeylerde de kendini gösterdiğini düşünmektedir. Kadınların daha çok evleriyle alakalı eşyalara değer verdiğini erkeklerin ise daha çok arabalara önem verdiğini belirtmiştir:

“Kadınlar da aynı ama mesela ben şu masaya bir değer vermem ben arabaya değer veririm” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

“O da bir insan sadece başka bir şey aklıma gelmiyor” (E12, İlkokul Mezunu, 48).

E12, kadını sadece insan olarak tanımlamış aklına başka bir şey gelmediğini ifade etmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların kadınlık tanımlarına bakıldığında ilgili toplumun kadından beklediği toplumsal rollerin etkin faktörler olarak devam ettiği görülmekte, kadının özellikle doğurganlığı ve bakım hizmetleri açısından değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Evlilik birliğinin devam etmesinde kadının aileyi toparlayıcı etkisi, çocukların yetiştirilmesi, geleceğe hazırlanması gibi görevlerin kadın üzerinden ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca kadınların iş hayatında maruz kaldıkları ayrımcılık, baskı gibi faktörlerin kadın olmayı zorlaştırıcı etkenler olduğu ifade edilmiştir.

4.1.1.3.Kadın Katılımcıların Erkeklik Tanımlarına Dair

Bazı kadın katılımcılar eşlerini tanımlarken çoğunlukla erkeğin sadece dışarıda çalıştığını diğer şeylerle hiç ilgilenmediğini dolayısıyla da erkek olmanın zor bir durum olmadığını ifade etmiş bazıları da erkeği, ailesini koruyan, kollayan, güç sahibi biri olarak tanımlamıştır.

“Erkek deyince evin reisi, dış işlerine bakan kişi aklıma geliyor” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

“Erkek evin reisi, direği, güç işleri yapan, eşine ve çocuklarına destek olan bir kişi” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

“Kişisine göre değişir kimi erkek var lay lay lom gözü dışarıda kimi erkek var evcimen evine düşkün, sorumluluk sahibi” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

“Erkek, koruyan, kollayan, arkamı çıkan bunları düşünüyorum” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

Üstteki ifadelerde kadın katılımcıların erkeği, kendilerini ve çocuklarını koruyup kollayan bir güç imgesi olarak tanımladıkları, erkek denilince dışarıya ait işlerin sorumluluğunu alan, evine ve çocuklarına destek olan kişi olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Erkek olmanın kadın olmaya göre zor olmadığını belirten kadın katılımcılar ise birçok sorumluluğun kadınların üzerinde olduğunu ifade etmişlerdir:

“Erkek olmak bizim toplumumuzda çok rahat bir şey. Onlara sadece evleneceksin, evine bakacaksın, iş sahibi olacaksın gerisi önemli değil, gerisi zaten kadınların omuzlarında denilmiş” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

“Erkek bir hata yapsa bile toplum olarak yaptığı hatalar görmezden gelenebiliyor ama kadınların hataları daha çok ön plana çıkartılıyor.

Erkekler daha başına buyruk kimseden etkilenmeden yaşayabiliyorlar” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K5 ve K9’un tanımlamalarından toplumda erkek ve kadının küçüklüklerinden itibaren kendilerine kazandırılan rollerin, değerlerin etkisi altında yaşamlarına yön verdikleri, kadınların ev içi sorumluluklarla erkeklerin ise dışarı işlerle görevli olduğu anlayışının sürdürüldüğü görülmektedir. Öte yandan kadın katılımcıların bu ayrımcılığın farkında oldukları söylemlerinden anlaşılakta, kadın katılımcılar erkeklerin sadece tek bir işle ilgilendiğini kendilerinin ise birçok sorumluluk altında olduğunu aynı zamanda erkeğin yaptığı bir hatayı toplumun tolere ederken kadının hatası söz konusu olduğunda bir sorun olarak görüldüğünü belirtmişlerdir.

K1 ise bu konuda farklı yaklaşan kadın katılımcılardan biri olarak erkeklerin daha net ve dengeli bir düşünce yapısına sahip olduğunu bu anlamda da kadının toparlayıcı bir enerji içerdiğini ifade etmiştir:

“Erkek olmak denilince aklıma maskülenlik geliyor ve dişilde eksik olan bir şeydir bu maskülen...Erkek olmak bana göre dengeyi sağlayabilmek demek özellikle evli çiftseniz dediğim gibi kadının biraz fazla dişî enerjisi vardır. Dişî enerji biraz yayıktır böyle erkek onu hemen toparlar ve daha net gösterir. Ve biraz da olanı olduğu gibi kabul edebilmek erkek olmak, kadınlar biraz daha direnç gösterebiliyor. Tabii genelleme yapmak doğru değil ama genel konuşuyoruz yine de” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, kadından farklı olarak erkeksi özelliklere sahip olmak anlamına gelen maskülenlikle erkeği tanımlamış, erkek ve kadın arasındaki farklılıklara değinmiştir. Erkeklerin var olan bir olguyu kabul etme anlamında daha net olduklarını kadınların ise daha detaylara takılarak direnç gösterebildiğini dolayısıyla da kadın ve erkeğin bu yönde birbirlerini tamamladıklarını ifade etmiştir.

“Erkek denilince aklıma bencillik geliyor” (K2, Lise Mezunu, 39).

Kadın katılımcılardan sadece ikisi erkek olmayı bencillikle tanımlamıştır.

4.1.1.4. Erkek Katılımcıların Erkeklik Tanımlarına Dair

Erkek katılımcıların kendilerini tanımlarken özellikle biyolojik farklılıklara değindikleri, fiziksel üstünlüklerini ve ailenin maddi ihtiyaçlarının karşılanmasında yükümlülük sahibi olduklarını, zaman zaman da dini öğretileri referans göstererek rol tanımlamaları yaptıkları görülmüştür.

“Genel olarak ataerkil bir toplum içerisinde yaşadığımız için iyi yanları da var kötü tarafları da var. O stereotiplere girmediğiniz zaman sıkıntılar doğmaya başlıyor. O yüzden düz bir şekilde güzel bir şeymiş gibi ya da kötü bir şeymiş gibi değerlendirme yapamam” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

Erkeklerin toplumsal rollere uymadıkları takdirde sıkıntılar yaşayabileceklerini söyleyen E1, belli egemen bazı kalıpların olduğunu, erkekliğin bunlara uyup uymama oranına göre tanımlanan bir kavram olduğunu belirtmiştir. Yaygın kalıplara, normlara uyulmadığı takdirde erkeklerin de bu ataerkil zihniyetin getirmiş olduğu baskı ve ötekileştirmeden etkilendikleri anlaşılmaktadır.

“Erkek demek güç demek, sorumluluk demek, zor günlerinde bile hiç hissettirmemen gerekiyor” (E2, Lise Mezunu, 40).

“Evin aile bireyleri arasında evi geçindirmekle yükümlü, özellikle dış saha dediğimiz iş ortamındaki doğabilecek olumlu ve olumsuz bütün kötülükler karşısında ailesini korumak ve ikincisi Türk toplumunda erkek denildiği zaman her şeyden üstün görülen, ailede ve çevrede birinci sınıf statüsünde bir varlıktır. Kadınları genelde ikinci plana atan dediğim dedik, çaldığım düdüğü efsanesinin devamıdır erkeğin tanımı bence. Ama olması gereken erkeklik önce saygı ve sevgiye dayalı aile arasında ayırım gözetmeksizin gerekli vazifeleri yerine getiren bir varlıktır diye düşünüyorum” (E3, Lise Mezunu, 46).

Erkek olarak sahip olduğu ayrıcalığın farkında bir yorumlamayla erkeğin toplumdaki birincil konumdaki statüsünü vurgulayan E3, erkeğin vazifesinin ailesini korumak olduğunu ve toplumda istediğini yapabilecek bir durumda olduğunu belirtirken aslında olması gerekenin karşılıklı kadın erkek ayırımı gözetmeksizin gerekli vazifelerin yerine getirilmesi olduğunu ifade etmiştir.

Erkek olmayı yaratılıştan gelen biyolojik bir özellik ve bu özelliğin de görevlerde farklılaşmayı getirdiğini vurgulayan katılımcılardan bazılarının görüşleri ise şöyledir:

“Erkek olmak denilince işte yaratılışımızdan bize verilen bir şey. Allah kimimizi erkek kimimizi de kadın olarak yaratmış, farklı vazifelerle görevlendirmiş. Kadına anaçlık vermiş, erkek biraz daha korumacı yönü olan bir tabiata sahip” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

“Erkek Cenabı Allah’ın yarattığı, kendine güvenen, evine bağlı, evinin gelirini sağlayan kişi demek” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

“Yaratılış olarak biyolojik, fiziksel farklılıklar, duygular demek bence” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

“İnsanlar zaten erkek ve dişi olarak yaratılıyor. Erkek de kadından biraz daha güçlü bir varlıktır” (E12, İlkokul Mezunu, 48).

Evli çiftlerin kendi içinde kadınlık ve erkekliği nasıl tanımladıklarına bakıldığında kadın katılımcıların kadınlığı annelik, merhamet, sorumluluk olarak tanımladıkları eşlerinin de aynı şekilde bu görüşü destekleyici tanımlarda bulunduğu ve kadınlığın zor olduğunu da vurguladıkları görülmektedir. Erkek katılımcıların aynı zamanda kadın ve erkeğin yaratılıştan gelen özellikleri olduğunu ve buna göre kadın-erkeğin görevlerinin farklılık gösterdiğini kabul ettikleri görülmüştür. Erkeklik ile ilgili tanımlamalarda kadın katılımcıların bazıları erkek olmanın hiçbir zorluğu olmadığını, tek bir işle meşgul olduklarını onun haricinde hiçbir şey yapmadıklarını ifade ederken çoğunluğu da erkeğin dış işlerden sorumlu olduğunu, ailesini, çocuklarını koruyup kollayan güç sahibi bir kişi olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Erkek katılımcılar da erkek olmayı çoğunlukla ailesini koruyup kollayan olarak ifade etmişler bazıları da erkekliğin kadınlardan fiziksel olarak farklılığına, erkeğin daha güçlü olduğuna dair vurgulamalarda bulunmuşlardır.

Bu konuda yapılan görüşmeler sonucunda genel anlamda kadın katılımcıların kadınlık ve erkeklik konusunda benzer görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Kadın öncelikle anne olarak tanımlanmış erkek ise koruyan kollayan, güç ekseninde ifade edilmiştir. Keza erkek katılımcıların da kadınları tanımlamaları aynı şekilde geleneksel anlamda benzer ifadelerden oluşmakta; kadını anaç, merhametli, evine çocuklarına bakıp çeviren kişi ve eşine sadık olarak tanımlamışlardır. Kadın katılımcıların erkeklik tanımlamalarında ise eşler arasında farklılıklar oluşabilmekte kadın katılımcıların çoğu eşlerinin işlerinin kolay olduğunu ifade ederken erkek katılımcılar erkek olmanın zor bir durum olduğunu devamlı güçlü görünmek zorunda kaldıklarını, ailenin ekonomik sorumluluğunun kendilerine ait olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışan eşlere sahip olan erkek katılımcılar, eşlerinin ekonomik anlamda ailelerine yardımcı olduklarını, destek çıktıklarını ifade etmişler fakat asıl sorumluluğun halen kendilerinde olduğunu belirtmişlerdir. Özetle kadınlığın doğurganlık ve erkekliğin de güçlü olma üzerinden temellendirilmesi toplumsal cinsiyet rollerinin ilk aileden itibaren öğrenilerek devam ettiği düşüncesini destekleyen bir bulgudur. Erkek “kadınsı olmayan” kadın da “erkeksi” olmayan özelliklerle tanımlanmıştır. Aynı zamanda hegemonik erkekliğin dayattığı kalıpların kadın ve erkek katılımcılar tarafından destek gördüğü anlaşılmış, ayrıca cinsiyetçi, ayrıştırıcı, homofobik ifadelerle de rastlanmıştır.

4.1.2.Katılımcıların Kadın ya da Erkek Olmanın Zorluğuna Dair Görüşleri

Kadınlığın ve erkekliğin yüklendiği sorumluluklar çerçevesinde toplumda var olan önceden oluşturulmuş işbirliğine yönelik kalıplaşmış tutumların yorumlamalarda etken olduğu görülmektedir. Erkek ve kadın katılımcılar tarafından paylaşılan yaygın kanı kadınlığın daha zor olduğu yönünde ortak bir yorumu içermekte fakat arada nadir de olsa erkeğin işinin daha zor olduğu yönünde fikirler de belirtilmektedir.

4.1.2.1.Kadın Katılımcıların Kadın ya da Erkek Olmanın Zorluğuna Dair Görüşleri

Katılımcıların kadın ve erkek olma tanımlamaları içerisinde kadınlık ya da erkekliğin zorluğuna dair görüşler belirtilmiş olmakla birlikte özellikle bu soruda kadınlığın ve erkekliğin zor olarak değerlendirilmesinin daha detaylı yönlerine yer verilmiştir.

“İkisinin de zorlukları var bence. Sadece kadına yüklenen toplumsal rollerle erkeğe yüklenen roller ikisi de çok ağır aslında. İşte kadından beklenen roller nedir? Anne olsun, evini idare etsin, şimdi bir de eskiden o yoktu ama çalışsın para kazansın, çocuğunu da yapsın yani bir mükemmel kadın beklentisi var toplumun kadından. Aynı şekilde erkekten de şöyle beklenti var: Para kazansın başka da bir şeye karışmasın. O da çok ağır bir rol. Sadece onu yükleyip sonrasında da başka hiçbir fikrini almayıp hani evde bir eşyanın yerini değiştirirken şunu şuradan şuraya koyarken bile erkeğe sorulmaz yani. O alan sadece kadının alanıymış gibi. Bu da erkek için zor bir şey. Çocuklarına maddi olarak bakmak zorunda kalması işte boşanma davalarında nafakayı erkeğin veriyor olması onun toplumdaki rolünü biraz daha zorlaştırıyor. Babalık mesela sanki sonradan gelen bir şeymiş gibi eklenti gibi düşünülüyor halbuki bebek doğduğunda kadın nasıl anne oluyorsa erkek de baba olmuş oluyor. Nedense babalar hep bir dışarı itiliyor” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, eşit derecede zorluklara sahip olduğunu ifade etmiş aynı zamanda aslında erkeğin bu toplumsal rollerinin belirlenmesinde kadınların da payının olduğunu çünkü ev içi alanın tamamen kadının kontrolünde olmasının sağlandığını, erkeklerin bu konuda söz sahibi olmalarının engellendiğini düşünmektedir. Erkeklerin de ev içi alana dahil edilmesi gerektiğini bunun da erkeğin ev içi alanda söz sahibi olmasıyla mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda kadınların eşlerinden ayrılmaları sonucu nafaka almalarını, çocukların maddi sorumluluklarının babada görülmesinin erkeğe bir yük oluşturduğunu düşünmektedir. Egemen cinsiyetçi rol tanımlamalarının arka

planında kadının bu rolleri sorgulamadan kabul etmesinin ve içselleştirmesinin etken olduğu ifade edilmektedir.

“Benim şeyimde erkek olmak daha zor, onun sorumluluğu daha zor. Hani başkaları için çok farklı olabilir, belki ben çalışmadığım için öyledir” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, ev hanımı olarak daha önce ücretli bir işte çalışmadığı için erkeğin işini daha zor olarak değerlendirdiğini, “belki de” böyle düşünmesinin altında yatan nedenin çalışıp para kazanamamasından kaynaklandığını, ev içerisinde sergilenen emeğin dışarıda yapılan bir işten daha kolay görüldüğünü belirtmektedir.

“Benim gözümde kadın olmak daha zor, kafa hiç rahat değil, kafa sürekli çalışıyor. Ne gece yattığımda kafam dinleniyor ne gündüz kalktığımda. Hep kafamda kurmacalar, sürekli yapacağım işler o yüzden erkeklerin daha rahat olduklarını düşünüyorum” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, kadın olmanın zor olduğunu çünkü kadının zihninin devamlı ailesiyle, çocuklarıyla ve yapacağı işlerle bölündüğünü, erkeğin ise sadece tek bir şeyle işiyle meşgul olmasından dolayı kadına göre daha az sorumluluğu olduğunu dile getirmektedir.

“Kadın olmak daha zor, toplumsal düşünceler, önyargılar, baskılar, cinsiyet ayrımcılığı, işte kadın öyle yapmaz böyle yapmalı, erkek her türlü şeyi yapar mantığı yani. Bir de kadın anne oluyor o zaman üstüne ayrı bir fedakarlık daha ekleniyor. Sen annesin hatırlatması daha çok oluyor. Annenin yaptığı şeyin çoğunu babanın da yapması gerekir o da bir baba çünkü ama anne kadar fedakarlık yapmıyor babalar” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, kadın olmanın getirdiği zorluklar arasında toplumun oluşturduğu önyargılar, baskıların ve cinsiyet ayrımcılığının etkili olduğunu, hatta kadının anne olduğu zaman daha fazla sorumluluk yüklendiğini çünkü yapılacak herhangi bir aykırı davranışta artık “sen bir annesin” uyarısının alındığını aktarmaktadır. Babaların fedakarlık özelliğinin olmamasından ziyade fedakarlık yapmadıklarını, bilinçli bir duruş olduğunu söyleyen K9, erkeklerin daha rahat bir yaşama sahip olduklarını ifade etmektedir. K9’un söylemiyle kadın bedeninin, cinselliğinin özellikle annelikle birlikte daha da kısıtlayıcı bir alan haline geldiği görülmekte, annelik olgusunun bu anlamda kadın üzerinde baskı kurmanın bir aracı haline gelebildiği anlaşılmaktadır.

4.1.2.2. Erkek Katılımcıların Kadın ya da Erkek Olmanın Zorluğuna Dair Görüşleri

Genel anlamda erkek katılımcıların kendilerini tanımlarken kadın olmaya kıyasla çok zorluk yaşamadıklarını aktardıkları, kadınların işinin daha zor olduğunu kabul ettikleri görülmektedir.

“Erkek olmak bence çok iyi ve rahat. Çünkü erkek nedir? Sabah işe gider akşam işten geldikten sonra önce mutfığa bakar. Evdeki kadın çalışıyor veya çalışmıyor fark etmiyor. “Yemek hazır mı?” İşte çoluk çocuk ne yapıyor diye düşünmez. Erkeğin eve geldiğinde yapması gereken veya yaptığı tek şey yemek yemek. Yemek hazırsa yemeğini yer ondan sonra oturur televizyonun karşısına hanım çay getir, kızım, oğlum su getir. Budur yani, erkeğin en büyük avantajı budur. Sorulduğu zaman erkek “çok yoruldum iş’te” der halbuki aynı şartlarda dışarıda çalışan kadın eve geldiğinde evde de çalışıyor. Bunun için erkeğin erkek olma avantajları inanılmaz fazladır. Bugün size sorsam siz de aynı şeyi söyleyeceksiniz. Keşke biz erkek olsaydık siz kadın olsaydınız yer değişseydik diye bir özlem vardır. Ha bunu söyleyerek “toplumdaki erkeklerin hep yüzde yüzü aynı statüde midir?” Bence değildir. Bunun içerisinde gerçekten ev işlerini çok iyi beceren ev işlerine yatkın mutfığa yatkın erkeklerimiz de vardır ama Türk toplumunda erkek denildiği zaman ataerkil bir toplumdaki erkeklerimizden dolayı erkek on numara bir varoluştur” (E3, Lise Mezunu, 46).

Cinsiyet rollerinin kendilerine tanıdığı bazı avantajlardan faydalandığının farkında olan E3, erkeğin sorumluluk olarak sadece tek bir işte çalıştığını bunun haricinde rahat olduğunu, kadının hem kendisine hem de çocuklarına hizmet ettiğini, gerekli tüm işlerin kadınlar tarafından organize edildiğini ifade etmektedir. Ayrıca cinsiyet rollerinin esnek olduğunu bazı kadına has olarak görülen yeteneklerin, becerilerin farklı cinslerde de görülebildiğini belirtmektedir.

“Genel anlamda baktığım zaman ben eşit olarak görüyorum ama bizim kültürümüzde doğru mudur yanlış mıdır bilmem erkeğe bir kazanç kapısı gibi, kadını da evinde oturur çoluğunu çocuğuna bakar, evi idare eder diye bir kültür yerleşmiş. Aslında bu doğru değil. İkisi insan olarak eşittir. Ama günümüz şartlarında kadının daha zor gibi geliyor bana hem ev hem iş” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4 de ön kabullerin toplumda nasıl yerleştiğini sorgulayan yaklaşımıyla kadın ve erkeğin çizilmiş belli standartlarda düşünüldüğünü aslında bunun doğru olmadığını, kadın ve erkeğin eşit olduğunu ifade etmektedir.

“Bence kadın olmak daha zor çünkü biz erkekler sabah gideriz çalışır gelir başka bir şey yapmayız yani işin doğrusu. Ama kadın ev işinden tut,

çocukların bakımı, evin yemeği her türlü şeyi kadın yapıyor ekstradan bir de çalışan kadını düşündüğün zaman. Erkeğe göre işte daha merhametli olduğundan o da işte, yaratılıştan. Erkeğin kadına göre merhameti biraz daha azdır. Ben ona bağlıyorum yani ama böyle derken erkek kadından üstündür demiyorum yani. Sadece yaratılış bakımından böyle, düzen böyle kurulmuş yani” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, yaratılıştan gelen bir özellik olarak kadının erkekten daha merhametli olduğunu ve yine yaratılıştan gelen bu biyolojik özelliklerin sonucu olarak kadınların ev işleri ve çocuk bakımı konularında daha yetenekli olduklarını, bu yüzden bu şekilde bir işbölümü sınıflandırılmasına gidildiğini aktarmış aynı zamanda kadının işinin daha zor olduğunu ifade etmiştir.

“Valla erkeklere sor erkek olmak zor derler, kadınlar kadın der. Eşim zaman zaman der, keşke erkek olsaydım diye. Kadınlar temizliği yapar, yemeği yapar, bulaşıkları, çamaşırları yıkar erkekler o kadar ilgilenmez, o yüzden kadınlar da her şeyi yapılan, özel ilgilenilen bir erkek gibi olsaydım der. Erkekler ve kadınlar kendi pozisyonlarını kabul ederlerse sıkıntı yok ama etmezlerse erkek kadın olmak ister kadın da erkek olmak ister o da psikolojikman insanı rahatsız eder bence. Ben eşit görüyorum zorluk olarak yani” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11, kadın veya erkek olmanın zorlukları konusunda herkesin kendi durumunu daha zor olarak nitelendireceğini, mevcut işbölümü ayrımının kabul edilip sorgulanmadığı takdirde herhangi bir sıkıntının oluşmayacağını fakat bu konuda yapılacak bir karşı duruş neticesinde insanların psikolojik sorunlar yaşayabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca yaşanan zorluklar anlamında kadın ve erkeğin eşit durumda olduğunu belirtmiştir. Aile içinde mevcut süregiden görev dağılımının alışlagelmiş bir düzende sürdürülebilmesinin geri planında kadın ve erkeğin sosyo-kültürel kodlardan alınan değerlerin sorgulanmadan yerine getirilmesi ve kabul edilmesinin etken olduğu dolayısıyla da böylelikle çatışmasız, sorunsuz bir aile ortamının sağlanabileceği dile getirilmektedir.

Erkek katılımcılardan 11 tanesi kadın olmanın daha zor olduğunu ifade etmiş diğerleri ise eşit zorlukta olduğunu bir kişi de erkek olmanın daha zor olduğunu belirtmiştir.

Genel olarak “erkek olmak mı zor kadın olmak mı zor?” sorusuna katılımcıların cevapları çoğunlukla kadın olmak yönünde cevaplandırılmıştır. Çünkü kadınların ev işleri, çocuklarının bakımı ayrıca bir de dışarıda bir işte çalıştıkları düşünüldüğünde kadınlığın daha zor bir hal aldığı ifade edilmiştir. Erkek katılımcıların kendilerinin bu

sorumluluklardan azade olmalarının farkındalığıyla zaman zaman kadınların doğaları gereği çocuklarının bakımında ve ev işlerinde daha faal olduklarını kabullendikleri ve bu durumu doğal karşıladıkları görülmektedir. Özetle kadın ve erkek katılımcıların kendilerinden beklenen rolleri kabullendikleri bu yönde bir değişimin çok az ailede yaşandığı görülmektedir.

4.1.3.Katılımcıların “Erkek Adam Ağlamaz” Sözüne Dair Görüşleri

Duygusal olarak öne sürülen “erkek adam ağlamaz” gibi kabuller, aslında küçüklükten itibaren öğrenilmiş davranış ve tutumlardan sadece birisidir. Bu konuda kadın ve erkek katılımcılar bunun artık kabullenilmediği yönünde bir tavır sergilemişlerdir.

4.1.3.1.Erkek Katılımcıların “Erkek Adam Ağlamaz” Sözüne Dair Görüşleri

“Erkek adam ağlamaz” sözüne erkeklerin hepsi katılmadıklarını belirtmişlerdir. Sadece iki kişi ağlamadığını belirtirken bu kişilerden biri bu yargıya katılmadığını fakat kendisinin ağlamak istese de ağlayamadığını dile getirmiştir.

“Ağlayan da var ağlamayan da var ama ben ağlamam mesela” (E8, Ortaokul Mezun, 39).

“Bu sözün altında yatan aslında “erkek ağlamaz”ın ana düşüncesi, erkek ön planda olduğu için, dışarıdan gelebilecek zorluklara veya içeride yaşanılacak zorluklara daha çok dirayetli ve sağlam durması gerektiği için bu söz söylenmiştir. Genelde “erkekler ağlamaz”ın arkasında gizlenen şudur: “Erkekler duygusuzdur, gaddardır.” “Ne ağlıyon len garı gibi?”. Kim ağlamıyor bugün? Hayvan olan hayvan bile eşi öldüğünde klanındaki bir fert öldüğünde o bile ağlıyor ama “erkekler ağlamaz” hep böyle bilinir. Sonuna kadar ağlar ama göstermez. Ben ağlayamıyorum benim özelliğim de bu” (E3, Lise Mezun, 46).

E3, “erkekler ağlamaz” sözünde küçüklükten gelen yetiştirilme şeklinin izlerinin görüldüğünü, erkek olarak kabul edilebilmek için sert durulması ve güçlü görünmesi gerektiğini ve tüm bunları gösterebilmenin yolunun da bir nevi ağlamamaktan geçtiğini ifade etmektedir. Ayrıca ağlamanın kadınlara has bir şeymiş gibi gösterildiğini ve o yüzden de kadınsı olan bir özelliğin erkeği içermemesi gerektiğini fakat bu tür söylemlerin ve davranışların geri kalmış toplumlarda görülen bir özellik olduğunu belirtmiştir.

“Yok katılmıyorum erkek de ağlar. Ağlamak biz insanlara verildiyse erkek de ağlar” (E6, Yüksekokul Mezun, 47).

“Hayır katılmıyorum. Ben de ağlayan biri olduğum için katılmıyorum. Sonuçta beni etkileyen bir olay olmasa da karşımda bir kişi ağlıyorsa ben de üzülürüm ağlarım” (E9, Üniversite Mezun, 31).

“Hayır, erkek adamın da duyguları var o duygularla yaşıyoruz, zaten hayata bize bağlayan şeyler yönlendiren şeyler duygular ve vicdan, dolayısıyla duygularınız varsa vicdanınız varsa erkek de olsanız kadın da olsanız bazen erkekler eşlerinden daha çok ağlarlar, ağladıkları zaman da dıştan ağlarlar kimse tutamaz onları. Gözyaşı mutlaka olacak zaten Cenabı Allah gözü verirken yaşlansın diye vermiş ya da kadınlar da akıtacaklar ki yoksa baş ağrısı yapar. Başımızdaki suların akması lazım ara sıra” (E11, Üniversite Mezun, 65).

“Asıl erkek adam ağlar, hiç katılmıyorum” (E15, Lise Mezun, 35).

“Erkek adam ağlamaz” sözünün günümüzde kabul edilirliliğinin sorgulandığı ve eskisi gibi kabul görmediği görülmektedir. Erkek katılımcılar erkek olmanın gereği olarak insan olanın, merhameti olanın ağlamasının gerektiğinin altını çizmişler, özellikle “erkek adam ağlar” diye vurgulamışlardır.

4.1.3.2. Kadın Katılımcıların “Erkek Adam Ağlamaz” Sözüne Dair Görüşleri

Kadın katılımcılar da aynı şekilde erkeklerin ağlayabileceği ve ağlaması gerektiği yönünde bir görüş birliği içerisinde olmuşlardır.

“Hayır katılmıyorum. Ağlayabilen erkek duygularını apaçık, kadının yanında yaşayabilen erkektir. Tam bir erkektir aslında bana göre. İşte bu toplumsal rol model çocuklukta başlıyor. “Erkekler ağlamaz”, “erkekler korkmaz”, o kadar yük ki bunlar ve sonrasında çıkıyor bu yükler erkeklerden” (K1, Üniversite Mezun, 33).

“Hayır, katılmıyorum ya. Ne erkekler var merhametli olup da ağlayabilen. Bu bence güçlü insanların yapabildiği bir şey, genelde güçsüz insanlar ağlıyormuş gibi görünüyor ama bence güçlü insanların ağlaması daha zor. Ve yapabiliyorsa bu gerçekten çok güçlü bir insan olduğunu gösterir. Ağlayamamak daha zor” (K3, Lise Mezun, 41).

“Katılmıyorum, eşim ağlıyor yani” (K10, Üniversite Mezun, 28).

“Katılmıyorum, eşim benim üç kere ağladı özellikle üç çocuk yaptığım zaman. Ağlayabilir yani onlar da duygusal” (K14, Yüksekokul Mezun, 32).

Kadınların ifadelerinden güçlü erkek olabilmenin bir özelliği gibi görülen erkeğin sert durması ve ağlamaması gerektiğine dair olan tutumların anlam kaybettiği

görülmekte ve erkeklerin de aynı ifadelere başvurduğu, erkek adamın ağlaması gerektiğini yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Kadınlar ağlayabilen erkeğin güçlü olduğunu belirtirken erkekler de ağlamanın insani bir özellik olduğunu belirtmişlerdir.

4.1.4.Katılımcıların “Saçı Uzun Aklı Kısa” Sözüne Dair Görüşleri

Genelde kadınların zeka yönünden erkeklere göre daha düşük bir düzeye sahip olduğunu göstermek için kullanılan bu kalıpyargının katılımcıların çoğu tarafından onaylanmadığı, eskisi gibi kabul görmediği anlaşılmıştır.

4.1.4.1.Kadın Katılımcıların “Saçı Uzun Aklı Kısa” Sözüne Dair Görüşleri

Kadın katılımcılardan sadece ikisi bu konuda bir haklılık payı olabileceği yönünde görüş belirtmiş diğer katılımcılar bu görüşe katılmadıklarını belirtmişlerdir.

“Ne bileyim erkekler daha düz bakıyor hayata. O düz baktıkları yerden daha güzel tespit yapıyorlar. Bizim kafa devamlı sürekli dolu olduğu için bazen daha fazla hata yapıyoruz. O yüzden de kendimizi bazen düşmememiz gereken durumlara düşürüyoruz” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

Olaylara daha düz ve daha karmaşık bakıyor olmanın ayırımıyla bazen kadınların hatalar yapabildiğini öne süren K7, erkeklerin daha düz mantıkla davrandıklarını kadınların ise kafanın birçok şeyi düşünmesinden kaynaklı dolu olduğunu ve dolayısıyla da bu yüzden hatalar yapılabildiğini düşünmektedir.

“Katılmıyorum. Kadınlar daha çok duygusal davrandıkları için bu sanki uydurulmuş gibi geliyor. Erkekler daha böyle akılcı yaklaşıyorlar. Mesela kızgınlık anında bir olay anında erkek hemen sonucuna göre fikir yürütüyor kadın ise biraz daha duygusal yaklaşıyor olaya. Kadın bağıyor çağırıyor mesela” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12 de katılmadığını belirtmekle birlikte bu tür bir ayırımın kadınların daha duygusal erkeğin ise mantıklı davranabilmesinden kaynaklandığını düşünmektedir. Kadının olaylara bağııp çağırarak tepki verdiğini erkeğin ise olayların sonuçlarını öngörebildikleri için daha sakin kalabildiklerini ifade etmektedir.

4.1.4.2. Erkek Katılımcıların “Saçı Uzun Aklı Kısa” Sözüne Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar da bu tür kalıpyargılara katılmadıkları yönünde görüş beyan etmişlerdir.

“Bazen ben katılıyorum buna çünkü o da şeyden dolayı değil hani sarışın, mavi gözlü, aptal kadınlara da o tabir yakıştırılır ama kadının “saçı uzun aklı kısa” olmasının sebeplerin en başında gelen erkektir biliyor musun? Bu sözün kadına yakıştırılmasının en büyük sebebi erkektir. Türk toplumunda erkek saç uzatmaz. Bir laf vardır “anan gibi saç uzatacağına baban gibi bıyık bırak” derler. Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde bu böyledir. Onun haricinde gelişmiş ülkelerde bunun bile kıyası yoktur. Çünkü insanları dış görünüşleriyle hiçbir zaman değerlendirmemiştir gelişmiş toplumlar, onun için gelişmişlerdir zaten” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, kadının bu şekilde nitelendirilmesinin arkasında erkeklerin olduğunu, bir erkeği kadından ayıran bir özellik olarak saçının kısa olması gerektiğini “anan gibi saç uzatacağına baban gibi bıyık bırak” sözüyle örneklemiştir; aynı zamanda bu tür dış görünüme yönelik ayrımların bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde görüldüğünü, gelişmiş ülkelerde bu tür ayrımların görülmeyeceğini ifade etmiştir.

“Onu genelde maço erkekler söyler ben biraz light erkeğim” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

“Hayır, hiç katılmıyorum. Erkeklerin de uzun saçları olabilir zaten baktığımız zaman Peygamberimizin de uzun örgülü saçları vardı. Sonuçta bizim örnek almamız gereken rehberimizdir yani” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11, olaya dini liderlerin, peygamberlerin tarafından bakarak onların da saçının uzun olduğunu hatta saçlarını ördüklerini, onları örnek alması gereken kişiler olarak bu tür söylemlerin anlamsız olduğunu düşünmektedir.

“Ara sıra. Mesela ben farklı yerden bakıyorum eşim farklı yerden bakıyor bir meseleye. Bana göre saçı uzun aklı kısa oluyor o zaman. Bazen de öyle bir şey oluyor diyorum ki haklı. Her zaman değil ama bazen katılıyorum. Ha bu kadınlar için söylenmiş bir laf ama erkekler için de aynı durum var” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13 de bu yargının hem kadınlar hem de erkekler için kullanılabilecek bir söz olduğunu olaya, duruma göre değişebildiğini düşünmektedir.

Görüldüğü gibi sadece iki kadın katılımcının bu kalıpyargıya katıldığı çünkü erkeklerin daha net, kadınların ise daha karmaşık duygulara sahip olmasının buna neden

olabileceği ya da kadınların zihinlerinin daha dolu olmasından kaynaklı bir durum olabileceği yönünde ifadeler verilmiştir. Erkek katılımcılardan ikisinin de dolaylı olarak bu söze hak verdikleri görülmektedir. Bir erkek katılımcı erkek egemen sistemden kaynaklı bir düşünce yapısı olduğu için kadınların o şekilde düşünüldüğünü bir diğeri de bazen olaylara farklı yerlerden bakma neticesinde bu tür bir inanca kapılsa da bu durumun erkeklerde de görülebildiğini belirtmiştir.

4.1.5.Katılımcıların Güçlü Kadın İmgesine Dair Görüşleri

Katılımcıların güçlü kadın imgesine dair görüşlerinde kadın ve erkek olarak çiftlerin birbirlerine hangi alanlarda sorumluluk yükledikleri ve bu sorumlulukların toplumun beklentisiyle aynı doğrultuda ilerleyen bir tanımlama içerip içermediği, yaşanan kültürün rol beklentilerine olan etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Cinsiyetler arasındaki farklılıklar kültürel bir oluşum dolayısıyla gerçekleşmekte toplumumuzun kültürel özelliklerini yansıtmaktadır.

4.1.5.1.Kadın Katılımcıların Güçlü Kadın İmgesine Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların kendilerini temel ev içi işler ve yeniden üretim ile ilgili işlerde konumlandıkları, sosyal öğrenme kuramlarında da değinildiği gibi kişilerin temel rolleri öncelikle aile ve toplumun diğer yapılarında öğrenmeye devam ettiği, bu tür rol dayatmalarının açıkça tanımlandığı ve uygulandığı, toplumsal cinsiyet rolleri arasında tutarlılıklar olduğu söylenebilir.

“Güçlü kadın önce kendini bilen, kendinin karanlık yönlerini bilen, olumlu yönlerini bilen ve bunlarla ilgili devamlı ruhsal çalışma yapan ve bunları apaçık yaşayan bir kadındır bana göre. Güçlü kadın bana göre sadece ekonomik olarak para kazanan kadın değildir. Güçlü kadın dinleyebilen bir kadındır can kulağıyla, şiddetsiz bir biçimde iletişime girebilen bir kadındır. Zaten kendini bildiği zaman, çünkü kadınlarda şey var, ben böyle kadınları biraz güçsüz görüyorum biraz, çok fazla kadınla çalışıyorum çünkü. Gücünü devretmiş “gel beni anla.” Anlaşılmak istiyor sürekli, sevmek istiyor ama kendini anlamıyor, kendini sevmiyor. O zaman bana göre güçsüz ama kendini anlayıp, kendini olduğun halinle sevdiğin zaman, olduğun halini şimdilik kabul ettiğin zaman o zaman güçlü bir kadın olabiliyorsun. Evet, ben böyleyim diyebildiğin zaman ama ben böyleyim de arkasına sığınmadan kişisel ve ruhsal gelişimini sürekli tanımlayabilen. Bana göre vahşi kadın güçlü kadındır. Vahşi kadın burada tırnak içinde vahşi kadın, saldırgan anlamında değil. Kendi doğasıyla bağlantıda kalabilen kadın vahşi kadındır ve o kadın güçlüdür aslında. Bana göre böyle” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, güçlü kadının kendini olumlu olumsuz her haliyle bilen, kabul eden, sonrasında da olumsuz yönlerini değiştirip, dönüştürebilen ve şiddetsiz bir halde kendisini ifade edebilen, kendisini her haliyle seven kadın olarak tanımlamıştır. Güçlü olmanın sadece ekonomik anlamda özgürlüğü elinde bulundurmamak olmadığını, kendi doğasının gerektirdiği etkileşim içerisinde var olabilen kadının da güçlü olabileceğini belirtmiştir.

“Bence ayakları üstünde durabilen, kendine güvenen ve bunu da karşısındaki insana gösterebilecek yapıda biri olmalı. Yani bir kadının garantisi olmalı, çalışmalı, eşine bağlı kalmamalı, eşi olmasa da yaşayabileceğini bilmeli” (K2, Lise Mezunu, 39).

“Güçlü kadın deyince kendini koruyabilen çevreden, evini koruyabilen, evinin mahremiyetini koruyabilen, bu çok önemli bence artık. Çünkü artık tamamen iş sosyal medya üzerine döndü. Her şeyimiz açıkta her şeyleri görüyoruz. Kocasıyla evin içinde belki iki kelime konuşmuyor kadın ama facebook’larda, instagramlarda görüyoruz ki vıcık vıcık eşiyile sarmaş dolaş işte canım cicim bilmem ne. Bana göre bunlar yapmacık şeyler. Bu tür şeyler paylaşılmalı mı belki hani yerine göre ama çok saçma sapan şeyler de var bana göre. O yüzden evinin için mahremiyeti de önemli” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, güçlü kadın olmayı aile içi mahremiyetin korunması olarak ele almış, ailesinin ve çocuklarının mahremiyetini koruyabilen kadının güçlü olabileceğini ifade etmiştir. Sosyal medya aracılığıyla bu mahremiyet sınırının aşıldığını, sahte sevgi sözleri ve fotoğraflarının dışarıya karşı bir gösteri maksatlı kullanıldığını oysa reelde birçoğunun tam tersi bir yaşam içerisinde olduğunu aktarmıştır.

“Güçlü bir kadın her şeye gerilmeli, sorumluluklarını başarabilmeli yani” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

“Güçlü olmalı, sorumluluğunu bilmeli, özgüveni fazla olmalı, dik durmalı, becermeli yani kadının istedikten sonra yapamayacağı hiçbir şey yok. Kadının hiçbir eksikliği yok yeter ki düzgün kişiliğe sahip olsun buna sahip olduktan sonra kadının yapamayacağı, başaramayacağı hiçbir şey yok” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

“Güçlü kadın anne olmalı. Güçlü olurken sadece kendini değil başkalarını da koruyup gözetmeli. Sadece kendi için güçlü olmamalı. Gerçekten anne olmalı yani bir kadın. Bir kendini değil evlatlarını, eşini, çevresini de koruyabilmeli, hepsini bir arada tutabilmeli. Güçlü kadın bence bu demek” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

Güçlü kadın imajını anne olmakla eşdeğer gören K7, ancak annelikle tamamlanan bir güçlü olma halinden söz etmekte, evini, ailesini, çocuklarını koruyabilen kadının güçlü bir kadın olduğunu ifade etmektedir.

“Mesela ben kendimi güçlü görüyorum, övmek değil ama güçlü görüyorum her konuda. Engelli bir çocuk yetiştirdim, eşimi büyüttüm. Küçük yaşta evlendik biz. 17 yaşında nişanlandık 19 yaşında da evlendik ama çok cahildi yani çocuksu ruhluymdu. Anne gibi büyüttüm bence onu ben. Ben daha güçlüyüm” (K8, İlkokul Mezun, 38).

K8, küçük yaşta evlenmenin getirdiği sorumluluk duygusuyla büyümek zorunda kaldığını, engelli bir çocuk annesi olduğunu, çocuklarını büyütürken aynı zamanda eşini de büyüttüğünü çünkü eşinin çocuk ruhlu biri olduğunu ifade ederek yaşadığı rol çatışmasının kendisini güçlendirdiğini vurgulamaktadır.

“Kendini en iyi şekilde ifade edebilen, duygularını hiçbir şekilde korkmadan aktarabilen, toplumun baskısını üzerinde hissetmeden şu ne der bu ne der diye düşünmeden düşüncelerini açıkça net bir şekilde açıklayabilen, insanlara kendini bir kadın olarak kabul ettirebilmiş, etrafında sevgi saygı gören, ama tabi bunu dişiliğiyle falan değil de gerçekten düşünceleriyle kendisine hayranlık uyandırabilen kişi güçlü kadındır” (K9, Üniversite Mezun, 31).

K9, güçlü kadının dişiliğini kullanmadan, olduğu haliyle kendini korkmadan ifade ederek toplumun bu yöndeki baskılarını göz ardı edebilen, kendini sevdirebilen, kabul ettirebilen kişi olacağını dile getirmektedir.

“Güçlü bir kadın en kötü durumda bile kendi ayakları üzerinde durabilen bir kadındır yani ağlasa bile gözyaşını silip içinde devam edebilen bunu dışarıya belli etmeyen bir kadındır. Sürekli ağlayarak insanlardan merhamet dilenmeyen bir kadındır” (K11, Üniversite Mezun, 55).

Ağlamanın bir güçsüzlük belirtisi olduğunu düşünen K11, kadın ne yaşarsa yaşasın sorunlarını kendi içinde halledebilmesini, yaşadığı sıkıntıları kimseye belli etmemesi, ağladığını göstermemesi ve kimseden bir şey talep etmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

“Kendi ayakları üzerinde durabilmeli hani erkeğe muhtaç olduğunu hissettirmemeli bence. Aslında ihtiyacımız var ama onlara hissettirmemeliyiz onlara aciz olduğumuzu göstermemeliyiz. En önemli önceliği bence çocukları olmalı başka hiç kimse olmamalı eşinden önce gelmeli” (K14, Yüksekokul Mezun, 32).

K14, kadınların kendi ayakları üzerinde durabilmesini, erkeğe ihtiyaç duyulsa da bu durumu erkeğe belli etmemeleri gerektiğini ve her zaman önceliğin eşten veya başkalarından önce çocuklar olması gerektiğini vurgulamaktadır. Aslında kadınlar olarak erkeğe ihtiyaç duyulduğunu fakat bunun erkeğe fark ettirilmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

4.1.5.2. Erkek Katılımcıların Güçlü Kadın İmgesine Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların “güçlü kadın” profillerinde gerek ev içi roller gerekse gerekse kamusal hayatta kadının nasıl davranması gerektiğine dair ifadelere yer verilmiştir. Kadınların “eşine sadık” olması gerektiğinin altı çizilmiştir.

“Ben o meli-malı kısmına takılıyorum biraz da o yüzden net bir tarif veremeyeceğim. Herkes hayatı çok farklı şekillerde, koşullarda, dünyalarda yaşıyor. Benim dünyamdan bir şey tarif ediyorum olmam bence hiçbir şey ifade etmiyor. Başkaları belki benden çok daha zor koşullarda hayatlarını yaşarken onlara çok anlamsız gelebilir benim söylediklerim. O yüzden bir tarif veremeyeceğim” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, kadınların nasıl güçlü olabileceklerine dair soruda bunun tek bir cevabının olamayacağını çünkü her kadının yaşadığı çevrenin, koşulların farklı olduğunu; kendisinin önereceği bir çözüm önerisinin bir kadının hayatında anlam bulamayabileceğini çünkü kendi koşullarının çok farklı olduğunu ifade etmiştir.

“Güçlü bir kadın Türkiye toplumunda ancak şöyle olur. Filmlerde görüyoruz filmlerin bir çoğu gerçek yaşanmış hayat hikayelerinden alınıyor. Fatma Girik’in bir filmi vardır ismini tam bilmiyorum. Eşi vefat ediyor, köy ağası buna göz koyuyor. Kadın çocuklarıyla birlikte tüm köyü karşısına cephe alıyor en sonunda köy ağasını öldürüyor mesela. O kadın güçlü bir kadın. Erkeğin bulunduğu ortamda kadının güçlü olma şansı yok Türk toplumunda. Güçlü kadın nedir? Erkek evinde yokken ailesini koruyup kollayabiliyorsa güçlü kadındır. Gelişmekte olan ve geri kalmış toplumlarda kadının güçlülüğü evindedir. Evinden dışarı çıktığında güçlülüğü falan kalmaz. Çünkü biz o kadar zorba, o kadar gaddar ve o kadar bencil insanlarız ki erkekler olarak benim üstümde hakimiyet olmasın. Özellikle zıt cinsimin benden daha üstün olmasını istemeyiz. Hep parodilerde görürsünüz. Kadın kocasından maaş olarak fazla alıyordur adam onu bile istemez kadını işten çıkarır. Bugün çekirdek aile düzenine geçilmesine rağmen ataerkil toplumlardan geldiğimiz için kadının her zamanki yeri hep ikincidir, yeri mutfaktır. Bugün bir ülkenin Cumhurbaşkanı “kadının yeri mutfaktır”, “kadının görevi oturup evinde çocuk doğurmaktır” diyorsa bu toplumdaki hiçbir şey bekleyemezsin. Burada kadının güçlenmesi için kadına o imkanı vermek gerekiyor. Bugün 650 milletvekili var Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde. Kaç erkek? Bugün Kadın Sivil Toplum Örgütlerinin bile başkanları, kurucuları erkektir. Son zamanlarda değişimler vardır. Bugün Türkiye’de kaç tane siyasi parti var? 15 tane diyelim. Kaç tanesinin genel başkanı kadın, bir tane. Bak bugün televizyona ağalık, aşiretlik filmleri almış götürmüş. Kadınların rollerine bak, erkeklerin rollerine bak. Erkek ağadır, kadın onun hizmetçisidir. En az üç tane dört tane kadın aynı evde zevce hayatı yaşıyor. Sen o kadından nasıl güçlü olmasını bekleyebilirsin veya o kadını güçlü yapmak için nasıl önünü açabilirsin? Açabilir misin açamazsın. Aç bugün dizilerin hepsinde aşk meşk dizileri var. Yüzde 80

yüzde 90'ında ağalık beylik statü farkı var. Zengin erkek fakir kız. Hep bu var. Ağanın zengin oğlu, zampara oğlu, fakir kız hep bunu işliyorlar. Bunu kafamıza soka soka soka kadının hep ikinci sınıf insan, erkeğin birinci sınıf insan, erkeğin her istediğini yapabileceği, erkeğin statü olarak çok yükseklerde Kaf dağında ulaşılmaz bir yaratık olduğunu empoze ediyorlar. Orada televizyonu seyrediyor çok af edersin şerefsiz çıkıyor sokak ortasında dört çocuğunun annesini hiçbir sebepten kırk yerinden bıçaklayarak öldürüyor. Kim veriyor bu hakkı ona ya da bana? Türk toplumu veriyor” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3'ün de belirttiği gibi kadının güçlü olmasını engelleyen çok farklı toplumsal dinamikler vardır ve kadın bu şartlar altında hiçbir zaman güçlü olamayacaktır çünkü bu dinamiklerin el ele vererek egemen geleneksel değerleri beslediği vurgulanmaktadır. Eski Türk filmlerindeki kadın erkek rollerinin sergilenişinden örnek veren E3, kadınların köy ağalarına karşı verdiği mücadelede ancak o ağayı öldürebildiği takdirde güçlü olarak görülebildiğini diğer türlü zaten erkeğin olduğu yerde kadının güçlü olma gibi bir olasılığının bulunmadığını belirtmektedir. Siyasi liderlerin “Kadının yeri mutfaktır, kadın oturup evinde çocuk doğurmalıdır” gibi söylemlerinin olduğu zihniyet değişiminin sağlanamadığı bir ülkede kadının gelişmesinin, güçlenmesinin mümkün olmadığını aktarmıştır. Siyasette kadının kapladığı alanın neredeyse yok denilecek kadar az olduğunu; kadınların medyada diziler aracılığıyla erkeğin hizmetçisi olarak yansıtıldığını, üç-dört eşliliğin teşvik edildiğini, hala zengin erkek fakir kız imajının sürdürüldüğünü dolayısıyla erkeğin istediğini yapabilecek birinci statüde bir kişi olarak gösterildiğini, kadının ise ikinci sınıf konumunun pekiştirilmesi yönünde bir algı yaratıldığını ve bunun sonucunda da gerçek hayatta bir erkeğin tüm bunlardan cesaret alarak karısını sokak ortasında sebepsiz yere öldürebildiğini aktarmıştır. E3, toplumsal cinsiyet rollerinin dayatılmasına yönelik özellikle medyanın etkisini vurgulamakta, medyanın kadın-erkek temsili hususunda sorunlu içerikleri olduğunu ifade etmektedir.

“Güçlü kadın şöyle ifade etmek gerekirse her liderin mutlaka güçlü bir annesi vardır. Liderlerin gerçekten yetişmesinde, çocukların yetişmesinde, toplumun yetişmesi ve ileriye gitmesinde kadınların varlıkları, yaptıkları kesinlikle yadsınamaz dolayısıyla bana göre erkeklere yön veren, erkeklere hükmeden kişiler olarak da değerlendirmek gerekir” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

Çocukları yetiştiren kişinin anne olduğu görüşünün hakim olduğu bir anlayışla her başarılı erkeğin arkasında bir kadının olduğunu vurgulayan E5, bu kadar etkileri olan bir kadının aynı zamanda erkeklere sadece yön veren değil dolaylı yoldan hükmeden kişiler olduklarını ifade etmiştir.

“Ciddiyetini koruyacak en başta, lakayt olmayacak” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

Güçlü kadın olmanın ilk yolunun ciddiyetten geçtiğini ifade eden E6, kadının lakayt tavırlar içerisinde olmaması gerektiğini belirtmektedir.

“İki erkek görünce ha ha hi hi hi anlatamadım da gerçi. Ha ben kadında ne ararım? Mesela yemek yapmasını bilmeli. Kimisi evleniyor çocuk doğurmuyor ya da bir tane yapıyor, bence bunlar yanlış. Evlendin mi çocuğun olacak yani çocuklar evin neşesi yani. Ha onların da sorunu bitmiyor ama onlarsız da olmuyor yani” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, güçlü kadının ev işlerini bilen, çocuk doğuran ve sadece bir tane çocukla yetinmeyen kadın olduğunu ayrıca kadınların ulu orta yerde kahkaha atmalarının da hoş olmadığını dile getirmiştir.

“Yani tuttuğunu koparan mesela annem gibi düşünüyorum yani. Tuttuğunu koparan hani ben kadın başımla ha tabi kadının da gireceği giremeyeceği yerler var ama verdiği kararlar, mesela kocası yoksa çocuklarıyla olan ilişkisi, öncelikle okumuş olması gerekiyor çünkü okumamak insana cahillik katıyor biraz, ufkunu genişletemiyor bence. Gerçekten güçlü bir kadın olmanın yolu, yüzde otuzu okumaktan geçebiliyor diyebilirim yani. Erkek için de böyle yani ama kadının okumuş olması biraz daha kadına güç katabilir çünkü erkekleri görüyoruz yani, ilkökul mezunu olup da çok iyi esnaf olan çok iyi ticaret yapan insanlar var yani” (E10, Lise Mezunu, 30).

E10, güçlü kadının nasıl olması gerektiğiyle ilgili annesinden örnek vermiş; tuttuğunu koparan yani elini hangi işe atsa başaran kadın olarak resmetmiştir. Tabii bunun yanı sıra kadının kamusal alanda gireceği giremeyeceği yerler olacağını altını çizmiş, sınırları belli alanlarda kadına serbestiyet sağlanacağını ifade etmiştir. Erkeklerin eğitilmiş olmasının çok fazla gerekmediğini çünkü onların bir şekilde esnaflık yaparak bile olsa kendilerine iş ortamları sağlayabildiklerini fakat kadının mutlaka eğitilmiş olmasıyla artı sahibi olabileceğini, ayrıca çocukların eğitilmesinde kadının eğitilmiş olmasının önemli olduğunu belirtmiştir.

“Her zaman için özgüveni olacak, ben kadını, erkeğe göre zayıf yaratılmışım, acizim düşüncesinden kurtulması gerekiyor. O duygulardan kurtulursa ve kendi ayağı üzerinde durabilecek şeye hakimse öyle oluyor ki erkekten çok daha güçlü olabiliyorlar” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11, daha eşitlikçi bir açıdan yaklaşarak kadının kendine olan özgüveninin tam olması gerektiğini, hiçbir zaman erkeğe göre daha zayıfım, acizim gibi bir zanna kapılmamalarını böylelikle erkeklerden bile daha güçlü olabileceklerini belirtmiştir.

Özetlenecek olursa kadın katılımcıların “güçlü kadın nasıl olmalıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar çoğunlukla kadının kendi ayakları üzerinde duran, özgüveni yerinde kendini korkmadan ifade edebilen, çocuklarına sahip çıkabilen, yaşadığı acıları gizlemesini bilen, kimseden yardım talep etmeyen bir kişi olarak nitelendirildiği, erkek katılımcıların ise güçlü kadın olma yolunun ciddiyetten geçtiğini, kadının kendisini ve çocuklarını yetiştirebilmesi için eğitilmiş olmasının gerekliliği ifade edilmiş bunun yanı sıra güçlü kadının çocuk doğuran, çocuklarını büyüten eviyle, işiyle uğraşan, nerede nasıl davranacağını bilen kadın olduğunu vurgulayan ifadeler de görülmüştür.

4.1.6.Katılımcıların Güçlü Erkek İmgesine Dair Görüşleri

Katılımcıların güçlü erkek temasını değerlendirmelerinin arka planında erkeği hangi açılardan güçlü görme isteğinin oluştuğu, toplumsal rol dayatmasının erkekler üzerindeki etkileri anlaşılmalı çalışılmıştır.

4.1.6.1.Erkek Katılımcıların Güçlü Erkek İmgesine Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların kendilerini güçlü olarak tanımlamalarında maddi ve fiziki anlamda yeterlilik, ailesine ve sevdiklerine sahip çıkma anlayışının baskın olduğu görülmektedir.

“Aslında güçlü olarak görülen erkeklerin arkasında bir perde var yani. Öyle görünmek için ekstra çabalar harcanıyor gibi. Fitness salonlarının dolup taşması bu tabii fiziksel, ondan bahsetmiyoruz ama bu da diğerini besleyen bir şey, sağlıklı bir şey yani” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

Güçlü erkek olmanın gereği gibi görülen fiziksel güç ve bu uğurda kaslı erkek olabilmek adına yapılan egzersizlerin arkasında aslında kendini perdelemek isteyen erkeğin, olduğu gibi görünemeyen erkeğin yattığını düşünen E1, bu tür popüler faaliyetlerin şiddet içeren güç isteğini beslediğini belirtmektedir.

“Erkek özellikle Türk toplumunda güçlü olmak zorunda çünkü bizim ve bizim gibi toplumlarda aile koruma içgüdüğü hep ön planda olmuştur. maddi açıdan, manevi açıdan. Eskiden, şimdi de var mutlaka kan davalarından dolayı insanlar hep güçlü olmak zorunda kalmış bence. Bugün hiç kan davasında kadını öldüren bir adam gördün mü veya kadının kadını öldürdüğünü gördün mü? Çünkü bir sülalenin bir toplumun soyunun gelmesi erkeğe bağlanmıştır her zaman. Erkek varsa o ailenin soyu devam etmiştir Türk toplumlarında. Soyun devamı için erkeğin güçlü erkeğin her anında ailesini koruyucu olması gerekir. Bana sorarsan bir kadını ne kadar güçlü olursan ol koruyamazsın. Bir çocuğu ne kadar güçlü olursan ol koruyamazsın. Kendi çocuğunu nerede

korursun? Kendi evinde koruyabilirsin. Ben istersem dünyanın en güçlü insanı olayım eşin biniyor otobüse iş yerine gidiyor. Neden koruyabilirim ben onu? 365 gün altı saat benimle beraber değil ki ya da beraber olsun. Nasıl koruyabilirim ben onu? Ben onu fikirlerimle korurum. Ben onu saygıyla ona gösterdiğim sevgi ve saygıyla korurum. Benim ona verdiğim güvenle o kendini korur onun bana verdiği saygı ve sevgiyle ben hepsini korurum. Maddi yönden sonuna kadar koruyabilirim. Elimden geldiği kadar koruyabilirim. Bugün “erkek güçlü olmalıdır” tezinde yine kadınlar ikinci plandadır. Oysaki eski çağlarda amazon diye bir savaşçı vardır ve amazon savaşçıları kadındır biliyor musun? Ne kadar özgür olursa olsun. Maddi açıdan özgür olsun, manevi açıdan özgür olsun her şekilde erkeğin boyunduruğu altındadır kadınlar” (E3, Lise Mezunu, 46).

Türk toplumunda erkek olmanın güçlü bir kişi olarak konumlandırıldığını maddi manevi ailesini, sevdiklerini koruma misyonu üstlenildiğini ve gücünü sergileme adına birçok geleneksel değerlerle de erkeğin desteklendiğini ifade eden E3, kan davaları örneği üzerinden giderek bu tür olaylarda kadınların değil, soyun devamını sağladıkları için erkeklerin öldürüldüğünü ve bu yüzden erkeklerin güçlü olmak zorunda bırakıldıklarını düşünmektedir. Aslında bir erkeğin eşini, çocuklarını her zaman her yerde korumasının mümkün olmadığını, erkeğin ancak evindeki olanaklar çerçevesinde sevdiklerini koruyabileceğini; gerçek korumanın günümüz şartlarında fikirler bazında sevgi saygıyla olabileceğini belirtmiştir.

“Güçten kastınız fiziksel güç değildir umarım. Güçlü bir erkek eşiyile, çocuklarıyla, ailesiyle, bulunduğu çevresiyle yaşadığı coğrafyayı bir katkı sunabilen, yararlı olabilen, üreten insandır benim gözümde yani fiziksel güç, kas gücü belli bir zaman sonra yok olacaktır. Güç, üreten, ürettiklerini toplumla paylaşan, büyümeyi hedefleyen kafa yapısında olan insanlar, kendilerini geliştirebilen, kendilerini ileriye taşıyabilecek fikirlerle donatmaya çalışan insanlardır” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5 de fiziksel gücün değil üretebilen, çevresine fayda sağlayabilen ve ürettiklerini paylaşabilen, kendini fikirselleştirerek geliştirmeye çalışan insanın güçlü olduğunu belirtmektedir.

4.1.6.2.Kadın Katılımcıların Güçlü Erkek İmgesine Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların çoğunluğu “güçlü erkek” tanımlamasında erkeğin ailesine, çocuklarına sahip çıkması, evine ve işine gücüne bağlı olması gerektiği ifade edilmiştir. Genelden farklılık içeren ifadeler ise aşağıdadır:

“Erkeklerin elinden bazı yetileri alınabiliyor anneleri tarafından ya da ona yakın olan diğer kadınlar tarafından. Onun yerine yapmalar. Çok

basit, onun yerine iç çamaşırı almak mesela. Çok basit bir şey bu ama bu tarz şeyler biriktikçe onun yerine karar verdikçe erkekler de kendilerine hep onun yerine ben parayı kazanayım sen bir şeyler için karar ver. Böyle olduklarında güçsüz oluyorlar bence ve güçlerini bu sefer tek güçlü oldukları taraf fiziksel olarak ifade etmek zorunda kalıyorlar. Halbuki diğer taraflardaki güçlü olan kısımları onların elinden alınmasa, onlar da fiziksel olarak gücü bir kenara bırakıp kendilerini manevi olarak daha güçlü hissedecekler” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, erkeğin fiziksel gücünü ön plana koyarak sergilemesinde ailesinin, özellikle annelerinin ve kadınların erkekler adına her şeyi yapmalarının etkisi olduğunu belirtmektedir. Erkeklerin kendi adına yapabilecekleri günlük birçok aktiviteyi kadınların üstlenerek erkeklerin ellerinden bu tür yeteneklerinin alındığını ve köreltildiğini, geriye erkeklerin sergileyebileceği bir tek fiziksel güçlerinin kaldığını ifade etmektedir. Erkeklerin de her birey gibi kendi adına gerçekleştirilmesi gereken işleri kendilerinin yapmasını kadınların erkeklerin rollerini üstlenmemesi gerektiğini dile getirmiştir.

“Evine bağlı, çocuklarının değerini bilmeli, güçlü olmalı, iradeli olmalı, kaypak olmamalı yani evinin kıymetini bilmeli, başka kadınlarda başka şeyler aramamalı” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

K6'nın yorumu erkeğin güçlü olmasının evinin, çocuklarının ve eşinin kıymetini bilmesiyle sağlanabileceğini aynı zamanda eşine karşı sadakatli olmasıyla alakalı olduğunu ifade etmiştir.

“Güçlü erkek kadının eksik taraflarını tamamlayabilen erkektir. Yeri geldiğinde ailesiyle karşı karşıya geldiği bir durum olduğunda orada onları da kırmadan seni de kırmadan ortayı bulabilmektir” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

Farklı bir yorum da K7'den gelmiş; erkeğin ailesi ve anne babası gibi yakınları arasında dengeyi sağlaması, kırıp dökmeden iletişimi sağlayabilmesi bu durumun erkeği daha da güçlü kılacağı varsayılmıştır.

“Biliyoruz ki erkekler bizden daha güçlü fiziksel anlamda bu gücünü kullanmadan etrafındakilere kendini sevdirebilen, saydırabilen hani düşünceleriyle tavırla kendini sevdirebilen kişi güçlü erkektir” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9 ise bir erkeğin şiddete başvurmadan, fiziksel gücünü kullanmadan fikirlerini ifade edebilmesinin, kendisini sevdirebilmesinin o erkeği daha güçlü yapacağı inancını taşımaktadır.

Kadın katılımcıların güçlü erkek yorumlarında hakim olan düşünce, evine, çocuklarına bağlı, koruyan kollayan bir baba figürü ve yeri geldiğinde eşiyle ailesi arasında dengeyi sağlayabilen, iki tarafı da incitmeden idare edebilen, kendisini düşünceleriyle sevdirebilen kişi olarak nitelendirildiği görülmektedir. Erkek katılımcılar ise güçlü olabilmenin yolunun maddi-manevi ailesinin arkasında olmayı gerektirdiğini, bazen de üretken, düşünceleriyle insanlığa fayda sağlayan ve olduğu gibi görünebilmenin de bir erkeği güçlü kılacağını ifade eden görüşler mevcuttur. Fakat çoğunluk güçlü erkeği ailesini koruyup kollayan kişi olarak ifade etmiştir. Çiftler açısından beklentilerin genellikle aynı doğrultuda ilerlediği anlaşılmaktadır.

4.1.7.Katılımcıların Kadınların Güçlendirilmesine İlişkin Yapılacak Önlem, Tedbir ve Öneriler Hakkındaki Görüşleri

Katılımcıların kadınların güçlendirilmesi adına neler yapılması gerektiğine dair görüşlerinde eğitimden iş hayatına kadar çeşitlilik içeren öneriler olmuş fakat çoğunlukla kadının kendi ayakları üzerinde durabilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

4.1.7.1.Kadın Katılımcıların Kadınların Güçlendirilmesine İlişkin Yapılacak Önlem, Tedbir ve Öneriler Hakkındaki Görüşleri

Kadın katılımcılar kadınların güçlü olabilmesinin yolunun maddi yönden yeterli güce sahip olmakla elde edilebileceğini ve kadının özellikle çocukluktan itibaren özgüven içerisinde yetiştirilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır.

“Kadınların güçlendirilmesi için tabii ki kendi kendileri güçlenecek ama eğer böyle bir gücü yoksa bir kere hakları konusunda bilgilendirmek gerekiyor kadınları ama bu salt feminist şeylerle değil, direnç halinde olmak için değil. Ne gelirse gelsin daha bilinçli olmaları için, sanırım erkeklerinde kadınların da şiddetsiz iletişim konusunda eğitilmeleri gerekiyor. Benim hayatımda kendime kazandırdığım yogadan önce, şiddetsiz iletişim Marshall Rosenberg’in yaklaşımı. Empatik iletişime dayanıyor ama onun nasıl yapıldığı ve uygulandığıyla ilgili bir dizi seminere katıldım ben. Hatta o eğitimlerden sonra keşke dedim ailelere verilse. Bu kadar aile içi şiddete kimse maruz kalmaz hem psikolojik hem sözlü olarak. Kadınların kendilerini ifade ediş biçimlerini değiştirmeleri gerekiyor bence biraz, ima çok fazla var kadınlarda. Ya da gel beni anla, konuşmadan, anlatmadan tahmin et, beni bil, Pandora’nın Kutusu gibi açılmayı bekliyorlar. O yüzden yine kendi kendilerine, kendi doğalarıyla bağlantı kurularak eğitimler verilebilir, bilgilendirmeler yapılabilir kadınlar için” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, kadının güçlenebilmesinin ilk koşulunun kadının bu isteği kendisinde duymasında yattığını fakat böyle bir gücü yoksa kadınların hakları konusunda bilgilendirilmeleri gerektiğini belirtmektedir. Fakat bu bilinçlendirme, bilgilendirme çalışmalarının feminist ifadelerle olmaması gerektiğini çünkü feminist ifadelerin sadece direnç göstermek, muhalefet etmek için bir şeyleri dikte ettiğini ifade etmiştir. Okuduğu bir kitaptan etkilenmiş olan K1, o kitaba dayanarak şiddetsiz iletişim kurmanın yolunun empatik iletişime dayandığını ve bu konuda kadınlara ve erkeklere de eğitim verilmesi gerektiği görüşünü taşımaktadır. Kadınların iletişim içinde en çok yaptığı hatanın ima yoluyla erkeğe bir şeyleri anlatmaya çalışmaları ya da konuşmadan, çabalamadan erkeğin onları anlaması gerektiği yönünde bir inanca sahip olmasında yattığını bu durumda iletişimi baltaladığını dile getirmektedir.

“Bence daha çok teşvik edilebilir mesela okuma yazma konusunda olsun, el sanatları olarak yönlendirilebilir. Kadınların bu şekilde de ekmeğini kazanabileceğine ben inanıyorum yani böyle çok kadın var. Devlet bence kadınlara daha çok yol açmalı, yol göstermeli bence” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, kadınların okuma yazma oranlarının artırılması gerektiğini, becerebildikleri ölçüde el sanatları gibi faaliyetlere yönlendirilerek ekmeklerini kazanmalarının sağlanabileceğini ve devletin de bu anlamda kadınlara yol göstermesi, kazanç kapısı açması gerektiğini ifade etmektedir.

“Çocuklukta başlıyor kadının hayatı. Kız çocuğuna ne kadar değer verirsen ne kadar özgür yaşamayı öğretirsen ki özgürlükten kastım olması gerekenler tabii ki. Özgüvenini tam sağlayabildiğin bir kız çocuğu zaten sağlam bir kadın olur. Ama sen onu dayakla, baskıyla yetiştirirsen bu çocuktan zaten özgüvenli güçlü bir kadın olmaz. Yirmisinden otuzundan sonra zaten benlikler gelişmiyor ki. Küçükken başlıyor içimize işlemeye bu işler. Aile çok önemli” (K3, Lise Mezunu, 41).

Kadının güçlü olmasının koşulunun ilk olarak ailede gerçekleştiğini düşünen K3, ailenin özellikle kız çocuklarını özgüvenli ve gerekli özgürlük ortamının yaratılarak desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Dayakla, baskıyla yetiştirilen kız çocuğunun ileride de güçlü olamayacağını, değişemeyeceğini çünkü benliğin belli bir yaştan sonra gelişiminin tamamlandığını belirtmektedir.

“Erkeklerin onlara biraz daha destek yapmaları lazım. “Sen daha iyi bilirsin” diye. Yani “sen bilmezsin sen yapamazsın” diye değil de yani onlara biraz daha güç vermeleri lazım. O zaman insan biraz daha kendini değişik hissediyor. Farklı oluyor yani” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

Erkekler tarafından daha çok psikolojik anlamda destek görmek istediğini söyleyen K4, eşlerinden gelecek desteğin insanı daha da güçlendirdiğini, bir başka etkilediğini düşünmektedir.

“Kadın istihdamına daha çok yer verilmeli, ev hanımlarına dahi en azından ileride emekli olabilecekleri şekilde sigorta yatırılacak şekilde bir devlet düzenlemesi getirilmeli. Ben çalışmayan bir ev hanımının bile ileride bir maaşı olması taraftarıyım yani. Cüzi bir miktarda da olsa ihtiyaçlarını giderecek kadar çünkü her erkek aynı düzeyde saygılı değil eşine” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

Kadının güçlü olabilmesinin koşulunun ekonomik olarak istihdam edilmesinde yattığını belirten K5, devletin kadınlara bu anlamda öncelik vermesi gerektiğini, ev hanımları için ileride emekli olabilmeleri adına adımlar atılmasının şart olduğunu çünkü her kadının anlayışlı, saygılı eşlere sahip olamadığını ifade etmiştir.

“Yani iyi örnek insanlar varsa mesela senin yaptığın da çok güzel bir uğraş kadınlar adına ya da seminerler düzenlenebilir kadınlar için. Hayat bizi çok galeyana getiriyor boş vaktimiz çok oluyor bazen. O boş vakitlerimizi değerlendirecek bir uğraş yapabiliriz. Bu her türlü olabilir. Kimisi el işinden çok hoşlanır kimisi dış işinden hoşlanır bu insanları bulup toparlayıp yani her kesime hitap eden o kesimleri bulup bunlara bir çare bulunabilir” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

“Maddi durumları olmalı mutlaka. Maddi durumu olmayan bir kadın hiçbir zaman güçlü olamaz. Bir barınağı olmalı bir de maddi durumu olmalı. Ondan sonra zaten arkası gelir” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

Üstteki ifadelerde kadın katılımcıların ister ev hanımı isterse çalışan kadın olsun bir şekilde vakit yaratılıp hakları konusunda bilgilendirilebilmeleri için seminerler, eğitimler düzenlenmesini çünkü özellikle ev hanımlarının bazen çok fazla boş vakitlerinin olduğunu gerek el sanatlarıyla gerek başka iş kollarıyla kadınların desteklenmesini, kadının kazanç getiren bir işte çalışması ve sığınacak bir evinin olmasının öneminden bahsedilmektedir.

“Öncelikle erkeklerin eğitilmesi gerekiyor bence çünkü erkek baskısı çok fazla var kadınların üzerinde. O yüzden önce erkeklerin sonra ailelerin eğitilmesi lazım bu konuda. Anne ve baba eğitilince onların yetiştirdiği çocuklar da kadınlar da çok güçlü olurlar diye düşünüyorum tabii eğer onun da üzerinde bir erkek baskısı olmazsa” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

Kadınların güçlenebilmesinin yolunun öncelikle erkeği ve aileyi eğitmekten geçtiğini belirten K9, eğitilmiş, bilinçli bir ailenin yetiştireceği çocuğun da güçlü olacağına inanmaktadır.

“Çalışma alanlarında bir şeyler yapılabilir. Mesela çocuğu olan bir kadın çalışmıyor bunun için devletin birazcık çalışan kadına yönelik bir şeyler yapması gerekiyor, hem maddi hem manevi. Kadın eğer çocuğunu emanet edebileceği bir yer yoksa çalışmıyor” (K13, Lise Mezunu, 29).

Kadınların çalışma hayatına katılmama nedenleri arasında en yaygın sorun olan kadınların çocuklarını bırakacak yer bulamama hususunun çözümüne yönelik devletin kreşler açması beklentisi dile getirilmiştir. Çocuğu olan kadınların iş hayatına dahil olmalarının önünde engel teşkil eden çocuklarını bırakacak güvenilir bir ortam bulamamaları, iş yerlerinde acil olarak tahsis edilmesi gereken kreşlerin gerekliliği yönünde yoğun bir talebi içermekte, sosyal politika uygulamalarının bu yönde daha fazla sayıda gerekli yapılanmaları sağlaması vurgulanmaktadır.

“Toplantılar tarzında, kongre, konuşma gibi şeyler yapılmalı çünkü çoğu kadının bu konuda gözü kapalı, ne yapacağını bilemiyor çoğu şeyde. Daha çok psikolog eğitimi verilmeli çünkü çok ihtiyaçları var kadınların. Her şeyi içine atıyorlar, söyleyemiyorlar, bağırıyorlar, bir şekilde basık kalıyorlar” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

K14, kadınların birçok şeyi yaşamalarına rağmen anlatamadıklarını, susmayı tercih ettiklerini ve bu yüzden kadınları bilinçlendirmeye yönelik konuşmaların düzenlenmesini özellikle de psikolog eşliğinde kendilerini ifade edebilmelerinin, rahatlamalarının sağlanarak, özgüvenlerinin geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

4.1.7.2. Erkek Katılımcıların Kadınların Güçlendirilmesine İlişkin Yapılacak Önlem, Tedbir ve Öneriler Hakkındaki Görüşleri

Erkek katılımcıların kadınların güçlendirilmesine ilişkin önerilerinde eğitimin önemi ve dini değerlerin referanslarına ağırlık verilmiştir.

“İnsanlar genel olarak bazı şeyleri sorgulamalı. Sorguladığı zaman, bu niye böyle diye düşünmeye başladığı zaman bir şeyler, lambalar yanmaya başlıyor. Tabi sorgulamalı derken onu sorgulatacak ne bileyim eğitim sistemi bunu desteklemeli ya da insanların kafa yapısı olarak hani daha bağınaz, düz materyalist yaklaşmak yerine biraz daha sorgulayıcı bir yaklaşım gerektiriyor ama bu da hemen oluşan bir şey değil yani” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

İnsanların güçlenmesinin sağlanması için sorgulama içerisinde bulunmaları gerektiğini ifade eden E1, sorgulama olmadan değişimin sağlanamayacağını ve sorgulama yeteneğinin edinilebilmesi için de eğitimin bu yönde destekleyici müfredata sahip olmasının şart olduğunu aktarmıştır.

“Bu saatten sonra yapılır ama nasıl yapılır? Bence başa dönülmeli. İlkokul çağından itibaren bunlar öğretilmeli, onlar tam öğrenir ama yaşı ilerleyen kişiler artık tam olmasa da yarım şekilde devam eder diye düşünüyorum” (E2, Lise Mezunu, 40).

“Başta eğitim, eğitimden sonra kadınlara kendi kategorilerinde becerilerinde mesela eli ayağı hangi şeye yatkınsa bu konularda destek olunmalı, ön plana çıkarmak için. Maalesef kadınlarımız Türk toplumunda hala arka planda gibi görünüyor” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

“Öncelikle eğitim konusu ivedilikle sorun olmaktan çıkarılmalı yani kesinlikle eğitimin, bilimin, sanatın yaşamın her alanında kadın mutlaka olmalı ancak güçlü kadını, güçlü toplumu o şekilde yakalayabiliriz” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

“Bizim Türkiye şartlarında biraz zor. Bizde genelde erkek baskındır kadın biraz daha ezilen taraftadır o yüzden zor görünüyor. Tabii biraz da eğitim de gerekli” (E15, Lise Mezunu, 35).

Üstteki yorumlardan eğitimin önemli olduğu, kadınların kendi yeteneklerine göre bir alanda yükselmelerinin sağlanması gerektiği ve kadının hayatın her alanında var olması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır. Fakat E2, kadınların belli bir yaştan sonra belli kazanımları elde etmesinin zor olduğunu o yüzden bundan sonraki nesil için baştan itibaren kız çocuklarının eğitimi olmalarının sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.

“Eşinin arkasında durması gerekiyor. Kadındır diyerekten bazı şeylerde kısıtlanmaması gerekiyor hani bazı şeylerde önünü açmalı yani” (E14, Lise Mezunu, 39).

“En başta aileden özgüvenin verilmesi gerekiyor, ilk eğitimi aileden alıyorlar sonuçta. Eğitim çok önemli yani. Sosyal eğitimler verilebilir, kurslara gidilebilir. Bazı haklar tanınmalı kadınlara ama erkeklerden ayıran haklar olarak değil. Bazı kadınlar kendilerine ayrıcalık verildiğini bilince de çığırından çıkabiliyorlar yani. Güçlendirilmeleri için önce aile, sonrasında eş, sosyal çevresinden alacağı hayat tecrübeleri, iş hayatı mesela iş hayatında farklı sorumluluklar verilip kadının bunu bana vereceklerini düşünmüyordum diyebileceği sorumluluklar verilmeli yani çünkü evinde yapacağı işler belirli temizlik, bulaşık, çoğunlukla kadınlar yapıyor bunları yani. İş hayatı bu anlamda önemli” (E10, Lise Mezunu, 30).

Üstteki yorumlarda kadın katılımcıların öncelikle ilk eğitimlerini ailelerinden aldıkları sonrasında okuldaki eğitimle birlikte bazı şeyleri kazandıkları ifade edilmekte ve kadınlara haklarının tanınmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Fakat E10, bu hakların da kadınları erkeklerden ayıran, erkeğe göre avantajlı olmasını sağlayacak haklar olmaması gerektiğini çünkü böyle olduğu takdirde o zaman kadınların bu ayrıcalıkları suistimal edebildiklerini belirtmektedir. Erkeklerle has belli kalıplaşmış iş

imkanlarının kadınlara da sunulması gerektiğini savunan E10, onlara erkeklerin istihdam edildiği alanlarda fırsat tanınabileceği görüşündedir çünkü kadınların zaten iş hayatında da en iyi bildiği ve en çok yaptığı iş alanlarına, temizlik, bulaşık gibi işlere yönlendirildiklerini ve bunun değişmesiyle ancak kadının güçlenebileceği görüşünü taşımaktadır. E10, kadın ve erkeğin eşit iş ve fırsatlarına dahil edilmesi gerektiğini, iş hayatında mesleki anlamda var olan ayrımcılığın giderilmesini ancak bu şekilde kadının güçlenebileceğini vurgulamıştır.

“Kadınların güçlendirilmesi için aslında bir şey yapmaya gerek yok kendi icraatlarını ortaya koyuyorlar. Fırsat verildikçe zaten geçmişten günümüz şartlarına baktığımızda kadınlar hayli mesafe aldılar, tembelliklerin önüne geçtiler, geçebiliyorlar. Sonuçta akıl yaşta değil baştadır. Gücünü, iradesini kullanan bir kadının ne erkeğe ne de erkek rehberine ihtiyacı olur. Onlar gerekirse kendileri lider olabilirler. Onların önünü de açmak gerekiyor ki gördüğüm kadarıyla bu dönemde kendilerine fırsat veriliyor. Eskiden mesela mecliste üç dört kadın varsa şimdi onlarca kadın var yani bu demek ki yakında erkeklerin sayısını da geçeceklerdir. Geçtikleri zaman da görülüyor ki her zaman başarılı şeyler yapıyorlar çünkü onlarda gücünü yanlış yerde kullanmak ya da suistimal etmek yok çok defa samimi ve dürüst çalışıyorlar. Erkek kaytarabiliyor ama kadın asla kaytarmıyor o da hassasiyetlerinden, duygusallıklarından kaynaklanıyor. Sorumluluklarını yerine getirme noktasında daha gayretli ve daha samimiler” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E10’un aksine kadınların kendilerine verilen imkanları suistimal etmediklerini, işten kaytarmadıklarını belirten E11, kadınlara fırsat verildiğinde zaten her türlü zorlukların üstesinden gelebildiklerini, kadının hiç kimseye ihtiyacı olmadığını ve siyasette de kadının nicelik olarak çoğaldığını ve nicelik olarak kadının siyasette artmasıyla da çok başarılı işlere imza atacaklarını ifade etmektedir. Kadının başarılı olmasının, çalışma gayretinin arkasında kadına has duygusallığın, hassasiyetin bulunduğu dikkat çekmektedir.

“Dinimizde kadınlara fazlaca değer verilmiş zaten dinimizi de öğrenirsek doğru kaynaklardan kadınlara hak ettiği değeri veririz diye düşünüyorum. Dinimizde “cennet anaların ayakları altındadır” denilerekten en büyük rütbe verilmiş zaten dünyadaki en büyük değer bizim dinimizce verilmiş kadınlara” (E6, Yükseköğretim Mezunu, 47).

E6, kadınların güçlendirilmesi meselesinde dini öğretilerin gereken değeri kadına verdiğini, bu anlamda kadına en büyük payenin “cennet anaların ayakları altındadır” sözüyle verilmiş olduğunu belirtmektedir.

“Devlet her bireye zaten bir hak tanımış. Ya bunu zaten insan birazcık da kendisi savunmalı. Hani kadını güçlendirmek ve erkeği güçlendirmek diye bir şey yok. Ya bir de kadın erkek eşit midir diye soracaksınız siz farkındayım. Kulaktan dolma bilgilerle söylüyorum. Kendim kitabı açıp okumuş değilim fakat şu anki devletin belirlemiş olduğu yasalarda kadınlar erkeklerden biraz daha yüksekte gibi, biraz daha nasıl söyleyeyim terazi eşit değil gibi. Yani kadınlar bence daha üstte çünkü herkes çok rahat. Kadını da istediğini yapabiliyor erkeği de istediğini yapabiliyor. Bence hani kadını güçlendirecek bir şey yok bence şu durumda” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, kadınların haklarının zaten mevcut yasalarla sağlandığını, güçlendirme ifadesinin bu yüzden yanlış olacağını hatta kadınların erkeklerden daha üstün haklara sahip olduğunu çünkü çok rahat yaşadıklarını dolayısıyla terazinin kadın erkek olarak eşit olmadığını ifade etmektedir. Herkesin istediği gibi yaşayabildiği bir ortamda kadınların güçlendirilmesinden bahsedilemeyeceğini belirtmiştir.

Kadınların güçlendirilmesi konusunda erkek ve kadın katılımcılar tarafından dile getirilen görüşler çeşitlilik göstermekte ağırlıklı olarak kadının eğitilmesi yönünde düşüncelere yer verilmektedir. Kadın katılımcıların bu konudaki fikirleri kadının öncelikle aile içinde güçlü bir şekilde yetiştirilebileceği ve eğitimin bu yönde önemli olduğu görüşüdür. Yine bazı katılımcılar kadının istihdamının artırılmasını, çalışmak isteyen kadınların çocuklarını bırakabilecekleri kreş imkanının yaratılmasını ve devletin bu konuda öncü olması gerektiğini ayrıca ev hanımları için de emekliliği sağlayacak imkanlar yaratılmasının öneminin dile getirildiği görülmektedir. Bir diğer görüş de kadınların güçlendirilebilmesi için eğitim-seminer-kongre gibi kadın haklarına yönelik organizasyonların oluşturulması gerekliliği ve bir kadın katılımcının da bu oluşumların, bilinçlenme çalışmalarının feminist bir vurguyla yapılmaması gerektiği yönünde görüşü olmuştur. Erkek katılımcılar bu konuda öncelikle kadının bu tür bir sorgulama isteği içerisinde bulunması gerektiğini sonrasında gerisinin geleceğini, erkeklerin eşlerinin destekçisi olması gerektiği, eğitimin bu noktada önemli olduğu görüşünün yanı sıra kadınların güçlendirilmesi için ekstradan bir şey yapmaya gerek olmadığını çünkü fırsat verildiği takdirde çok fazla başarılı olabildiklerini ifade etmişlerdir. Sadece bir erkek katılımcı devletin bu konuda gereken eşitliği sağladığını hatta kadınların erkeklerden daha üstün haklara sahip olduğunu o yüzden kadınların güçlendirilmesi diye bir konunun gereksiz olduğunu ifade etmiştir. Bu katılımcının eşi ise kadınların çalışmaları için çocuklarını bırakabilecekleri yerlerin açılmasını talep etmiştir.

4.1.8.Katılımcıların Kadınlığa ve Erkekliğe Uygun Görmedikleri Hususlar Hakkındaki Görüşleri

Katılımcıların bu konuda birçok farklı görüşe sahip oldukları görülmüştür. Ortak nokta ise eşlerin birbirine sadık olması görüşünün ağırlık kazandığı yönündedir.

4.1.8.1.Kadın Katılımcıların Kadınlığa ve Erkekliğe Uygun Görmedikleri Hususlar Hakkındaki Görüşleri

Kadın katılımcıların kadınlığa ve erkekliğe uygun görmedikleri hususlar daha çok şekilsel davranışlar ve tavırlara yönelik görüşler olmuştur.

“Kadınlığa değil ama genel olarak insanlığa yakışmaz dediğim tavırlar var ama kadın şunu yaparsa yakışık almaz bunu yaparsa yakışık almaz diye kalıplarım yok. Aynı şey erkekler için de geçerli. İşte kadınlar kahkaha atamaz, kadınlar sokakta sigara içemez, ya da kadın bacak bacak üstüne atamaz gibi bunlar var çünkü bizim toplumumuzda saygı fiziksel yolla ifade edildiği için halbuki candan ve kalpten olan bir kadın çok da rahat yaşıyor olabilir fiziksel anlamda ama o etiketlenir hemen. O yüzden kadın ve erkek için de yok bana sorarsanız, insanlık için evet var, orada çok sorunumuz var” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

Kişinin nasıl davranması gerektiğiyle ilgili kalıplara katılmadığını söyleyen K1, ancak insanlık anlamında yakışan ya da yakışmayan şeyler olabileceğini bu alanda çok sorunun olduğunu belirtmiştir.

“Evli olarak düşünürsem eşini aldatması gibi düşünürüm. Erkek için de bir kadına el kaldırması ve aldatması” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, karşılıklı olarak kadın ve erkeğin birbirini aldatması ve şiddet uygulamasının her iki cinse de yakışmayacağını belirtmektedir.

“Erkek adam karısını başkalarının yanında eleştirmez, aşağılamaz, küçültmez. Aynı şey kadın için de geçerli. Kadın dediğin de kocasını eleştirmez başkalarının üçüncü bir kişinin yanında. Bu çocuğu da olabilir, annesi olabilir, babası olabilir, şikayet etmez. Biz hep şunu gördük ailemizden büyütülürken ben hep bunu gördüm. “Kol kırılır yen içinde kalır” kızım kalmazsa bu olmaz derdi iyisiyle de kötüsüyle de. Dışarıdaki insanlar ne yapabilir? Şimdi ben sana kocamı şikayet etsem sen ne yapabilirsin dışarıdan? Anca bana konuşursun gaz verirsin” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, erkeğin ve kadının aile dışında, üçüncü şahısların olduğu yerlerde birbirilerini eleştirmemelerini, küçük düşürücü davranışlarda bulunmamalarını; sorunların aile içerisinde halledilmesi gerektiğini, başkalarının müdahil edilmemesinden

yana olduğunu aktarmıştır. “Kol kırılır yen içinde kalır” sözüne hak verdiğini dışarıdan bir kişinin hiçbir soruna çözüm olamayacağını belirtmektedir.

“Biz Türk toplumu olarak davranışlarımıza, hareketlerimize dikkat etmek zorundayız. Kadına ne yakışmıyorsa erkeğe de yakışmıyor bence. Mesela işyerinde dekolte bir giyim yakışmıyorsa erkeğin de cinselliğini belirtecek tarzda giyinmesi ona da yakışmıyor bence” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

K5, olaya farklı bir açıdan bakarak dışarıda dekolte giyen bir kadının hoş karşılanmaması gibi erkeğin de cinselliğini belli edecek tarzda giyinmesini eleştirmekte bu konudaki hassasiyetini dile getirmektedir.

“Yani kadın namuslu olmalı, dışarıda bazı kadınlar var ya hani herkesi baştan çıkararak falan öyle olmamalı. Ters yani, birisi bir şey yapıyor bütün kişiler lekeleniyor yani. Kadın hem güçlü olmalı hem namuslu olmalı hem evine eşine sadık öyle olmalı. Erkek de alkol alır gelir evine eşini döver, yok aldatır sence de ters değil mi erkeklığe bunlar. Erkek olunca hemen gelip evine kadını ezmemelidir yani bence. Erkeklığe ters bunlar, erkek “erkek” gibi olmalı” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

Kadınların namuslu olması, hareketlerine dikkat etmesi gerektiğini söyleyen K6, kadının hem güçlü hem de eşine sadık olması gerektiğini belirtmiştir. Erkeğin de eşini aldatmasının ya da alkol alıp sonra eşini dövmesinin yakışmadığını ifade etmiştir.

“Erkeğimsi olmak mesela kadınlığa terstir benim gözümde yani erkek gibi davranan. Bunun dışında düşünmüyorum çünkü herkesin bir yapısı var yapısına göre hareket ediyorum derim. Erkeklığe ters diye düşündüğüm bir şey de yok hissetmediğim için düşünmüyorum da” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

“Kadınların cinsel anlamda kendilerini ön plana çıkarmaları, dişiliklerini kullanmaları bence bir kadına hiç yakışmıyor. Zaten biliyoruz yani estetik anlamda kadınların erkeklerden daha güzel olduğunu ama bunu ön plana çıkararak dişilikleri ile bir yerlere gelmeye çalışmaları kadınlığa hiç yakışmıyor. Erkeğe yakıştırmadığım şey de kabalık, dayak. O da bilinen bir şey yani. Sonuçta erkeğin kadından fiziken güçlü olduğunu hepimiz biliyoruz, bunu ön plana çıkararak bir şeyler yapması erkeğe hiç yakışmıyor yani. Şiddet doğrultusunda kadınları kullanmaları ve yönetmeleri hiç yakışmıyor. Sen o kadını dövsen de etsen de fikrini düşüncesini değiştiremezsin ama güzellikle bir şeyleri anlatsan belki ikna edeceksin ama böyle şiddetle olmuyor” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

Kadınların erkeksi davranışlarının ters olduğunu belirten K7, onun haricinde nitelendirebileceği herhangi bir şey olmadığını erkekler hakkında ise yakışmayan bir şey düşünmediğini söylemiştir. K9 ise aynı şekilde kadınların estetik anlamda var olan üstünlüklerini kullanarak bir yerlere gelmeleriyle erkeklerin fiziksel güç kullanarak bir

şeyleri yaptırma çabalarının yakışmayacağını söylemiş, şiddet kullanmadan bir düşünceyi kabul ettirebilmenin gerçek güç olduğunu ve kadınların da dişiliklerini kullanmadan bir yerlere gelebiliyorlarsa başarılı addedilebileceklerini belirtmiştir.

“Sakızı sevmiyorum, dışarıda kadınlara yakışmıyor ya da sigara içilmesini sevmiyorum. Erkeklerde de yalan söylemek, kıyafet olarak kadınların giydiği gibi kısa, dar şeyler giymeleri” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

K10, kadınlarda dışarıda sakız çiğnenmesi ve sigara içilmesinin yakışmadığını erkekte ise yalan söylemenin, kadınların giydiği gibi dar, kısa kıyafetlerin tercih edilmesini hoş bulmadığını söylemiştir.

“Sürekli dışarıdan merhamet dileyen aciz kadınları kadınlığa yakıştıramıyorum. Erkeklere de sadakatsizlik yakışmıyor yani erkek olmanın verdiği güvenle sadakatsiz olmasını yakıştıramıyorum. Ondan sonra işte ben erkeğim diye kırıp dökmek, her şeyi kadından beklemek, onları da erkeklığe yakıştıramıyorum yani. Herkes görevini bilmeli bence” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, sürekli yardım talep eden kadınları aciz olarak gördüğünü ve bu tavırları yakıştırmadığını, erkeklerin de erkek olmalarının verdiği ayrıcalıkla eşlerini aldatmalarının ve şiddet uygulamalarının yakışmayacağını ifade ederek herkesin görevini bilerek yaşaması gerektiğinin altını çizmiştir.

“Mesela kadının toplum içinde kadın gibi olması gerekir diye düşünüyorum. Mesela dolmuşta şoföre bir para veriyorsun diyelim. Nazikçe bir kadın gibi vermeli. Toplumda bazı kadınları görüyorum ben erkek gibi bağıyorlar hareket olarak, konuşma olarak. Öyle yaptıkları zaman karşılığı da erkek gibi geliyor sert oluyor. Mesela ben onu yapamam. Bir erkek sert bir şey yapsa bana incinirim. Yani kadın kadın gibi erkek erkek gibi olmalı. Erkeğe de sertlik yakışmaz bence. Erkeğim diye vurdulu kırdılı şey olmamalı. Hani güç bende gibi olmamalı” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, kadının “kadın” gibi erkeğin de “erkek” gibi davranması gerektiğini yani alışlagelmiş cinsiyet rollerinin sürdürülmesinden yana tavır aldığını ifade etmekte ayrıca erkek gibi olan kadına verilecek tepkinin de erkeklere verildiği gibi sert olacağını bu yüzden kadının nazik olması gerektiğini vurgulamaktadır. Erkeğin de sert olmaması ve gücünü kadınlara yönelik kullanmaması gerektiğini söylemiştir.

4.1.8.2. Erkek Katılımcıların Kadınlığa ve Erkekliğe Uygun Görmedikleri Hususlar Hakkındaki Görüşleri

Erkek katılımcılar kadına yakıştıramadıkları özellikleri daha çok “namuslu” “ahlaklı” olma üzerinden temellendirmişlerdir.

“Kadınların aldatması ve sanırsam namus konusu artı sözünün eri olması gerekir. Erkekler için de aynısı ve arkadaşlarını satması ve giyim tarzı olabilir, kadına özenen kişiler gibi” (E2, Lise Mezunu, 40).

Kadınların ve erkeklerin namuslu ve sözünün eri olmalarının gerektiğini söyleyen E2, ilaveten erkeklerin arkadaşlarını satması ve kadınsı kıyafetler giyinmesinin yakışmayacağını belirtmiştir.

“Aslında hepsi birbirine bağlantılı şeyler. Evde kadın varken ben ütü mü yaparım ya erkekliğe ters kardeşim. Ben seni niye aldım lan? Yemek pişir diye aldım, ütü yap diye aldım, evi temizle diye aldım veya tam tersi. Mesela senle yemeğe gidiyoruz. Cebinde üç liran varsa bile hayır benim olduğum yerde kadın hesap ödemez. Dünyanın en gelişmiş toplumlarından, ülkesinden biri olan Almanya fifti fifti diyor adam, olmaz bizde kadın hesap ödemez diyor. Ha yok mudur kadının cebinde parası veya müsaade etsen gidip ödeyemez mi? Orada bile sizi ikinci plana atarız biliyor musun? Evinin, bak hep evin içinden bahsediyorum dikkat ediyor musun? Evinin temizliği, komşularıyla ilişkisi, çocuklarının üstünün başının, çocuklarının giyim kuşamları, saçının taraksız olması, kendi giyim kuşamının temiz düzgün olmaması, onun bile kadınlığa sığmaz lafı çok dar çerçevede değerlendirilmiştir. Erkek bir defa kim ne derse desin şu lafın arkasına her zaman sığınmıştır “yuvayı dişi kuş yapar” (E3, Lise Mezunu, 46).

Erkekliğe yakışmaz denilecek birçok şey olduğunu belirten E3, erkeğin evde ev içi işler yapmasının yakışık almayacağını çünkü evlenen kadının bu tür hizmetler için alındığı görüşünün bizim toplumumuza has bir özellik olduğunu belirtmiştir. Kadına yakıştırılmayacak çok şey olduğunu, kadınların her alanda erkekler tarafından yönetildiği ve yönlendirildiğini hatta bir kadının ekonomik gücü olsa bile maddi konularda hesabın erkekler tarafından ödendiğini böylelikle kadının hep ikinci planda tutulduğunu her şeyde sen geri plandasın, bana muhtaçsın mesajı verildiğini ve bunun da “yuvayı dişi kuş yapar” sözünün arkasına sığınılarak yapıldığını söylemektedir.

“Öncelikle aile ve yetiştireceği çocukların bana göre en sorumlu kişi annedir, kadındır dolayısıyla çok iyi bir örnek olması gerekiyor. Onun yapacağı en küçük hareketin gelecek nesillerin geleceğinden dolayı davranışlarında mesela tasvip etmediğim bazı hareketler vardır. Toplum içindeki oturup kalkmaları, eğlenmeleri, gülmelerinden hani bunlar

zaman zaman aşırıya kaçan ya da ne bileyim işte nahoş kaçan bu tür hareketler bir kadına hoş gelmiyor, yakışmıyor yani. Erkek için o kadar çok şey var bazen anlık reflekslerle karşımıza çıkabilen ya da ne bileyim çevremizde, basında gördüğümüz hadiseler var yani kas gücünün, bedensel gücünün karşısındaki kadının üzerinde denemeye çalışmak, kontrol kurmaya çalışmak bana göre hiç mi hiç tasvip edilmeyecek olaylardan birisidir” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5 de yine kadını aile içi konumlandırmalar açısından değerlendirmiş kadının çocukların yetişmesinde en büyük etkiye sahip olduğunu bu yüzden de kadının toplum içinde hareketlerine dikkat etmesi gerektiğini, gereksiz yere konuşup gülmemesini, erkeğin de fiziki güç olarak kadına şiddet uygulamasının yakışmadığını söylemektedir.

“Sağda solda yüksek kahkahalarla gülen, ağzına sakız alır çiğner, bunlar kadınlığa ters düşüyor bence. Erkekliğe yakışmayan şeyler ise erkeğin olmadık yerde gülmesi, ciddiyetsiz, gereksiz espri yapması bunlar da erkekliğe sığmıyor” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

Toplum içinde nerde nasıl davranması gerektiğini bilmeyen, yüksek sesle konuşan, kahkaha atan kadın veya erkeğin tavırlarının yakışık almadığını belirten E6, erkeğin de yine gereksiz yere espriler yapmasını, gülmesini yakıştırmadığını söylemektedir.

“Adabsız konuşan kadınlar var mesela bunlar kadın erkek eşittir görüşüne güvenerek mi öyle davranıyorlar bilmiyorum. Kadın erkek laubali bir şekilde belden aşağı konuşuyorlar ben bunları kadınlara yakıştırmıyorum. Başiboş kaldığı zaman bir erkek kadından daha fazla dedikodu yapıyor. Bizim kahvede de oluyor bu. Ben buna oldum olası karşıyım zaten genelde boş kalan insanlar yapıyor bunu halbuki önünde işi aşı olsa o muhabbete giremeyecek. Ben yakıştırmıyorum bir erkeğe bunu” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

Kadınların laubali bir şekilde cinsellik içeren konuşmalar, şakalar yapmasının kadına yakışmadığını; kadınların kadın erkek eşitliği söyleminden güç alarak bu tarz davranışlar içerisine girdiğini belirten E7, erkeklerin de kadınlardan daha fazla dedikodu yaptıklarını, bu tür şeylerin hep boş kalmaktan kaynaklandığını ifade etmiştir.

“Kot pantolon giyip erkek gibi davranması, hayt huyt ne bileyim bana ters geliyor. Erkek de küpe takar, hiç sevmem, saç uzatır. Ne bileyim böyle nonoş konuşur, öyle şeyleri sevmem yani. Bunlar kadına özel şeyler. Kadın saçını uzatır ama erkeklere ne kadar yakışsa da güzel olmaz bence” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, kadınların erkek gibi davranması erkeklerin de kadınsı olarak nitelendirilen küpe takma, saç uzatma gibi alışkanlıklarının ve nonoş konuşma diye tanımlanan türde davranılmasının yakışmadığını belirtmiştir.

“Kadın nerede ne zaman nasıl konuşacağını bilmeli. Olur olmadık yerlerde sadece konuşmuş olmak için, ben ben diyerek kendini göstermemeli. Erkeklerde şu yakışmaz dediğim bir şey yok” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

Sadece kadınlara yakışmayacak tavırların olduğunu belirten E9, kadının olur olmaz yerde kendini göstermeye çalışmasının, çok konuşmasının yakışmadığını, nerede ne zaman nasıl konuşacağını bilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

“Yolda sigara içmesi, kalabalık bir ortamda yanında kocası varken belli belirsiz zamanda lafa dalması falan. Kadının biraz daha ağırbaşlı olması gerekiyor diye düşünüyorum. Erkek için de sokakta kadının çantasını taşımak herhalde, onun haricinde temizliktir, bulaşıktır gibi şeyler değil çünkü sonuçta evlenmeden bekar hayatı yaşıyorsa erkek bunları zaten kendi yapıyor o yüzden evlenince de yapmalı bence” (E10, Lise Mezunu, 30).

E10 da kadının zamansız konuşmaya dalmasını ve sokakta sigara içmesinin yakışık almadığını düşünenlerden biri olarak, erkeğin kadının çantasını taşımak haricinde yakışmayacak bir şey aklına gelmediğini belirtmiştir. Erkeğin ev içi işlerde aktif olmasının yakışmayacak bir durum olarak görülemeyeceğini çünkü evlenmeden önce erkeğin bu tür işleri kendisinin yaptığını ifade etmiştir.

“Kadınların da erkeklerin de birbirine karşı asla cinsiyetlerini kullanmamaları gerekiyor. Kadında erkek de cinsiyetini kullanmaması gerekir. Kadın cilveyle kadınlığını kullanırsa, erkekleri kandırırsa hani derler ya her başarılı erkeğin arkasında kadın vardır ve her başarısız erkeğin arkasında yine bir kadın vardır. Başarısız erkeğin arkasında bir kadın varsa o kadın tabiri caizse o erkeği yoluyor, sömürüyor, kullanıyor erkek de onun cazibesine kapılıp farkında olmadan bitiyor. Bittikten sonra farkına varıyor ama son pişmanlık fayda vermiyor. Gücünü dengeli bir şekilde kullanmasını bilmesi gerekir her zaman her yerde kullanmaya kalkarsa o zaman o erkek gücü suistimal edilmiş oluyor. Özellikle işte kadınlar üzerinde ve evlatları üzerinde veya altındaki alt kademedeki götüğü insanları, işçileri gibi insanların üzerinde hakimiyet kurma duygusu oluşursa bence o da yanlış. Orada da insan gibi yaklaşması gerekiyor yaklaşmazsa belki güç olarak görülüyor ama her zaman da takdir edilmeyen, kin güdülen, sevilmeyen, ele fırsat geçtiğinde bir kaşık suda boğulması istenilen tipler haline gelirler (E11, Üniversite Mezunu, 65).

Kadın ve erkeğin karşılıklı olarak cinsiyetleri üzerinden birbirlerini sömürmemeleri, kullanmamaları gerektiğini belirten E11, güçlerini dengeli bir şekilde kullanmalarını bunun sadece kadın erkek ilişkisinde değil evlatları üzerinde güç uygulayan bir baba ya da işçileri üzerinde hakimiyet kurmak için güç kullanan bir patron için de geçerli olacağını, hakimiyet oluşturacağım derken sevilmeyen, kin güdülen insanlar haline gelinebileceğini ifade etmiştir.

“Tabii ki. Mesela bir kadın dediğin nerede oturup nasıl kalkacağını bilecek. Nerede nasıl konuşulacağını bilecek. Nasıl giyinişmesi gerektiğini bilecek. Ben kesinlikle eşime bugüne kadar orasını burasını açan kıyafetlerle çıkarmadım çıkarmam da yani. Bana ters böyle şeyler. Bana ters olan erkekliğe ters diye düşünüyorum zaten ofsayt bir durum benim açımdan hani hoş olmayan bir şey yani. Erkeklik açısından da geçerli bunlar” (E13, Lise Mezunu, 27).

Kadın ve erkeğin oturup kalkmasını bilen, nerde ne zaman konuşacağını bilen insan olması gerektiğini söyleyen E13, kadınların açık kıyafetler giymesine karşı çıkmakta; bugüne kadar eşine o tarz kıyafetler giydirmediğini ve kendisine ters gelen bu tür şeylerin diğer erkekler için de geçerli olacağını düşündüğünü ifade etmiştir.

Özetle kadın ve erkek katılımcıların kadına ve erkeğe yakışmayacak şeyler konusunda çok çeşitli görüşe sahip oldukları görülse de ortak birçok noktada da benzer görüşlere sahip oldukları dikkati çekmektedir. Kadına yakışmayacak şeyler konusunda kadın katılımcılar kadınların erkek gibi davranmaları, erkeksi tavır sergilemeleri, sokakta sigara içmeleri, sakız çiğnemeleri, dekolte kıyafet giymeleri, merhamet dilenen aciz kadınlar olmaları, eşlerini aldatmaları, dişiliklerini kullanmalarının yakışmadığı görüşü ağırlık kazanırken erkek katılımcılar da benzer şekilde kadınların kılık kıyafetlerinin açık, kısa olması, toplum içinde gülmeleri, yanında eşleri varken gereksiz yere konuşarak lafa dalmaları, sigara içmeleri, sakız çiğnemeleri, eşlerini aldatmaları konusunda dikkatli olmaları gerekliliğini vurgulamışlar ayrıca kadınların namuslarını korumaları gerektiğinin de altı çizilmiştir. Dişiliğini kullanarak bir erkeği maddi olarak sömürmenin yakışmadığını sadece bir erkek katılımcı dile getirmiştir. Yine geleceğin yetişkinlerini kadınların yetiştireceği bu yüzden kadınların hal ve hareketlerine dikkat etmesi gerekliliği vurgulanmış, ayrıca kot pantolon giyen kadınların ve erkeklerle bel altı muhabbeti yapan kadınların hoş görülmediği ifade edilmiştir. Özellikle bu konuda tüm katılımcıların bir görüşü olmuş sadece bir çift öyle bir düşüncelerinin olmadığını önemli olanın insan olmak olduğunu, kadın-erkekten ziyade insanlığa yakışmayacak şeyler olabileceğini belirtmişlerdir. Özetle Bourdieu'nun da vurguladığı gibi toplumsal

sistemin kadın ve erkeği nasıl görmek istiyorsa o şekli alıncaya dek uğraştığı, cinsiyetin nerede nasıl davranılacağından ne giyileceğine kadar çeşitli pratiklerle kurulduğu ve çoğunlukla kadınlar üzerinde bir iktidar kurma aracı olduğu gözlemlenmiştir.

4.2.Katılımcıların Aileleriyle İletişimleri Konusundaki Görüşleri

Bu bölümde katılımcıların anne ve babalarının genel meslek dağılımları, katılımcıların aileleriyle olan ilişkileri ve kardeşler arasında cinsiyete dayalı ayrımların varlığı, ailede kadının konumu hususunda bilgiler değerlendirilerek katılımcıların geçirmiş oldukları çocukluklarının yetişkinliğe etkilerinin neler olduğu anlaşılmasına çalışılacaktır.

4.2.1.Kadın Katılımcıların Aileleriyle İletişimleri Konusundaki Görüşleri

Kadın katılımcıların ailelerinin maddi durumlarının ya orta seviyede ya da alt seviyede olduğu görülmekte, anne ve baba arasında istenilen düzeyde sevgi saygıya dayalı bir iletişimin olmadığı, babanın evde bir otorite figürü olarak konumlandırıldığı zaman zaman da şiddetin yaşandığı bir aile tablosu karşımıza çıkmaktadır.

“Babam ticaretle uğraşmıştır, annem de ev hanımıdır. Gelgitlerimiz oldu, iflas da edildi. Çok varlıklı olduğumuz zamanlar da oldu şu an orta seviyelerde. Çok güzel bir aile ortamında yetiştim böyle hep söylerim. Pedagoga taş çıkartacak bir annenin babanın çocuğuyum ben. Büyüdükçe bunun böyle olduğunu fark ettim tabii küçüklükte fark edilmiyor. Gayet güzel çatışmasız bir ailede yetiştim ama çatışmayla ilgili şunu bir parantez açmak istiyorum ben kendi adıma. O kadar çatışmadılar ki yani biz o kadar kavga gürültü şey görmedik ki tartışma bile görmedik hani bu da benim için aslında iyi olmadı. Kardeşim için aynı şeyi söyleyemem ama ben hep sözlü tartışmalardan, insanlarla bir tartışma yaşamaktan ya da hakkını savunmaktan belli bir yaşa kadar korktum çünkü tartışma görseydim uzlaşılabilirliğini de görürdüm. Her tartışma ya kötü olursa hani gibi. Etrafımızda vardı öyle aileler çünkü tartışıyorlardı ve hiç uzlaşmıyorlar gibi görünüyordu. Bizim ailede hiç tartışma yoktu ama arka planda çok az belki de bize göstermeden tartışıyorlardı bilmiyorum. Annem babam çok piyango gibiler birbirlerini bulmak hususunda maşallah nazar değmesin çok uyumlulardır. Bir kere eğitim düzeyleri annemin lise babamın ilkokul aslında ama vizyon sahibi iki insan. Kendilerini bir şekilde yetiştirmişler. Annem çok küçük bir yerde doğup yetişmiş ama herkes ona dermiş ki sen İstanbul’da mı yetiştin? Mayasında olup biten bir şey bana sorarsanız. Genç kızların, kadınların sokağa çıkıp dergi gazete alamadığı yıllarda annem “erkek gibi” yetişmiş hani üç abiye rağmen. Normalde ben bu ifadeyi kullanmam. Dayılarım muazzam insanlar annem rahat bir ortamda yetişmiş küçük bir yerde olmasına rağmen. Babamın vizyonunun geniş olmasının nedeni ise 13

yaşında yurt dışı deneyimi iş hayatı başlamış ve çok fazla hayat görmüş. Ve etik kurallara çok bağlıdır mesela babam dikkat eder. Gelenekselci yapısı da vardır, modern olduğu bir yapı da vardır. Buna bağlıyorum ben onların böyle bir çift olmasını” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, çok şanslı bir ailede yetiştiğini, ailesinin eğitim seviyesinin çok üst düzeylerde olmadığını fakat kendilerini geliştirmiş vizyon sahibi kişiler olduğunu, annesinin bu durumda olmasında dayılarının baskıcı bir erkeklik sergilememelerinin etkili olduğunu babasının ise yurtdışı deneyimlerinden dolayı birçok kültürle, insanla iç içe olmasının getirdiği bir avantaj olduğunu ifade etmiştir. Ailesinin hiçbir zaman tartışmadıklarını tartışmışlarsa bile bunu hissettirmediklerini dile getiren K1, bazen bunun kendisi açısından olumsuz yanları da olduğunu çünkü belli bir müddet insanlarla tartışmaktan kaçındığını, hakkını savunmadığını fakat her zaman her konuda desteklendiğini belirtmiştir.

“Babam kablo döküm ustasıydı annem ilk başlarda ev hanımıydı sonradan tekstilde çalıştı. İkisi de ilkököl mezunu. Maddi durumumuz iyi değildi ben lastik ayakkabıları aldığımızda çok sevindim, bayramdan bayrama kıyafet ayakkabı görürdük. Sert, asabi bir babanın elindeydik. Yani gerçekten babamın bir dediği iki edilmezdi evde. Bir su istese anında getirmek zorundaydın, getirmediğin an zaten iş bitmiş oluyordu. Veya abime hizmet etmem de istenirdi, abimin istediği şeyi de götürmek zorundaydım. Onun dışında okul konusunda beni daha çok desteklemelerini isterdim. Ben kendim dışarıdan liseyi bitirdim. Ortaokuldan sonra kendimi bir tekstilin içinde buldum. Çalıştım babama verdim ne bileyim ya istediğim bir şeyi alamadım mesela. Babamın yeri geldiğinde sevdiğini hissediyordum ama çoğu zaman da sevgisizliğini de hissediyordum. Ha şimdi sorarsan sevdiğini hissediyorum. Babam yaşlandıkça değişti çünkü gerçi hala var terslikleri falan ama eskisi kadar değil” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, sert bir baba figürüyle büyüdüğünü babasına hizmet etmesi beklenildiği gibi abisine de hizmet etmesi istenildiğini belirterek evdeki erkek egemenliğini dile getirmiştir. Okuma yönünde destek verilmediğini ortaokuldan sonra tekstilde çalıştırılmak zorunda bırakıldığını ve liseyi sonradan dışarıdan bitirdiğini ifade etmiştir. Kazandığı parayı babasına verdiğini kendi ihtiyaçlarını bu yüzden karşılayamadığını, istediklerini alamadığını ifade eden K2, zaman zaman babası tarafından sevilmediğini düşünmüş fakat şimdilerde babası yaşlandığı için değiştiğini ve sevildiğini hissetmeye başladığını aktarmıştır.

“Babamın kıyafet dükkanı vardı annem ise ev hanımıydı. Maddi durum normaldi ne çok iyi ne çok kötü. Babam ilkököl bile okumamış, arkadaşları ona okumayı yazmayı öğretmiş çünkü o da zor bir çocukluk

geçirmiş. Babası kumar oynuyormuş rahmetli. Babaanne dayanamamış bu baskılara, parasızlığa ayrılmış. Babam diyor ki “yemek bulamazdık annem bize taşı kaynatır onun suyunu yemek suyu diye içirirdi” diyor. “Çok açlık gördük çok sefalet gördük” diyor. Annem de ilkokula kadar okumuş. Babamın ikinci evliliği annem. Birinci evliliğindeki karısıyla evlenmiş babam bir adamla basmış babam karısını. O yüzden hemen boşanmışlar. Sonra annemi almış. Benim annem felçliydi. 26 yıl felçli olarak yattı. Ben ilkokul beşinci sınıfa giderken yatalak oldu. Bana dediler ki “biz seni okutamayız sen annene bakmak zorundasın.” Ben hep anneme baktım. Sonra on dokuz yaşındayken falan işe başladım eve para girdisi çok azdı. İki tane abim vardı çok baskıyla büyüdüm. Bütün arkadaş çevrem hepsi okudu. Ben çok istedim okumayı ama okuyamadım şimdi dışarıdan okuyacağım diye cebelleşiyorum şu an. Annem ilk hastalığa tutulduğu zaman psikolojisi çok bozuktu. Hep intihar girişimlerinde bulundu. Düşünsenize on bir yaşında bir kız çocuğusunuz. Hiç size bir yol göstereniz yok. Size sanki bir çocuk verilmiş ve siz onu büyötmeye çalışıyorsunuz gibi bir şey. Çok kötü bir çocukluk geçirdim. Çocukluğumu hiç sevmiyorum. Hani bana desen ki güzel bir çocukluk anını anlat, yok. Ben dışarda arkadaşlarımla oynamaya gittim diye bile dayak yedim. Pantolon giymek bile yasaktı o dönem düşünsene. Hiç babamla ya da annemle çarşıya gidip alışveriş yapmadım. Eve bir tane kıyafet getirilir bayramlarda, bayram arifesi günü o kıyafeti giyeceksindir. Ayakkabılar birer numara büyük olur eski tip modellerden. Hiç çarşıya çıkmadım ben hiç canımın istediği bir elbiseyi hiç canımın istediği bir ayakkabıyı almadım yani. Hiç nasip olmadı öyle bir şey” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, ailesini anlatırken yaşadığı zorlukların küçük yaşlardan itibaren başladığını 11 yaşındayken annesinin felç kalması neticesinde annesinin bakımı ve ev içi işlerinin o yaşta kendisine yüklendiğini, annesine bir bebek gibi bakması istenildiği fakat yol göstereni olmadığı için çaresiz kaldığını ifade etmiştir. İlk olarak aileye katkı sağlamak amacıyla 19 yaşında işe girdiğini çocukluğunu yaşamadığını sokakta oyun oynamak istediğinde dayak yediğini, ailesiyle birlikte çarşıya dahi gidemediğini, sadece bayramlarda kendisine kıyafet ve ayakkabı alındığını onu da babasının kendi zevkine göre aldığını, ayakkabıların ertesi sene de giyilebilmesi için bir numara büyük olduğunu aktarmıştır. Babasının hayatının da zorluklar içinde geçtiğini anlatan K3, babasının ilk karısı tarafından aldatıldığını, babasının ikinci evliliğini yaptığını, ailesinin çocukluklarının da çok sefalet içinde geçtiğini aktarmıştır.

“Annem babam çiftçiydi. Maddi durumuz da iyiydi hiç yokluk çekmedik. İyi bir aile ortamıydı. Babam çok iyiydi, annem de öyle. Hiç dayak yoktu. Biraz işi fazla olan bir ortamda yetiştik biz. Zaten babam ben küçükken vefat etti 11 yaşındayken. Babasız büyüdük” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, babasız büyüdüğünü, babasını küçükken kaybettiğini fakat hatırladığı kadarıyla sevgi dolu bir aile olduklarını ifade etmiştir. Ailesinden hiç şiddet görmediğini ifade etmiştir.

“Annem ev hanımı babam esnaftı. Maddi durum olarak ilk başlarda çok iyi değildi fakat sonradan düzeldi. Benim babam alkol alırdı ama hani şey yapmazdı eve gelip hır gür çıkarmazdı ama annemi ezerdi. Hani şöyle ezerdi eve gelir sorumluluklarını bilmezdi annem çok güçlüydü, annem bizi çok güzel yetiştirdi. Babam da ihmal etmedi tamam ama daha farklı bir baba olabilirdi. Babam sevgisini içinde yaşardı bize fazla hissettirmezdi sorun o işte. Yani biz bir şey dediğimiz zaman anneme dermiş ki ben içimden seviyorum ama bize belli etmezdi bence yanlıştı. Erkek dediğin çocuklarını sevecek, okşayacak hele de kız çocuğunu” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

K6, babasının sevgisini göstermeyen biri olduğunu fakat aslında olması gerekenin özellikle kız çocuklarına daha fazla sevgi gösterilmesi olduğunu, babasının çocuklarını içinden sevdiği yönünde bir ifadesini annesinden duyduğunu ve buna katılmadığını ifade etmiştir. Babasının alkol aldığını fakat bunun şiddete neden olacak şeylere sebep olmadığını sadece ailesinin sorumluluklarını almadığı için annesinin bu hususta daha çok ezildiğini ifade etmiştir. Annesinin çok güçlü bir kadın olduğunu ve çocukları olarak kendilerini çok güzel yetiştirdiğini ifade etmiştir.

“Ailem çiftçiydi maddi durumumuz da iyiydi. Annem babam birbirlerine çok sevgisi olmayan insanlardı. Annem babamdan iki yaş büyüktü. Akraba evliliği yapmışlar. Annem hep çok koruyucu babam da kollayıcı oldu. Dokuz kardeşiz. Bunu önceden çok algılayamıyordum şu yaşımda hani iyice şükür eder oldum. Annem babam dokuz tane evladını çok güzel yetiştirmiş. Biz çok güzel bir ortamda büyüdük. Yani kalabalık bir aileydik varlığı yokluğu her şeyi içimizde yaşadık. Babam bizi hep dışarı etkenlerine karşı koruyup kolladı. Artık 44 yaşındayım ve daha çok anlıyorum ve takdir ediyorum. Birbirlerine karşı sevgileri yoktu ama bize karşı sevgilerini hissettirdiler” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7 sevgi dolu bir ailede yetiştiklerini anne ve babasının birbirine karşı sevgisi olmadığını fakat bunu kendilerine yansıtmayarak çocuklarına gereken sevgiyi verdiklerini düşünmektedir. Anne ve babasının kendilerini dışarıya karşı hep koruyup kolladıklarını belirtmiştir.

“Annem ev hanımı babam işçiydi. Maddi durumumuz hiç yoktu. Ben şiddet gören bir ailede yetiştim. Annem babam sürekli kavga, hep sevgiyi dışarıda aradım ben” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8 de ailesinden sürekli şiddet gördüğünü, sevgiyi dışarıda aradığını ifade etmiştir.

“Annem ev hanımı, babam servis şoförüydü. Maddi durum bize hep kötü olarak lanse edildi ama şimdi düşününce aslında iyiymiş diyorum. Yani babam bize hep kötü olarak gösterdi kendi cimriliği yüzünden. Bize harcadığı şeyler ona külfet geliyormuş hani bir erkek karısına çocuklarına bakar ihtiyaçlarını giderir ya babama bunlar yük olarak geliyormuş. Onun önceliği araba almak, para biriktirmek gibi şeylermiş yani. Çok huzursuz bir aile ortamında yetiştim. Kimsenin kimseye saygısının olmadığı, kimsenin düşüncesinin önemsenmediği, aşırı geleneksel bir ailede yetiştim modernlikle alakası olmayan. Bir de modernlik denilince günümüzde farklı şeyler de çağrıştırabiliyor ama ben başka geleneksel aileler de gördüm ama adamın karısına saygısı var o da geleneksel ama benimkisi tam bir uç yani” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, babasının çocuklarının ve ailesinin masraflarını karşılamamak için ekonomik durumlarını kötü olarak gösterdiğini, yapılan masrafları bir yük olarak gördüğünü sadece kendi zevkleri için harcama yaptığını belirtirken aynı zamanda çok huzursuz çatışma dolu bir ailede büyüdüğünü, kimsenin kimseye saygısının olmadığı, düşüncelere önem verilmediği bir ortamda yetiştiğini anlatmış geleneksel bir aile bile sayılamayacaklarını çünkü onlarda dahi en azından birbirlerine karşı saygılı davranan aile üyelerinin olabildiğini kendi ailesinin gelenekselin de gerisinde bir yerde uç noktalarda konumlandığını belirtmiştir.

“Babamın asıl mesleği inşaatçılıktı ama sonradan ticarete atıldı, birkaç dükkan açtı batırdı. Annem de sigortasız işte çalışmıştı bir ara tekstilde ama şu an ev hanımlığı yapıyor, torun bakıyor. Maddi durum çok kötüydü tabii babam olmayınca abimin de tek çalıştığı maaşla çoğu zaman yetmiyordu. Biraz şiddet eğilimi çok olan bir ailede yetiştim. Babam genelde sorumluluklarını bilmez, çoğu zaman eve gelmez, nerede olduğunu bilmezdik. Evde olduğu zamanlarda da huzurlu bir ortam olmazdı genelde anneme şiddet gösterirdi, sürekli bir gerginlik olurdu. Babam sorumluluklarını yerine getiremediği için sorumluluk büyük abime düşüyordu. O çalışıyordu, eve o bakıyordu. Ben başımda babam olmadığı için, eksiklerimi abime söyleyemediğim için kendi içime kapanmaya başladım. Annem de belki babamla olan sorunları yüzünden psikolojisi bozuk olduğu için sevgisini çok gösteremedi. Bir aile de denilemezdi aslında bize” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13, babasının ailesine ve kendilerine ilgi göstermediğini, sorumluluk sahibi olmadığını çoğu zaman eve gelmediğini ve kimsenin kendisinin nerede olduğunu bilmediğini, evde olduğu zamanlarda da huzursuz bir ortam yarattığını annesine şiddet gösterdiğini ve annesinin psikolojisinin bu yaşananlardan dolayı kötü olduğunu

dolayısıyla annesinden de sevgi göremediğini abisinin maaşıyla yetinmeye çalıştıklarını, kendi ihtiyaçlarını karşılayamadığını bu yüzden de bir aile olmanın gerektirdiği unsurlardan yoksun olduklarını dile getirmiştir.

“Babam elektrik mühendisiydi annem de tekstilde çalışıyordu. Maddi durum çok iyiydi. Benim aile ortamım biraz gürültücü kavgacı bir ortamdı. Annem sıkıntılı, hiçbir şeye hayır diyemeyen biri biraz eşimin şeyi var, onda annemi görüyorum. Eşimde de hayır diyememe huyu var. Annem babamı çok seviyordu ve çocuklarını ikinci plana atıyordu hep bu yüzden. Baskıcı bir aileydi, zor oldu. Hiç sevgi görmedim yani” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

K14, ailesinden sevgi göremediğini annesinin pasif bir kişiliğe sahip olduğunu, babasının etkisi altında kalan bir kadın olduğunu, kocasını çok sevmesinden dolayı onun her dediğini yaptığını, çocuklarını ihmal ettiğini, ikinci plana attığını baskıcı bir ailede yetiştiğini ve hiç sevgi görmediğini ifade etmiştir.

4.2.2. Erkek Katılımcıların Aileleriyle İletişimleri Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcıların ailelerinin kadın katılımcıların aileleriyle benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

“Annem İngilizce öğretmeni idi babam da öğretim görevlisiydi. Maddi durumları da fena değildir, iyidir. Babam Erzurum’lu, oranın verdiği bir şey var. Mesela ben babamın duygularını hiç anlayamam çok böyle içinde yaşar. Mesela işte söyler, benim askerliğim Ağrı’ya çıkmıştı. O gün hiç uyumamış, sabaha kadar bir paket sigarayı bitirmiş. Bana sorsanız babamın hiç öyle şey yapacağına akıl sır erdiremem. Hani hiç duygularını göstermeyen bir adam biz de babamla olan ilişkimizde bunun eksikliğini çok yaşıyoruz yani bazı noktalarda iletişim kuramıyoruz. Ben de çabalamaya çalışıyorum, sonuçta o da hani çok sıkı çalışma hayatının verdiği bir şeyden dolayı, bir tren kaçmış arkadan yakalamaya çalışıyor gibi oluyor, zor yani. Annemle daha yakınız. Annem biraz daha dominant bir karakter, biraz kendi istediği şeyler olsun gibi hareket eder ama kendini çocuklarına adayan bir yapısı var. Kardeşimle de gır gır şamata. Türk aile yapısına bakıldığında evet biraz ataerkil ama şey değil, çok sert değil. Geleneksel ama modern bağları da olan biraz hibrit gibi yani” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, yetiştiği aile ortamından bahsederken babasının Erzurumlu olmasından kaynaklı sevgisini içinde yaşayan bir insan olduğunu, sevgisini göstermekte zorlandığını bu yüzden zaman zaman babasıyla iletişim problemleri yaşanabildiğini bunun da eski insanların biraz yeni nesle intibak edebilmesinin zorluğuna verdiği, annesiyle ve kardeşiyle daha iyi anlaşabildiğini, annesinin biraz dominant bir yapıya

sahip olduğunu fakat kendisini çocuklarına adayan bir kadın olduğunu belirtmiştir. Geleneksel bir aile olmasının yanı sıra aynı zamanda modernlikle de bağı olan bir aile ortamında yetiştiğini ifade etmiştir.

“Genelde kırsal kesimde yetiştiğimiz için ailenin maddi geliri belli. Çiftçilikle uğraşan bir ailede yetiştik. Çok varlıklı bir aile değildik çok da fakir bir aile değildik. Çok fazla bir sevgi bağı yoktu yani onu söyleyebilirim. O da neden? Çocuk olarak biz dört kardeşin, çocuklukta beri bizi yetiştirenlerin annemle babam değil de dedemle ninem olmasından. Çok mutlu mesut bir aile de değildi mesela ailemiz. Dedem olmasaydı bizim şu an bu seviyede olma şansımız yoktu” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, kendisinin ve kardeşlerinin yetişmesinde ve bakımında en çok hak sahibi olanın dedesi olduğunu ailesinin ise çoğu zaman farklı şehirlerde çalışmasından dolayı dedesiyle büyüdüklerini o yüzden anne ve babasından bir sevgi göremediğini zaten ailesinin de çok mutlu mesut bir aile olmadığını belirtmiştir.

“Anne baba tarımla uğraşırlardı. Maddi olarak orta halli bir ailenin çocuğuyduk. Çocukluğumuz biraz korkuyla geçti özellikle babadan dayak korkusu ama yediğimiz dayağı bile sevgiye bağladık her zaman. O günkü şartlarda öyle gerekiyormuş diye düşünüyorum” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

“Kötü bir ortamda yetiştik ya dayak çoktu, yokluk vardı öyle yani” (E15, Lise Mezunu, 35).

Katılımcıların aileleriyle ilişkileri değerlendirildiğinde çoğunluğun sevgisiz bir aile ortamında yetiştiği, otoriter bir baba ya da sorumsuz bir baba figürüyle yaşadıkları anlaşılmaktadır. Kimi katılımcılar bunu anne babanın cehaletine verirken, kimisi çağın öyle gerektirdiğini ya da fakirlikten kaynaklı olduğunu söylemiştir. Aile ilişkilerinin kötü olması kadınları daha çok etkilemiş görülmekte, kadınlar kimlik parçalanması ve daha çok baskıya maruz kaldıkları görülmektedir. Evli çiftlerin de karşılıklı olarak genelinin bu anlamda benzer aile ortamlarında yetiştikleri, bu konuda şanslı olanların ailelerinin ya eğitilmiş oldukları ya da kendisini yetiştirmiş görgülü vizyon sahibi kişiler oldukları yönünde bir çerçeve çizilmektedir. Özetle katılımcıların ataerkil bir aile yapısına sahip oldukları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle birlikte kadın üzerindeki baskının daha da yoğunlaştığı görülmektedir.

4.2.3.Katılımcıların Anne ve Babaları Arasındaki İletişime Dair Görüşleri

Kadın ve erkeğin birbirine olan saygı ve sevgisinin geleceğin mutlu çocuklarını yetiştirmede önemi, bilinen bir olgudur. Katılımcıların anne ve babalarının bir birey olarak birbirlerine ne derece saygı ve sevgi duyduklarını anlamaya yönelik sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir:

4.2.3.1.Kadın Katılımcıların Anne ve Babaları Arasındaki İletişime Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların anne ve babalarının iletişimlerine yönelik genellikle çok iyi olmadığı yönünde ifade verdikleri görülmektedir.

“Bildim bileli hep kötüydü. Hep bir anne baba kavgası içinde büyüdük biz. Senin anan senin baban kavgası içinde büyüdük. O yüzden eşime de demişimdir biz böyle senin anan baban diye kavgalar yapmayalım diye. Babam anneme karşı hiçbir zaman saygılı değildi. Annem daha içine kapanık bir insandı ama şu an artık önceden yeteri kadar dolduğu için herhalde artık bir şeyleri kabul edemiyor ve dışarı vuruyor ama eskiden öyle değildi yani” (K2, Lise Mezunu, 39).

Kendi ailesinde anne ve babasının “senin annen senin baban” gibi ifadelerle tartışmalar yaşadığını ifade eden K2, eşiyile aynı sorunları yaşamamak için baştan konuştuklarını ailesinin yaptığı hataları yapmak istemediğini belirtmiştir. Babasının annesine karşı saygılı davranmadığını annesinin belli bir müddet içine kapanık yaşadığını ve annesinin şimdilerde yeni yeni sesini çıkartabildiğini anlatmıştır.

“Babam çok sert bir adam görünse de çok da sevgi dolu bir adamdı. Bir şekilde onu karısına gösterirdi. Mesela: şu an ben kocamdan o sevgi gösterisini görmüyorum. Babamın anneme yaptıklarını görmüyorum. O yatan kadına bile dışardaki bahçedeki çiçeği koparır getirirdi. “hatun bak sana ne getirdim. Hatun sana bunu getirdim”. Böyle bir adamdı babam. Annem de hep şeydi: sessiz, sakın. Böyle hani ona belli ederdi” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3 ise babasının annesi yatalak olmasına rağmen sevgisini bir çiçekle de olsa gösterdiğini öte yandan kendi eşinden babasının gösterdiği sevgi kadarını dahi göremediğini ifade etmiştir.

“Sevgileri yoktu birbirlerine karşı hala da öyledir” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

“Sürekli hakaret, hakaret. Azıcık konuşurlar iki dakika sonra yine kavga ederler, ağız dalaşı ederler. Babam çok kırıcı bir insandır hala da öyle” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

“Ortada bir ilişki yoktu. Babamın sürekli söylediklerini yapmaya çalışması annemin de inat ederek kendini göstermeye çalışmasının hakim olduğu bir ilişkileri var. Babamın annemi sevdiğini düşünmüyorum zaten daha çok tek taraflı, annem seviyor olabilir biraz. Annemde de saygı yok babamda ise ikisi de yok ne saygı ne sevgi” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

“Kötüydü zaten boşandılar on beş yıl önce” (K13, Lise Mezunu, 29).

“Babam sürekli anneme komutlar verirdi ne yapacağını söylerdi annem dinlerdi, tamam tamam başka bir şey demezdi” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

Üstteki anlatımlarda ise anne ve babaların birbirlerine karşı sevgi saygılarının olmadığı, sürekli birbirlerine hakaret ettikleri görülmekte, K9’un ailesinde ise tek taraflı karşılıksız bir sevgi ilişkisinin olduğu sadece annesinin babasını sevdiğini fakat babasının annesine karşı ne sevgisi ne de saygısının olmadığı ifade edilmiştir. K14 ise annesini sürekli babasının emirlerini yerine getiren, tepki vermeyen kişi olarak tanımlamıştır.

4.2.3.2. Erkek Katılımcıların Anne ve Babaları Arasındaki İletişime Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların, anne ve babaları arasındaki ilişkide yaşanan sorunlar hususunda kadın katılımcılar kadar tepkisel ifadelerde bulunmadıkları, yaşananları daha doğal karşılayabildikleri görülmüştür.

“Gayet sert ve ciddiymi yani” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

“Klasik aile durumu. Yani annem hiç babama saygısızlık yapmaz her dediğini yapar eder. Babam biraz bencil ama o da sonuçta ailesine sahip çıkar bakar kollar” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9, bilindik klasik bir aileye sahip olduğunu annesinin babasına hiç saygısızlık yapmayan babasının da bencil olmakla birlikte ailesine sahip çıkan, bakan bir kişi olduğunu ifade etmiştir.

“Çok hatırlamasam da birbirlerini çok sevdiklerini düşünüyorum. Annem babamın ikinci eşiydi çünkü babamın birinci eşi vefat etmiş annemle 15-20 yaş gibi baya yaş farkı vardı ama ben sevdiklerini düşünüyorum. Onun dışında hani zaten köy yerlerinde oturup ta ya “hanım seni seviyorum, ne kadar güzelsin” demeye fırsatları olmuyordu. Sabah namazında tarlaya gidilir akşam da camisine gider gelir yatardı babam,

kahve alışkanlığı da yoktu. Yani oturalım muhabbet edelim, günün nasıl geçti diyelim, sevgi ortamı oluşturalım o zamanlar olmazdı” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11 ise çok hatırlayamasa da anne ve babasının birbirlerini sevdiklerini zaten köy yerlerinde karşılıklı oturulup da birbirlerine sevgi sözcüklerinin söylenemediğini böyle bir fırsatlarının olamayacağını çünkü sabah namazıyla tarlaya giden çalışan akşam da gün boyu yaşanan yorgunluk neticesinde namaz sonrası yatıldığının bir alışkanlık olduğunu ifade etmiştir.

“Babam benim asabi bir adamdır ondan dolayı bazen annemle hır gür muhabbetleri oldu ama Allah yukarıda şahidimdir bu zamana kadar babamın anneme hiç el kaldırdığını görmedim. Ha yapmış, yapmamış demeyeyim. Annemle konuştum ben bunu aklımız başımıza geldikten sonra. Bir iki defa yapmış o da çok olmamış yani” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, babasının agresif bir yapıya sahip olmasına rağmen annesine el kaldırdığını hiç görmediğini sadece annesinin anlatımıyla babasının gençlik döneminde bir iki kere şiddet uyguladığını anlattığını ifade etmiştir.

Özetle katılımcıların ailelerinde ebeveynlerin kendi aralarında sağlıklı bir iletişim kuramadıkları, erkeğin baskın kadının da edilgen olarak konumlandırıldığı bir aile tablosu ortaya çıkmaktadır. Kadın katılımcılar yaşanan bu olumsuz durumları sorgulayıcı bir yaklaşımla ele alırken erkek katılımcıların bu konuda yaşananları zamanın gerektirdiği gelenek ve değerlerle özdeşleştirdikleri görülmektedir. Ataerkil kültürün egemen olduğu bir aile tablosu görülmekte, katılımcıların çoğunun baba otoritesi altında yaşadığı görülmektedir.

4.2.4. Katılımcıların Yetiştikleri Aile Ortamında Ebeveyn Davranışları ve Cinsiyetçi Anlayışlar Konusundaki Görüşleri

Ailede toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ne şekilde üretildiğini öğrenmek amacıyla bu bölümde katılımcıların ebeveynlerinin çocuklar arasında cinsiyet ayrımcılığına yönelik tavırlarda bulunup bulunmadıkları sorgulanmıştır.

4.2.4.1.Kadın Katılımcıların Yetiştikleri Aile Ortamında Ebeveyn Davranışları ve Cinsiyetçi Anlayışlar Konusundaki Görüşleri

Kadın katılımcılar, ebeveynlerinin cinsiyetçi yaklaşımlara sahip olduğunu, erkek kardeşlerine tanınan ayrıcalıkların kendilerine sağlanmadığını belirtmişlerdir.

“Hiç fark hissetmedik. Bu konuda annem çok eşitlikçi davranırdı. Büyüme çağında ben erkek işlerini de yapardım kaldı ki üniversiteye gittiğimde onun faydasını gördüm. Lavabomu kendim temizleyebilen, elektrik sorunlarını kendim çözebilen bir insanım. Aynı şekilde kardeşim de ütü ütülerdi, temizliğe katılırdı. Hani toplumsal rolleri bize net vermediler. Ben onda evde olacaksam kardeşim de onda evde olurdu hani büyüme döneminden bahsediyorum. Hiç yansıtmadılar sen kız olduğun için hatta şöyle güzel bir örneğimiz var. Ehliyet çağı geldi kardeşimin o istedi araba almayı. Ben daha ehliyet için fırsat bulamamıştım ama annem önce ablan alacak demişti. Ondan sonra sen alacaksın hani sen erkeksin, yaşın geldi diye önce sen almayacaksın. Ya da çok acilse senin için ablandan izin alacaksın. Böyle hikayelerimiz vardır” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

Ailesinin eşitlikçi bir bakış açısına sahip olduğunu ifade eden K1, erkeklere has bir yetenekmiş gibi görülen bazı işleri yapabildiğini evde işler yapılırken kız erkek ayrımı yapılmadığını, erkek kardeşinin ütü, temizlik gibi işleri yaptığını ifade etmiştir. Ayrıca sokağa çıkma konusunda belli bir saat belirlenmişse ikisi için de aynı kuralların geçerli olduğunu toplumsal roller açısından bir ayrım gözetilmediğini belirtmiştir.

“Annem babam şu an daha çok düşünüyorlar beni ama o zamanlar için sorarsanız çok eşitsizlik yoktu ama sadece abim erkek olduğu için ona bir tık daha fazla ilgi gösterilirdi. Daha önce de söylediğim gibi abim bir şey ister ben yapmazsam babamdan dayak yerdim yani çünkü ona hizmet etmem bekleniyordu, o erkek ya o yapmaz. Kadınlar yapar o işi, sen yapamazsın. Abim bize göre daha rahattı gezmesi, yemesi, içmesi olsun” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2 ise ailesinin şu an daha eşitlikçi davrandığını küçüklüğünde öyle olmadığını abisine daha fazla ilgi gösterildiğini hatta ona hizmet etme mecburiyeti getirildiğini aksi takdirde babasından şiddet gördüğünü ifade etmiştir. Erkek olarak abisinin dilediği gibi dışarı çıkabildiğini, özgürce istediğini yapabildiğini dile getirmiştir.

“Evet, bir tane ablam vardı. On beş yaşında evlendi ablam evdeki baskıdan kurtulmak için. Çünkü onun üstünde de büyük bir baskı uygulamışlar zamanında. Ama ablam çok yaramaz bir çocukmuş, mahallenin çete üyesi gibi bir şeymiş. O yüzden onu evlenmeyle şey yapmışlar, bertaraf etmişler hani. Ama kendisi istemiş, “ben evlenmek istiyorum” dediği için evlenmiş. Derseniz ki evinizde en çok sevilen çocuk kimdi bendim. Niye bilmem ama bendim. Bunu da belli

ediyorlardı zaten. Annem de babam da bunu belli ediyordu. Bir ayrım yapıyorsa da o ayrım banaydı” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, ailede kardeşler arasında nedenini bilmesede de en çok kendisinin sevildiğini ablasının 15 yaşındayken aile baskısından kurtulmak için kendi isteğiyle evlendiğini, ailesinin de ablasının yaramazlıkları nedeniyle bu evliliğe onay verdikleri ifade edilmektedir.

“Vardı evet. Bu bir ara oldu. Bana babamdan fazla abim karışırdı. Ve en büyük abim dominanttı evde. Babamdan ben hiç tokat dahi yemedim. Şu yaşımıdayım babam bana el kaldırıp daha tokat atmamıştır ama babamın yerini tutan bir abim vardı. Babam rolünü ona vermişti belki o yüzden öyleydi. Ben okumayı çok istemiştim abim sen kızsın okuyamazsın demişti. Babam aydın görüşlü bir insandır. Hala öyledir. Okuyanı da çok sever. Belki isterdi hani okutabilme imkanı da vardı aslında. O zaman okumak çok zordu, çok iyi görülmezdi. Hatta dışarıda çalışan kızlara dahi farklı gözle bakılan bir ortamdı. Ama biz istiyorduk, onun yanlış olduğunu da biliyorduk, farkındaydık. Babam da öğretmenim de okumamı çok istedi. Beşinci sınıftan sonra yatılı okulları sınavına girdim ama kazanamadım. Kazansaydım gönderirler miydi abim “kazansaydın da göndermezdim gidemezdin” dedi. “Seni dışarıda kim okutacak arkamı kim takip edecek” dedi. Babam da bir nevi aslında göz yummuş oldu” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, okuma isteğinin içinde bir ukde olarak kaldığını aslında babasının da aydın görüşlü bir insan olarak kendisini okutmayı çok istediğini fakat abisinin kız çocuğunu gurbette kim takip edecek, kim bakacak sözlerine karşı sessiz kaldığını bir nevi göz yumduğunu ve seksenli yıllarda da zaten kız çocuklarının okumasının, çalışmasının hoş karşılanmadığını dile getirmiştir.

“Eşitlik yoktu çünkü babam beni ayırıyordu annem de büyük abimi ayırıyordu. Bu da diğer kardeşler arasında fark ediliyordu. Annem erkek çocuğu olduğu için ona sırtını her zaman yaslayabileceği bir dağ olarak gördü. Babam da hani hep bir mantık vardır, kız çocuk babaya bakar, sanırım o mantıkla yaklaştılar. Ortadaki ortanca abim yazık, o yok gibiydi sanki” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13, kardeşler arası yapılan ayrımcılıktan en çok ortanca abisinin etkilendiğini, yalnız kaldığını ifade etmiştir. Kendisine karşı babasının daha ilgili olduğunu, büyük abisine karşı da annesinin bir koruması, ilgisi olduğunu söylerken annelerin erkek çocuklarını kendisini koruyacak, kollayacak bir sigorta gibi gördüklerini babaların ise daha çok kızım bana yaşlılıkta bakar çeker diye ilgi gösterdiğini anlatmıştır.

4.2.4.2. Erkek Katılımcıların Yetiştikleri Aile Ortamında Ebeveyn Davranışları ve Cinsiyetçi Anlayışlar Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcıların ebeveynlerinin kardeşler arasında cinsiyet ayrımcılığına yönelik davranış farklılıkları olduğunu kabul ettikleri görülmektedir.

“Ben daha çok sevilirdim, işte ben zekiydım falan. Kız olduğu için mi direk öyleydi bilemiyorum. Annem bizim ailemizde o konularda biraz daha belirleyici idi. Babam daha çok kendini iş hayatına verdiği için o iç dinamikleri yöneten biraz annemdir. Annemin bana tepkisi daha farklıdır o yüzden kardeşimin o anlamda biraz daha geriye atılmış gibi olduğunu hissedebiliyorum. Onun açısından zor tabii bu. O kız olduğu için mi öyle bilemiyorum ama onun da etkisi olabilir diye düşünüyorum” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, gerçek sebebin ne olduğunu bilmemekle birlikte kendisinin zeki bir çocuk olarak görüldüğü için daha çok sevildiğini kız kardeşine ise o kadar çok ilgi gösterilmediğini, bunun kardeşi için zor bir durum olabileceğini ifade etmiştir.

“Ben her zaman üstündüm. Üstün olmasaydım beş yıl boyunca altı yıl boyunca bekar kaldığımda ablalarım, bana hizmet etme zorunluluğu göstermezdi. Ailem, ablalarım evlenip gittiğinde bana o eğitimi vermediler. Ablalarım evlendiğinde bile benim bekarlık zamanlarımda bana hizmet etmeye devam ettiler çünkü kendilerini bu konuda zorunlu hissediyorlardı. Bir erkek olarak ben hiçbir zorunluluk hissetmiyordum mesela. Bunlar hep yetiştiriliş tarzından. Hiç kimseye inanma. Seviyorum, saygıdan, bu bizim bir tane erkek kardeşimiz dediklerine sadece zorunluluktan ve hepsi de anca gösteriş biliyor musun? Bak bak bunun üç kız kardeşi var, bir tanesi de kapısını çalmıyor demesinler düşüncesi. Kadında var ama erkekte yok” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, kardeşler arası yaşanan ayrımcılığı anlatırken kız kardeşlerinin her türlü ev içi hizmetleri ve evin erkekleri olarak baba ya da abi kim varsa onun hizmetiyle sorumlu olduklarını belirtmiştir. Kendisinin hiçbir zaman ev içi işler olarak bir çabasının olmadığını zaten öğretilmediğini, kız kardeşlerinin bekarlık dönemleri dahil evlendiklerinde dahi kendisinin çamaşırını yıkamak, ev işlerini yapmak gibi bir zorunluluk hissettiklerini çünkü bunu yapmazlarsa toplum tarafından eleştirileceklerini bildiklerini ve bir zorunluluktan dolayı yaptıklarını ifade etmiştir. Bu hususta yaşanan bir mahalle baskısının olduğunu toplum ne der anlayışının hakim olduğunu fakat erkekte böyle bir zorunluluğun olmadığını ifade etmiştir.

“Eşit davranıyorlardı dersem yalan söylerim. Bana erkek olmanın getirdiği avantajı kullanmaya çalışıyorlardı. Yani sofrada bir yenecek bir örneğin yemeğin içerisinde bir parça et varsa o et benim bulunduğum

tarafa döndürülürdü. O başta söylediğim gibi toplumun erkeklere olan bakışı” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5 de illa ki erkek olmanın getirdiği bir avantaj olduğunu evde etli yemek pişse etli tarafın kendi önüne doğru çevrildiğini anlatmıştır. Toplumun erkek çocuğuna olan bakışını bu örnek üzerinden ifade etmiştir.

“Evet, eşit davranırlar. Mesela bana bir kurbanlık koyun alındıysa ihtiyacı olsun olmasın kız kardeşime de alırlar. O evli, bir ailesi var ama ayrımcılık yapmazlar. Ama özgürlükler anlamında diyorsanız tabii ben erkek olduğum için daha rahat olabilirim ama kız kardeşimin belli bir saatten sonra dışarı çıkması mümkün değildi. Gittiği yerden belli bir saatte gelmek zorundaydı. Biz öyle yetiştirildik. Çok da iyi bakılmazdı kızların, kadınların belli bir saatten sonra dışarıda olmalarına. Onun haricinde erkek çocuğuyum diye ayrı bir üstünlük verilmez. Hepimize eşit davranırlar” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9, ayrımcılık olarak kız kardeşinin sadece belli saatlerde dışarı çıkmasına izin verilmediğini onun haricinde eşit davranıldığını, erkeğiz diye kendilerine ayrıca bir üstünlük verilmediğini anlatmıştır.

“Hayır, davranmazlardı. Kız kardeşimi de kız diye okutmadılar zaten” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

“Hayır, benim abim var matbaacı ona tanınan fırsatlar bana tanınmadı mesela. Kardeşim de aynı şekilde, beraber yapalım dedik olmaz dediler” (E14, Lise Mezunu, 39).

E6, kız kardeşinin sırf kız diye okutulmadığını, E14 ise abisine tanınan ayrıcalıkların, yardımların kendisine sağlanmadığını belirtmiştir.

Erkek katılımcıların aile içinde cinsiyet rollerini öğrenme pratiklerinde kız ve erkek çocuğu olarak farklı uygulamalara maruz kalmalarının etkili olduğu söylenebilir. Erkek katılımcılar bu hususta kız kardeşlerine uygulanan sınırlamaların farkında olduklarını ifade etmekte fakat bu cinsiyetçi tutumlara yönelik herhangi bir tepkilerinin de olmadığı görülmektedir.

4.2.5. Katılımcıların Ailelerinde Şiddet Durumlarına Dair Görüşleri

Katılımcıların ailelerinde yaşanan şiddet durumlarına bakıldığında eski zamanlarda bu tür olayların normal karşılandığı günümüzde ise artık bu anlamda bir değişime doğru gidildiği söylenebilir.

4.2.5.1.Kadın Katılımcıların Ailelerinde Şiddet Durumlarına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların ailelerinde özellikle baba ve abi faktörünün etkileri görülmekte olup babadan oğula geçen bir iktidar işleyişinin hakim olduğu görülmektedir.

“Hayır, görmedim ama çıkışma gördüm. Biz açıkçası annemin ve babamın çıkışmalarından korkardık hani şey değil bu, korku yaratmak için değildi. Çocuğun çok şımarık olduğu bir dönem var, benim kendi çocuğum da var. Ebeveynin şöyle bir duruş otoritesini görmek istiyor o yüzden” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, şiddet görmediğini fakat daha çok kontrolü sağlama, uyarı adına bir çıkışma, bir ikazda bulunma durumları yaşadığını fakat bunun şiddet olmadığını belirtmiş, zaman zaman çocukların anne ve babalarının otoriter duruş sergilemelerini görmeleri gerektiğini dile getirmiştir.

“Annemden de babamdan da dayak yedim. Babam maalesef babaannemin ağzına bakıp bizi çok döverdi çünkü babaannem her gün akşam şikayete gelirdi. Biz babaannem yüzünden çok dayak yedik Allah rahmet eylesin de. Annemin böyle şiddetli bir dayak yediğini hatırlamıyorum ama babamın anneme vurduğunu, toplum içinde vurduğunu bile hatırlıyorum. Babam çok sinirliydi, laflarıyla, küfürle ama dayak olarak çok görmedim” (K2,Lise Mezunu, 39).

K2, annesinden de babasından da şiddet gördüğünü, babasının babaannesinin doldurmasıyla kendilerine şiddet uyguladığını, babasının annesine toplum içinde dahi şiddet gösterdiğini fakat daha çok sözleriyle, küfür ederek şiddet gösterdiğini ifade etmiştir.

“Ablam çok fazla yaramazlık yaptığı için dayak yiyormuş. Bense benim üzerime verilen o ev işlerini tam anlamıyla yerine getiremediğim için dayak yiyordum. Düşünsene divanın altında bir gün abim sigara paketi buluyor, babamın sigara paketi. Diyor ki “sen sigara içiyorsun.” Daha 12-13 yaşındayım. “Ben sigara içmiyorum” dediysem de bunu hiçbir şekilde anlatamadım. Abimin beni kemeriyle çıkarıp da böyle bağırta bağırta dövdüğünü biliyorum. Bir gün beni o en çok döven küçük abime dedim ki: “Bana ne kadar çok haksızlık ettiğini düşünüyor musun?” dedim. “Haksız yere beni ne kadar çok dövdüğünü.” Hiç dedim “vicdanen rahat hissediyor musun kendini” dedim. İşte, deli gençlik falan dedi böyle. Ama çok pişman oldu çünkü benim hala unutmadığımı görünce ki unutulabilir mi, mümkün mü? Geçmişte yaşadığın hiçbir şeyi ne iyiyi ne kötüyü ki hele kötüyü hiçbir şekilde unutamazsın. Sonra işte hep beni artık şimdi abim şey, koruyayım, kollayayım, şöyle edeyim böyle yapayım ama yok değeri yok. Ha görüyor muyum evet görüşüyorum ama olması gereken kardeşlik bağı böyle değildi yani. Diğer abime de

annemin ölümünden sonra işte abim çok eziyet etmişti miras dalgalarından dolayı ona dedim ki: “Ben sana küçücük yaşında analık ettim ama sen bana abilik edemedin” dedim. Ne kadar kötü değil mi? Birkaç kere babamdan gördüm anneme karşı. Ben gerildim babamın karşısına, hep ben dikildim. Abilerim hiç sesini çıkarmazdı biliyor musun? Ne acı demi? Sen annemi dövemezsin demediler bir kere bile. Hep ben çıkıyordum karşısına. Böylelikle diklenmeyi öğrendim, birilerini korumayı öğrendim. Ondan sonra annemin korumacısı hep ben oldum. Sonra da babam zaten annemi dövmeye yeltenemedi. Ha istese döver miydi tabii ki döverdi ama artık utandı mı, benden mi çekindi bilmiyorum yani” (K3, Lise Mezun, 41).

K3, babasından dayak yemediğini fakat abilerinden çok fazla şiddet gördüğünü, annesinin yatalak olması dolayısıyla küçük yaşta evin sorumluluğun kendisine ait olduğunu bu yüzden rol çatışması yaşadığını, abisinin haksız yere kendisini dövdüğünü ve bunu zamanı geldiğinde kendisine söylediğini ifade etmiştir. Annesi ile babası arasında köprü olmaya çalışan biri olarak babasının zaman zaman annesine şiddet uyguladığını abilerinin bu duruma sessiz kaldıklarını ve annesini kendisinin koruyup kolladığını belirtmiştir.

“Babamdan gördük. Annem çok görürdü, ablam da görürdü. Ablam biraz dikti babama karşılık verirdi, onu da döverdi. Bizim annemiz çok pasif, babam sövsün süpürsün. Biz öyle olmayacağız diye belki içimizdeki volkanı kendimiz büyüttük, hani karar almadık böyle olalım diye. Kararlarla olmaz zaten, yaşanmışlıklarla oluyor yani” (K8, İlkokul Mezun, 38).

K8, annesinin, ablasının ve kendisinin babasından şiddet gördüklerini annesinin ise bu duruma karşı pasif kaldığını fakat kendisinin böyle bir şeyi hazmedemeyeceğini ve o yüzden de ablasıyla birlikte daha asi bir tutum içerisinde olduklarını, annesi gibi olmak istemediklerini ifade etmiştir.

“Annem yaramazlık yaptığımızda terlikle falan döverdi. Babam da kardeşimle kavga ettiğimizde vurduğunu hatırlıyorum ama öyle çok aşırı değil tokat atardı ikimize de. Babamın anneme şiddet uyguladığını hiç görmedim” (K10, Üniversite Mezun, 28).

K10, babasını annesine şiddet uygularken görmediğini fakat kendisiyle kardeşine kavga ettiklerinden dolayı tokat attığını annesinin de terlikle dövdüğünü ifade etmiştir. Tokat yemeyi ya da terlikle dövülmeyle çok aşırı bir şiddet durumu olarak nitelendirmemiştir.

“Küçük abimden şiddet gördüm, arada büyük abimden de gördüm. Annem babamdan görmedim. Babam anneme şiddet uygulardı, abime

biraz uygulardı yaşları küçükken. Sürekli şiddet olurdu evimizde” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13, annesinden ve babasından şiddet görmediğini fakat abilerinden gördüğünü, babasının annesiyle abilerine şiddet uyguladığını ifade etmiştir.

“Babamdan gördüm. Babam anneme ve kız kardeşime de şiddet uygulardı” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

Kadın katılımcıların sadece anne ve baba değil zaman zaman abilerinden de şiddet gördükleri kimi zaman babasından hiç dayak yemese de abileri tarafından şiddet ve baskı uygulandığı görülmekte ailenin, babanın otoritesinin devamlılığının bu şekilde sağlandığı anlaşılmaktadır.

4.2.5.2. Erkek Katılımcıların Ailelerinde Şiddet Durumlarına Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar daha çok yaramazlıklarından dolayı şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir.

“Yaramazlıklarımızdan dolayı tokat yedik. Anneme sadece bir sefere mahsus tokat atmıştır sadece babamın anlattığı kadarıyla. Nedeni de babam biraz temizlik hastasıdır evde su yoktu o zamanlar, yaklaşık üç yüz metre ileriden su getiriliyor. Bir kova su getiriyor babam elini yıkıyor, bir kova daha derken ayağını yıkıyor sonra annem de sinirlenmiş herhalde kovayı fırlatıvermiş. Babam da sen ne diyorsun diye o zaman bir kere vurmuş sonra özür dilemiş zaten ve bir daha da olmadı” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, yaramazlık nedeniyle ailesinden şiddet gördüğünü bunun da sadece bir tokat olduğunu, babasının da annesine bir kereliğe mahsus tokat attığını ifade etmiştir. Babasının annesine tokat atma sebebi ise başka bir alandan taşınarak getirilen suyun birkaç kez kullanılarak bitirilmesi sonucunda kadının tepki olarak kovayı fırlatmasından dolayı olduğunu, babasının sonradan annesinden özür dilediğini ifade etmiştir.

“Hak ederek yiyormuşumdur şiddet gördüysem hak etmişimdir. Çünkü köy yerinde yetişen çocukların yüzde doksanı demiyorum bak yüzde yüzü illa ki dayak yemiştir yaramazlıktan dolayı. Bak başka hiçbir sebebi yoktur. Şimdiki şartlarda değil dövmek, kötü söz bile söyleyemiyorsun. Psikolojisi bozulacak, yok işte bunalıma girecek, derslerini etkileyecek diye. Bana sorarsan hak ettiyse dövülmeli ama öldürünceye kadar dövülmemeli. Amcamın kızını komşunun oğlanlarıyla sokakta oynuyor diye köy meydanında direğe bağlayıp ta dövdüğünü bilirim. Babamın bir günden bir güne benim elimden tutup ta bakkala götürdüğünü bilmem. Şimdi ekmek almaya gidiyorum kızım hemen takılıyor peşime ben de gideceğim diye misal. Küçükken arkadaşlarımla parasına oyun oynamıştık

ve arkadaşlarıma borcum vardı. Arkadaşlarım gelip babamdan istiyorlar borcumu o da veriyor fakat eve gelince de beni dövüyor. Babam burada haklı mı haksız mı? Şu yönde haklı, o yaşta kumar oynadığım için haklı. O dayağı yemeseydim belki de milyonlarca defa aynı hatayı yapacaktım. İlk yaptığım olayda beni dövdü bak ben şu anda iddia bile oynamıyorum. Yaşım 46 milli piyango biletini dört defa almışlığım yoktur. Mesela o dayak bana kafî geldi diye düşünüyorum. Haklı olduğu nokta bu, beni döverek yola getirdi. Haksız olduğu nokta da şu: on yaşındayım ya da on bir yaşındayım. İlkokul çağındayım bu olayın olduğunda. O yaşa kadar bana neyin iyi neyin kötü olduğunu anlatmadığı, aşlamadığı için suçlu, kötü. Ne diyoruz biz şimdi çocuklarımıza. Eve gelen misafire “hoş geldin” diyeceksin. Giderken “güle güle” diyeceksin. Birisi sana nasılsın iyi misin dediğinde cevap vereceksin. Bir takım şeyler aşlamaya çalışıyoruz çocuğa. İşte ağızdan küfür çıkmayacak. Biz aile içi şiddeti hep tatlı tatlı yaşadık yani. Babamın alkollü gelip anneme, bana, kardeşlerime veya tam tersi işler ters gidiyor diye şiddet uyguladığını hiç görmedik. Anneme karşı da hiç görmedim babamın şiddetini” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, çocuklukta gördüğü şiddeti kırsal kesimde bütün çocukların muhakkak şiddet gördüklerini ileri sürerek önemsizleştirmekte bir yandan da babasının kendisine doğruları anlatmadan, öğretmeden şiddet uyguladığı için haksız olduğunu ifade etmektedir. Fakat yaptığı davranışın yanlış olmasından dolayı babasına hak verdiğini yediği tokat sayesinde bahis gibi oyunlardan uzak durduğunu söylemiştir. Kendi çocuklarına görgü kurallarını, toplum içinde nasıl davranılacağını öğrettiklerini hatta artık şimdiki çocuklara şiddet uygulamak değil bir söz dahi söylenemediğini belirtmiş kendi çocukluk dönemiyle çocuklarının yaşadığı dönemi kıyaslayarak şimdikilerin çok şanslı olduklarını dile getirmiştir. Yaşadığı o yılları tatlı bir anı olarak anlatan E3, en azından babasının kendisine, kardeşlerine ya da annesine alkol kullanıp gelip dövmediğini ya da ekonomik sıkıntıları bahane ederek dövmediğini vurgulamıştır.

“Yaramazlıklardan dolayı çok yedik tokadı bırak ne dayaklar yedik artı bir de okulda öğretmenlerden çok dayak yedik ama anne ve kız kardeşlerime görmedim” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, yaramazlıklarından dolayı çok fazla dayak yediğini sadece evde değil okulda da öğretmenlerinden şiddet gördüğünü anlatmıştır.

“Valla köy yerinde yetişip te hiç tokat falan yememek mümkün değildi. O günün şartlarında oturup konuşmak, nasihat etmek terbiye metodu değildi. O nasihat edecek kültür ve anlayışta değiller hem de o fırsatı da bulamıyorlardı. Sabah tarla akşam tarla dolayısıyla babamdan çok korkardım ama dayak yediğimi hatırlamıyorum. Bir kere vurdu sadece ayağımı kırmıştım sen nasıl kırarsın ayağını diye bir tokat atmıştı. En çok bakışıyla korkuturdu. Babam öldükten sonra da annem yine bir

yaramazlık yaptığımızda döverdi çünkü mahallede herkes çocuğunu döverdi ama sık sık değil tabii. Zaten o duyarlılığa sahip olamazlardı çünkü kendileri de görmemiş öyle bir duyarlılık ama şu an ne annem ne de babamdan şikayetçi değilim yani benim için iyi bir terbiye metodu olduğunu düşünüyorum. O sayede olgunlaştım, bir şeyler öğrendim, bir yerlere geldim, başarılı oldum. O sayede anneme, kardeşlerime bakacak kültür edindim, çalıştım, başarılı oldum. Kimisi annem babam beni dövdü diye kin güder falan ama bende daha çok gayret oluşturdu keşke daha çok dövselerdi de ben daha başarılı daha da iyi şeyler yapsaydım yani. O dayaklar bize ışık oldu, nasihat, tavsiye gibi, bana öyle geldi. Anne ve kız kardeşime şiddet uygulandığını da görmedim” (E11, Üniversite Mezunu, 65)

E11, babasının anne ve kız kardeşine şiddet uyguladığını görmediğini fakat kendisinin bir kere babasından tokat yediğini, zaman zaman annesinden de yaramazlıklarından dolayı dayak yediğini, babasının en çok bakışıyla korktuğunu ifade etmiş aynı zamanda bu yaşadıklarını anlatırken ailesini suçlayıcı bir tutum içerisinde olmadan, onların çağının gereklerine uymaktan başka çarelerinin olmadığını, köy kesimlerinde yaşayan insanların oturup konuşma gibi bir anlayışının olamayacağını ifade etmiş, ailesinin verdiği eğitimle, gördüğü şiddet sayesinde bugüne gelebildiğini, disipline kavuştuğunu, olgunlaştığını aktarmıştır.

Kadın katılımcıların yaşadığı şiddeti ifade ederken daha çok bir sitemle, kırgınlıkla ifade ettikleri erkek katılımcıların ise tokat gibi ufak tefek şeyler olarak gördükleri şiddeti doğal bir durummuş gibi aktardıkları, daha çok içselleştirdikleri görülmektedir. Kadınların şiddetle birlikte ayrımcılık ve kısıtlama hissettikleri, erkeklerin ise bu konuda şiddeti o zamanlar gerekli bir durum olarak nitelendirdikleri anlaşılmaktadır. Özellikle bazı erkek katılımcıların babalarından gördükleri şiddeti ifade ederken babalarının yaşadığı dönemle kendi yaşadıkları dönemi kıyasladıkları, bu yüzden de babalarına karşı hak verici bir tutum içerisine girdikleri anlaşılmaktadır. O dönemin koşullarına vurgu yapılarak babalarıyla empati kurdukları ve yaşanan şiddeti haklı görmeye yönelik bir söylem içerisine girdikleri ifade edilebilir.

4.2.6. Katılımcıların Flört Yaşamalarına Ailelerinin Bakışına Dair Görüşleri

Kadın erkek ayrımcılığının yoğun yaşandığı konulardan biri olarak flört, çoğu zaman erkek ve kız çocukları arasında çeşitli gerekçelerle farklı tanımlamalar içerebilmektedir. Bu hususta ayrımcılığın arkasında yatan nedenlerin neler olduğu bu bölümde sorgulanmaya çalışılmıştır.

4.2.6.1.Kadın Katılımcıların Flört Yaşamalarına Ailelerinin Bakışına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların flört konusunda ailelerinden bir kısıtlama görüp görmedikleri irdelenmeye çalışılmış kadın katılımcıların erkek kardeşlerine nazaran ailelerinden bu konuda gerekli anlayışı sağlayamadıkları görülmüştür.

“Aileme söyledim. Ailem gelsin tanışalım dedi. Babam bir tek ortaokul döneminde, ben sınıfta çok fazla not tutan bir öğrenciydim dolayısıyla herkes beni arardı “notlarını alabilir miyim” diye erkekler aradığında babam, “neden seni arıyorlar?” derdi ama orada annem çok güzel bir köprü oldu yani. Annem benim babama karşı asi bir çıkış yapmamı engelleyip arka planda babama da bak, kızımız büyüyor mesajı vermişti. Annem devreye girerek, “kızımız büyüyor hemen öyle çıkışma, çıkışırsan kızımızı kaybedersin, senden daha çok uzaklaşır, hiç istemediği şeylere yönelir” diye babamla konuşmuş. Yani babamı o konuda geliştiren kişi aslında biraz annem olmuş” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, gençlik döneminde flört yaşadığını ailesinin bu konuda baskıcı bir tutum içerisinde olmadığını sadece babasının kendisinin ortaokul döneminde sınıftaki erkek arkadaşlarının not istemek için aramaları sırasında annesinin devreye girdiğini, ergenlik döneminin verebileceği ters bir hareket içerisine girmesine engel olduğunu, babasıyla arasında iletişimin sağlanmasından yana bir köprü vazifesini gördüğünü ifade etmiştir. Böylelikle hem kendisinin hem de babasının verebileceği ters bir tepkinin önlenmiş olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca annenin öngörülü olmasının aile iletişimde önemli bir etken olduğunu da vurgulamaktadır.

“Yoktu, hiç olmadı olsaydı karşı çıkarlardı zaten. Çünkü biz nişanlandığımız zaman nişanlıma “annenle, babanla gel, yalnız gelme” derlerdi. Öyle yalnız bir yerlere koyuverme falan yoktu, olmadı. Biz hiç çarşıya, pazara falan yalnız gitmedik bir sene nişanlılıkta. Annem, babam da olmadığı için “ben dayına ne cevap vereceğim, ne diyeceğim?” derdi. Diğer kardeşlerimde de aynısı yaşandı” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, flört gibi bir durumunun olmadığını nişanlı oldukları halde yalnız hiçbir yere çıkamadıklarını, babasının olmamasından dolayı da babanın yerini dayının aldığını annenin dayıyla korkuttuğunu ifade etmiştir. Diğer kız kardeşi ve ablasına da aynı şekilde davranıldığını belirtmiştir.

“Olmadı hiç olmadı, hepsi de kötü karşılarlardı mümkün değil derlerdi. O dönemin koşulları bir de aile görüşü öyle diyelim bence. Onlara ters. Ben de zaten ruhumun kirlenmesini hiç istemezdim. Ben hiçbir zaman o yapıda bir insan olmadım, yapmak isteseydim imkanım çoktu yapmadım.

Küçüklükten beri o şekilde düşünüyordum. Ruhumun kirlenmesini istemedim, sadece eşim beni tanıсын istedim. Hiç kimseyle konuşup da bu konuda kendimi açmadım” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, yaşadığı dönem itibariyle flört olaylarının ters karşılanacağını fakat istese bir şekilde fırsatını bulabileceğini fakat kendisinin küçüklükten itibaren ruhunun kirlenmesini istemediği için bir erkekle çıkmayı, flört etmeyi düşünmediğini sadece evleneceği kişiye kendisini tanıması için fırsat vermeyi düşündüğünü belirtmiştir.

“Oldu tabii çok ters karşıladılar, olmadı da zaten. Onlar da benim iyiliğimi düşündüler aslında açıkçası. Flört ettiğim adam da itin kopuğun tekiydi yani. Şimdiki kafamla düşündüğüm zaman annem babam haklıymış yani. İçki içen bir adamdı. Annem, “ben seni yok evlerinde garibanlıkla büyüttüm, baban gibi bir adamla evlenip hayatını mahvedeceksin” dedi. Ben o zamanlar karşı çıktım hani genç aklı, havalarda uçuşursun ya, vermediniz, etmediniz kavga oldu ama şimdi düşündüğüm zaman ve evlatlarım da olduğu için insan evlatlarının kötü olmasını istemez hiçbir zaman. Mesela şu an öyle bir şey olsa ben de oğlumu uyarırım. Kızımı uyarırım, kızım yok ama. Ama o kişi düzgün bir kişi olsaydı o zaman babamın karşısına çıkıp baba ben bunla evleneceğim deseydim o zaman karşı çıkmazlardı bence” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, flört olarak yanlış bir seçim yaptığını ve ailesinin bu yüzden karşı çıktığını anlatmış ve anne babasının haklı bir müdahalede bulduklarını belirtmiştir. Ne olursa olsun bir annenin babanın çocuklarının kötülüğünü istemeyeceğini kendisinin de çocukları olduğunu böyle bir durumda aynı şekilde davranacağını, çocuklarını uyaracağını dile getirmiştir.

“Babamın haberi yoktu zaten, biz komşuyduk eşimle. Annem de biraz durumu çakıyordu ama eşimi de çok beğendiği için bazı şeylere göz yumuyordu. Abimin haberi olsa kesin tepki gösterirdi çünkü abim evlenirken bile tepki gösterdi eşime. Abimin flörtü olsaydı farklı olurdu ama” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, yaşadığı flörtten babasının ve abisinin haberi olmadığını sadece annesinin bildiğini anlatmış annesinin de tepki göstermediğini çünkü şu anki eşi olan kişiyi o zamanlar annesinin de tanıdığını ve çok beğendiği için görmezden geldiğini fakat abisinin bir flört durumu olsa gizlenmek zorunda kalınmayacağını vurgulamıştır.

4.2.6.2. Erkek Katılımcıların Flört Yaşamalarına Ailelerinin Bakışına Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların flört hususunda kadın katılımcılar gibi net bir baskı yaşamadıkları sadece geleneksel değerlerin getirmiş olduğu bazı kurallara dikkat etmelerinin istendiği görülmektedir.

“Bizim zamanımızda çok gizliydi bu tür şeyler özellikle aileden. En son anne babalar duyardı. Ha duyduklarında yakıştırmadır, yanlış anlama. Senin yiyeceğin damga bellidir. Benim ki de belli. Vay be bizim oğlana bak kız arkadaş bile edinmiş kendine. Bunu anan böbürlenerek söyler ama baba ne der? Çok af edersin, “it senin elin ne zaman ekmek tuttu, para kazandın da kız arkadaş edindin. Onu derken bile böbürlenerek söylüyordu mesela. Onun it demesinden bile senin göğsün kabarıyordu yani. Ne zaman ki biz şehrin haylaz tatlarını almaya başladık, alkole, çok af edersin karı kıza, kaçamak işlere, biz köyü sevmemeye başladık. Şehrin cezbeden şeyleri bizi köyden uzaklaştırdı” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, flört konusunda kız erkek ayrımını anlatırken bu tür şeylerin gizli yapıldığını, fakat erkeğin kız arkadaşı olduğunda tepkinin bile gurur verici şekilde olduğu, bir kızla çıkmanın erkek olmanın, büyümenin bir sonucu olarak görüldüğünü ifade etmiş, kız çocuklarının ise kötü olarak damgalanacağını belirtmiştir.

“Çok iyi karşılamazdı çünkü muhafazakar bir yapı vardı bizim ailemizde. Nasıl kendi kızının flört etmesini istemezse oğlunun da başkasının kızıyla gezmesini istemezdi. Kızların hiç şansı yoktu zaten tabii sonra artık bu işler düzelmeye başladı. Mesela kız kardeşlerim benden yirmi yaş küçük. Ben kırk yaşına geldiğimde onlar yirmi yaşındaydı. Yine flört etmediler ama en azından kendi istedikleri razı oldukları yerlere gittiler mesela. Ne kadar görücü usulü de olsa “gönlün var mı?” diye en azından soruldu yani” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

Muhafazakar bir ailede yaşamış olmanın bir sonucu olarak kız çocuklarının flörtünün hoş karşılanmadığını aynı zamanda erkek çocuklarının da bir başkasının kızıyla gezmesinin de istenmediğini belirten E4, kendisinden yirmi yaş küçük olan kız kardeşlerinin bu konuda biraz daha şanslı olduklarını flört etme şansları olmasa da en azından evlenmeyi isteyip istemediklerinin sorulduğunu anlatmıştır.

“Çok ailemle paylaştığımı söyleyemem. Kendi içimde yaşadım mümkün mertebe, haberleri oldu tabii ki çevresel etkilerden dolayı ama herhangi bir baskı olmadı. Ben zaten yaşam şeklim itibariyle kendi içimde yaşadığım için müdahale ettirmezdim. Kız kardeşlerimin ise maalesef öyle bir şansları olmadı. O günkü yaşam şartlarından dolayı erken evlenme durumları ön plandaydı çünkü kız çocuklarının okuması çok önemsenmeyen bir durumdu. Kızların bir an önce evlenip üretime

katılması düşünülürdü. Onların öyle flört yapma şansları olmadı” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, kız kardeşlerinin o dönemler itibariyle okutulmadığını, erkenden evlendirilip hayata adım atmalarının sağlandığını, flört etme gibi bir şanslarının olmadığını ifade etmiştir.

“Hayır, eşim ilk ve son işte. Babam benim bulduğumu alacaksınız dedi. Biz de öyleydi. Ben hiçbir bayana karşı açılmazdım yani gerçi şimdi de öyleyim de. Onlar beğendiyse biz de “tamam” diyoruz işte. Evet, babam bizi büyüttü ama kız gibi büyüttü. Ne bileyim akşam ezanı okundu mu evdesin. Sigara içmeye yeltendiğimizde yasak geldi. Kız çocuğu gibi bir yere gideceğimizde izin alırdık, disiplinli, kurallı bir ailemiz vardı” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

Toplumsal cinsiyet rollerinin erkekler üzerinde de baskıcı bir yönü olduğuna yönelik E8’in anlattıkları örnek verilebilir. Erkek olmasına rağmen anne ve babasının beğendiği, istediği kişiyle evlendiğini, kendisinin kadınlara açılma hususunda hep bir zorluk yaşadığını, erkek olmanın bu durumda bir avantajını görmediğini, kız gibi yetiştirildiğini ifade etmiştir. Bu durumu anlatırken de kız çocuğu gibi izin almak sözlerini kullanmıştır.

“Oldu ama bununla evleneceğimi biliyorlardı o yüzden bir sorun olmadı ama sadece gezme tozma amaçlı olsa babam uyarırdı. Annem çok karışmaz bir şey demez ama babam kızardı. Çünkü kimsenin kızıyla oyalanmak için vakit geçirmemi istemezlerdi” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9 da aynı şekilde evleneceği kişiyle ciddi düşünmüyor olsaydı ailesinin bu konuda kendisini ikaz edeceğini, bu tür şeylerin hoş karşılanmadığını ifade etmiştir.

Kadın katılımcıların çoğunun flört dönemlerinin zor olduğu, kimi zaman izin verilmediği, gizli tutulduğu, hoş karşılanmadığı görülürken erkeklerin de yaşadıkları dönem itibariyle bir kadına gösterilen baskı kadar olmasa da flört durumlarının çok hoş karşılanmadığı fakat bir şiddete neden olacak şekilde bir baskı da oluşmadığı anlaşılmaktadır.

4.3.Katılımcıların Ev İçi İşbölümü Konusundaki Tutumlarına Dair Görüşleri

Bu bölümde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin üretim alanı ile ilgili olduğu için katılımcılara eşit bir şekilde ev içi işlerde sorumluluk alıp almadıkları yönünde sorular sorulmuştur.

4.3.1.Kadın Katılımcıların Ev İçi İşbölümü Konusundaki Tutumlarına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların ev içi işlerdeki sorumluluklarında eşlerinin katılım sağlayıp sağlamadıkları anlaşılmaya çalışılmış, kadının özel alan erkeğin ise kamusal alanla sınırlı iş anlayışının değişimi yönünde bir gelişmenin gerçekleşip gerçekleşmediği üzerinde durulmuştur.

“Yaparız ama bu böyle başlamadı tabii. Burada da benim bir girişimim oldu çünkü eşim çok fazla onun yerine bir şeylerin yapıldığı bir ailede yetişmiş, ama naif, anlayışlı bir tarafı da var, işte ben o tarafını kullandım yani saldırganca yaklaşmadım. “Ben bunu yapıyorum sen de bunu yapacaksın” deseysen ters tepirdi. Hani altından girip üstünden çıkma, kulağına kar suyu kaçırma, işte “bana yardım eder misin?”le başladı sonra artık öyle bir kafaya geldik ki “neden sana yardım edeyim bu benim de işim” dedi. Senin işinle ilgili bir şey olsa sana yardım etmiş olurum ama bulaşık makinesini boşaltmak bana yardım değil, teşekkür edebilirsin çünkü bu benim de işim. Bunu ben de kullanıyorum. O seviyelere geldik. Yani öyle değildik tabii ama eşimin buna çok açık olması, her şeyi böyle iş bölümü yapmasına yönlendirdi onu da. O çöpleri de alır bana sormaz, evi süpürür, ben arabayı tamire de götürürüm gibi” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, toplumsal cinsiyet rolleri açısından mevcut durumda bir sorun yaşamadıklarını, eşinin aslında her işinin görüldüğü, kendisine bir sorumluluk verilmeyen bir ailede büyüdüğünü fakat kendisinin yavaştan belli yumuşak stratejilerle eşine ev içi işlerde gerekeni yapması konusunda fark ettirmeden yönlendirmelerde bulunduğunu ve bu seviyelere geldiğini, rol ayrımı gibi bir belirlenim içerisinde yaşamadıklarını ifade etmiştir.

“Evet yaparız ama ben bu aralar kendim olduğum için eşim çoğu şeye karışmaz. Bütün gün çalıştığı tatili olmadığı için Pazar hariç ben de ona şunları yap demem ama çok ihtiyaç olursa da sağ olsun yapar yani” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, eşinin istediği zaman kendisine yardımcı olduğunu fakat haftada bir tatili olduğu için onu çok da fazla yormak istemediğini çünkü zaten şu aralar bir işte çalışmadığı için işleri kendisinin halledebileceğini belirtmiştir.

“Çok olmuyor. Kocamın işi oluyor benim kumamla laptop’u ile işle alakalı. İşle alakalı olmadığı zamanda oyun oynuyor zaten çok böyle “yardım ediyor mu?” hayır etmiyor. Mutfağa girelim de ben yemek yaparken o salata yapsın çok nadir. Birkaç kere söylemem lazım yoksa o kendiliğinden geliveririm de yapıvereyim yok. Çünkü birkaç kere

söylediğin zaman bu sefer de ters tepiyor. Ben her şeyi hazırlarım, eşim sadece sınıyı getirir, götürür ama çok sıkışırsam onun da o anda işi yoksa canı isterse gelir. Ben hayatım boyunca bütün işleri yaptığım, üstlendiğim için kocamın da yapmaması bana çok da dokunmuyor işin açıkçası. Çünkü yıllardır yapmışsın zaten bu işi. Ha ister miydin girsin yapsın etsin tutsun? Evet, ama yok. Sadece sabah vardiya saatlerimden dolayı ben çocuklara hiç kahvaltı hazırlayamıyorum. O, çocukların kahvaltılarını hazırlıyor. Çocukların kahvaltıları onun üstünde hep benim üstümde değil mesela. En azından bu var. İşte biz birbirimizi bir şekilde böyle dengeliyoruz yani” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, ev içi rollerde eşit bir sorumluluk dağılımının olmadığını ancak herhangi acil bir durumda belki eşinin kendisine yardım edebileceğini fakat zaten küçüklükten itibaren kendi işini kendi yapmaya alışkın biri olduğu için yardım da beklemediğini ifade etmiştir. Yardım talep etmenin bazen ters teptiğini sadece sabahları bazı zamanlar erken işe gitmek zorunda kaldığı zamanlarda eşinin çocukların kahvaltısında yardımcı olduğunu, bu şekilde bir iş bölümlerinin olduğunu anlatmıştır.

“Bölüm falan yok hepsi de bana ait. Bir sofrayı kaldırıp mutfağa kadar falan koyuverir istersen belki ama sadece o kadar yapar. Bazen diyorum ben ona “bu evde hiç iş yok mu?” diye de “ben alışmamışım diyor” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

“Yapmaya çalışıyoruz, çalışıyoruz ama olmuyor. Yani iki tane de oğlum var, üç erkeğin içinde ben tek kadını. Yani cırcır böceği gibi sadece söylenmekle kalıyor her şey olmuyor, beceremiyoruz. Benim istediğim hani herkes bir şeyi almalı ve onu kabullenmeli çünkü babam bize öyle öğretti. Hani “sabah kalktığınızda şu iş bu iş demeyin annem söyleyecek babam yap diyecek diye beklemeyin” derdi. Biz o şekilde büyüdük ve aynı kafada ben de devam ediyorum. Hani çocuklarımda gerçi yapmaları gerekeni yapıyorlar onlara da fazla yüklenmek istemiyorum aslında hayat onlara da zor. Hem okuyorlar hem çalışıyorlar sadece ben yetişmekte zorlanıyorum tek başıma” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

“İşbölümü yapmaya çalışıyorum ama bu düzene girmedi henüz. Ben söylersem yapıyor ama hani kendi içinden gelerek ya da her hafta diyelim ki ben evi süpürüyorsam o mutfağa giriyor gibi bir iş bölümü hiç olmadı” (K13, Lise Mezunu, 29).

Üstteki ifadelerde kadın katılımcıların, eşlerinin ev içi sorumluluğa ortak olmaları yönünde beklenti içinde oldukları görülmekte fakat eşlerinin kendilerinin böyle bir şeye alışkın olmadıklarını dile getirdiklerini söylemektedirler. K13, kendi ailesinde alışkın olduğu ortaklaşa sorumluluk alma anlayışını çocukları ve eşinde de uygulamaya dayalı çabalasa da henüz bunu başaramadığını, üzerindeki yükün çok ağır olduğunu, sorumluluklarla baş edemediğini belirtmiştir.

“Ben çalışırken yapıyorduk. Üç-dört yıl ücretli öğretmenlik yapmışım. Ama şu an evde olduğum, çalışmadığım için çok fazla yapmıyoruz ev işleri bana bakıyor. Dıştaki işleri eşim yapıyor ben de içteki işleri yapıyorum” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, kendisinin çalıştığı zamanlarda ev içi görevleri paylaştıklarını fakat şu an çalışmadığı için ev işlerini kendisinin yaptığını eşinin de daha çok dış işlerini yaptığını belirtmiştir.

“Yapıyoruz, mesela eşim işten eve geliyor o sobayı yakıver dediğimde ya da sen çaydanlığı ocağa koy ben sonra demlerim dediğimde yapıverir mesela. Öyle belirli bir iş bölümü yok yani ben istersem yapar çünkü alışmamışlar kalabalık aile olduklarından. Hep birileri işlerini yapmış öyle alışmışlar yani. Kayınvalidem yapmış her şeylerini, erkek çocuklar dışarı çalışmaya çıktıklarından tabii” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, eşinin işten geldiğinde çay koyma, soba yakma gibi işleri rica edildiğinde yaptığını fakat belirli bir iş bölümlerinin olmadığını çünkü eşinin kalabalık bir ailede büyüdüğünü ve her işinin yapıldığı bir ortamda yetiştiği için alışık olmadığını belirtmiştir.

“Var mesela ben mutfaktan sorumluyum, bekar bir kızım var o genelde ev işlerini yapar eşim de kaloriferi yakar. Eşim kitap yazıyor bu aralar yazar olduğu için genelde kitaplarıyla uğraşır. Çarşı pazar işlerini beraber yaparız. Dışarıdan alınacakları eşim getirir. Mutfakta yardım istediğimde de bana yardım eder böyle yani” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

K5 de ev işlerinde kızının mutfak işlerini yaptığını eşinin de kalorifer işlerine baktığını ayrıca mutfakta yardım gerektiren bir durum olduğunda yardım ettiğini, çarşı-pazar işlerini birlikte hallettiklerini ifade etmiştir.

“Var evet haftalık olarak eşim evi süpürür ben toz alırım mesela ama yediklerini tezgaha bırakır onları ben alırım ama ortak yapıyoruz her şeyi” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

K10, işbölümünün olduğunu eşinin haftalık rutin evi süpürdüğünü kendisinin de toz aldığını, her şeyi ortak yaptıklarını ifade etmiştir.

“Tabii yapıyoruz herkesin yaptığı bir iş vardır. Mesela sofrta hazırlamaya geçtiğimizde ben yemeği yaparım eşim salatayı yapar, o sofrayı toplar ben bulaşıkları yıkarım, o yerleri süpürüyorsa ben tezgahı siliyorumdur, o şekilde yaparız yani” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

Kadın katılımcıların ev içi sorumluluk paylaşımlarında sadece kendilerini ön plana çıkardıkları arada eşlerinin de yardım ettiği ifade edilmekte fakat çocuklarının işbölümüne dahil oldukları görülmektedir. Sadece bir ailede kız çocuğunun ev

işlerini yaptığı belirtilmektedir. Kadın katılımcıların ev içi sorumluluk paylaşımında eşlerine yönelik şikayetleri olsa da çocuklarını sorumluluk almaktan uzak yetiştirmeleri geleneksel cinsiyet rollerinin içselleştirildiği ve kabullenildiğini göstermektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi bakışın henüz istenilen seviyede olmadığı fakat az da olsa bir gelişmenin görüldüğü söylenebilir. Parsons'un çözümlemesinde ele aldığı gibi aileyle ilgili istenilen, uygun davranış kalıplarının zamanla içselleştiği, sürdürüldüğü ve aileyi koruma işlevinin çiftler arasında yerine getirildiği görülmektedir. Bunda katılımcıların ailelerinin toplumsal cinsiyet algılarının, kadın ve erkeğe ilişkin cinsiyet rollerini belirlemede etken olduğu söylenebilir. Katılımcıların yetiştikleri aile düzenlerine bakıldığında kendi evlilik hayatlarında da geleneksel işbölümünün devam ettirildiği, bu anlamda aynı habitusu paylaştıkları anlaşılmaktadır.

4.3.2. Erkek Katılımcıların Ev İçi İşbölümü Konusundaki Tutumlarına Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar da kadın katılımcıları doğrular şekilde ev içi işlerde daha çok yardım amacıyla girişim gösterdiklerini belirtmişlerdir.

“Var tabii, eşimin şayet ihtiyacı olursa, benden o konuda yardım ister. Genelde eşim çalışırsa ben onun yükünün yüzde ellisini almaya çalışırım ama çalışmazsa onun ihtiyacı doğrultusunda yardım etmeye çalışırım. Yemek yapacağı zaman sorarım “yapılacak bir şey var mı?” diye” (E2, Lise Mezunu, 40).

“Çok fazla değil. Genelde güce kuvvete dayalı işleri ben yaparım. Evde küçük tamirat olur onları yaparım. Evde yaptığım tek şey evi süpürmektir daha çok. Nefret ettiğim tek şey de perde takmaktır. Onun haricinde çok fazla iş bölümü dediğim gibi hanım bir hafta erken gidiyor bir hafta geç gidiyor onda da çocukların kahvaltısını önlerine koyarım. Bak hazırlarım değil önlerine koyarım” (E3, Lise Mezunu, 46).

“Ben genelde dışişleri, eşim ev içi işlerle uğraşır ama zaman zaman hanıma yardım etmişliğim olmuştur ve bunu severek yaparım yani. Senin görevin bu benim görevim bu diye kesin bir şeyimiz yok yani” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

“Yardımcı olmaya çalışıyorum yani hanım söylese “şunu getir bunu götür” yaparım ama diğer türlü rutin bir iş bölümümüz yok, hanım yapıyor sağ olsun” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

“Hayır, işbölümü yapmıyoruz ancak dışarıdan geldik diyelim “hanım çayı ben koyayım sen yumurtaları haşla” deriz. Bazen temizlik yapılacağında ben çok iyi toz alırım hanım benim kadar alamaz mesela. Yardımcı olmaya çalışırım yani yap dediğinde falan ama yap demeden yaptığım zaman daha rahat yaparım, zorlanmayı sevmiyorum çünkü

küçükken hep bir baskı altında kaldığım için şimdi de insan belli bir güce ulaşınca ister istemez yönlendirilmek istemiyor. “Şu camları sil” yerine “hayatım camları siler misin?” dendiğinde sözden söze fark ediyor yani. Ses tonu bile önemli yani orada” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

“Evet, mesela temizlik yapılacağı zaman ben ağır olan işi yaparım, süpürürüm, vileda yaparım, eşim toz alır falan. Mutfakta bulaşık makinesini on defa dolu görürsem dördünde boşaltırım, çamaşırı sererim, evi toplarım yani” (E10, Lise Mezunu, 30).

E10, dışında diğer ifadelerde genelde erkek katılımcıların eşlerine sadece yardım talep edilirse destek oldukları bunun dışında erkek katılımcıların görev dağılımının dış işleri kadın katılımcıların da iç işleri olarak kategorize edildiği görülmektedir. Dolayısıyla işin yoğun bölümünün kadına devredilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Özetle toplumsal cinsiyet rollerinin halen geçerliliğini koruduğu, kadın katılımcıların bu yönde beklentileri olsa da bu durumu içselleştirdikleri erkek katılımcıların da bu noktada bir huzursuzluklarının olmadığı gözlenmektedir. Feminist kuramların vurguladıkları gibi erkeklerin kadınların ikincil durumda bırakılmalarından fayda sağladıkları gerek ev içinde gerekse kamusal hayatta sadece bireysel başarılarına odaklandıkları görülmektedir. Bu konuda değişim ve gelişme gösteren çok az sayıda ailelerin olması ümit verici olsa da hayatın ortaklaşa eşit şekilde paylaşılacağı bir aile oluşumunun çok zaman alacağı anlaşılmaktadır. Parsons’ın ifadesiyle katılımcıların ailelerinde erkek ve kadının rolleri belirlenmiş ve herkesin birbirini bu yönde tamamlayıcı işlevlerde buldukları gözlemlenmektedir. Ayrıca kadın katılımcıların yaşanılanlara itiraz noktasında sorgulama pratiğini elde etmedikleri ve aile fertlerine bu paylaşımın öğretilmediği sürece kadınların sorumluluğunun devam edeceği anlaşılmaktadır.

4.3.3.Katılımcıların Ev İçerisinde Adaletsiz veya Eşitsiz Olarak Nitelendirdikleri Durumlara Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların ev içerisinde eşitsiz veya adaletsiz olarak değerlendirdikleri durumların neler olduğu anlaşılmaya çalışılmış ve ortak nokta olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu benzer sorunların bu noktada da etken olduğu görülmüştür.

4.3.3.1.Kadın Katılımcıların Ev İçerisinde Adaletsiz veya Eşitsiz Olarak Nitelendirdikleri Durumlara Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların daha çok ev içi sorumluluklar ve yaşadıkları baskı durumlarını eşitsiz ve adaletsiz olarak nitelendirdikleri anlaşılmıştır.

“Hayır, şu an için yok hem ev içerisinde hem para kazanmada. Belki biraz alışveriş kısmını üzerimden alabilir ama her şey eşit olmak zorunda değil. Mesela ben pazara çıkmayı çok severim, pazarda dolaşmayı çok severim ama bunu “hep ben yapıyorum” kafasına girmiyorum çünkü ben bunu seviyorum. Bir dönem girmişliğim oldu. Böyle çok yorulduğum, artık bir şeye yetişemediğim dönemde ama şu an düşünüyorum bu işi hep ben yapsam ne olur? Kaybedeceğim bir şeyim yok ki. Ben bu işi seviyorum, bunu unutma diyorum yani. Ben buna mesai harcıyorum çünkü. Haftada beş, altı günüm var çalıştığım akşamları da var ama ben o alışveriş kısmı zamanını ayırıyorum. Ben o olmasa da ayıracağım o zamanı, onun için ayırmıyorum. O yüzden armudun çöpü, elmanın sapı, sapla samanı karıştırmamak gerekiyor hani her şeyde eşit olmak zorunda değiliz” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, ev içerisinde eşitsiz ve adaletsiz olarak nitelendireceği bir durum yaşamadığını ifade ederken herkesin her şeyi yapmaktan zevk alamayacağını, belirlenmiş kurullarla insanların yapmaktan hoşlanmadıkları şeylere zorlanamayacağını herkesin ilgi alanına giren, sevdiği kısımları üstlenmesi gerektiğini, eşitliğin aynı şeyleri yapmaktan geçmediğini ifade etmiştir.

“Adaletsiz olarak değil de ben her zaman derim “keşke erkek ben olsaydım eşim temizlik yaparken ben oturduğum yerden seyretseydim” derim. O da ben seni seyretmekten zevk alıyorum der” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

“Yok, o şekilde düşündüğüm bir durum yok işbölümü haricinde” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

“Sadece çocuk bakımı konusunda erkeklerin adaletsiz olduklarını düşünüyorum. “Sen annesin” diyerekten çocuklarıyla hiç ilgilenmiyorlar. Bunlar da işte hep gelenek göreneklerden kaynaklı şeyler bence. Bunun adaletsiz olduğunu düşünüyorum” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

“Yani kavgalarımızda biraz üstün oluyor tabii o zaman sesi çok çıkıyor. Kavga etmiyorsak hiç sıkıntı yok eşitiz ama kavga ediyorsak eşit olmuyoruz” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

“Var aslında, işbölümü olmadığı için ama tabii kabullenirseniz sorun yok” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

“Var tabii ben kafaya çok takmıyorum ama eşitsizlik dersem eşim işte istediği saatte dışarı çıkabiliyor ama ben istediğim zaman istediğimi

yapamıyorum. Giyim tarzı da olabilir, dışarıya çıkma da olabilir, her türlü ben kısıtlanıyorum, o istediği her şeyde özgür” (K13, Lise Mezunu, 29).

Kadın katılımcıların eşitsiz veya adaletsiz olarak belirttikleri durumlar genel olarak ev içi sorumluluklar noktasında olmuştur. K9, erkeklerin çocuklarıyla ilgilenmediklerini tüm bakım işlerini anneye devrettiklerini, K10 ise eşiyile sadece kavga ettikleri zaman eşit olmadığını hissettiğini çünkü eşinin kavga esnasında sesini çok yükselttiğini ifade etmiştir. K13 ise kadınların erkekler kadar özgür olmadıklarını gerek kıyafet gerekse sokağa çıkma konusunda üzerlerinde baskı olduğunu dile getirmiştir.

4.3.3.2. Erkek Katılımcıların Ev İçerisinde Adaletsiz veya Eşitsiz Olarak Nitelendirdikleri Durumlara Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar da eşlerini doğrudan şekilde kadınların üzerinde daha çok sorumluluk olduğunu, bunun bir eşitsizlik ve adaletsiz olarak değerlendirilebileceğini ifade etmişlerdir.

“Bizim ailemiz o çok gördüğümüz ailelerden biraz farklı ama zaman zaman ben kendim şeyi yaşayabiliyorum. Mesela ben şu an oturuyorum eşim bir şey yapıyor onun şeyini yaşıyorum ama bunu salt tek bir iş bazında değerlendirirseniz o zaman bu biraz yanlış olabiliyor. Yeri geliyor o yatıyor ben bir şey yapıyorum, kahvaltıyı hazırlıyorum. Tabii ki dengesizlikler oluyor zaman zaman. O olmadığıda ben her şeyi yapıyorum sonuçta. O olduğunda da bölüşüyoruz yani olabildiğince dengede tutmaya çalışıyoruz” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

“Kendi açımdan değil ama eşim açısından iki tane küçük çocuğa bakmak, evin işleri, benimle ilgilenmesi anlamında bakarsak tabii onun açısından çok da adaletli bir durum olduğunu sanmıyorum” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9, eşinin adaletsiz olarak değerlendirdiği çocuk bakımı konusunda isabetli bir görüşte bulunmuş, çocuk bakımı ve ev işleri açısından eşinin yaşadıklarının adaletsiz olarak nitelendirebileceğini ifade etmiştir.

“Biraz maddi konuda adaletsizlik yaşıyoruz mesela eşimin hiç sigarası yok, alkolü yok ben arada bir alkol alıyorum, sigara içiyorum. Onun dışında bir adaletsizliğimiz yok. Kendime bir şey aldırısam eşime de alırım, bir lahmacun yesem dışarıda bir tane de ona yaptırıram yani” (E10, Lise Mezunu, 30).

E10, kendi adına değil fakat eşi açısından kendi harcamalarının adaletsiz olarak nitelendirilebileceğini çünkü eşinin sigara, alkol gibi tüketimi bulunmadığını maddi olarak burada bir adaletsizlik olabileceğini ifade etmiştir.

“Hayır, yaşamıyorum ama kadınlar daha fazla ev işi yapıyor evin içerisinde” (E12, İlkokul Mezunu, 48).

“Temizlik. Eşim bana “temizlik yap” diyor ben çoğu zaman yapmıyorum. Ciddi anlamda sevmiyorum yani temizlik yapacak adam değilim diyorum her zaman için. Şu an çalıştığım yerde de mesela müdürümle de tek sıkıntım bu. Ben elime bez alıp da bir yeri silecek adam değilim yani. Ha neden değilim ben çok olağanüstü bir insan mıyım? Hayır, kesinlikle değil ama insanın kendine bir yakıştırdığı olur yakıştırmadığı olur. Ben kendime temizliği yakıştırmıyorum yani ama evin içinde aynı ortamda yaşadığımız için yapıyorum yapmıyorum değil yani” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, kesinlikle temizlik işlerini sevmediğini arada eşine bu konuda yardım ettiğini fakat kendisine bu tür işleri yakıştırmadığını ifade etmektedir. Bu durumda eşinin de ev içi işlerden hoşlanıp hoşlanmadığı ya da kendisine yakıştırdığı yakıştırmadığı hususunda bir sorgulama içerisine girmediği görülmektedir.

Katılımcıların ev içerisinde eşitsiz ve adaletsiz olarak değerlendirdikleri ortak nokta, kadının ev içinde aldığı sorumlulukların ağır olması hususunda olmuştur. Erkek katılımcıların bu konuda eşlerine hak verdikleri görülmekte fakat pratikte söylemleriyle eylemlerinin tutarsız olduğu anlaşılmaktadır.

4.3.4. Katılımcıların Eşitlikçi ve Özgür Bir Yaşantıya Sahip Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri

Eşitlikçi ve özgür bir yaşantıya sahip olmanın birey olmakla eşdeğer olduğu dikkate alındığında kişilerin kendi hayatları üzerinde verecekleri özgür seçim ve kararların kabul görmesiyle aile içindeki eşitsizlik anlayışının azalacağı, her insanın özne olarak düşüncelerinin ve eylemlerinin sorumluluğunu almasıyla daha hoşgörülü bir aile ortamının yaratılacağı söylenebilir.

4.3.4.1.Kadın Katılımcıların Eşitlikçi ve Özgür Bir Yaşantıya Sahip Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların çoğunluğu tarafından eşitlikçi ve özgür bir yaşantıya sahip oldukları yönünde beyanlarda bulunulmuştur.

“Evet, çoğu alanda eşit ve özgürüz ama dediğim gibi eşit olmak zorunda değiliz” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

“Şöyle diyebilirim, ben evlenmeden önceki halimle şimdiki halimi kıyaslarsam ben şimdi daha özgürüm” (K2, Lise Mezunu, 39).

“Söyleyebilirim evet. Öyle bir baskı durumu olmadı yani. İlla şuraya giderken izinsiz gitmeyeceksin, izinsiz yapmayacaksın da böyle şeyler yok. Kendimi özgür hissediyorum” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K1, eşit olmak zorunda olmadıklarını vurgulamakla birlikte çoğu alanda eşitlikçi ve özgür bir yaşantıya sahip olduklarını, K2 ise evlendikten sonra daha özgür olduğunu, K4 de baskı, kısıtlama gibi şeyler yaşamadığını, özgür olduğunu belirtmiştir.

“Son zamanlarda ben biraz daha çevre edindim, kendimi aştım, sosyalleştim, eşim hiç sosyal değildir bir tane arkadaşı bile yoktur. İlk başlarda bana kısıtlama yapmaya çalıştı ama şimdi artık değil ama ben de nerede nasıl davranacağımı bilirim. Eğer yanlış bir harekette bulunsam yine aynı tepkiyi verir, ben zaten o duruma sokmuyorum kendimi. Nasıl davranacağımı biliyorum yani” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, önceden olmasa da yeni yeni kendisini geliştirme, çevre edinme ve sosyalleşme sayesinde daha özgür bir yaşantıya sahip olduğunu, eşinin ilk başlarda kendisini kısıtlamaya çalıştığını fakat kendisinin nerede nasıl davranacağını bilen biri olarak en sonunda o güveni eşine verebildiğini ifade etmiştir.

“Tam anlamıyla eşitlikçiyiz diyemem. Mesela eşimin yaptığı birçok şeyi ben yapamıyorum onun farkındayım. Biraz da bunu çocuklarının küçük olmasına bağlıyorum bakımları vs. derken. Yoksa ileride eşitlik konusunda çok da sıkıntı yaşayacağımı düşünmüyorum” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, çocuklarının bakımından sadece kendisinin sorumlu olmasından dolayı eşinin yapabildiği birçok şeyi yapamadığını, onun kadar özgür olamadığını fakat çocukları büyüdükünde bu durumun değişeceğini belirtmektedir.

“Hayır, kadının bir aidiyet duygusu var veya bende öyledir. Haber vermeden bir yere gitmezsiniz veya ne zaman geleceğinizi söylersiniz. Hadi ben şuraya gideyim, buraya gideyim olmuyor ama eşim o konuda şeydir yani hiçbir kısıtlaması yoktur ama ben yine de kadın olmanın

verdiği şeyle haber verme zorunluluğu hissederim her zaman” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, ne olursa olsun kadının birine veya evine ait olma hissi içerisinde olduğunu ve evli olduğu için de eşine karşı böyle bir bağıllık hissiyle özgürce davranmadığını, kadın olmanın verdiği bir duyguyla her zaman eşine karşı bir haber verme, bildirme, söyleme zorunluluğu hissettiğini ifade etmiştir.

4.3.4.2. Erkek Katılımcıların Eşitlikçi ve Özgür Bir Yaşantıya Sahip Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar eşitlikçi bir tutum içerisinde olduklarını fakat özgürlük anlamında eşlerinin kendileri kadar özgür olamadıklarını belirtmişlerdir.

“Herkesin düşüncelerine saygı duyduktan sonra bence özgürüz yani herhangi bir kısıtlama yok bizde. Gelenek göreneğimiz aşılmadıktan sonra yaşadığımız tecrübelerden iyilerini alıp, kötülerini almamak şartıyla herkes özgür” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, özgür olduklarını, gelenek ve göreneklere uygun davranıldığı müddetçe herhangi bir sıkıntı oluşmayacağını belirtmiştir.

“Hayır, ben dışarıya çıkarım gezerim ikiye üçe kadar ya da sabaha kadar, eve gelmem sıkıntı yok ama eşim gezmeye çıktığında akşam saat sekiz mi dokuz mu artık evine gelmesi gerekli tartışılmaz. Yani benim onu onun da beni baskı altına aldığı konular tabii ki var. Zaten bizim tek sıkıntımız benim gezmelere çıkmam olur. Onu da üç aşağı beş yukarı hallediyoruz zaten ama dediğim gibi eşim çıkamaz. Neden çıkamaz benim ona güvenmediğimden mi? Hayır, ortama güvenmediğimden her zaman da bunu söylerim. Yani gözümüzün önünde kampüste kız kaçırılıyor ne bileyim kadın cinayetleri işleniyor, sebepli sebepsiz insanlar tecavüze uğruyor. İşinden çıkıp evine giden bir kardeşime sapıklık yapılıyor. Bunlar zaten Allah göstermesin benim kaldırabileceğim durumlar değil. Ondan dolayı eşimi çocuğumu dışarıdaki tehlikelerden korumak için bazı kısıtlamalar getirmek zorundayım. Her zaman diyorum benim bir namusum yok bana gece yarısı bir yerde tecavüz edemezler ama size her şeyi yapabilirler. Ondan dolayı benim evde yaptığım en büyük ayırım açıkçası budur” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, bir erkek olarak kendisinin koruması gerektiği bir namusu olmadığı temelinden yola çıkarak kadın bedenini namus üzerinden tanımlamış, erkeğin “namus” anlamında kaybedeceği bir şeyi olmadığını fakat kadının namusunu kaybetmemesi gerektiğini dolayısıyla da kadının korunması ve güvenliği için bazı kısıtlamaların getirilmesinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Diğer kadınların başına gelen şeylerin

kendi eşinin başına gelmesini istemediğini bunun yolunun da belli kurallara riayet etmekten geçtiğini dile getirmiştir.

Özetle katılımcılar eşit ve özgür bir yaşantıya sahip olduklarını dile getirmişler fakat kadın katılımcılar özellikle sokağa çıkma konusunda, akşamları arkadaşlarıyla dışarı çıkma hususunda erkekler kadar özgür olamadıklarını ifade etmişlerdir. Erkek katılımcılar da aynı şekilde beyanlarda bulunmuşlar fakat özellikle özgürlük noktasında akşam belli bir saatten sonra kadının evinde olması gerektiğini, dışarıdaki tehlikelerden koruması gereken bir bedeni, bir namusu olduğunu dolayısıyla da bu tür kısıtlamaların kadının iyiliği için yapıldığı vurgulanmıştır.

4.4.Katılımcıların Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Evliliklerine Etkisine Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların, çocuk sahibi olmalarıyla birlikte evliliklerinde ve eşleriyle iletişiminde meydana gelen değişimlerin anlaşılması, çocuğun evlilik birliğini güçlendirip güçlendirmedine dair yaklaşımların incelenmesi amaçlanmıştır.

4.4.1.Kadın Katılımcıların Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Evliliklerine Etkisine Dair Görüşleri

Kadın katılımcılar çocuk sahibi olmanın ilave sorumluluk getirmesiyle birlikte eşler arasındaki ilişkiyi daha da güçlendirdiği görüşünü paylaşmaktadırlar.

“Bence güçlendiriyor çocuk, daha çok bağlıyor birbirine. Bir de daha fazla sorumluluk alıyorsun, çevreye bakış açın değişiyor, bir ailede çocuk bence olması gereken bir şey” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, çocuğun anne babayı olgunlaştırdığı, sorumluluk alma bilinci sağladığını, eşleri birbirine daha çok bağladığını düşünmekte aile olabilmenin temellerinden birinin çocuk olduğunu ifade etmektedir.

“Etkiler tabii. Ben çocuklardan çok destek alıyorum. Eskiden söyleyemediğim şeyleri şimdi onların arkasına sığınarak daha güzel ifade edebiliyorum. Çocukların o yönde faydası var” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4 ise çocuklarının kendisine bir şeyleri ifade edebilme açısından kolaylık sağladığını gerektiğinde onları kendisine siper edebildiğini, onlardan güç aldığını ifade etmektedir.

“Bağlıyor ama tabii ki baş başa kalamıyorsun, sinemaya hiç gidemiyorsun, gitmiyor zaten de baş başa kalamıyorsun yani. Özel şeylerde onların uyumasını bekliyorsun, herkesten ses çıkmamasını bekliyorsun, hep onlara göre hayatını şey yapıyorsun. İşte biri okuldan gelecek öyle gidelim, şu şunu yesin ondan sonra hep böyle işte” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, özel hayat diye bir şeyin kalmadığını her şeyin çocuklara göre düzenlendiğini, onlardan arta kalan bir zaman olduğu takdirde başka şeylere vakit bulabildiklerini belirtmiştir.

“Tahminim olumsuz etkiliyor çünkü çocuktan sonra anne biraz daha çocuğa yöneldiği için eşini biraz boşlayabiliyor. Eşi de bunu fırsat bilip hemen dışarıya yönelebiliyor. Yani baya olumsuz etkiliyor diyebilirim hatta çocuk yaparsak evliliğimiz düzelir diye söylenti var ama bu kesinlikle tam tersi bence. Çiftleri birbirinden uzaklaştırıyor aslında” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13 ise çocuğun eşleri birbirine bağladığı görüşüne katılmadığını aksine daha da uzaklaştırdığını, annenin çocuğuyla ilgilenmek zorunda kaldığı için erkeğin gözünün dışarıya kayabildiğini ifade etmektedir.

“Olumlu etkiliyor ya şimdi hani en ufak bir kavga dahi etseniz o çocuk sayesinde siz dirayetli duruyorsunuz, onun sayesinde o kötü durumu da unutabiliyorsun, ayağa kalkıp birbirine tutunabiliyorsun. Her şeyde çocuğum var, durmalıyım, sabırlı olmalıyım, eşimle konuşmalıyım gibi bu şekilde kendimi durdurabiliyorum yani” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

K14 de çocuklarından güç aldığını herhangi kötü bir durumda çocuklarını düşünerek yeniden ayağa kalkarak sabredebildiğini, fevri kararlar almadığını belirtmiştir.

4.4.2. Erkek Katılımcıların Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Evliliklerine Etkisine Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar, çocuk sahibi olmanın evlilik birliğini güçlendirdiği ve evlilikte çocuk sahibi olunması gerektiği yönünde görüş ileri sürmüşlerdir.

“Bizim dinamiklerimiz içerisinde bence çok güzel etkiledi. Sonuçta ortak bir ürün var ve onun için beraber bir şeyler yapmak istiyorsunuz. Biraz da biz Y jenerasyonu olduğumuz için biraz daha özgürlükçüyüz ve herkes daha çok kendini düşünmeye doğru giderken biz farklı yollar keşfedebilir miyiz diyerek sürekli bir sorgu içinde yaşıyoruz. Mesela bir örnek vereyim: Geçen hafta benim burada bir monitöre ihtiyacım vardı, evimizden koca televizyonu kaldırdık buraya getirdik çünkü işim için

gerçekten ihtiyacım vardı. Bir şeylerden kıсарak çocuğumuz için daha iyi şeyler yapmaya çalışıyoruz, eşimle bu anlamda güç birliği yapıyoruz bu güzel bir şey yani” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, çocuğun birbirini seven iki kişinin ortak özel bir ürünü olarak çok kıymetli olduğunu ve hayatlarını çocuklarının iyiliği, geleceği için düzenlemenin, çabalamanın güzel bir duygu olduğuna değinmiştir.

“Olumlu yönden dersin ilişkiyi her zaman güçlendiriyor. Biz bir ağaç onlar dalları gibi sanki. Olumsuz olarak da istediğin yere gidemiyorsun, çocuklarına uymak zorundasın, kimseye bırakamıyorsun, güvenemiyorsun ama olumlu tarafı daha ağır basıyor tabii” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, çocukların eşlerin sosyal hayatını kısıtladığını düşünmekle birlikte aynı zamanda aileyi güçlendirdiğini belirtmiştir.

“Bir ağaç düşünelim meyvesiz ağaç ne olur? Sadece gölgesinden, odunundan yaprağından yararlanırsın. Meyvesi olunca daha da tatlı olur hepsinden yararlanırsın. Çocuk da bir meyvedir” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, aileyi bir ağaca benzetmiş çocuğun olmasıyla birlikte ağacın meyve verdiğini böylelikle mutluluğun daha da arttığını çocukla birlikte aile unsurunun tamamlanmış olduğunu ifade etmiştir.

“Çocuklar olmadan önce çok tartışırdık, kavga ederdik ufak tefek şeylerden bile. Ama onlar olduktan sonra daha çok olgunlaştık. Güzel bir şeyler yapmak istiyorsak yapabileceğimiz en iyi şeyin çocuklarımıza iyi bakmak ve onları güzel yetiştirmek olduğunu düşündük. Birbirimize daha çok sarıldık. O yüzden çocuk bizi birbirimize daha çok bağladı diyebiliriz” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

“Çok iyi etkiliyor. En basitinden ben stresli olduğumda gidip biraz çocuğumla oynadığımda ciddi anlamda stres atma muhabbeti oluyor yani. Eşim de aynı o da öyle kafasını dağıtır. Ben misal veriyorum televizyonun karşısına geçerim, telefonda takılırım ben kendi köşeme çekilirim. Artı o çocuk ikimizin çocuğu canımızdan bir parça. Çocuk olduğundan dolayı söylemeyeyim susayım dediğin durumlar da oluyor yani” (E13, Lise Mezunu, 27).

Genel olarak kadın ve erkek katılımcıların çocuklar konusunda benzer duygulara sahip oldukları görülmekte, evlilikte çocuğun yaşanılması gereken güzel bir duygu olduğunu fakat ister istemez sosyal hayatı ve diğer meşgaleleri kısıtladığı ya da engellediği yönünde de ifadelere rastlanmaktadır. Çiftlerin birbiriyle geçirdikleri zaman

azalmakta ve sosyal etkinliklerde yer alamamaları neticesinde birbirlerini anlamaya yönelik iletişimden mahrum kalabildikleri anlaşılmaktadır.

4.4.3.Katılımcıların Çocuklarına Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri

Katılımcıların geneli kendi ailelerinden şiddet gördüklerini anlatmış özellikle kadın katılımcılar bu noktada ailelerinin uygulamış olduğu şiddet noktasında bazı eleştiriler de de bulunmuşlardır. Bu başlık altında katılımcıların küçüklüklerinde yaşadıkları şiddeti aynı şekilde kendi çocuklarına uygulayıp uygulamadıkları sorgulanmış, böylelikle şiddetin kuşaklararası sürekliliğini belirleyen etmenlerin neler olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır.

4.4.3.1.Kadın Katılımcıların Çocuklarına Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri

Kadın katılımcılar çocuklarına şiddet uyguladıklarını fakat pişman olduklarını dile getirmişlerdir.

“Evet, büyük kızıma uyguladım çünkü lafımın sürekli bir karşılığını veriyordu herkesin içinde, beni aşağılamaya başlamıştı o zaman dövmüştüm” (K2, Lise Mezunu, 39).

“Evet, ne kadar kötü dimi? Küçük yaşta büyük kızıma o zaman daha beş yaşlarında falanmıştır bir kere ama o da şey değil. Hani delirircesine bir dayak değil. Bir kere ağzına tokat vurdum o kadar. Sonra da çok pişman oldum yapmamam gereken bir şey yaptığım için. Dayak normalde hayatımızda hiç yok. Çevreme baktığım zaman arkadaşlarım deli gibi çocuklarını dövüyor ama ben bugün dışarda bile görsem bu olayı hemen tepkimi koyuyorum zaten. Deli oluyorum çocuklara vurdukları zaman. Bu hayvana vurdukları zaman şiddet gösterdikleri zaman da aynı” (K3, Lise Mezunu, 41).

“Çocukken oldu ama büyüdükten sonra şey yapmadım. Küçükken o da genelde babanın etkisinden. Fazla ilgilenmezdi komple benim üzerimde olduğundan ben de tabii sıkılırdım artık. Kayınvalide, kayınpeder yanlarındaydık bir de biz onun da etkisi vardı tabii” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, çocuklarına küçükken şiddet uyguladığını o zamanlar eşinin ailesiyle birlikte yaşadıkları ve çocuklarının sorumluluğunun da sadece kendisinde olmasından dolayı strese girdiğini ve şiddet uyguladığını belirtmiştir.

“Kendi yaşadığım gibi bir şiddet uygulamıyorum ama ellerine vuruyorum bazen o da beni dinlemediğinde yani. Tabii önce söylüyorum hadi kızım şunu yapalım edelim diye ama dinlemediğinde en son ellerine vurduğumda hemen yapıyor. Kızım hasta olmadan önce çok rahat bırakıyordum ama sonra “çok üşütmüşsünüz, iyi bakamamışsınız” gibi şeylerden sonra kendimi bir anne olarak çok kötü hissettim iyi bakamıyor muyum diye. Üzerimde çok baskı oluştu. O yüzden yine aynı rahatsızlığı yaşamam diye şiddet uygulamak istemesem de yapıyorum mecburen” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9 ise çocuğunun geçirmiş olduğu bir rahatsızlıktan dolayı çocuğun iyi bakılmadığı yönünde aldığı tepkiler, düşüncelerden sonra kendisini yetersiz, zayıf bir anne olarak görmeye başladığını ve kızının tekrar rahatsızlanmaması için sözünü dinletmek amacıyla ellerine vurduğunu belirtmiştir.

“Uyguladım tabii iş hayatı geriliyorsunuz bazen uygulamadım desem yalan olur ki onun pişmanlığını yaşıyorum şu an. Torunlara böyle annesi azarladığı zaman bile şu an kızıyorum ama kendi çocuklarımız o yoğun çalışma temposunda, gecenin dokuzunda onunda çok geldim eve ben. Bir şeyi dağınık gördüğümde niye o öyle niye bu böyle diye az da olsa uyguladığımız olmuştur” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11 de hem iş hayatı hem de ev içi sorumluluklar nedeniyle çok yorgun olduğu zamanlarda evde karşılaştığı dağınıklık gibi durumlardan dolayı şiddet uyguladığını şimdi çok pişman olduğunu dile getirmiştir.

“Çok nadir de olsa evet bir iki defa yaptım ama sonrasında hep bir vicdan azabı duyuyorum yani, onu da babadan gelmiş bir huy olarak düşünüyorum” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

K14 de pişmanlık duymakla birlikte birkaç kez çocuklarına şiddet uyguladığını ve bu huyunun da babasından gelmiş olabileceğini çünkü küçüklüğünde babasından şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

4.4.3.2. Erkek Katılımcıların Çocuklarına Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar, kendi ailelerinde yaramazlıklarından dolayı şiddet gördüklerini ve bunu doğal karşıladıklarını belirtmişlerdir. Kendi çocuklarına şiddet uygulayıp uygulamadıkları sorulduğunda ise çoğunluğu çocuklarına şiddet uygulamadığını belirtmiştir.

“Uyguladım, genelde hep birbirlerine zıt gittikleri ya da annelerine karşı geldikleri için oldu keyfi bir şiddet yok yani. Sözlü şiddet ara sıra

kullanırım, tenkit etmek maksadıyla öyle ana avrat olacak şekilde değil ama tenkit yaparım her zaman için. Genelde babamın tarzı vardır bende babam genelde dövmezdi beni, en çok sözle tenkit ederdi” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, çocuklarına kardeşler arası zıtlasmalar olduğunda ya da annelerine karşı geldikleri takdirde şiddet uyguladığını keyfi olarak bir şiddet uygulamadığını belirtmiştir. Daha çok kendi babasının yaptığı gibi çocuklarını dövmekten çok sözleriyle hizaya getirdiğini ifade etmiştir.

“Hayır, şimdi çocuklarıma ve eşime şiddet uygulayabilmem için yüz kızartıcı bir suç olması lazım. Türk toplumunda kabullenilemeyecek en büyük şeylerden birisi yüz kızartıcı suç ve namus diye tabir ettiğimiz ahlaksız işler. Onun haricinde tahmin etmiyorum” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, şiddet uygulayabilmesi için çocuklarının veya eşinin yüz kızartıcı bir suçunun olması gerektiğini örnek olarak da “namus” gibi ahlaki konuları belirtmiş, onun haricinde şiddet uygulamayacağını ifade etmiştir.

“Şiddet uyguladım sayılmaz. Neticede ben çocukları özgür büyütmeden yanaydım ve hala öyleyimdir. Zaman zaman yaramazlıktan dolayı kulak çekmeler olmuş olabilir” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, şiddet uyguladığını düşünmemekte çocuklarını özgür büyüttüğünü ve hala da aynı görüşte olduğunu sadece yaramazlık yaptıklarında kulaklarını çekmiş olduğunu ifade etmiştir.

“Hayır uygulamadım. Ben babamdan gördüğüm için şey yapmadım ama küçükken ufak tefek şeyler olmuştur yani hiç fiske vurmam dövmedim de diyemem yani” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, babasından küçükken şiddet gördüğünü o yüzden çocuklarına şiddet uygulamadığını fakat ufak tefek şeyler yapmış olabileceğini belirtmiştir.

“Şiddet uygulamadım ama küçük yaşlarda hani peygamberimiz “yedi yaşına gelince biraz azarlayınız, hafif kığına vurunuz falan der ya, ya da “nush ile uslanmayı etmeli tekdir; tekdir ile uslanmayan hakkı kötüdür” tabiri vardır ya önce nasihat edersiniz yapmaz sonra tehdit edersiniz “bak ceza veririm” dersiniz yapmaz, bunları tekrar tekrar yaptıklarında, dinlemediklerinde bir tokat atmışlığım olmuştur. Daha çok oğlanla yaşamışızdır ergenlik çağlarında olduğu için, çok başına buyruktu o zamanlar çatışmışızdır. Biz de tabii o zamanlar gençtik şimdi olsa özellikle ergenlik çağında çocukların üzerine gidilmeyeceğini bildirdik ama bu problem ben öğretmenlik yapmış olmama rağmen kendi çocuğumuzu terbiye ederken sıkıntı yaşıyoruz, bağırıp çağırabiliyoruz

ama ellerin çocuklarına çok müsamahalı olabiliyoruz o da farklı bir şey, sosyal yapı yani” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11, oğlunun ergenlik çağında olduğu bir dönemde kendisiyle çatıştıklarını ve dini değerlerden hareketle ona tokat attığını, ergenlik çağındaki bir gençle bu şekilde şiddete dayalı bir iletişim kurulmayacağını biliyor olsaydı daha farklı davranabileceğini belirtmiştir. Öğretmenlik yapmış biri olarak başkalarının çocuklarına karşı daha müsamahalı olabildiğini fakat kendi çocuklarında terbiye konusunda sorun yaşadığını aktarmıştır.

Özetle kadın katılımcıların kendi ailelerinden şiddet gördükleri ve buna rağmen çocuklarına şiddet uyguladıkları ve pişman oldukları, erkek katılımcıların ise aynı şekilde ailelerinde şiddeti deneyimledikleri hatta yaramazlıklarından dolayı şiddet gördükleri için şiddeti doğal karşıladıkları dikkate alındığında kendi çocuklarına karşı çoğunluğun şiddet göstermediği bulgusu ortaya çıkmıştır. Kadın katılımcıların ev içi yükler ve çocuğun büyütülüp yetiştirilmesinde tüm sorumluluğun annede olmasından dolayı şiddete başvurdukları babaların ise çocuk hususunda aktif bakım yükümlülüğü almadığı görülmektedir.

4.4.4.Katılımcıların Dayağın Bir Eğitim Aracı Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Katılımcılara, çocukların yetiştirilmesinde dayağı bir eğitim aracı olarak değerlendirip değerlendirmedikleri sorulmuştur.

4.4.4.1.Kadın Katılımcıların Dayağın Bir Eğitim Aracı Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların çoğunluğu her ne kadar çocuklarına şiddet uygulamış olduklarını ifade etmiş olsalar da dayağı bir eğitim aracı olarak görmediklerini belirtmişlerdir.

“Hayır, tabii ki de çocuğa dayakla, sinirini, sevgisini, öfkesini öyle göstermesini öğretmiş oluyorsunuz. Ona dayağı siz öğretiyorsunuz aslında” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

“Hayır değildir sadece bastırma aracıdır” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

Kadın katılımcıların tümü dayağın bir eğitim aracı olmadığını sadece çocuğa sözünü kabul ettirme adına uygulanan bir baskı aracı olduğunu dile getirmiştir.

4.4.4.2. Erkek Katılımcıların Dayağın Bir Eğitim Aracı Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar da dayağın bir eğitim aracı olmadığını dile getirmişler bazı katılımcılar önemli durumlarda sözün dinletilebilmesi için aşırıya kaçmamak şartıyla uygulanabileceğini belirtmişlerdir.

“Dayak değil de bazen sert durmanız gereken yerler olduğunu düşünüyorum ama dayak değil” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

“Bu soruya yüzde seksen ve yüzde yirmi cevap vermek gerekirse hayır diyorum yüzde yirmi dayak gerekli diyorum ama nasıl gerekli? Keyfi değil ama bazen insanın kendine gelmesi için gerekiyor ama tabii önce konuşulmalı gerekirse yapılır diye düşünüyorum” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, öncelikle çocukla konuşulması işe yaramadığı takdirde çocuğu kendine getirme adına dayağın gerekli olabileceğini ifade etmektedir.

“Dayak da hani öyle bilerek vurmuyorsun bir anlık tepkiyle vuruyorsun, planlayarak olmuyor yani. Bilinçli olsan eline bir sopa falan alırsın bu öylesine bir vurmak yani” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, bilerek yapılan bir şey olmadığını bir anlık tepkiyle uygulandığını bilinçli olabilmesi için insanın elinde plan yaptığını gösteren aletlerin olması gerektiğini belirtmiştir.

“Dayak bir eğitim aracı değildir ama çocuğu bazı noktalarda bir şeylerden vazgeçirmek için korkutmak gerekiyor, korkutmak için aşırı olmamak kaydıyla çünkü çok dayak atarsan da annem derdi: “Çok dayak arsız olmuş bu” diye. Ondan sonra da öyle devam eder, nasılsa “iki tokat yiyeceğim yapacağımı yine yaparım” der. Arada bir olabilir mesela kızınız bir şeyler atıyor atma diyorsunuz dinlemiyor, şöyle bir eline vurduğunuz zaman onun yasak ve yanlış olduğunu anlıyor tabii her zaman olmadıkça ama akıl baliğ olduğunda da her şeyi anlatarak gideceksiniz, oğlunda da harçlığından kesersiniz” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11, dayağın eğitim aracı olmadığını fakat gerektiği durumlarda çok aşırıya gitmeden uygulanabileceğini belirtmiştir. Kız çocukları için ellere vurmanın işe yarayabileceğini fakat ergenlik çağında konuşulması gerektiğini erkek çocuğunda ise büyüdüğünde harçlık kesmenin etkili olacağını ifade etmiştir.

Erkek katılımcılar çocuğun yapmaması gereken şeylerde ısrar etmesi neticesinde az da olsa şiddetin faydalı olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Kadın katılımcıların çoğunluğu ise dayağın bir eğitim aracı olmadığını dile getirmişlerdir.

4.4.5.Katılımcıların Çocuklarının Flört Yaşamalarını Değerlendirme Biçimleri

Katılımcıların kendi gençlik dönemlerinde flört konusunda baskı yaşadıkları bilinmekte ve kendi çocuklarına karşı bu hususta nasıl bir tutum içerisinde oldukları bu bölümde sorgulanmıştır.

4.4.5.1.Kadın Katılımcıların Çocuklarının Flört Yaşamalarını Değerlendirme Biçimleri

Kadın katılımcıların gençlik dönemlerinde flört yaşamalarının aileleri ve toplum tarafından hoş karşılanmadığı görülmüş aynı durumları çocukları açısından değerlendirmeleri istenmiştir.

“Önceden çok daha geniş bakıyordum ama şu an 33 yaşındayım daha farklı bakıyorum. Nasıl bakıyorum? Doğru şeyleri yanlış kişiyle yaşamasından korkarım. Sonra keşke bunu o kişiyle yaşamasaydım bu arada cinsellikten bahsetmiyorum, herhangi bir paylaşımdan bahsediyorum. Özel olabilecek bir paylaşım, bir duygusunu paylaşmak belki bir sırrını söylemek. Benim için özel paylaşımlar bunlar, hani cinsellik çok farklı bir noktada çünkü. Tabii ki onu da doğru kişiyle yaşamasını isterim. Şimdiki jenerasyon biraz daha rahat bu konuda, herkesle her şeyi yaşayabileceklerini düşündükleri için hiç kimse onun için doğru ve özel bir kişi olmayacakmış gibi geliyor. Ahmet’in Veliden bir farkı yok çünkü çok fazla kendine dönük bir jenerasyon var kötü anlamda. Sadece kendi ihtiyaçlarını giderme derdinde. Bilmiyorum biraz şeye göre jenerasyona göre değişiyor galiba ama tabii ki de bir şeyler yaşayacak” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, ileride kızı büyüdüğünde bir şekilde flörtü olacağını fakat onu tedirgin eden noktanın çocuğunun en özel duygularını, hislerini yanlış kişiyle yaşaması endişesi olduğunu ifade etmiştir. Günümüz kuşağının kendi bireyselliği içine gömülü bir yaşantı sürdüğünü ve birbirlerini anlama noktasında bu kuşağın birlik olma duygusunu sağlayamayacağı endişesiyle çocuğunun üzülmesini istemediğini dile getirmiştir.

“Yani yaşının uygun olduğu şeylerde ben normal karşılarım yani. Asla olmaz, etmez demem daha çok tanımaya çalışırım erkek arkadaşını, kimle olduğunu bileyim” (K2, Lise Mezunu, 39).

“Yaşasın, görsün hayatı. Çok uç boyutlarda yaşamadıktan sonra yaşasın yani. Ben arkadaşıyla tanışmak da isterim. Görüşmek de isterim. Ama seçimini kendisi yapsın. Öyle öyle görecektiyiyi kötüyü. “Kız çocuğu çıkmasın, etmesin, tutmasın.” Ne görecektiyiyi kötüyü? Sonra kocasından nerden bilecek adamda ne olduğunu ne bittiğini. İyiyi kötüyü nerde görecektiyiyi kötüyü?”

Önce yaşamasını öğrenmesi lazım ama kendi örf ve adetlerimize uygun bir şekilde çok uç boyutlarda değil çünkü görüyoruz çocuklar şu an neredeler ne durumdalar” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3 de hemen hemen K1 gibi aynı endişelere sahip bir kadın olarak kızlarının flörtü olabileceğini kabul etmekle birlikte sınırlarını bilmek kaydıyla, uç noktalarda olmadıkları müddetçe destekleyeceğini ifade etmektedir.

“Evet, onda farklıyım bak. Kızım şey yapsa ona baya şey ederdim ama oğlan yaptığında ona bir şey diyemedim. Onu herhalde biraz daha kendini savunamaz olarak gördüm. Ne bileyim kızım da fazla dışarı çıkmadığından ama erkek çocuk devamlı dışarda olduğundan mı herhalde ondan” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, çocukları arasında gençlik dönemlerinde ayrımcılık yaptığını oğlunun flörtü olduğunda bir şey diyemediğini fakat kızının olsaydı ona tepki göstereceğinden bahsetmiştir. Bu durumun erkek çocukların devamlı dışarıda olmaları kızların ise genelde evde olmalarından kaynaklı bir durum olabileceğini ifade etmiştir.

“Kızım zaten otuz yaşında flört yaşasın istiyoruz ama o yaşamıyor. Ben olumlu bakıyorum yani” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

“Kızım olsaydı ben gibi olmasını isterdim. Aynı şeyi ona da tavsiye ederdim. Ben mutluyum çünkü böyle olmaktan. Küçük oğlumun mesela bir flörtü var bir şey söyleyemiyoruz ama tembihlerim çok oluyor. Hatta ona da aynı şeyi söylüyorum: “Bak kız olsaydın da bir şey değişmezdi. Oğlum bizden bir şey saklama.” (Saklamaz zaten çok şükür) hemen on-on beş gün içinde flört yaşamaya başlar başlamaz bize anlattı. Biz nasıl karşılдық? Önce şok olduk tabii. Daha çok erkendi çünkü 18 yaşındaydı. Bir de büyük oğlum hiç öyle şeylerde bezi yok. Dedik herhalde sevgi var. Arada sevgi varsa karışılmıyor çünkü iki kişi yaşıyor onu bir şey diyemiyorsun ama sınırınızı bilin. Hani sizin şu an beraber olmanız ateşle barut misali. Ben anlatmaya çalışıyorum elimden geldiği kadar. Erkek kız fark etmezdi benim için hatta ona da öyle söyledim yani. Kız kardeşin olsa yapılmasını istemediğin şeyi kesinlikle sen de yapmayacaksın. Bilmiyoruz artık kendi aralarında ne yaşıyor bunlar. Karışamıyorsun yani. Kendinden farklı bir hayat yaşıyor onlar. Çok karışırsan da bu sefer doğru olmayacağını düşünüyorum çünkü o bir birey” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, oğlunun ilk flörtünü öğrendiğinde sınırlarını bilmesi noktasında ve açıkça her şeyi anlatması koşuluyla kabullendiklerini, tepki göstermediklerini aynı zamanda kız kardeşin olsa ona yapılmasını istemeyeceğın bir şeyi kız arkadaşına da yapma yönünde tembihlerde bulunduğunu ifade etmiştir.

“Sevinirim, ben oğluma diyorum ki: “Ben hem annenim hem senin arkadaşımım. Kız arkadaşın olduğu zaman bana anlat, getir eve,

görüşelim, tanışalım, öyle gizli kapaklı iş yapma” diyorum her zaman” (K8, İlkokul Mezunlu, 38).

“Ben gereken eğitimi veririm çocuğuma şunu yaparsan şöyle olur bunu yaparsan böyle olur diye her şeyi anlatırım. Kız erkek diye ayırmam. Sonuçta sadece ben olmayacağım yanında etrafında yakınları olacak, toplum olacak. Onların da tavırları tepkileri olacak bazı durumlarda. Eğer bunları göğüsleyebileceklerini düşünüyorlarsa istediklerini yapmalarına izin veririm yani belirli ölçülerde” (K9, Üniversite Mezunlu, 31).

K9, bu konuda kız erkek diye bir ayırımının olmadığını belli ölçülerde davranmaları koşuluyla eşit yaşayabilmelerine izin vereceğini toplumun ayrımcılığına göğüs gerebildikleri ölçüde davranışlarının sorumluluğunu almaları yönünde o bilinci çocuklarına vereceğini belirtmiştir.

4.4.5.2. Erkek Katılımcıların Çocuklarının Flört Yaşamalarını Değerlendirme Biçimleri

Erkek katılımcıların özellikle kız çocukları için bu durumu kabullenmelerinin zor olacağı yönünde beyanları olmuştur.

“O gün geldiğinde nasıl olur bilmiyorum ama şu andan bakınca ben bu konularda rahatım yani kız çocuğum olsa da aynı şey geçerli” (E1, Yüksek Lisans Mezunlu, 32).

“Valla bir baba olarak eğer ben gençliğimde flört yaşadım ise ve bunu belli koşullar çerçevesinde yaşanmasından yanayım. İnsanların birbirini tanınması için illa ki flörtün ya da arkadaşlıkların farklı anlamlara çekilmemesi gerekir. İnsanlar da birbiriyle farklı şeyleri paylaşabilir ve yaşayabilir. Kesinlikle o konuda katı kurallarım olmamıştır kızıma karşı” (E5, Üniversite Mezunlu, 58).

“Alışacağız, katlanacağız yani normaldir. Biz de aynı yoldan geçtiğimiz için normaldir yani. Şu an görücü usulüyle evlenen kalmadı yani” (E6, Yüksekokul Mezunlu, 47).

Üstteki yorumlarda daha anlayışlı ifadeler görülmekte erkek katılımcılar kız çocukları için “biz nasıl eşlerimizi tanımak için çıktysak belli koşullar çerçevesinde onların da çıkma hakkı var” görüşünü dillendirmişlerdir.

“Şu an o durum uzak daha ama nasıl bakarım çok da sıcak bakarım diyemem. Hani kızımın erkek arkadaşı olduğuna aman ne güzel hadi getir hemen tanışalım, birlikte yemek yiyelim gibi şeyler bana uzak ama yine de çocuğu tanımaya çalışırım, ölçerim biçerim kafama yatarsa veya yatmazsa da fikrimi söylerim çocuğuma. İlla ki ben bununla evleneceğim seviyorum derse tabii bir şey yapmam saygı duyarım. Erkek çocuğum

için de aynı şey geçerli. Her istediğini yaşasın demem” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9, özellikle kız çocuğunda hemen kabullenebileceği bir durum olmayacağını fakat yine de kızının erkek arkadaşını tanımaya çalışacağını, olumlu ya da olumsuz görüşlerini aktaracağını ifade etmiş erkek çocuğunda da aynı yaklaşımı sergileyeceğini belirtmiştir.

“Yani biz zamanında neler gördük neler yani çok sağlıklı bakmam gibi geliyor. Bir lise çağında yok ben sevgilimle beraber olacağım, yok sevgilimde kalacağım bunları kabul edemem gibi geliyor. Erkek çocuğum olsaydı biraz farklı düşünürdüm en azından içim biraz daha rahat olurdu. Hem ahlaki konulardan dolayı hem de eskiden bu kadar kaçırılma, taciz, tecavüz olayları çok olmazdı veya olurdu da sosyal medya bu kadar yaygın kullanılmadığı için mi bilmiyorduk bilmiyorum ama eskiden bu kadar çok fazla olmuyordu diye hatırlıyorum. Bunların etkisi çok bende, korumaya çalışıyorum yani. Kadınlar biraz daha güç olarak korumasız, savunmasız bence. Zaten bu yüzden kaynaklanıyor çoğu şey güçsüz olduklarından” (E10, Lise Mezunu, 30).

E10, kendi tecrübelerine dayanarak kız çocuğunun sevgilisinin evinde kalma gibi durumlara kesinlikle izin vermeyeceğini çünkü ortamın çok kötü olduğu, taciz, kaçırılma gibi olaylardan dolayı kız çocuğunu daha korumacı yaklaşacağını ifade etmekte erkek çocuğunda ise en azından bu olaylardan dolayı bir endişesi olmadığı için daha rahat olacağını ifade etmektedir.

“Erkek kız fark etmez ikinkini de normal karşılamam. Hani evlenmeyi düşündüğü bir kişiye seviyeli olmak şartıyla belki ama diğer türlü çıksın gezsün tozsun istemem” (E12, İlkokul Mezunu, 48).

E12, sadece evlenmek maksadıyla olursa belli sınırlar içerisinde izin verebileceğini diğer türlü erkek kız ayırt etmeksizin karşı olduğunu belirtmiştir.

“Bilinçli bir şekilde olduğu zaman sıkıntı yok ama bizim sonuçta örf ve adetlerimiz var. Buna aykırı bir şey yaparsa illa ki tepkim olur yani. Müslümanlık adabında olursa tamam ama şimdi dışardaki gibi gayri Müslimlerininki gibi olursa tepkimi koyarım” (E15, Lise Mezunu, 35).

E15 de dini hassasiyetler dahilinde yaşanması kaydıyla izin verebileceğini gayri Müslimlerdeki gibi bir flört anlayışına karşı olduğunu belirtmektedir.

Özetle kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre bu konuda daha anlayışlı bir duruş sergiledikleri, daha toleranslı olabildikleri bunun da gençlik dönemlerinde uğradıkları ayrımcı, baskıcı davranışlardan kaynaklı bir tutum olabileceği söylenebilir.

Erkek katılımcıların biraz daha katı kurallara sahip oldukları gerekçe olarak da çoğunlukla kız çocuğunu korumaya yönelik sebepleri olduğunu belirttikleri görülmektedir.

4.5.Katılımcıların Evlilikle İlgili Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara evlilik hayatlarına yönelik sorular sorulmuş, çiftlerin nasıl evlendikleri, evlilikten beklentilerinin neler olduğu ve bu konuda bir hayal kırıklığı yaşayıp yaşamadıkları öğrenilmek istenmiştir.

4.5.1.Kadın Katılımcıların Evlilikle İlgili Görüşleri

Kadınların ve erkeklerin evlilik hayalleriyle ilgili söylemlerden biri kadınların kendi hayatlarını maddi yönden garanti altına almaya yönelik eş tercihi yaptıkları ve erkeklerin de kendi hayatlarını bir düzene koyma adına evinin ve çocuklarının sorumluluğunu alacak bir kadınla evlenmek istedikleridir. Kadın katılımcıların evlilikle ilgili beklentilerinde bu söylemlerin ne derece etkili olduğu irdelenmiştir.

“Bizim ilişkimiz evlilik öncesinde başladı. Evlilikle ilgili ekstra bir beklentim yok. Annem hep söyler, “evliliğin garantisi yoktur” diye ki bunu benim ailem söylüyor. Ben de “anne bunu sen söylüyorsun sizin gibi bir çift.” Evet der hani onlar da çok farklı hayat gördükleri için. İnsanın duyguları, istekleri her an değişiyor çünkü. Evlilikle ilgili beklentim olarak aslında beklentim değildi ama evlendikten sonra şunu fark ettim: “Birlikte devinip, gelişip, dönüşmek çok güzelmiş.” Evlenmeden önce bunu bekleseymişim beklentim gerçekleşecekmiş yani çünkü sen geliyorsun, o gelişiyor yani birlikte büyüyen bir kartopu gibi birlikte giderseniz o zaman çok güzel oluyor. Onun dönüşümüne, değişimine tanık olmak falan. Onun dışında bir beklentim yoktu evlilikten. Var olan ilişkim bozulmasın yeterliydi bana” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, bir hayal kırıklığı yaşamadığını evlilik öncesinde hep birlikte büyüüp, gelişip, dönüşebileceği birini hayal ettiğini ve eşiyle de şu an bu hayallerini yaşadığını belirtmiştir.

“Evim var, her şeyim var, huzurum iyi, sağlığım iyi, iki tane de kızım var, eşim de iyi. Ben hep böyle dua ediyordum zaten dualarım da kabul oldu şükürler olsun. Bir daha olsa yine eşimle evlenirim yani şükür” (K2, Lise Mezunu, 39).

“Bir beklentim yoktu zaten evlendiğim zamanda. Normal evlilik hayatı hani nasıl olduğunu nasıl bittiğini hiç bilmiyorum. Hani çok sağlıklı bir ailede yaşamadığım için bilmiyorum. Tam aileyi öğreneceğim zamanda

annemin yatalak olması. Bir kadın evde neler yapar, ne eder, ne koyar? Önümde bir örneğim olmadığı için bilmiyordum yani. O yüzden ben evlenmeyi zaten hiç düşünmedim. Öylesine yapılmış bir evlilik bizimkisi. Yerine göre o pişmanlıklar oluyor doğru seçimi yapmadığımı biliyorum. Eşim de biliyor. Onun da doğru seçimi ben değildim belki de” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3 ise kadınlıkla, evlilikle ilgili hiçbir şey öğrenmeden, farkında olmadan öylesine bir evlilik yaptığını o yüzden zaman zaman pişmanlıklar yaşadığını, doğru seçimi yapıp yapmadığı konusunda emin olamadığını ifade etmiştir.

“Vardı tabii. Mesela nişanlıyken ilk istemeye gelenler de eşimler oldu. Tanıyordum da ve tanıdığım için olumlu görüp kabul ettim görücü usulü ama önceden tanıdığım insanlar. Hem görücü hem mantık evliliği gibi oldu biraz. Doğru insanlar olduğunu düşündüm çevrelerini düşündüm çünkü 20 yaşındaydım ve doğruyu yanlış algılayabiliyordum. Beklentim de ben ondaki bazı şeyleri değiştirebileceğimi düşündüm tanıştığım zaman ama onların değişmediğini gördüm evlendiğim zaman. Bir insan yedisinde neyse yetmişinde de o. Bu söz çok güzel söylenmiş. Kimseyi değiştirmek için uğraşmayacaksın boşuna çaba oluyor. Onu o şekilde kabul ediyorsan edeceksin etmiyorsan o zaman oradan uzak duracaksın. Öyle “zengin olsun arabası olsun” öyle kriterlerim yoktu. “Evine baksın bizi korusun kollasın” bunlardı. Abimin baskıları yüzünden çok da sağlıklı düşünmüyordum zaten belki bir kurtuluş gibi de gelmiştir o an için evlilik. İlk evlendiğim zamanlarda ne bileyim ortamı bilmiyorsun. Eskiden öyle çok sık gelip gitme de yoktu. Bir şok geçirmiştin yani. Evlilik hayatı, hiç tanımiyorsun. Yalnız yatmaya alışkınsın yanında birisi var. Bunlarda baya bir zorlandım ama sonra artık alışıp gidiyorsun bunlara” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

Görücü usulü bir evlilik yaptığını belirten K7, eşini tanıdığı için de aynı zamanda bir mantık evliliği denilebileceğini biraz da abilerinin baskısıyla evliliğin bir kurtuluş gibi görüldüğünü, evleneceği kişi ile ilgili çok fazla kriterinin, beklentisinin olmadığını söylemiş fakat tanıştığı zamanlarda eşinin bazı yönlerini değiştirebileceğini düşündüğünü fakat böyle bir şeyin mümkün olmadığını zamanla öğrendiğini anlatmıştır. Kişilerin olduğu gibi kabul edilmesi gerektiğini anladığını ifade etmiştir. Aynı zamanda ilk evlilik günlerinde farklı bir ortamda farklı biriyle yatağı paylaşmanın zor olduğunu belirtmiştir.

“Tabii ki hiç biri de gerçekleşmedi. Ben evliliği hep gençlikteki gibi olacak sanıyordum. Hep seveceğiz, hep gezeceğiz ama hiç öyle olmuyormuş. Anne olmak istiyordum bir o gerçekleşti zaten bizim engelli çocuğumuz olunca iş değişti yani. Onun bu durumunu kabullenmeyi biz atamadık, kabullenene kadar beş yıl geçti” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, ilk flört zamanları gibi evliliğin de aynı heyecanla geçeceğini düşünerek hayal kırıklığına uğradığını bir de engelli oğlu dünyaya geldiği için onun durumunu kabullenmek için uğraşırken bir beş yılın geçtiğini evlilik hayatının bu şekilde şekillendiğini ifade etmiştir.

“İlk zamanlar gerçekleştiğini düşünmüyordum çünkü afalladım bocaladım. Eşim ilk başlarda daha ılımlı daha farklıydı. Tabii evlenince daha farklı oldu olaylar ama şimdi atlattık her şeyi iyiyiz. Evlilikten zaten hep sevgi bekledim sevgi görmediğim için. Sevgi, saygı, hoşgörü ve şu an bunların gerçekleştiğini düşünüyorum ama tabii birden olmadı zamanla oldu bunlar hep. Özellikle konuşmanın evlilik konusunda çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Ben eşimle her şeyi açık açık konuştum ama o benden korktuğu için çok konuşmamış olabilir çünkü ben biraz eskiden farklıydım. Hep babam gibi baskıyla, kıskançlıkla sevginin gerçekleşeceğini düşündüm. Sevmenin, sevdiğini mutlu görmek olduğunu anladım eşim sayesinde. O hiç kıskançlık konusunda falan bana baskı yapmadı ve ben de hep dedim ki “bu beni hiç sevmiyor.” O beni istemediği hatta bazen kıskandığı halde bazı şeylere izin vermiş mutlu etmek için. Sadece dediğim gibi işte ilk başlarda kıskançlık yüzünden eşime çok baskı yaptım. O da söylediklerimi hem kendine yakıştıramadığından hem de benden böyle şeyler duyduğu için üzülürdü ve bazen beni de hırpalardı, sarsardı. Etrafı vurur kırardı o benim en büyük hayal kırıklığım olmuştu çünkü ondan hiç öyle bir şey beklemiyordum” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, çocukluğunda yaşadığı problemleri aile hayatından dolayı sevginin kıskanarak, baskıyla elde edileceğini düşündüğünü bu yüzden eşini çok kıskandığını ve eşine baskı uyguladığını eşinin ise tam tersi kıskançlığa dair bir ifadede bulunmadığını bu yüzden de zaman zaman sevilmediğini hissedip tartıştıklarını ve eşinin kendisini sarsarak hırpaladığını, etrafı kırıp döktüğünü söylemiştir. Eşinin agresif tavırları karşısında beklemediği bir davranış olduğu için ilk kez hayal kırıklığı yaşadığını fakat şu an her şeyin yolunda olduğunu belirtmiştir.

4.5.2. Erkek Katılımcıların Evlilikle İlgili Görüşleri

Erkek katılımcıların da kadın katılımcılara benzer ifadelerde buldukları görülmüştür.

“Bir beklenti içinde olarak aslında evlenmedim. Sadece bir macera gibiydi benim için. Başladık ve giderek daha iyi bir yere doğru evriliyor, ben memnunum, mutluyum yani hayatımdan” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, bir beklenti içerisinde birlikteliğe başlamadığını olayların o şekilde geliştiğini ve evliliğe doğru geliştiğini ve sonuçtan çok memnun olduğunu belirtmiştir.

“İlk nişanlılık dönemi gibi değil mesela. O zamanlar yasak olduğu için sürekli birbirini göremediğin için hep görmek istiyorsun ama şimdi her gün görünce alışkanlık oluyor artık. Evlilik, çocuk hayal ediyordum onlar oldu çok şükür sadece kavga ettiğimiz zaman keşke olmamış olsaydı dediğim durumlar oluyor hayal kırıklığı olarak” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, evliliğin ilk nişanlılık yılları gibi olmadığını evlenince devamlı birbirini görmekten dolayı o eski heyecanın kaybolduğunu fakat çocuk hayalinin gerçekleştiğini, sadece kavga ettikleri zamanlarda hayal kırıklığı yaşadığını belirtmiştir.

“En büyük beklentim çocuk sayısı çok fazla olsun istiyordum Allah’a şükür oldu üç çocuğum var şu an. Eşimin bana bağlı olması benim ona bağlı olmam. Evlendikten sonra çok şey değişti benim hayatımda, arkadaş ortamım değişti, arkadaşlarım alkol alırlardı falan. Bir şekilde bir yerlerde durmak zorundaydım, kahve alışkanlığım vardı bıraktım. Düzenli bir hayatım var şimdi” (E14, Lise Mezunu, 39).

Özetle katılımcıların evlilikle ilgili beklentilerinde mutlu olmak, çocuk sahibi olmak gibi hayallerinin olduğu kadın katılımcıların daha çok sevgi göreceği, kendisini koruyup kollayan bir eş istedikleri erkek katılımcıların da daha çok evlilikle birlikte elde edecekleri düzenli yaşantı ve çocuk sahibi olma gibi beklentilerin ön plana çıktığı görülmektedir. Ev içerisinde kadının varlığının daha düzenli ve istikrarlı bir hayat sağlayacağı görüşü ağırlıklı olarak ifade edilmektedir.

4.5.3.Katılımcıların Evlilikte Eş Tercihini Belirleyen Kriterlere Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların evlenecekleri kişide hangi özellikleri dikkate alarak evlilik kararı aldıkları öğrenilmeye çalışılmıştır.

4.5.3.1.Kadın Katılımcıların Evlilikte Eş Tercihini Belirleyen Kriterlere Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların eş tercihlerinde soyut değerler üzerinden yaklaşım sergiledikleri, evlilik kararını duygusal yoğunlaşmalar sonucu aldıkları görülmektedir.

“Konuşması. Bizimkisi cinsel bir flörtle ya da ilk görüşte aşk gibi bir şey olmadı. Biz konuşa konuşa hani koklaşa koklaşa değil konuşa konuşa birbirimizi sevmeye başladık. Bende zaten şey olmuyor yani, gördüm

aşık oldum. İlk evlilik öncesi ilişkimde de böyle bir şey olmamıştı. Tanıyınca sevme oluyor bende” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

“Önceden Allah’ım ne olursun benim evleneceğim insanın sakalı olmasın, köse olsun derdim kocam köse çıktı. Dualarım kabul oldu. Ben eşimde her şeyi buldum yani bir sorun yok. Yok yakışıklı olsun, yok parası olsun hiç öyle de düşünmedim. Çocukluk arkadaşım da olduğu için tanıdığım bir insandı” (K2, Lise Mezunu, 39).

Üstteki ifadelerde K1, eşinin konuşmasının kendisini etkilediğini, cinsel bir çekimden ziyade iletişim kurarak, tanımaya yönelik bir süreç olduğunu, K2 ise herhangi bir kriteri olmadığını sadece köse bir erkek istediğini ve dualarının kabul olduğunu, mutlu olduğunu belirtmiştir.

“Evet, vardı. İşi olmalı diyordum. Evi yoktu zaten kayınvalidenin yanına girdik. O zamanlar o kadar açık olmadığımız için çok fazla kriter falan da bilmiyorduk. Yani yetiştiğimiz ortamda öyle bir şey görmediğimiz için zamanı geldiğinde evleneceğiz diye düşünüyorduk. Sen yirmi yaşına girdin yirmi yaşını geçtin tamam evleneceksin işte bu. Ben çok bocaladım yani evlendikten sonra. Evlilikten, hiçbir şeyden haberimiz yoktu. Anneden babadan kardeşlerimizden ne gördüysek o kadar işte. Hani tanımadan sen illa şununla evleneceksin demediler. Sen bilirsin dediler o an için. Sadece biz ailesini biliyoruz ama oğlanı bilmiyoruz. Onun için sen karar vereceksin dediler ama hiç de görüştürmediler, konuşurmazdılar. Sadece karşıdan görmeyle evlendik” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4 ise kriter olarak işi olmasını istediğini fakat evlendiklerinde evleri olmadığı için kayınvalideyle yaşadıklarını evlilik kararını da eşini karşıdan göreyerek verdiğini eşiyile konuşma, tanıma anlamında vakit geçiremediklerini dile getirmiştir.

“Bunu son altı yedi senedir daha iyi anladım aslında. Espri yapan erkek olsun isterdim, beni güldüren, mutlu eden, illa her şey para değil yani. Görücü usulü oldu sonra üç senelik nişanlılık döneminde zamanla severek birbirimizi evlendik işte. O zamanlar ne aradığımı ben de bilmiyordum koca olsun da o da bu gece olsun olayı işte. Şimdi fark ediyorum esprili bir insan istediğimi” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, eşi olacak kişinin kendisini güldüren, esprili bir erkek olması istediğini daha yeni yeni fark ettiğini önceden öyle bir isteğinin olduğunu fark etmediğini, bilinçsiz bir şekilde evlilik yaptığını ifade etmiştir.

“Benim eşim 14 yaşından beri mahallemizde bakışmalar falan bir nevi flört yaşadığımız bir insandı, küçüktüm onun tatlı sözleri, konuşkandır, çok iyi laf yapar ağzı onlar falan etkileniyorsunuz. Sonra ben ailenin en küçük çocuğuydum babam özellikle işte “ben ölürsen sen abi-abla eline kalacaksın, gözüm görürken seni evlendirmek istiyorum” gibi sürekli

beynime işlenen şeyler oldu. Ben beş buçuk yaşında ilkokula başladım, kayıtsız olarak sonra 16.5 yaşında üniversiteydim babam hep evlendirme taraftarıydı hasta olduğu için. Üçüncü sınıfa kadar geldim sonra ihtilal oldu, bizim okul eğitimi durdurunca, beraber kaldığım ev arkadaşım da evlenecek olunca, ben ortada kalmış hissettim kendimi. Eşim sürekli “evlenelim” diyordu sevmiyor muydum tabii ki seviyordum eşimi aile de sürekli evlendirelim derken 12 Eylül dönüm noktası oldu. Ben kaydımı sildirip evlendim yani. O şekilde bir karardı benim evliliğim” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, babasının hastalığı nedeniyle kendisini evlendirmek istemesi, bu yönde telkinlerde bulunulması, okuduğu dönemde darbeyle birlikte eğitimin durması ve eşinin de evlenelim ısrarıyla bir nevi evliliğe doğru sürüklendiğini eşini sevdiğini fakat yaşadıklarının kendisini bu yönde yönlendirdiğini ifade etmiştir.

“Aslında hiçbir kritere bakmadan evlendim ama şu an ki mantığım olsaydı evliliğimde bana yardımcı olur mu, evine güzel bakabilir mi, sorumluluk sahibi mi, düzenli bir işte çalışıyor mu bunlara bakardım ama o zamanlar bu tarz şeyler hiç düşünmedim direk evlendim severek, arkasına hiç bakmadan” (K13, Lise Mezunu, 29).

“En başta vicdanlı olmasına baktım, iyi olmasına baktım, beni alttan alması en büyük şeydi çünkü biz babamla devamlı bu yüzden şiddet gördüğümüz için o özelliği benim için yeterli oldu zaten” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

“Hayır, yoktu anneler falan bir evi falan olsun gibi bir şey söylediklerinde ben şey yapmıyordum. Dediğim gibi ben sadece evine sadık olan birini istedim. Eşimin konuşma tarzından aile olabileceğinden emin oldum çünkü eşim yalnızmış annesi ve babası küçükken vefat etmiş. O yüzden ondan iyi bir aile olabileceğine inandım” (K15, Lise Mezunu, 30).

Evliliğe giden yolda çok fazla değişkenin etkili olduğu görülmekte bazı katılımcılar hiç kriter gözetmeksizin severek evlenirken, bazıları tanıyarak, çıkararak evlendiğini ya da eşini bir kez görme sonucu kabul ettiğini belirtmektedir. K13, “şimdi düşündüğüm zaman düzenli bir işi, eşine yardımcı olacak mı gibi kriterler belirlerdim” demekte, K14 ise babasıyla tartışıklarında babasının hiç alttan almadığını evleneceği eşte de alttan alma özelliğinin olmasına dikkat ederek tercih yaptığını belirtmiş, K15 ise eşinin annesi ve babasının küçükken vefat etmiş olduğunu o yüzden de ailenin değerini bileceğini düşünerek karar verdiğini belirtmiştir.

4.5.3.2. Erkek Katılımcıların Evlilikte Eş Tercihini Belirleyen Kriterlere Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların öncelikle somut kriterlere göre örneğin “evlenilecek kız” ya da “becerikli, hamarat” gibi özelliklere göre eş tercihi yaptıkları, duygusallığın sonraki planda devreye girdiği görülmektedir.

“İnsan önce ilk bir fiziksel uyumluluğa bakar ama sonra konuştuğça daha farklı. Bizde de öyle oldu. İlk başta konuşarak anlaştık, zaten bizim ilişkimizin temelini iletişim oluşturduğu için bence bütün ilişkilerde de olması gereken bir şey. O anlamda iyi bir şey yakaladık o da devam etti” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, eşiyle aynı görüş birliği içerisinde bulunmuş, birbirlerini konuşarak, tanıyarak sevdiklerini ve evlendiklerini belirtmiştir.

“Sözünde duran, etrafına güven veren ve çocuklarına, ailesine iyi bakacak, anne baba ayrımı yapmayacak bir insan arıyordum ve buldum da yani bir sıkıntı yok. Çocukluğumdan beri tanıdığım için de kendime uygun buldum” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, eşini çocukluğundan beri tanıdığı için kendisine uygun bulduğunu ailesine ve kendi ailesine saygılı biri olarak gördüğü için de evlendiğini belirtmiştir.

“Bunlar insanın yaşamında beklemediği hesap etmediği şeyler vardır, tesadüfen gelişen bir hadisedir. Aynı iş yerinde çalışmanın getirdiği bir iletişim, etkileşim yani, üstelik flörtlerim varken. Bunu farklı bir şeye de koyabiliriz flört de diyebiliriz, kader ya da kısmet de diyebiliriz gerçi biz kaderci bir toplumuz” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, eşiyle aynı iş yerinde çalıştıklarını fakat o zamanlarda birkaç kişiyle de flörtü olduğunu buna rağmen adına kader, kısmet ne denirse şimdiki eşiyle evlenmenin gerçekleştiğini, insan yaşamında tesadüfen gelişen şeyler olabileceğini ifade etmiştir.

“Çok iyi yürekli bir insandı. Aslında eşimle çok zıt karakterlere sahibiz ben deli dolu bir insanım eşim daha sakindir, olaylara soğukkanlı yaklaşır ben çok sinirli yaklaşırım. Yani bunla da evlenmezsen kimle evleneyim dedim yani. Düzgün, dürüst bir insan bulmuşum. İnsan evlenirken sadece o anı düşünüp de evlenmemeli ileriye de düşünmeli yani” (E10, Lise Mezunu, 30).

“Ya gençken biraz gariban yetiştiğimiz için ve esmer olduğum için çocuklar dalga geçerlerdi “Arap” derlerdi çok rahatsız olurdu rengimin öyle olmasından. Sonra esmerlerin çok beğenildiğini görünce rahatlamaya başladım ama ben biraz güzel birisi olsun istedim hani demiştim ya 90-60-90 diye, eşim de öyle denk geldi. Konuşmaları, tavır ve hareketleri, genç olması hani yaşlanınca bakar artı güzelliği devam

eder gibi ilk başlarda ama sonradan diyalog kurmak, konuşmak ama görücü usulü olduğu için de çok da içini tanımadan zamanla görüyorsun. Duygusal, insancıl ve yemek yapmasını bilmiyor ama çok gayretli, kalın kalın yemek kitapları getiriyor şimdi benim diyen aşçıyı bile cebinden çıkartır yani. O pozisyona geldi, demek ki doğru insanı seçmişim ve o doğru insanla bugüne kadar gelmişiz” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E10, farklı karakterlere sahip olmalarına rağmen eşini tercih ettiğini ileriye yönelik mantıklı bir karar da olduğunu, E11 ise eşinin hem beğenilen vücut ölçülerine sahip olduğunu hem de güzel olduğunu belirterek ilk başta fiziksel özelliklere ilgi gösterdiğini sonrasında da konuşarak tanıyarak doğru insan olduğunu anladığını ifade etmiştir.

Kısaca katılımcıların görüşlerine bakıldığında kadın katılımcıların söylenildiği gibi maddi beklentiler içerisinde olmadığı, eş seçimi yaparken çoğunlukla duygusallığa, aşka önem verdikleri, ailesine ve çocuklarına sahip çıkacak bir erkek tercih ettikleri görülmektedir. Erkek katılımcılarda ise öncelik kadının evlenilecek özelliklere sahip olup olmadığına karar vermekten geçmektedir. Evine, eşine ve çocuklarına iyi bakacak, güzel yemekler yapacak, çocuk doğuracak ve sınırları eşi tarafından çizilmiş bir yaşamı kabul edecek bir eş arayışı içerisinde oldukları söylenebilir.

4.5.4.Katılımcıların Evliliğin Hayatları Üzerindeki Etkisine Dair Görüşleri

Evlilik ile birlikte kadın ve erkek farklı sorumluluklar altına girmekte, ortak bir yaşam sürmeye çalışmaktadır. Katılımcılara bu başlık altında evlilik ile birlikte hayatlarında ne gibi değişiklikler olduğu sorulmuştur.

4.5.4.1.Kadın Katılımcıların Evliliğin Hayatları Üzerindeki Etkisine Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların evlilik ile birlikte sosyal ve kültürel hayatlarında değişimlerin yaşandığı ve sorumluluklarının arttığı görülmektedir.

“Evde bir kere her şeyi paylaşmaya başladık. Ben evlenmeden altı yıl boyunca yalnız yaşadım. Dört yıl üniversite iki sene de çalışma hayatı. Her şeyimi kendim karar verip kendim yapıyordum. Bana biriyle ortaklaşa karar almak neymiş, uzlaşmak neymiş onu gördüm. Bizim birlikte bir sosyal hayatımız vardır bir de birbirimizden hariç bir sosyal hayatımız vardır hani olsun da isteriz. Hatta arkadaşları ile buluştuğunda arkadaşları soruyormuş “ Abi niye telefonun hiç çalmıyor bizimkiler durmuyor” diye. Evlilik böyle çok rahat akışta gitti. Bir tek işte şey sorun

oldu. Çoraplarını neden oraya koyuyorsun? O her ailede oluyor galiba” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, evlenmeden önce üniversite yaşamı ve iş hayatıyla birlikte yalnız yaşadığını kendi kararlarını kendisinin aldığını evlendikten sonra da ortak karar alma, uzlaşmayı öğrendiğini ifade etmiştir. Eşiyle kendisinin birlikte bir sosyal yaşantıları olduğu gibi aynı zamanda ayrı ayrı da sosyal hayatları olduğunu belirtmiştir.

“Yani evlendiğin zaman ne bileyim sana artık kimse karışmıyor sadece eşin karışıyor, hesap vereceğin sadece eşin oluyor, o güzel çünkü evlenmeden önce karışanın daha çok oluyor. Daha özgürüm şükür ki eşim ne giydiğime, nereye gittiğime, ne yediğime içtiğime hiç karışmaz. “Sen gidemezsin, edemezsin, şu parayı nereye harcadın?” dediğini bilmem yani. O konuda hiç sorun yaşamadım” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, evlenmeden önce bu kadar özgür olamadığını çok kişinin hayatına müdahil olduğunu fakat evlenince sadece eşine karşı bir sorumluluk içerisinde olduğunu onun da kendisini bu anlamda sıkıntıya sokmadığını belirtmiştir.

“Çok şeyler değişti. Akşam yemekler hazır olacak şeyleri. Akşam oldu mu o yemek olacak, konacak, yenilecek. Vaktinde evde olunacak gibi şeyler” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, evlilikle birlikte kendisinden düzenli olarak yapılması beklenen işler olduğunu, dışarıya çıktığında vaktinde evinde olması gerektiği gibi beklentilerin olduğunu dile getirmiştir.

“Biz çok farklı kültürlerde yetiştik. Onun ailesi çar’lı televizyon yoktu evlerinde. Sosyal yaşantıları yoktu çok farklıydık yani, zıt. Bunu evlendikten sonra anladım. Beni kısıtlamaya çalıştılar, onlardan izin almam lazımmış, onlardan izinsiz bir yere gidemezmişim, onlardan izinsiz yemek falan yapılmayacak, birlikte yenilip içilecek. Ben de zaten deli biriyim dediklerine uymadım” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, eşinin ailesiyle kendi ailesi arasında kültür farklılığı olduğunu, eşinin ailesinin muhafazakar bir yaşantısı olduğunu hatta bu yüzden onlardan izinsiz bir yere gitmesinin, onlara danışılmadan herhangi bir şey yapılmaması yönünde kendisine kısıtlamalar getirilmeye çalışıldığını fakat onların isteklerini yapmadığını belirtmiştir.

“Çok şey değişti. Bir defa o şımarık çocuk, ailenin şımartılarak torun gibi büyütülen kızını 18 yaşında sorumluluk sahibi bir kişiye dönüştü. Tabii bunların içinde kayınvalide, görümce gibi şeyler de oldu, onlar da çok ihtiyaç sahibi insanlardı yani eşimin gelirini onlarla paylaşmak zorunda kaldım ki ben hiç böyle bir insan değildim. Annemin, babamın emekli maaşını alıp İzmir’de rahatı olan bir kızdım. Sonra evlendik Adıyaman’a

gittik, toprak evin içinde ben hiç soba yakmamışken soba yaktım, kaşımı gözümü yaktım. Tamamen hayatım değişti ama ben yapım gereği herhalde her ortama uyabilen, hiç acizlik getirmeyen, yakınmayan bir insan olduğum için her şeyi kabullendim ve her durumda da mutlu olmaya çalışan bir insan tipi oldum” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11 ise evlenmeden önceki yaşantısında şımartılarak büyütüldüğünü maddi olarak çoğu şeye sahip olduğunu fakat evlendikten sonra eşinin ailesiyle ilgili sorunlar yaşadığını, yaşamak istemeyeceği ortamlara girmesine rağmen yine de eşine ve ailesine ayak uydurabildiğini ve gençliğinden beri sorumluluk sahibi bir kişiye dönüştüğünü belirtmiştir.

4.5.4.2. Erkek Katılımcıların Evliliğin Hayatları Üzerindeki Etkisine Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların çoğu daha çok maddi anlamda sorumluluk sahibi oldukları yönünde görüş bildirmişler ve düzenli bir hayata kavuştuklarını belirtmişlerdir.

“Sorumluluğum arttı, iş yerinde çalışırken dahi bazen zorlansam evde çocukların var diyebiliyorum. Bekar olsaydım çok iş değiştirirdim bu kadar sabit bir yerde çalışmazdım, evlilik sorumluluk verdi yani” (E2, Lise Mezunu, 40).

“Biraz daha düzenli bir hayat oldu, tahammül seviyem arttı. Hele ki evlenmeden önceki hayatın evliliğe çok ters bir hayatsa nerde akşam orda sabah, istediğimi yer içerim, istediğimle gezerim tozarım. O yüzden ilk başlarda çok zorlandım. Ama insan belli bir zamandan sonra alışıyor yani. Bir şeylere sahip olabiliyorsun. Mesela ben evlenmesem ev sahibi olamazdım araba sahibi olabilirdim de ev olmazdı. En güzel yeri çocuk sahibi olabiliyorsun yani” (E10, Lise Mezunu, 30).

Erkek katılımcılar genel olarak maddi sorumluluklarının arttığını, düzenli bir hayata kavuştuklarını ve en güzelinin de çocuk sahibi olmak olduğunu aktarmışlardır. Çocukları olmasa herhangi bir işte sebat edemeyeceğini ifade eden E2, “bekar olsaydım bir işte durmaz istediğim zaman çıkabilirdim” demektedir, sorumluluklarının kendisini frenlediğini belirtmektedir. E10 ise, bekarlık döneminde sorumluluk sahibi olmadığını istediği yere gidip kalabildiğini o yüzden ilk başlarda biraz zorlandığını fakat şimdi alıştığını anlatmıştır. Evlilikle birlikte mal-mülk sahibi de olabildiğini aynı zamanda çocuğun işin en güzel tarafı olduğunu belirtmiştir.

Özetle kadın katılımcılar evlilikle birlikte farklı kültüre sahip bir aileye katılmanın getirdiği zorluklara, eşlerinin aileleriyle ilgili yaşanan sıkıntılara ve ev içi

sorumlulukların ağırlığını dile getirmişlerdir. Erkek katılımcılar ise evlilikle birlikte evde bakmak zorunda oldukları çocukları olduğu için maddi anlamda sorumluluk aldıklarını ve daha düzenli bir hayata kavuştuklarını belirtmişlerdir.

4.5.5.Katılımcıların İdeal Eş ve İdeal Evlilik Hakkındaki Görüşleri

Katılımcılara “ideal eş” ve “ideal evlilik”den ne anladıkları, ideal durumu karşılayacak bir eş ve evliliğe sahip olup olmadıkları sorulmuştur.

4.5.5.1.Kadın Katılımcıların İdeal Eş ve İdeal Evlilik Hakkındaki Görüşleri

Kadın katılımcıların “ideal” diye bir şey olmadığı yönünde cevaplar verdikleri ya da kendi “ideal” tanımlamalarını oluşturdukları görülmektedir.

“Bence ideal evlilik ve eş yoktur” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

“İdeal eş diye bir şey olduğunu düşünmüyorum. Bu biraz da karşılıklı bir şey sen ne kadar ideal eş isen karşındakinin de o kadar ideal eş olacağını düşünüyorum. İki taraf da birbirinin hayatında olumlu anlamda bir şeyleri değiştirebilirse ideal şey bu bence” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

“Kimse dört dörtlük değildir zannetmiyorum. Herkesin bir kusuru vardır illa ki. Ben dört dörtlük evlilik yaşıyorum diyen de yalan söylüyordur ben sana söyleyeyim. İlla içinde vardır bir şeyler” (K3, Lise Mezunu, 41).

“Bence ideal eş hiçbir zaman olmaz çünkü sürekli bir eksiğine takılırsın o hiçbir zaman tamamlanmaz çünkü zaten insan değişmez, değiştirilemez. İdeal bir evlilik olduğuna inanmıyorum yani ben” (K13, Lise Mezunu, 29).

“Hayır, yok onu kafanda tasarlıyorsun ama evlendiğinde öyle olmayabilir. Ben dört dörtlük değilim ki karşımdaki de öyle olsun” (K15, Lise Mezunu, 30).

Kadınların yarısı ideal eş ve evliliğin olamayacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. K9 da bu görüşe dahil olmakla birlikte eşlerin birbirinin hayatına dokunabildikleri, olumsuz durumları olumlu hale getirmeye çabaladıkları ölçüde ideal eş tanımlamasının geçerli olabileceğini kısaca değişime açık bireyler olunması gerektiğinin altını çizmektedir. K3, herkesin bir kusurunun olduğunu dört dörtlük bir evliliğin de bu yüzden olanaksız olduğunu, çok mutluymuş gibi davrananların aslında yalan söylediğini, kendi içlerinde olumsuzluklar yaşadıklarını ifade etmiştir. K13 de ideal eş ve evliliğin olamayacağı yönünde her insanın bir eksiği olduğunu ve kimsenin belli bir dönemden sonra değişmeyeceğini, eksiklikleriyle yaşamaya devam edeceğini

söylemiştir. K15 ise kafada ideal eş kurgusuyla düşünüldüğünü fakat gerçek hayatta çiftlerin birbirini tanınmasıyla farklı kimliklerle karşılaşılabilirdiğini belirtmiştir.

“İnsan birbirini sevdikten saygı duyduktan sonra yani okumuş, okumamış veya şu olmuş bu olmamış çok önemi değil yani. Sevgiyi yakalamışsan o idealdir” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2 ise sevginin olduğu yerde ideal olanın da elde edilebildiğini söyleyebiliriz demekte bundan başka hiçbir kıstasın önemli olmadığını belirtmektedir.

“İdeal eş bence eşine saygıda kusur etmeyen tabii iki taraflı, onun eksikliğini tamamlayan insandır. Yani onun noksanlığını göz önüne çıkarmayan, kendisi tamamlayan insan demek bence. Yanlışları görmezlikten gelen, tamamlayan insan ideal eştir. İdeal evlilik de akşam eve geldiğinde huzurlu bir sofraya oturmak, başını yastığa koyduğunda huzurlu uyuyabilmek bence” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

“İdeal eş dörtte dört olmaz da mesela dörtte üç olabilir. Kimse mükemmel değildir bence. Erkek olsun kadın olsun herkesin bir kusuru vardır önemli olan onları tolere etmektir. Böyle yapabilirsen evlilik yürüyor. Yoksa hep kadın naz yaparsa erkeği usandırır” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K5 de sevgi dolu ortamın bulunduğu bir yuvanın ideal olduğunu ideal eşin de birbirine sevgi-saygı duyan ve birbirlerinin eksikliklerini kapatan insanlar olduğunu düşünmektedir. K12 de benzer görüş içerisinde.

“Yani kadın kadınlığını bilmeli erkek erkekliğini. Bak aslında hayalim yok demiştim ya aslında eski zamanlarda var ya öyle birbirlerine mendil atarlarmış falan. Öyle bir hayat yaşamayı isterdim. Hani romantik, erkek kadın birbirine çok kibar anlatamıyorum yani onların çok güzel bir hayatı var ya böyle peçeli peçeli kadınlar süslü püslü giyimli. Onlar gibi birbirine karşı kibar, nazik, bey ve hanım diye hitap edilen bir ortam olsun isterdim. Eski İstanbul beyefendileri gibi olsun isterdim ama öyle dört dörtlük bir evlilik yok iddia edenler olsa da” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, kadının “kadın” gibi erkeğin de “erkek” gibi olması gerektiğini belirtmiş, tıpkı eski zamanlardaki İstanbul beyefendilerinin kadınlara karşı kibar, nazik olduğu, kadınların da süslü, peçeli oldukları dönemleri örnek vererek böyle bir evliliği hayal ettiğini fakat iddia edilenin aksine böyle dört dörtlük evliliğin olmadığını dile getirmiştir.

4.5.5.2. Erkek Katılımcıların İdeal Eş ve İdeal Evlilik Hakkındaki Görüşleri

Erkek katılımcıların “ideal eş” ve “ideal evlilik” hakkında çeşitli görüşlere sahip oldukları görülmektedir.

“Dünyada hiçbir şey dört dörtlük değildir. Bugün dünyanın en zengin insanının bile dört dörtlük bir yaşamı yoktur. Bugün en fakir bir insanın bile en ufak bir kıvılcımdan bile mutluluk duyduğunda dünyanın en zengin insanı mutluluk duymayabilir, o mutluluğu yaşamayabilir. Hani bugün kimin evinde ideal bir yaşam var ki? Örnek olarak söyleyeyim. Benim evliliğim ideal diyemem. İdeal bir evlilik yaptım desem her şeyin dört dörtlük olması lazım. Cebimde tomarla para olması lazım. Karımın çalışmaması lazım. Çocuklarımın özel okula gitmesi lazım. Bir tane evim var, yazlığımın da olması lazım. Eşimin ideal eş olduğuna eminim ben yani ya da bilmiyorum eşim nasıl cevap verir onu kendisi versin. Şimdi ideal eş nasıl olur veya ideal yaşam nasıl olur? Böyle bir yaşamın olduğunu sanmıyorum. İdeal evlilik diye bir kıstas olmamalı. En iyi ideal evlilik huzurun varsa evde, idealdir” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, ideal evlilik ve ideal eş denildiğinde çıtanın çok fazla yüksek tutulduğunu kendisi için eşinin ideal bir eş olduğunu fakat aynı şeyi evlilik açısından sorgulaması gerekirse yaygın kabule göre çok iyi bir gelire sahip olması, çocuklarının özel kolejlerde eğitim alabilmesi ve böyle bir durumda eşinin çalışmak zorunda kalmaması gerektiğini ve bu şekilde beklentilerin sıralanabileceğini ancak bunun da sonunun gelmeyeceğini ifade etmektedir. Önemli olanın evde yakalanan huzurun varlığı olacağını her şeye sahip olmakla mutlu olunamayacağını belirtmiştir.

“İdeal evlilik, eş tanımlamalarına katılmıyorum çünkü her insanın kafasında bir ideallik vardır demin söylediğim gibi evleneceğim kız başkaydı sekiz yıl beraber çıktık ama evlendiğim kız başka oldu yani idealimdeki şey olmuş mu olmamış ama ideal olanı yaşam biçimime çevirmeye çalışmış mıyım çalışmışım. İdeal eş dediğiniz zaman benim gözümde kim vardı sekiz yıl çıktığım kişi vardı. Sonuçta ne oldu olmadı, bir başkası oldu yani ideali sorgulamak, yanıt vermek bana göre yanlış olur” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5 de ideal olanın, yanında olan ve birlikte dönüşüm, değişim sağlayabildiğin kişi olacağını ifade edenlerden biri olarak eskiden kendisine eş olarak seçmeyi düşündüğü kişilerle evlenmediğini hiç aklında olmayan bir kişinin kendisine eş olabildiğini o yüzden ideal olanın bir şekilde değişim göstererek kişiyi olması gereken eşe doğru yönlendirdiğini ifade etmiştir.

“Öyle bir şey yok yani beklentiyi yüksek tutarsan hayal kırıklığına uğrarsın. Bu iki kişinin birbirini sevgisi ve saygısıyla yürütülecek bir şey. Bunlardan birisi olmadığı zaman iş bitiyor. Kimse ne bileyim bizim zamanımızdan örnek verirsem bir Ayhan Işık’la ya da bir Filiz Akın’la

evlenemez yani. O yüzden herkes elindeki kıymetini bilmeli” (E6, Yükseköğretim Mezunları, 47).

E6 da beklentiyi yüksek tutmamak gerektiğini ideal olarak görülen üst örneklere sahip olmanın herkes için mümkün olmayacağını, kişinin kendi dengine göre idealini yakalaması gerektiğini ileri sürmüştür.

“Bir evde her şey olur yemek gibi yani, tatlı, tuzlu, acı, ekşi hepsi var. Sürekli tatlı yiyemezsin, sürekli acı yiyemezsin hepsi var yani” (E8, Ortaokul Mezunları, 39).

E8 ise ideal bir durum olmayacağını hayatın acısıyla tatlıyla çeşitlilik gösteren yanları olduğunu hayatın bu dinamik öğelerle şekillendiğini belirtmiştir. Tek düze bir hayatın ideal olmayacağını vurgulamıştır.

“Tabii ki her şeyin bir ideali vardır, rastgele evlilik olmaz hani evlilik olsun evlenelim. Evlilik adettir evlenelim, dinimiz evlenin demiş evlenelim, yok öyle bir şey. Hakikaten aile kavramı oluşmayacaksa o evlilik bence doğru bir evlilik değil. Aile kurumu oluşturma noktasında temel atıyorsanız ve karşılıklı buna inanıyorsanız biz aile olacağız yani “biz bir elmanın yarısıyız”, bir arabanın ön tekeri benim arka tekeri sensin. Geri geri gittiğinizde arka teker de geri gider, öne giderseniz arka teker de öne gider, bu bütünlüğü sağlayabiliyorsanız o zaman aile kavramı oluşmuş demektir ve o aile başarılı bir aile olur. Eğer öyle olmasaydı ne ben ne de eşim bu noktaya gelebilirdim. Maddesel olarak bu evde de kerpiç evde de herkes mutluydu. Onu sağlaman çok önemli” (E11, Üniversite Mezunları, 65).

E11 ise her şeyin olabileceği gibi evliliğin de bir ideali olacağını ve olması gerektiğini vurgulamaktadır. Sadece “adettir evlenelim çocuk yapalım birlikte yaşayalım” diye bir amaç olmayacağını gerçek aile ortamının yaratılması isteniliyorsa bunun için her insanın ideal ölçüleri ne ise ona göre bir seçim içerisinde davranması gerektiğini ve karşılıklı olarak hayatı güzelleştirme, kalitesini yükseltme anlamında çabalamak gerektiğini belirtmektedir.

“Bana göre öyle bir şey yok. Bazı şeyler kaddedir” (E12, İlkokul Mezunları, 48).

E12 ise E11’in aksi bir görüşle her şeyi insanın belirleyemeyeceğini bazı şeylerin yaratılış gereği kader denilen bir döngü içerisinde gerçekleştiğini bir nevi insanın sınırlarının tıkanıp noktada kaderin devreye girdiğini belirtmiştir.

“Yani gözümle görüp tespit ettiğim yok açıkçası. Başkalarından pay biçiyorum söylüyorum. Benim için ideal eş benim eşim yani çünkü her konuda bir evli kadının yapması gereken her şeyi yapıyor. Oturmayı

kalkmayı biliyor, konuşmayı biliyor, annelik yapmayı biliyor, evinde hanımlık yapmayı biliyor insan daha başka ne isteyebilir ki?” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, ideal olan eşe sahip olduğunu çünkü kafasındaki tasarladığı eşle uyumlu olduğunu yani evine, eşine ilgili, sahip olmayı düşündüğü prototipte bir eşe sahip olduğunu belirtmektedir. İnsanın bu kıstaslardan başka bir şeye istek duymasının mümkün olmadığını dile getirmektedir.

Erkek katılımcıların çoğu ideal bir evliliğin, eşin dört dörtlük anlamda olamayacağını fakat eldeki var olanlara sahip çıkarak bir nebze de olsa o idealin yakalanabileceğine değinmiştir.

Özetle kadın ve erkek katılımcıların geneli “ideal” eş ve evliliğe katılmasalar da birlikte olduğun kişiyle paylaşılacak huzurun, mutluluğun “ideal” sayılabileceğini dile getirmişlerdir.

4.5.6.Katılımcıların Eşlerinde Beğendikleri ve Beğenmedikleri Özelliklere Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların birbirlerinde beğendikleri ve beğenmedikleri özellikler sorulmuş çeşitli cevaplar alınmıştır.

4.5.6.1.Kadın Katılımcıların Eşlerinde Beğendikleri ve Beğenmedikleri Özelliklere Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların eşlerinde beğendikleri ve beğenmedikleri özelliklerin çeşitlilik gösterdiği her katılımcının farklı özelliklere değindiği görülmektedir.

“Pek çok kategoride var. Entelektüel olarak onda çok beğendiğim özellikleri var. Erkek olarak onda çok beğendiğim özellikler var. Baba olarak, bir evlat olarak kendi ailesi şeyinde, eşim olarak, bir arkadaş olarak mesela. Ben genellikle fazla örnek almak istemişimdir eşimi. Bir tip yapı olarak çoğu özelliğini beğenirim hani ama bunlar yaşadıkça gördüğüm özellikler bir de sonradan değişip ona eklenen özellikler de oldu. Hani diyorum ya evlendikten sonra değişim dönüşüm geçiriyorsun. O kendine kattığı şeyler biz birbirimizi geliştiren bir çiftiz o çok hoşuma gidiyor yeni pencereler açma konusunda. Hoşuma gitmeyen özelliği acele etmesi gereken yerlerde yavaş davranması” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, eşinin sadece bir tek olumsuz özelliği olduğunu acele etmesi gereken yerlerde yavaş davrandığını fakat onun haricinde entelektüel anlamda kafa yapısını,

fikirlerini, değişim göstermesini, dönüşmesini ve bu yönlerini eş olarak çocuğunun babası olarak ya da bir arkadaş olarak da koruyabilmesini eşinin her kimliğinde ayrı ayrı şeyleri keşfetmeyi beğendiğini belirtmiştir.

“Beğendiğim tarafları çok sözüne sadık ve çalışkan olması, beğenmediğim özelliği bir şeyi kafasına çok takıyor, kafasına taktıysa bir şey illa o an olmalı yani ya da bazı şeyleri kafasına çok büyütüyor maddi konuları, onun dışında başka bir şey yok” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, eşinde genellikle erkeklerde beğenilen bir özellik olarak belirtilen sözüne sadık, çalışkan olması gibi yönlerini beğendiğini fakat kafasına taktığı bir şeyi hemen gerçekleştirmeye çalışması ve maddi konularda sorunları çok fazla büyütmesini beğenmediğini ifade etmiştir. Eşinin bu anlamda kendini yıprattığını düşünmekte o yüzden eleştirdiği görülmektedir.

“En beğendiğim yönü temizliği pisliğe tahammülüm yok çünkü. Beğenmediğim çocuklarına karşı çok höt höt. Ben onu baskılıyorum diye bana da kızıyor ama çok sinirli mi evet sinirli, agresif bir insan ama ona göre o çok sakın bir insan. Kendini öyle tanıtıyor. Bana karşı falan böyle sesini yükselttiği zaman ben artık hemen ona cevabını veriyorum. Önceden vermiyordum şimdi veriyorum. Sonra “ne olursa olsun” diyorum, “kırılırsa kırılınsın o da beni kırıyor” diyorum. Ama çocuklara karşı böyle bağıarak konuştuğunda “insanların yanında çocukları eleştirme” diyorum. O da bana diyor ki: “benim nasıl davranacağımı bana söyleyip durma. Ben nerde neyi ne zaman konuşacağımı bilmiyor muyum?”. Bilmiyor değilsin biliyorsun ama dikkat etmiyorsun sadece. Çocukları başkalarının yanında eleştirme. Çünkü sen eleştiriyorsun sonra gelip o insanlar da çocuklarımızı eleştirebileceğini zannediyor. Çocuklarımızı böyle şeyden uzak tut ama yok. Biz hala o konuda çok cebelleşiyoruz yani” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, sadece eşinin temizliğe önem veren bir kişi olmasını çok beğendiğini onun haricinde gerek kendisine gerekse çocuklarına karşı çok kaba davrandığını hatta bu davranışını toplum içinde de yapabildiğini ifade etmiştir. Kendisi açısından eşine gerekli cevabı verdiğini bir sorun olmadığını fakat çocuklarına bu tür davranışlarda bulunduğunda özellikle toplum içinde bunun çocuklarına zarar vereceğini, diğer insanların ailelerden cesaret alarak çocuklarını eleştirebilme hakkını kendinde görebileceğinden endişe duyduğunu dile getirmektedir. Eşini bu konuda uyardığını fakat eşinin yaptığı şeyi kabul etmediğini belirtmiştir.

“Eşimin en iyi özelliği bizi hiç rezil etmez başkasına karşı savunur o huyu çok güzeldir. Evlatlarına olsun bize olsun. Kötü huyu da çok canı gıcık ne söyleyecekse anında söyler hiç arkaya bırakmaz. Hani ben de azıcık sesimi çıkarmayıvereyim demez. Ben o huyunu hiç sevmiyorum.

Azıcık sabredersin, beklersin bir diyorum. Ne olacak sonu bir bakalım diyorum” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4 de eşinin düşünmeden konuştuğunu bu yüzden kırıcı olabildiğini bu anlamda kendisini uyardığını fakat onun haricinde çocukları ve kendisini toplum içinde savunan bir eş olduğu için o yönünü beğendiğini belirtmiştir.

“Beğendiğim özelliği daha fazla. Dedğim gibi benim olamadığım taraflarım eşimde çok fazla var. Güler geçer o her şeye mesela, benim çok hoşuma gider onun öyle olması. Aslında her şeyi kafaya çok takar üzülür onu çok belli etmez kendi içinde yaşar, duygusaldır bu huylarını çok severim. Beğenmediğim huyları çok böyle aldırılmaz olduğu huyları vardır. Bazen hani benim çok duygusal olup da beklenti içine girdiğim anlarım vardır onları anlamazlıktan gelebilir. Ondan sonra beni sürekli ayakta uyuttuğunu zanneder o huyuna çok sinir olurum” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, eşinin beğendiği özelliklerinin çok fazla olduğunu kendisinin olmayı başaramadığı bazı şeylere eşinin sahip olduğunu, çoğu şeye gülüp geçmesi, olayları büyütmemesi, bir sıkıntısı olsa da bunu belli etmemesi, içinde yaşaması gibi özellikleri olduğunu fakat zaman zaman eşinden duygusal anlamda bir beklenti içine girdiğinde eşinin anlamazlıktan geldiğini ileri sürmektedir.

“En beğendiğim özelliği bana sadık olması. Beğenmediğim de beni sırtımdan vurması. Mesela münakaşa ettiğimizde gidip kayınvalideme anlatıyor o da benim çok zoruma gidiyor” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, eşinin sadık olmasını beğendiğini fakat yaşadıkları kavgaları, tartışmaları kayınvalidesine anlatmasını eleştirmekte bu durumu sırtından bıçaklanma olarak ifade etmektedir.

“Bir şeyleri biriktirip biriktirip duygusal anlamda bir anda patlaması, agresif olması beğenmediğim özelliği. En çok duygusallığını seviyorum” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

Duygusallık ve agresifliğin bir arada olmasının yarattığı ikilemden kaynaklı K9, eşinin çok duygusal olduğunu bu yönünü sevdiğini fakat içinde biriktirdiği birçok şeyi ansızın öfke patlamasıyla dışarı çıkardığını dile getirmektedir.

“Beğendiğim merhameti, vicdanı, komik olması, beğenmediğim ise sesinin yüksek olması, öfkesi ve bir şeyi çok uzatması, sürdürmesi” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

K10 da benzer şekilde eşinin çok merhametli, vicdanlı aynı zamanda komik olduğunu fakat bir tartışma esnasında ses tonunu yükseltmesini, öfkelerini ve ısrarla olayı sürdürmesini beğenmediğini anlatmıştır.

“Güzel bir kalbi var, merhametli, sevgi dolu. Aynı zamanda çalışkan olmasını, hırslı olmasını beğeniyorum. Bana karşı sürekli bir tatlı dillidir, sevdiğini belli eden bir insandır, bunu sabah kalktığından akşam yatana kadar dillendirebilen bir insandır. Beğenmediğim tarafı da hemen çabuk gerginleşir, biraz sonra hemen geçer ama işte orada biraz daha frene basmasını isterdim” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, diğer kadınların da ifade ettiği gibi eşinin çok merhametli, sevgi dolu olduğunu, sevgisini belli edebilen bir erkek olduğunu ama birden gerginleşip tam tersi bir hale gelebildiğini sadece o yönü hususunda eşinin kendisini frenlemesini istediğini belirtmiştir.

“Beğenmediğim özelliği sadece ses tonunu ayarlayamaması bazen yüksek sesle konuşuyor fark etmiyor. Diğer türlü de hiçbir şeye hayır diyememesi beni çok rahatsız ediyor başka yok yani” (K14, Yükseköğretim Mezunu, 32).

K14, hiçbir şeye karşı hayır diyemeyen bir eşi olduğunu, eşinin bu huyundan çok rahatsız olduğunu bir de eşinin konuşurken ses tonunu ayarlayamadığını belirtmiştir.

Görüldüğü üzere kadın katılımcılar, eşlerinin beğendikleri özelliklerini ifade ederken merhametli, vicdanlı, sorumluluk sahibi, çalışkan olma gibi yönlerini beğendiklerini vurgulamışlardır. Eşlerinin beğenmedikleri yönleri ise genelde merhametle, iyi bir insan olma ile ters düşüyor gibi görünen kırıncı olmaları, öfkeli olmaları, ses tonlarını ayarlamamalarıdır.

4.5.6.2. Erkek Katılımcıların Eşlerinde Beğendikleri ve Beğenmedikleri Özelliklere Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar da benzer ifadelerde bulunmuşlar fakat eşlerinin daha çok “geveze oluşlarına” dikkat çekerek bu yönde eleştirilerde bulunmuşlardır.

“İyi iletişim kurabiliyoruz, etrafındakileri etkileyebiliyor özellikle konuşurken bir uyum içerisinde olabiliyoruz. Duyarlı, karşısındakine önem veren, önemseyen tarafları var. Kötü tarafı olarak bazen belki onun kadın olmasının da verdiği bir etki bu, biraz ani tepkiler verebiliyor o da bana biraz farklı geliyor. Bana farklı gelmesi de normal zaten çünkü ben sakin ve soğukkanlı bir insanım” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, eşiyle kaliteli bir iletişimleri olduğunu, uyumlu bir çift olduklarını fakat kadın olmaktan kaynaklı bir özellik olarak gördüğü ani tepkiler vermesini beğenmediğini çünkü kendisinin sakin ve soğukkanlı yapıda bir insan olarak bu durumun farklı geldiğini ifade etmektedir.

“Beğenmediğimden başlayayım bazen ani reaksiyonları, refleksleri olur. Bilirim anlaktır bunu değiştiremeyiz yani ama en çok sevdiğim taraflarından birisi nedir? Her yere, herkese yetişmeye çalışır. Yani insan olmanın vasıfları neyse maksimum onu yapmaya çalışır” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5 de eşinin ani reflekslerle reaksiyon gösterebildiğini bu özelliğinin ona has bir şey olarak değişmeyeceğini bildiğini en çok beğendiği özelliğinin herkese yardım etmeye, yetişmeye çabalayan, insan olmanın gerektirdiği çoğu şey için çabalayan bir kişi olduğunu dile getirmiştir.

“Eşimin beğendiğim tarafları kaliteli kadın olması, çok güzel yemekler yapmış olması, benim başıma herhangi bir şey geldiğinde çırpınması, sevgisini göstermesi, onun dışında çok şey yapamaz sevgisini ama ufaklık bir zarar gelse deli olur, çıldırır, ağlar, merhameti ortaya çıkar. Dıştan bakıldığında biraz hani soğuk, mesafeli gibi gözükür ama içeride öyle duyguları vardır. Beğenmediğim tarafı zaman zaman kendisi de belli bir kaliteye ulaştığından dolayı eleştiriler yapar hani eleştirilerin dozu bazen fazla gider, ben de ondan yaşça büyüğüm hem de şartlar itibariyle, hayat tecrübesi itibariyle görmüş geçirmiş bir insanım. Benim yaşadığım tarzla onun yaşadığı tarz her zaman farklı olmuştur. Onun yaşadığı ortam şartlar konusunda daha müsait yetişmiş, o yüzden beni anlama noktasında biraz eksiklikleri var. Aslında zorluyor kendisini ama bazı noktalarda kestirip atıyor falan. Benim merhametimi zaman zaman sorguluyor, benim dışarıda sahip çıktığım garibanlar vardır bana bazen aşırı sahip çıkıyorsun gibi müdahaleleri oluyor veya şöyle değil de böyle yapsaydın gibi şeyler. Ben zaten nasıl yapacağımı biliyorum, belli bir yaşa gelmişim zaten, senin desteğinle ya da senin öğretilerinle değil. Müdahale ettiğin zaman ben hedeflerimden sapıyorum, dengemi kaybediyorum, güdülen bir insan oluyorum ama ben güdülen bir insan olmak istemiyorum, güden insan olmak istiyorum. Çocukken çok sürü olduk ama şimdi çoban olduk bırak da sürümü istediğim gibi güdeyim. O da işte çok bilgiçliğinden değil de endişe duyduğundan kaynaklanıyor, kendine zarar verir, çok yoruluyorsun anlamında söylediğinden eminim ama bu durum zaman zaman beni rahatsız ediyor” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11, eşiyle farklı yaşam tarzı ve kültüre sahip olduklarını bazen bu durumun kendi bireysel özgür iradesine zarar verdiğini çünkü eşinin kendi yaşam tarzı kültürüne göre kendisine müdahale ettiğini, yaptığı yardımları sorguladığını, bu konuda kendi düşüncelerine uygun görüşler sunarak kendisinin fikirlerini değiştirmeye çalıştığını ve

bu durumun da kendisini zaman zaman rahatsız ettiğini anlatmıştır. Eşinin kendisini anlamasının zor olduğunu çünkü onun hayat şartlarının baştan itibaren iyi olduğunu kendisinin fakirlik ve yoklukla mücadele ederek şu an ki geldiği noktaya ulaşmasıyla birlikte kendisi gibi yardıma muhtaç kişilere el uzatmasının engellenmesini eleştirmektedir. Fakat bunu eşinin kendisine zarar gelmemesi, çok fazla kendisini hırpalamaması için yaptığını anladığını fakat yine de hoşuna gitmediğini ifade etmektedir. En beğendiği özelliklerinin ise kaliteli kadın olması, yemek becerisi ve eşinin kendisi için başına bir şey gelse deli olması, çırpınması gibi özelliklerini saymıştır.

“Beğendiğim temizliği, iyi bir anne olması, iyi bir eş olması. Nefret ettiğim diyeyim sadece çenesi. Çok konuşuyor ben de aksine çok konuşan bir insan değilim. “Bugün işyerinde ne yaptın? “İyiydi işte normal rutin bir gün. Sen ne yaptın: İşte Ahmet’le şunu yaptık, Ayşe’yle şunu yaptık.” Bunlar bana saçma mevzular geliyor, konuşulacak mevzular gelmiyor. Ondandır dolayı yoksa başka bir sebebi de yok yani” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, eşinin çok fazla konuştuğunu ve konuşma konularının da çok anlamsız, gereksiz olduğunu düşünmekte öte yandan eşinin temiz olması, iyi bir anne ve eş olmasını çok beğendiğini ifade etmektedir.

Erkeklerin genelde eşlerinin çok konuşması, işlerine çok karışmaları, ani reaksiyonlar gösterdikleri yönünde eleştirdikleri görülmekte, beğendikleri özellik olarak da kadınların anne, eş ve ev işleriyle ilgili becerileri öncelikli olmak kaydıyla devamında iyi, merhametli olma gibi yönleri vurgulanmaktadır. Kadın katılımcılar da eşlerinin merhametli, çalışkan olma, kendilerine sahip çıkma gibi yönlerini beğendiklerini, beğenmedikleri özellikler olarak da öfkeli, agresif olmaları ve ses tonlarını çok fazla yükseltmeleri olduğunu dile getirmişlerdir. Bu durumda kadın katılımcıların çoğunun eşleriyle günlük hayatlarında çok fazla iletişim kuramadıkları, bir araya gelip sohbet edemedikleri anlaşılmaktadır.

4.5.7. Katılımcıların Aile İçi Kararlara Katılım Konusundaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların aile içi önemli konularda bir araya gelip istişare ederek ortak karar alıp almadıkları ya da daha çok kimin kararlarının uygulandığı noktasında sorular sorulmuştur.

4.5.7.1.Kadın Katılımcıların Aile İçi Kararlara Katılım Konusundaki Görüşleri

Kadın katılımcıların aile içi kararlar noktasında hangi alanlarda söz sahibi olabildikleri ya da kararların alınmasıyla ilgili bir eylemde bulunup bulunmadıkları sorgulanmıştır.

“Evet ama bazen de inisiyatif alırız yani olur ki birbirimize ulaşamadık o benim yerime ya da ben onun yerine karar alabiliriz” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

“Hımm o önce kendi kafasına göre alıyordu bu kararları sonra ben ona bunun böyle olmayacağını, tabiri caizse didikleyle didikleyle şey yaptım. Şimdi konuşa konuşa buluyoruz. Bazen o gene dikleniyor ama ben artık şey yapıyorum tavrımı koyuyorum. Şeyi öğreniyorsun galiba kendinin düşüncelerinin onun tarafından da kabullenilmesini mi istiyorsun artık ya da “ben de buradayım” mı demek istiyorsun? Nasıl oluyorsun bilmiyorum ama bir şekilde konuşuyorsun yani. Eskisi kadar sus pus olmuyorsun belli bir yaştan sonra” (K3, Lise Mezunu, 41).

“Bazen kafasına göre takıldığı da oluyor. Hani aslında beraber almamız gerektiğini o da biliyor ama benim karşı çıkacağımı düşünüyorsa onu bana çaktırmamaya çalışıyor” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

“Genelde ben bildiğimi okurum, yaparım” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

Ailevi konularda önemli kararların birlikte alınması yönünde kadın katılımcıların bir çaba içerisinde oldukları görülmekte kimisi birlikte karar alırız derken kimisi de inisiyatif alarak birbirleri yerine kararlar alabildiklerini söylemişlerdir. K3 ise önceden kararları eşinin aldığı fakat sonradan belli bir yaştan sonra ben de varım diyerek kendi fikirlerinin de sorulması gerektiğini ifade etmiş, sonradan bu sürece dahil olduğunu anlatmıştır. K8 ise aileyle ilgili önemli kararlarda kendi bildiği doğrultuda hareket ettiğini belirtmiştir.

4.5.7.2.Erkek Katılımcıların Aile İçi Kararlara Katılım Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcıların aile içi önemli konuların karar alma aşamalarında eşlerini konuya dahil edip etmedikleri öğrenilmek istenmiştir.

“Aslında bizim evde erkeğin dediği olur ama eşime makul gelirse görüşlerim ikna olursa, benim ki kabul edilir” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, kararların alınması noktasında aslında kendi kararlarının geçerli olduğunu belirtmekle birlikte ortak bir konuşma yapılabildiğini, eşini görüşleri ile ikna edebilirse kendi kararlarının uygulandığını belirtmiştir.

“Evet, birlikte alırız her konuda eşimin fikirlerini alırım. Her konuda deyip o kadar da büyük konuşmayayım da yani büyük konularda diyeyim. Maddi açıdan eve bir şey alınacak olur birlikte konuşuruz ama dediğim gibi evde kadının yaptığı işler farklıdır erkeğin yaptığı işler farklıdır. Mesela geçenlerde evde bir kombi arızalandı. Bu kombiyi gidip onun mu bakması gerekiyor gidip benim bakmam mı gerekiyor? Tabii ki benim bakmam gerekiyor. O, birkaç defa şu kombi daha iyi falan diye karışmaya çalıştı. Ben de dedim ki: “karışma yani bu senin karışacağın bir mevzu değil eve elektrik süpürgesi almıyoruz” dedim. Yani bazı konularda benim kararlarım bazı konularda onun kararları olur. Bir elektrik süpürgesi alınacak olur ben ağzımı açıp da bir şey demem. O daha iyisini bilir. Yani konuya göre değişiyor kimin kararının geçerli olacağı” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, kararları birlikte aldıklarını fakat bu kararların hangi konuyla alakalı olduğuna ve duruma göre değişiklik göstereceğini, kadınları ilgilendiren ev içi aletler gibi konularda kendisinin bir fikir beyan etmediğini tercihi eşine bıraktığını fakat bir kombi alınması gerekiyorsa bunun seçimini kendinin yapması gerektiğini ifade etmiştir. Buna gerekçe olarak da kadının yaptığı işler ile erkeğin yaptığı işlerin farklı olduğunu belirtmiştir.

Kısaca kadın katılımcılar, aile içi karar alma süreçlerinde aktif olmaya çalıştıklarını belirtmişler, erkek katılımcılar ise kadınların ve erkeklerin alanlarının farklılığına dikkat çekerek, kimi zaman da kendi kararlarının onaylandığını ifade etmişlerdir.

4.5.8.Katılımcıların Aile Reisiği Konusundaki Görüşleri

Katılımcıların, geleneksel “ailenin reisi erkektir” görüşüne katılıp katılmadıkları hakkında bilgi alınmıştır.

4.5.8.1.Kadın Katılımcıların Aile Reisiği Konusundaki Görüşleri

Kadın katılımcıların verdikleri cevaplardan aile reisiği gibi bir görüşün ortadan kalkmaya başladığı görülmektedir.

“Hayır, reisi benim ailenin. Eşim de bizim reis hanımdır diyecektir” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, ailenin reisi olduğunu eşinin de aynı yönde görüş belirteceğini ifade etmiştir.

“Eşit de olabiliriz ama eşim bir tık daha fazla ne bileyim belki şu an o çalıştığı, evin her şeyine o baktığı için de öyle düşünüyorumdur” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, şu an kendisi çalışmadığı ve sadece eşi çalıştığı için az bir farkla eşinin evin reisi olacağını çünkü evinin maddi olarak her şeyiyle ilgilenenin eşi olduğunu belirtmektedir.

“Yok, yerine göre herkes reis olmalı bence. Yerine göre çocuklar bile reis olmalı, herkesin düşüncesi çok önemli çünkü. Benim göremediğimi o görebilir onun gördüğünü ben göremeyebilirim” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, bir aile ortamında herkesin eşit oranda söz hakkına sahip olduğunu, herkesin birbirinden öğreneceği farklı şeyler olabildiğini ifade etmektedir.

“Bence değil, kadındır” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

“Yani evin reisi erkek diyorlar ama aslında bence kadın çünkü erkek ya da benim eşim öyle olduğu için öyle düşünüyorum hiçbir şey bilmiyor. Evin bir gideri olacaksa ben bakıyorum, gelinecek, gidilecek yer varsa ben bakıyorum, her şeyi ben ayarlıyorum. O yüzden evin bir reisi varsa o da kadındır yani” (K13, Lise Mezunu, 29).

K10 ve K13 evin reisinin kadın olduğunu belirtmişlerdir. K13, eşinin hiçbir şey bilmediğini evin gelir gider hesaplarını ya da organize edilecek sosyal planlamaları kendisinin yaptığını o yüzden de evin bir reisi olacaksa onun kendisi olması gerektiğini dile getirmiştir.

“Evin reisi erkektir bence erkek olması gerekiyor çünkü baba otoritesi her zaman farklıdır diye düşünüyorum ben. O olmadığı veya seyahate gittiği zaman bile sessizlik oluyor, alışmadık galiba biz öyle şeylere. Aslında babadır diyoruz ama anne yerine göre daha fazla reislik yapıyor bu konuda fakat baba sadece evin reisidir olduğu için reisi olabiliyor. Kadının da ondan aşağı kalır bir yeri yok aslında” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, net bir karara sahip olmamakla birlikte evin reisinin erkek olması gerektiğini çünkü baba otoritesinin başka olduğunu fakat aynı zamanda annenin babadan daha çok her şeyle ilgilenmesinden dolayı kadının da bir reis sayılabileceğini ifade etmiştir.

“Bizim Türk toplumuna göre öyle deniyor. Mesela bir toplulukta başkan oluyor bizim ailede de o eşim gibi geliyor. Kadın da evin reisi olabilir ama bizim ilişkimizde ben eşim gibi düşünüyorum ben de ikinci yardımcı

başkan. Yani birimiz dışışleri, birimiz içişleri gibi öyle düşünüyorum. O yüzden bana göre erkek ama kadın daha baskın karakterliyse o zaman kadın da olabilir ama kararları ortak alıyoruz” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, toplumda yaygın olarak kabul edilen mesleklerin mesela müdür, başkan denilince erkeği çağrıştırdığını o yüzden evin reisi denilince de ilk akla gelenin erkek olması gerektiği yönünde bir düşünceye sahip olduğunu fakat baskın karakterli bir kadının da evinin reisi olabileceğini ifade etmiştir.

4.5.8.2. Erkek Katılımcıların Aile Reisliği Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcıların bu hususta çok katı bir görüşe sahip olmadıkları söylenebilir. Yine de bazı görüşmelerde zaman zaman “evin reisi erkek olmalıdır” gibi ifadelerin de kullanıldığı görülmüştür.

“Yoo o da bir stereotip’in getirdiği bir şey aslında öyle bir şey yok bence. Farklı farklı konularda farklı reisler olabilir. Nasıl ki bir şirkette finans departmanında bir kişi vardır, muhasebede farklı bir kişi vardır. Farklı konularda iki kişiden biri illa ki ön plana çıkar yani. Çok doğal bir şey, dengenin de içerisinde olan bir şey o yüzden ailenin tek bir reisi vardır diye bir düşüncem yok ama bazı konularda birimizin öne çıktığı oluyor yani” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1’in eşi evin reisinin kendisi olduğunu eşinin de bu yönde bir görüş belirteceğini ifade etmiştir fakat E1, reislik kavramını toplumun dayattığı bir stereotip olarak görmekte tek bir reislik olmayacağını herkesin farklı farklı konularda yetke sahibi olabileceğini bu yüzden de zaman zaman eşiyile bazı konularda öne çıkabildiklerini ifade etmiştir.

“Şimdi gelişmekte olan ülkelerde özellikle Müslüman kisvesi altındaki toplumlarda evin reisi, evin lideri, evin atası veya her halükarda evin bir güdeni vardır. Bu da yine kalıplaşmış, pekişmiş olarak erkektir. Benim için geçerli olup olmaması önemli değil çünkü kadın ne kadar çalışırsa çalışsın ne yaparsa yapsın bugün kadının maaş kartı erkektedir. Bak çok acı bir şey. Ya da kadın temizliğe gidiyordur, gündeliğe gidiyordur akşama eve geldiğinde parayı masaya koyar. Günümüz Türkiye’sinde reis ya da ailenin reisi yoktur diyemez kimse, vardır. Bugün zengin kız fakir bir adamla evleniyor. Sokakta, dışarıda, iş çevresinde, sosyal çevrede adam hiç söz sahibi değil ama eve geldiği zaman adam masaya vuruyor yumruğunu. “Ben bu evin reisiyim beni arkadaşlarımla yanında ezemezsin tamam sosyal statün benden yüksek olabilir paran da olabilir ama bu evin reisi benim” diyor. Ne oluyor ertesi gün kadın adamı boşuyor o ayrı mesele ama en alt tabakadan en üst tabakaya kadar her şekilde evin reisi erkektir. Bizde ise genelde alınan kararlar hep ortaktır.

Hatta ve hatta alınan kararın kim tarafından daha olumlu alınacaksa bizde geçerli olan odur” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, gelişmekte olan ülkelerde özellikle de Müslüman kisvesi altında yaşayan toplumlarda evin reisinin erkek olduğunu, evinden, eşinden ve çocuklarından sorumlu olduğunu belirtmektedir. Kendisi için böyle bir zorunluluk hissetmediğini fakat genel kanının ister zengin olsun ister fakir çoğu ailelerde erkek egemen bir durum olan evin reisi olgusunun geçerli olduğunu belirtmiştir. Kadınların çalıştıkları parayı getirip ortaya koyduğunu, kadınların kredi kartlarının eşlerinin elinde olduğunu erkeğin hiçbir şeyi olmasa da statü, para veya güç gibi evinde güçlü, baskın olanın her zaman erkek olacağını kendisini hiçbir şekilde ezdirmeyeceğini ifade etmektedir. Kendi ailesinde kimin fikirleri daha olumlu bulunursa onun fikirlerinin uygulandığını belirtmiştir.

“İlla ki bir reise gerek var bu demek değil ki reis benim, benim dediğim olur. Zaman zaman erkek, zaman zaman kadın da olabilir bu kişiliğe göre değişir” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

“Reis itibariyle dediğimiz, yönetim noktasında gerek var tabii ki. Devletin de bir yönetimi vardır, insanların, ailenin de bir yönetimi olması lazım. Erkek veya kadın olması önemli değil, o kişinin karakterine bağlı. Yönetmeye veya yönetilmeye müsait olan kimisi çoban olmaktan hoşlanır kimisi sürü olmaktan hoşlanır” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

Erkek veya kadın kimin reis olduğundan ziyade evin mutlaka bir reise ihtiyacı olduğunu düşünen E4, bunun kişilikle alakalı olduğunu, kimin yapısı buna uygunsa reis olabileceğini ifade etmiştir. E11 de hemen hemen benzer görüşleri ileri sürmüştür.

“Hayır gerek yok çünkü her şey eşit. Reis olmasının bir anlamı yok ki ama yine de erkeğin görevi ayrı kadının görevi ayrı burada da. Reis benim gözümde koruyan kollayandır. O konuda çok şükür evimin reisi benim. Allah göstermesin kötü bir durumda eşimi ortaya atmam yani bir şey olacaksa önce bana olsun diye” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, herkesin eşit olduğunu reis olmanın bir anlamı olmadığını fakat konu aileyi koruyup kollamaksa bu görevin kendisine yakışacağını ifade etmekte herhangi bir kötü durumda tehlikeye atılması gerekenin erkek olduğunu belirtmektedir.

“Dış işleri erkeğin, iç işleri kadının oluyor” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

“Bizim evde hanımdır yani sözü geçen o yüzden gerek yok” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

“Bu tanımlar benim yaşam felsefeme uymuyor yani bir ortak yaşamı paylaşıyoruz dolayısıyla erkek kadın olması gibi bir ayırım içerisine girmek bana ters geliyor” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, bu tür tanımlamaların kendi yaşam felsefesi açısından bir anlam ifade etmediğini ortak yaşamın ortak paylaşılanları olarak tek bir kişinin seçilmesi konusunda yapılacak ayrıma katılmadığını ifade etmektedir.

Katılımcıların bu konuda farklı görüşlere sahip olduğu anlaşılrsa da ailede bir reisin olması anlayışı çoğu katılımcı tarafından çok da kabul görmemiştir. Aile üyeleri olarak herkesin bu noktada sorumluluk sahibi olabileceği ifade edilmiş fakat erkek katılımcıların “ev işleri” ve “dış işleri” olarak bu konuda bir ayrıma gittikleri görülmüştür.

4.5.9.Katılımcıların Serbest Zamanlarının Birlikte Değerlendirilmesine Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların iş hayatından arda kalan serbest zamanlarda birlikte vakit geçirebilme adına ne gibi faaliyetlerde buldukları, zamanlarını nasıl değerlendirdikleri sorgulanmak istenmiştir.

4.5.9.1.Kadın Katılımcıların Serbest Zamanlarının Birlikte Değerlendirilmesine Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların özellikle ev işleri ve şayet aynı zamanda ücretli bir işte çalışıyorlarsa kendileri için serbest zaman bulup bulamadıkları sorulmuştur.

“Serbest zamanımız yok fakat o zamana sahip olduğumuzda da dizi izliyoruz. Ama dışarı çıkmayı çok özliyoruz birlikte çünkü dediğim gibi biz yemek yiyelim konuşalım, kahve içelim, hadi gel tatlı yiyelim, çok severiz öyle şeyleri. Çalışma tempomuz yüzünden onları daha az yapıyoruz, onları özliyoruz. Doğayı çok severiz. İlk fırsatta doğaya koşarız ha şimdiki hayatımız değil de belki önceki hayatımız beraber yaptığımız şey gezmek olurdu, çocuğumuz olmadan önce. Yurtiçi, yurtdışı maddi imkanlarımız elverdiği ölçüde. Yemek yemek, yapmak, beraber yüzmeye gideriz” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, yoğun iş temposu ve çocuklarından dolayı fazla birlikte vakit geçiremediklerini fakat fırsat bulabildiklerinde doğayla iç içe olmayı sevdiklerini, yüzme, yemek yapma ya da seyahat etmeyi sevdiklerini evde de dizi izlemeyi tercih ettiklerini ifade etmiştir.

“Yok ki. Pazara gitmek eğer serbest zamansa serbest zaman pazara gitmek, markete girmek öyle. Kalkıp da hadi şu sinemaya gidelim, şunu yapalım bunu yapalım buna vaktimiz yok vaktimiz olsa paramız yok.

Böyle ara sıra sinemaya bilmem nereye gitmek istiyoruz ama işte her şeyler denk gelmiyor. Biz de evde açıyoruz artık sinemayı şeyi yapacak bir şey yok. Mısır patlatıyoruz çocuklarla birlikte” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, serbest zamanları değerlendirecek fırsatları olmadığını, fırsatları olsa maddi durumlarının yeterli olmadığını belirtmiş sadece evde sinema izlemeye çalıştıklarını ifade etmiştir.

“Oturuyoruz, televizyon bakıyoruz daha çok. Ben de yanlarında oturup el işi yapıyorum. Eskiden de öyleydi zaten bir alıp da ben bunu gezmeye götüreyim sinemaya götüreyim fazla şeysi yoktu. Eskiden de kahvelere giderdi ben çocuklarla kalırdım” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, genellikle evde televizyon programlarını izlediklerini kendisinin de o esnada el işleriyle uğraştığını eşinin eskiden beri kendisini sinema ya da gezmeye götüreyim gibi bir çabasının olmadığını belirtmiştir. Eşinin kahve alışkanlığı olduğunu oralarda vakit geçirdiğini kendisinin ise çocuklarıyla evde vakit geçirdiğini ifade etmiştir.

“Hiç serbest kalamıyoruz ki geberiyormuş gibi çocuk doğurdum ben. Hiç öyle bir anımız olmadı yani” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, evlenir evlenmez çocuk yaptıklarını ve o yüzden de bir yerlere çıkıp vakit geçirme gibi fırsatlarının olmadığını belirtmiştir.

“Eşim bizi daha çok gezdirir özellikle yaz dönemlerinde yemeğe götürür. Öyle sürprizleri olur mesela evlilik yıldönümümüzde falan yemeğe götürür. Çocukların doğum günlerinde de yapar. Evde de mesela sevdiğimiz bir dizi olur ya da yarışma olur onu izleriz. Ya da bazen ben kitap okurum o televizyon izler öyle” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, eşinin özel günlerde ya da yaz dönemlerinde sürprizleri olabildiğini bazen yemeğe çıktıklarını bazen de evde sevdikleri bir diziyi izlediklerini ya da kitap okuduğunu anlatmıştır.

“Çocuk olduğu için haftada bir gün iznimiz oluyor o yüzden çocukla birlikte sinema ne bileyim oyun parkları, alışveriş merkezleri gibi yerlere gidiyoruz. Çok baş başa kalacaksak da anneanneye ya da babaanneye bırakıyoruz sinemaya gidiyoruz sadece” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13, çocuğu olduğu için eşiyile en çok onun oyalanabileceği yerlere gitmek zorunda kaldıklarını çok baş başa kalmak isterlerse de çocuğunu aile büyüklerine bırakarak sinemaya gittiklerini anlatmıştır.

4.5.9.2. Erkek Katılımcıların Serbest Zamanlarının Birlikte Değerlendirilmesine Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar da aynı şekilde çocuklardan dolayı çok fazla eşleriyle birlikte vakit geçirecek bir fırsatlarının olmadığını ifade etmişlerdir.

“Çocuklardan dolayı çok fazla olmuyor ama sinema, konser, onun haricinde de birlikte görüştüğümüz aileler oluyor genelde. Onlarla gidip bir çay bahçesinde oturup muhabbet ediyoruz. Evdeki boş zamanlarımızda çocuklarla birlikte hayvan bitki, kızma birader gibi oyunlar oynuyoruz. Çocuklar yattığı zaman da iki-üç günde bir sosyal medyada “kelime oyunu” var eşimle onu oynarız” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3 de çocuklardan dolayı çok fazla serbest zamanlarının olmadığını arada sinema veya konsere gittiklerini ya da ev içinde oynanabilecek oyunları tercih ettiklerini, arada da sosyal medya da vakit geçirdiklerini ifade etmiştir.

“Muhabbet ederiz, sinemaya gitmeyi severiz tabii uzun zamandır gidemiyoruz da. Bazen diskoya gideriz, takılmayı severim karımla” (E13, Lise Mezunu, 27).

Erkek ve kadın katılımcılar genel olarak çocuklu çiftler oldukları için çok serbest vakitlerinin olmadığını daha çok çocuklarına yönelik mekanlarda vakit geçirdiklerini ya da doğa ortamlarına gittiklerini ifade etmişler dışarıda gerçekleştiremedikleri etkinlikleri ev içinde bir nebze de olsa gidermeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

4.5.10. Katılımcıların Eşleriyle Evlilik Tercihlerindeki Kararlılıklarına Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların evlilik kararı almalarında etken olan faktörlerin neler olduğu ve tercih edecek olsalar yine eşleriyle evlenmeyi düşünüp düşünmeyecekleri sorgulanmaya çalışılmıştır.

4.5.10.1. Kadın Katılımcıların Eşleriyle Evlilik Tercihlerindeki Kararlılıklarına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların eşleriyle evliliği tercih etmelerinde büyük bir sevgi ve aşktan ziyade o günün koşulları gereği verilmiş bir karar ya da evlenilecek kişi olarak değerlendirmelerinin etken olduğu görülmektedir. Aşk ve sevgiye dayanan evliliklerin çok az olduğu anlaşılmaktadır.

“Bilmiyorum ki o zamanki şartlar durumlar altında konuşulur yani şu an evlenir miydim bilmiyorum. Çünkü ben onu çok tanımadan evlendim zaten başka biri nasıl olurdu onu da bilmiyorum. Hani daha mı iyi olurdu daha mı kötü olurdu bilemiyorum” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, eşiyle kendisini çok iyi tanımadan evlendiğini başka biri olmasını istese de bunun kim olacağı, nasıl biri olacağı, daha mı iyi daha mı kötü biri olacağı yönünde bir belirsizlik olabileceğini tamamen o anki koşullar altında belirlenebilecek bir durum olduğunu belirtmiştir.

“Seçme şansım olsa herhalde azıcık daha konuşurdum. İyi, tamam ama bazen insanı sıkın şeyleri var. Konuşur, düşünürdüm herhalde hiç konuşmadan evlilik yaptık ya. Hep ben alttan almaya çalışıyorum yani. Susmayı deneyen hep benim” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, seçme şansını olsa hemen karar vermeden önce düşünmeyi tercih edeceğini çünkü zamanında eşiyle hiç konuşmadan görüş evlendiğini, eşinin insanı bazen sıkın yönleri olabildiğini ve her zaman kendisinin susarak alttan almaya çalıştığını o yüzden böyle bir düşünce içerisine girdiğini belirtmiştir.

“Fiziği yine aynı olsun da karakteristik özellikleri farklı olabilirdi. Aslında fiziksel de uymuyor. Ben hep siyah saçlı olsun, kara kaşlı, kara gözlü olsun isterdim ama sarı oldu” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8 ise fiziki olarak aynı kalması fakat karakteristik özelliklerinin farklı olmasını isteyebileceğini fakat fiziki olarak da aslında beğendiği bir tip olmadığını aslında önceleri kara kaşlı, kara gözlü bir erkek tercih ettiğini söylemiştir. Diğer kadınlar ise yeniden kendi eşlerini tercih edeceklerini ifade etmişlerdir.

4.5.10.2. Erkek Katılımcıların Eşleriyle Evlilik Tercihlerindeki Kararlılıklarına Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların bu konuda eşlerine nazaran isabetli karar verdiklerine inandıkları yönünde cevaplar alınmış, eşlerinden memnun olduklarını dile getirdikleri görülmüştür.

“Tabii çünkü o beni anlıyor ben onu anlıyorum. Ne kadar muhabbet etmesek de olumlu yani” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, eşiyle çok iletişim içerisinde olmasalar da eşinin onu ve kendisinin de eşini anladığını belirtmiş ve o yüzden yeniden eşimi seçerdim demiştir.

“Evet, eşimden memnunum yani” (E12, İlkokul Mezunu, 48).

“Kesinlikle evet ama tabii bunlar versiyon versiyon olsa kesinlikle aynı benlikle onun biraz az konuşanı olsa kesinlikle onu alırdım yani” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13 hariç diğerleri neden öne sürmeden yeniden aynı kişiyle evlenirim cevabını vermişlerdir.

Kadın katılımcılar tekrar dünyaya gelseler eş tercihleri yönünde farklı kararlar alabileceklerini, daha çok vakit geçirerek, tanıyarak evlenmeyi düşüneceklerini ifade etmişler, erkek katılımcılar ise bu yönde bir görüş beyan etmemişlerdir.

4.6.Katılımcıların Şiddet İle İlgili Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara şiddet kelimesinden ne anladıkları sorulmuş çok çeşitli cevaplar alınmıştır.

4.6.1.Kadın Katılımcıların Şiddet İle İlgili Görüşleri

Kadın katılımcılar şiddet denilince ilk akla gelenin daha çok fiziksel şiddet olduğuna değinmişler zaman zaman da sözel şiddete vurgulama yapmışlardır.

“Şiddet denilince ilk kavga gürültü, bağırıp çağırmak sonra da dayak aklıma geliyor. Bence sinir bulaşıcı mesela toplumda biri sinirliyse diğeri de sinirli oluyor, böyle bulaşıyor. Neşeli olmak da öyle, neşeliysen herkes neşeli oluyor. Şiddeti toplumdan öğreniyoruz yani çevreden. Mesela küçükken falan biz çevremizden görürdük. Bir oğlan çocuğuna denirdi ki “hadi bir sövüver” ya da bazı anneler de çocuğuna “senin elin yok mu sen de döv onu” derler teşvik ederlerdi. Mesela benim çocuğuma küçük bir çocuk vurduğunda falan o şiddete başvuramazdı onun küçük olduğunu bilirdi ya da konuşarak çözmeye çalışırdı yani aile de öğretiyor. “Oğlum vuruver, oğlum sövüver”. Etrafımızda toplumda çok gördük öyle ya da ufacak bazı çocuklara içki içirmeye bile kalkarlardı. Onu bir marifet sayıyorlardı. Çocuk ne görüyorsa onu oluyor şiddet şiddeti getiriyor” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, şiddet denilince aklına kavga gürültü, bağırıp çağırma ve dayak aklına geldiğini sinir durumunun bulaşıcı bir yönü olduğunu ve bu durumun karşıya da aynı etkiyi geçirdiğini belirtmektedir. Şiddetin öncelikle ailede öğrenildiğini daha sonra ise çevrenin de bir etkisinin olabildiğini ifade etmiş özellikle erkek çocukların şiddete meyilli, küfürbaz olarak yetiştirilmesi yönünde ailelerin büyük ihmalleri olduğunu dile getirmiştir.

“Şiddetin tanımı benim için çok geniş çünkü ben çalıştım şiddetle ilgili. Yani şiddetin konusu olabilecek her konuyu. Genellemeler yaptığın zaman aslında bir insana şiddet uyguluyorsun demektir ruhsal olarak. Sıfat takıp konuştuğunda, şiddet uyguluyorsun demektir. Herkes için geçerli olan şiddet kavramına ek olarak söylüyorum tabii. Bir insanla alay etmek, din, dil, ırk, kimlik, engellilik gibi konularda ayrımcılık yapmak bir şiddettir. Hani “ben şiddet uygulamıyorum” diyen bir insanın bile ne kadar çok şiddet uyguladığını fark ettim ben o eğitimlerden sonra. Birisine ters bir bakışımız bir şiddet. Onu olduğu gibi kabul etmeyip değiştirmeye çalışmaya yönelik davranışlarımızın hepsi bir şiddet geliyor bana sorarsanız yani hep toplum yoluyla anneden, babadan, herkesten yani. Bulduğun toplumun yapısı nasılsa sen de o yapıyı alırsın. Mesela duygusal şiddete örnek: “Yemezsen anne üzülür”. Bu bir şiddettir çocuğa. Çocuk annemin üzüntüsünün kaynağı benim diyecek yani ve o cümlenin varabileceği nokta çok değişik kötü bir nokta. Ne bileyim “üstünü giymezen hasta olursun, doktor sana iğne yapar” bir şiddet. Bunlar bizim toplumumuzda daha çok. Bizim, toplum olarak dilimizi yeniden gözden geçirmemiz lazım, eğitimde özellikle. Pedagojik dilimizi değiştirmek gerekiyor. İşte “erkek ağlamaz sözü” bir şiddettir aslında. O erkeğe bir şiddettir bu. Onu baskılıyorsun, baskılıyorsun başka bir yerden şiddet olarak çıkıyor. Hatta tamamen bununla ilgilidir bence diyebiliriz. Çocuğun ailede görmesi, çocuğun koduna işliyor bu. Genetik kod değil belki ama kafasında çok sağlam bir şema kalıyor çocuğun. Mesela karısını döven bir adam gördüğünde o da ileride boş bulunduğu yapacağı ilk hareket şiddet olacaktır. Şeyde de gördük bunu, Müslüm Gürses’in hayatında. Aslında hiç öyle bir adam değil, kendinin, düşüncelerinin, duygularının farkında ama tabii sarhoş olmasının, alkolün de çok büyük etkisi var ama alkollü her adam şiddet göstermez. Alkollüken yani bilinç yokken başvurduğu ilk şey şiddet oldu mesela onun da. Kınamak için söylemiyorum bunu. Çok kötü bir hayat çünkü onunkisi. Böyle bir hayattan böyle bir insan evliya gibi ve zaten bir kere yapmış. Uzaktan da olsa tanıyoruz onu hani şey değil koduna işlediği için yapıyor onu. Çocuk süngerdir ya her şeyi alır, her şeyi gördü, şiddetin en kötüsünü gördü, başka türlü ifade edemezdi zaten çünkü başka bir ifade biçimi görmedi ne görüyorsa onu yapıyor. Hani derler ya çocuk söylediğinizi değil yaptığınızı yapar diye, öyle” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, şiddetin çok geniş bir skalası olduğunu ufacık ters bir bakıştan, bir alay içeren söz veya davranışa kadar hatta bir insanı değiştirmeye yönelik yapılacak baskıların dahi şiddet içerdiğini ifade etmektedir. Şiddetin öncelikle ailede başladığını ve yaşanan toplumun da katkısının olduğunu toplum neyse senin de o olduğunu düşünmektedir. Söylediklerini Müslüm Gürses üzerinden temellendiren K1, Gürses’in çok zor şartlar altında zor bir ailede yetiştiğini ve aldığı bir alkol sonucunda da eşine ilk uyguladığı şeyin şiddet olduğunu çünkü kültürel olarak o kodun kendisine işlendiğini dolayısıyla bir çocuğa ne verirsiniz onu alacağınızı ifade etmiştir. Şiddetin en kötüsünü

görmüş biri olarak Gürses'in başka bir ifade biçimi kullanamayacağını ve çocukların da söylediklerinizden ziyade yaptıklarınıza dikkat ettiğini belirtmiştir.

“Bana göre şiddet sadece dayakla değildir lafla da şiddettir. Bence biraz aileden de geliyor ama biraz da yaşam, stres, insanlardaki tahammülü bitiriyor. Kimsenin kimseye sabrı yok. Sürekli bir geçim derdi ya da aldıklarının yetmediği için midir insanlar sürekli bir gergin yay gibi geziyorlar, sürekli birbirine patlayacak gibiler. Biz çocuklarımızı biraz şey yetiştiriyoruz özellikle erkekleri, “sen yaparsın, sen edersin” hani erkek yapar, kızlara ise tam tersi söylenir. Daha çok aileden geliyor ama okul da olabilir, oradaki arkadaşlıkları, iletişimleri de etkili olabilir” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, şiddetin sadece fiziksel değil sözel de olabileceğini bunun da aileden gelme bir yetiştiriliş biçimi olduğunu çünkü genelde erkek çocuklarının “sen yaparsın edersin” kız çocuklarına ise tam tersi “sen bunu yapamazsın” gibi söylemlerle büyütüldüğünü belirtmiştir. Şiddetin nedenleri olarak insanların ekonomik şartlardan dolayı stres altında olabileceklerini, kimsenin kimseye tahammülünün kalmamış olduğunu söylemiştir. Şiddete neden olarak aynı zamanda çocuğun okul ortamında edindiği arkadaşlıkları örnek vermiştir.

“Şiddet, insanların içinde bastırdıkları duyguları dışarıya çıkarması gibi bir şey bence. Yıllarca sustuğu öfkesi, kini, sabrettiği şeyleri dışarı çıkarma yöntemi mi desem yoksa egosunu tatmin etmesi mi desem ama bir insan bir kadını niye döver ki niye döver yani? Kendini haklı göstermek için mi döver? Karşısındakini haksız çıkarmak için mi döver? Ama onu konuşarak da anlatabilirsin. Haklılığını konuşarak sonuna kadar, düşüncelerini sonuna kadar söyleyerek de yerine getirebilirsin. Dövmek ne ki? Diyorlar ki işte “dayak cennetten çıkmaz” yok öyle bir şey hep uydurmasyon bunlar. Böyle bir hadis bile yok. Hep insanların kendilerine göre zamanında söylenilmiş sözleri kendi yaptıkları işlere kılıf uydurma işi bunlar başka hiçbir şey değil. Ona bakarsan ne deniliyor: “Cennet analarımızın ayakları altındadır” deniliyor. Bizim en büyük sorunumuz ne biliyor musun? Biz aslında Müslüman geçinen bir ülkeyiz ama biz Müslüman değiliz. Çünkü Müslümanlığın inceliklerini bilmiyoruz. Kuran okuyor muyuz okuyoruz ama okuduğumuz Arapça mealini bilmedikten sonra hiçbir surenin, hiçbir ayetin bir anlamı yok ki. İşte şu şuna iyi geliyormuş şunu oku, nazara şu kadar şunu oku. Biz bir Hristiyan kadar bile değiliz. Hristiyanlar her hafta Pazar günü gidip ayinlerini yapıyorlar çoluk çocuk hepsi. Ama bizim burada bir şey var sağcı kesim solcu kesim. Solcu kesim namaz kılmaz, sağcı kesim şunu yapmaz, bunu yapmaz aslında böyle bir şey yok. Solculuksa ben de solcuyum ama ben namaz kılıyorum, oruç tutuyorum. İnsanları kutuplaştırıyorlar başka hiçbir şey değil. Biz aslında kendi dinimizi öğrensek inan bana var ya bu sorunların hiç biri bile kalmayacak belki. İnsanlar birbirlerini daha iyi algılayacaklar” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, şiddeti, kişinin içinde bastırıldığı duyguların dışı vurumu olarak görmekte, biriktirdiği öfkesinin, kininin dışı salınması olarak ifade etmektedir. Şiddet göstererek egonun tatmin edildiğini, kendisini haklı gösterebilmek için şiddet uygulandığını fakat onun yerine erkeklerin konuşarak sorunları çözmeyi denemediklerini ifade etmektedir. Şiddetin geleneksel dini değerlerle meşru hale getirilmeye çalışıldığını, dayağın cennetten çıkma bir adet olduğunu söylerlerken cennet annelerin ayakları altındadır sözünü dikkate almadıklarını, tamamen kendi isteklerini uygulatmaya yönelik uydurulmuş düşünceler olduğunu ileri sürmektedir. Müslümanlığın gerçek anlamda öğrenilmesiyle aslında bu şiddet olaylarının biteceğini düşünen K3, toplumun kendi içinde birbirini dışlayıcı, kutuplaştırıcı söylemlere başvurduğunu bunun da şiddeti tetiklediğini belirtmiştir.

“Erkeğin ben senden daha üstünüm dercesine gücünü göstermesi. Esasında istem dışı dövdü, benim bir kabahatim, suçum olduğu için değil. O an benim ona verdiğim karşılığın cevabını vermeye çalıştı. Hani konuşma yönüne gitmiyoruz, konuşarak cevap vermez yani. Beni ezemediği için bu şekilde bastırıyor. Anneden babadan” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8 ise yaşadığı şiddetin nedeni olarak eşine verdiği karşılığın sonucunda böyle bir durumu yaşadığını aslında bir kabahati olmadığını fakat eşinin kendisinin ifadelerine karşı, konuşarak cevap vermediğini, ezemediği için de döverek bastırmaya çalıştığını ifade etmiştir. Bunun da anne ve babadan gelen bir öğreti olduğunu dile getirmektedir.

“Artık günümüzde herkes birbirine sözlü şiddet uyguluyor onu artık hani es geçiyorum ama şiddet denilince benim aklıma birini tekme tokat dövmek geliyor. Şiddet, genelde erkeklerin uyguladığı bir şey en çok eşlerine, çocuklarına ya da bir arkadaşına. Ben de bunu babalarından öyle gördüklerine bağlıyorum. Mesela iş yerinde bir stres yaşıyorsan eve geldiğinde eşi de aynı şekilde stresliyse eşine şiddet uygulayabiliyor. Patrona karşılık veremeyeceği için eşine karşı şiddet uygulayabiliyor. İşin bu anlamda bir etkisi var illa ki” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13 ise sözel şiddetin günümüzde sıradan bir durum haline geldiğini herkes tarafından uygulanabildiğini fakat şiddet denilince kendisinin aklına ilk fiziksel şiddet geldiğini daha çok erkekler tarafından eşlerine, çocuklarına ya da yakın arkadaşlarına yönelik uygulandığını belirtmektedir. Şiddetin aileden gelen bir şey olabildiği gibi aynı zamanda iş stresinin de etkisiyle şiddetin eve taşındığını ifade etmektedir.

“Şiddet sadece fiziksel değildir seni dövmeyebilir, vurmazabilir ama sözle incitebilir o daha kötü bence. İnsanın içinde olacak biraz ama televizyon da tetikliyor bence şiddeti artı ailede devamlı baba, anneyi

döverse o erkek ben de yaparım diye düşünebilir” (K15, Lise Mezun, 30).

K15, şiddetin aileden geldiğini aynı zamanda da medyanın tetikleyici rolü olduğunu ifade etmektedir. Şiddetin sadece fiziksel değil sözel de olabileceğine değinmiştir.

4.6.2. Erkek Katılımcıların Şiddet İle İlgili Görüşleri

Erkek katılımcıların da kadın katılımcılar gibi şiddetin tanımında ilk fiziksel şiddete değindikleri kimi zaman da farklı şiddet türlerini ifade ettikleri görülmektedir.

“Şiddet denilince ilk akla gelen fiziksel şiddet geliyor ama şiddetin de bin bir türüsü var. Bazısı hiç şiddet uygulamıyor gibi görünse de dışarıdan bir sözüyle tokat atmış da olabiliyor. O da bir şiddet yani, daha çok karşılaşılan bir şiddet geniş bir skalası var yani. Şiddet bir anda öğrendiğimiz bir şey değil, bence atalarımızdan bize kalan bir miras gibi. Bundan on bin yıl önce de insanlar birbirlerini öldürüyorlarmış, birçok hayvanı yok etmişler, nesillerini tüketmişler ya da ne bileyim kadınları, çocukları öldürmüşler saçma nedenlerden dolayı. Şiddet bir anda doğmuş bir şey değil belki akıl yoluyla biraz sindirilebilir bir şey, hepimizin içinde olan bir şey. Hepimizin üzerini bir şekilde kapattığımız bir şey olduğunu düşünüyorum ben ama şu an günümüz dünyasında bunu insanlara uygulamanın yanlış bir şey olduğunu düşünüyorum. Ama bundan bin yıl önce yaşasam belki normal gelebilirdi. Yani bunu bir kere görüyor olmak ve rol model kişilerin özellikle kabadayılık gibi bunların övgüyle karşılanması, toplumda bunları yapmaya itiyor. Bunu bir kez rol model aldığı kişide gördüğü zaman insan, bu çok basit bir şey yani, aynı nöronlar çalışıyor. Mesela ben bir film izlediğimde gaza geliyorum yani hala. Mesela bir triatlon izlediğinizde hemen bir triatlon yapasınız ya da bir müzisyeni izliyorsunuz, özeniyorsunuz buna. Bu çok normal, o yüzden bence asıl başı çekenler onlar. Bunların özellikle medya tarafında kullanılması lazım. Doğru yönlendirmeye ancak toplum farklılaşabilir ama bu yapılmıyor” (E1, Yüksek Lisans Mezun, 32).

Şiddetin çok geniş bir içeriği olduğunu düşünen E1, sadece fiziksel şiddet değil sözel şiddetin de çok etkili olduğunu insanlığın ilk çağlardan beri şiddetle iç içe olduğunu bir şekilde insanların içinde var olan bu duyguyu akıl yoluyla bastırabildiğini belirtmekte fakat günümüz şartlarında şiddetin kabul edilebilir bir tarafı olmayacağını özellikle medyanın rol modeller aracılığıyla kabadayılık, şiddet gibi öğeleri meşru hale getirdiğini, çocukların bu tür durumlardan çok etkilendiğini ifade etmiştir.

“Şiddet, adı üstünde şiddet. Şimdi duvara bir balyoz vurursun bu bir şiddettir, balona toplu iğne batırırsın o da bir şiddettir. İkisinin de etkisi aynıdır hatta balona batırdığın toplu iğnenin şiddeti ötekinden daha fazladır. Duvarı bir balyozla yıkamazsın, balonu tek hamlede patlatırsın.

Örnek olarak söylüyorum, eşime iki tokat atmak bir şiddettir. Onun çok af edersin yedi sülalesine küfür etmek iki tokat atmaktan çok daha beterdir. İki tokat atarsın sadece iki gün küser ama senin ananı bilmem ne yapayım bilmem neyin çocuğu diye küfür edersin ömür boyu içinden çıkmaz. Şiddetin tarifi yoktur bence. Her halükarda karşındaki insan o travmayı yaşar. Manevi olarak da aynıdır fiziki olarak da aynıdır. Değişen hiçbir şey yok. “Dayak cennetten çıkmadır” yani. Bunu atalarımız söylemiş. Atalarımız söylediye bir bildiği vardır. Hiç birine katılmıyorum tabii ki. Hiç işi yokmuş ta atalarımız hep bunları mı söylemiş? “Dayak cennetten çıkmadır” diyen atalarımız “tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır” da demiş. Ben şimdi atalarımızın hangisine inanayım? Şiddet yanlısı atama mı inanayım tatlı dilli nezaket yanlısı atama mı inanayım? Bunun için insanın kişiliğini bulana kadar en büyük etmen çevresidir. Önce ailesidir, ikincisi arkadaş çevresidir, üçüncüsü toplumdur, dördüncüsü millet, beşincisi ulustur. Bir ülkede şiddetin ölçüsü babanın çocuğa attığı tokatla polisten dayak yiyen bir memurun aynıdır çünkü ikisi de dayak yemiştir. İnsan dediğim gibi kişiliğini bulana kadar bu etkenlerden çok etkilenir. Şiddeti nasıl önleriz diye soracaksan onun daha cevabı yok dünya üzerinde yok önleyemeyiz çünkü işin içerisinde çıkar varsa işin içerisinde yancılık, menfaat varsa şiddeti önleme şansın yok. İnsanoğlu var olduğu sürece şiddetin ortadan kalkma şansı yok. İnsanoğlunun yok olması lazım şiddetin son bulması için. Kadına yönelik şiddet azaltılamaz daha da artar şu anda artıyor zaten. Bunun için devletin bir takım şeylere el atması lazım. Bugün şiddet gören şiddet uygulayanın yüzde 95’i köyden indim şehre kırsal kesim insanlar. Ha diyeceksin ki Türkiye toplumunun yüzde doksanı kırsal kesimden göç etmiştir zaten bu ülke bir tarım ülkesi. Düne kadar ülkenin her yerinde kırsallık vardır. Bunun için tekrar söylüyorum atalarımızın sözleri hep göz önünde bulundurulmuştur. Gelenek, görenekler, “dayak cennetten çıkmadır”, bir musibet bin nasihatten iyidir”. Buradaki musibet şiddettir bence” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, şiddete meyilli bir insan olmadığını fakat şiddetin tek bir tanımı olamayacağını, şiddetin her yerde çeşitli şekillerde ortaya çıktığını farklı örneklerle anlatmış ve şiddetin ne olduğundan çok etkilerinin sarsıcı olduğunu ifade etmiştir. Bir çocuğa atılan dayakla polisten dayak yiyen bir memurun aynı şiddeti yaşadıklarını dolayısıyla bir otorite, güç ve iktidar sorgulaması içerisine girdiği görülmektedir. Burada Bourdieu’nun da öne sürdüğü gibi kişilerin var oldukları habitus, alan ve sermayeden etkilendikleri fakat bir sorgulama içerisine girebildikleri takdirde de bu cinsiyetçi şiddet yaklaşımından uzaklaşabilecekleri görülmektedir.

“Şiddet, güçlünün güçsüzü ezme eylemidir. Acaba ne kadarını öğreniyoruz? Esas soru bu. Yani Türkiye’de şiddete uğrayan kadınların ama çocuk ama kadın ne kadarını öğrenebiliyoruz? Yani öğrenemiyoruz, öğrendiklerimiz son haddine kalmış olaylardır, biraz kendisi eğitimidir o olayları sineye çekemeyecek yapıdadır onları öğrenebiliyoruz. Bunlar

buz dağının görünen kısımları ben öyle bakıyorum” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5 ise konunun başka bir boyutuna dikkati çekmiş bildiğimiz, duyduğumuz şiddet olaylarının buz dağının sadece görünen kısmı olduğunu bunun da yaşadığı şiddeti dillendirebilecek cesareti olan kişiler tarafından ortaya çıkarıldığını daha bilemediğimiz üstü örtülmüş, gizlenen çok olay olduğunu belirtmektedir.

“Şiddet zıt şeyler bağırış, çağırış, kavga gibi şeyler. Öğrenme demeyelim de anlık geliyor mesela. O sana ters bir şey söylüyor sen de o an zaten bunalımda olursun, iyice zıt anlarsın sözlerini. Bunu bir anlık yaşıyoruz, öğrenmiyoruz. Kimisi eşiyile kavga eder, kimisi bir arkadaşıyla, komşusuyla. Hani derler ya eşref saati, eşek saati mi denk geliyor nasıl oluyorsa artık” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, şiddet olaylarının insanın ruh haline göre geliştiğini insanın bazen eşref saatinin bazen de kötü bir dönemine denk gelmesiyle bir anda geliştiğini ifade etmektedir.

“Bir anlık sinir, öfkeyle kalkan zararlar oturur hesabı, bir anlık sinir oluyor” (E14, Lise Mezunu, 39).

E14 de şiddetin bir anlık sinirle gelişen bir durum olduğunu düşünmektedir.

Katılımcıların şiddet hakkındaki görüşleri fiziksel ve sözel şiddette yoğunlaşmakta ve şiddetin kaynağının daha önceki bölümlerde sosyal öğrenme kuramının öne sürdüğü gibi öncelikle aileden geldiğini, çocukların aileden gördükleri davranışları taklit ve öğrenme yoluyla içselleştirdikleri ifade edilmektedir. Sonraki etmenler çevre, arkadaşlık, okul gibi sıralanmaktadır. Erkekler de aynı görüşe sahip olmakla birlikte şiddetin bir anlık öfkeyle, akıl tutulmasıyla yaşandığını kadınlara nazaran daha çok ifade ettikleri görülmekte kadınlar daha çok şiddeti kadınlar üzerinde uygulanan bir güç gösterisi, ego tatmini, baskı aracı olarak değerlendirmektedirler.

4.6.3. Katılımcıların Eğitimin Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Farkındalık Yaratıp Yaratmadığına Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara, eğitilmiş olmanın kadına şiddet konusunda bir farkındalık yaratıp yaratmayacağı sorulmuş, eğitilmiş insanların şiddetten uzak bir yaşantıya sahip oldukları yönündeki algı incelenmeye çalışılmıştır.

4.6.3.1.Kadın Katılımcıların Eğitimin Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Farkındalık Yaratıp Yaratmadığına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların eğitilmiş olmanın bir farkındalık yaratacağı konusunda bu görüşe tamamen katılmadıkları görülmektedir.

“Hangi eğitim olduğuna bağlı biraz. Tabii eğitimin insanlara kattığı çok şey var ama hani af edersiniz köpeği sürekli kafeste tutar tutar sonra saldıgınızda o nereye koşacağını şaşırır ya, ne yapacağını şaşırır. Biraz günümüz kadınlarında böyle bir durum var gibi geliyor bana. Eğitimi başka insanları ve erkekleri ezmek için kullanma durumları oluyor benim gördüğüm örneklerde bu böyle. Tabii ki bilgi anlamında, bilgiye ulaşmak, kullanmak anlamında çok şey katıyor. Haklarının daha çok farkında kadınlar. Yani artık okumamış, okuma fırsatı elde edememiş bir kadın bile sosyal medya aracılığıyla zaten farkında artık neyin ne olduğunun. Sadece detaylarını bilmiyordur” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, eğitimin insana çok şey katacağını fakat belli kalıplar içerisinde eğitime tabi tutulan kadınların tıpkı belirli bir müddet kafes içinde tutulup bırakılan bir köpeğin ne yapacağını bilemediği gibi edindikleri bilgiyi olumlu yönde kullanamadıklarını, bilgilerini erkekleri ya da başka insanları ezmek için kullanabildiklerini ifade etmiştir. Eğitimin, bilgi anlamında insana çok şey kattığını fakat sosyal medyanın da bu konuda faydası olduğunu düşünen K1, bir insanın okuyup okumadığının, eğitim fırsatı bulup bulamadığının bilgiye ulaşmada çok engel teşkil etmediğini çünkü sosyal medya aracılığıyla kadınların neyin ne olduğu konusunda artık her şeyin farkında olduklarını sadece detayları bilemeyebileceklerini dile getirmektedir.

“Eğitimin bence bir faydası olur ama bu tarz konular işlenirse o zaman daha çok faydası olur. Hani bir insanın kafasına bir şeyi ne kadar çok sokarsa o kadar da faydalı olur gibi geliyor. Sonuçta aramızda eğitilmiş cahiller de çok” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, eğitimin kadına bakış ve kadına yönelik şiddet konusunda bir farkındalık yaratabileceğini düşünmekte fakat içeriklerin bu yönde hazırlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu tür eğitimle çocukların beynine bu anlayışın yerleştirilebileceğini belirtmiş aynı zamanda eğitilmiş cahillerin de olduğunu vurgulamıştır.

“Tabii, ben şimdi görüyorum çocuklarımdan. Onların eğitim şeyiyle bizimki daha farklı. Onlar daha böyle konuşarak anlaşıyorlar ama bizler o kadar değiliz. Eğitimin çok faydası var yani” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, eğitimle insanların daha iyi iletişim kurabildiklerini, kendilerinin ise böyle olmadıklarını ifade etmiştir.

“Biraz olabilir. Ben ilkokul mezunuyum ama kendimi geliştirdiğime inanıyorum. Belki de beni otistik çocuğum öyle yaptı, çok çevrem oldu, geliştirdim kendimi. Bazen okumuş cahilleri de görüyorum. Bence etkisi yoktur, kadının akli başındaysa. Benim öğretmen akrabam var mesela psikolojik şiddet uyguluyor eşine. Okumşlukla bence çok alakası yok” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, eğitimin etkisinin az olacağını çünkü akrabalarından bir öğretmenin eşine psikolojik şiddet uyguladığını o yüzden bu tür şeylerin okumayla bir ilgisinin olmadığını belirtmektedir. Kendisini ilkokul mezunu olmasına rağmen geliştirdiğini belki de otistik oğlu sayesinde geliştiğini, çevre edindiğini ifade etmiştir.

“Yaratmıyor bence. Yüksekokul mezunu, üniversite mezunu insanlarda eşine saygısızlığı daha çok görüyorum ben. Cahil diye tabir ettiğimiz ilkokul mezunu insanlarda birbirilerine saygıyı, iletişimi daha çok görüyorum belki eski dönem insanlar olduğu için bilmiyorum” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

K5, eğitimin kadına bakış veya şiddette bir farkındalık yaratmadığını üniversite mezunu insanlarda saygısızlığı daha çok gördüğünü cahil diye nitelendirilen insanlarda ise saygı ve iletişimin daha iyi olduğunu belirtmiş, bunun nedeni olarak da eski dönem insanların öyle bir özelliği olduğu yönünde görüş bildirmiştir.

“Hayır, çok yüksek ihtisas yapmış insanlar arasında eşlerine şiddet uygulayanları görüyoruz. Kesinlikle bunun eğitimle alakası yok bence kişilikle, aileyle, yetiştirilme tarzıyla alakalı. Mesela bozuk ailelerde yetişen çocuklar daha böyle şiddete meyilli oluyor. Ben öyle görüyorum yani. Tabii ki eğitimin de biraz belki faydası olabilir ama çok fazla bir faydası yok bana göre” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

K6 da aynı şekilde eğitimin çok bir faydası olmadığını çünkü yüksek ihtisas yapmış insanların da şiddet uyguladıklarını gördüğünü bunun eğitimden ziyade ailede yetiştirilme tarzıyla alakalı olduğunu, şiddetin yaşandığı ailelerde yetişen çocukların şiddete daha meyilli olduğunu belirtmektedir.

“Hiç düşünmüyorum çünkü bir doktor veya öğretmenin de şiddet gördüğünü biliyoruz. Okumanın bunlara bir faydası yok. Keşke eğitimin bu kafa yapılarını değiştirebilme imkanı olsa. Kafa yapısı değişmiyor. Eğitim, belli bir konuya yönlendiriyor insanları. Öğretmen, öğretmen olduğunu biliyor. O aldığı eğitim çerçevesinde kendinde ne varsa bunu aktarabiliyor. Doktor da doktorluğunu biliyor kendi bildiğini hastasına aktarıyor. Yani teknik bilgiler” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, eğitimin sadece teknik anlamda kişinin bölümü neyle ilgiliyse mesleki olarak katkı sağladığını fakat kafa yapısını değiştirmedğini ifade etmiştir.

“Eğitimli insanların eşlerine şiddet uyguladığını gördüm o yüzden bence bu eğitimsel bir şey değil merhamet, vicdan olayı biraz. İnsanın içinde merhamet vicdan olsa bırak kadın erkek diye ayırmayı, insan olarak bir kişinin şiddete layık olmadığını bilecektir. Ben din ve eğitimin ikisinin de aynı anda verilmesi taraftarıyım. Gerçek anlamda bir din eğitimi verilmeli ama tabii yobaz bir şekilde şu önüne gelenin konuştuğu anlayışlar değil. Onu dinleyen erkekler, o abartılmış uç noktadaki fikirleri dinleyerek de şiddet uygulayabiliyorlar eşlerine. Din ve klasik eğitim, bir de aile de eğitilirse gerçek anlamda bir şeyler değişir diyorum. Sadece bir tanesi değil dediğim üç şey verilirse ancak değişir diye düşünüyorum” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, eğitimli insanların da şiddet uyguladığını o yüzden bunun sadece bir eğitim meselesi olmadığını biraz da merhamet ve vicdan gibi değerlere sahip olunabilmesiyle de alakalı olduğunu belirtmiştir. Merhametli olan bir insanın kadın ve erkek diye bir ayırım yapmayacağı insan olarak bir kişinin şiddete layık olmadığını bileceğini bu yüzden sadece klasik eğitimden ziyade onun yanı sıra din eğitiminin de verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Günümüzdeki bazı dini yorumların insanları şiddete yönlendirebildiğini, bu yorumları dikkate almadan gerçek dini değerlerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca aileden de sağlam bir eğitim alınırsa o zaman bu durumun değişebileceğini kısacası klasik eğitim, din ve aile eğitimi üçlününün şart olduğunu belirtmektedir.

“Kesinlikle yaratır bence. Eğitimli bir çiftin çocuklarını yetiştirme biçimleri kendi anne ve babalarının yetiştirme biçimlerinden illa ki farklı olacaktır” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

K10, eğitimin kesinlikle bir fark yaratacağını eğitimli bir çiftin çocuklarını yetiştirme biçimlerinin kendi anne ve babalarının yetiştirme biçimlerinden illa ki bir farkının olacağını belirtmektedir.

“Aslında bir farkındalık yaratır ama toplumun da bir gelenekleri var. Onu aşması zor oluyor mesela. Okumuş da olsa okumamış da olsa şiddet gösterecekse gösteriyor. İçinde o meyil varsa onu gösterebiliyor fark etmiyor yani” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, eğitimin bir farkındalık yaratmakla birlikte toplumun kemikleşmiş geleneklerinden dolayı kişinin eğitimli de olsa içinde yaşadığı toplumun, geleneklerin etkisiyle şiddet gösterebildiğini belirtmiştir.

4.6.3.2. Erkek Katılımcıların Eğitimin Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Farkındalık Yaratıp Yaratmadığına Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre eğitim konusunda biraz daha umutvar oldukları görülmektedir.

“Evet, faydalı bence daha da irdelense hem kadına şiddet hem de erkeğe de şiddet daha iyi olur ama bu dediğim gibi temelden olacak” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, eğitimin kadına yönelik bakış açısı ve şiddetin engellenebilmesinde bir farkındalık yarattığını fakat bu tür konuların eğitim içeriğinde daha fazla yer verilip irdelenmesi gerektiğini belirtmektedir.

“İnsanın ufkunu açar ve ufkun açıldığı zaman da kadına şiddet ya da kadın erkek diye ayırım yapmaya gerek kalmayacak zaten” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, eğitimin insanın ufkunu açacağını ve sonrasında da kadına şiddet ya da kadın-erkek ayrımı diye bir durumun ortadan kalkacağına inanmaktadır.

“Kesinlikle tabii bir kere insanın dünyaya bakış açısını değiştiriyor. Hani Doğu'nun köyündeki dağda yetişen bir çocukla tabii ki kesinlikle onları hor gördüğüm için değil de, dağda yetişen bir çocukla şu an benim yetiştirdiğim bir çocuk kesinlikle bir değil yani. O çocuk orada ne bileyim koyun güdüyor çocuk yaşta, tarla işiyle uğraşiyor. Benim kızımın burada eli sıcak sudan soğuk suya değmiyor kesinlikle fark eder yani. Onun anne ve babası da öyle olduğu için babasının annesine yaptığı şiddeti görüyor onu görüyor bunu görüyor o da sonuçta babasından atasından ne gördüyse karısına çocuğuna onu yapacak sonuçta” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13 de eğitimin bir fark yaratacağını, insanın dünyaya bakış açısını değiştireceğini belirtmiştir. Bu durumu örneklemek için de Doğu'da dağda yetişen bir çocukla kendi yetiştirdiği çocuğun kesinlikle bir olmayacağını çünkü dağdaki çocuğun o yaşta tarla işleri ve koyun gütmeye uğraştığını kendi kızımın ise elinin sıcak sudan soğuk suya değmediğini ifade etmiştir. Bunu küçümsemek için söylemediğini bunun bir realite olduğunu dile getirmiştir.

“Öncelikle insan olmaktan geçiyor ben bu konulara biraz fazla kafa yoran bir insanım, kitap çalışmalarım var. Ben bu tür çalışmalarını da kitaplarımda yer vermeye çalışıyorum, araştırmalara yer vermeye çalışıyorum. Yani şiddetin cahillerin tarafından yapıldığı söylene de istatistikler öyle çünkü, okuyanların daha çok şiddete eğilimli oldukları konusunda kanı var. Yani okumakla da olmuyor, insan olmakta mesele.

Aile çok önemli aileden şiddet gören bir şekilde yaşamında bunun izlerini devam ettiriyor ama kadın olsun ama erkek olsun hiç değişmiyor” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, kadına şiddeti önleyebilmenin yolunun insan olmaktan geçtiğini kendisinin de bu tür konularda çalışmalar yaptığını, aslında şiddetin istatistiklerde cahiller tarafından gerçekleştirildiği yönünde bir bulgu olsa da kadına şiddetin daha çok eğitilmiş insanlar tarafından uygulandığına yönelik genel bir kanı olduğunu belirtmiştir. Yani sadece eğitimle değişimin sağlanamayacağını önemli olanın insan olmak olduğunu, ailesinden şiddet gören bir çocuğun ileri yaşamında bunun izlerini taşımaya devam ettiğini ifade etmiştir.

“Okullardakinin bir değişiklik oluşturacağını düşünmüyorum diplomayla alakalı değil. Bu tamamen ahlaki bir şey yani o zaman bir üniversitelinin asla dokunmaması lazım eşine. Öyle bir şey yok yani” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

E6 da okullarda verilen eğitimle bir değişikliğin sağlanamayacağını bu meselenin diplomayla alakalı bir durum olmadığını daha çok ahlaki bir konu olduğunu belirtmektedir. Eğitimle alakası olsaydı eğitilmiş bir kişinin kesinlikle eşine şiddet uygulamaması gerektiğini oysa tam tersi durumların yaşanabildiğini dile getirmektedir.

“Bence çok da etkili değil. Ben öğretmenim, ilkököl çocuklarıyla uğraşıyorum. Aileleri tarafından öğretilmiş birçok şeyi değiştiremiyoruz mesela. Ailelerinden ne görmüşlerse nasıl terbiye almışlarsa o şekilde davranıyorlar. Ama hani ne olur sosyal medya internet ve televizyon gibi ortamlarda kadına yönelik şiddet konusunda bir şeyler yayınlandığında sadece korku oluşturabilirsiniz belki ama eğitimin çok fazla bir etkisi yok farkındalık açısından bence” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9, bir öğretmen olarak ilkököl çocuklarıyla uğraştığını ve çocuklara aileleri tarafından öğretilen birçok şeyi değiştiremediklerini söylemektedir. Belki sosyal medya ya da yaygın medya aracılığıyla kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık yaratacak çalışmalar yapılabileceğini fakat yine de eğitimin çok fazla bir etkisinin olmayacağını dile getirmektedir.

Katılımcıların çoğunluğunun eğitimin kadına yönelik şiddet konusunda bir farkındalık sağlayacağı inancı taşımadıkları eğitimin bu alandaki eski önemini yitirdiği görülmektedir.

4.6.4.Katılımcıların Cinsiyet Ayrımcılığında Geleneklerin Etkisine Dair Görüşleri

Geleneklerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini güçlendirdiği dolayısıyla da kadın ve erkek arasında bir ayrımcılığa neden olduğu söylenebilir. Bu başlık altında katılımcıların bu konudaki görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

4.6.4.1.Kadın Katılımcıların Cinsiyet Ayrımcılığında Geleneklerin Etkisine Dair Görüşleri

Geleneklerin ayrımcılık içeren ifadelerinden en çok etkilenen kadınlar olmaktadır. Kadın katılımcıların da bu hususta mutabık oldukları anlaşılmaktadır.

“Tabii ki geleneklerimizde güzel olan taraf yok değil var ama toplumumuzda bizim kullandığımız dil, gelenek, ataerkil toplum yapısı, erkeğe olan lüzumsuz bir saygı yani yerinde olmayan bir saygı diyeyim daha doğrusu, insanın tüylerini diken diken ediyor yani. İlla güçlü olan bir taraf varsa bana sorarsanız kadın daha güçlü, kadını yüceltmemiz gerekiyor bizim toplumumuzda. Var olan her şey kadının eseridir, her şey. Kadınları alalım her yerden, bakalım erkekler şimdiki halleriyle ne yapacaklar? Tek güçlü oldukları taraf fiziksel, onun dışında bir güçleri yok bana sorarsanız var ama farkında değiller. Bizim toplumumuzda kadın erkek kavramlarının sorgulanması lazım” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, geleneklerin cinsiyet ayrımcılığına yol açtığını, kullanılan dil, ataerkil toplum yapısı ve erkeğe duyulan gereksiz saygının şiddete neden olduğunu ifade etmektedir. Şayet bir cins el üstünde tutulacaksa bunun da kadın olması gerektiği çünkü var olan her şeyin kadının eseri olduğunu erkeklerin ise sadece fiziksel güçleri olduğunu belirtmektedir. Toplumumuzda kadın erkek kavramlarının da sorgulanması gerektiğini dile getirmektedir.

“Tabii erkeklerin önünü daha çok açıyor. Bu nerden başlıyor biliyor musun küçükken başlıyor. “Göster pipini amcana”. Amcana pipisini niye gösteriyor? Kızına diyor musun çok af edersin “göster” diyor musun? Ört diyorsun ötekine niye göster diyorsun? Erkeklik organı farklı bir şey mi o da cinsellik, o da onun cinsel hayatının bir parçası. Örfü, adeti bizim insanlarımız kendine göre geliştiriyor. Normalde yaşanan örf anane bilmem ne yok. Herkes canının istediği gibi değiştiriyor onu yani” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3 de erkek çocukları ve kız çocuklarının yetiştirilmesi dönemlerinde farklılıklar olduğunu kız çocuğunun cinselliğini gizlemesi öğretilirken erkeğin “göster pipini” söylemleriyle yüceltildiğini bunun da ayrımcılığa yol açtığını belirtmektedir.

“Aslında Türk adetlerine baksak yok öyle bir ayrım ama sonradan Arap kültürüyle birlikte var öyle bir ayrımcılık. Kadını hep ikinci plana atıyor” (K5, Yüksekokul Mezun, 51).

K5 de Türk geleneklerinde cinsiyet ayrımcılığının aslında olmadığını Arap kültürünün etkisiyle bu tür söylemlerin toplumumuza sızdığına değinmektedir.

“Bizde yok ama kayınpederimizin kafasında var. “Kadın dediğin sessiz olur” derler. Benim eşimin ailesine göre kadına şey denir: “Karnın doyuyor mu? Şükredeceksin.” O senin için aziz. Ben de tam tersini düşünüyorum. Ben karnımı doyuracaksam her yerde doyururum. Ben zaten bu hizmeti başka bir yerde etsem bana maaş bağlarlar, sigortamı da öderler yani. Ben bu karnımı her şekilde, her yerde doyururum, işi ben yaptıktan sonra. Bir eve hizmetkar olarak gitsem bu vazifenin aynısını orada da yapsam, temizlik, yemek, çamaşırı adam bana milyar verir” (K8, İlkokul Mezun, 38).

K8, geleneksel düşüncelerle kadın erkek ayrımcılığının yapıldığını eşinin ailesi tarafından da bunun dile getirildiğini, erkek evinin maddi ihtiyaçlarını karşılıyorsa kadının da karşılığında susması, şükretmesi anlayışının hakim olduğunu ifade etmektedir. Kendisinin bu düşünceye katılmadığını söyleyen K8, amaç karın doyurmaksa yaptığı ev işleri karşılığında her yerde karnını doyurup para kazanabileceğini, erkeğin bu tür söylemlerle kadını ezmesinin doğru olmadığını dile getirmektedir.

“Bizim bu taraflarda olmadığı için bence çok yok yani ama mesela bir Doğu’ya gitseniz ya da Karadeniz’e gitseniz o taraflar sıkıntılı yani” (K14, Yüksekokul Mezun, 32).

K14 ise, bu tür geleneksel ayrımcılığın daha çok Karadeniz ve Doğu bölgelerinde gerçekleştiğini Batı’da çok olmadığını belirtmektedir.

Kadınların geneli geleneklerin cinsiyet ayrımcılığına yol açtığı yönünde fikir belirtmiştir.

4.6.4.2. Erkek Katılımcıların Cinsiyet Ayrımcılığında Geleneklerin Etkisine Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların geleneklerin cinsiyet ayrımcılığına yol açmadığı yönünde daha fazla görüşleri olmuştur.

“Hayır, bizim geleneklerimize yanlış yerleştirmişler bunu. Aslında bizim kültürümüzde kadın erkek ayrımı yok yani. Bunu bize gelenek diye yutturmaya kalkıyorlar. Tabii buna cahil insanlar yutuyor” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, böyle bir ayrımcılığın bizim kültürümüzde olmadığını bu tarz söylemlerin sadece gelenek olarak kabul ettirilmeye çalışıldığını ifade etmiştir.

“Hayır, yol açmaz. Dinimizde de zaten kadın Cenabı Allah’ın bir emanetidir. Sen şiddet uyguladığın zaman dinine hıyanet etmiş oluyorsun. Dinini, diyanetini bilen bir adam bunu şekilde zaten düşünemez” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, geleneklerin cinsiyet ayrımcılığına yol açmayacağını dinle ilişkilendirerek anlatmaya çalışmış dinimizde de kadına şiddetin yasak olduğunu, kadınların erkeklere bir emanet olarak verildiğini, dinini bilen bir insanın bu şekilde düşünmeyeceğini ifade etmiştir.

“Günümüzde bence kadınlar daha üstün. Şimdi kadın hakları var ve daha sosyal kadınlar. Burada kadınlar daha özgür, gece diskoya gidebilir, gezebilir. Bence bölgesel olarak değişiyor o yine. Bizim buralarda pek etkisi yok ama bir Doğu bölgelerinde daha fazla olabilir” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, günümüzde kadınların daha üstün görüldüğünü, haklara sahip olduğunu, özgürce eğlenmeye gidebildiklerini bu tür ayrımların bölgesel olarak değişim gösterdiğini ifade etmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların, geleneklerin ayrımcılığa neden olup olmaması noktasında bir fikir birliği içerisinde olmadıkları görülmüştür. Kadın katılımcılar, geleneklerin kadını baskı altına almada kullanılan bir araç olduğunu, erkek katılımcılar ise geleneklerin Müslüman bir toplum olmanın getirdiği değerlere sahip olduğunu ifade etmişlerdir.

4.6.5.Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Şiddete Neden Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Toplumsal cinsiyet konusunda geleneksel hakim görüşlerin ağırlık kazandığı, bu konuda değişim hızının çok yavaş ilerlediği, bu konuda erkeklerin gelenekselliği korumaya yönelik ısrarlarının etkili olduğu gözlemlenmektedir. Bu yapılanmanın dışına çıkmaya çalışan kişiler aykırı olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda bir değişimin sağlanabilmesinin koşulu, bireylerin, kadına şiddet, toplumsal cinsiyet rolleri gibi hususlarda kendilerini ve egemen değerleri sorgulamalarından geçmektedir. Bireyler bu konuda kafa yormayı istememekte alışlagelmiş, sorunsuz işleyen bir sisteme tabi olmaktadır. Kadınların da kendi hemcinslerine karşılık geliştirdikleri ötekileştirici söylemler, var olan egemen cinsiyetçi formların düzenli uygulanmasına, eril zihniyetin devamına yol açmaktadır.

4.6.5.1.Kadın Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Şiddete Neden Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Kadın katılımcılar toplumsal cinsiyet rollerinin şiddete neden olabileceğini fakat toplumsal cinsiyet rolleri hususunda günümüzde öyle bir beklentinin artık kalmadığını belirtmişlerdir.

“Bunlar bence lafta kaldı artık bu devirde. Mesela bizim zamanımızda kızlar şunu yapmaz bunu yapmaz vardı ama şimdi öyle bir şey yok ama şiddete neden olma anlamında olabilir yani” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

Mesleki veya diğer konularda kadınlar “şunu yapamaz, bunu yapamaz” gibi söylemlerin eskide kaldığını ifade eden K7, toplumsal cinsiyet rollerinin şiddete neden olabileceğini belirtmiştir.

“Bir şekilde olabilir belki ama günümüzde kalmadı bence. Şimdi kadın da çalışıyor erkek de çalışıyor eşitlendi yani. Kadın daha çok yoruluyor gibi geliyor bana. Akşam eve geldiğinde kocası da yardım etmiyorsa aynı işi devam ediyor kadının. Bir de kendine vakit ayırıp sevdiği şeyleri de yapamıyorsa o kadın bunalıma girebiliyor” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, toplumsal cinsiyet rollerinin bir şekilde şiddete neden olabileceğini fakat günümüzde artık kadınların daha çok eşitlendiğini hatta hem ev içi hem de dışarıda çalışıyorsa iki kat yorulduğunu ifade etmektedir.

“Tabii ki de oluyor çünkü kadın her zaman bu söylentiler yüzünden güçsüz bir varlık gibi gösteriliyor. Kadının çocuk doğurmaktan başka, evi temizlemekten başka bir görevi yokmuş gibi gösteriliyor ama artık günümüzde kadınlar da çalışıyor ve erkeklerden daha fazla şey yapıyorlar” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13 de toplumsal cinsiyet rollerinin şiddete neden olduğunu kabul etmekte kadının bu tür söylemlerle güçsüz bir varlık gibi gösterildiğini, kadının görevinin sadece evi temizlemek, çocuk doğurmaktan ibaret görüldüğünü fakat artık kadınların bunları aşmaya başladığını ifade etmektedir.

4.6.5.2. Erkek Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Şiddete Neden Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar toplumsal cinsiyet rollerinin şiddete neden olmayacağı yönünde görüş bildirmişlerdir.

“Evet, şöyle değerlendireyim. Gelişmekte olan ülkelerde sınıflandırma çok basit yapılıdır. Geçmişten gelen, erkek evin reisidir, para kazanır, ailesini geçindirir. Kadın evinin kadınıdır. Kocasına bakmakla yükümlüdür çocuklarını yetiştirmekle yükümlüdür fakat bunun yanı sıra kadının dışarıda başarılı olmasını istemez, erkek istemez çünkü dışarıda kadın başarılıysa bil ki içeride bir çatışma başlamıştır. Erkeğin liderliği, ev içindeki önderliği tehlike altındadır. Bugün eski eşini öldüren insan acizlikten şiddet yapmıştır. Acizlikten öldürmüştür seni. Neden? Sen o olmadan da yaşamını sürdüreceksin ama erkek sürdüremez inan sürdüremez bizim yaratılışımızda yok. Çok nadirdir evlenmeden ömrünü geçiren ama boşandıktan sonra ölene kadar evlenmeyen kadın milyonlardadır. İstese evlenebilir ama neden? Kadında şu vardır. Ben on yıl çektim bir daha bunu çekmem. Varsa çocuğuyla ben böyle mutluyum der. Erkek daha senden boşandığının ertesi günü başlar kadın aramaya. Kırsal kesimden gelmenin etkileri işte” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, toplumsal cinsiyet rollerinin şiddete neden olduğunu çünkü erkeğin hakimiyetinin yitirmeye başladığı her alanda ya da durumda erkeğin bir şeylerin arkasına sığınarak kadına şiddet uyguladığını belirtmiştir. Diğer sorulardaki gibi bu durumu da kırsal kesimden gelmenin etkilerine bağlamıştır.

“Kadın veya erkek adablı durduğu zaman bu şiddete yol açmaz. Mesela görüyoruz şimdi toplumda ne adabsız kadınlar var ben bunu söylemekten utanırım. İnsanları tahrik ediyorlar. Şiddete meyilli insanlar bunları bahane edebilir. Aslında olmamalı” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4 ise kadın veya erkeğin adabıyla yaşadığı zaman toplumsal cinsiyet rollerinin şiddete neden olmayacağını “adabsız” kadınların insanları tahrik ettiğini ve şiddete meyilli olan bir insanın da bunu bahane ederek şiddet uyguladığını ifade etmektedir.

“Kadın adabıyla, usulüyle kendi çapında şey yaptığı zaman erkek de aynı olduğu zaman bence bir şey olmaz ama kadın kadınlığını bilmiyor atıyorum erkek gibi kabadayılık yapıyor mesela. Toplu taşıma araçlarında görüyorum kadınların yaptıkları bazı hareketlerden ben erkek iken utanıyorum o utanmıyor. Adabıyla konuşmayanlar, oturmayanlar oluyor. Kadın erkeğe nazaran biraz daha dikkatli davranması gerekir yani. Yani kadın, “kadın gibi” erkek “erkek gibi” olduğu zaman bu ayrımcılık değildir olması gerektir. O yüzden şiddete yol açtığını düşünmüyorum” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7 de kadın ve erkeğin adablı olmasıyla bu tür şeylerin yaşanmayacağını kadının erkeğe nazaran biraz daha hal ve hareketlerine dikkat etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kadın ve erkeğin kendisine yakışır şekilde davranmasıyla şiddet durumlarının yaşanmayacağını belirtmektedir.

“Evet, kesinlikle katkısı var. Bir kız çocuğu dünyaya gelir bir de erkek çocuğu dünyaya gelir. Kız çocuğunun dünyaya gelişi çok da sağa sola reklam edilmez ama erkek çocuğunun sünnet töreni tüm dünyaya ilan edilir davullu zurnalı. Otomatikman erkek çocuğu kendisini bir adım önde görüyor, kız çocuğu da bir adım geride ezik olarak görüyor kendisini. Bunlar otomatikman şiddeti etkileyecek faktörler olarak ileriki yaşlarda ortaya çıkıyor” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, toplumsal cinsiyet rollerinin şiddete neden olduğunu örnek vererek anlatmış, erkek çocuğun davullu zurnalı sünnet düğünüyle erkekliğinin ilan edildiğini kız çocuğunun dünyaya gelişinde çok fazla sağa sola anlatılmadığını ifade etmiştir. Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre hayata hep bir adım önde başladığını belirtmiştir.

“Rollerden kaynaklı şiddet olacağını düşünmüyorum. Bence en büyük neden maddiyat, maddi sıkıntı oldu mu insanlar huzursuz oluyor ve hırslarını da birbirlerinden çıkarıyorlar” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

E6, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı bir şiddetin olmayacağını her şeyin tamamen maddi sıkıntılardan dolayı olduğunu ifade etmiştir.

“Düşünmüyorum çünkü hepimizin bir varoluş sebebimiz var. Bir kadının da bir erkeğin de varoluş sebebi var. Erkek bazı işleri kadın da bazı işleri yapmak için dünyaya gelmiş. Bu yapmamız gereken işler aslında hani bir ayrımcılık değil yani” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, yaratılış gereği kadın ve erkeğin neler yapabileceğinin belirli olduğunu ve bunun da bir ayrımcılık olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

Sadece bir erkek katılımcı (E8), toplumsal cinsiyet kavramının tanımının yapılmasına rağmen anlayamadığını belirtmiş ve cevap vermemiştir.

Erkek katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri konusunda daha çok ahlak, adab ve yaratılış gereği erkek ve kadının yapması gereken işler olacağı anlayışını savundukları dolayısıyla içinde verili olarak önceden belirlenmiş kodlar içeren kadınlık ve erkekliğe dair rollerin kabulünü onayladıkları görülmektedir.

4.6.6.Katılımcıların Haklı Şiddet Söylemine Dair Görüşleri

Katılımcıların çoğunda özellikle “namus” hususunda uygulanabilecek şiddetin haklılık içereceği görüşü ağırlık kazanmaktadır. Bu başlık altında katılımcılara haklı şiddet söylemi hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

4.6.6.1.Kadın Katılımcıların Haklı Şiddet Söylemine Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların şiddeti hangi durumlarda haklı buldukları anlaşılmaya çalışılmıştır.

“Hayır, yoktur. Haklı, haksızın ötesinde bir yer var, orada buluşalım demiş zaten Mevlana. Haklı çıkmayı bıraktığımız zaman hayat daha çok akışına girecektir aslında” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, haklılık, haksızlık gibi kıyaslamaların olmadığı bir dünya görüşüyle kişilerin hayatın akışına daha rahat katılabileceklerini dile getirmektedir.

“Haklı şiddet herhalde sadece namusunla alakalı olur. “Başka biriyle gördüm ondan şiddet uyguladım” der orada haklıdır. Aslında şiddet göstermesi gerekmiyor ayrılabilir ama biraz da gösterilir gibi geliyor bana. Neden göstermesin? Çünkü o biraz da onun şeyi altında. O yüzden gösterilir hemen ayrılıvermek değil” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, haklı şiddetin olabileceğini onun da sadece namus konusunda olabileceğini kabul etmekte, şiddet uygulamama gibi bir tercihin de olabileceğini fakat erkeğin koruması altındaki bir kadının eşini aldatması sonucunda erkeğin ilk eylem olarak ayrılmayı düşünmeyeceğini bir şekilde öfkesini çıkaracağını belirtmektedir.

“Yoktur ama sadece namus konusunda. Evine gelmiş adam, bir adamla basmış veya telefonunda bir adamı yakalamış, onu hak ettiğini

düşünüyorum ben. Adamın gururu, şerefi, o konuda affım benim yok. İstemiyorsa ayrılısın” (K8, İlkokul Mezun, 38).

K8 de aynı şekilde namus konusunda şiddetin olabileceğini kendisinin de bu konuda affının olmadığını belirtmektedir. Kadının yapacağı bir hatanın erkeğin erkeklik onuruna zarar vereceğini ve bu yüzden şiddet uygulamakta haklı olduğunu ifade etmektedir.

“Hayır, bence yoktur. Şiddet bir acizlik göstergesidir. Yok onu yapmış bunu yapmış da şiddeti hak etmiş katılmıyorum böyle şeylere. Tecavüz olayları oluyor mesela şöyle giyinmeseydi böyle olmazdı diye ama çarşafli kadınlara ya da yaşlı kadınlara da yapabiliyorlar bu tür şeyleri. Onların nesi vardı? Tamamen zihniyet meselesi bu bence” (K9, Üniversite Mezun, 31).

K9, kesinlikle şiddetin haklı bir nedeni olmayacağını erkeklerin tecavüz olaylarında kendilerini savundukları gibi “tahrik etmişti, açık giyinmişti” gibi söylemlerine karşılık tesettürlü kadınların da saldırıya, tecavüze uğrayabildiğini sorununun kıyafette değil zihniyette olduğunu ifade etmektedir.

“Haklı şiddet diye bir şey yoktur çünkü şiddet hiçbir şeyi çözmez. Zaten bir yanlış öğrendikten sonra şiddet uygularsınız, diyelim ki erkekler karısı onu aldattığı için dövüyor ama zaten olan olmuş, şiddeti sadece kendi egosunu tatmin etmek için gösterir. Ben en azından kendi eşimden örnek verecek olursam sen beni aldatırsan ben seni döverim der ama başka türlü de döveceğini düşünmüyorum. Yani onun yanlış gördüğü, bildiği şeyi yaparsan dayak yiyebilirsin ama bunları yapmadığın müddetçe en azından dayak yemezsin diye düşünüyorum” (K13, Lise Mezun, 29).

K13, haklı şiddet diye bir şeyin olmadığını çünkü şiddetin hiçbir şeyi çözmeyeceğini, kendi eşinden de bu tarz tehditler aldığını “beni aldatırsan seni döverim” dediğini ifade etmiştir. Kendisinin de bunun farkında olduğunu, eşinin aldatma haricinde kendisine şiddet uygulamayacağını bu yüzden de kadınların eşlerinin nelere sinirlendiği nelere affı olmayacağı konusunda bilgi sahibi olmalarının önemli olduğunu vurgulamıştır.

4.6.6.2. Erkek Katılımcıların Haklı Şiddet Söylemine Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların “haklı şiddet” söylemlerinde de ağırlık kazanan “namus” olgusu olmuştur.

“Bence vardır, mesela eşinin gitmesini istemediği bir yere sözünü dinlemeyerek gitmişse bence orada hak etmiştir. Kendi açımdan

söyleyecek olursam ben böyle bir durumda fiziki değil de sözlü şiddet uygulardım” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, eşinin gitmesini istemediği bir yere gittiği takdirde fiziki olarak olmasa da sözlü şiddet uygulayabileceğini, bu durumda eşinin şiddeti hak etmiş olacağını ifade etmektedir.

“Şiddetin hiçbir şeyi haklı değil. Canlının canlıya yaptığı şiddette kısasa kısas derim haklı da olsa haksız da olsa. Bugün benim eşim Allah korusun öyle bir şey olacağını düşünmüyorum da beni aldatsa ya da tam tersi ben onu aldatmış olsam. Ben onu aldatmış olsam en fazla yapacağı nedir eşimin bana boşamaktır. E o beni niye öldürmüyor? Ama ben niye öldürüyorum “namus” çünkü. Şimdi bu benim namusum ise onun namusu değil mi? Bir de burada kadının koruyuculuğu ön plana çıkıyor biliyor musun? Kadın şunu söylüyor. Ben seni öldürürsem benim hayatım zaten biter. Arkada kalanları nasıl toparlayacağım, çoluğunu çocuğunu? Ama erkekte öyle bir duygu yok çünkü koruyucu duygular yok erkekte, yaratılışından beri yok. Kadın yaratılışından dolayı koruma içgüdüsüyle anaç ve analık güdüsüyle dünyaya gelmiştir. Erkek de sadece horozlanarak gelmiştir. Yaptığı tek şey horozlanmaktır. Ha bunun içerisine ben kendimi sokar mıyım? Ben bu konuda kendimi pek Türk hissetmiyorum. Benim yaptığımı eşim de yapabilmeli. Yediğimi yiyebilmeli, içtiğimi içebilmeli, gezdiğimi gezebilmeli, tozduğumu tozabilmeli. Ben kendim ne kadar özgürsem eşim de en az benim kadar özgür olabilmeli. Ahlaksızlıksa, ben yapıyorsam eşim de yapabilmeli. Bana sorarsan ben asla öldürme taraftarı ve şiddet taraftarı değilim. Ben öldürmem, boşanırım” (E3, Lise Mezunu, 46).

Erkeğin yapabildiği her şeyi kadının da yapabilmesi gerektiğini söyleyen E3, namus hususunda şiddet göstermeyeceğini sadece ayrılabilceğini ifade etmiştir. Erkek namussuzluk yaptığında sorun olmuyorsa kadın da yaptığında sorun olmaması gerektiğini belirtmiştir. Namus kavramının sınıfsal ya da sosyo-kültürel yapı ile ilişkili olarak değişkenlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Burada toplumda kadın ve erkeğin yerinin ne olduğu ve toplumdaki din anlayışına ilişkin öznel yorumlar bağlı olunan sosyo-ekonomik tabakaya göre farklılıklar göstermektedir.

“Suçu kimse kabul etmez. Kavgada herkes kendini haklı bulur, herkes kendince haklıdır” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, tartışma esnasında hiç kimsenin suçu üzerine almayacağını herkesin kendine göre haklı nedenleri olacağını dolayısıyla da herkesin kendince haklı olduğunu ifade etmektedir.

“Aslında yoktur ama şimdi düşünsenize eşinize, çocuğunuza çok kötü bir şey yapıyorlar. O anda ben kesin öldürme durumuna bile gelebilirim yani. Sebepleri önemli yani” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9 ise, aslında haklı şiddetin olmadığını fakat ailesine sevdiklerine gelecek bir zarar karşısında cinayet işleyecek duruma gelebileceğini söylemektedir.

“Bence vardır çünkü sonuçta bir insan değirmen taşı değil ki yani. Patladığı bir yer olur insanın. Fiziksel şiddet değil dediğim tabii ki bir erkek bir kadına fiziksel şiddet göstermemeli yani ama namus meselesi için içine girince ben gösteririm. Bir kadının eşine uyguladığı en büyük şiddettir namus meselesi” (E10, Lise Mezunu, 30).

E10, namus meselesini kadının erkeğe uyguladığı en büyük şiddet olarak nitelendirmekte böyle bir durumda kendisinin de şiddet uygulayacağını, diğer hususlarda kadına şiddete karşı olduğunu ifade etmektedir.

“Bana göre belki vardır ama başkasına göre belki yoktur. O şiddet anına gelinceye kadar bir şey demek zor çünkü bazen insanı tahrik edip kışkırtabiliyorlar, o raddeye getiriyorlar. Ama durduk yerde de şiddet uygulayana hasta derim” (E15, Lise Mezunu, 35).

E15, bu durumun göreceli bir şey olduğunu nedensiz şiddet gösterilmeyeceğini, durduk yere şiddet gösteren insanların hasta olduğunu ifade etmiştir. Fakat bazen insanı tahrik eden kışkırtan olaylarla neticesinde insanın şiddet uygulayabildiğini belirtmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların çoğu “namus” konusunda erkeğin şiddet uygulama hakkının olduğunu, kadının erkeğin himayesi altındayken eşini aldatmasının kabul edilebilecek bir durum olmadığını belirtmiştir. Erkeğin onurunu, şerefini yeniden kazanabilmesinin yolunun şiddetten geçtiği ifade edilmiştir. Çok az katılımcı bu konuda şiddete her türlü karşı olduğunu dile getirmiştir.

4.6.7.Katılımcıların Eril Şiddetin Bir Güç Göstergesi Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların, eril şiddetin nedenleri ve neyi amaçladığı noktasında görüşleri alınmıştır. Çoğunlukla ifadeler şiddetin bir güç göstergesi olduğu yönünde belirtilirken zaman zaman da güçsüzlüğün göstergesi olarak dile getirilmiştir.

4.6.7.1.Kadın Katılımcıların Eril Şiddetin Bir Güç Göstergesi Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların, kadına yönelik gerçekleştirilen eril şiddeti bir güç göstergesi olarak tanımladıkları anlaşılmıştır.

“Evet, bazen bir güç, bazen bir öfke, bazen kendini kanıtlama ne dersiniz deyin şiddetin arkasında pek çok duygu var. Yani şiddetin arkasında sevgide var bu arada. Yani “seni çok seviyorum” deyip sevgisini şiddetle ifade eden insanlar var. Öfke ve nefret, öfke ve sevgi birbiriyle aynı kökten gelir duygu olarak. Çocukken hırpalanarak sürekli sevilmiş bir insan, şiddetle, mincıklanarak, büyüyünce eşini de öyle seviyor. Vardı bizim öyle bir aile dostumuz hatırlıyorum, karısını vurarak seviyordu herkesin içinde. Sevgiyi gösteriş biçimi şiddet aslında farkında değil. Yetiştirilme tarzlarından, toplumsal rol ve güçlü taraflarını keşfedemedikleri için. Tek yol bu onlar için başka çıkar yol bilmiyorlar, öğrenmediler. Her erkeğin şiddet uyguladığını söyleyemem böyle bir genelleme yapamam ama şiddet her yerde, sadece şiddete nasıl baktığınıza bağlı” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, şiddetin güç göstergesi, öfke veya kendini kanıtlama biçimi olarak görülebileceğini şiddetin arka planında birçok duygunun olduğunu, sevginin de bunlardan biri olduğunu belirtmektedir. Çok seviyorum diyerek sevdiğini öldürenlerin sevgiyi o şekilde öğrendiklerini, hırpalanarak, mincıklanarak sevilmiş bir insanın sevgisini şiddet yoluyla gösterdiğini çünkü öyle gördüğünü, öğrendiğini ve tek güçlü taraflarının bu olduğunu diğer yönlerinin geliştirilmediğini dolayısıyla şiddet uygulayarak güçlü olduklarını düşündüklerini ifade etmektedir.

“Güç göstergesi değil sadece bastırma aracı diyebilirim. Güç benim gözümde üstünlüktür, onun üstünlüğünü isteyerek severek kabul etmemdir. O kişi beni dövdüğünde ben onu güçlü olarak görmüyorum, üstün olarak görmüyorum ama erkekler şiddeti kullanarak baskıyla istediklerinin yapıldığını görünce artık devamlı bunu sürdürüyorlar. Her erkek şiddet uygular çünkü öyle yetiştiriliyor erkekler. Erkeklerle aramızda o güç dengesizliği olduğu için illa ki her kadın da şiddet görür” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, şiddetin güç göstergesi olmadığını sadece kadınları bastırma aracı olduğunu ifade etmiş, güç kavramının kendisinde uyandırdığı duygunun şiddet olmadığını, gücün onun üstünlüğünü, otoritesini rızaya dayalı kabul ettirilebilmesiyle alakalı olduğunu ifade etmektedir. Her erkeğin yetiştirilme olarak benzer değerlerle büyütüldüğü için şiddet uygulayabileceğini ve kadın erkek arasındaki fiziki güç dengesizliği yüzünden illa ki her kadının da bir şekilde şiddet göreceğini söylemektedir.

“Evet, görür bu tokatla, dayakla olmaz mesela erkeğin kaprisiyle olur, sözleriyle olur, kadını incitmesiyle olur, her türlü olur yani” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11 de her kadının şiddet göreceğini sadece fiziksel düşünmemek gerektiğini erkeğin kaprisi, kadını incitmesiyle her türlü yolunun olduğunu belirtmektedir.

“Tabii gücünü göstermek için, “ben daha güçlüyüm senden”, “benim sözümü dinleyeceksin”, bir daha bu yanlışı tekrarlarsan ben seni yine dövebilirim gibi. Göz korkutmak için aslında bir nevi. Her erkek de şiddet uygulamaz” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13, şiddetin bir güç göstergesi olduğunu, sözümü dinlemezsen, aynı hatayı bir daha yaparsan tekrar döverim mesajı verildiğini ifade etmekte ve her erkeğin şiddet uygulamayacağını belirtmektedir.

4.6.7.2. Erkek Katılımcıların Eril Şiddetin Bir Güç Göstergesi Olup Olmadığına Dair Görüşleri

Erkek katılımcılar da eril şiddeti bir güç göstergesi olarak tanımlamışlar, eril şiddetin farklı boyutlarına dikkat çekmişlerdir.

“Evet, güç gösterisi olarak kullanılıyor daha çok. Her erkek fiziki olsun sözlü olsun şiddet uygular ve her kadın da şiddet görür” (E2, Lise mezunu, 40).

E2, şiddetin bir güç göstergesi olduğunu, her erkeğin şiddet uygulayacağını ve her kadının da şiddet göreceğini ifade etmiştir.

“Manevi, psikolojik her halükarda görebilir. Bunu ben de yapmışımdır. Yapmadım desem yalan söylerim. İnsanlar en ufak sıkıştığında en yakındakini baskı altına alarak başlar. Kim vardır en yakınında. Evliyse karısı vardır, çoluğu çocuğu değil. Bekarsa, en samimi olduğu insan vardır illa ki görecektir şiddet. Türkiye nüfusunun yüzde elli beşi kadındır. Yüzde elli beşinin yüzde elli beşi de fiziki olarak demiyorum genel anlamda şiddet görmüştür” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, şiddetin sadece fiziksel şiddet olmadığını manevi ve sözel olarak kendisinin de şiddet uygulamış olabileceğini, kişinin en yakınlarına şiddet uyguladığını, Türkiye’de kadınların hepsinin bir şekilde şiddet görmüş olacağını belirtmektedir.

“Aslında değil cahillik göstergesidir. Güç göstergesi akılla olur, yaptığın işle olur, verdiğin sevgiyle olur. Güçlü insan sevgi verebilir, zayıf insan şiddet uygular. Valla nasıl bir ruh halidir bilmiyorum biz kendimizde görmediğimiz için fakat her erkek şiddet uygulayabilir doğasında var çünkü. Akıllı kadın şiddet görmez aslında. Mesela kendi evini yöneten,

çoluğunu çocuğunu doğru yetiştirebilen, beyinin ne zaman kızdığı, ne zaman üzüldüğünü sevindiğini bilen, beyiyle ömrünü geçiren bir kadın ne bileyim şiddet görmez gibi geliyor bana” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, şiddetin güç göstergesi olmadığını cehalet olduğunu, güç göstergesinin akılla, sevgiyle olacağını ifade etmektedir. Zayıf insanın şiddet uygulayacağını biraz da erkeğin doğasından gelen bir şiddet meylinin olduğunu belirtmektedir. Akıllı kadının şiddet göreceğini düşünmediğini, kocasını tanıyan, huyunu bilen ve nerede ne zaman kızacağını bilen bir kadının şiddet görme olasılığının az olduğunu dile getirmektedir.

“Bence öyledir veya zafiyettir çaresiz kaldıklarından. Her erkek şiddet uygulamaz ama yüzdeler olarak yüzde sekseni uygular. Her kadın şiddet görür fakat her kadının tepkisi farklı olur” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11, şiddetin çaresizlik sonucu yapılan bir eylem olduğunu, her erkeğin şiddet uygulayabileceğini belirtmektedir. Kadınların şiddet karşısında farklı tepkiler verdiğini ifade etmektedir.

“Hayır, değildir. Kendini öyle tatmin ediyordur, kadını küçümsüyordur. Türkiye genelinde yüzde altmış şiddet uyguluyordur çünkü ekonomik sıkıntılar, işsizlik, maddi yetersizlik hepsi de bir etken. Yüzde yetmiş kadın da şiddet görüyordur, saydığım nedenlerden dolayı” (E14, Lise Mezunu, 39).

E14, şiddetin güç göstergesi olmadığını, kendini tatmin etme aracı olduğunu ifade etmekte Türkiye’de erkeklerin yüzde altmışının şiddet gösterdiğini, kadınların da yüzde yetmişinin şiddete maruz kalmış olabileceğini belirtmektedir. Tüm bunların nedenini ise ekonomik etkenlere bağlamaktadır.

Katılımcıların genel anlamda şiddeti güç göstergesi ve acizlik, zayıflık olarak nitelendirdikleri görülmekte, çoğunluk her erkeğin şiddet uygulamayacağını ve her kadının da şiddet görmeyeceğini düşünmekte fakat tam tersi görüşte olanlar da dikkati çekmektedir.

4.6.8.Katılımcıların “Tek Tokat Şiddet Sayılmaz” Söylemine Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara tek bir tokat dahi olsa bu durumu kabul edip etmeyecekleri, şiddet olarak nitelendirip nitelendirmeyecekleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu tek tokat dahi olsa gösterilen eylemin şiddet sayılacağını ifade etmiştir.

4.6.8.1.Kadın Katılımcıların “Tek Tokat Şiddet Sayılmaz” Söylemine Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların, şiddeti hangi sınırlar içinde “şiddet” olarak tanımladıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

“Yok, şiddet sayılmaz ya. Şiddet denildiğinde bana her şeyde elini kaldırıp vuran geliyor. Hani onu hiç konuşturmayan, nefes aldirmayan hemen vuran” (K3, İlkokul Mezunu, 53).

K3, bir tokadın şiddet sayılmayacağını devamlı şekilde gerçekleştiği takdirde şiddet sayılabileceğini ifade etmektedir.

“Sayılır çünkü erkeğin gücüyle kadının gücü bir sayılmaz. Fiziksel olarak da bir değil duygu olarak bile bir değil. Erkekler daha çok akılcıl işi bitirme manasında bakıyor ama kadın duygusal bakıyor” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, bir tokat da olsa şiddet sayılacağını çünkü erkeğin gücüyle kadının fiziksel gücünün eşit olmadığını, erkeğin şiddet uygulayarak amacı neyse gerçekleştirdiğini fakat kadının olaya daha duygusal anlam yüklediğini belirtmiştir.

“Sayılır ve devamı gelir diye düşünüyorum” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13 de bir tokadın şiddet sayılacağını hatta karşı çıkılmadığı, kabullenildiği müddetçe de gerisinin geleceğini ifade etmiştir.

Kadın katılımcıların çoğunluğu bir tokadın şiddet sayılacağı yönünde görüş bildirmiştir.

4.6.8.2.Erkek Katılımcıların “Tek Tokat Şiddet Sayılmaz” Söylemine Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların tek bir tokat dahi olsa yaşananların şiddet olduğunu kabul ettikleri görülmüştür.

“Hayır, sayılmaz, bir tokattan bir şey olacağını düşünmüyorum ben” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, tek bir tokadın şiddet sayılmayacağını düşünmekte alttaki katılımcının ifadesinde ise sadece tokat değil dokunmanın da bir şiddet olduğu belirtilmektedir.

“Sadece tokat değil dokunmak da bir şiddettir, azı çoğu olmaz” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

Erkek katılımcılar da bir tokadın şiddet sayılacağını ifade ederken sadece E2, bir tokattan bir şey olmayacağını belirtmiştir.

4.6.9.Katılımcıların Yaşadıkları Şiddette Bir Katkı Payı Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri

Evlilikte yaşanan şiddet olaylarında genellikle iki tarafın da bir hatası olduğu kabul edilmektedir. Bu anlamda katılımcılara bu görüşe katılıp katılmadıkları sorulmuş, kadının yaşadığı şiddetin nedenlerinin katılımcılar tarafından nasıl tanımlandığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

4.6.9.1.Kadın Katılımcıların Yaşadıkları Şiddette Bir Katkı Payı Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların yaşadıkları veya yaşayacakları bir şiddet durumunda kendilerini suçlayıp suçlamayacakları anlaşılmaya çalışılmıştır.

“Tabii ki de çileden çıkartmışımdır ama onun göstermek zorunda olduğu ilk tepki şiddet olmak zorunda değil ama şiddeti perçinleyen bir duygu vardır mutlaka. Şiddetin arkasında çok güçlü bir duygu vardır. Sen o kişinin o duygusuna dokunmuşsundur muhtemelen” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, iki kişinin de sorumlu olduğunu örneğin eşini çileden çıkartacak hale getirmiş olabileceğini fakat eşinin de ilk tepkisinin şiddet olmak zorunda olmadığını fakat o anda erkeğin şiddet duygusunu tetikleyen bir noktaya değinilmiş olabileceğini belirtmiştir.

“Tek taraflı da gelişebilir. Kişiden kişiye değişir” (K3, Lise Mezunu, 41).

“Ben düşünüyorum bazen acaba fazla mı konuştum, çok mu karşılık verdim diye. Onun üstünden o yükü almaya çalışıyorum herhalde. Kendi psikolojimi böyle yapıyorum ben. Keşke “şunu demeseydim şunu yapmasaydım” diyorum” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, bu tür durumlarda kendisini sorguladığını eşine karşı bir hatasının olup olmadığını, karşılık verip vermediğini düşündüğünü belirtmekte bu yüzden de kendi psikolojisinin bozulduğunu ifade etmektedir.

“Hayır, düşünmem çünkü şiddet göreceğ bir harekette bulunacağımı sanmıyorum” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51)

“Evet, olabilir genelde iki tarafın da payı oluyor bence durup dururken hiç kimse şiddete başvurmaz. Kadın iyice çığırından çıkartıyordur, erkek de şiddet uyguluyordur. Bence ortayı bulmalı” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

K6, iki tarafın payının olacağını, sebepsiz yere kimsenin kimseye şiddet uygulamayacağını belirtmekte, kadının eşini çileden çıkartacak bir harekette bulunduğunu ifade etmektedir.

“Bence karşılıklı olduğunu düşünüyorum. Bazen oluyor medyada görüyoruz kadın da hak etmiş ama diyebiliyorum. Mesela hayatını doğru seçmemiş, yanlış bir hayat yaşıyor. Ben orada hak görmüyorum yani çünkü rabbim sana iki tane yol sunuyor: “Biri iyi biri kötü”. Sen kötüyü seçmişsin ama iyiyi seçseydin arkanda olurum ama sen kötüyü seçmişsin ben nasıl arkanda olacağım? Yani o zaman sen de hak etmiştin derim yani dizilerde falan gördüğümde” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, şiddetin karşılıklı olduğunu bazen bu tür örnek durumları dizilerde seyrettiğinde kadının yanlış bir hayatı seçmesinden dolayı erkeğe hak verdiğini, bu tür durumlarda kadının hakkını savunamayacağını belirtmiştir.

“Şiddeti haklı bulmuyorum ama erkek veya kadın hepimizin hataları olabilir. Önemli olan bunu en aza indirmek, kendine hakim olabilmektir. O yüzden genelde iki tarafın da payı vardır yaşanan şiddet olayında” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

“Hayır, düşünmem” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

“İki taraflı olur bence tek taraflı olmaz. Bir tartışma esnasında sana verecek bir cevabı yoksa seni vurmaya gidiyor. Yani kadın o raddeye getirmemeli olayı. O yüzden iki taraflı bir iletişim sorunu bence” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, tartışma esnasında erkeğin vereceği bir cevabı yoksa kadına şiddet uyguladığını, kadının tartışmayı o raddeye getirmemesi gerektiğini bu yüzden şiddetin iki taraflı bir iletişim sorunu olduğunu dile getirmektedir.

“Yani düşünürüm onun ağrına gidecek söz söyledim mi acaba diye. Neden bu kadar onun öfkesi patladı gibi” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13, yaşanan bir şiddet durumunda kendisine özeleştiri getirdiğini, eşini o hale getirecek bir harekette bulunup bulunmadığını sorguladığını belirtmektedir.

“Yaşadığın şiddete göre değişir yani. Çok kötüsün eşinle, hem kendine şiddet uygulatmamak için hem de kendin de bir şiddet göstermemek için ayrılabilirsin, boşanabilirsin yani. Kimsenin kimseye şiddet göstermeye hakkı yoktur. O yüzden de kendimde bir suç aramam o onun acizliği olur

anca. Herkes kendi yaptığının arkasında durmalı” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

Kadın katılımcıların bu konuda yaşanan şiddette kendilerinin de payı olduğunu kabul ettikleri görülmektedir. Şiddetin iki taraflı sorunlar nedeniyle yaşanacağını belirten ayrıca şiddeti sadece erkeğin göstermiş olduğu acizlik olarak yorumlayanlar da bulunmaktadır.

4.6.9.2. Erkek Katılımcıların Yaşadıkları Şiddette Bir Katkı Payı Olup Olmadıklarına Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların şiddetin yaşanmasında daha çok çift taraflı etkilerin olduğunu kabul ettikleri görülmektedir.

“Genelde çift taraflıdır yaşananlar ama tabii ilişkiye göre, kişiye göre olan şeyler de olabilir ama genelde çift taraflıdır” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

“Tabii kendim de bir şey yaptım mı acaba diye düşünürüm” (E2, Lise Mezunu, 40).

“Kavga her zaman çift taraflıdır. Birisi fiziksel yapmıştır diğeri sözel yapmıştır. Öfke geldiği zaman akıl baştan gidiyor derler ya böyle yanlışlar olabilir” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

“Yani bazı şeyler tek taraflı olmaz diye de düşünebiliriz ama bunların şiddet olarak yöneltilmesi, döndürülmesi gereken şeyler olduğunu düşünmüyorum. Bir bakış bile, bir söz bile şiddettir illa ki tokat olması gerekiyor” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

“Tabii ki düşünürüm sonuçta hiçbir kavga, huzursuzluk durduk yere çıkmaz. Bazen tek tarafın haklı olduğu durumlar da vardır ama genelde her iki tarafın da olayı o boyuta getirmekte bir payları vardır yani” (E10, Lise Mezunu, 30).

“Vardır tabii durduk yere oluyorsa o hayvansal bir şeydir ama şimdi Allah göstermesin benim eşime biri yolda yürürken laf atsa ben o durumda konuşmam direk dalarım. Bu gibi şeylerde tabii ki çift taraflıdır ama aile içinde eşe karşı şiddete karşıyım” (E15, Lise Mezunu, 35).

Erkek katılımcılarda kadın katılımcılara göre şiddetin çift taraflı etkiden kaynaklandığına dair görüşler belirtilmiştir. Kadın katılımcılarda ise şiddetin tek taraflı olabileceği yönünde bir kanı ifade edilmektedir.

4.6.10.Katılımcıların Kadınların Şiddet Deneyiminde Nasıl Tepkide Bulunmalarına Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara olası bir şiddet durumunda kadınların ne yapmaları gerektiğine dair sorular sorulmuştur. Alınan cevaplar çoğunlukla ani, fevri kararların verilmemesi, meselenin öncelikle aile içinde konuşarak halledilmesi gerektiği yönünde olmuştur.

4.6.10.1.Kadın Katılımcıların Kadınların Şiddet Deneyiminde Nasıl Tepkide Bulunmalarına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların hangi şiddet durumlarında nasıl tepkiler verdikleri ve çözüm olarak hangi yolları tercih ettikleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

“Kadın da erkek de önce aile içinde uzlaşabileceğini düşünüyorsa uzlaşabilir, aile terapistlerine gidebilir, olmuyorsa mesafeyi koyabilirse kadınların mesafe koyabilmesi bile zor bizim toplumumuzda, koydurtmuyorlar” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, öncelikle uzlaşma yolu varsa denenebileceğini, aile terapistine gidilerek çözüm aranabileceğini önermiş, olmuyorsa mesafe koymaları gerekeceğini belirtmiştir. Fakat mesafe koymanın da bir çözüm getirmediğini kadınların çoğu zaman bu yüzden de şiddet görebildiklerini ifade etmiştir.

“Hani insanlık hali bazen çok sinirlidir eşin sen de üzerine gitmişindir kırk yılda bir tokat atar o zaman gidilmez ama devamlı şiddet görüyorsa olabilir” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, kadın eşinin üzerine çok giderse insanlık hali olarak erkeğin sinirlenerek, öfkeyle bir tokat atabileceğini belirtmiş böyle durumlarda kadının hakkını aramasına gerek olmadığını fakat sık sık şiddet görüyorsa o zaman gereken neyse yapması gerektiğini belirtmiştir.

“Bence gidip kadın hakkını aramalı ama şimdi küçük bir tartışma olmuştur, şiddetin dozu da var ama haberlerde de gördüğümüz gibi kadını ne varsa dövmüş bunu da yutacak değil yani ama öbür türlü de bir tokat yiyince hemen mahkemeye gidilmez, ben öyle yapmazdım herhalde” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, bir tokatla mahkemeye gitmeyi düşünmeyeceğini fakat devamlı olan bir şiddet durumunda kadının hakkını araması gerektiğini dile getirmiştir.

“Hakkını aramalı, ben de aradım. Erkeklere göre kadın dayak yerse polise gitmemeli. Ben yedi sekiz senelik evli olana kadar yeri geldi dövüldüm yeri geldi sövüldüm ama polise gitmedim. Mesela hamileyken

dövdü eşim beni, kayınvalidemin karşısında, gözünün önünde. İki aylık hamileydim, o zaman gitmedim. Çocuktum hani annemden babamdan da görmedim. Annem yıllarca şiddet gördü ama hiçbir zaman polise gitmedi. Ağlardı zırlardı iki dakika sonra evinin işine bakardı. Ben öyle gördüğüm için öyle olacak zannettim, sessiz kaldım. Ama altıncı yedinci senede patlak verdi o zaman polise gittim. Kayınvalidem “benim oğlum karakol yolu bilmezdi sen öğrettin ona” dedi. Ben de dedim “senin oğlun düzgün durdu da ben mi şey yapmadım? Hakkımı arayacağım” dedim ama hakkını savunmak da inan hiçbir işe yaramıyor yine affettim. Uzaklaştırma kararı aldırıldı, rapor aldım, her şeyi ettim ve eşimin şeyine yazdırtmışlar: “Ben eşimi seviyorum, bir anlık cinnet geçirdim, onun hiçbir suçu yoktur” diye ifadesine yazdırtmışlar. Telefonumu kırdı, bataryamı aldı polisi aramasın diye. Dışarı çıkacağım çıkartmadı beni belki de öldürecekti yani bilmiyorum. O anda hemen dışarı attım kendimi çantamı alarak çünkü çantamda para var. Ne olacağı belli değil çünkü çocuklarım evde zaten çocuklarına bir şey yapmaz. Sokağa çıktım telefonum yok oğlanın biri geçiyordu, “oğlum benim telefonum yok” dedim ondan polisi aradım. Bu sefer kararlıydım, oğlumun bakım parasını alıyorum, onla idare edecektim. Devlete de başvuracaktım, boşanacaktım, bir şeyler olacaktı. Eşimin psikolojik sorunları var. Çocuklukta eşime hiç sevgi göstermemişler hala da göstermiyorlar. Eşim onlardan aşırı derecede korkuyor. Kayınvalidemin yanında “ben karımı seviyorum diyemiyor” anladım mı? Kendi kendime tedavi etmeye çalışıyorum kendimi. Sürekli o bana şunu dedi bunu dedi desem, kendime zarar veriyorum, çocuklarıma faydalı olamıyorum, çevreme zarar veriyorum” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, yaşadığı şiddet deneyimlerinin iki aylık hamileyken gerçekleştiğini ara ara şiddet görmeye devam ettiğini karakola gidip uzaklaştırma kararı aldığını fakat maddi durumlardan ve çocuklarından dolayı eşini tekrardan affettiğini anlatmıştır. Eşinin ruhsal sorunları olduğunu, çocukluğunda sevgi görmediğini, ilgisiz ve muhafazakar bir ailesinin olduğunu dile getirmiş ona üzüldüğünü belirtmiştir. Yaşadığı şiddetle başa çıkmaya çalışırken kendisini hayata karşı motive etmeye çalıştığını, karamsar olmadığını, neşeli olmaya çalıştığını dile getirmektedir.

“Bu şiddetin derecesine bağlı. Karşı taraf bir hata yapmıştır ama belki pişman olmuştur. Gelir özür diler ama sürekli bir şiddet varsa ve onu alışkanlık haline getirmişse gereken yerlere başvurup hakkını aramalı kadın. Fakat sadece polise şikayet etmek çözüm olmayaktır, psikolojik destek de alınabilir, hayatında önceden yaşadığı olumsuzluklar nelerdir, belirlenme ve çözme anlamında bir şeyler yapılabilir. Bir şekilde yardım edilmeli şiddet uygulayana da, sadece cezayla olacak iş değil” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, şiddetin derecesine bağlı olarak sürekli şiddet görme halinde hakkını arayabileceğini fakat gelip özür dilerse ve devamlı bir şiddet değilse affedilebileceğini

ifade etmiştir. Şiddet uygulayanın sadece cezalandırılması yönünde değil tedavisi için de bir şeyler yapılması gerektiğini cezanın şiddeti çözmeyeceğini belirtmektedir.

“Yani şimdi şiddetin, bir tokat da şiddet sayılır ama şimdi ola ki artık herkesin şu an da psikolojisi bozuk çevremizdeki. Hakkını aramalı ama beş dakika sonra geçecekse, eşi de ondan özür diliyorsa ve bir daha yapmayacağına söz veriyorsa bunu dallandırıp budaklandırmamalı diye düşünüyorum ben. Birazcık sineye çekilebilmeli tabii devamlı şiddet görüyorsa hakkını aramalı” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, bir tokadın şiddet sayılacağını fakat insanların günümüz şartlarında psikolojilerinin bozuk olduğunu, erkeğin şiddet uygulayıp beş dakika sonra özür dilemesi, söz vermesi halinde dallandırıp budaklandırmamak gerektiğini “bazı şeylerin biraz sineye çekilebilmesi” gerektiğini belirtmiştir. Fakat devamlı bir şiddet durumu varsa “hakkını aramalı” diye de ilave etmiştir.

“Buna karşı çıkarım ama eğer gidilmesi gerekiyorsa giderim yani haddini aştığını düşünürsem de giderim” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

“Ortada bir çocuk varsa ve bir daha karşı tarafın bunu uygulamayacağına eminse arada kalabilir ama karşı taraftan sürekli bu tarz şeyler görüyorsa kesinlikle gerekli yerlere başvurmalı” (K13, Lise Mezunu, 29).

“Yani o da göreceli bir durum. Erkeğin çok damarına basmışsa karşı taraf da çok özür dilediyse, pişman olduysa affedilebilir ama onu aralarında halletmeleri lazım hani içinde kalmalı ama neye göre içinde kalmalı işte. Devamlı yapılıyorsa zaten affedilmemeli” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

“Bence hakkını aramalı çünkü bir tokat bile sonrasında başka şeyleri doğurabilir”(K15, Lise Mezunu, 30).

Genel yorumlamalar şiddetin bir kere olmasıyla yasal yollara başvurmanın gerekli olmadığı devamlı olması halinde hakkının aranması gerektiği yönünde olmakta özellikle şiddet uygulayan eş özür diliyorsa yeniden bir şans verilmeli görüşü ağırlık kazanmaktadır. Çok az katılımcı bir tokat dahi olsa hakkını araması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

4.6.10.2. Erkek Katılımcıların Kadınların Şiddet Deneyiminde Nasıl Tepkide Bulunmalarına Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların bu konuda kadın katılımcılara benzer ifadelerde buldukları görülmüştür. Çok ciddi durumlarda hakkını araması gerektiği, gerekli mercilere başvurması yönünde görüş beyan etmişlerdir.

“Ciddi bir durum varsa bildirilmeli aile içinde kalmamalı” (E2, Lise Mezunu, 40).

“Aramalıdan yanayım ama günümüzde de arayanların başına neler geldiğini görüyoruz maalesef” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, şikayet edilmesi taraftarı olduğunu fakat bu sefer de kadının başına daha ciddi şeyler gelebildiğini belirtmektedir.

“Dozajı kaçmadığı sürece her zırt pırt şeyde adliyeye başvurduğu zaman olmaz bence. Her gün dayak yiyordur bir ay sabır etmiştir üç ay sabır etmiştir. Kendini garantiye almak için devlete sığınması lazım tabii” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

“İş büyüyorsa, büyüyecekse illa ki resmi yollardan hakkını araması lazım yani ama bir anlık oldu, yanlışlıkla oldu, karşı taraf özür diledi, iş tatlıya bağlandı o zaman olabilir ama diğer türlü hakkını araması lazım her iki tarafın da” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

“Yani aslında içinde kalması doğrudur şimdi bir tokat bile olsa boşanmaya varıyor iş, eskiye göre değerlendirirsen ama şimdi bu iyi mi hemen bir tokatta boşanıyolar o da iyi değil. Devamlı şiddet görüyorsa o iş yürümez zaten” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, bir tokat gibi durumlardan dolayı şikayet edilmesinin ya da boşanmanın iyi bir şey olmadığını aslında şiddet durumlarının “aile içinde kalması” gerektiğini ifade etmiş, devamlı şiddet görüyorsa o evliliğin yürümeyeceğini belirtmiştir.

“Yani önce bir defalık anlık gelişen bir olaya kendi aralarında çözebiliyorlarsa, konuşarak halledebiliyorlarsa evliliklerini kurtarmak için mücadele edebilirler ya da bunun için destek alabilirler. Ama devamlı bir şiddet varsa adam devamlı alışkanlık haline getirip kadını dövüyor, aşağılıyor, konuşma yoluna gitmiyorsa o zaman hakkını aramalı” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9, bir defalık olan bir şeyse ve kendi aralarında çözüme kavuşturabiliyorlarsa evliliklerini kurtarmak için mücadele verebileceklerini fakat devamlı bir şiddet durumu yaşıyorsa o zaman kadının hakkını araması gerektiğini ifade etmiştir.

“Biraz sayısal verilere de bağlı bu yani şahsen bir kere olur hani dersin ki insanlık halidir daha önce böyle şeyleri olmamıştı ama bu baktığında alışkanlık haline geliyorsa her birinin yasal hakkı vardır ve kullanması da en doğal hakkıdır yani” (E10, Üniversite Mezunu, 28).

“Çoğunlukla aile içerisinde kalmasını isterler çünkü hoş bir şey değildir, doğru bir şey değildir, kendilerine zarar vereceğini bildikleri için ama adil davranıyorsanız, özür diliyorsanız şey yapmayabilirsiniz hani git hakkını ara yine diyebilirsiniz ama bunu çoğu kişi söylemez” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

“Şiddetin derecesine göre değişir. Her gün her gün şiddet görüyorsa olabilir ama arada nadir ufak bir şeyden de olmamalı diye düşünüyorum” (E12, İlkokul Mezun, 48).

“Karı koca arasına şeytan dahi girmezmiş aslında kimse giremez. Birey kendisi ne yapması gerekiyorsa gidip kendisi yapmalı yani hakkını aramalı tabii ki” (E13, Lise Mezun, 27).

“İlla ki ileride derecedeysen hakkını aramalı ama tek tükse aile içinde kalmalı” (E14, Lise Mezun, 39).

“Tabii aramalı bence. Kadın belki çocuğunu düşünüyor ailesini arıyor ama kendisine yapılan şey çok yanlış olduğu için yanlış yine bir yanlışla örtmezsin hakkını aramalı o yüzden” (E15, Lise Mezun, 35).

E15, bir yanlışın diğer bir yanlışla örtülemeyeceğini kadının hakkını araması gerektiğini belirtmiştir.

Erkek katılımcıların çoğunluğu kadın katılımcılar gibi şiddetin derecesine göre durumu değerlendirmiş, “bir tokat” olarak tanımladıkları şiddet durumlarında affedilebileceğini, evliliğin kurtarılması için mücadele edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Şiddetin devamlı hale gelmesi durumunda kadının hakkını arayabileceğini dile getirmişlerdir.

4.6.11. Katılımcıların Maruz Kalınan Şiddetin Affedilmesine Dair Görüşleri

Bir üstteki bölümde kadının şiddet görmesi durumunda yetkili mercilere başvurup hakkını aramasına yönelik sorular sorulmuş, bu bölümde ise şiddetin affedilip affedilmeyeceği hususunda görüşler alınmaya çalışılmıştır. Benzer yaklaşımlar üst bölümde görülse de bu bölümde katılımcıların farklı cevap verdikleri görülmüştür.

4.6.11.1. Kadın Katılımcıların Maruz Kalınan Şiddetin Affedilmesine Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların çoğunluğunun şiddetin affedilmemesi gerektiği yönünde cevaplar verdiği görülmektedir.

“Bilmiyorum. Eğer terapiyle halledilebilecek bir şeyse affedilebilir belki çünkü o insan da bebektir, o insan da çocuktur ve ona bu öğretildi. Eğer yardım edebiliyorsam ona yardım ederim, yardım ettikten sonra eğer dönüştüğünü görürsem af ederim ama kesinlikle bir çıkmaz kapı bir çıkmaz sokaksa o zaman affetmem” (K1, Üniversite Mezun, 33).

K1, öncelikle terapiyle halledilebilecek bir durum var ise çözüm odaklı düşünmek gerektiğini sonuçta onun da zamanında bir çocuk olduğunu ve o şekilde öğretildiğini o yüzden ona yardım etmeye çalışacağını fakat dönüştüğünü görmediği takdirde de affetmeyeceğini belirtmiştir.

“Hayır, hiçbir gerekçeyle affedilmemeli affedersen gerisi gelir. Çok kaba bir tabir var aslında onu söylemek istemiyorum da sadece iş işten geçtikten sonra özür dilense ne dilenmese ne” (K3, Lise Mezunu, 41).

“Affedilmemeli aslında ama ilerisini düşününce çoluğum var çocuğum var diyorsun. Nereye gideceğim, elalem ne der deyip sineye çekiyorsun. O yüzden özrünü kabul ederim” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

“Hayır, bunun affi olacağını zannetmiyorum af edilmemeli. Samimiyse belki fakat gerçekten samimi mi acaba? Samimiyse bir şans daha verelim çünkü herkes hak eder bir şansı dünyada ama nereden anlayacağız? Tekrar yapmayacağını nereden bileceğiz?” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

“Affedilmemeli diyorum ama çocuklarım var, engelli oğlum var diye ettim. Ediyoruz tabii, haksızsam özür dilerim haklıysam dilemem. Namus konusu hariç her özrü kabul ederim” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

“Affedilmemelidir diyorum ama bir tokatta falan hani çocuk da varsa affediliyordur herhalde. Ben yapsam özür dilerim ama bana şiddet uygulansa özrünü kabul etmem herhalde” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

“Edilmemeli bence ama hani bir tokat deyip geçsem diyorum bu sefer de bu beni affetti yeniden vurabilirim diye düşünüp ileride daha kötü olur mu yuz diye düşünürüm” (K15, Lise Mezunu, 30).

Kadın katılımcıların geneli “ufak tefek” diye tabir ettikleri tokat gibi şiddet karşısında affedebileceklerini, özrünü kabul edebileceklerini ifade etmiş fakat devamlı olan bir durum ise affedilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Affetme nedenleri arasında genelde çocukların olması ve toplumun bu konudaki yargısını öne sürmüşlerdir.

4.6.11.2. Erkek Katılımcıların Maruz Kalınan Şiddetin Affedilmesine Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların çoğunluğu şiddet uygulayan erkeğin affedilmesi yönünde görüş bildirmiştir.

“Hangi şiddet ve ne koşullarda olduğuna bağlı ama bir kişi gelip özür diliyorsa tabii her seferinde özür dileyip aynı şeyleri yapıyorsa o ayrı tabii de ama özür diliyor ve bunu içtenlikle yapıyorsa olabilir. Birçok insanın elinde olmadan geçmişinden getirdiği bir şey olduğu için bu, gerçekten pişmanlık duyuyorsa ben af ederim yani” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

“Edilmelidir, insan hata yapabilir. Ufak tefek de olsa büyük de olsa affedilmeli. Sinir geldiği zaman akıl baştan gider. Veleve ki 30 sene iyi geçinmişler adam ona bir tokat çıkarttı bu affedilmeli bir anda silinmemeli” (E4, İlkokul Mezun, 53).

“Bir defaya mahsus yanlışlıkla olduysa olabilir ama sürekliyse olamaz. Ben şiddet uygulasam ufak bir şeyse özür dilerim, kendime de çok büyük bir şiddet uygulanırsa özrünü kabul etmem yani” (E6, Yüksekokul Mezun, 47).

“Bir seferlik bir şeyde hemen boşanma safhasına gelindiği zaman bu iş olmaz bence. Özür dileyip anlaşma yoluna gidilmesi lazım. Bir, üç derken devam ediyorsa olabilir. Şiddet uygulasam özür dilerim, uygulamam ama çünkü uyguladığın anda ok yaydan çıkmış oluyor. Atıyorum bir bardağı yere attın kırdın kırması kolay tekrar bir araya nasıl getirirsin? Öyle düşünmek lazım” (E7, İlkokul Mezun, 46).

“Evet. Benim annemle babam 30 yıllık evli. Sen bir hayatını bir insanla geçiriyorsun ya. Her günün gülüm balım olmayacak yani. Eski günlerin hatırına bence affedilmeli yani” (E13, Lise Mezun, 27).

“Her şey affedilmelidir çünkü şiddet bazen bilerek yapılan bir hareket değil kontrolden çıkarak yapılan bir harekettir. Dolayısıyla o kişi hatasını bilir, özür dilerse affedilmelidir tabii ki de” (E11, Üniversite Mezun, 65).

Üstteki katılımcılar bir kerelik şiddette veya ufak tefek şiddet durumlarında affedilmesi gerektiğini hemen evlilik birliğinin sonlandırılmaması gerektiğini, beraber geçirilen yılların hatırı olacağını ve samimi bir şekilde gelip de özür diyorsa özrünün de kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu tür şiddet eylemlerinin bir anlık gafletle, öfkeyle, kontrolden çıkma ve yanlışlıkla olduğunu ifade etmişlerdir.

“Gerçekten ciddi bir şiddet varsa affedilmemelidir” (E2, Lise Mezun, 40).

“Kesinlikle hayır. Bilerek yapılan bir davranışın sonrasında yapılan özür en büyük hakarettir benim nazarımda çünkü yapılan eylem bir trafik kazası değil kusura bakma ben sana yanlışlıkla çarptım diyebileceğin bir hadise değil. Konuşulabilecek bir meseleyi şiddetle karşılık vermişsin ondan sonra da kusura bakma ben sinirliydim, olmaz” (E5, Üniversite Mezun, 58).

“Şiddetin dozuna bağlı, ağzını burnunu kırdıktan sonra bunun bir özrü olmaz” (E14, Lise Mezun, 39).

Azınlık olarak bazı katılımcılar şiddetin affedilmemesi gerektiğini meselelerin konuşularak halledilebileceği bir yerde şiddet uygulamanın affedilmemesi gereken bir durum olduğunu belirtmişlerdir. Erkek katılımcılar ise özür dilenildiği takdirde eşlerin birbirine şans vermeleri gerektiğini ifade etmişlerdir.

4.6.12.Katılımcıların Aşk ve Kıskançlık Adına İşlenen Cinayetler Hakkındaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara kadınların “çok sevildiği ve kıskanıldığı” gerekçesiyle öldürülmeleri hakkında ne düşündükleri sorulmuştur.

4.6.12.1.Kadın Katılımcıların Aşk ve Kıskançlık Adına İşlenen Cinayetler Hakkındaki Görüşleri

Kadın katılımcıların aşk ve kıskançlık cinayetini gerçekleştiren failer ve gerekçeleri hususundaki görüşleri faillerin ruhsal anlamda hasta oldukları yönünde olmuştur.

“Hastalıklı ruhlar diye düşünüyorum. Onların da kökeni şiddet bence şiddet şiddeti doğurur” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

“Onlar şiddetin en kötüsü yani birine aşık ve ona ulaşamıyorsan, onu öldürmek gibi kötü bir şey yani bunun kesinlikle psikolojiyle bir alakası var, akıl sağlıklarının yerinde olmadığını düşünüyorum” (K13, Lise Mezunu, 29).

“Onların bir hastalık olduğunu düşünüyorum. Kıskançlıkla ilgili bir cinayeti kabul etmiyorum, cinayeti kabul etmiyorum zaten” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

Üstteki yorumlarda katılımcılar bu tür şiddet faillerinin psikolojik sorunları olduğunu, akıl sağlıklarının yerinde olmadığını belirtmişlerdir.

“Şu an çok saçma geliyor. Evlenmeden önce olsaydı belki kıskançlık olayında haklı görebilirdim çünkü o an nasıl diyeyim, beynin mi çalışmıyor bir şeyler çalışmıyor o anda ama doğru olan o değil yani ben bunu anladım” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, evlenmeden önce çok kıskanç olduğunu o hallerini hatırladığında benzer duygulara sahip olduğunu bu yüzden hak verebileceğini fakat şu an doğru olanın bu olmadığı yönünde düşündüğünü belirtmektedir.

“Haksızlık olarak düşünüyorum. Yine eğitim ve bilinç sorunundan kaynaklanıyor. Seviyorsan bir insanı yaşamasını istersin daha. Güvensizlik yaşıyorsan ayrılırsın” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, seven bir insanın sevdiğinin yaşaması için çabalayacağını, bu tür bir şiddetin haksızlık olduğunu, eğitim ve bilinç sorunundan kaynaklandığını dile getirmektedir.

4.6.12.2. Erkek Katılımcıların Aşk ve Kıskançlık Adına İşlenen Cinayetler Hakkındaki Görüşleri

Erkek katılımcılar aşk ve kıskançlık cinayetlerini “saçmalık” olarak nitelendirmişlerdir.

“İnsanlar belli bir güven çerçevesinde oturtamadıkları zaman ilişkilerini birbirlerini kıskanmaya ve şey yapmaya başlıyorlar hani sürekli şüphelenmeye başlıyorlar ve haklı şüpheler de olabiliyor ama bence bu cinayet işlemeyi gerektiren bir durum değil hiçbir zaman. Boşanırsınız biter yani” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, bu tür cinayetlerin güven duygusunu oluşturamamış çiftler arasında yaşandığını, sürekli bir şüphe içinde yaşandığını belirtmiş, bu tür olayların cinayet işlemeyi gerektiren bir durum olmadığını, boşanmanın en iyi çözüm olduğunu ifade etmiştir.

“Rezalet, aşk için cinayet bence saçmalık” (E2, Lise Mezunu, 40).

“Cahilce bir sebep çok af edersin götüne güvenmeyen insan kıskanır. Karşısındaki partnerine güvenmeyen insan kıskanır. Onun ki kıskançlık değil hurafedir. Seven kıskanır, hayır abi seven güvenir. Yani şimdi ben karıma aşığım. Sonuna kadar güveniyorum. Karımda o cıvıklık, karşısındakine karşı ekstra meyillenme yok ki. Olmadığı müddetçe ben karımı niye kıskanayım? Şimdi ben karıma güveniyorum karım da bana güveniyor mudur bilmem. Güvenmiyordur çünkü biz erkeklere güvenilmez. Erkek karısına sonuna kadar güveniyordur çünkü güvenmesen o kadınla niye berabersin. Ama kadın erkeğine güvenmediği halde ömrünü geçirir tezatlık burada. Erkek güvendiği halde tetiktedir, bir falsosunda vurur kıcına tekme. Sonunda ölümmüş, zulümmüş, çocuklar geride kalmış, ben cezaevine gidecekmişim, şuymuş buymuş düşünmez” (E3, Lise Mezunu, 46).

E2, aşk için cinayet işlemenin saçmalık olduğunu belirtirken E3 de partnerine güvenmeyen insanın kıskançlık duygusunu yaşayacağını ifade etmiştir. Erkeklerin eşlerine güvenseler dahi en ufak bir yanlışlıkta affetmediklerini, bu uğurda cinayet işlemekten bile çekinmediklerini dile getirmiştir. Kadınların ise çoğunun eşine güvenmediği halde bir ömür yaşayabildiğini belirtmiştir.

“Ya öyle diyorlar ama adama soruyorlar “pişman mısın diye pişmanım” diyor. Bir anda olan bir şey işte. Hiç pişman değilim diyen yok yani. Öldüreceğim diye planlayıp gittiye tabii bir de o var. Planlamasaydı yanında o silah bıçak olmazdı dimi? Bunlar ağır mesele tabii iyi değil” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, bu tür cinayetleri uygulayan çoğu kişinin sorulduğunda pişman olduğunu söylediklerini dolayısıyla anlık gelişen bir durum olabileceğini ifade etmekte fakat öldürmeyi planlayarak da gidebileceğini öyle olmasa yanında bıçak ya da silah gibi aletlerin olmayacağını, bu tür olayların hassas bir konu olduğunu belirtmiştir.

“Ben bunları gördüğümde haberlerde falan çok küfrediyorum yani nasıl desem tamamen insanlık dışı bir şey, cahillik. Başka insan mı yok yani sevmiyorsa git bir başka insan bul. Dünyada altı milyar insan var. Kıskançlık için cinayet olmamalı bir hayat yani bu. İster sokaktaki dilenci olsun ister en iyi yaşayan biri olsun şiddet olmamalı” (E10, Lise Mezunu, 30).

“Öyle bir dünya yok yani. Kimse kimseyi bana bakmadı diye öldüremez, tecavüz edemez. Yani çok kıskandın, lafını geçirtemiyorsun kusura bakma kardeşim ya bu deveyi güdeceksin ya bu diyardan gideceksin. O kendi yoluna gitsin sen kendi yoluna git en mantıklı çözüm bu bence. Yani kesinlikle karşıyım bu tür cinayetlere” (E13, Lise Mezunu, 27).

E10, bu tür cinayetlerin cahillikten kaynaklandığını bir insanın aşkına karşılık bulamaması halinde hayatını başka biriyle devam edebileceğini öldürmek gerekmediğini belirtmiş, E13 de benzer şekilde karşılığı olmayan duygu durumlarında kimsenin kimseye zorlama hakkının olmadığını ifade etmiştir.

Kısaca katılımcıların hepsi de aşk ve kıskançlık cinayetlerini ya bir ruhsal hastalık durumu ya da cahilce işlenen saçma bir cinayet gerekçesi olarak görmüştür.

4.6.13.Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınlar ve Şiddet Uygulayan Erkekler Hakkındaki Görüşleri

Katılımcılara şiddet eylemlerinin failleri ve şiddete uğrayan kadınlar hakkında ne düşündükleri sorulmuştur.

4.6.13.1.Kadın Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınlar ve Şiddet Uygulayan Erkekler Hakkındaki Görüşleri

Kadın katılımcılar şiddete uğrayan kadınlar ve şiddet uygulayan erkekler hususunda çok farklı görüşler ifade etmişlerdir.

“Çaresiz hissediyorlardır muhtemelen. Bunu hak ettiklerini mi düşünüyorlar bilmiyorum, bazıları çok fazla sabırlı oluyorlar. Erkekler de çaresiz, yardıma muhtaç insanlar” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, şiddete maruz kalan kadınların kendilerini çaresiz hissettiklerini muhtemelen de bu hususta kendilerini suçladıklarını ifade etmekte aynı zamanda şiddet uygulayan erkeklerin de çaresiz durumda olan yardıma muhtaç kişiler olduğunu dile getirmektedir.

“Çok üzülüyorum bu olmamalı, şiddet değil bunun çözümü, o çocuğu da şiddet gören ortamda yaşatamazsın. Olmuyorsa anne baba ayrılmalı ki daha huzurlu bir ortamda büyüsün çocuk. Şiddet uygulayan erkekler benim gözümde güçsüz birer böcek gibi bir şey. Hele zaten bu tecavüzcülere hiç girmiyorum keşke bizlere verseler de biz versek cezalarını” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, şiddeti çocukların üzerinde bırakacağı hasar açısından değerlendirmekte, mutsuz evliliklerin içinde çocukların büyütülmemesi gerektiğini dile getirmektedir. Özellikle tecavüz eylemini gerçekleştiren kişilerin cezasının insanlar tarafından verilebileceğini belirtmektedir.

“Haklarını aramalılar ve biraz da kendilerini değiştirmeliler diye düşünüyorum. Şiddet sadece erkekde aranmamalı anlamın mı bazı kadınlar da hak ediyor diye düşünüyorum. O yanlışlarını düzeltmeleri gerektiğini düşünüyorum. Erkekler, kendilerini değiştirmeliler sorunları varsa tedavi olmalılar bence” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

K6, kadınların haklarını araması gerektiğini fakat aynı zamanda da kendilerini değiştirmeleri gerektiğini belirtmiş, şiddetin nedeninin sadece erkekte aranmaması gerektiğini bazen kadınların da bu şiddeti hak ettiğini ifade etmiştir. Erkeklerin de öfke sorunları varsa tedavi olmaları gerektiğini dile getirmiştir.

“Acizlik, onlar da benim gibi. Çaresizlik, parasızlık, arkada destek olmaması, evlatların, yok “sana kim bakar, dul kalınca bilmem ne olursun” çünkü öyle ailede yetiştik. İşte gençsin, giyindin mi “kime giyiniyorsun” derler, gezdin mi “kime geziyorsun” derler işte bu etkenler seni şiddete şey yapıyor. Erkekleri aciz buluyorum” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, şiddet gören kadınların kendisi gibi çaresiz olduğunu, parasal sıkıntıları olduğunu, evlatlarını düşündüklerini, ayrılınca dul olarak kötü gözle görülme endişesi taşıdıklarını çünkü öyle ailelerde yetiştiklerini ifade etmiştir. Eşinden ayrılan bir kadının güzel giyindiği vakit ya da gezmeye gittiğinde yanlış gözle değerlendirildiğini ve şiddet gösteren erkeklerin aciz kişiler olduğunu belirtmiştir.

“Ben önce bu konuda annemi görüyorum. Hayatım boyunca onu anlamaya çalıştım. Neden hala bu adamla evli duruyor diye çok düşündüm. Konuştuğum zaman da hep işte kendisine toplumsal olarak

kötü bakılacağını bir de maddi anlamda şeyi olmadığı için hani ben size bakamam edemem diyordu. Ananemin yanına gittiğinde de onunla da anlaşamadığı için hep bir şekilde geri dönüyordu yani. O konuda anlamaya hak vermeye çalışıyorum. Şiddet gösteren erkekleri aciz buluyorum çünkü Allah herkese gereken bütün vasıfları vermiş. O iyiyi tercih etse kadını da istediği gibi yönlendirebilir, değiştirebilir ama o kötü olanı tercih ediyor” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, annesinin de şiddet gördüğünü hayatı boyunca annesinin babasından niçin ayrılmadığını sorguladığını bu konuda annesiyle konuştuğunda maddiyat sorunu ve dul olarak etiketlenmenin getirdiği endişeden dolayı katlandığını ifade etmiştir. Annesinin ailesiyle de anlaşamadığını ve her defasında geri geldiğini belirten K9, şiddet gösteren erkekleri aciz bulduğunu çünkü isteseler bir kadını diledikleri gibi yönlendirebileceklerini fakat bu yönde çaba göstermediklerini belirtmiştir.

“Kimisi var çocukları için katlanıyor kimisi mesleği olmadığı için. Başında kukla gibi de olsa toplumda öyle görünsün diye yaşanıyor işte. Erkekler kendilerinin açıklarını kapatmak, güvensizliklerini örtmek için ya da ailelerinden öyle gördükleri için şiddet uyguluyorlar. Mesela erkekten her şeyi talep et sen erkeğe hiçbir şey verme o da iyi bir şey değil. Mesela hep benim anneme babama gidelim dersin karşıdakinin tarafına gitmezsen o da iyi değil. Bunun gibi her şeyi eşit tutmak lazım” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, mesleği olmayan kadınların şiddete katlandığını en azından başlarında bir erkek bulunduğu için bazı şeylere katlandıklarını ifade etmektedir. Erkeklerin kendilerine olan güvensizliklerinden dolayı şiddet uyguladıklarını belirten K12, kadınların her şeyi erkekten bekleyerek sürekli bir talep içerisinde olabildiklerini biraz da karşılıklı olarak bir şeylerin yapılması gerektiğini bunu da aile ilişkileri örneği üzerinden vererek dile getirmektedir.

“Onları da çok aciz ve basık görüyorum hele ki çocukları varsa ve çocuklarını da bu şiddet ortamında yaşatıyorsa ben bu durumda kadını suçlarım, erkeği de suçlamam. Şiddete boyun eğmemesi, gerekirse ayrılması lazım yani. Erkekler ise kendilerini ifade edemedikleri için şiddet uyguluyorlar” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

K14, şiddete katlanan kadınları aciz olarak gördüğünü çünkü özellikle çocukları olan kadınların bu tür bir ortamda yaşamaya devam etmesinin çocuklara zarar verdiğini kadının bu yüzden suçlu olduğunu ifade etmiştir. Erkeklerin de kendilerini ifade edememelerinden dolayı şiddet uyguladıklarını belirtmiştir.

4.6.13.2. Erkek Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınlar ve Şiddet Uygulayan Erkekler Hakkındaki Görüşleri

Erkek katılımcılar da kadın katılımcılarla benzer görüşlerde bulunmuşlar özellikle tecavüz, istismar gibi durumlara değinmişlerdir.

“Üzülüyorum ama adam sinirlenmiş çekmiş bir tokat atmıştır ama o anki sinirle yapmıştır. Tokadı atıp da iyice dalıyorsa tamam bu öldürmeye girer zaten ona bir şey diyemem. Şiddet gösteren erkekler uyguladıkları şiddete göre cezalandırılmalılar. Hele tecavüz, öldürme gibi suçlarda en ağır cezalar verilmeli, öyle cezaevine konulup ta ağalar gibi bakılmamalı, nerede bir kömür ocağı var, tarla takla var oralarda çalıştırılmalılar” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, şiddet gören kadınlar için üzülüğünü fakat erkeğin de bir anlık sinirle bir tokat atmış olabileceğini ifade etmiştir. Erkeğin şiddetin derecesini arttırması halinde bir şey diyemeyeceğini çünkü olayın boyutunun bu sefer cinayete gidebileceğini belirtmiştir. Özellikle tecavüz, öldürme gibi şiddet eylemlerinde failerin cezaevlerinde ağalar gibi bakılmamasını en zor şartlar altında çalıştırılmaları gerektiğini dile getirmiştir.

“Hiçbir şey yapamıyoruz, keşke olmasa. Mesela benim açımdan bir anlık oluyor. Bunlar bir anlık şeyler işte ama iyi değil tabii” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, şiddetin oluşumunun kendisi açısından bir anda geliştiğini, bu durumu iyi bir şey olarak görmediğini fakat olabildiğini ifade etmiştir.

“Allah yardımcıları olsun hiçbir şekilde bir erkeğin bir kadına fiziksel şiddet uygulamaması lazım ama kadınların da biraz daha dikkatli olmaları gerektiğini düşünüyorum. Erkeklerin de dikkatli olması gerekiyor ama kadınların daha fazla yapıcı olması gerekiyor çünkü erkekler genel anlamda kadınlara göre biraz daha fevri, delibaş oluyorlar, kadınlar biraz daha yatıştırıcı olmalı diye düşünüyorum. “Yuvayı dişi kuş yapar” diye bir laf var ya çok önemli yani. Özellikle tecavüz, öldürme gibi durumlarda kesinlikle af olmamalıdır” (E10, Lise Mezunu, 30).

E10, kadına şiddete karşı olduğunu fakat kadınların da daha dikkatli davranmaları gerektiğini çünkü erkeğin doğası gereği agresif bir yapısı olduğunu, kadınların bu noktada daha yapıcı bir tutum içerisinde olmaları yönünde görüş bildirmiştir. Yuvayı yapanın kadın olduğunu vurgulamıştır. Özellikle tecavüz faillerine karşı tahammülü olmadığını belirtmiştir.

“İçim gidiyor hepsine acıyorum, olmaması gereken şeyler ama daha bir aydır tanıyor adamı hemen düğün yapmaya gidiyorlar, iki gün sonra şiddetli geçimsizlikten dayak yiyor, boşanmaya gidiyorlar (E14, Lise Mezunu, 39).

E14, kadına yönelik şiddet olaylarına üzülüğünü fakat bu tür şiddet vakalarının arka planında kişilerin birbirlerini iyice tanımadan evlenmelerinin yattığını iki gün sonra da hayal kırıklığı yaşanarak boşanıldığını ya da şiddet durumlarının baş gösterdiğini belirtmektedir.

Bu bölümde özellikle dikkati çeken bulgu, kadın katılımcıların, şiddet yaşadığı halde evliliğini sürdüren kadınlar hakkında sert eleştiriler getirmesi, erkek katılımcıların ise herhangi bir eleştiride bulunmamalarıdır. Bu noktada kadın katılımcıların kendi hemcinslerine karşı dayanışma ruhu içerisinde olmaları beklenirken, kadınların yaşanan şiddete katlanma nedenlerinin sorgulanmadan, herhangi bir çözüm önerisi getirilmeden yargıda bulunulduğu gözlemlenmiştir.

4.6.14.Katılımcıların Şiddet İle Yaşam Koşulları Arasındaki İlişki Konusundaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların, kadınların yaşadığı şiddetin nedenleri üzerinde nasıl bir temellendirme kurdukları anlaşılmaya çalışılmıştır.

4.6.14.1.Kadın Katılımcıların Şiddet İle Yaşam Koşulları Arasındaki İlişki Konusundaki Görüşleri

Kadın katılımcıların yorumlarında şiddetin yaşanmasında en büyük etken olarak, kadının yaşam koşullarından çok kendi tercihleri olduğu yönünde görüşler bildirilmiştir.

“Bazıları kendi seçimleri yüzünden çünkü bilerek o insanı seçenler de var yani. O insanın dengesiz olduğunu, içtiğini bile bile varan insanlar var ama bazıları da maalesef evlendikten sonra öğreniyor. O zaman yapacak bir şey yok kimisi çekiyor, susuyor kimisi de susmuyor ayrılıyor” (K2, Lise Mezunu, 39).

Kadınların yaşadığı şiddetin nedeninin bazen kadınların kendi yanlış seçimleri yüzünden gerçekleşebildiğini ifade eden K2, flört döneminde erkeğin dengesiz davranışlar gösterebildiğini ya da alkol gibi zararlı içeceklere meyli olabildiğini ve kadının bunlara rağmen o erkekle evlenebildiğini bazen de kadınların eşlerini evlendikten sonra tanıyabildiklerini ifade etmiştir.

“Bence kendi seçimleri yüzünden yaşam şartları yüzünden değil. Her kadın ayakta durabilir yani” (K5, Yüksekokul Mezun, 51).

K5 de kadınların kendi seçimleri yüzünden şiddet gördüklerini, isteyen her kadının ayakta durarak şiddete katlanmama gibi seçeneğinin bulunduğunu belirtmektedir.

“Döveni suçluyoruz bak şu an hep döveni suçluyoruz ama bir de dövdürene bakmak lazım. Kimi insanlar da var ki dayağı kesinlikle tasvip etmiyorum ama karşısındakini çileden çıkartacak kadar uğraşmamak lazım diye düşünüyorum. Kendi davranışlarını kontrol etmelisin ki karşındaki de davranışlarını kontrol edebilsin. Bak ablam çocukluğu boyunca hep şiddet görmüş kendi yaptığı hataların bedeli karşılığında şiddet görmüş dayağı ne kadar savunmasam da. Evlendi, kocasından şiddet görüyor ama neden yine kendi yapmaması gereken işleri yaptığı için dayak yiyor. O da kendine azıcık çeki düzen verse belki eniştem onu dövmeyecek. Bir de böylesi var, hayatın bir de bu tarafı var. Eniştemin dövmesi gerekmiyor ama artık son çare falan mı diye görüyor, ben artık sözümü dinlettiremiyorum böyle mi dinlettirim diye düşünüyor bilmiyorum” (K3, Lise Mezun, 41).

K3, genelde hep şiddet failinin suçlandığını fakat biraz da dövdürene bakmak gerektiğini belirtmekte, kesinlikle şiddeti tasvip etmediğini fakat bazen kadınların da çileden çıkartacak kadar erkekle uğraşabildiklerini ifade etmektedir. Kendi ablası üzerinden konuyu örneklendirerek ablasının küçükken de şiddet gördüğünü çünkü hep kendi hatalarının bedelini ödediğini şimdi de evlendiğini bu sefer de eşinden şiddet gördüğünü fakat yine kendi hataları yüzünden şiddete maruz kaldığını dile getirmektedir. Şiddet gördüğü noktalarda biraz daha dikkatli olsa, uyum sağlasa belki şiddet görmeyecek demektedir. Erkeğin son çare, sözünü dinlettirebilmek için şiddete yönelebildiğini belirtmektedir.

“Bazen kendi seçimleri. Toplumun da buna katkısı var tabii toplum ve ailesi iyi örnek olamamış. Mesela iyi bir ortam sağlanmamış bir evde büyüyen çocuklar var. Ben her zaman Müge Anlı izliyorum zaten orada gördüğüm kadarıyla toplum yanlış yaşıyor ve yanlış yaşadığı zaman da yanlış aileler meydana geliyor. Yanlış aileden yanlış aile meydana geliyor. Gerçekten de toplumun en küçük birimi aile” (K7, İlkokul Mezun, 44).

K7 de kadınların şiddet görme nedenlerinin bazen kendi seçimlerinden kaynaklanabildiğini aynı zamanda toplum ve ailenin de bu yönde olumsuz katkıları olabildiğini ifade etmektedir. Televizyonda izlediği kadın programlarında toplumun, ailenin çok fazla yanlışlıklar içinde yaşadığını gördüğünü, yanlış yaşamın yanlış aileler

oluşturduğunu, toplumun en küçük birimi olarak ailenin önemli bir yapı olduğunu belirtmektedir.

“Yaşam şartı da var kendi seçimi de var bence. Mesela bir kadın vardı imam nikahlı olarak yaşamayı kabul etmiş sonra ondan üç dört tane çocuk sahibi olmuş, hani biraz da buralara gelinceye kadar aklını başına toplamalı diyorum, çok aciz olmamalı. O adam beni nikahladı da bundan sonra o adam beni geçindirecek gözüyle bakmamalı, biraz ayaklarının üzerinde durmalı, kendi seçimlerinin de etkisi büyük bence” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, kadının şiddet görmesinde yaşam şartlarının ve kadının kendi seçimlerinin de etken olabildiğini belirtmektedir. Daha önce yardım ettiği bir kadının hayatı üzerinden verdiği örnekle kadının birçok hata yaptığını, olayların bu raddeye kadar getirilmemesini, erkeği maddi açıdan bir garantör olarak görmemek gerektiğini vurgulamıştır. Kadınların kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmelerini tavsiye etmiştir.

“İkisi de var ama çoğunlukla yaşam şartlarından bence” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

“İkisi de olabilir. Şöyle yani yaşam şartlarından olabileceği gibi kendi seçimleri olarak da diyalogu becerememeleri. Mesela bir fakirlik dönemi oluyor senin bütçen zayıf sen o anda şunu alalım bunu alalım diyorsan, genelde olmayacak şeyleri hemen olsun diye şey yaparsan kendin zarar ediyorsun yani. O andaki bulunduğun duruma göre hareket etmelisin” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, kadının kendi seçimleri yüzünden de şiddet görebileceğini yaşam şartlarından da kaynaklanabileceğini dile getirmekte kadınların ekonomik şartların iyi olmadığı dönemlerde eşlerinden gereksiz şeyler talep etmemelerini, bütçelerine göre davranmalarını istemektedir.

“Tamamen maddi durum” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

“Bir kadının şiddeti seçeceğini düşünmüyorum. Yaşam şartlarından ve artık bir zorunluluktan dolayı, başka seçenekleri olmadığı için. Belki insanlar biraz seçenekleri kendi yaratıyor ama ne bileyim bir şeyleri yapmaktan, etmekten korkuyorlar. Artı yaşadıkları şiddeti içselleştirip artık normal bir şeymiş gibi görmeye başlıyorlar ve toplumsal olarak da bazı şeyleri göze alamadıkları için, çocukları için şiddet görmeye devam ettiklerini düşünüyorum en büyük sebepleri hatta evlatları. En azından bir ev var iyi kötü yiyecek bir şey var diye düşünüyorlar halbuki o mutsuz ortamda da çocuklar mutsuz oluyor aslında. Sadece kendileri olsa belki daha farklı olurdu fakat evlatları olunca hemen şey yapamıyorlar” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

Kadınların şiddet yaşamlarının kendi seçimleri olmayacağını düşünen K9, başka seçenekleri olmadığı için katlandıklarını belirtmiştir. Özellikle kadınların çocukları olduğu için adım atmakta zorlandıklarını, ekonomik özgürlüğün bulunmamasından dolayı devam ettiklerini, bir müddet sonra şiddeti içselleştirdiklerini ifade etmiştir.

4.6.14.2. Erkek Katılımcıların Şiddet İle Yaşam Koşulları Arasındaki İlişki Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcılar da kadın katılımcılarla benzer görüşlerde bulunmuşlardır.

“Valla ikisi de etken bence. Kimisi bile bile lades diyor. Etrafındaki kişiler “bu kişiyle olmaz, bu kişi evine bakmaz” diyor, o “olsun ben seviyorum” diyor ama sonunda ya şiddete maruz kalıyor ya da boşanıyor. Kadının adını lekeliyor farklı bir boyuta geçiyor boşanırken öyle yani” (E2, Lise Mezunu, 40).

“Kendi seçimleri de oluyor tabii ki de ama sonuçta bu da değişir bence. Şimdi Doğu’ya gittiğin zaman 10-12 yaşında evlendirilen kızın kendi seçimi demek biraz haksızlık olur yani. Zaman zaman olabiliyor ama. Benim arkadaşlarımdan vardı öyle, göz göre göre yanlış yaptığını bile bile evlenen. Bu çocuk oyuncağı değil bir yerde ama belki bir şekilde tehdit ediliyor, zorlanıyor bir yerde net bir şey söyleyemem yani o yüzden” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, şiddetin nedeni olarak kadının kendi seçimi ve şartların gerektirdiği bir durum olabileceğini ifade etmekte fakat Doğu bölgelerinde erken yaşta evlendirilen çocuk gelinlerin kendi seçimleri yüzünden böyle bir şeyi tercih edemeyeceklerini belirtmektedir. Arkadaşlarından bazılarının yanlış kişilerle evlilik yaptığını, evlilik kararı vermenin ciddiyet gerektireceğini dile getirmektedir. Fakat bu hususta net bir şey söylemenin mümkün olmadığını çünkü kadının gerçekte hangi faktörlere göre birlikteliği seçtiğini anlamının zor olduğunu söylemiştir.

“Kimse kendisine şiddet uygulayacak birisini seçme gibi bir duruma gitmez, eğitim ve yaşam koşulları bence” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

“Kendi seçimlerinin çok az etkisi vardır bence özellikle yaşam koşullarından kaynaklanmaktadır” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E5 ve E9, genelde kadının yaşadığı şiddetin sebebini yaşam koşullarına bağlamakta, E5 eğitimin eksikliğinin de etken olduğunu belirtmektedir.

“Şiddetin en büyük sebebi insanların aç gözlülükle fazla fazla şeyleri alarak maddi açıdan zorluğa düşmeleri, en büyük sebep bu yani. Lüks

yaşam yani. Kimse elindekiyle yetinmiyor daha fazlası derken sonra insanlar birbirine düşüyor” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

E6, şiddetin nedeninin açgözlülük içinde lüks yaşam sürme isteğinin olduğunu, kimsenin elindekiyle yetinmediğini ve en son da maddi sıkıntılardan dolayı şiddet yaşandığını ifade etmektedir.

“Biraz kader diyorum ben çünkü benim kızım şimdi Türkiye’de değil de İngiltere’de doğmuş olsaydı daha farklı haklara sahip olurdu ya da Suriye, Afganistan gibi yerlerde de doğabilirdi. Biraz da şans sanırım. Kendi seçimleri diyemeyiz bu coğrafi etkenlerden dolayı” (E15, Lise Mezunu, 35).

E15 ise, kadının doğduğu coğrafi bölgenin ona sunduğu koşullardan kaynaklı şiddete maruz kalabildiğini düşünmekte bir kadının İngiltere’de sahip olduğu haklarla Türkiye’de sahip olduğu hakların aynı olmadığını belirtmektedir.

Katılımcıların bu konudaki görüşlerine göre kadınlar kimi zaman evleneceği kişiyi tanımadan acele karar vermekteler ve yanlış kişiyle evlendikleri için de sorunlar giderek artmaya başlamaktadır. Bazen de kadının doğduğu coğrafyadan yaşam şartlarına kadar çeşitli nedenlerden dolayı şiddete maruz kaldıkları belirtilmektedir.

4.6.15.Katılımcıların Bir Kadının Şiddet Ortamında Yaşamaya Devam Etme Nedenine Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara bir kadının şiddet gördüğü halde katlanma nedenlerinin neler olabileceği hakkında sorular sorulmuştur.

4.6.15.1.Kadın Katılımcıların Bir Kadının Şiddet Ortamında Yaşamaya Devam Etme Nedenine Dair Görüşleri

Kadınların birbirlerini daha iyi anlayacakları düşünülürse bir kadının şiddet ortamında yaşamaya devam etmesinin nedenlerini en iyi yine kadınların anlayacağı söylenebilir. Kadın katılımcılara bu hususta soru yöneltilmiş çeşitli cevaplar alınmıştır.

“Çaresizlik, değişme beklentisi, öyle görmesi bir de. Yani kendi ailesinde şiddete rağmen aileyi sürdürme çabası içerisindeki bir kadından bunu görmüştür muhtemelen. Diğer türlüünü görseydi diğer türlüünü davranırdı. Bazı şeyler öğreniliyor bazı şeyler biraz mayanda oluyor ama genellikle hep öğrenilmiş tepkiler bu şiddete verdiğimiz tepkiler” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, kadınların zamanla eşlerinin değişeceklerini düşündüklerini bu yönde bir beklentilerinin olduğunu belirtmektedir. Böyle durumlarda verilen tepkilerin kimi zaman aileden gelen bir öğrenim olduğunu kimi zaman da kişinin kendisinden kaynaklandığını ifade etmektedir.

“Ailesinin arkasında olmaması, kendini yalnız hissetmesi, güçsüz hissetmesi ve çocukları için. Hani ben evlatlarımla şimdi ne yaparım, kimin evine giderim diye bir korkusu varsa bu işkenceyi çekmeye devam ediyor ama evlatları için çekiyorlar en çok” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, kadınların en çok çocukları için evliliğe katlandıklarını, arkasında destek verecek bir ailesi de yoksa başka çarelerinin kalmadığını dile getirmiştir.

“Kocamı seviyorum yani ben sevmesem onu, bak o kadar kızıyorum o kadar kızıyorum ki ona, dayak yedim, hastaneye gittim ama sevgimden hiçbir şey kaybetmedim. Bunu Rabbim mi ediyor ben mi izin veriyorum ben de bilmiyorum. Ama araya ihanet girse o da bilir asla şey yapmam. Onu bilir ve zaten yapmaz öyle biri değildir. Ama şey de diyor “benim sana ihtiyacım var, benim anam da sensin babam da sensin. Benim senden başka kimsem yok”. Diliyle belki ne bileyim buraya geldi elinde çiçekle: “Özür dilerim ben seni çok seviyorum” dedi. Seven adam bunu yapar mı? Bir de ben çok merhametliyim bazen onu evladım gibi de görüyorum, evlat anlamında değil de koruma gibi. Ben onu ondan daha çok savunuyorum. Ama o bir kerecik bile olsa o beni savunmadı. Şimdi sen bana burada orospu de bir şeyler de çek git, der ki: “senin de dilin durmamış canım sen de hak etmişsin” der bana, misal” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8 ise, şiddet ortamında yaşamaya devam etmesinin nedenlerini şiddeti yaşayan bir kadın olarak anlatmış, eşini şiddet yaşamasına rağmen sevdiğini, sevgisinde bir azalmaya olmadığını anlatmıştır. Şiddete katlanma nedeni olarak Allah’ın kendisine bu yönde belki de bir sabır, sevgi verdiğini ya da kendisini böyle inandırdığını ifade etmiştir. Eşinin şiddet uyguladıktan sonra ellerinde çiçeklerle gelip özür dilediğini, çok sevdiğini söyleyerek bir şekilde gönlünü kazandığını söylemiştir. Aslında seven bir insanın şiddet göstermemesi gerektiğinin bilincinde olduğunu fakat bir yandan da eşinin ailesinden sevgi görmediğini bildiği için çocuğu gibi onu korumaya yönelik bir çaba içerisine girdiğini ifade etmiştir.

“Çok sevmelidir ki kalsın orada yoksa mecburiyet diye bir şey yok bence ben bunu kabul etmiyorum. Çok çok sevecek ki ona dayanacaktır” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

K14 de üstteki ifadeyi destekleyici şekilde bir kadın ancak çok severse şiddete katlanabilir yoksa mecburiyetten kaynaklı bir katlanma halinin olacağını düşünmüyorum demiştir.

“Güçsüz olduğunu düşünüyorum, hakkını araması lazım, sabretmemesi lazım. Kendine iş bulmalı, çalışmalı, özgür olmalı, katlanmamalı yani” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

K6 ise, şiddet yaşamasına rağmen hala o ortamda bulunan kadının güçsüz olduğunu, hakkını arayıp katlanmaması ve kendi ayakları üzerinde durması gerektiğini dile getirmektedir.

4.6.15.2. Erkek Katılımcıların Bir Kadının Şiddet Ortamında Yaşamaya Devam Etme Nedenine Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların da kadınların şiddet ortamında yaşamaya devam etmeleri hususunda kadınların hangi konularda çaresiz kaldıklarının, tıklandıklarının bilincinde oldukları görülmüştür.

“Para yönünden mi durur, evlat yönünden mi durur yoksa boşansam daha kötüsüne mi denk gelirim diye düşünür bilmiyorum” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, kadınların şiddet yaşadıkları halde katlanmalarının nedeni olarak maddi imkansızlığın, çocuklarının olmasının ya da boşanırsa daha kötülerine rastlama endişesinin etken olabileceğini ifade etmiştir.

“Çocuklarından dolayı olabilir, mahalle baskısından olabilir. Biliyorsunuz bizim dinimize göre boşanmak iyi bir şey değil belki o yüzden olabilir” (E12, İlkokul Mezunu, 48).

E12 de kadınların, çocuklar ya da mahalle baskısından dolayı şiddet gördüğü yerde yaşamaya devam edebileceğini, dini değerler açısından da kadının boşanması çok uygun görülmediği için katlanabileceğini belirtmiştir.

“Çocuğu var, gidecek yeri olmadığı için. Devlet baksa bile devletin verdiği imkan ne olacak yani. Bir de kocasının değişeceğini düşünüyordur belki” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, kadının, çocuğunun olması, devletin maddi olarak kadına yeterli güvenliği sağlayamaması veya kadının eşinin bir gün değişeceğini düşünmesinden dolayı şiddet gördüğü yerde kalmaya devam ettiğini belirtmiştir.

Bütün katılımcıların, şiddet yaşayan kadınların sorunları ve çaresizliklerinin neler olduğu noktasında birçok şeyin farkında oldukları görülmüştür.

4.6.16.Katılımcıların Sorunların Çözüksüzlüğü Noktasında Eşlerine Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara herhangi bir sorunu çözememeleri durumunda eşlerine bir tokat da olsa şiddet uygulayıp uygulamadıkları sorulmuştur.

4.6.16.1.Kadın Katılımcıların Sorunların Çözüksüzlüğü Noktasında Eşlerinden Şiddet Görüp Görmediklerine Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların çoğunluğu eşlerinin kendisine bir tokat dahi vurmadığını ifade etmiş sadece birkaç katılımcı evliliklerinin ilk yıllarında bu tür şiddete maruz kaldığını belirtmiştir.

“Eşimin bana vurmasını bırak daha elini bile kaldırdığını görmedim” (K2, Lise Mezunu, 39).

“Hayır, ömrü billah bana bir kere elini kaldırdı. Ben de dedim ki “o tokadı bana atarsan burada her şey biter”. Yeni evliydik o zaman kavga ediyorduk oymuş o tokadı da vuramadı zaten vursaydı o iş biterdi inan bana biterdi. Gözümü o kadar karartırdım yani çünkü ömrün boyunca dayak yemişsin bir tokat deyip de geçemezdim. Bir tokattan sonrası geliyor artık çünkü seni dövebileceğine bir kere kanaat getirdikten sonra gerisi geliyor. Ben haklıydım, haksız yere bana o tokadı atsaydı biterdi zaten.”

K3’ün haksız olması ve şiddet görmesi durumunda nasıl davranacağına ilişkin sorduğumuz soruya verdiği cevap aşağıdadır:

“Belki o zaman şey diyebilirdim “evet ben bunu yaptım ve bu tokadı hak ettim”. Hani atıyorum bir hırsızlık yaparsın. Bunun karşılığında sana çok kızar, yapar ya da evde yapılmaması gereken bir şey yaparsın yapar. Bak dayağın hiçbir haklı sebebi yok normalde ama hani kızımın beni küçükken çileden çıkartıp benim onu dövdüğüm gibi onu çileden çıkartacak bir şey yapsam tamam diyebilirsin bir yerde. Kendi hatasını bastırmak için bana o tokadı vursaydı o iş biterdi. Ne annem üzülecek ne babam üzülecek hiç gözüm bile görmezdi yani” (K3, Lise mezunu, 41).

Haklı olduğu durumlarda şiddet görmeyi kabul etmeyen K3 haksız olsaydı “hak ettim bu şiddeti” diyebileceğini fakat haklı olduğu halde şiddet görmeyi kabul etmediğini belirtmiştir.

Kadınların çoğunluğu fiziksel olarak bir şiddet görmediğini ifade etmiş sadece iki kadın katılımcı şiddet görmelerine rağmen gizlemeyi tercih etmiştir. Eşlerinin şiddet uyguladığını ifade etmeleriyle iki kadın katılımcının yaşadıkları şiddeti gizledikleri ortaya çıkmıştır. Çok az katılımcı da evliliğinin ilk yıllarında ufak tefek şiddet olaylarının yaşandığını dile getirmiştir.

4.6.16.2. Erkek Katılımcıların Sorunların Çözüksüzlüğü Noktasında Eşlerine Şiddet Uygulayıp Uygulamadıklarına Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların eşlerine karşı uyguladıkları şiddeti saklamadıkları görülmektedir.

“Yani ilk evlilik yıllarımızda o hatayı bir sefer yaptım” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

“Evet, zaman zaman oluyor kavgalarımız, ediyoruz” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

“Hayır direkt bir şiddet uygulamadım ama o raddeye geldim diyebilirim. Kavga ettiğimiz zamanlarda sarsma hırpalama gibi” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

“Hayır, dövmedim ama küçük bir fiske vurmuş olabilirim. Hatırlıyorum yani” (E12, İlkokul Mezunu, 48).

Erkek katılımcıların eşlerine uyguladıkları şiddeti bazen hata olarak gördükleri ya da “küçük bir fiske” diyerek nitelendirdikleri zaman zaman da fiziksel şiddet uygulayacak düzeye geldiklerini belirtmişlerdir. Kadın katılımcıların da bu noktada üstte de değinildiği gibi yaşanan şiddeti gizledikleri anlaşılmıştır. Kadın katılımcıların bu hususta şiddeti gizlemelerinin nedeni olarak gururlarını incitici bir durum olarak görmeleri ya da eğitimli kadınlar olmanın verdiği bir karar olduğu söylenebilir. Kavramsal çerçevede de belirtildiği üzere kadına yönelik eril şiddetin, hedef olarak eğitimli-egitimsiz ayrımı yapmadığı, kadınların da eğitimli olmalarının şiddeti önleyici bir olgu olmadığı anlaşılmaktadır.

4.6.17.Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yasal Hakları Konusundaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara, şiddet gören kadınların mevcut yasal hakları konusunda görüşleri sorulmuş detaylar haricinde kısmen de olsa bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Bu konuda özellikle kadın katılımcıların konuya daha çok hakim oldukları görülmektedir.

4.6.17.1.Kadın Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yasal Hakları Konusundaki Görüşleri

Kadın katılımcıların olası bir şiddet durumunda yasal haklarının neler olduğunu bilip bilmedikleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

“Kısmen var, çalıştığımız zamanlarda çok fazla detaylı çalıştık ama genel olarak kalıyor insanın aklında. Birilerinin hakkını savunuyor olsaydım sürekli aklımda kalırdı ya da ben yaşıyor olsaydım. Yapılan her şeyi yetersiz buluyorum” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, bir ara bu tür bilgilendirme faaliyetlerine katıldığını fakat kalıcı olarak bu konularla ilgili bir pozisyonda olmadığı için çoğu bilgiyi unuttuğunu ifade etmiş ve yapılan yasaların yetersiz olduğunu belirtmiştir.

“Çok bir fikrim yok maalesef. Bilmiyorum ama çok da yeterli olduğunu düşünmüyorum” (K2, Lise Mezunu, 39).

“Hayır, çok fazla bilmiyorum. Darp raporu alınıyor bildiğim kadarıyla hastaneden. Polis onu eğer evine gitmek istemiyorsa, kötü durumdaysa sığınma evlerine koyuyor. Kadınlar isterse orada kendi istediği sürece yaşayabiliyor ve aileden hiç kimseyle görüştürülmüyor. Sadece kendi istediği insanlarla görüşebiliyor onu biliyorum. Varsa çocuğu çocuğu onu bile kadın yanına alabiliyor. İsterse sığınma evlerinden gizlice iş bulunup gizli yerlerde çalışmaya devam bile edebiliyor. Yani çok daha gerisini bilmiyorum. Bu kadarını biliyorum” (K3, Lise Mezunu, 41).

“Uzaklaştırma var, koruma var. Başka bir bilgim yok” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

“Uzaklaştırma alıyorlar ve boşanırsa devlet avukat veriyormuş diye duydum ama onun dışında pek bir bilgim yok” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

“Uzaklaştırma, hapis cezası gibi şeyleri biliyorum ama tam olarak nedir bilmiyorum. Televizyondan duyduğum kadarıyla bunlar da. Medyadan gördüğüm kadarıyla bir iki şey yapılıyor örnek olarak ama erkekler, toplumdan “erkek adam böyle mi olur” gibi sözlere ve tepkilere karşılık

çok çabuk gaza gelip yine yapacaklarını yapıyorlar, pek bir şey değişmiyor yine yani. Yasaların bir işe yaradığını düşünmüyorum” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

“Hayır, yok. Sadece bu devletin bazı evleri varmış mor çatılı ev gibi yerlerde kadınlar bakılıyor ama ne kadar bakılıyor onu bilmiyorum. Yani televizyondan, haberlerden gördüğüm kadarıyla. Karısını öldüren adam yedi sekiz yıl yatıp çıkabiliyor, devlet bu yönde caydırıcı hiçbir ceza uygulamıyor. Kadına sahip çıkıyor, herhangi bir evde barındırıyor, para veriyor ama bunu yapan adama daha kötü şeyler yapmaları gerekiyor bence. Cezalar çok yetersiz, müebbet hapis yatmalı bence mesela bir daha hiç çıkamamalı çünkü bazı eşler yaralıyor içeri giriyor ve çıktığında bu sefer eşini öldürüp tekrar içeri giriyor. Yaralama veya öldürme hiç fark etmez hepsi de ömür boyu hapis cezası olmalı bence” (K13, Lise Mezunu, 29).

“Emniyete gidip uzaklaştırma cezası, sığınma talep edebiliyor, o kadar bilgim var. Tam olarak bilmiyorum ama sanırım çok yeterli değil yasalar da birçok kadın cinayeti ortada çok iyi korunduklarını düşünmüyorum” (K5, Yükseköğretim Mezunu, 51).

Kadınların birçoğu çok fazla bilgileri olmadığını daha çok medyadaki haberlerden duydukları kadarıyla fikir sahibi olduklarını ifade etmekte fakat kadının darp raporu alabileceğini, polise şikayet edip sığınma evine çocuklarıyla gidebileceğini, oranın kendisine gizli yerlerde iş imkanı sağladığını, eşe uzaklaştırma cezası verildiğini bildiklerini belirtmiştir. Ayrıca kadınların imkanı yoksa ve ayrılmak isterlerse devletin ücretsiz avukat tahsis ettiğini duyduklarını ifade etmişlerdir.

“Hemen polise gidip hakkını savunmalı şimdi çok güzel imkanlar var. Devlet destek veriyor, uzaklaştırma var, kadın sığınma evleri var. Kadın şiddet görmemeli yani devlet çok iyi destek çıkıyor ama destek biraz daha fazla olmalı. Biraz daha başka şeyler yapabilir devlet” (K6, İlköğretim Mezunu, 48).

“Tabii Alo Telefon hattı var, kadın sığınma evleri var, belediyelerimiz buna destek veriyor yani bir komşu bile şey yapar yardımcı olur diye düşünüyorum. Kadınlar haklarını aramalı. Hastanelerde, emniyetlerde psikolojik destek de veriyorlar. Devletin birçok şeye katkısı var yani eskiden bu kadar değildi” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

Bu konuda bilgi sahibi olduğunu söyleyen katılımcılar benzer şeyleri ifade etmekle birlikte kadınların arayabilecekleri Alo telefon hattı gibi hizmetlerin bulunduğunu, hastane veya emniyet gibi yerlerde kadınlara psikolojik destek verildiğini söylemişlerdir.

“Var, sığınma evine gönderebilirler o gün göndermek istediler beni. Eğer eşinden ayrılmak istiyorsan, valilikten parasal destek sağlıyorlar falan.

Belediyeden yardım görmedik ama hiç o gün gittim müracaat ettim geldim çocuklarımın okul şeyleri için. Üç ay oldu telefon açacak devlet hala bana. Bir altı aylık uzaklaştırma verdi ama bu kadın ne yer ne içer, neredeler hani? Sadece kararı veriyor, imzalıyor o kadar. Şu anda eşimin evde olduğunu bile bilmiyor onlar. Bu mu devletin yardımı bence adil değil. Sığınma evi de adil değil bence en azından kendinizi düzene sokacak kadar altı aysa altı ay, ne kadarsa bir gelir vermesi lazım devletin. Ben öyle olsa belki katlanmazdım. Bu olmadığı müddetçe bu kadınlar hala dayak yer, şiddet görür ve cinayetler olur. Ben yaşayan bir kadın olarak söylüyorum bunu” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, bu konuda bilgisinin olduğunu, sığınma evine yönlendirdiklerini, valilikten parasal destek alınabileceğini fakat belediyeden hiç yardım görmediğini devletin bu konuda sadece kararları imzalayıp olayın takibini yapmadığını belirtmiştir. Kadının kendini belli bir seviyeye getirinceye kadar devletin maddi anlamda kadını desteklemesi gerektiğini ifade etmektedir. Prosedürlerin çok yavaş uygulandığını, şiddet gören kadının o kadar zamanı olmadığını belirtmiştir. Bir kadın haricinde diğer katılımcılar iyi kötü kadınların şiddet sonrası hakları konusunda bilgilerinin olduğunu onun haricinde çok da bilgilerinin olmadığını söylemişlerdir. Görüşmelerden yasa ve kanunların işlevsel olmadığı yönünde kanı ortaya çıkmıştır.

4.6.17.2. Erkek Katılımcıların Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yasal Hakları Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre bu konuda daha az fikir sahibi olduğu görülmüştür.

“Uzaklaşma, takip gibi şeyleri biliyorum. Onun dışında bir bilgim yok” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

“Şiddeti gördükten sonra hakkı olsa ne olur olmasa ne olur. Önemli olan şiddetten önce o hakların bilinmesi. O saatten sonra bunun hakkı var peki ölene ne edeceksin? Ölen bir insanın ne hakkı olabilir? Bence şiddet görmeden önce haklar bilinmeli ve kullanılmalı. Kanaatimce çok cılız olan yasalarımızda önlemeyle ilgili hiçbir ilerleme yok. Biliyor muyum net olarak bilmiyorum bildiğim tek şey var. Eşinden şiddet görüyorsa kadın işte barınma evleri var, kadın dayanışma dernekleri, sığınma evleri var fakat sığınma evleri var da sığınma evlerin de bile kadınlar öldürülüyor. Eşi geliyor orada öldürüyor. Devletin bu konuyla ilgili çıkardığı hiçbir yasayı uygulamadığını görüyorum yok çünkü öyle bir yaptırım. Bir yaptırım olsaydı sokak ortasında karısını yedi yerinden bıçaklayarak öldüren adamın ömür boyu bir cezası olurdu. Hadi idamı geçtik, kısasa kısası geçtik. Cinayet işleyen bir kişi erkek ya da kadın olması fark etmez kesinlikle bir daha toplum içine çıkmamalı. İstisnalar kaideyi bozmaz. Şiddete dayalı cinayetlerde, yaralamalarda kesinlikle en

ağır cezanın ne olması gerekiyor diyorsan ölümlü şiddette ömür boyu benim düşüncem, yaralamalı şiddette kademeli ağır cezaların olması lazım maddi ve manevi olarak” (E3, Lise Mezun, 46).

“Tabii kadınlar açısından iyi yönde bir gelişme var” (E4, İlkokul Mezun, 53).

“Çok net bildiğimi söyleyemem. Sinir olduğum için çok incelemek bile istemiyorum çünkü bana çok da samimi gelmiyor” (E5, Üniversite Mezun, 58).

“Net olarak bir bilgim yok. Savcılığa gidip şikayet edebilirler onu biliyorum. Yasalar yapılıyor ama nedir ne değildir bilmiyorum tam olarak ama yüzeysel buluyorum. Öyle olmasaydı bu kadar şiddet ortaya çıkmazdı. Demek ki verilen cezalar yetersiz kalıyor. Bir insan bir insana ne yapmışsa aynı şeyi kadın erkek fark etmez her ikisi de yaşamalı. Kısasa kısası savunuyorum bu konuda. Aynı acıları o kişi de çekmeli” (E9, Üniversite Mezun, 31).

Erkek katılımcılar, kadınların yasal hakları ve kanunlar konusunda çok bilgilerinin olmadığını ve bu yönde atılan adımların yetersiz olduğunu çünkü bir yaptırım olsaydı kadına şiddet oranlarında bir azalma görülmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Özetle, katılımcıların bu konuda net bir bilgiye sahip olmadıkları yaygın medyada gördükleri kadarıyla duruma aşına oldukları görülmektedir. Kadın katılımcıların, yasal haklar ve kanunlar üzerinde bilgi sahibi olmadan, istenilen düzeyde haklarını sağlayamayacakları ve kendilerini savunamayacakları söylenebilir. Bir özeleştirici olarak, kadınlara bu konuda yeterli bilgilendirme faaliyetlerinin duyurulmamış olduğu ve bu noktada neler yapılabilir sorunsalı etrafında girişimlerde bulunulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

4.6.18.Katılımcıların Şiddetin Önlenmesi ve Cezaların Etkinliği Konusundaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve verilen cezaların yeterliliği hakkında ne düşündükleri sorulmuştur.

4.6.18.1.Kadın Katılımcıların Şiddetin Önlenmesi ve Cezaların Etkinliği Konusundaki Görüşleri

Şiddetten en çok zarar görenlerin başında kadınlar gelmekte ve yaşadıkları şiddetin önlenmesi ve istenilen cezaların neler olabileceği noktasında da kadın katılımcıların görüşleri önem arz etmektedir. Bu noktada şu görüşlere değinilmiştir:

“Kodumuzda var en başta söylediğim gibi toplumsal dilimizi değiştirmeden, gelenek ve göreneklerimizi süzgeçten geçirmeden toplumda şiddet hep olacaktır gerek fiziksel gerek sözlü. Şiddet uygulayan kişiler terapi edilebilir, eğitilebilir, topluma geri kazandırılıp ıslah edilebilir ama cezayla değil. Ödül ve ceza ikisi de etkili yöntemler değil sadece bir süre sönmülendiren şeyler, sadece bir süre” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, toplumsal kodlarımızda kadına şiddetin meşru görüldüğünü öncelikle toplumun dilinin değiştirilmeden gerek fiziksel gerek sözel şiddetin son bulmayacağını ifade etmektedir. Ceza ya da ödüllendirme sisteminin olayları geçici süreliğine durduracağını fakat çözüm olamayacağını bu konuda faillerin ihtiyaç halinde tedavilerinin sağlanması gerektiğini, eğitilip topluma yeniden kazandırılması gerektiğini dile getirmiştir.

“Adam karısını dövmüş karısı şikayet etmiş adam hemen salınıyor, sonra adam ne zaman karısını öldürürse o zaman içeri alıyorlar. İlla öldürmesi mi gerekiyor yani. Kanunların biraz daha acımasız sert olması lazım, cezalarımız caydırıcı değil. Uyguladığı şiddete göre değişik cezalar verilmeli ama kalkıp da öldürdüyse ömür boyu yatsın içeride. Koruma yöntemleri yeterli değil” (K2, Lise Mezunu, 39).

“Yetersiz kanunlar da o yüzden. Kadın düşünsene kaç kere gidiyor mesela karakola bir de bu cephesi var olayın. “Kocam beni öldürecek” diyor, “bir şey olmaz” deyip polisler yolluyor onları. Ondan sonra kadın işte uzaklaştırma kararı aldırıyor. Bu uzaklaştırma kararında kocası yine evini basıyor yine karakolluk oluyorlar. Devlet yine bir şey yapamıyor ya da adamı salıveriyor ertesi günü. Alsın hapse atsın bilmem ne etsin demiyorum ama al o adamı da bir rehabilitasyon merkezi gibi bir şey kur. O adamla orada, karısına neden kötü davranıyor bir konuş, araştır. Kadın neden dayak yiyor, bu kadın ne yapıyor, bu kadın ne ediyor bunlarla ilgili hiçbir araştırma yok hiçbir şey yok. Sonra adam gidiyor kadını tak vuruyor. Ee noldu? Devlet kadını koruyamadı, hadi bakalım. Kadın hakları savunucuları kadınlar çıkıyor oraya iki pankart gösteriyor. İş bu değil ki sen ne yaptın kadın kolları olarak ne yaptın? Kadın kolları olarak belediyelerle iş birliği içerisine girip mahallelerde birer tane büro gibi bir şey açtın mı? Bir sıkıntınız olduğunda gelin sizinle burada konuşacak işte psikologlarımız var yardımlarımız var dedin mi? Belediye sürekli şimdi şey açıyor etüt merkezleri açıyor, el işi şeyleri açıyor. Ya sen kadına nakış, “abidik gubidik” öğreteceğine azıcık da ilgi ver ilgi. Kadının kendini nerede koruması gerektiğini söyle. Sözselsel, fiziksel şartlarda neler yapması gerektiğini söyle. Kadına sor sen nasıl yaşıyorsun, nasıl ediyorsun, nasıl tutuyorsun. Yok mu? Bir dünya psikiyatristler var boşta gezen atanamayan bir sürü çocuklar var. Hepsini yerleştir bir rehabilitasyon merkezi gibi bir şey kur. Erkeklerle de rehabilitasyon merkezleri açılabilir hem erkeklerle hem kadınlara. Kalkıp ta şimdi şeriat gelsin idam olsun yok öyle bir dünya. Kendini geliştiremedikten sonra adam orada istediği kadar yatsın. Çıktıktan sonra ki illa ki çıkacak ömür

boyu hapis gibi çok uzun süreler yok. Gene adam devam edecek neden çünkü ben yaptığının cezasını çektim diyecek adam çünkü ona göre yaptığı çok yanlış bir şey değil. Kafasının içindekini değiştiremedikten sonra isterse on yıl yatsın yine aynısı olacak” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, sadece cezayla değil şiddet uygulayan erkeklerin bir rehabilitasyon merkezi kurulup orada kendilerinin dinlenilip araştırılarak neden şiddet uyguladıklarını, kadınları niçin öldürdüklerini, sebeplerinin ne olduğunun ortaya konması gerektiğini dile getirmektedir. Kadın örgütlerinin kadın öldürüldüğü zaman sadece pankart açarak olayları protesto etmesinin bir anlamı olmadığını, belediyelerle işbirliği içinde her mahallede kadın merkezleri kurup kadınların şiddete uğramadan önce hakları konusunda, kendilerini nasıl koruyacakları konusunda, psikolog eşliğinde bilgilendirilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Failleri cezaevine atarak sorunun çözülmediğini cezası bitip çıktığında yaptığı şeyin bedelini ödediğini düşünerek tekrardan aynı şiddet eylemlerine başvurabildiğini çünkü zihinsel anlamda bir değişime sahip olmadığını, kendini haklı görmeye devam ettiğini ifade etmektedir.

“Bilmiyorum ki insanların psikolojisi mi bozuk desem yoksa geçim şartları mı bilemiyorum. Hayır, düşünmüyorum. Ne kadar korunabilecek ki? Bir hafta koruyorlar on gün ya da üç ay koruyorlar. Ondan sonra ne yapacak yeterli değil. Erkeği psikoloğlara götürüp tedavi ettirmeleri lazım. Hapistir, idamdır bunlar çözüm değil. Haberlerde en çok o şekilde duyuyoruz çünkü psikolojisi bozulmuş diye” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4 de aynı şekilde erkeklerin tedavi edilmesi gerektiğini çünkü medyada yer alan haberlere göre erkeklerin psikolojisi bozuk olduğu için kadını öldürdüklerine dair bilgi verildiğini, kadının sadece koruma yöntemleriyle ömür boyu korunmasının sağlanamayacağını dile getirmiştir.

“Tam olarak bilmiyorum ama sanırım çok yeterli değil birçok kadın cinayeti ortada, çok iyi korunduklarını düşünmüyorum. Cezalar yeterli değil çünkü mahkemelerde iyi hal diye bir indirim var, bunun kesinlikle uygulanmaması gerektiğini düşünüyorum” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

K5 de yasaların ve cezaların yetersizliğinden bahsetmekte ilaveten mahkemelerde uygulanan iyi hal indiriminin kaldırılması gerektiğini dile getirmektedir.

“Vicdan, merhamet olayı bu tamamen. Bunu cezayla yaptığınız zaman bir mantığı yok ki. Adamdan şiddet görüyorum diyorsun ama adama yine şiddet uyguluyorsun. Ben bunun bir caydırıcılığı olduğunu düşünmüyorum. Bu insanın içinde, vicdanında, merhametinde olan bir şey sen ne kadar ceza verirsen ver düzeltemezsin. Psikolojik olarak

eğitilmeleri gerektiğini düşünüyorum. Koruma yeterli değil çünkü adam üç beş ay yatıp çıkıyor. Ne caydırıcılığı olabilir ki sonra da gelip kadını öldürüp gidiyor. Bu durum, adamı daha çok hınç göstermesine neden oluyor. Fakat uç noktalarda olan tecavüz, öldürme gibi şeylerde idam gelmeli bence” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, olayın tamamen merhamet duygusunun eksikliğinden kaynaklandığını fakat ceza vermenin pek de bir anlamı olmadığını çünkü cezayla zihniyetin değişmediğini ifade etmektedir. Erkeklerin psikolojik destek almaları, eğitilmeleri gerektiğini belirtmiştir.

“Varsa bile o kadar yasa hem hiç kimse bilmiyor hem de en fazla uzaklaştırma olduğunu biliyoruz, hapis bile yok sanırım. Çok fazla kadına yönelik şiddetle ilgili bir yasa olduğunu ben düşünmüyorum. O yüzden de şiddet hala devam ediyor caydırıcı bir şey yok yani” (K10, Üniversite Mezunu, 28).

K10, kadına şiddetle ilgili bir yasa olduğunu düşünmediğini çünkü olsaydı kadına şiddetin hala devam ediyor olmaması gerektiğini ifade etmiştir.

“Onun hakkında hiçbir fikrim yok ama bazen medyada gördüğümüz haberlere bakıp o mantıktaki adamları bu adam yapmışsa ben de yaparım mı dedirtiyor bilemiyorum, medyanın öyle bir etkisi mi oluyor? Sanki o haberler yayıldıkça daha da bir artıyor bu şiddetler, cinayetler” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13 ise, kadına şiddete farklı bir açıdan değerlendirerek medyanın yaptığı haberlerle şiddeti meşru hale getirdiğini, şiddeti önlemekten ziyade şiddet dilini körükleyici bir etkisinin olduğunu, şiddet haberlerinin devamlı gösterilmesiyle olası şiddet faillerinin kötü yöndeki isteklerinin kamçılandığını vurgulamaktadır.

“Yasalar yeterli değil. Kadın ve erkeğin terapi alması sağlanıp, erkeğin de bir şeyleri kabullenmesi sağlanabilir çünkü kadın ayrılmak istiyor, adam her türlü kadına ulaşıp öldürebiliyor. Cezalarda yüksek meblağlı bir tazminat cezası verilmeli ki belki bu erkeklerin gözünü korkutabilir artı tecavüz, öldürme gibi şeyler de kesinlikle çok büyük cezalar verilmeli ki caydırıcı olabilsin, ömür boyu hapis verilebilir mesela ama para verirse daha çok işe yarayabilir” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

K14, cezaların caydırıcı boyutlarda olması gerektiğini erkeğe verilebilecek en büyük cezanın maddi olarak para cezası olabileceğini ancak o şekilde şiddet uygulamaktan vazgeçebileceklerini dile getirmektedir. Kadınları şiddet sonrası cesur ve kararlı şekilde hayatlarına yeni bir yön vermedikleri, topluma göre yaşadıkları için ezik olarak değerlendirmektedir.

4.6.18.2. Erkek Katılımcıların Şiddetin Önlenmesi ve Cezaların Etkinliği Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcıların bu konudaki görüşleri kadın katılımcıların görüşleri ile doğru orantıda gelişmektedir.

“Yasaların daha da sertleştirilmesi gerekiyor bazı konularda insanları durdurmak, sindirmek için. Yeterli değil demek ki insanlar girip çıkıp aynı şeyleri yapabiliyorlar. Ömür boyu hapis değil belki çünkü o insanların yaşayacağı bir pişmanlıkları da olabilir yani. Geçenlerde bir belgeselde izlemiştim ve ağlayarak şöyle söylüyordu: “Benim babam beni hep dövüyordu ve bana sevginin bu olduğunu anlattı, ben de o yüzden çok sevdiğim insanlara hep şiddetle yaklaştım” dedi. Birçok cinayet işlemiş, zamanında hapse girmiş çıkmış birisi bu adam. Eğer gerçek anlamda bir pişmanlığı varsa bir süre sonra bitmeli diye düşünüyorum” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, yasaların şiddet uygulayan insanların durdurulabilmesi adına sertleştirilmesi gerektiğini fakat cezanın kalıcı bir çözüm olmayacağını düşünenlerden biri olarak, bir insanın gerçekten bir pişmanlığı varsa ona yeniden bir şans verilmesini, cezasının bitirilmesini ifade etmektedir.

“Yasaları bilmiyorum eğitimden kaynaklı bence. Yasalar çıkıyor ama Türk insanı kuralları bozmayı sever. Ne zaman bıçak kemiğe dayandı o zaman durur. Kesin caydırıcı şeyler olması lazım. Yani biz şunu duymamalıyız: “Kadını dövmüş adli kontrolle serbest bırakıldı” bunu dememesi lazım. İşte “kadına bir tokat attı benim gibi bir yıl hapis yedi” böyle olmalı, bunu da kamuoyuna duyurmalı. Böyle yapılmazsa toplumun devlete olan güveni de yitmiş oluyor adalet nerede deniyor. Bizim Türk insanında yaptırım uygulaman gerekiyor. Kesin cezalar verilmesi gerekiyor. Cezalar yok çok esnek bence, adalet yok yani yeterli değil. Devlet istese mesela bazen programlar yapıyor “kadına şiddet” diye bence bunlar böyle kısa fragmanlar olarak değil de film şeklinde, dizi şeklinde yapılmalı aslında. Sonuçta teknoloji çağında yaşıyoruz. Youtube her bakmış olduğun bir videoda sana üç saniye beş saniye reklam izlettiriyor mesela sen de mecbur kalıyorsun o reklamı izliyorsun dizini falan bakmak için. Böyle olursa olabilir mesela o noktalara bu tür mesajlar konabilir” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, yasaları bilmediğini fakat şiddetin daha çok eğitimsizlikten kaynaklandığını bir de cezalar uygulanmadığı için cinayet işleyen kişinin kısa sürede yatıp çıktığını insanların artık adalete güvenlerinin sarsıldığını belirtmektedir. Eğer güvenin tekrardan kurulması arzu ediliyorsa bu tür vakalarda kamuoyunun failin aldığı ceza hususunda bilgilendirilmesi gerektiğini insanların ancak bu şekilde adalete olan güvenlerinin tesis edileceğini belirtmektedir. Medyada yer alan kısa fragmanlar yerine şiddet hakkında

bilgilendirici filmlerin, dizilerin yayınlanabileceğini ya da internet üzerinde bir şey izlemeye kalkıldığında zorunlu olarak belli saniyelerde reklam izletildiğini, şiddet hakkında bilgilendirici iletilerin bu tür mecralara konularak insanlara zorunlu bir şekilde izletilebileceğini ifade etmektedir.

“Evet biliyorum. İki kişi arasında yaşanan bir şey bu kanunla manunla olmaz. Mutlaka kanun şart da işte eğitimle alakalı bu bence. Yeterli de olsa yetersiz de olsa nedeni eğitimsizlik. Eğitimli cahiller de vardır ama yüzdeye vurduğumuz zaman çoğunun eğitimsiz insanlar olduğunu görürüz. Koruma yöntemleri şu an için yeterli görünüyor ama insanın olduğu her yerde bunun alternatifleri olmalı. Bu yüzden hiçbir şey yeterli olmaz yani devamlı alternatifi bulunmalı. Ceza hususunda kadını öldürmesinin sebeplerine bakmak lazım kadın hayatını kaybetti ama neden kaybetti ona da bakmak lazım bence. Kadınlar da süttten çıkma ak kaşık değil yani” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, yasaları bildiğini fakat bunun kanunla, yasayla çözülemeyeceğini iki kişi arasında gerçekleşen bir durum olduğunu bu noktada eğitimin devreye girdiğini genelde şiddet uygulayanların daha çok eğitimsizler olduğunu ifade etmektedir. Kadını koruma yöntemlerinin yeterli olduğunu fakat insanın olduğu yerde her zaman farklı alternatiflerin de bulunması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca kadının öldürülme sebeplerine de bakılmasını her kadının “süttten çıkma ak kaşık” olmadığını dile getirmektedir.

“Devlet 7/24 ne kadar koruyabilir nöbet tutamaz ki. Kadın, varsa çocuklarından yardım almalı kocasının şeyini engellemek için, kalkan olarak. Devletin koruma yöntemlerinde de yetersizlikler var ki hala şiddet görüyorlar. Ben şimdi şöyle düşünüyorum. Bir tecavüz olayında bir öldürme olayında, anlık bir öfke sonucu olan şeylerde tasvip etmiyorum ayrı konu ama tecavüzle öldürmeyi ayırırım. Adam hangi sebeple vurdu ona bakmak lazım. Başka bir adamla aldatırken görüp de vurmak var diğer türlü vurmak var. Ben nedenine bakarım aynı şekilde kadın da kocasını vurabilir ama en güzeli dediğim gibi ayrılmak. Her şiddete göre ayrı bir ceza verilmeli bence” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

Kadınların devamlı bir şekilde korunmasının mümkün olmadığını düşünen E7, kadının eşinin şiddetinden korunabilmek için çocuklarını kalkan olarak öne sürebileceğini diğer türlü yasaların yetersiz olduğunu belirtmektedir. Bir tecavüz olayı ile öldürme eylemlerinin farklı cezalar alması gerektiğini tecavüzün affi olmamasını ifade etmektedir. Kadının niçin öldürüldüğünün de sorgulanmasını istemektedir. Her ne kadar şiddete karşı olsa da eşini aldatan bir kadının öldürülmesiyle diğer türlü öldürülen kadınların durumlarının aynı olmadığını vurgulamaktadır.

“Bizim erkeklerimiz kadını cinsel bir obje gibi görüyor halbuki evini temizleyen yemeğini yapan kadındır. Kimisi çalışıp eve ekmek de getirir. Oradan kadınların bir kaybı var zaten zihinlerde bu oturmuşluk var. Biraz kadınlar da sanki raydan çıktı ne bileyim sanki ortamı hazırlıyor kadınlar. Bizim erkekler, kadın en ufak gülse bir şey var sanıyorlar o yüzden bazı İslami kurallar lazım. Kadının tek saç teli bile haram bizim dinimizde ha tamam biz bunları aştık biraz, laik cumhuriyet düzeninde ama bazı şeyler dini olarak baktığın zaman mantıklı aslında. Bir kadınla erkek mesela bir fabrika ortamında bir ay içinde hiç birbirlerini tanımazlarken bir bakmışın iyice kaynaşmışlar, sıkı fıkı olmuşlar. Tamam, ayrı otobüsler falan olsun demiyorum ama böyle böyle başlıyorlar, şakalaşıyorlar sonra eşlerinden ayrılıyorlar, yuvalarını bozuyorlar, arkada kalan çocuklar. Sonra tekrar yuva kuruyorlar birlikte şimdi o yuvadan hayır mı gelir yani. Cinayetler baktığın zaman temelinde bunlar da var yani kıskançlık cinayetleri falan. Din gerekiyor bazen işte. Ben oturup da bir kadınla saatlerce konuşmam yani şimdi sizinle konuşuyoruz da. Bunlar çözüm değil biz bunları gördük. Sevgi, saygı, sadakat varsa zaten bir şekilde yürüyor. Bunlar azaldıysa çatırdama geliyor boşanılıyor zaten. Bizim dinimizde kişi ne yaptıysa aynısını yapacaksın derler. Mesela geçen senelerde kızı öldürmüşlerdi tecavüz edip Münevver Karabulut cinayeti. Bunu yapanlardan birkaç kişiye aynı şeyi yapacaksın ki en azından göstermelik, ders olarak, sonra bak kimse yapabiliyor mu?” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, erkeklerin zihninde kadının cinsel bir obje gibi görüldüğünü aslında evinin temizliğini, yemeğini yapanın kadınlar olduğunu ifade etmekte fakat zihinlerde bu şekilde yerleştiği için kadının bir dezavantajı olduğunu belirtmektedir. Kadınların da şiddeti körükleyen davranışlarının olabildiğini biraz raydan çıktıklarını, erkeklerin kadınların ufak bir gülümsemesinden bile farklı anlamlar çıkarabildiğini o yüzden biraz dini kuralların olması gerektiğini dile getirmektedir. Laik bir düzende olsak da en azından bu kadarının yapılması gerektiğini söyleyen E8, tekstillerde erkeklerle kadınların hemen tanışıp arkadaşlıklarını ileri boyutlara taşıyabildiklerini, bu yüzden bazı yuvaların yıkıldığını vurgulamaktadır. Kıskançlık cinayetleri gibi şeylerin bu gibi durumlardan kaynaklandığını bunu önleyebilmek için de dinin gerekli bir unsur olduğunu anlatmıştır. Dini gerekler icabı ceza olarak kısasa kısas yönteminin tatbik edilmesini istemektedir.

“Eğitim sadece eğitim bence. Eğitim alan insanlarda şiddet uyguluyor ama bunlara çok nadir rastlıyoruz. Mesela üç tane kadınla yaşayan erkekler var hadi erkek yaşıyor da kadınlar niye yaşıyor? Bunlar cahil olmasa böyle şey olur mu? Kendisini eğitmiş olsa kim kabul eder bunu yani. Cahillik ve aileden görme, gelenek görenekler de var. Yasalar ise pek yeterli değil. Adam mesela karısını dövüyor, kadın şikayetçi olmuyor ama adama uzaklaştırma cezası verip salıveriyorlar. Kadın şikayetçi olmasa bile sonuçta o da bir birey yani darp edilmiş, bıçaklanmış,

öldürmeye kast etmiş o insanı. Tabii devletin de bazı konularda istese de yapamadığı şeyler olabilir düşünsenize bütün kadınlara kol kanat germeye kalkınsa, işin altından zor kalkılır diye düşünüyorum. Hepsinin başına koruma dikemezsin, her kadına polis veremezsin yani bu anlamda yetersiz kaldığı yerler de var. Koruma talep edip gerek duyulmayıp öldürülen kadınlar da çok var yani. Hapis cezası alması ve aynı zamanda psikolojik destek vermeleri lazım şiddet uygulayanlara. İnsan her yaşta eğitilebilir yani” (E10, Lise Mezunu, 30).

Şiddet olaylarının en çok eğitimle düzeleceğine inanan E10, eğitilmiş insanların da şiddet uygulayabildiğini fakat niceliksel olarak eğitimsizlerin daha fazla olduğunu belirtmektedir. Eğitimsizliğin yanı sıra aileden, geleneklerden kaynaklı şiddet de olduğunu söyleyen E10, kadınların şiddet sonrası şikayette bulunmalar dahi devletin bu işin peşini bırakmayarak gereken soruşturmayı yapması gerektiğini çünkü kadının yaralanabildiği ya da ölümüne neden olacak şeyler yaşayabileceğini ifade etmektedir. Korumayla da bu işlerin çözülemeyeceğini, şiddet faillerinin cezalandırılması ve aynı zamanda psikolojik destek almasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Katılımcıların geneli, yasaların ve cezaların yetersiz olduğu yönünde görüş bildirmiş çözüm olarak cezaların katılaştırılması ya da şiddet failinin bilinçlendirilmesi adına eğitim görmesi gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda faili rehabilite edecek çalışmaların yapılmasını ifade edenler de olmuştur. Katılımcıların bu hususta adalet sistemine güvenmedikleri söylenebilir.

4.7.Katılımcılara Göre Toplumun Boşanmış Kadına Bakış Açısı

Bu başlık altında katılımcılara toplumun boşanmış kadın hakkındaki yargılarının neler olduğu sorulmuştur.

4.7.1.Kadın Katılımcılara Göre Toplumun Boşanmış Kadına Bakış Açısı

Kadın katılımcıların, boşanmış kadının yaşadığı zorluklar noktasında çeşitli görüşleri mevcuttur.

“Başarısız kadın olarak görülüyorlar. Yapamamış, sabredememiş. Toplumun kadından beklentisi hep sabırdır ya sabredemediği için de hep başarısız kadın olarak görülüyorlar. Ben tahammülü bitmiş kadın olarak görüyorum, başka türlü nasıl görebilirim?” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, evliliğine tahammülü kalmayan kadının boşandığını fakat toplumun kadını, sabredemeyen, başarısız olarak etiketlediğini ifade etmektedir.

“İyi olsaydı da kocasını elinde tutsaydı, iyi bir karı olsaydı” diyor kimisi. Kimisi de kadının yaşadıklarını gerçekten biliyorsa ona acıyarak bakıyor. “Ayy çok kötü günler yaşadı dayanamadı işte bıraktı ama eskiden olsa susulurdu, kırar dizini otururdu. Artık zaman böyle, çocuklar çok sabredemiyor. Kafası almadı mı boşanıveriyor” deniliyor (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, boşanan kadınların iyi bir örnek olarak görülmediklerini, kocasını elinde tutamayan, beceriksiz olarak nitelendirildiklerini ifade etmektedir. Kimisinin ise sadece acıyarak baktığını, eskiden kocanın her dediğinin yapıldığı, kadının erkeğinin dizinin dibinden ayrılmadığı şimdi ise zora gelindiğinde hemen boşanıldığına dair söylemlere başvurulduğunu belirtmektedir.

“İşte duldur diye bakıyorlar. Aslında benim açımdan hiç öyle değil. Ben daha çok imreniyorum bak kendi başına maşallah ne iyi ediyor becerebiliyor diye. Başında çobanı yok gibi görüyorlar herhalde ama eskisi kadar yok artık şimdi sanki. Eskiden “kötü kadın” olarak görürlerdi, ayrılmış geçinememiş. Herkes kocayla geçinecek diye bir şey yok. Ben öyle düşünmüyorum yani” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, boşanan kadının, başında sahip çıkan, koruyan bir erkeği olmadığı için kötü gözle görüldüğünü fakat şimdilerde en fazla geçinememiş, ayrılmış diye düşünüldüğünü belirtmektedir.

“Eskiden daha kötüydü ama artık günümüzde o kadar çok toplum baskısı yok boşanan çok çünkü” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

K5 de eskiden kötü gözle görüldüklerini fakat şimdi boşanan çok olduğu için o kadar toplum baskısının olmadığı görüşündedir.

“Tabii önceden daha farklıymış. Etrafında koruyup gözeteni varsa sorun değil ama yalnız başına yaşıyorsa şey gibi: “Üstünün fanusu olmayan, örtüsü olmayan açıktaki bir şey” gibi. Artık herkes onu serbest görüyor. Bence de öyle çünkü eş, aile bu fanusu sağlıyor” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, boşanan kadının önceden daha kötü nitelendirildiğini fakat arkasında koruyup kollayan bir ailesi varsa o kadar sorun edilmediğini ifade etmektedir. Kadın yalnız yaşıyorsa tıpkı üstü açık, fanusu olmadan ortada bırakılmış bir şey gibi görüldüğünü erkeğin bu anlamda koruyucu vazifesi gördüğünü belirtmektedir.

“Hiç de iyi değil şimdi şuradan bir arabaya binip gitsen, bir arabadan insen, kimle geziyor bu derler. Yanında bir adam olsa, bir kafede otursan “bu kim” derler. “Kime süsleniyor” derler. “Hırlı bir kadın olsa kocasından boşanmazdı derler” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

“Hiç de iyi değil. Erkekler o kadınlara karşı ekstra şey peşinde oluyorlar, cinsel anlamda bir şeyler edebilir miyim diye. Bizim toplum erkek egemen bir toplum olduğu için kadınlara bakışları ister istemez farklı oluyor. Bunu kadınlar da yapıyor sadece erkekler değil. Benim için herkesin başına gelebilecek bir olay yani. Aynı evde yaşamadan o insanın nasıl bir insan olduğunu bilemiyorsun, tanıyamıyorsun. Bence kadının da erkeğin de en doğal hakkı ayrılmak ki dinimiz de bu hakkı tanımış zaten. İnsanlar mutlu olamadığında mecburen o hayatlarını devam mı ettirsinler, körü körüne mutsuz mu olsunlar? Mantiken de çok saçma bir şey yani” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

“Yani adın dula çıkıyor, erkeklerin gözünde kadının değeri daha bir azalıyor boşanınca. Zannediyorlar ki bu kadın daha rahat görüşür erkeklerle, yani adı çıkıyor diyebilirim en basitinden. Bana göre boşanmış kadın daha da güçlenmiş kadın demektir” (K13, Lise Mezunu, 29).

Üstteki katılımcıların ifadelerine göre eşinden ayrılmış kadınların kötü gözle, cinselliğin kolayca yaşanabileceği kadınlar olarak görüldüğü belirtilmiştir.

4.7.2. Erkek Katılımcılara Göre Toplumun Boşanmış Kadına Bakış Açısı

Erkek katılımcılar da kadın katılımcılarla benzer görüşler bildirmişler, daha çok dine atıfta bulunarak boşanmış kadınların evlendirilmelerine yönelik görüşler ileri sürmüşlerdir.

“Bence kötü. Bende de hani ilk duyduğum zaman ilk oluşan intiba bir kalıp var o kalıba koyuyor insan, ister istemez bunu yapıyor çünkü toplum içinde böyle görmüşüz. Sadece boşanan kadın değil erkek de öyle yani sanki vebalı gibi yaklaşıyor kötü” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, toplumdaki boşanmış kadın algısından kendisinin de ister istemez etkilendiğini çünkü o şekilde düşünmeyi öğretildiğini ayrıca sadece kadına değil boşanmış erkeğe de aynı yaklaşımların olabildiğini belirtmiştir.

“Maalesef boşanmış kadın özgür kadındır, istediği ile yatar istediği ile kalkar görülür. Bunun böyle olmasını istemiyorsa etrafına mesafeli davranacak, konuştuğunu iyi bilecek, ekonomik özgürlüğü olacak, etrafına güçlü olduğunu gösterecek, zayıf olduğunu göstermeyecek çünkü zayıf olana her zaman için birileri gelir kapıyı çalar” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2 de toplumun bakış açısını yansıtan bir ifadeyle boşanmış kadının istediği ile yatıp kalkın, özgür kadın olduğunu, şayet bir kadının kendisi hakkında bu şekilde düşünülmesini istemiyorsa etrafına karşı gereken mesafeyi koymasını, konuşmalarına

dikkat etmesini, ekonomik özgürlüğe sahip olmasını ve etrafına kendini güçlü şekilde tanıtmayı gerektiğini belirtmektedir. Zayıf olduğu takdirde mutlaka birilerinin gelip kadının zaaflarından faydalanabileceğini ifade etmektedir.

“Toplum işte yani çok iyi değil ama benim düşüncem eğer kadının yaşı gençse, evlenme imkanı da varsa kadının topluma yeniden kazandırılması lazım. Bizim dinimizde de lazımdır. Kadına adabıyla usulüyle yardımcı olmak lazım” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, boşanan kadının genç olması halinde adabıyla, usulüyle yeniden evlendirilmesi için yardımcı olunması, “topluma yeniden kazandırılması” gerektiğini, dinimizde de bunun böyle uygun görüldüğünü ifade etmektedir.

“Yine dine geliyoruz. Peygamberimiz “dul kadınları evlendirin” der mesela bu konuya önem vermiş. Kendini bilen bir adam dul kadına şey yapmaz ama evlenme açısından yardımcı olma olur” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7’ye eşinden ayrılan bir kadının bekar olarak hayatını sürdürüp sürdüremeyeceğini sorduğumuzda yine dini değerlere atıfta bulunarak cevap vermiştir:

“Hayır dinimizde çok uygun değildir, nikah altında ölürse daha uygundur. 70 yaşında anam dahi “ben evleneceğim nikah altında gideceğim” dese ben karşı çıkmam ama evlenmiyorsa da bu kötü gözle bakmayı gerektirmez” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, boşanan kadına kötü gözle bakılması gerektiğini fakat dinimizin bir emri olarak kadının nikah altında ölmesinin uygun görüldüğünü, evlenmek isterse evlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

“Bakış açısı çok farklı tabii erkekten erkeğe değişir de ama kadınların da bu anlamda hataları var yok değil. Tekstilde çalıştığımız zamanlarda gördük evli adamlara şey yaptıklarını” (E14, Lise Mezunu, 39).

E14, bu durumun göreceli bir şey olduğunu fakat kadınların da bu yönde hataları olduğunu, tekstilde çalıştığı zamanlarda boşanmış kadınların evli adamlarla birlikte olduklarını belirtmiştir.

“Bizim erkeklerimizde doyumsuzluk var. Evli de olsa ayrı da olsa kendi ailesinden o duyguyu alamıyor demek ki o yüzden bence. Benim bir önyargım yok” (E15, Lise Mezunu, 35).

E15 ise, erkeklerin bir doyumsuzluk içerisinde olduklarını bu yüzden kadının evli ayrı olmasının çok önemli görülmediğini, kendi ailelerinde o duyguyu alamadıklarında bu tür şeylere yönelebildiklerini belirtmektedir.

Toplumun boşanan kadına bakış açısının nasıl olduğu yönünde katılımcıların çoğu, boşanan kadının kötü, beceriksiz, cinsel olarak zaafı olan kadın olarak nitelendirildiğini belirtmiştir. Kadının boşanmasının eskisi kadar problem olarak görülmediği düşünülse de bu konudaki önyargıların halen devam ettiği söylenebilir.

4.8.Katılımcıların Namus Olgusu-Namusun Kadın Üzerinden Temellendirilmesi ve Namus Cinayetleri Konusundaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılarla “namus” olgusu hakkındaki kabulleri ve namus anlayışının kadın üzerinden temellendirilmesiyle namus cinayetleri arasındaki ilişkinin nedenleri üzerinde durulmuştur.

4.8.1.Kadın Katılımcıların Namus Olgusu-Namusun Kadın Üzerinden Temellendirilmesi ve Namus Cinayetleri Konusundaki Görüşleri

Kadın katılımcıların “namus” olgusuna yönelik tanımlamalarında daha çok kadını dikkate aldıkları görülmektedir.

“Ben bu konuyla ilgili konuşmak istemiyorum. İnsan olmak benim için namuslu olmaktan çok daha önemli. Toplumun namus kavramını anlayabilmiş değilim zaten ama her yerde var öbek öbek. Namus denilince de işte kadın olması, hoşuma gitmiyor o yüzden konuşmak istemiyorum. Namussuz da çok erkek var çünkü” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, bu konu hakkında çok fazla konuşmak istemediğini belirtse de her yerde dillendirilen bir kavram olarak namus olgusuyla toplumun neyi anlatmaya çalıştığını anlayamadığını dile getirmiştir. Önemli olanın insan olmak olduğunu, namus denilince sadece kadının hedef gösterilmesini anlayamadığını zira namussuz erkeklerin de olduğunu ifade etmiştir.

“Bir kadının namusu belli zaten yani hani kendini koruması, iffetini koruması bunlar aklıma geliyor. Namus denilince niye bilmiyorum benim de ilk aklıma gelen kadın oldu. Demek ki biz kadınlar da kadın olarak kadınların üzerinde şiddet mi uyguluyoruz? Kadın yaptı mı “orospu” olur erkek yaptı mı “erkektir yapar” olur. Bence namus konusunda darptır, ölümdür olmaması lazım. Bizim için namus hemen o anlama geliyor ama bunu biraz şey karşılayabilsek daha iyi olacak. Bir kadın bunun için ölmemeli” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, namusu kadının kendini koruması, iffetini muhafaza etmesi olarak tanımlamış kendisinin de nedense ilk aklına kadın geldiği için böyle bir tanımlamayla

konuştuğunu, kadınların da kadına bu anlamda şiddet uyguladığını belirtmiştir. Erkeğin cinselliği söz konusu olduğunda “erkektir yapar” denilerek tolere edildiğini, kadının ise “orospu” olarak etiketlendiğini ifade etmiştir. Kadınların namus nedeniyle öldürülmemeleri gerektiğini dile getirmiştir.

“Namus iki bacak arasında deniliyor ama aslında orada değil aslında kafada. Herkesin namus anlayışı farklı çünkü. Hatalar yapılamaz mı hatalar yapılır ama önemli olan hatalardan ders alabilip tekrar etmemek önemli olan bu. Bak nasıl adam kadını dövdü hatasını anladı bir daha dövmedi. Haa şey olur mu izi kalır mı? Evet, izi kalır ama güzel olan ne devam etmemesi. Mesela bu da öyle. Namusu hep kadına yüklüyoruz. Erkeklerin yaptığı namussuzluklar ne olacak? Kadın yapınca zina oluyor mesela ama evli bir adam yaptığı zaman çapkınlık oluyor. İkisi de aynı eşitse öyle deniyor ya değil yani. Toplumsal baskıyla alakalı. İşte şey demiştim ya gelenek, görenekleri hep kendimiz geliştiriyoruz bu da böyle bir şey. Erkekler çapkın, kadınlara çok af edersin orospu, kahpe, zilli falan” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, namus olgusunun sadece kadınlar için geçerli olduğunu evli erkeğin bir kadınla birlikte olması halinde çapkın olarak nitelendirildiğini kadın yaptığımda ise zina olarak görüldüğünü ifade etmekte önemli olan bu tür durumlarda bir hata yapılmış ve geri adım atılmışsa ders almak olduğunu bunun için insanların öldürülmemesi gerektiğini belirtmektedir.

“Namus illa ki iki bacak arasında olmaz. Bizde dil orospusu da derler, dilinle de namussuz olursun. Kadın namusluysa zaten erkeğe ihtiyacı yok ki, kendi namusunu kendi koruyabilir. Erkek de aynı haltı yiyor ama kadın herhalde ana, anaç olduğu için öyle görülüyor gibi geliyor bana. Ben Allah korusun öyle bir şey yapsam kocam dışında biriyle çocuklarımın yüzüne bakamam. Adamın elinin kiri, bu geçmişten gelen bir şey bunu değiştirmek mümkün değil. Erkek yapar, kadın yapamaz. Adam kısmı hovarda olur, hovarda olmayan adam adam mı olur? Eğer evliyken yapıyorsa adam haklı, kadın da kocasını aldattığı için öldürürse o da haklı. Hani büyük konuşmayayım da ben eşime öyle diyorum yani “öldürmem seni ama şeyini keser atarım” diyorum. “Ebedi kız gibi yaşa”. En güzel ders ona ama ondan sonra da beni cezaevine katarlar. Adam yerine koyarlar onu. Öldürmem ama diğer dediğim şeyi yapabilirim. Adama hak veririm karısını aldattığı için öldürdüyse, evli olanlarda yani. Yoksa bekar ya da dullar için bir şey demiyorum. Ama adam haklı değil mi yani şimdi, adamın evinde, yatak odasında ama lafa bakarak değil tabii elinde somut deliller olacak, gözünle göreceksin.” (K8, İlkokul-38)

K8, namus konusunda hassasiyeti olduğunu fakat namusun sadece iki bacak arasında olmadığını, insanın “dil orospusu” da olabileceğini belirtmiştir. Kadının namusunu koruması için bir erkeğe ihtiyacı olmadığını kadının zaten namuslu biriye

buna dikkat edeceğini düşünen K8, eşinin böyle bir hatası olsa kesinlikle affetmeyeceğini hatta eşini de bu yönde tehdit ettiğini anlatmıştır. Namus cinayetlerinde öldürülen kişi kadın ya da erkek fark etmez eğer evliyse “haklı görürüm” demiştir.

“Namus aslında her şeydir. Doğru söylemek de bir namustur bu sadece cinsellikle alakalı bir şey değildir bence. Dürüst olmaktır, sana ait olan şeyleri korumaktır, hafife almamaktır bence. Sadece kadınların namusunu koruması gerektiği düşünülüyor oysa iki tarafın da eşittir namusu. Bunun kadını erkeği yok yani. Kadının üzerine yük atıyorlar, erkek istediğini yapar ama o işte namussuz, namusunu korumadı. İnsanlar hata yapabilir, ölüme sebep değildir. Kadın da kocasını aldatıyorsa, sevgiyi başka yerde arıyorsa, onda eksik bulduğu şeyler varsa yakasını koyuvereceksin gidecek yani“ (K11, Üniversite Mezunu, 55).

Namusun sadece cinsellik olarak görülemeyeceğini aynı zamanda dürüstlüğün de, sana ait olanları korumanın da namus sayıldığını belirten K11, namusun iki taraf için de geçerli olduğunu bir hata yapıldığı takdirde de bunun cezasının ölüm olmaması gerektiği kanısındadır. Kadın kocasını aldatıyorsa, sevgiyi başka yerde arıyorsa eşinde eksik bulduğu bir şeylerin olabileceğini yapılması gerekenin ayrılmak olduğunu belirtmektedir.

“Namus bence kendini her anlamda koruyabilmektir. Ben de biraz bu konuda gelenekçiyimdir, evleneceğin insana saklamak kendini. Çünkü erkekler için birden fazla kişiyle olmak onur verici bir şey ama kadın için değil. Genelde bu töre adı altında, Doğu’da olan şeyler, eğer bir erkekle görürse kadını direk öldürüyor. Bence can almak Allah’a özgü bir şey, uygulamak da kimsenin de haddine değil. Bence herkes boşanıp evli evine köylü köyüne ayrılmalı” (K13, Lise Mezunu, 29).

Namus olgusuna bekaret üzerinden değinen K13, gelenekçi bir düşünce yapısına sahip olduğunu namusun kendini her anlamda korumak ve evleneceği insana saklamak anlamına geldiğini belirtmektedir. Namus cinayetlerinin genelde töre adı altında Doğu’da gerçekleştirildiğini öldürmeyi tasvip etmediğini dile getirmektedir.

“Namus, kadının kendini laf ettirmeden gidip gelmesi, kendine dikkat etmesi çünkü tecavüz erkeklere değil kadınlara yapılıyor, o acizliğe ilk başta kadınlar uğradığı için ilk akla gelenin de kadınların bu yönde korunması oluyor. Namus cinayetlerini saçma buluyorum, herkes acizliğe düşebilir, herkes hata yapabilir bu bir çözüm olamaz” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

K14, namusun kadının kendine laf ettirmeden işine gücüne gidip gelmesi olduğunu çünkü tecavüzün erkeklere değil kadınlara yapıldığını bu yüzden bu

acizliklerinden dolayı kadınların korunmaya muhtaç olduklarını dile getirmiş namus cinayetlerini saçma bulduğunu, herkesin hata yapabileceğini belirtmiştir.

4.8.2. Erkek Katılımcıların Namus Olgusu-Namusun Kadın Üzerinden Temellendirilmesi ve Namus Cinayetleri Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcıların da bu konuda namus olgusunu kadın bedeni üzerinden temellendirdikleri görülmekte ve namus cinayetleri konusunda kadının öldürülmesi dahi en azından fiziksel şiddet görebileceğini kabul ettikleri anlaşılmaktadır.

“Namus hani biraz da toplumun koyduğu ahlak şeyinden ortaya çıktığı için, bu toplumun bakış açısına da ben yani çok yakın değilim. O yüzden direk tarif edebileceğim bir şeyi yok ama hani ahlak deseniz onu belki daha kolay tanımlarım” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

E1, toplumun bakış açısını yansıtan namus olgusu konusuna kendisinin yabancı olduğunu o yüzden direkt bir tanım yapamayacağını ahlak olarak sorulsa belki daha kolay bir tanımlama içerisinde olabileceğini belirtmiştir.

“Ezelden beri, çocukluğumuzdan beri bildiğimiz namus denilince aklımıza hep kadın gelir. Bu değişmez bir şey, “kadın namustur”. Aslında namus apış arasında değil kafada da işte ilk akla gelen kadın oluyor yine de kafa yapımız sanırım uygun değil diğer türlü düşünmeye. Kadersizlikten başka bir şey değil yani namusun kirlendi öldür. Kadın kirletti de nasıl kirlendi peki? Bunun sebebi vardır mutlaka yani, genelde bu Doğu bölgelerinde oluyor. Bazı kadınlar ve erkekler cinselliğe aç, arkadaşlığa aç, merak var şey var bunları görmediği için hatalar olabiliyor. Öldürünce namus temizlenmiş mi oluyor, bitmiş mi oluyor saçma bence” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, çocukluklarından itibaren namus kavramının kadına has olduğu yönünde öğrenime sahip olduklarını, namusun aslında iki bacak arasında değil kafada olduğunu belirtmiş fakat başka türlü düşünmeye de kafa yapısının müsait olmadığına değinmiştir. Kadının namustan dolayı öldürülmesinin kadersizlik olduğunu, sebeplerinin araştırılmadığını, daha çok Doğu bölgelerine has bir durum olduğunu ifade etmiştir. Bazı erkek ve kadınların cinselliğe, arkadaşlığa aç olduklarını, merak ettiklerini ve neticede de hatalar yaptıklarını öldürülmeye namusun temizlenmeyeceğini söylemektedir.

“Namus, aldatmamak demektir. Aldatırsan namussuz olursun yani evli bekar fark etmez. Başkasının karısına kızına bakmamak da erkek için namustur. Nasıl ki sen başkasının karına namussuzluk yapmasını istemiyorsan sen de başkasının kadınına, kızına yapmayacaksın yani.

Bizim toplumumuzda sadece kadına has bir şeymiş gibi algılanıyor. Hiçbir insan öldürülmeyi hak etmez yani ben olsam döverim ama öldürmem yani. Öldürerek hem kendi hayatını hem onun hayatına zarar verirsin” (E10, Lise Mezunu, 30).

Namusu aldatmamak olarak tanımlayan E10, iki taraf için de geçerli bir olgu olduğunu bunun için insanların öldürülmemesi gerektiğini, kendisinin böyle bir şey yaşaması halinde sadece döveceğini belirtmiştir.

“Sana göre namus, bana göre namus olmaz. Toplumun bir namusu vardır genellikle bu bir yerde insanın onurudur. Hayatında vazgeçilmez, korunması gereken en önemli şeydir. Genellikle kadınlar üzerinde yoğunlaşıyor çünkü o bir anne, doğurganlık özelliği var, neslin bozulmaması gibi etkenlerden dolayı kadın akla geliyor. Bence altındaki sebeplere göre değerlendirmek lazım. Sonuçta cinayet haline dönüşüyorsa bu bir yerde tamamen cinnettir, tahammülsüzlüktür ama bu yanlışsa yanlış siler atarsınız ama bunu cinayete yapmak doğru değil” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11, namus konusunda “kişiden kişiye değil” bir tanımlamanın olmayacağını, toplumun bir namusu olduğunu bunun bir insanlık onuru olarak tanımlanabileceğini ifade etmekte, namus konusunda kadın üzerinden gidilmesinin sebeplerinin de kadının doğurganlık özelliğinden kaynaklandığını, neslin bozulmaması için kadının bu konuda sınırlandırılması gerektiğini belirtmektedir. Namus cinayetlerinin bir cinnet hali olduğunu, tahammülsüzlük olduğunu, öldürmenin çözüm olmadığını dile getirmektedir.

“Bedenen olan bir şey bence ama tabii insanın zihniyetinin de biraz namuslu olması lazım. İnsan bazı şeyleri düşünür ama yapamaz bunu düşünmek de bir namussuzluk bence. Benim de aklıma namus denilince kadın geliyor ama erkeğin de bir namusu olduğunun farkındayım yani. Namus cinayetleri konusunda sonuna kadar arkasındayım yani” (E13, Lise Mezunu, 27).

E13, sadece bedenen değil zihnen de namuslu olunması gerektiğini çünkü insanların bazen bir şeyleri yapmasa da aklından geçirebildiklerini, bunun da bir namussuzluk olduğunu vurgulamakta, namus, kadın üzerinden değerlendirilse de erkeğin de namuslu olması gerektiğinin farkında olduğunu ve namus cinayetlerinin sonuna kadar arkasında olduğunu, desteklediğini belirtmektedir.

“Namus, senin namusuna hanel getirmeyecek, oturmasına kalkmasına dikkat edecek, bir erkekle konuşurken hareketlerine dikkat edecek budur. Aslında erkek için de söylenmeli ama o erkek sonuçta. Kadın için daha değişik bence. Öldürme konusu dersin biz namusumuz için yaşarız, ben de aynı şeyi yaşasam aynı şeyi yaparım ya da öldürme durumu olmasa da

şiddet uygulayabilirim, hakkımı arayabilirim ama o an ki duruma bağlı her şey. Yine de öldürmek çözüm değil tabii” (E14, Lise Mezunu, 39).

E14, namusu, kadının eşinin namusuna leke getirmemesi, oturmasına kalkmasına dikkat etmesi olarak tanımlamış, iki taraf için de geçerli bir durum olmakla birlikte kadın için daha önemli bir olgu olduğunu ifade etmiştir. İnsanın namusu için yaşadığını böyle bir durumda eşini öldürebileceğini ya da en azından şiddet uygulayacağını dile getirmiştir. Fakat yine de öldürmenin çözüm olmadığını söylemiştir.

“Namus, şimdi kadın eşini aldatınca namussuz oluyor peki erkek eşini aldatınca ne oluyor hata oluyor. Eşler birbirini aldatıyorsa iki tarafın oturup düşünmesi lazım bence, nerede hata yapıyorum, niye eşim beni aldatı diye, sorgulaması lazım kendini. Aldatma artık en son işin çıkış noktası bence. Artık orada devreye boşanma girer. Niye çünkü eşin artık bir seçim yapmış ya da sen yapmışsın seçimini. Ben Türkiye’de namus nedir çözebilmiş değilim. Kime göre neye göre? Bana göre namuslu kişi eşine işine sevdiklerine sahip çıkan demektir. Başka bir namus anlayışım yok. Dinimizde kesin emirlerden birisidir: “Öldürmeyeceksin!” (E15, Lise Mezunu, 35).

E15, namusun sadece kadın üzerinden değerlendirilmesini yanlış bulduğunu, eşlerin birbirini aldatmaları halinde üzerinde oturup düşünmeleri gerektiğini, nerelerde hata yapıldığına dair sorgulamaların yapılması gerektiğini çünkü son aşama olarak aldatma hadisesinin gerçekleştiğini ve bir seçim yapıldığını belirtmektedir. Ayrıca Türkiye’deki mevcut namus anlayışını anlayamadığını neye göre kime göre olduğunun belirsiz olduğunu, namuslu kişi olmanın sevdiklerine, işine sahip çıkmak olduğunu, onun haricinde bir başka namus anlayışı olmadığını belirtmiş dinimizin öldürmeyeceksin, dediğini vurgulamıştır.

Heteroseksist ataerkil düzenin kadın bedeni ve cinselliğini çeşitli şekillerde denetlediği ve kontrol ettiğinin göstergesi olarak katılımcıların, namus konusunda hassas oldukları, bir cinayet nedeni olmayacağını söyleyenlerin yanı sıra cinayeti onaylayan görüşlerin olduğu da görülmektedir. Namusun kadın bedeni üzerinden temellendirildiği ve gerekçe olarak da neslin bekası ve soyun temizliği adına kadın cinselliği üzerinde kısıtlanmaya gidildiği ifade edilmektedir.

4.9.Katılımcılara Göre Maddi Durumun Evlilik Üzerindeki Etkisi

Bu başlık altında katılımcılara maddi durumun yüksek veya düşük olmasının evliliği etkileyip etkilemediği sorulmuştur.

4.9.1.Kadın Katılımcılara Göre Maddi Durumun Evlilik Üzerindeki Etkisi

Kadın katılımcıların bu konuda ikilemde kaldıkları, maddi durumun yerine göre evliliği olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebileceğini ifade ettikleri görülmektedir.

“Bizim etkilemedi. O dönemlerde birbirimize destek oluyoruz her zaman. Birimizin daha az kazandığı hatta ikimizin de az kazandığı zamanlar oluyor. Biz minimalist yaşamayı seçtiğimiz için sıkıntı olmuyor bizde” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, tüketimlerinde azaltmaya gittiklerini o yüzden sıkıntı yaşamadıklarını ve her zaman zor günlerde birbirlerine destek olduklarını ifade etmiştir.

“Bence etkiliyor hani varlık seviştirir yokluk dövüştürür derler ya. Bence bu söz doğru” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, maddiyatın düşük olmasının evliliği olumsuz anlamda etkilediğini, yokluğun getirdiği zorluklardan dolayı eşlerin kavga edebildiğini, varlık durumunda ise bu tür şeylerin yaşanmadığını belirtmiştir.

“O biraz insanına bağlı olur. Eğer çok fazlaysa istekleri ben çok harcanmak istiyorum derse etkiler ama geçinmesini bilirim ben azla da yetinirim diyorsa etkilemez” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, insandan insana bunun değişebileceğini yetinmesini bilen için zor olmayacağını fakat istekleri çok fazla olan bir insanı olumsuz olarak etkileyeceğini ifade etmektedir.

“Etkiler mesela erkek çok kafaya takar yeterli olamıyorum derse etkiler. Erkeğin psikolojisi bozulabilir, şiddete yönelebilir. Kadının bunu hissettirmemesi gerekir çünkü erkek doğasında ben bu aileye bakmakla yükümlüyüm anlayışı vardır. Bir kadın olarak, ailesi ve çocukları olarak, erkeği yeterli hissettirmek lazım. Kadın bir yerlere harcama yaparak sıkıntısını giderebiliyor ama adam içine atıyor o da psikolojisine zarar veriyor. Maddi durum yüksek olsa da yine aynı şeyler geçerli. Bir şey değişmez. Para mutluluk getirmiyor. Normal şartlarda yiyeceğin şeyin varsa bence yeterli” (K12, Ortaokul Mezunu, 47).

K12, erkeğin kazancının yetersiz olduğu hissettirilirse erkeğin bunu kafaya takacağını bu yüzden kavgaların yaşanacağını ifade etmiştir. Kadının bu konuda yapıcı

olmasını, eşinden gereksiz isteklerde bulunmamasını önermiştir. Maddi durum yüksek olsa da çok bir şey değişmeyeceğini söyleyen K12, paranın mutluluk getirmeyeceğini önemli olanın temel gereksinimleri karşılayabilmek olduğunu dile getirmiştir.

4.9.2. Erkek Katılımcılara Göre Maddi Durumun Evlilik Üzerindeki Etkisi

Erkek katılımcıların da bu konuda eşleriyle aynı görüşte oldukları, maddi durumun yüksek veya düşük olmasının evliliği olumsuz anlamda etkileyeceği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

“Hayır, bizde etkilemez çünkü biz hayata zaten sıfırdan başlamışız. Bir artımız olursa olur ama eksilirse de eskiye dönmüşüzdür niye mutsuz olalım ki?” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, maddi olanakların kısıtlı olmasının kendilerini etkilemeyeceğini çünkü zaten yokluktan geldiklerini en fazla eski günlerine geri dönmüş olacaklarını bu yüzden de mutsuz olmayacaklarını ifade etmiştir.

“Etkiler o da nasıl etkiler genelde erkek çalışmaz yatar sadece kadın çalışırsa ister istemez arada sorunlar çıkacaktır ama ikisi birden çalışıyorsa yeterli para kazanılıyorsa etkilemeyecektir” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

“Bugünün şartlarında etkiliyor hani eskiden samanlık seyran olurmuş falan öyle değil yani” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

Erkek katılımcılar da ekonomik yetersizliklerin evliliği etkileyeceğini fakat iki tarafın birbirine anlayışla davranarak, bütçelerine göre hareket ederek yaşamaları halinde bu durumun atlatılabileceği görüşlerini ifade etmişlerdir.

4.9.3. Katılımcılara Göre Çalışan Annelerin Çocuklarıyla Olan Etkileşim Durumlarına Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara çalışan kadının önceliğinin çocuğu ya da mesleği olması hususunda ne düşündükleri sorulmuş, genel anlamda katılımcıların önceliği çocuğa verdikleri görülmüştür. Özellikle çocuğu emanet edecek güvenilir bir kişi ya da yer yoksa kadının çocuğunu büyütünceye kadar çalışmaması gerektiği ifade edilmiştir.

4.9.3.1.Kadın Katılımcılara Göre Çalışan Annelerin Çocuklarıyla Olan Etkileşim Durumlarına Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların bu konudaki görüşleri çocuğun küçük olması halinde bir müddet çocukla ilgilenilmesi yönünde olmuştur.

“Kendileri tercih ederler. Kadınlık, annelik herkese göre farklıdır” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

“Eğer çocukları küçükse çocuklarıyla ilgilenmeliler ama çocukları büyütmüş belli bir yaşa gelmişse çalışmalı bence” (K2, Lise Mezunu, 39).

“Çocuğunu güvenilebilecekleri biri bakıyorsa çalışmalı ama diğer türlü çalışmamalı. Biz kızımıza haftada bir bakıcı değiştirdik. Ben o dönemde yedi yüz TL alıyordum. Sekiz yüz lira istedi kadın yarım gün için. Bir ay çalışıyorum ben yedi yüz lira para alıyorum dedim ya. Senin sigortan işliyor dedi bana” (K3, Lise Mezunu, 41).

“Çalışmalı ama en az iki sene kendi çocuklarıyla ilgilenmeliler bence” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

Kadın katılımcılar çocukları olan kadınların öncelikle belli bir müddet çocuğuyla ilgilenmesi gerektiğini daha sonra çalışabileceklerini ve çalışabilmeleri için de çocuklarını güvenle bırakabilecekleri yakınlarının olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Çocukları olan kadın bence belli bir yaşa kadar çocuklarını terbiye etsin. Topluma uygun, aileye uygun, mesela bir erkek çocuğuyorsa bir aileye erkek olabilecek bir birey yetiştirebilmeli anne. Bu arada gerçekten çalışarak da çocuklarını ihmal etmemeli. Bunun da altını çizeyim yani. Tamam, okusun bir kadın ama hiçbir zaman bir kadın olduğunu unutmasın ve işinden dolayı çocuklarını ihmal etmesin. Asıl terbiyesini ihmal etmesin” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7, kadının öncelikle belli bir yaşa kadar çocuklarını eğitmesi gerektiğini, ailede çocukların yetiştirilmesi hususunda asli görevin anneye verildiğini bu yüzden önceliğin çocuklarda olduğunu ifade etmiştir. Çalışacağı derken kadın olduğunu unutmaması gerektiğini dile getirmiştir. Kadınlığı tanımlayan şeyin annelik olduğu vurgusu yapılmış, kadının öncelikle annelik vazifesini yerine getirmesi sonrasında diğer kimliklerine yer verebileceği ifade edilmiştir.

4.9.3.2. Erkek Katılımcılara Göre Çalışan Annelerin Çocuklarıyla Olan Etkileşim Durumlarına Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların bazıları kadının çocukları olsa da çalışması gerektiği görüşünü paylaşmıştır.

“Biz şey yaptık. Eşim bir süre çocuğuyla ilgilendi. Öyle bir yolun sağlıklı olabileceğini düşünüyorum bir süreliğine en azından ama sonra eğer çalışıyorsa dönmeli diye düşünüyorum” (E1, Yüksek Lisans Mezunu, 32).

“Bence çocuklarıyla ilgilenmeli çünkü insan yetiştirmek hayattaki en zor şeylerden bir tanesi” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

“Onlar daha fazla çalışmalılar” (E3, Lise Mezunu, 46).

“Çalışmalı çünkü onların eğitiminde en önemli elde edecekleri şey buldukları ortamdan aktaracakları tecrübelerdir” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, kadınların öncelikle çalışmaları gerektiğini çünkü çocuklarının eğitiminde elde edecekleri tecrübeleri toplum içerisinde bir üretime dahil olmalarıyla kazanabileceklerini belirtmektedir.

“Bu konuda babamın bir tabiri var çalışan kadınlar için: “Analı babalı öksüz” der çocuklara. Çocuklar anneleri olmadığı zaman biraz daha sıkıntılı büyüyorlar. Yani bir bakıcı dövebiliyor ya da başka şeyler olabiliyor. Sonuçta bu bir çocuk emanet edildiğinde bir sıkıntı çıkabiliyor. O yüzden bir kadın önce çocuklarını yetiştirmeli çünkü en iyi öğretmen kendi annesidir çocuğun” (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

E6 ise, çalışan kadınların çocuklarının, analı babalı öksüzler olduğunu, çocukların öncelikle anneye ihtiyaçları olduğunu bu sağlanmadığı takdirde çocukların sıkıntılı bir büyüme süreci yaşadıklarını belirtmektedir. Çocukları için en iyi öğretmenin bir anne olabileceğini ifade etmektedir. İki katılımcı isterse çalışır isterse çocuklarına bakar kendi tercihidir demiştir. Diğerleri ise önceliği çocuk bakımına vermiştir.

4.9.10. Katılımcıların İş Yerinde Taciz Durumlarına İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara iş hayatında herhangi bir taciz durumuyla karşılaşmışlar mı sorulmuştur. Özellikle erkek katılımcıların kendi iş çevrelerinde kadınlara karşı bu tarz gerçekleşen taciz olaylarına şahit oldukları ya da duydukları yönünde beyanları olmuştur.

4.9.10.1.Kadın Katılımcıların İş Yerinde Taciz Durumlarına İlişkin Görüşleri

Kadın katılımcıların iş hayatında karşılaştığı taciz durumlarının daha çok baskı anlamında olduğu görülmekte, cinsel taciz yaşamadıkları fakat bu konuda şahit oldukları izlenimler aktarılmaktadır.

“Ben maruz kalmadım ama bir arkadaşımızın cinsel tacize maruz kaldığını gördük ve gereken yerlere başvuruldu o kişiler işten çıkarıldı zaten. Tacizi herkes yapabilir tamamen ego kaynaklı, statü kaynaklı. Büyük bir ego var orada” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, kendisinin tacize maruz kalmadığını fakat çalıştığı yerde bir arkadaşının böyle bir durumla karşılaştığını, gereken tepkinini verilerek taciz eden kişinin işten çıkarıldığını ifade etmiştir. Bu tür taciz eylemlerini herkesin yapabileceğini, tamamen ego, statü kaynaklı bir durum olduğunu ifade etmiştir.

“Hayır, ben hiç yaşamadım ama işçi kesiminde oluyordu galiba ama ben yine de bunda kadınların da payının olduğunu düşünüyorum çünkü otuz sene çalıştım, 22 yaşında başladım iş hayatına ben de görebilirdim. Ben, şans mı bilemiyorum. İşçi kesiminde çok rahat davranan kadınlarımız da var yani sizin dik duruşunuzu görürlerse hiç taciz maciz olayları olmaz diye düşünüyorum. Sadece erkeklere suç atmamak lazım diye düşünüyorum. Ben beğenmiyordum kadınların hal ve hareketlerini. Mesela bir cep telefonunu değiştirmek için erkeklere yalakalık yapan kadınlar vardı. Maaşı az ama cep telefonunun bir üst modeli olsa ne olmasa ne. Ben bunun için kimseye yalakalık yapmam, gelirim az olsa da. Böylelerini de görmedim değil var yani. Zorla da kimse kimseyi taciz etmiyor yani ha zorla yapılanlar da vardır ama bunun onda dördü zorlarsa, altısı da iki taraflı olabiliyor diye düşünüyorum ben. Tacizi yapanlar örneğin patron, üst düzey sekreterine yapabiliyor işçi de dediğim gibi bir ihtiyacı olabiliyor onun için şey yapıyor ama bunu her kesim de yapıyor yani” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, yirmi iki yıllık iş hayatında kendisinin böyle bir şeye maruz kalmadığını fakat işçilerin çalıştığı bölümlerde bazı kadınların rahat tavırlar sergilediğini, dik durulsa kadınların böyle şeylere maruz kalmayacağını ifade etmektedir. Kadınların hal ve hareketlerini beğenmediğini ifade eden K11, üst model bir cep telefonuna sahip olabilmek için işçi kesiminden bazı kadınların erkeklere yalakalık yaptığını, gelirleri az olduğu halde üst model bir cep telefonuna sahip olma isteğini anlayamadığını, kendisinin geliri az olsa böyle bir şeye tenezzül etmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca zorla kimsenin kimseyi taciz etmeyeceğini böyle bir şey olsa bile on kadından dördünün zorla

diğerlerinin karşılıklı rızaya dayanarak yaşanacağını belirtmiştir. Bu tür taciz uygulamalarının herkes tarafından yapılabileceğini dile getirmiştir.

“Bizim bazı kadınlarımız pasif mi acaba, kadından da kaynaklanıyor sanki biraz. Hani dedik ya güçlü olmalı, bazı kadınlarımız güçsüz, yutuyor bir şeyleri, kadın güçlü olmalı, tepkisini vermeli. Kadın susmamalı” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

K6 ise, bazı kadınların pasif, güçsüz oldukları ve tepkisiz kaldıkları için bu tür durumlara maruz kaldığını belirtmiştir.

“Hayır, ben hiç maruz kalmadım çünkü mesleğim öğretmenlik olduğu için insanların bu mesleğe karşı illa ki bir saygısı var en başta. O nedenlerden dolayı olmadı yani hiç. Daha çok markette çalışan elemanlara karşı yapıldığına şahit oluyoruz biz. Kadın çalışanlara farklı bakıyorlar biz bunlara her şeyi yapabiliriz dercesine tavırlar, hareketler. Ama kendi mesleğimde yani okuyarak bir yerlere gelmiş insanlarda ben görmedim mesela. Görseydim kendi mesleğimin içinde tepkimi gösterirdim ama dışarıda olan taciz durumlarında çok fazla tepkimi gösteremezdim herhalde” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, mesleğinin öğretmenlik olmasından dolayı böyle bir taciz durumuyla karşılaşma olasılığı olmadığını çünkü insanların öğretmenliğe karşı bir saygılarının olduğunu ifade etmektedir. Sadece işçi kesiminin özellikle markette çalışan kadın elemanlara yönelik böyle bir algı olduğunu fakat okuyarak bir yerlere gelmiş kesimde böyle bir şey görmediğini dile getirmiştir. Böyle bir olayla kendi meslek hayatında karşılaşsa tepki göstereceğini fakat sokakta gerçekleştiği durumlarda tepki gösteremeyebileceğini belirtmiştir.

4.9.10.2. Erkek Katılımcıların İş Yerinde Taciz Durumlarına İlişkin Görüşleri

Erkek katılımcılar, herhangi bir cinsel tacize maruz kalmadıklarını fakat iş hayatlarında bu tür vakalara denk geldiklerini ifade etmişlerdir.

“Kendi çalıştığım ortamda cinsel taciz anlamında bir durum oldu bir arkadaşımıza. Kendi ailemden biriymiş gibi koruma altına aldım tepkimi gösterdim zamanında. Bu işin ana aktörleri erkekler. Kendilerini toplumda güçlü göstermek, farklı bir konuma getirebilmek için o duygularını ön plana çıkarıp o şekilde davranıyorlar ve bunların çocukluk yaşları çok kötü geçmiş. Ben bunları baskı olsun, taciz olsun çalıştığım yerlerde gözlemledim. Cinsel tacizle ilgili bir araştırma yaptığımda o kişiyle ilgili evdeki yaşantısının çok kötü dışa vurumu olarak karşımıza çıktı” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, kendi çalıştığı yerde bir kadın arkadaşına cinsel taciz uygulandığını fiili gerçekleştiren kişiye de gereken tepkiyi verdiğini ifade etmiştir. Bu tür uygulamaların kendini güçlü göstermek için yapıldığını, bu kişilerin çocukluk dönemlerine inildiğinde kötü bir çocukluk deneyimine sahip oldukları ve bunun etkilerinin dışı vurumu olarak bu tür eylemleri gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

“Ben kendim bir şey yaşamadım. İş hayatında değil ama askerdeyken kibar konuşan, feminen davranan bir arkadaşımız vardı. Arkadaşları çok dalga geçerdi onunla. Bir tek ona şahit oldum. Ama üsttekiler yapmazdı sadece arkadaşları dalga geçerdi. Aciz olan karşıdakini ezmekten başka bir seçeneği olmayan insanlar tarafından yapılıyor. Özellikle şu kişiler diyemem” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9, askerdeyken, kadınsı olarak görülen, kibar davranışları olan bir arkadaşına yönelik diğer askerlerin dalga geçici hareketlerde bulunduğunu, arkadaşının cinsiyetçi tutumlara maruz kaldığını ifade etmiştir.

4.9.11.Katılımcılara Göre İş Hayatında Kadın-Erkek Olmanın Avantaj ve Dezavantajları

Bu başlık altında katılımcılara iş hayatında kadın ve erkek olmanın avantaj ve dezavantajları olup olmadığı sorulmuştur.

4.9.11.1.Kadın Katılımcılara Göre İş Hayatında Kadın-Erkek Olmanın Avantaj ve Dezavantajları

Kadın katılımcılar, iş hayatında kadın olmanın avantaj ve dezavantajları konusunda şu noktalara değinmişlerdir:

“Çok da yok yani baktığım zaman çünkü kadın da olsam ben de ezilebiliyorum yeri geldiğinde erkek gibi ya da bazen erkek çok rahat işlerde olabiliyor belli olmuyor o” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, kadın olmanın bir avantajı olmadığını yeri geldiğinde bir erkeğin yaşadığı zorlukları yaşadığını, kimi erkeklerin de bazen kadına göre daha rahat işlerde çalışabildiğini ifade etmiştir.

“Avantajları yok çok ama dezavantajı şöyle var: Bizim iş hayatımızda geçici görev olayları olurdu başka illere ilçelere geçiş görevi olurdu. O zaman tabii aileyi bırakıp gitmek zor olurdu, çocuğunuzun bakımıyla ilgilenecek birisi yoksa o zorlukları yaşadık. Erkek olunca ise erkek ailesini geride bıraktığında o ailesiyle ilgilenebilecek bir eşi oluyor en azından daha rahat gidebiliyor gidebileceği yere ama kadın ailenin

sorumluluğunu aldığı için evde o yönden bir sorun oluyor bence” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

K5, kadın olmanın bir avantajı olmadığını fakat dezavantaj olarak iş hayatında bazen başka il ve ilçelerde geçici görev durumları olduğunda kadının ailesini bırakıp gitmesinin çok zor olduğunu bir de çocuğuna bakacak kimse yoksa bunun mümkün olmadığını ifade etmiştir. Erkeklerin ise böyle bir sorun yaşamadıklarını çünkü arkasında evine, çocuğuna bakacak eşleri olduğunu ve daha rahat kariyerlerine odaklanabildiklerini belirtmiştir.

“Kadınlar daha naziktir, o yüzden biraz daha kolay işler olmalı çünkü onlar eve geldiklerinde de çalışıyorlar. Erkekler zor işlerde çalışabilir bu şekilde olabilir” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

K6, kadınların naif olmalarından dolayı daha kolay işlerde istihdam edilmesi gerektiğini çünkü kadınların aynı zamanda evde de çalıştıklarını ifade etmiştir. Erkeklerin ise zor işlerde çalışabileceğini ifade etmiştir.

“Kadın için çalışmak zor, erkek değiliz biz. Sonra biraz da İslam’ı yaşamak istiyorsak örtülüyüz, namaz kılmak gibi. Hepimizin de kılması gerekiyor ama erkek daha rahat biz öyle değiliz. Örtünmemiz gereken yerlerimiz farklı. Bu yüzden kadın kendi özel mekanında çalışmalı. Kadının yapabileceği işleri yapmalı. Eğer erkekle aynı işi yapıyor aynı ortamda çalışıyorsa bilmiyorum orada zorlanır. Diyorum ya işte bu yüzden kadın erkek eşit değil diye. Böyle bir şey ben zannetmiyorum olsun yani. Kadın farklı bir şey erkek farklı bir şey nasıl eşit olacaklar. Farklı olan iki şeyi eşit yapamazsın. Ben farklıyım yani ben bir kadıyım. Benim ondan artılarım eksilerim var. Hamilelik dönemlerim var, ağır kaldırmamam lazım ben nasıl erkekle eşit olacağım. Onun haricinde çalışırken kadın olmanın bir avantajını görmedim” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7 ise, kadın için çalışmanın zorluklarını dinini yaşama isteği üzerinden ifade ederek, örtülü bir kadın olarak namaz kılma durumlarının olacağını, ayrıca örtmek zorunda kaldıkları yerlerinin erkeklerden farklılık gösterdiğini bu yüzden de kadının kendine has mekanlarda yapabileceği işleri yapması gerektiğini ifade etmiştir. Bu yüzden de kadın ve erkeğin, iki farklı şeyin eşit olamayacağını dile getirmiştir. Bir kadının hamilelik dönemi olduğunu, o dönemlerde ağır kaldırmaması gerektiğini belirtmiştir.

“Kadın olunca gece yarısına kadar çalışmıyorsun vardiyalı falan olduğunda ama erkek gece üçte de geliyor beşte de geliyor” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, kadının iş hayatında yaşadığı dezavantajlardan birinin gece vardiyalarına kalamaması olduğunu erkeğin istediği saate kadar mesaiye kalabildiğini belirtmiştir.

“Ben çok dezavantajını yaşamadım ama mesela bir erkek veli falan geldiğinde anlaşılmadığımızda çözüm için illa ki bir müdürle görüşür. Yani tartışma olaylarında kadınlar biraz daha pasif kalabildiği için erkekler bu konuda biraz daha avantajlılar” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9, kadın olmanın dezavantajını çok yaşamadığını fakat veli görüşmelerinde erkeklerle herhangi bir anlaşmazlık çıktığında kadınların daha pasif kaldığını bu yüzden velinin erkek bir müdürle görüşmesinin etkili olduğunu ifade etmektedir.

“Ben kadın olmama rağmen hep erkek gibi çalıştığım için hiçbir avantajını görmedim yani. Erkeklerle aynı işi yapıyoruz, bir avantajını görmedim hatta dezavantajı bile olabiliyor. Patron zam verirken mesela erkek evin reisi oluyor aynı işi yapsanız bile işte o ev geçindiriyor deniliyor” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11, hep bir erkek gibi çalıştığını kadın olmanın bir avantajını görmediğini, erkeklerle aynı işi yaptıkları halde bir zam durumunda patronların erkeği evin reisi, evi geçindiren kişi olarak tanımladıkları için maaşlarını arttırdıkları fakat kadının aileyi geçindirme gibi bir fonksiyona sahip olmadığı kabul edildiği için böyle bir zam alamadığını ifade etmektedir.

“Ben kadın olduğum için ağır bir yük taşımıyorum, genelde erkekler taşıyor ama akşamları geç çıktığım zamanlarda karanlıkta eve yalnız gitmek zorunda kalıyorum. Erkek olmanın ekstradan bir avantajı olduğunu düşünmüyorum zaten” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13, iş hayatında bir kadın olarak ağır yük işlerinde çalıştırılmadığı için avantajlı olduğunu fakat işten geç çıktığı zamanlarda karanlıkta yalnız eve gitmek zorunda kalmanın kadın için bir dezavantaj olduğunu ifade etmektedir.

4.9.11.2. Erkek Katılımcılara Göre İş Hayatında Kadın-Erkek Olmanın Avantaj ve Dezavantajları

Erkek katılımcılar güç gerektiren işlerde kadınlara yardım edildiğini, ağır işler verilmediğini belirtmişlerdir.

“Kadın her zaman bir tık önde çünkü ona saygılı davranılır, küfürlü konuşulmaz ama kadın da saygı gösterilecek bir kadınsa yani çirkef bir kadınsa olmaz. Güzel, hoş, kendini sevdiren, sözü dinlenen bir kadınsa ona saygı gösterilir” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, kadının her zaman erkeğe göre avantaj yönünden önde olduğunu çünkü kadın çalışanlara karşı daha saygılı davranıldığını, kadının yanında küfür içeren sözler kullanılmadığını bunun da tabii ki kendini sevdirebilen, sözünün dinlenildiği, güzel, hoş kadınlara yapıldığını şayet çirkef bir kadınsa ona saygı duyulmadığını dile getirmiştir.

“İşin konumuna göre değişir o. Mesela güç olarak erkeğin gücüyle kadının gücü bir mi? Ağır bir şey kaldırılacağında kadın kaldırabilir mi en azından erkeğin kaldırabilme şansı var. Kadın yaratılış özelliği silmede, süpürmede temizlikte daha üstündür erkekten. Erkek üstün körü yapar, kadın titiz yapar. İş yerinde de kadın “kadın işlerini” erkek “erkek işlerini” yaparsa geçinilip gidilir yani” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, avantaj ve dezavantajların işin durumuna göre değişeceğini güç gerektiren işlerde erkeğin daha avantajlı olduğunu, kadının yaratılışı gereği sahip olduğu becerilere göre temizlik gibi işlerde daha üstün olduğunu dolayısıyla erkek ve kadının kendilerine uygun görülen işlerde çalışması gerektiğini belirtmiştir.

“Bence pek bir fark yok arada özellikle öğretmenlik anlamında. Sadece kadınların öğrencilerle baş etme konusunda daha yetersiz kaldıklarını görüyorum. dezavantajları bunlar diyebilirim” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9, öğretmenlik mesleği açısından avantaj ve dezavantaj olasılıklarını değerlendirerek arada pek bir fark olmadığını sadece kadınların öğrencilerle baş etme hususunda daha yetersiz olmalarından kaynaklı dezavantajları olduğunu belirtmiştir.

“Bence olmaması gerekir ama genelde erkeklere öncelik verilmesi iş hayatında olabiliyor ama yavaş yavaş denge kurulmaya da başlandı. Kadınlar da öne çıkmaya başladılar iş hayatında” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11 ise, erkeklerin istihdam olarak kadınlara göre daha fazla olduğunu fakat bu durumun da değişmeye başladığını ifade etmektedir.

“Var tabii, erkek her yerde çalışabilir ama kadın her yerde çalışamaz çünkü benim çalıştığım ortamda sadece erkekler var mesela ben kadının çalışmasını istemem ortamımda çünkü ortama güvenmiyorum” (E14, Lise Mezunu, 39).

E14, erkeğin avantajının her yerde çalışabilmeye müsait olmasında yattığını fakat kadının böyle bir imkandan yoksun olduğunu dile getirmektedir. Mesleğinin mekanik işi olduğunu bildiğimiz E14, kadınların böyle ortamlarda çalışmasını istemeyeceğini çünkü sadece erkek yoğunluğunun olduğu bir ortamın kadın için güvenilir olmayacağını belirtmektedir.

“Erkek daha özgür baskın olurken, kadın daha sessiz ve ezik gibi görünüyor” (E15, Lise Mezunu, 35).

Katılımcıların iş hayatında kadın ve erkek olma konusunda farklı fikirlerin olduğu görülmekte, kadın katılımcılar kadının iş hayatında çok avantaja sahip olmadıklarını hatta dezavantajlı durumların daha fazla olduğu yönünde görüşleri olmaktadır. Erkek katılımcılar, kadınların daha avantajlı olduğunu erkeklerin ise daha ağır işlerde çalıştırıldığını dile getirmektedirler.

4.9.12.Katılımcıların İş Hayatında Kadın Erkek İletişimi ve Çalışma Durumuna Dair Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların iş hayatında iletişim kurabildiğini düşündükleri kişilerin erkek mi kadın mı olduğu anlaşılmaya çalışılmış ve iş hayatında kendilerinden sorumlu olacak amirin kadın veya erkek olması konusunda ne düşündükleri sorulmuştur.

4.9.12.1.Kadın Katılımcıların İş Hayatında Kadın Erkek İletişimi ve Çalışma Durumuna Dair Görüşleri

Kadın katılımcıların iş hayatında erkeklerle daha iyi iletişim kurabildikleri, kendi hemcinsleriyle aynı başarıyı yakalayamadıkları ifade edilmiştir. Kadın katılımcıların bu husustaki görüşleri şu şekildedir:

“Erkeklerle daha iyi anlaştığımı düşünüyorum çünkü ses tonları daha yerinde ve daha saygılı yaklaşıyorlar. Erkek olmasını tercih ederim, ben doktorlarda bile erkeği tercih ediyorum çünkü erkeklerin daha çok dinlediğini ve ilgilendiğini görüyorum” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, erkeklerle daha iyi iletişim kurabildiğini çünkü erkeklerin kadınlara karşı daha kibar ve saygılı davrandıklarını belirtmektedir. Doktor seçiminde dahi erkekleri tercih ettiğini çünkü erkeklerin daha çok ilgi gösterdiğini ifade etmektedir.

“İki cinsle de iyiydim hiç sorun yaşamadım. Erkek olmasını tercih ederdim. Erkek amir olunca daha resmi oluyorsun ilişkilerde, sınırlı oluyor, seviyeni biliyorsun yani. Kadında daha böyle kişisel ilişkiler olabiliyor o da size daha kötü anlamda yansıyabiliyor” (K5, Yüksekokul Mezunu, 51).

K5, her iki cinsle de iyi anlaştığını fakat tercih edecek olsa erkek amir tercih edeceğini çünkü erkeklerle kurulan iş ilişkilerinin daha resmi ve sınırlı olmasından dolayı seviyeli bir iletişim gerçekleştiğini belirtmektedir. Kadınlarda ise ilişkilerin

kişisel problemlere dönüşebildiğini bu durumun yansımalarının da insana kötü olabildiğini ifade etmektedir.

“Ben iki tarafla da anlaşabiliyorum sorun yok fakat amirimin erkek olmasını isterdim. O konuda kadınlar biraz daha kıskanç olabiliyorlar yani. Duygusal yoğunlukları çok olduğu için, duygular işin içine girince kıskançlık olayları olabiliyor diye düşünüyorum” (K9, Üniversite Mezunu, 31).

K9 da iki cinsle anlaşabildiğini fakat tercih edecek olsa amirinin erkek olmasını isteyeceğini çünkü kadınların duygusal yapıları gereği daha kıskanç olabildiklerini bu durumun da iletişimde sorun yarattığını ifade etmektedir.

“Hiç fark etmiyor benim için. Kafamın aldığı her insan olabilir. Ben çok rahat oturup konuşabilirim insanlarla. İnsanlar da buna şaşırıyor zaten ama benim için erkek erkektir, kadın da kadındır. Bir erkek diye ondan bir adım geride asla durmadım bugüne kadar durmam da” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, her iki cinsle anlaştığını ve bir tercihte bulunamayacağını çünkü herkesle rahat bir iletişim içine girebildiğini o yüzden fark etmeyeceğini ifade etmektedir.

“Kadınlarla daha iyi iletişim sağlayabiliyorum. Kadın kadına olursa daha rahat olur erkekler olunca kendini derleyip toplamak zorunda kalıyorsun” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

K14 ise, kadınlarla daha iyi anlaştığını ve tercih edecek olsa kadın amiri tercih edeceğini çünkü kadın kadına daha rahat hareket içerisinde olunabileceğini belirtmiştir.

4.9.12.2. Erkek Katılımcıların İş Hayatında Kadın Erkek İletişimi ve Çalışma Durumuna Dair Görüşleri

Erkek katılımcıların iş hayatında daha çok erkeklerden yana tavır aldıkları görülmekte, her iki cinsle anlaşabildiğini söyleyenler dahi amirlerinin erkek olmasını tercih edecekleri yönünde beyanlar vermektedirler. Erkek katılımcıların görüşleri ise şöyledir:

“Ben herkesle anlaşabiliyorum bir sıkıntı yok yani. Kadın tercih ederim çünkü erkekler gibi iddialaşmıyorlar, tamam diyorlar tabii ben kendi işim açısından, bakım işi açısından konuşuyorum” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, herkesle anlaşabildiğini fakat tercih edecek olsa kadın amir tercih edeceğini çünkü kadınların erkekler gibi iddialaşma durumlarının olmadığını fakat bunu kendi mesleğini (*mekanik bakım*) göz önüne alarak söylediğini belirtmiştir.

“İkisiyle de iyi anlaşıyorum bir ayrım yok bence. Şu anda amirim erkek bundan önce kadındı. Kadınlar çok daha iyi, çok daha düzgün yönetiyor. Sürekli aynı mesafede kalabiliyorsun. Karşıdaki amirin aradaki mesafeyi hep koruduğu müddetçe o en iyisi. Erkek de bu şeyi koruyamıyorsun. Sen korusan, amirin koruyamıyor. Bence kadın olması daha iyi” (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, her iki cinsle de anlaşabildiğini fakat çalışan ve patron arası kurulması gereken mesafenin kadınlarda daha iyi ayarlanabildiğini erkeklerde bu mesafenin korunamadığını ifade etmektedir. O yüzden kadın amiri tercih edeceğini belirtmektedir.

“Erkek yoğunluklu bir ortamda çalıştım kadınlarla daha az şansım oldu ama kadınlarla daha rahat olduğumu söyleyebilirim yine de. Amir olarak işini bilen biri olsun yeterli” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, genellikle erkeklerin yoğun olduğu ortamlarda çalıştığını fakat kadınlarla daha rahat iletişim kurabildiğini fakat tercih edecek olsa işini bilen birisi olmasının yeterli olacağını ifade etmiştir.

“Fark etmiyor benim için her ikisiyle de anlaşabiliyorum. Erkek olmasını tercih ederim çünkü en azından kendi cinsinden kişiyle daha rahat her şeyi konuşabiliyorsun. Kadınlarla her şey konuşulmuyor ve çoğu da çok kaprisli oluyor, bağıyor, çağırıyor. Ya kendisi zamanında çok baskılanmış şimdi acısını çıkartmaya çalışıyor ya da kendisini bir şey sanıyor. Kadınlar pek çekilmiyor iş hayatında” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9, her iki cinsle de anlaşabildiğini fakat erkek amir tercih edeceğini çünkü kendi cinsinden biriyle daha rahat iletişim kurulabildiğini, her şeyi konuşabildiğini, kadınlarla her şeyin konuşulmadığını ve çok kaprisli oldukları için bağıp çağırabildiklerini ifade etmektedir. Kadınların bu yönlerinin belki zamanında çok baskı görmüş olduklarından ya da kendisini beğenmelerinden kaynaklı olabileceğini dolayısıyla kadınların iş hayatında çok çekilmez olduklarını belirtmiştir.

“Herkesle iyi iletişim kurmaya çalışıyorum genelde fakat amirim erkek olsun isterim çünkü kadınlar çok detaycı oluyor. Mesela bizim şube müdürümüz vardı bir ara bankada çalışırken ben işimi layıkıyla yapıyordum adam olsa, hedefini yap sonra ne yaparsan yap deyip serbest bırakıyordu ama kadın öyle değildi yani. Kadın devamlı fazlasını fazlasını istiyor hedefimi yaptığım halde, yani çok detaycı oluyorlar. Erkek erkeğe anlaşmak daha kolay oluyor bence” (E10, Lise Mezunu, 30).

E10, herkesle iyi iletişim kurmaya özen gösterdiğini fakat amir olarak erkeği tercih edeceğini çünkü kadınların fazla detaycı olduklarını düşünmektedir.

“Erkeklerle daha iyi anlaşıyorum o yüzden erkek olmasını isterim. Karşıdaki bir kadına sinirlendiğinde her şeyi diyemiyorsun ondan dolayı” (E13, Lise Mezun, 27).

E13, erkeklerle daha iyi anlaşabildiğini amir tercihi konusunda da erkeği tercih edeceğini çünkü sinirlendiğinde bir kadına her şeyin söylenemediği açıklamasını yapmıştır.

“Erkeklerle de iyiyimdir ama daha çok kadınlarla kurduğumu düşünüyorum çünkü kadınlar daha samimi, dürüst ve işlerini suistimal etmiyorlar. Amir olarak fark etmezdi ikisi de olabilir” (E11, Üniversite Mezun, 65).

E11, erkeklerle iyi bir iletişime sahip olsa da kadınlarla arasının daha iyi olduğunu çünkü kadınları daha samimi dürüst bulduğunu ve işlerini suistimal etmediklerini düşünmektedir. Fakat tercih edecek olsa iki cinsle de çalışabileceğini fark etmeyeceğini ifade etmiştir. Toplamda beş erkek katılımcı iş hayatında amirlerinin kadın mı erkek mi olması konusunda bir tercihte bulunmayacaklarını çünkü her iki cinsle de anlaşabildiklerini dolayısıyla da fark etmeyeceğini belirtmişlerdir.

4.10.Katılımcıların Kadın-Erkek Eşitliği ve Kadın Hakları Konusundaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusunda ne düşündükleri sorulmuş farklı cevaplar alınmıştır.

4.10.1.Kadın Katılımcıların Kadın-Erkek Eşitliği ve Kadın Hakları Konusundaki Görüşleri

Kadın katılımcıların bu konuda ortak bir söyleme sahip olmadıkları, çeşitli görüşler ileri sürdükleri görülmektedir. Kadın ve erkeğin fiziksel özelliklerinin farklı olmasından dolayı eşit olunamayacağı yönünde ifadeler mevcuttur. Ayrıca kadın hakları konusunda da tam anlamıyla bir gelişme olduğunu düşünmemektedirler. Kadın katılımcıların bu konudaki görüşleri şunlardır:

“Hayır, yasal olarak bazı şeyleri eşitleyebilirsiniz ama güncel hayatta o pek mümkün değil, eşit olmamalı zaten. Kadının iyi yaptığı erkeğin daha iyi yaptığı şeyler vardır. Yasal olarak eşit olduğumuzu düşünmüyorum. Haklar konusunda gelişmeler var tabii ki” (K1, Üniversite Mezun, 33).

K1, kadın ve erkeğin eşit olamayacağını eşit de olmaması gerektiğini belirtmiş çünkü kadın ve erkeğin birbirine göre daha iyi yaptıkları işler olduğunu sadece yasal

haklar anlamında eşitlenebileceğini ifade etmiştir. Yasal olarak kadın ve erkeğin hala eşit olduğunu düşünmediğini fakat kadın hakları konusunda gelişmelerin olduğunu belirtmiştir.

“Asla, biyolojileri farklı olan iki insan eşit olmaz bence. Kadınların yasal haklara sahip olduğunu düşünüyorum. Eskiye göre kadınlar daha özgürler ve istedikleri bir şeye sahip olabiliyorlar. Kadın erkek eşitliği mücadeleleri vardı ya boş değil yani sonunda bir şeyleri elde ettik. Haklarımız gelişme gösteriyor” (K7, İlkokul Mezunu, 44).

K7 de bir önceki yoruma benzer ifadelerle biyolojileri farklı olan iki insanın eşit olamayacağını fakat kadın ve erkek olarak eşit haklara sahip olduğumuzu eskiye göre de kadın hakları hususunda gelişmeler olduğunu ifade etmektedir. Bakıldığında eskiye nazaran kadınların daha özgür ve istedikleri çoğu şeye sahip olduklarını zamanında gerçekleştirilen kadın erkek eşitliğine yönelik mücadelelerin boşa verilmiş mücadeleler olmadığını o eylemler sayesinde bazı hakların elde edilebildiğini ifade etmiş ve kadın hakları konusunda gelişmeler olduğunu belirtmiştir.

“Bence mümkün eşit olabiliriz yani fakat eşit haklara sahip değiliz bence. Eskiye göre gelişmeler var ama yeterli değil. Eskiye göre biraz daha kadına hak veriliyor, sözü dinleniyor ya da koruma falan veriliyor ama tam da bir şeyler yerine oturmuş değil kadın için” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, eşitliğin mümkün olabileceğini fakat eşit haklara sahip olunduğuna katılmadığını belirtmektedir. Eskiye göre kadın haklarının gelişme gösterdiğini, biraz daha kadına hak verildiğini, sözünün dinlendiğini ayrıca kadınlara şiddet sonrasında sağlanan koruma hizmetlerini bir gelişme olarak gördüğünü lakin henüz yeterince her şeyin yerine tam oturmadığını dile getirmektedir.

“Mümkün de çok zor. Biz millet olarak bu kafayı yaşadığımız sürece olmaz. Erkek gecenin on birinde on ikisinde çok rahat dışarı çıkabiliyor ama kız çıkamıyor. Neden can korkusu var. Ya bana tecavüz ederlerse. Erkeğe tecavüz edilmiyor mu? Onlara da tecavüz ediliyor ama erkek korkmuyor kendisine tecavüz edemeyeceklerini biliyor hani normal şartlarda ama kadın hep bir korku içinde. Bana tecavüz ederlerse, saldırırlarsa ben kendimi koruyamam. Çünkü hep koruyamazsın diye büyütülüyor. Sen kendini koruyabilirsin diye büyütülmüş olsa erkek çocuklarını yetiştirir gibi büyütülse kız çocukları belki onlar da daha gözü pek olacak bence. Kadın hakları konusunda gelişme olduğunu düşünüyorum” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3 ise, eşitliğin mümkün olabileceğini fakat toplum olarak bu zihniyette devam ettikçe, erkeğin gecenin bir yarısı istediği gibi rahatça dolaşabildiği, kız çocuklarının,

kadının sokağa çıkamadığı bir toplumda bazı şeylerin zor olduğunu belirtmektedir. Kadının tecavüz korkusunun olduğunu, erkeğin ise böyle bir korkusu olmadığını, kadınların hep bir korkuyla büyütüldüğünü kendisini koruyamayacağı yönünde eğitim verildiğini erkek çocuklarının ise daha cesur büyütüldüklerini ifade etmektedir. Ayrıca kadın hakları konusunda bir gelişme olduğunu da düşünmediğini dile getirmektedir.

“Kadın da aynı erkek de aynı. Erkekler nedense dışarıda para kazanıp geliyoruz diye yırtınıyorlar ama kadın da evde çalışıyor, boş değil yani. Ev işi de hiç kolay değil yani. Bir evin sorumluluğunu almak, çocukların sorumluluğunu almak, o evi idare etmek kolay değil yani. Haklar açısından eşit değiliz ama gelişmeler var birazcık, o da bağıra bağıra ya da kadın cinayetleri oluyor da öylelikle bir şeyler yapılıyor” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, kadın ve erkeğin aynı olduğunu eşit olduğunu düşünmekte fakat erkeklerin dışarıda bir işte çalıştıkları için kendilerini daha ön planda gösterdiklerini oysa kadının da gün boyu evde boş durmadığı çalıştığını ifade etmektedir. Haklar açısından kadın ve erkeğin eşit olmadığını düşünen K8, kadın hakları konusunda gelişmeler olduğunu fakat bunun da kadın cinayetleriyle birlikte kadınların zorla bağıra bağıra haklarını aramaları yönünde gerçekleştirdikleri eylemlerle zoraki geliştiğini belirtmektedir.

“Hem mümkün hem mümkün değil. Dışta mümkün de evde değil. Fiziksel olarak bile kadın erkek eşit değil zaten bakarsanız. İki kardeş bile eşit değil ben o yüzden eşit görmüyorum ha bunu söylerken erkek üstün anlamında demiyorum değil, çünkü ben eşitiz eşitiz dedikçe gençlerin ayrılmaların çoğaldığını görüyorum. Eşit nedir, mesela eve geldiğinde hadi sen yemeğin başına geç diyemezsin yine böyle alttan alarak hayatım sen şunu yapar mısın, bunu yapar mısın bir saygının da olması lazım. Bazen eşitliğin dozunu arttırıyorlar gençler, emri vakilerle. Eşit haklara sahibiz ve gelişmeler de var” (K11, Üniversite Mezunu, 55).

K11 ise, eşitliğin hem mümkün hem de mümkün olmadığını yani dışarıda eşitliğin mümkün olabileceğini fakat ev içinde mümkün olmadığını düşünmektedir. Fiziksel olarak bile kadın ve erkeğin eşit olmadığını belirten K11, iki biyolojik kardeşin bile eşit olmadığını fakat bunu söylerken erkek daha üstün anlamında düşünmediğini ifade etmektedir daha çok farklılığa yönelik bir vurgu yaptığını ifade etmektedir. Gözlemediği kadarıyla gençlerin kadın ve erkek eşitliğine vurgu yapmaları nedeniyle boşanmaların arttığını söyleyen K11, eşitliğin evde sağlanabilmesi açısından kadının eşinden saygılı nazik bir tavırla yardım talebinde bulunmasını, eşinin ev içi işlerde yardımcı olmasını bu şekilde sağlayabileceğini dile getirmektedir. Gençlerin bu anlamda eşitliğin dozunu fazla kaçırdıklarını sert emri vakilerde bulduklarını

vurgulamaktadır. Eşit haklara sahip olduğunu ve kadın haklarının da gelişim gösterdiğini ifade etmektedir.

Katılımcıların kadın erkek eşitliği konusunda genellikle kadın ve erkeğin biyolojik olarak farklılık içerdiklerini bu yüzden eşit olamayacaklarını ifade ettikleri görülmektedir. Haklar açısından eşit olunmalı söylemine katıldıkları kadın hakları konusunda yer yer gelişmeler olduğunu aktarmaktadırlar.

4.10.2. Erkek Katılımcıların Kadın-Erkek Eşitliği ve Kadın Hakları Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcıların da kadın erkek eşitliği noktasında eşitliği pek mümkün görmedikleri, kadın hakları konusunda gelişmeler olduğu kadar tam tersi haklar hususunda geriye gidildiğini ifade edenler de olmuştur.

“Bence mümkün değil. Bir kere ne kafalar aynı çalışıyor, ne beyinler aynı ne fiziksel olarak aynı. Bir kere aynı olabilme gibi bir ihtimali düşünemiyorum ben. Kadınların düşünce şekli daha detaylı, organizasyonu daha farklı yani erkekler daha düz ve sade düşünüyor. Kadınların farklı bir rolü olduğunu düşünüyorum erkeklerin farklı. Sonuçta iki erkek de eşit değil. İki insan da eşittir demek doğru değil bence. Hepimiz çok farklı koşullarda yetişiyoruz, büyüyoruz, farklı şeyler görüyoruz, farklı şeylere maruz kalıyoruz o yüzden cinsiyetle alakalı bir şey değil bu yani. Devletin sunduğu haklardan bahsediyorsak onlar da bire bir değil tabii farklı uygulamalar var fakat gelişmeler var” (E1, Yüksekokul Mezunu, 32).

E1, kadın ve erkeğin beyin yapısı ve fiziksel özellikleri açısından farklılıklar olduğunu hatta kadınların daha detaylı erkeklerin ise daha düz ve sade düşünme biçimleri olduğunu o yüzden kadın ve erkeğin rolünün de farklı olduğu düşüncesinde olduğunu belirtmiş sonuçta iki erkeğin bile eşit olmadığını ifade etmiştir. Herkesin çok farklı koşullarda yetiştiğini farklı şeylere maruz kaldığını o yüzden bu durumun cinsiyetle alakalı bir şey olmadığını belirtmiştir. Kadın ve erkeğe devletin sunduğu haklar açısından bire bir aynı haklar verilmediğini fakat kadın hakları konusunda gelişmeler olduğunu belirtmiştir.

“Mümkün değildir mümkün olsaydı o zaman dünyada tek bir cins insan olurdu ya erkek olurdu ya da kadın olurdu. O yüzden erkek ve kadın iki farklı insan türüdür. İkisi de farklı olduğu için birbiriyle eşit değildir ama birbirini tamamlar. İki farklı yarım birleşince bir bütünlüğe tamlığa erişir. Eşit haklara sahibiz. Televizyon sürekli pozitif ayrımcılık diyor ama ne

derecedir bilmiyorum yani. Eskiye göre daha iyi en azından” (E6, Yükseköğretim Mezunları, 47).

E16, kadın ve erkeğin eşit olmadığını öyle olsaydı dünyada tek bir cins olarak ya erkek ya da kadının yaratılmış olması gerektiğini ve bu yüzden de kadın ve erkeğin iki farklı insan türü olduğunu dile getirmektedir. İki farklı insanın eşit olmadığını fakat birbirini tamamladığını bunu da iki farklı yarım birleşince bir bütün oluşturur sözleriyle ifade etmektedir. Kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğunu fakat kadın hakları konusunda televizyondan izlediği kadarıyla en çok duyduğu söylemin pozitif ayrımcılıkla ilgili ifadeler olduğunu fakat ne derecede uygulandığını bilmediğini ifade etmekte en azından eskiye göre daha iyi gelişmeler olduğunu belirtmektedir.

“İnsan olarak mümkün ama bunların yaratılış özelliğiyle farklılığı var. Mesela nedir? Kadınlar erkeğin sol eğrisinden meydana gelmiştir ilk yaratılışında. Bizim duyduğumuz öğrendiğimize göre böyle. Bu demek değil ki kadın aşağılık veya zayıf. Kadın olmazsa erkek olmaz, erkek olmazsa kadın olmaz. Bunlar birbirini bütünleyicidir ben insan olarak bütün görürüm ama iş hayatına girdiğin zaman eksiler artılar oluyor mutlaka. Medeni kanunda eşitiz ama uygulamada aksaklıklar da olabilir. Eskiye göre tabii ki gelişmeler var. Eskiden başörtülü bir kız üniversiteye gidemiyordu şimdi doktor olabiliyor, polis olabiliyor. Giyiminden, cinsiyetinden dolayı bir öteleme yok en azından, bunlar benim gözümde bir gelişme” (E4, İlköğretim Mezunları, 53).

E4, kadın ve erkeğin insan olarak eşit olmasının mümkün olduğunu fakat yaratılışları gereği farklılıklar olduğunu çünkü kadının erkeğin sol eğrisinden meydana geldiğini bunun kadının erkekten daha aşağı görüldüğü anlamına gelmediğini sonuçta erkeğin olmadığı yerde kadının, kadının olmadığı yerde de erkeğin olmayacağını belirtmektedir. Bunların insanları bütünleştirici şeyler olduğunu fakat iş hayatında cinsler arasında illa ki eksiler ve artıların oluşabildiğini ifade etmektedir. Medeni kanuna göre eşit haklara sahip olduğumuzu fakat arada aksaklıklar olabildiğini ifade etmekte ayrıca kadın hakları konusunda da eskiden başörtülü kızların üniversiteye alınmadığı göz önüne alındığında şimdi o kızların doktor veya polis olabildiğini, giyiminden ya da cinsiyetinden dolayı bir ötekileştirme yaşamadığını belirtmektedir.

“Değil, bu hayatta kadının yeri ayrı erkeğin yeri ayrı. Kadın daha fazla haklara sahip. Ben hiç duymadım bir kadının bir erkeğe nafaka ödediğini veya bir kadının erkeğe yüklü miktarda tazminat ödediğini. Haklar konusunda gelişmeler var mı bilmiyorum” (E13, Lise Mezunları, 27).

E13, kadın ve erkeğin eşit olamayacağını kadının yeriyle erkeğin yerinin ayrı olduğunu belirtmiştir. Kadınların erkeklerden daha fazla haklara sahip olduğunu çünkü

hiçbir kadının bir erkeğe nafaka ödediğini veya bir erkeğe yüklü miktarda tazminat ödediğine şahit olmadığını ifade etmiştir. Kadın hakları konusunda gelişmelerin olup olmadığı hakkında bir bilgisinin olmadığını dile getirmiştir.

“Bence kadın erkek eşit zaten, haklar açısından erkeklerin bir tık altındalar bence. Kadın hakları konusunda tabii ki gelişmeler var mesela seçme seçilme hakları var, mecliste kadınlarımız, kadın polislerimiz var. Bunlar hep bir gelişme” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, kadın ve erkeğin zaten eşit olduğunu fakat haklar açısından erkeğe göre biraz daha altta kaldıklarını, kadın haklarının da gelişmeler gösterdiğini örneğin kadınların seçme ve seçilme hakkının olduğunu, meclise girebildiklerini, kadınların polis olabildiklerini belirtmiştir.

“Şekil olarak mümkün ama uygulamada henüz oraya gelmedik. 1930'lara geri gitmeliyiz mümkün olması için. Sevgili Ata'mızın hayata geçirdiği o güzel uygulamaların, kanunların nasıl hayata geçirileceği tekrar gözden geçirilmeli. Seçme hakkının şu an uygar olarak nitelendirilen Avrupa'da onlarda yokken bizde var olması, kadınlara verilen bu hak ve biz bugün onların gerisine düşmüş isek ve halen bu konuyu konuşuyor isek sorgulamamız gerekir. Kadın hakları konusunda geriye gidiyoruz maalesef” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

Şeklen eşitliğin mümkün olabildiğini fakat henüz uygulamada eşitliğin sağlanamadığını düşünen E5, tam anlamıyla eşitliğin sağlanabilmesi için Mustafa Kemal Atatürk'ün hayata geçirdiği eylemlerin yeniden gözden geçirilerek nasıl başarılı olduğu yönünde irdelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. halen bu konuyu konuşuyor olmanın bile bir kadın hakları konusunda gelişmeler olmadığını anlamaya yeteceğini dile getirmiştir. Dolayısıyla kadın hakları konusunda gelişmeden ziyade bir gerilemenin mevcut olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların çoğunluğu kadın ve erkeğin biyolojik ve yaratılış gereği eşit olmayacağını her cinsiyetin kendine göre bir yaratılma amacı olduğunu belirtmiştir. Özellikle fitrat hususuna değinilerek dini referanslar eliğinde yorumlamalar yapılmıştır. Kadın hakları konusunda kısmen de olsa gelişmelerin olduğu yönde beyanlarda bulunmuşlardır.

4.10.3.Katılımcıların Kadının Özgürce Dışarı Çıkması ve Koruma/Korunma Yolları Hakkındaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara kadınların istedikleri saatte dışarı çıkabilmeleri hususunda ne düşündükleri sorulmuştur.

4.10.3.1.Kadın Katılımcıların Kadının Özgürce Dışarı Çıkması ve Koruma/Korunma Yolları Hakkındaki Görüşleri

Kadın katılımcıların bu konuda kadının dışarı çıkabileceği fakat erkeklerin tacizine maruz kalmamak için çıkılmaması gerektiği yönünde ifadeleri olmuştur.

“Evet, herkes çıkabilmeli. Tabii ki de koruyabilir ama erkekler bizi kimden koruyacaklar? Yine erkeklerden” (K1, Üniversite Mezunu, 33).

K1, herkesin istediği saatte sokağa çıkabilmesi gerektiğini, kadınların kendilerini koruyabileceğini, erkeklerin bizi kimden koruyacaklarını sorgulayarak yine erkeklerden korumaya çalıştıklarını ifade etmektedir.

“Evet kesinlikle. Şimdi her dışarıya çıkan her gece yarısı dışarıya çıkan kadın illa gezmeye mi çıkıyor? Bir ihtiyacın olur çıkamaz mısın? Belki bir hastaneye gitmen lazım çıkamaz mısın? Belki bir arkadaşın hastalandı onun yerine gitmen lazım çıkamaz mısın? Belki çocuğun hastalandı onu hastaneye götürmen lazım çıkamaz mısın? Çıkamazsın bence. Ben çıkamam korkarım. Kendimi koruyamayacağımdan değil. Ben karanlıktan ıssızlıktan korktuğum için belki de korkarım yani. Hayır. Aslında kadınlar kendilerini koruyabilir ama öğretilirse. Kadına kendini korumayı öğretebilirsen ancak bence. Bir erkeğe koruması için hiç ihtiyaç yok. Niye? Kadın koruma görevlileri de var ona bakarsan. Sadece erkekler o koruma işini yapıyorsa kadın korumalar ne işe yarıyor? Fiziksel güçten ziyade cebinde bir spreyci taşıyabilirsin hani şu göz yaşartıcı oluyor ya böyle şey yapmayan. Böyle kendini korumak amaçlı karatedir judodur öyle hayatı anlamdaki kendini kurtarabilecek bir şeylerin olabilir. Dövmek anlamında mı hayır. Sadece kendini doğru anlamda koruyabilmek anlamında. Yoksa karşı taraftakini döv geç değil. Savunma anlamında” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3 de kadınların sokağa çıkabilmesi gerektiğini gece her dışarı çıkan kadının illa gezmek için çıkmayacağını bir ihtiyacının da olabileceğini belki bir hastane işinin olacağını fakat çıkamadıklarını ifade etmektedir. Kendisinin çıkamayacağını çünkü karanlık korkusu olduğunu yoksa kendisini koruyamayacağını düşündüğü için bir korkusunun olmadığını, kadınların öğretildiği takdirde kendilerini koruyabileceklerini bunun için bir erkeğe ihtiyaç olmadığını düşünmektedir. Sadece fiziksel güç değil

kadınların yanlarında taşıyacakları göz yaşartıcı bir spreyle savunma yapabileceğini ya da savunma sporlarını öğrenebileceğini belirtmektedir.

“Çıkamaz herhalde ya. Aile gezmesine falan gidip gelebilir ama geceleri çıkamaz. Kötü gözle bakarlar illa ki. Koruyabilir erkekler tarafından korunmaya gerek yok fakat gece çıkmaz diyorum ben çünkü erkekler tarafından saldırıya uğrayabilir” (K4, İlkokul Mezunu, 53).

K4, kadının akşamları aile gezmesi gibi yerlere gidip gelebileceğini fakat gece dışarı çıkamayacağını çünkü hem kötü gözle bakılacaklarını hem de erkekler tarafından saldırıya uğrayabileceklerini belirtmektedir.

“Bence çıkmamalı, kadın kadınlığını bilmeli. Eşim izin verir aslında akşam arkadaşlarımla bir yerde buluşacak olsak falan ama ben tercih etmiyorum ama çıkmak isteyen çıkabilir. Ben kendime yakıştıramıyorum anladın mı? Aslında biz kendimizi koruruz ama koruyamıyoruz çünkü onlar bizi güçleriyle bastırırlar. Biz zekamızla onları yıkarız ama onlar şiddete şey yapıyorlar” (K8, İlkokul Mezunu, 38).

K8, kendi görüşüne göre kadınların gece sokağa çıkmaması gerektiğini çünkü kendisine böyle bir şeyi yakıştıramadığını ifade etmekte arkadaşlarıyla bir yerlerde buluşacak olsa eşinin izin verebileceğini ama kendisinin tercih etmeyeceğini belirtmektedir. Kadınların kendilerini koruyabileceğini fakat erkeklerin fiziksel güçlerini kullanmalarından dolayı kadınları bastırdıklarını oysa kadınların zekasıyla bir erkeği bastırabileceğini ifade etmektedir.

“Yani çıkmasınlar çünkü ortalık gerçekten hiç şey değil maalesef erkek zihniyeti, kadın eğer o saatte dışarıdaysa aranıyor mantığı oluyor. Keşke çıkabilsek hani bizim de canımız sıkılıyor evde çoğu zaman darlanabiliyorsun, çıkıp bir kız arkadaşınla dışarıda gezinmek iyi gelir insana ama maalesef erkekler tarafından korunmaya muhtaç oluyoruz. Mesela ben kendim eğer gece dışarı çıktıysam kendimi koruyamam bunun bilincindeyim ama yanımda eşim varsa onun gücüne güvendiğim için daha rahat oluyorum. Diğer anlamlarda çok muhtaç değiliz çalışıyorsak özellikle. Ben mesela şu an evli olmasam çok rahat tek başıma kendime bakabilirdim, bir eşim olmasa da” (K13, Lise Mezunu, 29).

K13 de kadınların gece sokağa çıkmamaları gerektiğini çünkü erkek zihniyetinin gece dışarı çıkan kadınları aranıyor mantığıyla değerlendirdiğini yoksa böyle bir tehlike olmasa kadınların da zaman zaman daraldıklarında arkadaşlarıyla dışarı çıkabilmelerinin iyi olacağını belirtmektedir. Gece dışarı çıksa kendini koruyamayacağını bilincinde olduğunu fakat yanında eşi varsa onun gücüne güvenerek daha rahat olduğunu ifade etmekte fakat diğer alanlarda hiçbir şekilde erkeğe muhtaç

olunmadığını hele ki çalışan bir kadının tek başına rahat yaşayabileceğini dile getirmektedir.

4.10.3.2. Erkek Katılımcıların Kadının Özgürce Dışarı Çıkması ve Koruma/Korunma Yolları Hakkındaki Görüşleri

Erkek katılımcılar kadınların özgürce dışarı çıkabilmeleri yönünde ifade verseler de kadınların maruz kalacakları tehlikeler nedeniyle ve toplumun henüz buna hazır olmamasından dolayı tasvip etmediklerini ifade etmişlerdir. Kadının kendisini koruyabileceğini, kendisini koruma yöntemlerini öğrenebileceğini belirtmişlerdir.

“Hayır, çıkamaz. On ikiden sonra kadınların dışarı çıkmasını tasvip etmiyorum ama arkadaşlarıyla bir yerde oturacaktır o zaman olabilir ama yalnız dışarı olmaz. Koruyabilirler, her kadın kendini koruyamaz ama eşim kendini koruyabilir” (E14, Lise Mezunu, 39).

E14, saat on ikiden sonra kadınların yalnız başına sokağa çıkmalarını tasvip etmediğini fakat arkadaşlarıyla buluşup bir yerde oturacaklarsa izin verebileceğini belirtmektedir. Kadınların kendilerini koruyabileceğini ifade etmekle birlikte her kadının kendisini koruyamayacağını fakat eşine bu konuda güvendiğini vurgulamaktadır.

“Gece bir vakitten sonra herhangi bir yere gidemez. Bu bekar biri olsa da aynı evli kadın da olsa aynı benim için. Sorumlulukları olan hiç kimse çıkamaz. Bekar olsa anne ve babası var sorumlu olacağı evli olsa ailesi var sorumlu olduğu. O yüzden mesai saatleri içinde gündüz istediği saatte çıkabilir gezebilir. Ben bile erkek halimle o saatlerde dışarıda dolaşsam bana tecavüz edecekleri için değil ama bir nevi kendimi ateşe atmış oluyorum neden? Çünkü o saatte genelde kimler olur sorumsuz insanlar olur. Sorumsuz insandan ne beklersin? Ya içkilidir kendini bilmezdir ya da it kopuk sapık birisidir yani. Bir bıçak atar sana ya da ailenle gitmiş olsan bile seni tahrik eder yani. Kendini kollamak için o şeye girmemen gerekiyor kadın da olsa erkek de olsa. Kadınlar korunmaya muhtaç değildir. Onlar kendilerini koruyabilir ama dediğim gibi dikkatli olduktan sonra. Sadece güç olarak korunabilirler belki ama akıllı selim düşündükten sonra kadın da kendini koruyabilir erkeğin karısını korumasına gerek yok” (E7, İlkokul Mezunu, 46).

E7, evli veya bekar bir kadının belli bir saatten sonra sokağa çıkamayacağını gündüz saatlerinden birini tercih etmesi gerektiğini çünkü her kadının sorumlu olduğu bir ailesi ya da bekar bile olsa anne ve babasının olduğunu vurgulamaktadır. Erkek olduğu halde kendisinin bile geceleri sokağa çıkmasının tecavüz edileceği riski olmasa bile kendisini olası başka risklere atmak olduğunu çünkü o saatlerde sokaklarda sadece

sorumsuz insanların olduğunu belirtmektedir. Öyle kişilerin de serseri denilen tipler, sapıklar, içkici, sarhoş tipler olduğunu ifade etmektedir. Kadının ailesiyle birlikte çıktığı durumlarda bile serserinin birinin erkeği tahrik edebileceğini o yüzden kendini kollayabilmek adına kadın veya erkek o durumlara düşülmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Kadınların kendilerini dikkatli olmak şartıyla koruyabileceğini ifade eden E7, sadece güç olarak korunmaya muhtaç olduklarını yoksa diğer türlü gerek olmadığını dile getirmektedir.

“Benim hanım mesela, gece ikide kar yağsın dışarı çıkar ben güvenirim benim sıkıntım yok ama ne bileyim eşine güveniyorsa çıkılır bence. Bence koruyabilirler” (E2, Lise Mezunu, 40).

E2, eşinin gece ikide dahi çıkabildiğini kendisinin de eşine güvendiğini ifade etmekte ve kadınların kendilerini koruyabileceğini belirtmektedir.

“Bu mevkiden mevkiye değişir. Buralarda gece vakti bir yere gidebilirsin ama ne olur? On tane araba durur, sen cevap vermezsin terslersin. Kolay kolay kimse de sana bir şey yapmaz bu taraflarda ama lafı yersin. Özellikle tatil yörelerinde bir kadın istediği saatte özgürce dışarıda dolaşabilir. Keşke kadınlar korunmak zorunda kalmasalar” (E3, Lise Mezunu, 46).

Katılımcıya kadınları kimden koruduğuna ilişkin sorduğumuz soruya;

“Bizden koruyoruz erkeklerden” demiştir (E3, Lise Mezunu, 46).

E3, kadınların istedikleri saatte dışarı çıkabilmelerinin semtten semte değişebileceğini, merkezi yerlerde biraz daha rahat olunabileceğini fakat sözel tacizlere de maruz kalılabileceğini ifade etmekte ama en azından kolay kolay kötü bir şey olmayacağını fakat asıl en rahat yerin özellikle tatil bölgeleri olduğunu düşünmektedir.

“Evet, çıkabilmeliler ama nereye çıkmalılar? Örneğin şehrin varoş köşelerinde gece dışarıya çıkarsa elbette tehlikeye maruz kalır. Gitsin adalet parkında dolaşsın bir şey olmaz. Normal gündüz nasıl yaşıyorsa gece de çıkıp yaşayabilmeli kadın. Benim düşüncem bu. Varoşların tütüncülerin dumancıların içine giderse elbette maruz kalır. Kadın istediği gibi giyinmeli ve istediği saate dışarı çıkabilmeli. Toplum bunlara alıştığı zaman zaten görmüyor bile. Toplumun buna alışması gerekiyor bu bir süreç bence. Kadın kendini koruyabilir. Fiziksel anlamda da dövüş sanatlarını öğrenerek kendini koruyabilir istedikten sonra” (E4, İlkokul Mezunu, 53).

E4, kadınların dışarı çıkabilmeleri gerektiğini fakat çıkılan hangi mevki olduğunun önemli olduğunu vurgulamakta şehrin varoş kesimlerinin, tütüncülerin,

dumancıların olduğu yerde sokağa çıkılırsa kadınların risk altında olduğunu ifade etmektedir. Kadının istediği gibi giyinebilmesi ya da istediği saatte sokağa çıkabilmesini fakat toplumun buna biraz alışması gerektiğini ifade etmektedir. Kadının kendisini koruyabileceğini söylemiştir.

“Çıkabilmeli tabii benden ne farkı var kadınların ama o çıkabilme koşullarını yaratabilmeliyiz önce. Her birey kendini koruyabilir her ne kadar erkeklerin sahip olduğu fiziksel güç kadınları biraz eksiymiş gibi gösterse de hukukun ve kanunların desteğiyle yan yana getirdiğimiz zaman sorunu da çözmüş oluruz diye düşünüyorum” (E5, Üniversite Mezunu, 58).

E5, kadının erkekten bir farkı olmadığını onun da istediği saatte sokağa çıkabileceğini ama çakabilmesi için de o koşulların yaratılması gerektiğini ifade etmektedir. Kadının kendisini koruyabileceğini her ne kadar erkeklerin fiziksel güçleri kadınları eksiymiş gibi gösterse de hukuk ve kanun desteğiyle kadını yan yan getirdiğimizde sorunun da çözüleceğini dile getirmektedir.

“Çıkabilirler tabii ama ben şahsen ondan sonra eşimin dışarı çıkmasını istemem çünkü ya biri laf atar ya biri bıçak sallar, saldırır her şey olabilir yani. Kadınlar kendilerini korumayı öğrenebilirler ne bileyim karate öğrenebilirler bedensel olarak, zihinsel olarak da erkeklere karşı ciddi durabilirler. Bazı kadınlar erkeklere cilvelenir gibi konuşuyorlar, gülüyorlar, erkek burada yanlış anlayabilir yani” (E8, Ortaokul Mezunu, 39).

E8, kadınların sokağa çıkabileceğini fakat kendi eşine böyle bir izin vermeyeceğini belirtmiş çünkü eşine laf atılabileceğini ya da saldırıya uğrayabileceğini ifade etmektedir. Kadınların kendilerini savunma sanatlarını öğrenerek koruyabileceklerini ve erkeklerle iletişim içindeyken daha ciddi durmaları gerektiğini bunun da kadınları koruyucu bir etmen olduğunu bazı kadınların erkeklerle konuşurken cilveleştiğini ve güldüğünü erkeğin de bunu yanlış anlayabildiğini belirtmektedir.

“Evet, çıkabilmeliler ama bunu bizim önce bir toplumca kabul edebilmemiz lazım. Çıkmaları lazım ama çıkamazlar. Ben eşimi veya kızımı gecenin bir vakti dışarda olmasına izin veremem ya da fark etmez erkek çocuğumun bile belli bir saatten sonra çıkması zor çünkü yaşananları görüyoruz, öldürülenler, tecavüz edilenler o yüzden zor. Kadınlar her zaman her anlamda kendilerini koruyabilirler. Bir erkeğe ihtiyaç yoktur ama fiziksel anlamda erkekler tarafından korunmalıdırlar çünkü fiziken güçsüzler” (E9, Üniversite Mezunu, 31).

E9 da kadınların çıkabilmeleri yönünde görüş bildirmiş fakat bu fikrin önce bir toplum olarak kabul edilebilir bir duruma gelmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kendi eşine

ve kızına bu anlamda izin veremeyeceğini hatta erkek çocuğuna dahi izin vermeyeceğini çünkü dışarıda yaşanan tecavüz, öldürme gibi olayları gördükçe bunun mümkün olmadığını ifade etmektedir. Kadınların her zaman her anlamda kendilerini koruyabileceğini fakat fiziksel olarak erkekler tarafından korunmaya ihtiyaçları olduğunu çünkü kadınların fiziken güçsüz olduklarını belirtmektedir.

“Çıkabilmeli tabii kadınlar kendilerini koruyabilirler, korunmaya ihtiyaçları yoktur” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11, kadınların çıkabilmeleri gerektiği yönünde görüş bildirmiş, kadınların erkekler tarafından korunmaya ihtiyaçları olmadığını belirtmiştir.

“Tabii dolaşabilmeliler ama ne kadar dolaşabilirler bizim ülkemizde? Gelinlikle Türkiye’ye gelip defalarca tecavüz edilip öldürülen bir turist vardı biliyorsunuz. O kadının suçu neydi? Kendi ülkesi gibi zannetmesi bizim ülkemizi. Güç açısından zor da akıl açısından kendilerini koruyabilirler” (E15, Lise Mezunu, 35).

E15 de olumlu görüş bildirmiş fakat kadınların gece sokağa çıkmasının ne derece güvenilir bir durum olduğunun sorgulanması gerektiğini çünkü hatırlanırsa Türkiye’ye turist olarak gelen gelinlik giymiş bir kadının tecavüz edilerek öldürüldüğünü o kadının hiçbir suçu olmadığını sadece turist olarak geldiği ülkeyi kendi yaşadığı ülke gibi sanarak yanıldığını dolayısıyla bu durumun riskli olduğunu ifade etmiştir. Kadınların kendilerini koruyabileceklerini fakat güç açısından da bunun zor olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılardan E14, eşinin geceleri dışarı çıkmasına izin vermeyeceğini ifade etmiş fakat eşi görüşmeler esnasında geceleri yürüyüş için rahatça dışarı çıkabildiğini ifade etmiştir.

4.10.4.Katılımcıların “Herhangi Bir Durumda Eşlerinden İzin Almaları” Konusundaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara herhangi bir konuda eşlerinden izin alıp almadıkları sorulmuş, izin almayanlar olduğu gibi bu geleneği sürdürenlerin olduğu da görülmüştür. Fakat genellikle izin alma durumunu “haber verme” şeklinde tanımlamışlardır.

4.10.4.1.Kadın Katılımcıların “Herhangi Bir Durumda Eşlerinden İzin Almaları” Konusundaki Görüşleri

Kadın katılımcıların yapacakları herhangi bir şeyde eşlerinden izin aldıkları bazen de eşlerini bilgilendirmek, haberdar etmek için gün içinde ne yapacaklarını söyledikleri görülmektedir.

“Haber ederiz yani birbirimize karşılıklı olur” (K2, Lise Mezunu, 39).

K2, haber verme anlamında karşılıklı olarak birbirlerini bilgilendirdiklerini belirtmiştir.

“Önceleri hep izin alıyordum işte bir şey olacağında bir şey edeceğinde. Sonra işte yıllar geçtikçe bu izin almalar şeye geçiyor. Bilgi vermeye geçiyor. O izin almalar kalkıyor. Şunu alabilir miyimler bunu alabilir miyimler şunu alayım mıya geçiyor. Söylemler birazcık daha değişiyor sadece. Şu an izin alıyor musun?...Sadece yapacağım bir şey varsa onu söylüyorum. İzin sadece benim bildiğim işten izin alırsın. Hani bir yere gidip gelmen konusunda. Onun dışında izin yok yani” (K3, Lise Mezunu, 41).

K3, önceleri bir şeyler yapacağında eşinden hep izin aldığını fakat sonra yıllar geçtikçe bu izin almaların bilgi vermeye dönüştüğünü, izin almaların ortadan kalktığını belirtmekte; önceden “şunu yapabilir miyim” gibi ifade edilen sözlerin zamanla “şunu yapayım mı” gibi bir değişime girdiğini, söylemlerde değişiklik olduğunu ifade etmiştir. Artık izin almadığını sadece yapacağı şeyi eşine söylediğini, izin almanın iş hayatında olması gereken bir durum olduğunu ifade etmiştir.

“Evet, izin alırım yani illa ki o da benden alır. O izin vermeden bir şey olmaz. Herkes her şeyi özgürce istediği gibi yaparsa o evde dirlik olmaz o yüzden izin alınmalı bence” (K6, İlkokul Mezunu, 48).

K6, evliliklerde herkesin her şeyi özgürce istediği gibi yapmaya çalışmasının dirlik ve düzeni olumsuz olarak etkileyeceğini bu yüzden eşlerin karşılıklı olarak yapacakları şeylerde izin almaları gerektiğini ifade etmiştir.

“Yani isterim izin alsın ben de izin alıyorum çoğu zaman gerekli durumlarda” (K13, Lise Mezunu, 29).

“Tabii alırım şuraya gideceğim diye söylerim o zaten git ya da gitme diye söyler. Gitme derse zaten beğenmediği istemediği bir yerdir. Aynı şekilde o da bana sorar. İzin alırız yani” (K15, Lise Mezunu, 30).

“Tabii her şekilde birbirimize haber veririz, birbirimizin bilgisini alırız ama tabii önemli şeylerde gece bir şey yapacaksam ya da önemli bir şey

satın alırsam izin alırım birbirimizden ama kendime has şeylerde sadece bilgi veririm izin almam” (K14, Yüksekokul Mezunu, 32).

Üstteki yorumlarda yine benzer ifadeler görülmekte sadece K14 farklı olarak önemli olan şeylerde izin aldığını diğer türlü kendiyile ilgili şeylerde sadece bilgi vermek amacıyla haber verdiğini belirtmiştir.

4.10.4.2. Erkek Katılımcıların “Herhangi Bir Durumda Eşlerinden İzin Almaları” Konusundaki Görüşleri

Erkek katılımcılar da eşleriyle benzer ifadelerde bulunmuşlar aynı şekilde herhangi bir şey yapacaklarında eşlerinden izin aldıklarını ya da haber verdiklerini dile getirmişlerdir.

“Konuya bağlı ama birbirimizden haberimiz olur, izin alınacaksa illa ki alınır yani“ (E6, Yüksekokul Mezunu, 47).

“Benim nereye izin vermeyeceğimi bilir ondan dolayı bunun mevzusu bile konuşulmaz ama tabii ki her yapacağımız şeyde arar söyleriz” (E13, Lise Mezunu, 27).

“Tabii ben de alırım eşim de alır” (E14, Lise Mezunu, 39).

“Alıyoruz biz karşılıklı alıştırdık birbirimizi” (E15, Lise Mezunu, 35).

Üstteki yorumlar eşlerin karşılıklı olarak birbirlerinden izin aldıklarını göstermekte, E13, eşinin kendisine hangi konularda izin verip vermeyeceğini bildiğini o yüzden bunun mevzusunun bile olmadığını vurgulamıştır.

“Özel konulara isterim ben de izin alırım ama öyle her şeyde değil” (E11, Üniversite Mezunu, 65).

E11 de sadece özel bir durum olduğunda izin aldığını fakat diğer türlü her şeyde izin alma gibi bir durumun olmadığını ifade etmiştir.

Toplanılan veriler ışığında katılımcıların sosyal öğrenme kuramlarının öne sürdüğü geçmiş yaşantıda deneyimlenen şiddetin aynı şekilde ileri yaşantıda da uygulanacağı tezlerinin aksine ailelerinde gördükleri şiddeti kendi ailelerinde uygulamadıkları gözlemlenmiştir. Bununla birlikte katılımcılarla yapılan görüşmelere bakıldığında Arendt’in öfke ve şiddetin de doğal bir süreç olarak var olduğunu savunduğu fakat hedefinin doğru olmaması halinde irrasyonel bir durum ortaya çıkaracağı görüşüyle ters olarak, erkek katılımcılar tarafından ani bir öfke anında şiddetin uygulanabileceği ve bunun da normal karşılandığı kaydedilmiştir.

Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet örüntülerinin devam ettiği ve çok büyük bir değişime uğramadığı görülmektedir. Aile içi roller gözlemlendiğinde ise Parsons'ın bakış açısıyla ilintili olarak katılımcıların mevcut rol işleyişlerini sürdürdükleri ve içselleştirdikleri izlenmektedir. Aile içinde rollerin gerektirdiği bir takım davranışları esnetmek yerine mevcut duruma alışarak yaşanan aile yapısının normal olarak benimsendiği fark edilmiştir.

Katılımcıların aile içi düzenlerine bakıldığında Bourdieu'nün eril sistemden kurtulmak için yapılması gereken içsel değerlerin sorgulanması noktasında herhangi bir çaba gösterilmediği, yalnızca mevcut durumun iyi yönlerinin göz önünde bulundurulduğu izlenilmektedir. Dolayısıyla katılımcıların içerisinde buldukları iyileştirme çabaları katılımcılardan hareketle günümüz Türkiye'sinde kadına fiziksel ve psikolojik şiddetin azalmasına engel bir nitelik teşkil etmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorun olarak geçmişten günümüze önemini koruyan bir olgu olması itibarıyla son yıllarda sosyal bilimlerde bu alanda yoğun çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Şiddet eylemlerinin giderek daha da artması ve görünür olmasıyla bu konunun ciddiyetini koruduğu, yapılacak her bir çalışmanın kendi içinde farklılık taşıması nedeniyle çözüm noktasında alternatif parametrelerin üretilebileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada, kadına yönelik şiddet olgusu feminist-politik kuramlar, sosyo-kültürel ve psikolojik-biyolojik kuramlar aracılığıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Kadına yönelik şiddet olgusunun evli çiftlerde nasıl yorumlandığı, kendisine hangi değişkenler aracılığıyla meşruiyet sağladığı kadın ve erkeğin güç ve otorite kavramları açısından birbirlerini nasıl değerlendirdikleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin mevcut geleneksel ve ataerkil değerler aracılığıyla sürdürülüp sürdürülmediği ve kadına yönelik şiddete neden olup olmadığı sorularına cevaplar aranmıştır.

Derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulgularda katılımcıların kendilerini tanımlarken genellikle annelikle özdeşleştirdikleri ve anneliğin gerektirdiği nitelikler olarak merhamet, duygusallık gibi özelliklerle kendilerini tanımladıkları görülmektedir. Bazı katılımcıların “yuvayı dişi kuş yapar” sözüyle bağlantılı şekilde kadın olmayı ev ve çocuk sahibi olma ile özdeşleştirdikleri görülmektedir. Kadın katılımcılar erkekleri tanımlarken en çok ailesini koruyup kollayan kişi olarak ifade ettikleri görülmektedir. Erkeklerin sadece ev dışı işlerle ilgilendiği, çocuklarının sorumluluğunu almadığı yönünde eleştiriler de yapılmakta erkeğin bencil olduğu ifade edilmektedir. Erkek katılımcılar ise kadınları tanımlarken yine aynen kadın katılımcılar gibi daha çok annelik özellikleriyle, merhametli, sorumluluk sahibi olmaları, evine, eşine sadık olmalarıyla ilgili tanımlamalarda bulunmuşlardır. Erkeklerin erkek olmak denilince yaratılıştan gelen fiziki üstünlükleri bedensel güçleriyle kendilerini tanımladıkları ve maddi anlamda yüklendikleri sorumlulukları vurguladıkları görülmektedir. Öte yandan “kadın olmak mı zor erkek olmak mı zor” şeklinde sorulduğunda kadın katılımcılar kadın olmanın daha zor olduğunu çünkü hem ev işleri hem de çocuk bakımının kendilerine ait olduğunu çalışan kadınların bu anlamda çift mesai yapmak zorunda kaldıklarını, erkeklerin sorumluluklarının ise sadece tek bir işe gidip gelmekten ibaret olduğunu söylemişlerdir. Erkek katılımcılar da çoğunlukla kadın olmanın daha zor

olduğunu kabul etmişler, sadece birkaç katılımcı her iki cinsiyetin de ayrı ayrı zorlukları olduğunu ifade etmiştir.

“Erkek adam ağlamaz”, “saçı uzun aklı kısa” gibi kalıpyargılara kadın katılımcıların kesinlikle katılmadığı asıl erkek adamın ağlaması gerektiğini, bunun bir merhamet göstergesi olduğunu ifade etmişlerdir. Erkek katılımcılar da aynı şekilde genel olarak erkeğin de ağlayabileceğini, onların da duyguları olduğunu ifade etmişler sadece bir iki kişi ağlanabileceğini fakat kendilerinin ağlayamadıklarını söylemişlerdir. Aynı şekilde “Saçı uzun aklı kısa “ söylemine yönelik katılımcılar genellikle bu yargıya katılmadıklarını bazı kadın ve erkek katılımcılar bunun mantıklı olabileceğini belirtmişlerdir. Kadın katılımcılardan biri kadınların kafalarının çok dolu olduğunu gün boyu birçok şeyi düşünmek zorunda kaldıkları için bazen hatalar yapabildiklerini erkeklerin daha net bir bakış açısına sahip olduklarını ifade eden söylemde bulunmuştur. Özellikle kadın katılımcılar tarafından bu tür kalıpyargılar egemen erkeklik değerlerinin korunmasına yönelik uydurulmuş sözler olarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak toplumdaki bu tür kalıpyargılara kadınlar tarafından geçmişteki kadar itibar edilmediğini söyleyebiliriz.

Kadına yönelik şiddet konusundaki önemli sorulardan biri de güçlü kadın-güçlü erkek imgesinin nasıl olduğudur. Güçlü bir kadının nasıl olması gerektiği yönünde birçok unsur göz önüne alınmış, kadınların tanımlarıyla kendi ayakları üzerinde durabilen, ekonomik özgürlüğü olan evine, çocuklarına karşı yükümlülüğünü yerine getiren, eğitilmiş olması gibi özelliklerle ifade edildikleri görülmüştür. Erkek katılımcılar ise güçlü kadını; evine, çocuğuna sahip çıkan eşine sadık kişi olarak nitelendirmişlerdir. Güçlü erkek ise daha çok evinin sorumluluklarını karşılayan, dürüst, ailesini kimseye ezdirmeyen, ailesinin arkasında duran biri olarak tanımlanmıştır. Erkek katılımcıların güçlü erkek yorumlarında ise üretken, sevdiklerine sahip çıkan, sevdiklerini kimseye ezdirmeyen erkeğin güçlü olacağı yönünde bir anlayış mevcuttur.

Kadınların güçlendirilmesi şiddetin azaltılmasında önemli etkenlerden biridir. Kadınların güçlendirilmesi için öncelikle aileden başlayan bir eğitimin verilmesi gerektiği yoğun bir şekilde dile getirilmiş özellikle kız çocuklarının erkeğe göre dezavantajlı yetiştirildiğini, erkeğe daha cesaret verici sözlerde bulunulurken kız çocuklarına ev içi rollere yönlendirici yönelimler olduğu ifade edilmiştir. Kadınlardan bazıları kadınların güçlendirilmesi için haklarına yönelik eğitimler verilmesi gerektiğini

ve kız çocuklarının okutulması gerekliliğini vurgulamışlardır. Erkekler de bu konuda kadının öncelikle eğitimine önem verilmesi gerektiğini, kadının özgüvenli, ekonomik özgürlüğe sahip olması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Bu noktada Denizli'deki erkek katılımcıların da kadınların güçlendirilmesini olumlu karşıladıkları görülmüştür.

Kadın katılımcıların erkeksi denilen tavırlar içinde olmasının her iki cinsiyet tarafından da hoş karşılanmadığı gözlemlenmiştir. Kadın katılımcılar genellikle kadınlığa yakışmayacak davranışlar olarak aldatmayı ileri sürmüşler aynı zamanda dişiliğin kullanılarak bir yerlere gelme çabasının hoş olmadığını, kadının namuslu olması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Kadınların erkeksi tavırlar içinde söz ve davranışlarda bulunmasını eleştiren kadın katılımcılar erkek katılımcılarla benzer düşünce içindedirler. Çünkü erkek katılımcıların da genel anlamda hoş karşılamadıkları durumlar kadının erkeksi tavırlar içinde olması, rahat hareketlerde bulunması, nerede nasıl konuşacağını bilmemesi, hareketlerine dikkat etmemesi yönünde ifade edilmiştir. Ayrıca sokakta sigara içilmesi, sakız çiğnenmesi gibi hareketlerin hala hoş karşılanmadığı, güncelliğini koruduğu görülmektedir. Kadın katılımcılar ise bir erkeğe yakışmayacak şeylerin eşini aldatmak ve eşine şiddet uygulamak olduğu yönünde yorumlamalarda bulunmuşlardır.

Katılımcıların aileleriyle ilişkilerine bakıldığında büyük bir kısmının az da olsa anne-baba veya yakınları tarafından bir tokat da olsa şiddeti deneyimledikleri, aile içi çatışmaların yaşandığı ya da çok resmi ilişkilere sahip oldukları görülmektedir. Anne ve babalarının ilişkilerinde de çoğu zaman otoriter tutumların yer aldığı görülmekte kadının gerek anne ve babadan gerekse evin diğer aile fertleri olarak erkek kardeşlerinden şiddet ve baskı gördükleri anlaşılmaktadır. Erkek katılımcıların aile içinde kadınlara göre biraz daha özgür bir yaşantıya sahip oldukları fakat ufak tefek önemsiz olarak değerlendirilen klasik anne terliği ya da baba tokadı gibi uygulamalara maruz kaldıkları görülmektedir. Erkek katılımcıların çocukluklarında yaşadığı şiddeti ifade ederken yaramazlıktan dolayı dayak yediklerini, bazen bunun gerekli olduğunu ifade ederlerken kadın katılımcıların bu tür şiddet eylemlerinden daha çok etkilendikleri ve unutamadıkları görülmektedir. Katılımcıların anne ve babalarının çocukları arasında ayırım yaptığı gerek ilgi alaka, gerekse eğitim gibi durumlarda kendisini gösterdiği belirtilmektedir. Kız çocuklarının flört konusunda erkek kardeşlerine oranla dezavantajlı oldukları çoğunun böyle bir şanslarının olmadığı, bazı katılımcıların flört ettiği kişiyi gizlediği, ailesine haber vermediği ya da sadece annesinin bilgisinin olduğu

görülmektedir. Erkek çocuklarına daha az oranda yasaklar uygulansa da bazı aileler açısından erkeğin de bir kızla sadece niyetinin ciddi olduğu durumlarda flörtün hoş karşılandığı diğer türlü desteklenmedikleri anlaşılmıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleri evli çiftler arasındaki kadın-erkek ilişkilerinde oldukça önemli bir belirleyendir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında eğitilmiş ya da az eğitilmiş aileler arasında hala ev içi rollerinin aynı şekilde devam ettiği erkek katılımcıların sadece eşleri yardım istediği takdirde ev işlerine yardım ettikleri, kadın katılımcıların halen evin bütün iş yükünü kendilerinin yükledikleri görülmekte öte yandan çalışan kadınlar açısından bu durumun daha da zorlaştığı anlaşılmaktadır. Erkek katılımcıların bu durumu yaratılışı öne sürerek herkesin doğası gereği yatkın olduğu bir becerisinin varlığından, dolayısıyla kadınların ev işlerinden erkeklerin de “dışlarından” sorumlu görüldüğü ikili yapının hakimiyetini korumakta olduğu çok az kişinin tam anlamıyla eşit sorumluluklar alabildiği görülmektedir. Ayrıca yetişkin bireyler olarak çiftlerin yarısının kadın ve erkeğin rollerinin ifade edilmesinde kullanılan toplumsal cinsiyet rolleri kavramını bilmedikleri gözlemlenmiş bu da yetişkinler olarak ailelere yönelik bilgilendirici eğitim, seminer gibi organizasyonların yapılmasının gerekli olduğunu göstermektedir.

Kadın katılımcılar ev içerisinde eşitsiz veya adaletsiz olarak gördükleri durum olarak erkeklerin çocuklarının bakımıyla ilgilenmemelerini, erkeklerin özgürce dışarı çıkabildiğini fakat kadınların bu tür şeylerden yoksun olduğunu belirtmişlerdir. Erkek katılımcılar da bu durumun farkında bir bakış açısıyla kendilerine göre eşitsiz veya adaletsiz bir durum olmadığını fakat eşlerinin yoğun işleri ve çocuk bakımıyla ilgili olma hallerinin onlar açısından adaletsiz olarak nitelendirilebileceğini ifade etmişlerdir. Buradan erkek katılımcıların da kadınların ev içi sorumluluklarının daha fazla olduğunun farkında oldukları anlaşılmaktadır.

Katılımcıların evlilikten beklentilerini neler olduğu bu anlamda evlenmeden önce herhangi bir kritere sahip olup olmadıkları sorulduğunda genellikle evliliklerin çoğunluğunun tanışıp anlaşarak ilerlediği kadınların kriter olarak evine, çocuklarına bakan, sorumluluklarını bilen, mutlu olacakları bir erkeği düşledikleri, geriye kalan evliliklerin tesadüfi bir şekilde geliştiği, sevdiği için evlendiği, mutluluktan başka bir kriterlerinin olmadığı gibi birbirinden farklı kriterlerden bahsedilmiştir. Buradan Denizli

özelinde görücü usulü evliliğin geçerliliğini yitirdiği çiftlerin birbirini tanıyarak anlaşarak evlendikleri anlaşılmaktadır.

Çalışmanın evli çiftlerle yapılıyor olması evliliğin bireylere ne gibi alanlar sağladığına yönelik bilgiler edinmeyi gerektirmiştir. Evlilik hayatının kendilerine sorumluluk bilinci sağladığını, düzenli bir hayata kavuştuklarını ifade edenler erkek katılımcılar olmuş iken kadın katılımcılar ise daha çok evlilikten önce hayatlarına diğer aile üyeleri tarafından çok müdahale edildiğini evlenince daha özgür olduklarını ifade etmişler kimisi de evlilikle birlikte sorumluluklarının çoğaldığını bir kadın olarak beklentilerin fazlaştığını belirtmiştir.

Katılımcılar, ideal evlilik ve ideal eş hususunda dört dörtlük bir eş ve aile olamayacağını, nispeten huzurun az da olsa elde edildiği birlikteliklerin ideal olarak kabul edilebileceğini ifade etmişlerdir.

Eşlerin birbirlerinde beğendikleri ve beğenmedikleri özellikleri sorulduğunda kadın katılımcılar en çok eşlerinin seslerini yükseltmeleri, agresif olmaları gibi özelliklerini beğenmezken eşlerinin merhametli, komik, evine eşine sadık olması, çalışkan olması gibi çeşitli özelliklerini beğendiklerini ifade etmişlerdir. Erkek katılımcılar ise daha çok kadınların gereksiz yere konuştuklarını ifade ederken en beğenilen özellikler arasında eviyle çocuklarıyla ilgilenmelerini, güzel yemek yapmalarını, temizlik ile ilgilenmelerini ve merhametli oluşlarını sıralamışlardır.

Aileyi ilgilendiren önemli kararlarda erkek ve kadın katılımcılar genellikle birlikte karar aldıklarını, öncelikle birbirilerini dinleyip kimin görüşleri ağırlık kazanır, ikna edici olursa onun fikirlerinin uygulandığını ifade etmişler. Zaman zaman benim kararlarım geçerli olur diyen katılımcılar olduğu gibi bu tür şeylerde ev içi konularla ilgili kararların kadına ait olduğu, evin dışındaki işlerle ilgili kararların erkeğe ait olduğu yönünde görüşler belirtilmiştir.

Aile içinde bir otorite figürüne gerek duyulup duyulmadığı noktasında katılımcıların geneli artık böyle bir gerekliliğin olmadığını belirtmiş, illa da bir “reis” olacaksa bunun bazen erkek bazen kadın hatta çocuklar bile olabileceğini ailede yaşayan herkesin söz sahibi olabileceğini ifade etmiştir. Bu durum ideal aile profilinde olması gereken bir olgudur. Dolayısıyla böyle bir düşüncenin varlığı olumlu gelişmelerin var olduğunu göstermektedir.

Ailelerin birlikte serbest zamanlarını nasıl değerlendirebildikleri sorulduğunda çocuklardan dolayı eskisi gibi birlikte vakit geçirme, sinemaya gitme gibi durumların nadir olduğunu, daha çok çocuklara yönelik aktivitelerin olduğu mekanların tercih edildiğini bu açığı kapatabilmek için ev içinde sinema veya dizi izlemeye çalıştıklarını ifade edenler olmuştur. Sosyal zamanın biraz da maddiyatla alakalı olduğunu bu yüzden diledikleri gibi gezip dışarıda yemek gibi faaliyetleri gerçekleştiremediklerini ifade etmişlerdir.

“Yeniden seçme şansınız olsa yine eşinizle evlenir miydiniz?” sorusuna erkek katılımcıların neredeyse tamamı evet cevabı verirken kadın katılımcıların erkekler kadar emin olmadıkları başka biriyle evlenmek isteyenlerin olduğu gözlemlenmiştir.

Çocukların evliliği nasıl etkilediğiyle ilgili düşüncelerde hem olumlu hem olumsuz perspektiflerin öne çıkarıldığı görülmektedir. Evliliğin en güzel yanının çocuk sahibi olmak olduğu ifade edilirken, çocuklardan dolayı eşlerin birbirlerine gerektiği kadar vakit ayıramadıkları belirtilmiştir. Katılımcıların çocuklarına şiddet uygulamadıkları daha çok çocuklarının küçüklüğünde yaramazlıkları karşısında sözlerini dinletebilme adına birkaç kez o hatayı yaptıkları ifade edilmiştir. Kadın katılımcıların özellikle bu konuda çok pişmanlıklar yaşadığı erkek katılımcıların ise gerektiği takdirde ufak da olsa disiplin adına çocuğun dövülebileceği anlayışını sürdürdükleri görülmektedir. Fakat dayanın bir eğitim aracı olup olmadığı sorulduğunda çoğunluk olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Çocuklarının flört yaşaması konusunda çiftlerden kadın katılımcıların daha toleranslı oldukları görülmekte bunun da muhtemelen kadın katılımcıların gençlik dönemlerinde aynı baskıya kendilerinin maruz kalmasıyla alakası olduğu söylenebilir. Erkek katılımcılar bu konuda daha disiplinli olacaklarını, belli şartlar altında bu tür şeylere izin verebileceklerini özellikle kız çocuklarına daha korumacı yaklaşacaklarını çünkü yaşanan devir gereği iyi bir dünyada yaşanılmadığını ifade etmişlerdir.

Şiddetin ne olduğu ve nasıl öğrenildiği, kimler vasıtasıyla öğrenildiği noktasında yorumların ağırlıklı olarak şiddetin fiziksel şiddet olarak tanımlandığı sonrasında ise sözel-psikolojik şiddetin ifade edildiği görülmektedir. Şiddetin bazen dayakla bazen sözle bazen bir bakışla gerçekleştirilebileceğini dile getirenler olmuş, buna göre şiddet öğrenilebilir bir davranış olarak ilk ailede başlamakta sonrasında sosyal çevre, arkadaşlıklar, okul ve diğer kamu alanında devam etmektedir. Şiddet yaşayan bir

çocuğun yetişkin olduğunda zor durumda kaldığında ilk vereceği tepkinin yine şiddet şeklinde olacağını çünkü öyle gördüğünü belirtmişlerdir. Erkek katılımcıların ağırlıklı olarak medyanın bu konuda yönlendirici etkisi olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Şiddet içeren, kadını ikinci sınıf gösteren dizilerin, filmlerin bu yönde olumsuz etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Şiddetin bir güç göstergesi olmadığı tamamen acizlik, zayıflık olarak görüldüğü anlayışı kadın katılımcılarda hakim görüş iken erkek katılımcılarda daha çok güç gösterimi veya cehalet olarak nitelendirilmiştir. Bir tokat bile olsa yaşanan durumun şiddet olduğu kadın katılımcılar tarafından ağırlık kazanan bir görüş olmakla birlikte erkek katılımcıların bu konuda zaman zaman bir tokattan bir şey olmayacağı yönünde ifadeleri görülmüştür. Buradan yola çıkarak şiddete ilişkin tanım, anlayış ya da tepki biçimleri konusunda katılımcıların görüş ayrılığı içerisinde olduklarını söyleyebiliriz.

Yaşanılan şiddetin aile içerisinde kalmaması kadınların hakkını araması gerektiği kadın ve erkek katılımcılar tarafından ifade edilse de ufak tefek şiddet olaylarında çiftlerin evliliklerini yıkmamaları gerektiği anlayışı ağırlık kazanmaktadır. Yaşanılan sadece bir tokatsa eşlerin birbirini affetmesi gerektiği devamlı süren bir şiddetse o zaman hakkını araması gerektiği yönünde ifadelerde bulunulmuştur. Bu da halen kadının değil ailenin korunması anlayışının sürdüğünü göstermektedir.

Aşk ve kıskançlık cinayetleri hakkında katılımcıların geneli bunun ruhsal bir sorun olduğu, tedavi edilmesi gerektiği ve yapılan eylemin de bir saçmalaktan ibaret olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Kadınların yaşadığı şiddetin bazen yaşam şartlarından bazen de kişilerin kendi yanlış seçimlerinden kaynaklanabildiği ifade edilmiştir. Örneğin; ekonomik sıkıntıların şiddete neden olduğunu söyleyenler olduğu gibi yanlış bir kişi olduğunu bile bile kadınların aşk için evlendiklerini ve bu nedenle şiddete maruz kaldıklarını söyleyenler de olmuştur.

Kadın katılımcıların çok azının eşlerinden şiddet gördüğü ortaya çıkmış iki üç kişinin evliliğinin ilk yıllarında tokat türü şiddete maruz kaldığı daha sonrasında erkeğin pişman olarak bu eylemlerinden vazgeçtiği görülmektedir. Evliliğin ilk yıllarında iktidar kavgalarının yaşanması nedeniyle erkeklerin şiddete başvurdukları, ilerleyen yıllarda bu olayların azaldığı anlaşılmıştır. Ciddi anlamda şiddet yaşayan ve resmi makamlara başvurup eşine uzaklaştırma cezası aldırın tek bir kadın katılımcı bulunmaktadır. O da

maddi zorunluluklardan dolayı eşinin uzaklaştırma cezası olduğu halde aynı evde yaşamaya devam ettiklerini belirtmiştir. Kadın katılımcılardan bazılarının evliliklerinin ilk dönemlerinde yaşadıkları şiddet durumlarını gizledikleri; eşlerinin “şiddet uyguladım” ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu örnekte yüksekokul mezunu kadın katılımcıların yaşadıkları şiddeti gizleme eğiliminde olduklarını görmekteyiz. Ayrıca kadınların çok azının fiziksel şiddet gördüğü, buradan hareketle de kadına şiddet uygulamanın erkeğin seçimine bağlı eylemler bütünü olduğu söylenebilir.

Kadına yönelik şiddetin yetiştirilmeyle bir ilgisinin olup olmadığı noktasında katılımcıların neredeyse tamamı şiddetin ilk önce ailede öğrenildiğini daha sonra diğer etmenlerin devreye girdiğini kabul ettikleri görülmüştür. Aile şiddet gören bir çocuğun ileriki yaşantısında içine işleyen şiddet durumunu bir şekilde ortaya çıkartacağı görüşü dile getirilmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğu ailelerinden tokat da olsa şiddet gördüklerini ifade etseler de kadınların çocuklarına şiddet gösterme oranının daha az, erkeklerde ise bu oranın daha fazla olduğu görülmektedir.

“Kadına yönelik bakış açısı ve kadına yönelik şiddeti önlemede eğitimin bir farkındalık yarattığını düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların geneli eğitilmiş insanların da şiddet uyguladığını, sadece eğitimle bu farkındalığın sağlanamayacağını, klasik eğitime ilave olarak ailede verilecek sağlam bir eğitimin ve dini öğretilerin de önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Kadın katılımcıların şiddet sonrası hakları konusunda sıralama anlamında net bir bilgileri olmasa da genel olarak neler yapabileceklerinin farkında oldukları, sadece yasalar ve kanunlar noktasında yeterince bilgili olmadıkları görülmektedir. Şiddet eylemlerinin giderek tırmanması ve faillere gereken cezaların verilmemesinden kaynaklı yasaların bir hükmü olmadığını ve koruma önlemlerinin de yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Aynı durumun erkek katılımcılar için de geçerli bir durum olduğu belirlenmiştir.

Geleneklerin cinsiyet ayrımcılığına yol açtığına katılanlar en çok kadın katılımcılar olmuş erkek katılımcılar bu konuda biraz daha azınlıkta kalmışlardır. Kadın katılımcılar özellikle kız ve erkek çocuklarının yetiştirilme dönemlerinde uygulanan cinsel belirlemelerin kadının cinselliğini baskıladığı erkeğin ise cinselliğini özgürce yaşadığına dikkat çekmişlerdir. Gerek erkek çocukların cinsel organının küçükken herkese gösterilmesi gerekse sünnet törenlerinde sergilenen ihtişam açısından erkek

cinselliğinin özgürlüğü vurgulanmıştır. Erkek katılımcılar aslında gelenekler ve İslam dininin kadınlara değer verdiğini belirterek uydurma söylemlerle hem geleneklerin hem de dinsel uygulamaların çarpıtıldığı yönünde görüş beyan etmişlerdir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadına yönelik şiddete neden olup olmadığı hakkında kadınlar ağırlıklı olarak şiddete neden olduğunu erkek katılımcıların ise daha çok kadın ve erkeğin yaratılış ya da doğaları gereği farklı özellikleri bulunduğunu kadın olmanın annelikle fedakarlıkla eşdeğer olduğunu vurguladıkları görülmektedir.

Toplumun, boşanmış kadına bakışının kötü olduğu görüşü her iki cinste de hakim olmakla birlikte, eskiye nazaran bu tutumun değiştiği yönünde ifadeler bulunmaktadır. Fakat yine de boşanan kadının cinselliğin özgürce deneyimlenebileceği bir birey ayrıca evliliğini sürdüremeyen başarısız kişi olarak etiketlendiği dile getirilmektedir.

Kadına yönelik şiddet olaylarının en önemli sebeplerinden biri olan namus olgusuna da çalışmada yer verilmiştir. Namus konusunda erkek ve kadın katılımcıların kadın bedeni üzerinden bir temellendirme yaptıkları görülmekte, namus; “kadının bekaretini ve iffetini koruması” olarak tanımlanmaktadır. Namus olgusunun kadınlar üzerinden temellendirilmesinin arka planında kadınların cinsel anlamda doğurgan bir yapıda olmaları ve neslin devamının “temiz, saf bir şekilde devam ettirilmesi” için kadınların bu konuda daha dikkatli olmaları gerektiği, ayrıca erkeklere değil kadınlara tecavüz edildiği ifade edilmiştir. Namus cinayetleri konusunda erkek katılımcıların bazısının bu tür durumlarda “eşimi öldürebilirim” ya da “öldürmesem bile şiddet uygulayım” yönünde beyanları olmuştur. Kadın katılımcıların ise daha çok ayrılmaktan yana tercih gösterdikleri, çok azının da böyle bir durumda erkeğe hak vereceklerine dair görüşleri olmuştur.

Katılımcılara iş yaşantılarıyla ilgili sorular da sorulmuş dolayısıyla kamusal alanda şiddete ve ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıkları öğrenilmek istenmiştir. Çalışan katılımcılara iş yerlerinde cinsel taciz gibi uygulamalara maruz kalıp kalmadıkları sorulmuş katılımcıların tamamı böyle bir duruma maruz kalmadıklarını belirtmiş fakat tacize uğrayan arkadaşlarının olduğunu ve gereken yasal işlemlerin başlatılarak destek verdiklerini dile getirmişlerdir. Katılımcılarda bu tür taciz eylemlerinin genelde üst düzey yöneticiler, patronlar tarafından gerçekleştirildiği yönünde bir algı gözlemlenmiştir. İş hayatında kadın-erkek olmanın bir ayrıcalık sağlayıp sağlamadığı

hususunda kadın katılımcılardan bazıları bir avantajları olmadığını erkeklerle eşit koşullarda çalıştıklarını bazıları da erkeğe göre daha kolay, güç gerektirmeyen işlerde çalıştıklarını ifade ederken yine erkeklerin aile geçindirdikleri ön kabulüyle maaşlarına zam yapılabildiği kadınlara ise bu anlamda eşit uygulamaların yapılmadığı belirtilmiştir. Erkek katılımcılar iş hayatında kadın olmanın birçok avantajı olduğunu en basitinden ağır işlerde çalıştırılmadıklarından, kadınlara karşı daha nazik olduğundan bahsetmişlerdir. Ayrıca erkek olmanın bir avantajı olmadığını dile getirmişlerdir. İş hayatında amirinizin kadın mı erkek mi olmasını istersiniz sorusuna kadın katılımcıların çoğu erkek olarak cevap vermiş, erkeklerin kadınlara karşı daha kibar olduklarını kadınların ise kendi hemcinslerini daha çok ezdikleri vurgulanmıştır. Erkek katılımcılardan da “kadın bir amirle çalışmak isterdim” diyenlerin yanı sıra erkek olmasını tercih edenler de olmuştur. Erkek katılımcılar kadınların daha kaprisli, detaycı olabildiklerini düşünmektedirler.

Kadın erkek eşitliğinin mümkün olabileceğini düşünen katılımcılar olduğu gibi yaratılış olarak ya da fiziksel anlamda bunun mümkün olmayacağı yönünde görüşler belirtilmiş fakat kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olduğu sadece uygulamalarda bir haksızlık yaşandığı ifade edilmiştir. Kadın hakları konusunda gelişmelerin olduğunu söyleyen erkek katılımcıların bazıları kadınların haklarının erkeklerden daha fazla olduğunu belirtmektedirler.

Kadınların gece dışarı çıkabilmeleri hususunda kadın ve erkek katılımcılar, “çıkabilmeli fakat çıkamaz çünkü kadın fiziksel olarak erkekten daha güçsüz olduğu için korunmaya ihtiyacı vardır, yalnız başına çıkması tehlikeye maruz kalmasına neden olacaktır” söylemlerini dile getirmişlerdir.

Yapılan çalışma ile ilgili son olarak şunları ifade etmek mümkündür; evli çiftlerde kadına yönelik belirli şiddet kalıplarının var olduğu gözlemlenmiştir. Her ne kadar kadına yönelik şiddetin olumsuz bir davranış ve suç olduğu dışavurulsa da hem kadın katılımcıların hem de erkek katılımcıların perspektiflerinde toplumsal cinsiyet ayrımcılığına yönelik fikirlerin devam ettiği görülmektedir. Bu çalışma toplumda var olan kadınlık ve erkeklik söylemlerinin bireyleri özel ve kamusal alanda nasıl bir ayrıştırma içerisine dahil ettiğini ve zorladığını anlamaya yönelik bir çalışma niteliğindedir. Çalışmanın sonucunda kadına yönelik şiddet konusunda birçok etkenin bir arada rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerinin gerektirdiği

edinimler doğrultusunda katılımcıların özellikle namus olgusu hususunda şiddeti meşru olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi bir söylemle yeniden inşa edilmesi ve bu konuda gerekli değişimlerin sağlanması gerekmektedir.

Kadın katılımcıların meslek yaşamlarında toplumun kendilerine yüklemiş olduğu annelik ve ev kadınlığı görevlerini aksatmadan yerine getirebilme adına daha esnek zaman dilimlerinde çalışabilecekleri işlere yoğunlaştıkları dolayısıyla da daha az gelire sahip oldukları ve ilerleme olanağı bulunmayan işlere yöneldikleri görülmektedir. Kadın katılımcıların gelirlerinin ev bütçesine katkı olarak görülmesi ücret konusunda cinsiyet ayrımcılığı yapıldığına işaret etmektedir. Kadınların temsili noktasında medyanın üretim alanlarında yeniden inşa edilen kadın modeller, erkek ve kadın bireyin dünyasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ayrımcılığının içselleştirilmesinde büyük bir rol oynamaktadır.

Kadın-erkek eşitliğinin tam anlamıyla sağlanması yolunda kadınların önlerine engel olarak çıkan sosyal ve kültürel kodların aşılması için bu konudaki yasal çalışmaların uygulanabilirlikleri artırılmalı, eşitlikçi düzen sağlanmalıdır. Aynı zamanda aile, iş piyasası, çevre ve medyanın da cinsiyete duyarlı bir bakış açısını kazanması yönünde kendi ilkelerini sorgulayıcı bir yaklaşım içerisine girmeleri gerekmektedir.

Son olarak kadın katılımcıların özellikle fiziksel şiddet konusunda tepkisel davrandıkları ancak toplumsal cinsiyet örüntüleri ve geleneksel değerlerin ayrıştırıcı, dışlayıcı etkilerine yönelik her ne kadar bir farkındalık durumları olduğu gözlemlense de mevcut duruma itiraz noktasında yeterli tepkiselliği oluşturamadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcı çiftlerin bir tür belirlenmiş ihtiyaçların giderilmesi yönünde karşılıklı bir rıza ilişkisi içerisinde oldukları, bu hususta nasıl bir strateji izleneceği yönünde yeterli sosyo-kültürel kodlara sahip olmadıkları söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Acar, F. (2010). “Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum”, *Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama*, (der. Gökççek Ayata vd.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Acar, F., Arıner, H. O. (2009). *Kadınların İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*, İçişleri Bakanlığı Genel Yayın No: 656.
- Acar Savran, G. (2011). “Özel/Kamusal, Yerel/Evrensel: İkilikleri Aşan Bir Feminizme Doğru”, *Praksis* 8, 255-306.
- Acar Savran, G. (2012). “Politik Bir Kavram Olarak: Ev Emeği”, *III. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi-Kadını Görmeyen Aile ve Sağlık Politikaları*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 74-77.
- Adaçay, F. R. (2018). “Toplumsal Cinsiyetin Yaratılması ve Sürdürülmesinde Temel Kurumların Rolü”, *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 246-265.
- Adler, A. (2018a). *İnsan Doğasını Anlamak*, (çev. Deniz Başkaya), İlya Yayınevi, İzmir.
- Adler, A. (2018b). *Yaşam Bilgisi*, (çev. Lütfü Yarbaş), İlya Yayınevi, İzmir.
- Adler, A. (2018c). *Ne İçin Yaşıyoruz?*, (çev. Lütfü Yarbaş), İlya Yayınevi, İzmir.
- Ahioğlu, E. N. (2006). “Kültürel Tarihsel Kuram Çerçevesinde Çocuk Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi*, Sayı:1, Cilt: 41, 163-186.
- Akar vd. (2013). *Cinselliğimiz Var!*, (Ed. Deniz Kaynak), Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği, İstanbul.
- Akgeyik, T. (2017). “Türkiye’de Kadınların İşgücü Piyasasına Katılımını Etkileyen Faktörler: TÜİK Verileri Üzerine Bir Analiz”, *Sosyal Siyaset Konferansları*, Sayı: 70, 2016/1, 31-53.
- Akıncı Çötök, N. (2015). “Toplumsal Cinsiyet Rolü Dahilinde Kadına Şiddet Olgusuna Karşı Kadın Algısı”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), 937-952.
- Aktaş, G. (2013). “Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak”, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 1, Haziran, 2013,53-72.
- Aladağ Görentaş, I. (2009). “Uluslararası Hukuk Açısından Kadın Hakları ve Kadının Farkındalığı”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar: Değişim ve Güçlenme Bildiri Kitabı*, (Ed. Füsün Çoban Döşkaya), Cilt: 2, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 724-728.
- Algın Tokmak, F. (2016). *İçimizdeki Şiddet: Ruhsaldan Toplumsala Şiddet Görüngüleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Altınay, A. G., Arat, Y. (2007). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*, Tübitak Destekli Araştırma, İstanbul.

- Altıparmak, İ. B. (2015). “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM’lerin Rolü: Ankara Örneği”, *International Journal of Social Science Studies*, No: 36, 449-464.
- Anıl, E. vd. (2001). “Pekin+5: Birleşmiş Milletler’de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye’nin Taahhütleri”, *Kadının İnsan Hakları Projesi (KİHP)-NEW WAYS (Yeni Çözümler) Vakfı*, İstanbul, 1-28.
- Aras, G. (2015). “Kadın ve Kadın Algısı”, *Dünyada ve Türkiye’de Kadın ve Şiddet*, (Ed. Murat Korkmaz, Emine Demiray, Ümrân Sevil, Şengül Hablemitoğlu ve Yavuz Taşkiran), Nobel Yayınları, Ankara.
- Arendt, H. (1997). *Şiddet Üzerine-Seçme Eserler 6*, (çev. Bülent Peker), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arıkoğlu Ündücü, C. (2016). “Kadına Yönelik Şiddetin Tarihi”, *Alternatif Politika*, Toplumsal Cinsiyet Özel Sayısı II, Şubat 2016, 1-21.
- Arın, C. (2016). “Kadına Yönelik Şiddet”, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları Sayı: 6-7: 305-312.
- Apalı, Y. (2011). “Sosyolojik Açından Kadınlarla İlgili Kalıpyargılar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi/1*, Sayı: 26, 49-64.
- Atabek, E. (1989). *Kışkırtılmış Erkeklik Bastırılmış Kadınlık*, Altın Kitaplar, İstanbul.
- Atak, H. (2017). “Piaget ve Vygotsky’nin Kuramlarında Çocukların Toplumsallaşma Süreci”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9 (2), 163-176.
- Atan, M. (2015). “Radikal Feminizm: “Kişisel Olan Politiktir” Söyleminde Aile”, *The Journal of Europe*, Middle East Social Science Studies, Volume: 1, Issue: 2, 1-21.
- Avşar Baldan, G., Akış, N. (2017). “Flört Şiddeti”, *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, Cilt: 43, Sayı: 1, 41-44.
- Ayata, G. (2016). “Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Gökçeçiçek Ayata İle Söyleşi”, *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, Sayı: 28, Şubat-2016, 64-74.
- Aybay, R. (2010). “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Konusunda Bazı Genel Gözlemler ve 14. Protokol”, *TBB Dergisi*, Sayı: 88, 225-260.
- Aydın, A. (2017). “Egemen Erkekliklerin Toplumsal Cinsiyet Temelli Kadına Yönelik Ev İçi Şiddet Üzerinden İnşası”, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 19, Volume: 5, Issue 19, 2245-2259.
- Aydın, F. Ç. vd., (2017). *Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu Rehberi ve 60. Oturuma İlişkin Notlar*, Kadın Adayları Destekleme Derneği (KADER), (çev. Nazan Moroğlu), 27-31.
- Aydoğan, D. (2012). “Kültürel Dönüşüm ve Şiddetin Nesnesi Olarak Kadın”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 102-120.
- Ayşe, (1989). “Aptal Dostun Olacağına”, *Feminist Dergi*, Altıncı Sayı, Kadın Çevresi Yayıncılık, İstanbul, 2-3.

- Bal, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Sentez Yayınları, İstanbul.
- Bakırcı, K. (2015). "İstanbul Sözleşmesi", *Ankara Barosu Dergisi*, 2015/4, 133-204.
- Balkır, Z. G. (2012). "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Ayrımcılığı", *Türkiye Barolar Birliği I. Kadın Avukatlar Kurultayı*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 68-94.
- Balta, E. (2015). "Güvenlik Devletinde Güvenliksiz Yaşamlar Üzerine Evren Balta İle Söyleşi", *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, Sayı: 25, Şubat-2015, 4-15.
- Bele, T. (2001). *Kadın Yazın Siyasa: Denemeler*, Pencere Yayınları, İstanbul.
- Berg, B. L., Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (çev. Hasan Aydın), Eğitim Yayınevi, Konya.
- Berktaş, F. (1991). *Kadın Olmak Yaşamak Yazmak*, Pencere Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F. (2003). *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F. (2004). "Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye – Sivil Toplum ve Demokrasi" *Konferans Yazıları*, No:7, 1-30.
- Bilgili, M. (2017). "Toplumsal Cinsiyet, Bedenin Mekansallığı ve Cinsiyetçi Mekanlar", *Felsefe-Yazın Dergisi*, Ekim-Kasım 23, 19-28.
- Bilgin, B. (2001). *İslam'da Kadının Rolü-Türkiye'de Kadın*, Konrad Adenauer Vakfı Türkiye Temsilciliği, Ankara.
- Bilgin, R. (2014). "Çatışma ve Şiddet Ortamında Büyüyen Çocuklar Sorunu", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, 135-151.
- Bora, A. (2005). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bourdieu, P. (2014). *Eril Tahakküm*, (çev. Bediz Yılmaz), Bağlam Yayınları, Ankara.
- Butler, J. (2010). *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, (çev. Başak Ertür), Metis Yayınları, İstanbul.
- Canan, İ. (1980). *Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Connell, R.W. (1987). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, (çev. Cem Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Coward, R. (1989). *Kadınlık Arzuları- Günümüzde Kadın Cinselliği*, (çev. Alev Türker), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Çakır, S. (2008). "Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm", *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), Eylül-Aralık, 185-196.
- Çelik, A. (2015). "Cumhuriyet Dönemi Modern Türk Kadını: Kerimen Halis Ece Örneği", *Türkiye'de ve Dünyada Kadın Araştırmaları*, (Ed. Gülseren Ağrıdağ), Çukurova Üniversitesi Basım Evi, Adana.

- Çelik, G. (2016). “Erkekler (de) Ağlar!”, *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü*, *Fe Dergi* 8, Sayı: 2, 1-12.
- Çelebi, A. (2010). *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Çelenk, S. (2009). “Televizyon Haberciliğinde Etik”, *Kadınların Medyada Temsili ve Etik Sorunlar*, (ed. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Çetin, G., Safarova, T. (2009). “İş Yaşamında Kadına Karşı Psikolojik Taciz Davranışı”, *Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi-Kongre Bildirileri*, (haz. Binnaz Baytekin vd.), Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya, 9-103.
- Çetin, İ. (2014). “Gelenek ve Modernite Arasında Türkiye’de Son Dönem Kadın Cinayetleri”, *Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 30, 41-63.
- Çetintaş, A. (2015). “Sosyolojik Kuramlara Hakim Temel Paradigmalar Çerçevesinde Toplum-Birey Dualizmi”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 25-42.
- Demirbilek, S. (2007). “Cinsiyet Ayırmacılığının Sosyolojik Açısından İncelenmesi”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, Cilt: 44, Sayı: 511, 12-27.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kuran Tefsiri, <https://kuran.diyanet.gov.tr/Tefsir/> (5 Ocak 2019).
- Doğan, R. (2016). “*Namus*”, “*Töre*” ve *Eril Şiddet: Yargıtay Kararları, Toplumsal Cinsiyet Kuramları*, Ütopya Yayınları, Ankara.
- Donovan, J. (2016). *Feminist Teori*, (çev. Aksu Bora vd.), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Erdem, T. (1994). “Postmodern Feminizm”, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 0, Sayı: 2, 67-82.
- Erdoğan, T. (2004). *Peyami Safa ve Halide Edip Adıvar’ın Romanlarında Toplumsal Cinsiyet*, (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eker, T., Erdener, E. (2011). “Tecavüze İlişkin Kültürel Mitler ve Mitlerin Kabul Edilmesine Etki Eden Faktörler”, *Türk Psikoloji Yazıları*, 14 (28), 60-72.
- Eren, A. (2005). “Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve Şiddet”, *Aile ve Toplum*, Cilt: 2, Sayı: 9, 1-13.
- Ergil, D. (2001). “Şiddetin Kültürel Kökenleri”, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı: 399, 40-41.
- Erol, M. (2008). “Toplumsal Cinsiyetin Tutumlar Üzerindeki Etkisi”, *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2008, Cilt: 32, No: 2, 199-219.

- Erşen Belek U. (2015). *Farklı Sosyal Kategorilerden Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algıları*, (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erten, Y., Ardalı, C. (2016). “Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”. *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*- Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 6-7, 143-163.
- Ertürk, Y. (2015). *Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Eyüpoğlu, H., Barın, Ö. (2012). “Feminizm Canlısı, Yürüyen Erkekler”, *Feminist Politika Dergisi*, Sayı 13, 39-40.
- Filiz K. (1987). “Kadınlar, Dayağa Karşı Dayanışmaya!”, *Feminist Dergi*, Kadın Çevresi Yayıncılık, Sayı:2, 6-8.
- Fidan, F., Yeşil, Y. (2018). “Nedenleri ve Sonuçları İtibariyle Flört Şiddeti”, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 04 (01), 16-24.
- Freud, S. (2018). *Sevgi ve Cinsellik Üzerine*, (çev. Akın Kanat), Lilith Yayıncılık, İzmir.
- Furat, M., vd. (2009). “Postmodern Feminist Kuram Kapsamında: Postyapısallıkta Feminist, PostMarksist Feminist Yaklaşımlara Eleştirel Bir Bakış”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar: Değişim ve Güçlenme Bildiri Kitabı*, Cilt: 2, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir, 650-659.
- Gazali, İ. (1973). *İhyau Ulumid-din*, Cilt: 2, Bedir Yayınevi, İstanbul.
- Gedik, E. (2015). “Toplumsal Cinsiyeti Ana Akımlaştırmanın Türkiye’de Kadın Hareketi Üzerindeki Etkisi ve Toplumsal Cinsiyet Adaleti Kavramı”, *Akademik Hassasiyetler*, Cilt: 2, Sayı: 4, 209-228.
- Gittins, D. (1985). *Aile Sorgulanyor*, (çev. Tuna Erdem), Pencere Yayınları, İstanbul.
- Goldberg, H. (2018). *Erkek Olmanın Tehlikeleri*, (çev. Selçuk Budak), Totem Yayınları, İstanbul.
- Göçeri, N. (2004). “Kadın Hareketini Etkileyen Fikir Akımları”, *Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, 61-76.
- Gödelek, K. (2005). “Güç İktidar İlişkisi Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet”, *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Güz 2005 Sayı: 15, 97-107.
- Göregenli, M. (2012). “Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık”, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi (Seçbir)*, 1-12, İstanbul.
- Güler, H. (2009). “Diyanet İşleri Başkanlığının Kadın Sorunlarına Yönelik Açılımları”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar: Değişim ve Güçlenme Bildiri Kitabı*, (ed. Füsün Çoban Döşkaya), Cilt: 2, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 58-62.

- Günindi Ersöz, A. (2015). “Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın “Doğası” ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 1, 80-102.
- Güneş, F. (2017). “Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 2, 245-256.
- Güzel, M. Ş. (1996). *Kadın Aşk ve İktidar*, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Hablemitoğlu, Ş. (2018). “Toplumsal Cinsiyetin Öte Tarafı: Erkeklik”, *Bayan Yanı Dergisi*, Ağustos 2018, 7.
- Hacıvelioğlu, F. (2011). “Şiddetin Cinsiyeti”, *Feminist Politika Dergisi*, Sayı 12, 12.
- Harcar, T. vd. (2008). “Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu”, *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), Eylül-Aralık, 2008, 51-70.
- Helimoğlu Yavuz, M. (2009). “Mit – Din – Gelenek Açmazında Kadın”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar: Değişim ve Güçlenme Bildiri Kitabı*, Cilt: 2, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir, 98-104.
- Hirigoyen France, M. (2016). *Manevi Taciz: Gündelik Hayatta Sapkın Şiddet*, (çev. Heval Bucak), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Hitit, N. (2015). “Yaşam Gereksiz Riskleri Almamayı Öğrenecek Kadar Kutsaldır: Şiddetle Yüzleşmeyi Öğrenelim”, *Suç Korkusu Kongresi*, (ed. Adem Solak ve Öner Solak), HEGEM V Yayınları, Ankara, 633-642.
- Hooks, B. (2002). *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika*, (çev. Ece Aydın, Berna Kurt, Şirin Özgün ve Aysel Yıldırım), BGST Yayınları, İstanbul.
- İnceoğlu, İ., Akçalı, E. (2018). “Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırması”, (ed. Ebru Dicle, Ezgi Çelik), *TÜSİAD*, Yayın No: T/2018, 03-591.
- İnci, Ü. H. (2013). “Basında Yer Alan Namus Cinayetlerinin Sosyolojik Analizi”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Vol: 2, No:3, 282-296.
- Jansen, H., Üner, S, vd. (2009). “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet”, *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü*, Ankara.
- Jarvis, H. Kantor., P. Cloke, J. (2015). *Kent ve Toplumsal Cinsiyet*, (çev. Yıldız Temurtürkan), Dipnot Yayınları, Ankara.
- Kalav, A. (2012). “Namus ve Toplumsal Cinsiyet”, *Mediterranean Journal of Humanities*, II./2, 149-161.
- Karabulut, O. (1976). *İslam’da Evlilik ve Mahremiyetleri*, Uysal Kitabevi, Konya.
- Karacan, O. (2015). “Olguda Seçicilik: Tecavüzün Tanımlanması”, *Ankara Barosu Dergisi* 2015/4, 111-118.
- Karaaslan, D. (2014). “Antik Yunanda Kadın Olmak”, *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 159-174.

- Karınca, E. (2010). *Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.
- Karlı, N. (2016). “Psiko-Sosyal Açısından Şiddet ve Çözüm Yolları”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 3, 63-89.
- Kasapoğlu, A., Güneş, F. vd. (2011). *Aile Sosyolojisi*, (ed. Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner), Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2306, Eskişehir.
- Kaufman, M. (1999). “Erkek Kaynaklı Şiddetin 7 Nedeni”, www.michaelkaufman.com (25 Eylül 2018).
- Kavas, A. (2018). “Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi-2018”, (TEPAV) *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, 1-47.
- Kelleci, M., Gölbaşı, Z., vd. (2009). “Eş Şiddetinin Kadınların Ruh Sağlığına Etkileri”, *Türkiye Klinikleri J. Med Sci*, 29 (06), 1587-1593.
- Kırbaş Canikoğlu, S. (2013). “Feminist Bir Perspektifle Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Saldırı Suçu”, *Fe Dergi* 5, Cilt: 5, Sayı: 1, 61-73.
- Kırbaş Canikoğlu, S. (2015). “Kadının Beyanı Esastır: Çok Bilinmeyenli Bir Denklem”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 73, 229-253.
- Kırık, A. M. ve Korkmaz, M. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinde Medyanın Rolü”, *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1, Volume: 1, Sonbahar-Kış, 1-16.
- Kızmaz, Z. (2006). “Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, Elazığ, 247-267.
- Kocabıçak, E. (2012). “Sosyal Bir İlişki Biçimi Olarak Aşk”, *Feminist Politika Dergisi*, Sayı: 16, 22-23.
- Kocacık, F. (2001). “Şiddet Olgusu Üzerine”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 1-7.
- Kocacık, F., Çağlayandereli, M. (2009). “Ailede Kadına Yönelik Şiddet: Denizli İli Örneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 24-43.
- Koçöz, R. (2011). “Şiddet Üzerine”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2011/1, 245-254.
- Kodaman, B. (1990). “Tanzimat’tan Sonra Türk Kadını”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 135-182.
- Konan, B. (2011). “Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci”, *AUFHD*, 60 (1), 157-174.
- Koray, M. (2011). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de ‘Cinsiyet’ Eşitliği Politikaları: Sol-Feminist Bir Eleştiri”, *Çalışma ve Toplum*, 2011/2, 13-54.
- Kozlu, D. (2009). “Modernizm Sonrası Postmodern Hareket İçinde Kadının Yeri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, Sayı: 3, 1-15.

- Kökkılınç Eraltuğ, A. (2012). “İş Hukukunda Kadın İşçilerin Korunması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası Kadın Konferansı: Kadın Olmak Farkındalık ve Özgürleşme Bildiriler Kitabı*, (ed. Vahap Tecim, vd.), İzmir, 198-228.
- Köknel, Ö. (2013). *Şiddet Dili*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Köşgereoğlu, N. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Kadın: Kalın Duvar İnce Zar*, Alter Yayınları, Ankara.
- Kristeva, J. (2016). *Simone de Beauvoir Aramızda*, (çev. Özgü Berksoy), Sel Yayınları, İstanbul.
- Kundakçı, F. S. (2010). “Feminizmde Yeni Yaklaşımlar: Judith Butler”, (ed. Hilal Onur İnce). (haz. Taşkın Takış, Harun Ak), *Günümüzde Yeni Siyasal Yaklaşımlar: Eleştiriler-Farklılıklar-Çözüm Arayışları*, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Kurnaz, Ş. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını 1839-1923*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Kuzu, Ş. L. (2009). “Kadın Hareketinin Yeni Aktörleri, Kadın STK’lar: Potansiyel ve Sınırları”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar: Değişim ve Güçlenme Bildiri Kitabı*, (ed. Füsün Çoban Döşkaya), Cilt: 2, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 665-675.
- Küçüker Yıldız, A., Öz Yıldız, S. (2018). “Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele”, (Konferans Sonuç Raporu), *Polis Akademisi Yayınları, No: 53/15*, Ankara.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kütükçü, T. (2010). *Türk Kadın Yazımında Kadın Bedeni ve Cinselliğinin Temsili*, Cinius Yayınları, İstanbul.
- Lundgren, E. (2012). *Şiddetin Normalleştirilme Süreci*, (çev. Berna Ekal), Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, (çev. Selahattin Turan), Nobel Yayınları, Ankara.
- Naiman, J. (1988). *Marksizm ve Feminizm*, (çev. Saadet Özkal), Amaç Yayıncılık, İstanbul.
- Nietzsche, F. (2018a). *İnsanca Pek İnsanca I*, (çev. Lütfü Yarbaş), Lilith Yayınları, İzmir.
- Nietzsche, F. (2018b). *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, (çev. Arzu Yarbaş), Lilith Yayınevi, İzmir.
- Okumuş, E. (2014). *Doğamızdaki Şiddet*, Siyah Beyaz Yayınları, İstanbul.
- O’neil, M. L., Çarkoğlu, A. (2018). “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması 2018”, *Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi*, 1-59.

- Oskay, Ü. (1996). “Efendi/Köle İlişkisi Açısından Şiddet ve Görünümleri Üzerine”, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*- Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 6-7, 185-195.
- Ovadia, S. (1987). “Kadınlar Dayağa karşı Dayanışmaya!”, *Feminist Dergi*, 3. Sayı, Kadın Çevresi Yayınları, 10-11.
- Örnek, S. (2015). “ABD’de Kadın Haklarının Gelişimi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2015: 29, 105-129.
- Özcan, A. (2016). “Ekolojik Siyaset ve Kadın: Ataerkil Siyasetin Zararsız Hak Arayıcıları”, *Eğitim-Kadın ve Kalkınma*, (ed. Rahman Çakır), Eğiten Kitap, Ankara.
- Özdek, Y. (2016). “Kadın Hakları Kuşatma Altında”, *Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu VIII-Bildiriler*, Disk Yayınları, İstanbul, 85-109.
- Özdemir, O. (2010). “Tecavüzü Hegemonik Erkeklik Zemininden Kavramak...”, *Fe Dergi*, Cilt: 2, Sayı: 2, 75-90.
- Özdener, K. S. (1988). “İslam Öncesi Türklerde Kadının İçtimai Yeri”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Sayı: 22, 225-235.
- Özen, S. (2016). “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden İşyerinde Psikolojik Şiddet”, *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, Sayı: 4, 123-142.
- Özerkmen, N. (2012). “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 28, Ocak-Şubat 2012, 1-19.
- Özgün, Y. (2012). “Ailenin Esnek İşçisi: Kadın”, *III. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi-Kadını Görmeyen Aile ve Sağlık Politikaları*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 43-51.
- Özkan, G. (2017). “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı*, 7(1), 533-564.
- Özmen, Z. (2017). “Türkiye’de Kadınlara Yönelik Sosyal Politikalar”, *Anadolu İnternetional Conference in Economics V*, Eskişehir, 1-13.
- Öztürk, E. (2014). “Türkiye’de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, Cilt: 3, Sayı: 7, 39-55.
- Öztürk, M. ve Demirdağ, M. A. (2013). “Namusunu Kanla Temizleyenler: Mardin Cezaevi’nde Namus Davası Nedeniyle Yatan Mahkumlar Üzerine Bir Araştırma”, *Sosyal Politika Çalışmaları*, Cilt: 7, Sayı: 30, 117-135.
- Öztürk, S. (1988). “8 Mart 1988’de Ne Oldu?”, *Sosyalist Feminist Kaktüs Dergisi*, K Yayınları, İstanbul, Sayı: 1, 19-24.
- Page, A. Z. ve İnce, M. (2008). “Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme”, *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık 2008, 11 (22), 81-94.
- Palabıyık, A. (2011). “Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine”, *Liberal Düşünce*, Yıl 16, Kış-Bahar 2011, Sayı: 61-62, 121-141.

- Palabıyık, A. (2012). "Toplumsal Cinsiyet'e Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu'nun Halleri", *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, Sayı: 63, 225-257.
- Palaz Erdemir, H. (2016). "Roma Vatandaş Hukukunun Konusu Olarak Kadın", *Tarih Dergisi*, Sayı: 63, 1-26.
- Pektaş, E. (2017). *Toplumsal Cinsiyetin Anahtar Kavramları-Cinsellik Şiddet Emek, İleri Kitaplığı* Yayınevi, İstanbul.
- Phillips, A. (1995). *Demokrasinin Cinsiyeti*, (çev. Alev Türker), Metis Yayınları, İstanbul.
- Pines, A. (2003). *Aşk ve Kıskançlık: Kıskançlığın Nedenleri, Belirtileri ve Çözümleri*, (çev. Canan Yonsel), Okuyan Us Yayınları, İstanbul.
- Polat, A. (2012). "Çalışan Kadınlar ve "Süper-Annelik" Kavramı", *III. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi-Kadını Görmeyen Aile ve Sağlık Politikaları*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 36-42.
- Polat, O. (2016). "Şiddet", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 1: 15-34.
- Reçber, B. (2018). "Türkiye'de Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 4, 367-376.
- Reich, W. (2015). *Cinsel Devrim*, (çev. Leyla Uslu), Cem Yayınevi, İstanbul.
- Romero, C. Z. (1990). *Simone De Beauvoir*, (çev. Canan Şöhret Dövenler), Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Sakallı, A.E. vd. (2018). *Mor Çatı Deneyimi Kadına Yönelik Şiddete Dair Neler Anlatıyor? Kadına Yönelik Şiddet Değerlendirme Raporu*, (yaz. Aslı Elif Sakallı vd.), Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, İstanbul.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar-Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Sancar, S. (2012). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sarı, P. (2000). "Sığınaklar Nedir, Neden Sığınaklara İhtiyacımız Var?", *Kadın Sığınakları I. ve II. Kurultayları*, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 36-38.
- Sarikoyuncu, A. (1999). "Türklerde Kadın Hakları Üzerine Bir Değerlendirme", *Dergipark*, Sayı: 8, 113-124).
- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Saygın, A. (2017). "Sümer Medeniyeti Üzerine Bir İnceleme", *academia.edu*, 1-10.
- Scully, D. (1994). *Cinsel Şiddeti Anlamak: Tutuklu Tecavüzcü Erkekler Üzerine Bir İnceleme*, (çev. Şirin Tekeli ve Laleper Aytek), Metis Yayınları, İstanbul.
- Solak, A. (2016). *Şiddet Kültürü: Türkiye'nin Suç ve Sosyal Risk Haritası*, Hegem Yayınları, Ankara.

- Solmuş, T. (2016). *Erkek: Normalden Anormale*, Nobel Yaşam, İstanbul.
- Sönmez, B. (2018). *Ahlak Felsefesinde Güncel Konular-2: Şiddet Ayrımcılık*, LiteraTürk Yayınları, Konya.
- Sözen, Ş. ve Aksoy, E. (2011). “Cinsel Saldırılarda Hekim Sorumluluğu, Tıbbi ve Hukuki Yaklaşım”, *Birinci Basamakta Adli Tıp*, (ed. Sermet Koç, Muhammet Can), İstanbul Tabip Odası Yayınları, 202-216, İstanbul.
- Sucu, A. (2013). “İslam Işığında Kadına Bakış”, *Düşünce Dünyasında Türkiz-Siyaset ve Kültür Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 20, Ankara, 107-120.
- Sungur, M.Z. (2017). *Aşk Evlilik Sadakatsizlik*, Büyükada Yayıncılık, İstanbul.
- Şahan, C. (2014). “*Kadına Yönelik Şiddet: Denizli’de Yaşayan Kadınlarda Kadına Yönelik Şiddet ve Şiddete Yönelik Koruma Hizmetleri Algısı-Denizli Koza Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Etkinliği*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Şahinoğlu, A. (2000). “Sığınaklar Nedir, Neden Sığınaklara İhtiyacımız Var?”, *Kadın Sığınakları I. ve II. Kurultayları*, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 29-33.
- Şen, H., Yazıcı, K. (2017). “Türkiye’deki İllerin Cinsel Suçlar Açısından İncelenmesi”, *Alphanumeric Journal, The Journal of Operations Research, Statistics, Econometrics and Management Information Systems*, Volume 5, Issue 2, 294-308.
- Şenbalkan, Ş. (2013). *Kadına Şiddet..! Madalyonun Öbür Yüzü*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Şener, Ü. (2012). “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor?”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)*, 1-5.
- Taslaman C. ve Taslaman F. (2019). *İslam ve Kadın*, İstanbul Yayınevi, İstanbul.
- Taş, G. (2016). “Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri”, *Akademik Hassasiyetler*, 163-175.
- Taşdemir, Afşar, S. (2015). “Türkiye’de Şiddetin “Kadın Yüzü””, *Sosyoloji Konferansları*, Sayı: 52, (2015-2), 715-753.
- Taşkın, L. (2004). “Uluslararası Sözleşmeler Işığında Kadının Durumu”, *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8 (2), 16-22.
- Tatlılıoğlu, K. (2014). “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015’in Genel Bir Değerlendirilmesi” *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16, 115-122.
- Tekeli, Ş. (2017). *Feminizmi Düşünmek*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tekin, A. (2003). “Ortak Kimlik ve Farklılıklarımız”, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 0, Sayı: 8, 1-19.
- Tekin, Ü. (2011). *Şiddet*, Orient Yayınları, Ankara.

- Tellioğlu, İ. (2016). “İslam Öncesi Türk Toplumunda Kadının Konumu Üzerine”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 209-224.
- Tezcan, M. (2016). “Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul”, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 6-7: 105-108.
- Timuçin, A. (2004). *Felsefe Sözlüğü*, (Genişletilmiş Beşinci Baskı), Bulut Yayınları, İstanbul.
- Toksöz, A.G., Dedeoğlu, S., vd. (2014). *Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi*, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Toprak, H.K. (2009). “Kadın Sorunlarını Dinle Buluşturmak”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar: Değişim ve Güçlenme Bildiri Kitabı*, (ed. Fusun Çoban Döşkaya), Cilt: 2, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 63-70.
- Touraine, A. (2007). *Kadınların Dünyası*, (çev. Mehmet Moralı), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Tufan, H. (2016). “Tek Frekanstan İki Yayın: Aşk ve Şiddet”, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*-Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 6-7: 299-303.
- Türkiye İlerleme Raporu, (2016). “Avrupa Komisyonu - Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosuna, Konseye, Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Bölgeler Komitesine Sunulan Bildirim AB Genişleme Politikasına İlişkin 2016 Bildirimi”, *Avrupa Komisyonu*, Brüksel.
- Türkiye İlerleme Raporu, (2018). “Avrupa Komisyonu - Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosuna, Konseye, Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Bölgeler Komitesine Sunulan Bildirim AB Genişleme Politikasına İlişkin 2018 Bilgilendirmesi”, *Avrupa Komisyonu*, Brüksel.
- Uluocak, Ş. Gökulu., G. Bilir vd., (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet*, Paradigma Akademi Yayınları, Ankara.
- Uygur, N. (1996). “Spinoza’yla Amor Intellectualis”, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 6-7: 133-142.
- Üstündağ, H. (2011). “Farklılıklarımızın Nedeni Erkeklerin Avcı, Kadınların Toplayıcı Olması mı?”, *Feminist Politika Dergisi*, Sayı, 12, 30-31.
- Wollstonecraft, M. (2012). *Kadın Haklarının Gerekçelenilmesi*, (çev. Deniz Hakyemez), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Van der Veur, D., Vrethem, K., vd. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Konuşmaları*, (çev. Şehnaz Kıymaz Bahçeci), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Şebeke Gençlerin Katılımı Projesi Kitapları – No: 2, İstanbul.
- Vatandaş, C. (2007). “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, *Sosyoloji Konferansları*, Cilt: 0, Sayı: 35, 29-56.

- Yaman Öztürk, M. (2012). “Sosyoekonomik Politikaların Dönüşüm Sürecinde Kadın Emegi”, *III. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi-Kadını Görmeyen Aile ve Sağlık Politikaları*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 122-127.
- Yapar Gönenç, A. (2006) “Fransa’da ve Türkiye’de Kadın Hareketleri”, *İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, Sayı: 27, 63-84.
- Yapıcı, A. (2016). *Toplumsal Cinsiyet: Din ve Kadın*, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Yaraman, A. (2008). “Yanılsamanın Neresindeyiz? İçselleştirilmiş Cinsiyetçilikten Farkındalığa”, *Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Gazi Kitabevi, Ankara, 830-837.
- Yarar, B. (2015). *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*, (der. Betül Yarar), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Yaşar Coşkun, S. (2013). “Türkiye’de ve Dünyada Kadının İnsan Hakları”, *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*, (ed. Recai Coşkun), Yıl: 4, Sayı: 20, 77-94.
- Yavuz, M. F., Gölge, B. Z., vd. (1998). “Evlilik İçi Zorla Cinsel İlişki üzerine Bir Anket Çalışması”, *Adli Tıp Bülteni*, 3 (1), 46-50.
- Yenier Duman, Ö. (2012). “Kadına Yönelik Şiddetten Kadın Cinayetlerine Uzanan Yol: Ev Tipi Cezaevinden Mektuplar”, *III. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi-Kadını Görmeyen Aile ve Sağlık Politikaları*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 166-171.
- Yeter, E. (2015). “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Özneliği ve Din”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 189-210.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet*, Boyut Kitapları-Araştırma Dizisi:9, İstanbul.
- Yıldırım, S. (2018). “Türkiye’de Son On Yılda İşlenen Kadın Cinayetleri Üzerine: Sebep, Sonuç ve Öneriler”, *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz 2018, Yıl: 3, Sayı: 6, 1-21.
- Yılğör, A.G. (2012). “Esnek Çalışma, Mikro Krediler ve Cinsiyetçi İşbölümü”, *III. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi-Kadını Görmeyen Aile ve Sağlık Politikaları*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 78-85.
- Young, I. M. (2005). “Yaşanan Bedene Karşı Toplumsal Cinsiyet: Toplumsal Yapı ve Öznellik Üzerine Düşünceler”, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, Sayı: 58, Bahar: 2009, 39-57.
- Yücedağ, İ. (2016). “Habitus”tan “Mutatlaştırma”ya Toplumsalın İnşası”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2016, Sayı: 37, 111-133.
- Zeynalova, Z. (2015). “Şiddetsizliğe Şiddetli İhtiyaç”, *Suç Korkusu Kongresi*, (Ed. Adem Solak ve Öner Solak), HEGEM V Yayınları, Ankara, 616-625.

Elektronik Kaynaklar

CEDAW, (1981). “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme”.

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf (18 Ağustos 2018).

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı- Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, (15 Eylül 1995). <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf> (5 Eylül 2018).

Flört Şiddeti, <https://www.morcati.org.tr/tr/8-mor-cati-kadin-siginagi-vakfi/8-flort-siddeti>. (1 Eylül 2018).

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, (2014). “Kadının Statüsü”, İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Alanur Çavlin, Banu Akadlı Ergöçmen. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Ankara.

<http://tuseb.gov.tr/tacese/yuklemeler/istatistik/TNSA%202013%20Ana%20Rapor.pdf> (8 Ağustos 2018).

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2018 Yılı Raporu,

<http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2869/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2018-veri-raporu>. (10 Mart 2019).

Kadın Dayanışma Vakfı (2017). “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu”, Ankara.

<http://kadindayanismavakfi.org.tr/wp-content/uploads/2018/04/Kad%C4%B1n-Dayan%C4%B1%C5%9Fma-Vakf%C4%B1-%C5%9Eiddetle-M%C3%BCcadele-Mekanizmalar%C4%B1-%C4%B0zleme-Raporu.pdf> (1 Eylül 2018).

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu,

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/hakkında.htm> (15 Şubat 2019).

Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması Başbakanlık Genelgesi, (2010/14), 25 Mayıs 2010 Salı, Sayı: 27591. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100525-12.htm> (2 Eylül 2018).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2016). “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2016-2020”, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara. <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf> (8 Ağustos 2018).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), (2018). Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023, Ankara.

- <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/uploads/pages/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2018-2023/kgsbep-2018-2023-web.pdf> (8 Şubat 2019).
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Aile içi Şiddetle Mücadele El Kitabı”, t. y. ss: 1-35.
- <https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/aismelkitabı.pdf> (5 Ağustos 2018).
- Kaufman, M. (2008). “Erkek Kaynaklı Şiddetin 7 Nedeni”,
- <http://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2008/12/kaufman-erkek-kaynakli-siddetin-7-nedeni-turkish.pdf> (5 Eylül 2018).
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, <https://www.morcati.org.tr/tr/neler-yapiyoruz/siginak>.
- Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı (1995). “Konferans Tarafından Kabul Edilen Kararlar”, 16. Kurul Toplantısı, (15 Eylül 1995).
- <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf> (1 Eylül 2018).
- “Şiddet”,
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c8854af2eca98.86174672.
- Toplu Demirtaş, E. (2018). Flört Şiddeti Konusunda Lise Gençlerinin Çözüm Önerileri-Araştırma Raporu, (Arşt. Ezgi Toplu Demirtaş), Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, cinselsiddetlemucadele.org (15 Eylül 2018).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, (1993). “Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge”, s:182-186. (3 Eylül 2018).
- https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/kadina_karsi_siddet/BM%20Kad%C4%B1na%20Kar%C5%9F%C4%B1%20%C5%9Eiddetin%20Ortadan%20Kald%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1na%20Dair%20Bildirgesi%2020.12.1993.pdf (5 Eylül 2018).
- “Türkiye, AIHM’de Kadını Korumadığı İçin Mahkum Olan İlk Ülke”,
- <https://m.bianet.org/bianet/dunya/115094-turkiye-aihm-de-kadini-korumadigi-icin-mahkum-olan-ilk-ulke%20Nahide%20Opuz%20Davas%C4%B1> (1 Eylül 2018).
- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, ASPB, 18 (28 Ekim 2018).
- Yanıkaya, B. (2011). “Şehirde Kaybol(ama)mak Ya Da Kadın Olmak”, academia.edu (25 Eylül 2018).
- Yaşar Nuri Öztürk, Kuran Tefsiri, <https://www.kuranayetleri.net/yasar-nuri-ozturk-meali>.

EK-1**GÖRÜŞME SORULARI**

Bu görüşme formu “Denizli’de Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Evli Çiftlerle Niteliksel Bir Çalışma” konulu yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Görüşmecilere tarafımdan uygulanacaktır. Görüşmecilerin isimleri çalışmada hiçbir şekilde yer almayacaktır.

1) ERKEK/KADIN OLMAK

1. Erkek/ Kadın olmak sizce nasıl bir şeydir?
2. Erkek olmak mı zor kadın olmak mı? Neden?
3. “Erkek adam ağlamaz” sözüne katılıyor musunuz? Niçin?
4. “Saçı uzun akli kısa” sözüne katılıyor musunuz? Niçin?
5. Güçlü bir kadın/erkek sizce nasıl olmalıdır?
6. Kadınların güçlendirilmesi için neler yapılabilir?
7. Erkekliğe/kadınlığa ters düşer dediğiniz davranışlar nelerdir?

2) KATILIMCILARIN AİLE ORTAMLARI

1. Nasıl bir aile ortamında yetiştiniz?
2. Anne ve babanız ne iş yapardı?
3. Anne ve babanızın birbirleriyle ilişkileri nasıldı?
4. Kardeşleriniz var mı? Aileniz kardeşler arasında eşit davranır mıydı? Biraz anlatır mısınız?
5. Kız/erkek çocuk olmak size nasıl yansıtılırdı?
6. Anne veya babanızdan veya başkalarından hiç şiddet gördünüz mü?
7. Babanız anne veya varsa kız kardeşlerinize hiç şiddet uygular mıydı?
8. Şiddet uygulama nedenleri ne olurdu?

9. Gençlik döneminde flörtünüz oldu mu?

10. Aileniz bu durumu nasıl karşıladı?

11. Erkek/kız olmanız bu durumu nasıl etkiledi?

12. Eğitimin kadına bakış açınızda ya da kadına yönelik şiddet konusunda bir farkındalık yarattığını düşünüyor musunuz?

3) TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

1. Ev içerisinde iş bölümü yapar mısınız? Anlatır mısınız?

2. Ev içerisinde adaletsiz veya eşitsiz olarak nitelendirdiğiniz durumlar yaşıyor musunuz? (Erşen-Belek Umut (2015:196)'un araştırmasında kullanmış olduğu soru katılımcılara “ev içerisinde adaletsiz veya eşitsiz olarak nitelendirdiğiniz durumlar yaşıyor musunuz?” şeklinde sorulmuştur.

3. Evliliğinizde eşitlikçi-özgür bir yaşama sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? Ne gibi konularda kendinizi özgür ya da baskı altına alınmış hissediyorsunuz?

4) KATILIMCILARIN ÇOCUKLARIYLA İLETİŞİMLERİ

1. Çocuk eşler arası ilişkiyi nasıl etkiler?

2. Çocuklarınıza hiç şiddet uyguladınız mı?

3. Şiddet uygulama nedenleriniz nelerdi/ neler olabilir?

4. Dayak bir eğitim aracı mıdır?

5. Kız/erkek çocuğunuzun flört yaşamasına nasıl bakarsınız?

5) EVLİLİK HAYATLARI

1. Evlilikten beklentileriniz nelerdir?

2. Beklentilerinizin gerçekleştiğini düşünüyor musunuz?

3. Bu anlamda hayal kırıklıklarınız oldu mu?

4. Evleneceğiniz kişide aradığınız kriterler nelerdi? Size uygun bir eş olup olmadığına nasıl karar verdiniz?
5. Evlilik hayatınızda ne gibi değişikliklere sebep oldu?
6. İdeal evlilik ve eşten ne anlıyorsunuz?
7. Eşinizin beğendiğiniz ve beğenmediğiniz özellikleri nelerdir?
8. Ailenizle ilgili önemli kararları birlikte mi alırsınız?
9. Aile içinde bir reise gerek var mıdır? Neden?
10. Birlikte serbest zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?
11. Yeniden seçme şansınız olsaydı yine aynı kişiyle evlenir miydiniz? Neden?
12. Sorunları çözemediğinizden dolayı şiddete başvurduğunuz oldu mu? Anlatır mısınız?

6) ŞİDDET

1. Şiddeti nasıl tanımlarsınız?
2. Şiddeti nasıl öğreniyoruz? Kimler vasıtasıyla öğreniyoruz?
3. Şiddeti körükleyen çevresel etmenler nelerdir?
4. Geleneklerimizin cinsiyet ayrımcılığına yol açtığını düşünüyor musunuz?
5. Toplumsal cinsiyet rollerinin şiddete neden olduğunu düşünüyor musunuz?
6. Haklı şiddet var mıdır? Nelerdir?
7. Şiddet bir güç göstergesi midir?
8. Erkekler niçin şiddete başvurma ihtiyacı hissediyor olabilirler?
9. Her erkek şiddet uygular mı?
10. Her kadın şiddet görür mü?
11. Yaşanılan şiddette payınız olduğunu düşünüyor musunuz/düşünür müsünüz?

12. Bir ‘‘tokat’’ Şiddet sayılır mı? Neden?
13. Sizce yaşanılan Şiddet aile içerisinde mi kalmalı yoksa gerekli resmi kurumlara bildirilmeli midir?
14. Şiddet sonrası özür diler misiniz? zrn kabul eder misiniz?
15. Şiddet affedilmeli midir? Neden?
16. AŞk ve kıskançlık adına işlenen cinayetler hakkında ne düşünüyorsunuz?
17. Şiddet gösteren/gören hemcinslerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
18. Sizce kadınların yaşadığı Şiddet yaşam koşullarından mı kaynaklanmaktadır yoksa kendi seçimleri yüzünden mi?
19. Bir kadının Şiddet ortamında yaşamaya devam etmesinin nedenleri neler olabilir?
20. Şiddet sonrası kadınların hakları nelerdir? Bilginiz var mı?
- 21.Devletin kadına yönelik Şiddeti nleme amaçlı yasa ve müdahalelerini biliyor musunuz ve nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 22.Yasa ve kanunlara rağmen kadına yönelik Şiddet neden önlenemiyor?
23. Şiddet ncesi ve sonrası kadınları koruma yöntemlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
24. Verilen cezalar sizce yeterli mi? Bu konuda neler yapılabilir?

7) TOPLUMUN BOŞANMIŞ KADINA BAKIŞ AÇISI NASILDIR?

8) NAMUS KONUSU

1. Namus size göre ne anlam ifade ediyor?
2. Namus dendiğinde ilk neden kadın akla gelir?
3. Namus cinayetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

9) ÇALIŞAN KADINLAR ve EV HANIMLARI

1. Maddi durumun yüksek ve düşük olması evliliği etkiliyor mu?
2. Çocukları olan kadınlar çalışmalı mıdır yoksa çocuklarıyla mı ilgilenmelidirler?
3. İş hayatında cinsiyetinizden dolayı herhangi bir cinsel taciz gibi uygulamalara maruz kaldınız mı?
4. Bu tür baskı, hakaret gibi uygulamalar kimler tarafından gerçekleştiriliyor?
5. İş yerinde kadın/erkek olmanın avantaj ve dezavantajları nelerdir?
6. İş yerinde erkeklerle mi ya da kadınlarla mı daha iyi iletişim kurabiliyorsunuz?
Neden?
7. İş hayatında amirinizin/patronunuzun erkek mi kadın mı olmasını tercih edersiniz? Neden?
8. Aile içi harcamalarınız dışında paranızı kendiniz ile ilgili nerelere harcamak istersiniz?

10) KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ

1. Kadın ve erkek eşitliği sizce mümkün mü?
2. Kadın ve erkek sizce eşit haklara sahip mi?
3. Kadın hakları konusunda gelişmeler var mı? Nelerdir?
4. Kadınlar istedikleri saatte özgürce dışarıya çıkabilmekte midir? Neden?
5. Kadınlar kendilerini koruyabilir mi? Erkekler tarafından korunmalı mıdırlar?
Neden?
6. Herhangi bir konuda eşinizden izin alır mısınız/izin alınmasını ister misiniz?

ÖZ GEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı : Fatma OLUK
Doğum Yeri : DENİZLİ
Doğum Tarihi : 27. 10. 1971
E-posta : fatma-1971@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Açık Öğretim Lisesi
Lisans : Kocaeli Üniversitesi/Gazetecilik Bölümü
Yabancı Dil ve Düzeyi: İngilizce- 57,5

İŞ DENEYİMİ : Radyo Net-Isparta
: Denizli Radyo Televizyonu (DRT)